UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 29 25 02 014 5

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
175
S8
1872

Suleyman Paşa, Hüsnü
Mebani ül-inşa

2322

16/145

﴿ مبانی الانشا ﴾

Süleymān Paşa, Hüsnü

(جلد اول)

مکتب فنون حربیهٔ شاهانه منشأت خواجه‌سی

میرالای سلیمان بکك

اثریدر

Mebānī ül-inşā

طبع و نشری حقوقی مؤلفنه مخصوصدر

(فهرست الكتاب)

PL
175
S8
1872

صحيفه

٠ ديباجه
١ تعريف علم انشاء
٣ اقسام كلام
٧ فصل اول ــ كلمه و كلام
١٢ فصل ثانى ــ خواص كلام
» خواص عموميه
١٦ خالصت وخصوصيت كلام
١٩ انسجام واتساق كلام
٢١ خواص خصوصيه
» (١) كلام بسيط
٢٧ (٢) كلام معتدل
٣١ (٣) كلام عالى
٤٠ مناجات
٤٢ سياحت
٤٤ جوشش افكار
٤٨ طيف
٥١ تديان
٥٧ جمعيات بشريه‌نك اسباب آفاتى
٥٨ نوع بشر اصلاح اوله‌چقمى
٦٨ فصل ثالث شرائط كلام
٦٩ نوع اول الفاظه متعلق شرائط بيانده‌در
٧٦ نوع ثانى معنايه متعلق شرائط بيانده‌در
٧٩ فصل رابع ــ حقيقت ومجاز وكنايه وتشبيه حقيقت ومجاز

LIBRARY
MAR 6 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

٨١	مجاز مرسل
٨٥	استعاره واقسامی (٤)
»	(١) استعارهٔ مصرحه وانواعی
٨٦	(١) مطلقه
»	(٢) مجرده
٨٧	(٣) مرشحه
»	(٢) استعارهٔ مکنیه
٨٨	(٤) استعارهٔ تمثیلیه
٨٩	کنایه
٩٩	فصل خامس فصاحت وبلاغت وعلم کلام
»»	فصاحت ـ بلاغت
١٠٠	علم کلام
١٠١	علم کلامك اقسامی
١٠٢	باب اول ـ وجدان
١٠٥	ابو بکر رضی الله عنه حضرتلرینك نطقلری
١١٣	باب ثانی ـ حسن ترتیب
١٢٨	نطقك اصول وحواص مهمه سی
١٢٩	ایراد اولنمش برنطقك اجزای مترکبه سی
١٣٢	باب ثالث ـ صورت تقریر
١٣٤	باب رابع ـ حال وطرز
١٣٦	فصاحت
»	نوع اول ـ فصاحت شفاهیه
»	باب اول ـ فصاحت پولتیقی ویا خطبه‌وی
١٣٩	باب ثانی ـ فصاحت عسکریه
١٥٩	نوع ثانی ـ فصاحت تحریریه

« باب اول ـ فصاحت ادبا وياخود فصاحت اداب

« باب ثانى ـ فصاحت تاريخيه

١٦٤ تقسيم تاريخ

١٧٠ فصل سادس ـ تركيب

١٧١ باب اول ـ توصيف

٢٠٠ باب ثانى ـ روايت

٢٠١ رواياتك صورت عموميه‌سى

٢٠٨ باب ثالث ـ مكاتيب

٢٠٩ فصل سابع ـ اصول مكاتبات و اركان كتابت
وشرائط متفرعهٔ سائره

٢١٣ اركان كلام

٢١٧ بعض شرائط

٢١٩ (مقالهٔ اولى)

« نوع اول سجع وتصريع

٢٣٠ نوع ثانى تجنيس

٢٥٦ ترصيع

٢٥٨ لزوم مالا يلزم

٢٦٠ موازنه

٢٦٢ تشريع وياتوشيح

٢٦٤ اختلاف صيغ الفاظ

٢٦٦ معاظلهٔ لفظيه

٢٧٠ منافرت الفاظ

دیباجه

حروف بدایع حمد و ثنا و ظروف معانیٔ سپاس بی احصا اول منشیٔ اسالیب مشاعر و حواس و مرتب صحایف تکوین و اساس جل شانه حضرتلرینك درگاه عظمت پناهلرینه عرض فرائد عبودیت و ایفای وجیبهٔ رقیته موضوع و مخصوصدر که بو جرائد ممکنات انك مداد کلك قدرتیله صورتیاب سواد و املا وشو اوراق حکمتخانهٔ کائنات بنان صنع ربوبیتیله مآل آرای ترکیب و انشا اولدی · والفاظ و مبانیٔ صلوة و سلام اول منشیهٔ شیمهٔ بلاغت و صدفچهٔ لآلیٔ فصاحت اولان خاتمهٔ رسالهٔ رسالت حضرتلرینك بارگاه شفاعت دستگاهلرینه نعوت لایقه صرف و اداسنه منحصر و مقصوردر که نسخهٔ فاخرهٔ فطرتلری وسیلهٔ اسیلهٔ کون و ایجاد وعبارهٔ بارعهٔ نبوتلری استطلاع غوامض حق وحقیقتده فصل الخطاب هدایت و ارشاد اولدی · وتعبیرات ترضیه وتکریم وتلمیحات و تلمیحات تحیه و تفخیم اول آل و اصحاب خیرالبریه یه معروض و معطوفدر که هر برلری نیجه نیجه دقایق دینیه

وحقایق شرعیه‌یی ناطقهٔ دربار سعادتدن کوشوارهٔ سامعهٔ امته واسطهٔ قرع وایصال اولدیلر . بعدذا بیانه حاجت اولمدیغی اوزره فن جلیل کتابت تداول معاملاته خدمت واسباب موجبهٔ تمدنی استحضاره وساطت ایلدیکی جهتله تحصیل واکتسابی جمله‌یه لازم وعلی الخصوص حکومت سنیه نك قوهٔ اجرائیه‌لری دیمك اولان اصناف مأمورینه الزمدر . لکن علم مزبور امور وجدانیه‌نك تصویر وترتیبندن باحث بولندیغی حسبیله تدرس وتعلمنك برقاعدهٔ اساسیه اوزرینه ابناسی وضع طبیعیسی اقتضاسنجه ممکنسز کبیدر . فقط بونکله برابر برطاقم قواعد واردرکه انلره رعایت سایه‌سنده تراکیب کلامیه‌نك سقامتدن سلامتی واطراد افاده‌نك خللدن حفظ ووقایتی جهتلری ممکن وحاصل اولور . حتی کرك عرب وفرس وکرکسه ملل افرنجیه لسانلرینك طبیعت وشیوه‌سنه تطبیقاً بومقصده خدمت آرزوسیله برچوق کتب متنوعه تألیف وتدوین ومباحث کثیره درج وتبیین ایلشلردر . نه چاره که لسان عثمانی اوزره اویولده براثر وضع وابقاسنه هرنه‌سببدن ایسه شمدی‌یه‌دك ادبای اسلاف طرفندن رغبت وهمت اولنمامش وادبیاتمزك بوقسمی که مصدر انتشاری اوله‌جق ایدی نیچه‌لسه مسکوت عنه براقلمشدر . اشته عاجزلری یعنی عساکر شاهانه قائمقاملرندن مکتب فنون حربیهٔ جناب ملوکانه کتابت خواجه‌سی السید سلیمان حسنی قوللری اثنای تدریسده لسانمز ادبیاتنه مخصوص بویله برکتابك لزوم وجودینه‌درکار اولان احتیاجی حسن ومشاهده ایدرك ترتیبی

تصورنده بولندم ایسه‌ده فقدانی بضاعه برارالق باعث تردد اولدی ایدی . لکن مؤخراً او مثللو تصوراتك قوه‌دن فعله بروزی ولوجزئی اولسون ابنای وطنی مستفید قیله‌جغی جهتله ارباب کمال طرفندن نصل اولسه مظهر طعن و تقبیح اولمیه‌جغی وعلی الخصوص اثار ادبیه‌نك نقایص وقصورینی ادبای عصرك اقدامات متوالیه‌سیله مرور زمان استکمال ایده بیله‌جکی مطالعه‌لرینه افکارمده ثباتمی توصیه‌و استلزام ایدرك اقتدار عاجزانه‌مك فوقنده بولنان امر عظیم مذکوری عهده‌ٔ بی کفایتمه المغله جسارت و کمالات انسانیه‌یه لازم اولان علوم ومعارفك اسباب سهولتنی استحضاره مقصور دیمك اولان بویله برزمان ترقی نشانده که نسخهٔ نفیسهٔ شان وشوکت ودیباجهٔ رسالهٔ شکوه وسلطنت شوکتلو مهابتلو پادشاه فاروقی شیم وشهنشاه اسکندر حشم (سلطان عبد العزیز خان) حضرتلرینك ایام فاخرهٔ سلطنتلری بدر قوللریده عاجزانه براثر ارائه و احداثنی ارزو ایتدم . وکتب ادبیهٔ عربیه‌دن مثل السائر وایضاح المعانی وفارسیدن مناظر الانشا نام کتابلری ولسان فرانسویدنده امیل لفرانقك لیتراتورینی مأخذ اتخاذ ایدرك وسائر مؤلفات ادبیه‌دنده بعض مباحث اخذ ودرج ایلیه‌رك اشبو (مبانی الانشا) نام رسالهٔ عاجزانه‌می بالترتیب سرعسکر عدو تدمیر وسپهسالار ارسطو تدبیر دولتلو عطوفتلو حسین عونی پاشا حضرتلرینك حضور معارف نشورلرینه عرض وتقدیم ایلدم . لکن کرك جمع و ترتیبی وکرك امثلهٔ مقتضیه‌سنك تتبع و تطبیقی خصوصلرنده وارستهٔ

(تعریض)

تعریض بولنان مشکلاتنه نقصانیٔ اقتدار عاجزانه مدخلی انضمام ایدرك برچوق خبط وخطا واقع اولمش ایسه‌ده اماله‌ٔ نگاه رغبت بیوراجق ذواتدن اصلاح وتصحیحنی رجا ایدر وهمده اصل مقصد عاجزانه‌م شو وادیده برچیغیر آچمق اولدیغندن ارتق اکمال نقایصنی اصحاب بضاعه‌نك تهزیز خامه‌ٔ ادیبانه‌سنه ترك واحاله ایلرم

(*) مبانی الانشا (*)

(بسم الله الرحمن الرحيم)

علم انشا بليغ وفصيح اولمق وعبارات مستحسنه‌سی اهل قلم عندنده معتبر ومرعی اولان آداب واداىی شامل ومقامه منطبق بولنمق شرطيله كلام منثور يازمه‌نك اصول وقواعدندن بحث ايدن علمه ديرلركه علم مذكور افكارك معرفی وتصوراتك صورت خارجيسی واذهانك واسطهٔ تعاطيسيدر . ابواب علوم وفنونه مدخل ومفتاح واصحاب حل وعقده هادی ومصباحدر . آنكله مداولهٔ تصور اولنور وتعاطئ افكار قلنور . نطق بنی بشره عطيهٔ قدرت ايسه انشاده آثارينی ارائه وابقا ايچون هبهٔ طبيعتدر .

وعلم ادبكه لفظ وكتابت جهتيله خلل وخطادن توقی ايلمكلكك منهاج ومنوالنی ارائه وتعيين ايدن انواع مباحثی شاملدر .

ومزايای مقالك سلاست مأليله تراكيب صور وامثالنی معلن برفن كاملدر . تعريفی صددنده اولديغمز اصول

(انشانك)

انشانك حيثيت كمال وتناسب اندام وحالنه واسطه ودالدر . شو جهتله اواقسام فنونه‌ده اطلاع لازمدر كه علل غائيه‌سندن اولان آثار كلاميه ممدوح ومرغوب اولسون . اقسام مذكوره‌يى علماى فن شووجه آتى اوزره تقسيم ايتمشلردر لغت صرف اشتقاق نحو معانى بيان وبديع عروض وقوافى اشته فنون ادبيهٔ مذكوره كتابت وانشانك تحصيلنه آلت وعلوم شرعيه وفنون عقليه وسير وقصص امثالى علوم ايسه اكمال وترقيسنه مدار وعلتدر . الحاصل كاتب ومنشى اولان كمسه اسانه مخصوص ادبيات ايله علوم وفنون متداوله‌يه وبرآزده تواريخ ومحاضراته وقوف واطلاع حاصل ايدرك لازمكلان بضاعه‌يى ايدنمليدر كه قولنده متانت فكرنده سلامت سوزنده رصانت قريحه‌سنده وسعت حاصل اولسونده مالكى اولديغى حسن طبيعتك موضوعنه خدمت ايتسون . ديمك استرمكه حسن طبيعت جواهر معرفتله ده تزيين وتحليه قلنمليدر .

بو بديهيدركه ايو يازمه‌نك شرط اولى ايو دوشنمكدر فقط بو دوشونش ماده ومألك كوزلجه حفظ وتلقيسنه متوقف واوده حاوى اولديغى اجزاى مختلفه ايله استيناس وائتلافه منوطدر بويله تفرعات مواده اطلاع ايسه انجق معلومات مبسوطه‌يى اكتساب ايله اولور .

ادباى اسلاف كلام ايچون درت نوع مراتب اعتبار واثبات ايتمشلردركه قريحه ومعلوماتك درجات متفاوتهٔ اتساعيه‌سى بو انقسامى استلزام ايتمشدر .

مرتبهٔ اولی‌یی احراز ایدن کلام اولدرکه صورت ومعنا ومباحث مؤداینی جامع وسلاست افاده ایله برابر روح افزا ونشئه بخشا اوله‌رق صفحهٔ مقالنده انوار معانی لامع بولنه ٠

مثال (مائدهٔ فائده‌سی کرسنکان علم وادب ملته شامله وعائده وعلت غائیهٔ تأسیسی بیت الشرف تسهیل انتشار معارفه اساس وقاعده دیمکه بایسته وهردرلو مدح وستایشه شایسته اوله‌رق بودفعه منفعت بخش ظهور اولان مجموعهٔ فنون لسان وملتزده بوجنس آثار نافعه ورسائل مفیدهٔ موقته‌نك برنجیسی اولدیغندن)

(مجموعهٔ فنون ـ التفاتنامهٔ علی پاشا)

مثال (پرتوذکار نوع بشرك باشنه قونمش برنورانی همادرکه سایهٔ سعادتنی تعمیم ایده‌جك واسطه بولنمز الا که لزومی قدر نهال مطبوع الاندامی حکمنده اولان صحایف مطبوعه‌نك وسعت وانتشاریدر ٠ شهبال دکل اوبر برات اقبالدرکه هرقنغی ملته مقارن اولسه رفته رفته ظلم جهالتك زنجیر اسارتندن آزادینه حجت اولور ٠ (تصویر افکار)

ایکنجی مرتبه‌ده بولنان کلام اولدرکه ظاهری حسن الفاظ وعبارات ایله مشحون وتجنیسات وترصیعات ایله مزین ولکن معناجه بی روح وجان بولنه

مثال (سلطان هفت اقلیم زرین دیهیم آفتاب شبستان عنبرین تتق حریم غروبه شتاب کوسترمش ایدی ٠

(صاحبقران)

صاحبقران نو تسخیر جهان که صبح باهر البرهاندن کنایتـدر صدر افقده جم کبی مربع نشین پایـکاه اسـتقلال اولنجیه‌دك اول روبه صفتان فیفای خذلان رقود وعقودی ترك ایدوب امضای عزمه ساعی الدقلری مساعئ فاسـده مهمنه اقامت اسـباب احتیال ایله تقویت ویره‌رك تقدیم مهمات کارزارده اشتغال کوستردیلر) (شفیق نامه)

اوچنجی مرتبه‌ده بولنـان کلام اولدر که کندوسـنده معنا ومتانت اوله لکن صور الفاظی زینت ادبیـاتدن عاری وصنایع شعریه دن بری بوله .

مثال (عالمده علم ومعرفت کبی بر شرف ومزیت اوله‌من وانسانك مطـالب ذاتیه‌سـنك اسباب تحصیله‌سی صنایع ومعارفدن بشـقه برشـیله حصول بوله‌من ونیه دائر اولور ایسه اولسون وهر نره‌ده بولنور ایسـه بولنسون هنر ومعرفتك قدر وقیمتی انکار اوله‌من . بوکوردیکمز سامان وانتظام احوال انام وحسن معاشرت خواص وعوام هب هنر ومعرفتله حصوله کلمش بر اثر دکلمیدر ومشهودمز اولان بونجه محاسن امور وصورت آسـایش وحضورك نظر امعان ایله باقیلوب میزان دقت حقیقت شناسی‌یه اورلدقده دانش ومعارفدن بشقه برسببی وارمیدر)

(مصطفی رشیدپاشا)

مثال (برشیئك فسادی بیلنمدکجه اصلاحی تصور اولنمدیغی مثللو

بركمسنه جهانى اعتراف ايتمدكجه تحصيل علمه ابتدار ايليه‌جكى قضايای مسلمه‌دندر . بناءعليه اكتساب كمال واستحصال وسائل حسن حال ايتمك استيانلر اول امرده كندى نقصان وقصورلرينى تحرى ايدرلر . فقط اكثريا انسان حين طفوليتندنبرو مألوف اولديغى عادات واخلاقك حسن وقبحنى تميزدن عاجز اولديغندن ارباب رشد ورويت بو كيفيتك حقيقت حاله اطلاعه پرده كش حيلولت اولديغنى بيلدكلرك بوبابده سائرلرينك اخطارات خيرخواهانه‌سنى غرض وحقارته حمل ايتميوب بركلام حقيقت اتسام هركيمك لساننده‌ن صدور ايدر ايسه ايتسون (لا تنظر الى من قال بل انظر الى ماقال) قاعده‌سنجه قائله باقيه‌رق مقولى سنجيده دقت واعتبار ايليه‌لر)

(منيف ـ مجموعهٔ فنون)

دردنجى مرتبه‌ده بولنان كلام اولدركه كندوسنده صورت ومعنا بولنميوب بلكه هرزه وهرزياندن عبارت اوله .

مثال . . . . الخ

صناعت تأليف كلامكه بحثنده اولديغمز فن انشانك موضوعندن عبارتدر . شو مجله‌ده برمقدمه وايكى مقاله ايله تعريف وتبيين قلنه‌جق ومقالهٔ اولى صنايع لفظيه ومقالهٔ ثانيه صنايع معنويه‌دن عبارت اولوب شعر ايله شعرك موضوع واقسام واوزان وابحارينى بيان ايدر برده لاحقه تذييل وبعض فوائد شتى دخى علاوه اولنه‌جقدر .

(مقدمه)

﴿ مقدمه ﴾

مقدمه یدی فصلی مشتملدر (١) کلمه و کلام و آنلره متفرع صور و اقسامی بیلدیرر (٢) خواص کلامی بیان ایدر (٣) شرائط کلامی تعداد ایدر (٤) حقیقت و مجاز و اقسامی مجاز ایله کنایه و تشبیهدن بحث ایدر (٥) فصاحت و بلاغتی تعریف ایله اقسامنی بیان ایدر (٦) ترکیب ایله انواع مشتمله سندن بحث ایدر (٧) ارکان کتابت ایله اصول انشایی تعریف و تبیین ایلر ٠

﴿ فصل اول کلمه و کلام بیانندهدر ﴾

کلمه معنای مفرده وضع اولنان لفظه دیرلر اتمك صو کلمك کبی ٠

لفظ انسانك اغزندن نطق طریقیله چیقان ویاخود چیقمش حکمنده بولنان شیئه دیرلر طاغ باغ کوردی کلملریله او سن بن ضمائر بارزهسی وکذلك معانئ مذکورهیی افاده ایدر ضمائر مستتره کبی ٠

وضع برشیئی برشیئه تخصیص ایتمکه دیرلر فقط شیئ اول اطلاق ویاخود احساس اولندیغی وقتده آندن شیئ ثانینك فهم اولنمسی لازمدر ٠ مثلا قیرمق دینلدکده آندن قیرمق معناسی ویاخود فعل مخصوص منفهم اولملیدر ٠

اکر بر کلمه ظاهر اولوب برشیئه دلالت قیلارسه و وضع ایله موضوع لهده خاص اولور ایسه اکا علم دیرلر موسی جعفر استانبول طونه کبی ٠

اكر وضع عام وموضوع له خاص اولور ايسه اكا اسم اشارت وموصول ديرلر شو بو اويله كه شويله كه كلهلرى كبى اكر اول كلمه ظاهر اولميوب ده افعالده تقدير اولنان او سن كلهلرى كبى مستور اولور ايسه اكا ضمير ديرلر ٠
واكر بر كلمهنك معناسى شخص واحده منحصر اولميوب برنوعك افرادينه عام وشامل بولنور ايسه اكا جنس و متواطى ديرلر انسان قيون اغاج كبى ٠
مفرد برلفظدر كه اول لفظك جزئى معناسنك جزئى اوزرينه دلالت ايليه الياس اورمان صو كبى ٠
اكر ايكى كلمه بر معنا ايچون موضوع اولور ايسه آنلره مترادفان ديرلر صيچاق اسى آيدينلق ايشيق كوپك ايت محبت مودت كبى ٠
اكر ايكيدن زياده كلمه بر معنا ايچون موضوع اولور ايسه اكا الفاظ مترادفه ديرلر مثلا دونكل بش بيق معاينه مشاهده رؤيت بصارت كبى ٠
واكر بر كلمه معانئ كثيره يه دلالت ايدر ايسه يعنى برقاچ معنا ايچون موضوع اولور ايسه و اول معنالردن هر برينه وضع اولى اوزره دلالت قيلر ايسه اول لفظه معانيدن هر برينه نسبتله مجمل وجميعنه نسبتله مشترك تعبير ايدرلر ٠ صورمق بيتمك كوز يعنى كلهلرى كبى كه صورمق هم اثمك وهمده سؤال ايتمكه وبيتمك هم نشوونما وهمده انتها بولمغه اطلاق اولنور ٠
وكذلك كوز كلمهسى چشم وصو پيكارى وترازونك برقطعهسى (ودها)

ودها سائر معنالری شامل اولدیغی کبی یمنی هم باشه‌صاریلان رنکلی بزه وهمده معهود ایاق‌قابنه دینور٠
واکر برلفظ وضع اولدن مهجور اوله‌رق آخر معنایه دلالت ایدرایسه اکا منقول دیرلر کلمه کبیکه لغتده‌جرحه دیمك اولوب فقط‌مؤخراً لفظهٔ واحده یه اطلاق اولنمشدر ٠
واکر ناقل عرفه خاص‌اولور ایسه وبرلفظی وضع اولندن کندی اصطلاحلرینه نقل ایدرلر ایسه اکا حقیقت عرفیهٔ خاصه دینور دنك بغدای کبی ٠
واکر نقل برجماعته مخصوص اولمیوبده عامه یه منسوب اولورایسه اکاحقیقت عرفیهٔ‌عامه‌دینور ٠ میونجق دونم کبی
اکر نقل الفاظ برعلاقه ومناسبته مبتنی اولماز ایسه اوکلمه یه مرتجل دیرلر تیمور وطورسون کلمه‌لری کبی که بری معدن معهود دیکری طورمق فعلنك امر غائب صیغه‌سی ایکن ایکیسده اعلام اشخاص اولمشدر ٠
کلام اسناد ایله متصف شول ایکی کلمه یه دیرلرکه کلمتین مذکورتین مخاطبه برصحیح سکوت افاده ایلیه یوسف کلدی سن کیت جمله‌لری کبی ٠
اسناد مخاطبه فائدهٔ تامه حاصل اولوب کلام آخره منتظر اولمیه‌جق صورتده جزئیندن برینی آخره نسبت ایتمکه دیرلر کتابی آل ابراهیم اوتوریيور جمله‌لری کبی ٠
کلام ایکی قسمدر برینه انشائی ودیکرینه اخباری‌دیرلر کلام اخباری ازمنهٔ ثلثه‌دن برنده یا نسبت ثبوتیه ویانسبت سلبیه ایله خارجه نسبتی اولان کلامه دیرلر استر

اول خارجه مطابقتی اولسون استر اولمسون جعفر طوریور
سن بغداده کیت جمله‌لری کبی .
بو کلام اخبارینك صدقه و کذبه احتمالی واردر و کلام اخباریدن
مخبرك مقصودی یا بر حکمی و یاخود کندونك بر حکمه عالم
اولدیغنی مخاطبه اعلام وافاده ایتمکدر واکر نسبت کلامیه
نسبت خارجیه یه مطابق اولورایسه کلام صادق واکر
مطابق کلمز ایسه کاذب اولور .
کلام انشائی خارجه نسبتی اولمیان کلامه دیرلر استر
ایسه اول نسبتك خارجه مطابقتی اولسون استرسه اولمسون
و کلام انشائینك خارجه نسبتی اولمینجه صدق و کذبه‌ده
احتمالی اولمز کیدرمیسك سن اسکداره کیج کبی
اشبو کلام انشائی دخی برشیء طلب ایتمك اوزره دلالت ایدر ایسه
ایکی قسمدر اکر مقصود اتدن ذهنده برشیئك حصولی
مطلوب اولنورایسه اکا استفهام دیرلر فلان آدم ایومیدر کبی
واکر مقصوداتدن برشیئك ذهنده حصولی مطلوب اولمز
ایسه اول وقت کلام مذکوریا مقصوداتدن برشیئك
خارجده حصولندن ویاخود عدم حصولندن عبارت
اولور اکر مقصوداتدن برشیئك خارجده حصولی مطلوب
اولوبده بوطلب استعلا ایله اولور ایسه اکا امر دیرلر فلان
آدمی کتور کبی .
واکر طلب مذکور تساوی ایله اولور ایسه اکا التماس
دیرلر بو بابده لطف همتکزی استرز کبی .
اکر طلب مذکور خضوع و عجز و نیاز ایله اولورایسه
(اکا)

اكا دعا ديرلر شونى قولنه احسان وعنايت ايله كبى .
واكر مقصود ذاتدن شيئك خارجده عدم حصولى مطلوب اولوبده بوطلبده استعلا ايله اولور ايسه اكا نهى ديرلر اورايه كتمه كبى .
واكر طلب مذكور تساوى ايله اولور ايسه يته التماس وعجز وخضوع ايله اولو ايسه دعا تعبير اولنور بو معامله ده بولنمامكزى رجا ايدرم كبى .

﴿ قطعه ﴾

☼ بدخواهلره الهى رفعت ويرمه ☼
☼ بداصل النه رشتهٔ فرصت ويرمه ☼
☼ بالطبع معارف اهلنه دشمن اولور ☼
☼ ارذال فرومايه‌يه دولت ويرمه ☼
(نابى)

واكر كلام انشائى برشيئك طلبى اوزرينه دلالت وضعيه ايله دلالت ايتمز ايسه اكا تنبيه تسميه قلنور وقسم وندا دخى بو قسمدندر بردها كورميم والله اى يوسف كبى .
اسناد ده كرك اخبارى اولسون وكرك انشائى اولسون ايكى قسمه منقسمدر برينه اسناد حقيقى وديكرينه اسناد مجازى ديرلر اسناد حقيقى اول فعلى يامعناى فعلى كندى فاعلنه اسناد ايلمكدر فلان آدم فلان آدمى اولدردى ياخود فلان كمسه خسته اولدى كبى .
اسناد مجازى فعلى كندى فاعلنه اسناد ايتميوب ملابسنه اسناد ايتمكدر واول فعلى يا معناى فعل انك ايچون وضع وبنا قلنمامش اولمقدر . فلان پادشاه بورايه برقلعه ياپدى وترجمهٔ

تلاقده موسم ربیعك تهیئه ایدوب وقت خریفك بذل ایلدیکی میوه‌لره دینـدیکی کبی که پادشـاهه قلعه انشـاسنی و کذلك موسم ربیعه میوه تهیئه‌سـنی اسناد اسناد مجازیدر چونکه قلعه‌یی عمله یاپدیغی کبی میوه‌یده دکل فصلی ربیع بلکه قدرت بالغهٔ صمدانیه خلق وتهیئه ایدر .

فصل ثانی خواص کلام

انشا ایچون علی الاطلاق ایکی نوع خاصه دوشنیلور که بری عمومی و دیکری خصوصیدر . عمومی اولانلر فن انشانی تأسیس وابداع ایتدیکی جهتله ثابت وخصوصی اولانلر مقصده تابع بولندقلری جهتله متغیردر .

خواص عمومیه

خواص عمومیه‌دن برنجیسی وضوح کلامدر یعنی بیان وافاده اولنه‌جق ماده نك مخاطبك تکلفسزجه آکلایه‌جغی صورتده بولنمسیدر بوده معانئ مبهمه ایرادندن وفهمی تصعیب وتعقید ایدر استعارات استعمالندن ومراتب کلامیه‌یی تقدیم وتأخیردن وجمله‌لری تطویلدن مجانبت ایله اولور .

وضوح کلامه مثال (نزد خداده یلان مردود ومرتکبی منفور و مطرود در . طریق استقامتدن قبول انحراف وتفوه خلاف ایده‌میه‌جکمدن بیهوده الحاحی زیاده ایتمیکز تربیه اولدیغم مسلکده کیدر وبو یولده فدای نفس ایدر ایسه‌م امثاله عبرت بخش اولورم .)

(یوسف کامل پاشا ـ ترجمهٔ تلماق)

(مثال)

مثال (افراد بشره كوره بدنى دائرهٔ انسانيت الديغى ايچون وقايه لازم ايسه وطنى مركز مدنيت بولنديغى ايچون حمايه الزمدر ٠) (تصوير افكار)

معانئ مبهمه ايرادى مناسبتيله وضوع كلامك منتفى اولديغنه مثال (پيام دروغ وكلام بى فروغى سمع رضا برله اصغا بيورلمدى ٠) (عبد العزيز ـ سليمان نامه)

فهمى تصعيب وتعقيد ايدر استعارات استعمالندن ناشى وضوع كلامك منتفى اولديغنه مثال (جنك آزمايان خجسته مسالك كزيدهٔ روبه فريب احتياله سالك اولوب مقدما تصميم اولنان رأى مستقيم اوزره ايكى شق اولوب فريق كفرهٔ بى توفيق عرق درياسنه غريق اولدى ٠ سربازان سپاه اول كمراهلرك آردين آلوب انعكاس كاس تخيلارين كورمك ايچون نوك سنان جانستان وخدنك مجلا پيكان ايله قفالرندن روزنه آچديلر ٠) (عبد العزيز ـ سليمان نامه)

مراتب كلاميه نك تقديم وتأخيرى مناسبتيله وضوع كلامك منتفى اولديغنه مثال (بو مقدمهٔ دلپسنددن مقصود عبد صداقتمند مجرد تحديث نعمت ضمننده دولت عليهٔ ابد مدتك صداقت واستقامتى شعارى اولان بنده لرى حقنده على الدوام كرم وعنايت منعام متعاقب الوقوع اولديغنى اعلام وافهام نيتيله امتداد عمر دولت وازدياد شان وشكوه سلطنت شهنشاهى ايچون استجلاب دعوات اجابت آثاره وسيله امنيه سنده

اولدیغی بی شائبهٔ ریب وریا وبی ملاحظهٔ مأمول ومتمنا اولدیغی جناب دانای سرائر ضمائر جل شانه حضرتلرینه معلوم وهویدادر . (تاریخ عزمی)

جمله لرك تطویلی مناسبتیله وضوح کلامك منتفی اولدیغنه مثال (حکمت حقله برطرفدن مسقولو خارج بارای قدرت تکالیف بارده ایله اهصاب صبره مورث رخاوت وبرطرفدن نمچه لو دخی مضافات بغداندن بوقانیه (اوستریاده کائن اردل ایالتی) قطعه سنه مدایادیٔ طمع وآز وطونه نك اوته یقاسنده اولان اماکن وبقاعه دیدهٔ حرص وشرهی باز ومسقولو کبی بحرینده اجرای سفائن دعواسنه آغاز ایلدیکی اندام سکون وآرمه تزلزل نمای حیرت اولمغله ارکان دولت عقد انجمن مشورت ایدوب نمچه او ایله روسیه متفق وهر قنغیسنه اعلان حرب اولنسه آخرك رفع لوای خصومت ایده جکی متحقق اولوب بویله ایکی دشمنه بردن جواب تدارکات قویه یه محتاج ایدوکی بی ارتیاب اولمغله ترتیب لوازم سفریه وتجهیز طوائف عسکریه یه وفا ایده جك نقودك موجود اولمدیغی مشهد اولدیغندن قطع نظر وفاداریٔ عسکر اقدام لوازم سفر اولوب سفر سابقده ایسه عسکرك حالی مضبوط وپای مقابله وثباتلری سلسلهٔ قرارایله مربوط اولمدیغی معلوم ودشمنلرك اجناد اطاعت اعتیادلری کوندن کونه فن حربیده اکتساب مهارت ایلدکاری مجزوم اولمغله شمدیلك سمت مدارا مسلوك وبعنایة الله تعالی اخذ انتقام خصوصی تکمیل عده وتنظیم (نظام)

نظـام ایدنجه‌یه قدر متروك اولمسنی بعض عقلا ترجیح
وبو نقصانیله سفر موجب خطر اولدیغنی تصریح ایلدکلرندن
صدر اعظمك زعمنه کوره اعلان حرب وقتال وسیلهٔ اعتلای
درجهٔ استقلال اولدیغندن وقوع سفره تهالکی عنان ربای
توسن تمالکی اولوب خلافنده اولنلره صورتنمای اغبرار وبلکه
ناخن عتابله چهره خراش آزار اولدیغندن هرکس خائف
وترسان وضروری سرفرو برده گریبان کف لسان
ایلدکلرندن مقتضای شیوهٔ قدر ایکی طرفه سفر مقرر اولمغله
بیك ایکیوز برسنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك فرسنده نچه ایلچیسنه
ارائهٔ طریق خط وترحال وروسیه ایلچیسی دخی برمعتاد قدیم
یدی قله‌یه ارسال اولندقدنصکره تنظیم ادوات وتتمیم مهماتله
اکمال لوازماته اشتغال اولندی . (تاریخ عاصم)

وضوح کلامك انتفاسی ایکی نوع خطادن منبعث اولور که
آنك برینی فکره ودیکرینی تعبیره اسناد ایده بیلورز یعنی بری
سقامت افکاردن واو بریده ادارهٔ کلامده عدم اقتداردن
نشئت ایدر . فکرك خطاسی یایازیله‌جق شیئی اکلایه‌مامدن
ویازاکت ایده‌یم وکیان رقیقه قوللانه‌یم هوسنك اساس ومقصده
غلبه سندن ویا افکار عمیقه کوسترەیم زعم وسوداسنه
انهماکدن ویایازیلان شیئی هرکس اکلامسون ملاحظهٔ
ناهموارینه ذهابدن ویاخود عوامه معرفت ابرازی آرزوی
خائنه دوشه‌رك برطاقم تکلفاتی التزامدن ظهور وتولد ایدر
تعبیرك خطاسی قضایای سخنك قاعدهٔ منطقیه‌یه منافی ومراتب

کلامیه‌نك پاکلش ونسق وانتظامسز بولنمسندن وکلمه‌لرك معنای ما وضع لهلرنده قوللانلمامسندن ونسج کلامده تعقیدی باعث تعبیرات مجازیه بولنوب بعض مرتبه‌ده قپانیق افاده‌لر درج واستعمال ایدلمسندن حاصل اولور ٠

﴾ خالصت وخصوصیت کلام ﴿

خالصت کلام طوغری افاده ایتمك یعنی قاعده وپاشیوهٔ لسانك مساعد اولدیغی کلمات وجناس وتعبیرات ایله تبیین مرام ایلمکدر ٠ مثال ﴿ بو معلومدرکه منصب ومأموریت امانت وعاریت اولمسه الدن گیتمز وبقاسی اولسه پشین بکا انتقال ایلمزدی ورده اوجه حدسیات سابقه ایله توطین نفس ایتمش اولدیغمدن غیری بعض جهتلرله کندومده یأس وفتور بولدیغمدن انفصا لمدن غمناك اولمامق لازمکلور ایدی لکن دولت علیه‌یه بوش بوشنه عارض اولان ذل ونقیصه‌دن داغ بردل اولدیغمدن ماعدا سرور وکدر وخمار ونشئه نه اولور ایسه اولسون هرشیئك الك ابتدا کوریلوب بیلنسانی نفوس بشریه‌ده واقع وتأثیر وتأثری ابلغ اولوب خصوصا عزل وانفصالم حقد وحسد وداعیهٔ نفرد بلاسیله مصلحتی بو پرده‌یه گتورنجیه‌قدر چالیشوب هم خصم وهم حاکم اولان وسامعهٔ عالم سیئات عظیمه‌سیله طولان ...... یادکارینك سوزیله وقوعبولدیغندن تذکرهٔ سامیه‌نك ورودنده مغموم ومکدر اولمدم دیسم یلان اولور ٠

﴾ عاکف پاشا ــ تبصره ﴿

﴾ خالصات ﴿

خالصت كلامده اطراد افاده‌یی خلالدن وقایه وخطای
ترکیبدن اجتناب ایله اولور ٠
اطراد افاده ایسه لسانك الفت ایتمدیکی کلمات اجنبیه‌یی قوللانمغله
وکلمه‌لری وضع اولندقلری معنالرك خلافنه آلمغله وایرادی شیوه‌ٔ
لسانه مخالف بولنان کلماتی بریره جمع ایتمکله خلل بولور ٠ خطای
ترکیب‌ده قاعده‌ٔ صرفیه ونحویه‌یه دقتسزلکدن متولد اولور ٠
کلامده خالصت بولنمق ایچون جمله‌لر برطرز مستقیم اوزره
تنظیم اولنملیدر یعنی سلسله‌ٔ افکار بربرینی تعاقب ایدر صورتده
نسق واحده ربط ایدلملی وهر فقره‌ٔ کلامیه ماسبقك ملایم
وتابعی بولنملیکه معنای مقصوده انتقال ایچون فهمه سهولت
کلسون ٠
مثال (مآثر جلادتده فرید اولان شهزادهٔ یلدیرم
بایزیدك بارقهٔ شمشیر غیرتی دشمن آلایلرینك اثر کشیف
تسلطنی پاره‌لیه‌رك مظفریتی بزم طرفه تأمین ایلدی ٠
فقط اسلامك سلاح ظفرندن جریحه دارکین اولمش برعدوی
سربکمینك خنجر اختیالی ملتك مراد مشخصی اولان
خداوندکار غازی‌یی شهید ایتمشدر ٠ مؤسسلریمز افنای
وجودایله احیای دولت ایتدیلر ٠ ملکمزك هرقبضهٔ خاکی
برشهیدك اجزای وجودندن بدل قالمشدر دینیله بیلور ٠
دشمن ایسه بوخیانتله عثمانلولری داغدار تأسف ایتمکدن
بشقه برفائده کورمدی زیرا مراد اول شهید اولدی اما
پادشاه یلدیرم بایزید اولدی ٠) (دورواستیلا)

خصوصیت کلام کلامی کندوسنه مخصوص کلمه‌لر ایله افاده ایتمکدر وبویله کلمات خصوصیه ایله افاده اولنان کلام افکاری تماميله اکلاتدیرر . اگر کلمه نیم مخصوص اولور ایسه افکارده یارم اکلاشیلور . اگر کلمه‌نك او کلامه اختصاصی اولمز ایسه افکارده هیچ اکلاشلز وبویله کلمات مخصوصه‌یی بولمقده صعوبت دخی اکثر یا کلمه‌لرك معنالرینك بربرلرینه مساوی کبی کورنمسندن نشأت ایدرکه نفس الامرده برلسانده حقیقة مترادف کلمه یوقدر فی الواقع السنه‌ده اویله کلمه‌لر واردرکه بربرینه بکزر ومعنالری فرق اولنمز کبی کورینه‌رك بری دیکرینك یرینه بعضیکره استعمال بیله اولنور فقط هربرینك کندوسنه مخصوص مقام ومعناسی واردر .

مثال قورقاق . اورکك . اوتك . آلیق . چالیق . دلی . چیلقین . هیچ طنمدم . هیچ آلدرمدم . هیچ قولاق آصمدم . مودت . محبت . عشق . علاقه . تعلق . بغض . عداوت . حب . وداد . خلت . ابتهاج . حبور . فرح . فرح . سرور . طرب . فرج . راح . نشاط . شفاعت . تشفع . ضراعت . تضرع . ابتهال . تمنی . رجا . نیاز . استرحام . استعطاف . ترجی . التماس . امل . کبی

ومنشی اولان کمسنه معنای مقصودی ملاحظه ایدرك الفاظ کلامی او معنایی اداضمننده ایراد ایتملیدر وهرکلمه‌یی مقام مناسبنده استعمال ایلملیدر لاغر . سیسقه . زبون . جوف . بطن . شهد . عسل . قلب . فؤاد . تلاوت . ترتیل . قرائت (کبی)

كبی بونلر كرچه برمعنایه دلالت ایدرلر فقط محل استعماللری آیرودر ٠

﴿ انسجام وانتساق كلام ﴾

انسجام كلام سمعه ملایم وخوش كله‌جك وحسن ترتیبنده لطافت بوله‌جق وجهله تناسب كلماته رعایت ایتمكه دیرلر ٠ بو انسجام كلام كلماتك انتخابنده اولمیوب بلكه تنظیمنده‌در ٠

مثال (اول ماه منیر بطحاسیر مانند شمع دلفروز بر كوشه‌ده اوتورمش ومشاطهٔ جرب دست طبیعت رخسارهٔ ملكسوزینه كلكونهٔ تغیر سورمش ٠ افتاب نور بخش عالم اكا پرتو دیكر صالمش كه كمتر نظاره سنه طاغلر مجنون اولمش واهوی پری كیرمردم شكاری دشت ودری اواره قیلمش نركس دور بینلرین باغچهٔ خرد فرسای اشمسانه دیكمش ٠ بن وشوهرم بی وقفهٔ اختیارخاكپای میمنت احتواسنه‌دوشوب اول خاتم یمن سعاتی اوپدك سینه‌مزه باصدق وداعیهٔ تغیر بشره دن سؤال ایتدك ٠) (سیرویسی)

﴿ مثال دیكر ﴾

❋ اویلان قاویلی فرمایشی دون بن آلدم
❋ تازه سمور ایچون اطرافه خبرلر صالدم
اشته بیرامده كلوب چاتمده شاشدم قالدم ❋
نه یپایم آی افندم آبنم سلطانم ❋

☼ صباح اولسون بولنور ایته‌ستم بیهوده ☼
☼ هله یارین بقالم بزده اولان موجوده ☼
☼ یوق سنك استدیككعنتریلك چارشوده ☼
☼ نه یپایم آی افندم آبنم سلطانم ☼
(واصف)

انسجامده اوچ نوعدر ۱ انسجام كلمه ۲ انسجام جمله ۳ مطابقت كلام ٠

انسجام كلمه كلمه‌یی سمعه ملايم كلمه جك وجهله تنظیم وانتخاب دیمكدر بوده حروف ثقيله‌يى حاوى كلمه‌لرى جمعدن وحروف ثقیله مذكوره‌يى يان يانه ايراد والصاقدن واداتلرى توفيرو تكثيردن وعين كلمه‌يى تكريردن اجتناب ايله اولوريعنى بودقايقه حصر نظرقيلنورايسه طبيعتيله سمعه حلاوت ولطافت بخش ايدلمش اوله‌جغى جهتله مطلوب اولان انسجام كلام حاصل ايدلمش اولور ٠

انسجام جمله جمله‌لرك انسجامى كلماتك انسجامنه مربوط واوده تعبير اتك حسن ترتيب وانتساقنه منوطدر ٠

مطابقت كلام كلامك صورت خارجيسنه توفيق وتطبيق ومو ادك حد وحال طبيعيسيله تقليدى ديمكدركه بوده حواس طبيعتك وحركات وافكار وحسيات ايله تولعات نفسانيه تقليدلرى اعتباريله اقسام عديده‌يه منقسمدر يعنى بونلر تقليد اولنمليدر كه انسجام كلام وجود بولسون ٠

(خواص)

﴿ خواص خصوصیه ﴾

کلامك خواص خصوصیه سی تصویر اولنان ماده‌نك طبیعتنه کوره تخلف ایدر یعنی مقصده تابعدر مقصد ده اوچ نوع اوزره تخالف ایدر که بری بسیط بری معتدل بریده عالیدر دیمکه کلامك اوچ نوعی واردر .

(١) ﴿ کلام بسیط ﴾

کلام بسیط تعبیرات وافاداته بطش وشدت وحسیاته علویت وفکره رونق وشطارت ویرمکسزین تکلفسزجه یازیلان کلامه دیرلر دیمکه که کلام بسیط زینتدن عاری وصنعت کتابتدن بری اوله‌رق همسه مکسزین طبیعتدن توارد وسنوح ایتدیکی کبیجه یازعقدن عبارتدر .

کلام بسیط تکلفسز مکالمه ومخابره‌ده وبعض وقوعات عادیه مباحثنده ومثللرده ومکتوبلرده حاصلی محضا معلومات اعطاسنه‌مقصور اولان محللرده مستعملدر

مثال (نهایت بویله بیهوده آه وفغاندن برشی حاصل اوله میه جغنی درك ایدرك بركون کندیمی طوپلادم وقامت ثباتمه مخصوص کرغیرتمی بیت ٭ انساندر مرو قوعات نیك وبد ٭ صبر ایت کال مختنده این نیر بکذرد ٭ حبل المتین حکمتیله تحکیم ایلدم شمدی‌یه قدر برمکتوب آله‌مدم ایسه البته‌ده بونك برسببی اولوب مطلقا بی‌وفالق دکلدر دیدم وبوکونکه محرومیتك یارینکی امیددن فراغتی استلزام ایتمیه‌جکنی جزم ایله طریق صبرو تحملدن عدول ایتمامکه عزم ایتدم .) (فغاننامه)

مثال (س انسانك اقدم وظايف بقای شخصی ونوعیسنه خدمتدر دیيورسك بوضورتده تزکیهٔ نفس ایچون اختیار تجرد وعزلت ایلیان مردان باهر العرفانه نه دیرسك خطاده میدرلر ج بی شك وبالوجوه س عجایب نه صورتله ج خالقك مرادی ترك وتعطیل اولسه ایدی کمسه بی جهانه کتورمزدی س انلر ترك وتعطیل اصحابند نمیدرلر ج وظیفهٔ تناسل وتناصرك تارکی واصل طریق تهذیب اخلاقی کورمیوب کریوهٔ خواب وخیال سالکیدرلر س اصل طریق تهذیب اخلاق ندر ج فتوای طبیعتدن الوب هر حالده وجدان صحیح اوزره عمل وحرکت ایلمکدر ٠)

(پرتو ـ اطلاق الافکار)

مثال (عجبا کندیسنی کورمك ممکن اوله بیلور می دیدم خفیفجه برخنده ایله ٠ محبوسیت صفتیله کتورلمامش اولسه ایدی دیدی ٠ یاسن محبوس دکلمیسك نصل کوریته بیلیور وبویله ایستدیککك ایله قونیشیورسك دیدم ٠ برآه دلسوز چکوب بن بوبلای مقاومتکدازه دوچار اوله لی طقوز سنه‌در عفونت هوا وظلام وحیوانات موذیه ایله مشهور اولان سن ژورژ قلعه‌سنك زمیننده بولنان زندانی تهی یدی سنه متماد یافریاد وفغانمله لرزان ایلدکدنصکره نهایت حقمده برلطف مخصوص اولمق اوزره بورایه نقل اولندم ٠٠٠٠ الخ)

(ترقی)

مثال (درت کوندر کوریشیله مامسی شوسببه مبنیدر ٠ کچن بازار کونی خانه‌مده اوتورمقده ایکن دائرهٔ ضابطه طرفندن

(سیربعا)

سریعاً چاغرلقده بولنديغمی بر پولیس اخبار و مطلقا برابر کوتوره جکنی بیان ایله اصرار ایلدی . کتمزدن اولسنی کورمکی پك زیاده آرزو ایلدم لکن ممکن اولهمدیکه بش دقیقه رخصت آلهیم . نه ایسه کیتدك . پولیس دائره سنك آلت قاتنده بر اوطهیه قویدیلر . ایکی کیجه اوراده هیچ کیمسه یی کورمامك اوزره قالدم . صکره استنطاق دائره سنه چاغردیلر . کیتدك . استنطاقمزی بالذات امور ضابطه مدیری اجرا ایتمکه واصلا خبرم اولمیان شیلردن سؤاللر ترتیب ایتمکه باشلادی . موضع سؤال اولان خصوصاتدن ظنجه برائت ذممی اثبات ایلدم . فقط غالبا بر ایکی مسئله ده پك طوغری و خوشه کتمیه جك یولده اداره ٔ کلام ایلدم .... الخ)
(ترقی)

کلام بسیط دخی اوچ صنعت ایله بولنه بیلور .

﴿ (١) سداجت کلام ﴾

سداجت کلام کلامك ساده لکی دیمك اولوب اوده تعبیراتك ملایم اولمسندن و نزاکتیله برابر طبیعی بر حالده بولنمسندن عبارتدر . مثال (دولت علیه دخی بووجهله اعلان حال ایتمکلکه مجبوردرکه بوقدر وقوعات جریانندنصکره امتیازات مذهبیه ماده سندن طولایی دولت علیه طرفندن روسیه دولتنه هرقنغی شکل و صورتده اولور ایسه اولسون تأمینات ویردك دکل عادتا او خصوصدن حکایه طریقیله بحث ایتمك بیله روسیه دولتنك ناموسنی و قدر منافعنی محافظه ایدوب بالعکس

سلطنت سنیه‌نك حقوقنی وشان واعتبارینی فدا ایتمك دیمك اوله‌جغنه بناءً بوندن بویله روم امتیازات مذهبیه‌سنه دائر نه تقریرده ونه عهدنامه‌ده والحاصل هیچ بر کاغدده برحرف یازمق سلطنت سنیه‌جه ممکن اوله میه‌جغندن ودولت علیه‌نك مصالحه‌یه میلی اشبو امتیازات سوزینك کلیاً اورته‌دن قالدیرلمسنه متوقف اوله‌جغندن بوکا دائر هر نه درلو تکلیفات وقوعه کله‌جك اولورسه قبول اولنه‌میه‌جقدر ٠)

(مصطفی رشید پاشا)

مثال

❋ وار ایدی برشاه ثریا مقام ❋
❋ معدلته مائل ایدی صبح وشام ❋
❋ جرم ایدن عدله ایدوب جزا ❋
❋ قیلمز ایدی عدله مغایر جفا ❋
❋ قاعدهٔ عدل ایدی اندیشه‌سی ❋
❋ بویله ایدی قاعده وپیشه‌سی ❋
❋ اهل جرایم کلیجك ذرکهه ❋
❋ کوندروب آنلری سیاستکهه ❋
❋ کندی آلوب دستنه برقاچ ورق ❋
❋ هر برینه یازار ایدی برسبق ❋
❋ کیمیسنه قتل وکمینه عقاب ❋
❋ کیمیسنه غیری جفا وعذاب ❋
❋ کیمیسنه قهر ایله ضرب اشد ❋
❋ کیمیسنه زجر ایله نفی بلد ❋

(جمع ایدوب)

❊ جمع ایدوب اوراق پریشانی شب ❊
❊ قوللری ینك برین ایدردی طلب ❊
❊ جمله سنی کوندررایدی همین ❊
❊ قنده ایسه جایکه مجرمین ❊
(آزری ــ نقش خیال)

واکر بر کلامك ساده لکی حالده علویت بولنور ایسه اکا نجابت کلام دینور عبارات وافادات بسیطه‌ده بعضاً اویله برعلویت بولنور که حقیقتاً کلام عالی ایله اکا نظیره ایرادی مشکل اولور

(٢) ❊ ایجاز واختصار کلام ❊

ایجاز کلام تزیینات بدیعیه‌دن عاری اوله‌رق موجز برآز کلمات ایله بسط وتمهید افکار ایتمکدر وازکلمه ایله اولان افادهٔ مرام ایله لازم اولان کلمه ایله افادهٔ مرام بردکلدر
مثال امان برابر کوتورمك زحمت اولور ایسه‌ده ترککزده عیبدر کمینك سنته‌سنه راضیم دیدیکنده
(یوسف کامل پاشا ــ ترجمهٔ تلماق)

مثال مذکورده ترککزده عیبدر جملهٔ اخباریه سنده ایجازه رعایت قلنمش ولازم کلان کلمه ایراد اولنمق التزام اولندیغی حالده بنی بوراده ترککزده عیبدردیمك ایجاب ایده‌جکی وارستهٔ توضیح بولنمشدر

﴿ (٣) صفوت كلام ﴾

صفوت كلام قلبك و فكرك ساده لكندن منبعث بر صفتدر كه اختيارى الميوب طبيعيدر و بوكا خالصت افكار ذيرلر بو بر نوع تعبير و افاده در كه بلا انتخاب توارد ايدر و اويله بر حسدر كه اراده سزجه صدور ايلر و اويله بر فكردر كه ملاحظه يه محل قالمقسزين كندو كندويه متولد و سانح اولور . خالصت افكار شدت كلامك انتفاسنى استلزام ايتمز چونكه حسيات شديد اولنجه اكا واسطهٔ مفاهمه اولان تعبيراتدخى شديد اولور . اشته بو سببدن بعضاً خالصت افكار ايله چوق تأثيرلو سوزلر سويلنور كه صدورى قائلنك اختياريله دكلدر . مثال (كريدده فلاكتزده اولان قرداشلريمز جزيره‌نك قاريشقلغنه باقه‌رق املاكنى صاتوب بشقه يرلره هجرت ايتمك اللرنده ايكن وطنلرينى وطن عموميه‌نك دائرهٔ اتحادنده طوتمق نيتيله صبر و ثبات ايتديلر . عاقبت شمديكى فلاكتلره اوغراديلر . ملت اغورنده حاصل اولان بو نجه يارهلرمز همسز قالمش و محافظهٔ وطن ايچون كيجه و كوندز ادارهٔ سلاح ايدن نيجه وجودلر آچلقدن بى تاب و توان اولمشدر . فريادلرينى بزدن بشقه كيم ايشتسون . انلر وظيفه الدن كلان خدمتى ايفا ايتديلر بزده انلره الدن كلان معاونتى اجرا ايده‌لم . حميت و انسانيت بويله كونده بللو اولور . بزعاجز نوازلقله دنياده شان آلمش بر ملتز لايقميدر كه عنوان مفخرتمز لكه‌دار اولسون .)

(تصوير افكار)

(وبعض)

وبعض دقایق وحقایق ونکت وخرده‌لری بیان دخی خالصت افکاردن منبعث اولوب شو نوع خالصتده مخلص وسلیم القب مورخ ومؤلفلرك آثارنده کوریلور . تاریخ نعیما وتاریخ فذلکهٔ عثمانی وسائره کبی .

(٢) کلام معتدل

کلام معتدل کلام عالی ایله کلام عادی بیننده بر صورتله افاده اولوب برندن ازقوتلو ودیکرندن آزمزیندر . بو نوع کلام اوقنور ایکن عذوبت ولطافت بخش ایتدیکی کبی سمعیده استلذاذ ایدر مثال (بنی بشرك مظهر اولدیغی مصائبی تعداد واوتانمیه‌رق برطاقم مزخرفاتی کره بعداخری یاد وایراد ایدیورسك ونعمت حیاته بلا ومصیبت دیورسك لکن برکره نظر امعان ایله باقسه‌که ترتیب اجزای عالمده خیری شر ایله ونفعی ضرر ایله مخلوط بوله‌بیلورمیسك . انسانك حیات مستعاری لاشیٔ مقوله‌سندن اولوب تعلق انجق حقیقت انسانیه‌نك یقینجه‌جقده صیریلوب چیقه‌جغی شو جسمه مخصوص اولدیغنی کندوك دخی اقرار واعتراف ایلدك .)

(پرتو ـ بقای شخصی)

کلام معتدله مناسبت آلور خواص واوصاف . ثروت رقت ولطافت . نزاکت وظرافت . طلاوتدر .

ثروت

ثروت کلام افکار منیره وتخیلات شدیدهٔ ونکات مؤثرنك

حسن امتزاجنه دینورکه بوده کلامده اتساع ایله شطارتك اتحادندن عبارتدر .

مثال (ترکجه‌مز براساندرکه بالقوه شامل اولدیغی محسناته کوره دنیاده الك برنجی اسانلردن عد اولنمغه شایاندر . چونکه زمین افاده‌سی مناقب طبیعیات ایچون ترتیب اولنمش برنمونه خانه کبی اوچ اقلیم جسیمك محصول طبیعتنی جامع بولندیغی ایچون درونده جلوه ساز تنزه اولان افکار اندیشه عرب بادیه‌لرینك اثمار افکاریله روم و ایران چمنزارلرینك ازهار اثارینی جمع ایدرك کلدستهٔ بیانه بکندیکی کبی زینت ویره‌بیلور انکله متکلم اولان خلق ایسه روی ارضك اویله برعرض اعتدالی ایچنده یشامقده درکه افاقنده که لطافتك کوکقبه‌سنده اصلا نظیری منظور اولمز . مکرکه دریالرینك عکس مائیسی صباح نوبهارك سمائی جوهردن مصنوع بر اینهٔ آبداری اکدیرن ابرهوائیسنه انضاف ایله طبیعتك بویله انفسی و افاقی ایکی بدیعهٔ رنکینی بر پرده ائتلاف ایلیه . یا ادبیا تمزده بویله اوچ بیوك لسانك محسناتی ممتزج و زمانمزك فکر کمالی مکانمزك بکر خیالیله مزدوج ایکن اثارمز حسن صورتده نه‌درجه فائق اولمیدرکه بزه کوره زادهٔ طبیعت دینمکه لایق اوله بیلسون . (تصویر افکار)

﴿ رقت و لطافت ﴾

رقت و لطافت کلام ذهنك ترکیب کلامیه‌ده اجرا اولنور برصفتیدر بوده اشیایی عواملك فوقنده بردرایتله ا کلامق (خاصه‌سی)

خاصه‌سی دیمك اولور ٠ رقت یافکرده ویا کلمه‌ده اولور ٠
افکارده اولان رقت اشیایی زیاده عمیق وظریف ودقیق
برکوروشدن عبارتدر مثال (مداهنه نقیصه‌نك
فضیلته اکرامیدر ٭ ابراز مخویت دفعهٔ مدح اولنغه
برآرزو کوسترمکدر ٭ استحقاق نمایشلرینك مظهر اولدیغی
مکافاته پك چوق دفعه استحقاق حقیقی نائل اوله‌مز ٭
اعاجلرك میوه‌سی کبی انسانلرك ذکری دخی بعض مواسم
واوقاته مخصوصدر ٭ نسیانندن شکایت ایدن چوق بولنور
ایسه‌ده محکمهٔ فکریه‌سنك نقصانندن بحث ایدن نادر کوریلور ٭)
کلمه‌ده اولان رقت ماده‌نك برطرفنی کوستروب دیکرلرینی
اولوریله ترك ایتمکدر مثال (قرالیچه الیزابته باش
وکیلنه مجلسده نه کچدیکنی سؤال ایلدکده جواباً ٭ درت ساعت
کچدی ٭ دیمش ٠)

٭ نزاکت وظرافت ٭

نزاکت وظرافت کلام عوامدن زیاده افعال حسیه‌ده متبصر
بولنمقدر ونزاکت کورملك اولمیوب بلکه حس ایتمکدر که
بوده استعداد ایله سرعت حسدن منبعث رقت ولطافت دیمکدر
وکلامده مسبوق بواد رقیقهٔ زهنیه‌نك تعبیر وافاده‌سندن
عبارتدر ٠ ظرافت حسیه ادارهٔ کلامیه‌ده اولان حسیاتمزه کوره
برقاچ مراتبه تقسیم اولنور ٠ بری تکدیرده اولان ظرافتدر که
کلامه بربشقه صورت ویریله‌رك تکدیر مذکور تخفیف
ایدیلور مثلا اون دردنجی لویی مغلوب اولان جنرالنك

بزمنه مقام تكدرده اوله‌رق ٭ بزم باشمزده بولنان برآدم مسعود اوله‌مز ٭ دیمش

وبری تسلیده اولان ظرافتدر که ادارهٔ کلامیه‌ده غموم واکداری تخفیف ایده‌جك طرفلر کوستریلوز . ٭ اوله‌دهرك جفاسنه محزون . کل امر بوقته مرهون ٭ (سیدوهبی)

٭ اهل تجریدك کلاهی تاج استغناسیدر . سلطنت دیدکاری انجق جهان غوغاسیدر ٭ (خواجه سعد الدین)

٭ تصدر ایسه نه غم رنده جاهل خودبین . کهی تفوق ایدر بحره کشتیٔ سرکین ٭ (نابی)

وبریده مدحده اولان ظرافتدر چونکه عادی مدحلردن جودت ذهنیه‌سی بولنان ظرافتلر ایدرلر .

٭ صفای جاودانیدر نشاط لطفی احبابه . بلای ناکهانیدر خیال تیغی اعدایه ٭ (نفعی)

٭ طلاوت کلام ٭

طلاوت کلام سهولت واتساع ایله اولور وسرعت انعطاف وملایمت ومطبوعیت ومقبولیت مناسبتلریله تنوع ایدر وطلاوت کلامده حسن وشطارت ایله صرامت وحدتك اجتماعی دیمکدر مثال (ای عساکر اون بش کون ظرفنده واقع اولان التی محاربه‌ده دشمنه غالب اولدیکز ودشمندن اوتوز بانذره ایله اللی بش طوب وبرقاچ قلعه واون بش بیك اسیر الوب اونبیك دشمن دخی اعدام وافنا ایتدیکز وساردنیا الکاسنك بلاد معموره‌سنی ضبط وتسخیر ایتدیکز محاربات مذکوره‌ده

(طوپشیز)

طوپسز ابراز شجاعت ایدرك غلبه‌یه نائل اولدیكز وكوپریسز نهرلر كچوب پابرهنه یوریدیكز وكیجه‌یی كوندزی خیمه وخرگاهسز كچوروب گرم وسرد روزگاره تحمل ایتدیكز وبرلقمه نانه محتاج اولوب آج وبی‌علاج امرار لیل ونهار ایتدیكز وقتلر اولدی ٠)

(ناپولیون بوناپارت - تاریخ ناپولیون)

﴿ (٣) كلام عالی ﴾

كلام عالی اول بر كلامدر كه كندوسنده افكارك وتخیلاتك وحسیاتك عظمتی كوریلور وتعبیرات متینه وصحیحه ایله مقاصد عالیه‌دن بحث ایدر بونوع كلام ترأثیدیلره ورقتی تهییج ایدر مباحثاته واشعار وتواریخه وجناب حقدن وانسان وطبیعتدن بحث ایدن حكمیاته وآثار خطبایه ونهایت بلاغت اطلاقنه شایان صور كلامیه‌یه سزا ومناسبدن تهییج رقته مثال (تعاونوا علی البر) فرمانه واخوت اسلامیه‌نك حال وشانه واقف اولانلر ایچون برفلاكته اوغرایان وطنداشلری حقنده الدن كلن مُعامله محسنه‌یی اجرا ایتمك برنجی درجه‌ده فرائضدن عد اولنور اجدادمزك بوفریضهٔ خیریه‌یی ایفاده كوستردیكی مآثر دیارده دائر نیجه نیجه داستان مفاخر پیدا ایلمشدر ٠ حتی وقایع سالفه‌دن اكلاشیلور كه حسنات اغورنده اقچه دكل نقد حیات بذل ایده‌جك قدر فتوت ملتمزده عادات جاریه‌دن عد اولنه‌جق درجه‌ده ایدی اشته بوجوانمردانك احفادی اولان عثمانلولره

ارثاً وفطرةً حائز اولدقلری صفت سخاوت بر وظیفهٔ عظما تحمیل ایلمشدر که اوده کریده بولنان قرداشلریمزه الدن کلان معاونتك اجراسیدر . بونلر اختلالك ظهورندنبرو اولاد وعیال وسرمایهٔ حیاتلرینی ملتك حفظ واتحادی یولنه فدا ایله عثمانلولرك سجیهٔ مفخرتی اولان شان جلادتی قهرمانلق مرتبه‌سنه اعلا ایتدیلر . بو صره‌ده بیچاره‌لرك اموال موجوده‌سنی اهل شقاوت ومحصوللرینی آتش خسارت افنا ایتدیکیچون شمدیه قدر مألوف اولدقلری ناز ونعیم رنج الیمه تحول ایدرك معیشتلری وطنداشلرینك اعانه‌سنه قالمشدر . پدر وبرادر وسائر اقربالرینك شهادتیله یورکلری پاره‌لنمش برطاقم ایتام ونسوان کیمی آج کیمی عریان سوقاق اورته‌لرنده نالان اولدیغی ایشیدیلیور . آنلرده بزم کبی انسانلردر .. (تصویر افکار)

شعره مثال

☼ نقش کوسترمکیچون خامهٔ صنع استاد ☼
☼ اولدی صیقلزده بونه ورق کون وفساد ☼
☼ نامکرر صاتیلور چارسوی عالمده ☼
☼ نونوا متعهٔ کار که صنع آباد ☼
☼ زاردر قبضه‌ده بسطك دوسر انکشتنده ☼
☼ وضع حکمتله بو بازیچه که بست وکشاد ☼
☼ بسته‌در بربرینه چنبر دولاب وجود ☼
☼ مرتبط بربرینه آب ایله خاك آتش وباد ☼

(ایدوب)

(ایدوب آمیخته خشك وترو كرم وسردی)
(چاركن اوستنه یاپمش بو بنایی استاد)
(صدمهٔ حكمتله خاملری پخته ایدر)
(تربیتخانهٔ كون اولدی دكان حداد)
(هپ سراپای جهان مزرعهٔ عبرتدر)
(جریان ایتمه‌ده قاعدهٔ زرع وحصاد)
(اطفله قهری بری برینك آینه سیدر)
(عالمك نظم قیامینه سببدر اضداد)
(صانع داد وستد چارسوی امكانه)
(ایلمش حكمتله وضع ترازوی تضاد)
(تلخ اولور ذائقهٔ نظم امور عالم)
(اولمسه سركه فروشه متقابل قناد)
(دینه ودولتده صورتده نظم اولمز ایدی)
(یمسه هاون ذلتده ات اجزای مداد)
(ایله بازار جهانه بر آ اور كوزله نظر)
(كیمی همدست رواج وكیمی همكرد كساد)
(خوش نكاه ایت بو خزانكاه بهار آلوده)
(كیمی بلبل كیمی محزون كیمی كل كبی كشاد)
(نه بو ترتیب حكم جمله بنی آدم ایكن)
(بریسی خانه یا پر بریسی اولمش ارغاد)
(بو نعمخانهٔ حكمتده عجب حالتدر)
(بری سلطان جهان بری كدای بی زاد)

تراژیدی یه مثال

(ایلرلر عبادات ودعا تکری یه هرآن)
(کیم دولتیدر سبق کن خلقت ازمان)
(بیهوده ایدر حامدین اسکات ظلومان)
(اولمز ابد انامی انك قابل فقدان)
(کون ایتمده درقدرت وشانن کونه تبیان)

(لبریزدر اشکوهی ایله جملهٔ اکوان)
(آهنك ایده لم ایلیه لم لطفنی اعلان)

(رنکین نقوشن ایدر ازهاره عنایت)
(هم طالع وناصح قیلر اثمارى نهایت)
(مقیاس ایله اولمقده بتون انلره قسمت)
(ایام ولیالیده اولان حر وطراوت)
(صحرا دخی الدقجه انی ایلر افاضت)

(لبریزدر اشکوهی ایله جملهٔ اکوان)
(آهنك ایده لم ایلیه لم لطفنی اعلان)

(خورشیدی ایدر عالمك احیاسنه مأمور)
(یك بخششیدر دست ربوبیتنك نور)
(اماکه انك شرعی اولوب طاهر ومبرور)
(برجسته سیدر بیل بونی ای مردم مغرور)
(اول موهبه نك کیم بشره ایلدی مقدور)

(لبریزدر)

(لبریزدر اشکوهی ایله جمله ٔ اکوان)
(آهنك ایده‌لم ایلیه‌لم لطفنی اعلان)

(راسین - ترجمه ٔشناسی)

تاریخه مثال (وقتا که مقدما اقلیم هر بدن منتشر اولان فرق اسلامیه‌نك پرتو اقبالی مشرق طرفلرنده کردباد اختلال ایله پرده‌دار اولمقده و مغرب جانبلرنده اهل صلیب متعصبلرینك ظلمت ظلمنه قارشو کله‌رك غروبه حاضر لنمقده ایدی ماوراء النهردن سیل کبی ... ... الخ)

(دور واستیلا)

حکمیانه مثال (زربفت نکاه ذوی الابصاردن عری وخفی وادراك ماهیت وحقیقتی عقول وافهام اولوالنهایه ستیر وخفی برور قای علوی سریرت که بساتین عالم بالای روحانیدن بریده وعاقبتی لانهٔ بوم وغراب اولان سربام بدن انسانه رسیده‌در . اشعهٔ پروبال عزتی وبارقهٔ یال وبال رفعتی آلایش ازادهٔ چرکاب علایق پرتو آفتاب حقیقة الحقایقدر) (سامی پاشا - رموز الحکم)

کلام عالینك اوصاف وخواصی شدت حدت احتشام وغلویت بالخاصه‌در (شدت)

شدت کلام آز کلمه ایله حس وفکری کمال قوت وحدت ایله افاده وبرطاقم افکار وحسك قوهٔ متراکمه سنی برایکی کلمه اوزرینه منحصر قیلمقدر . مثال (تدمیر اسپانیا جنرالی ایسه اسلامی افریقیه‌یه رد ایلمك سوداسیله عسکرینی

طوپلایوب قوهٔ وفیره ایله قوشاتمش ایکن طارق (سرعسکر مجاهدین) درحال ساحلده اولان سفاینی احراق ایدوب عسکرینه خطاباً ای غازیان مغرب زمین و ای شجعان مسلمین نره یه کیدرسیکز و غافلانه قنغی محله فرار ایتمك استرسیکز زیرا او گکز دشمن و آرقه کز دریادر . سزه لازم اولان نصرت موعودهٔ الهیه دن استمداد و شجاعت فطریه کزه استناد و اعتماد ایله ثابت قدم میدان کارزار اولمقدر . ای سواریلر حرکتمه تقلید ایلیکز دیمشدر .)

﴿ حدت ﴾

حدت کلام حسیات ایله تحریك اولنمش برشدت دیمکدر وبونده کلامدن زیاده تکلم وحرکتده بطش وقوت اولور مثال (حاکم انسان دکل جناب حقدر . زیرا یقیناً معلوممدر که حرکتمك اسبابی استر بولدوا استر فنا اولسون شماللولرك حکمی دائما علیهنده اوله جقدر .

آسایشی حیاتمدن زیاده سورم اتحاده محبتم دخی تعریف اولنمز درجه ده ایدی درت سنه دنبرو بو اتحادك حصولنه منتظر وامیدوار اولدم بوندن زیاده بکلمك برقباحتدر .

آسایش امیدی بتون بتون محو اولدی انتظار امیدم بیهوده ایمش جناب حقك اراده سی البته ظهور ایدر دائما جنوبلولری حقلی بولیورم ابراهام لنقولنك ریاسته انتخابی جنوبلولرك حقوق واداره لری علیهنده براعلان حربدر برمعاملهٔ تجاوزه تا اسیروخراب اولنجیه قدر طیانکز دینلورسه بونه جنتدر جنوبلولر ذهاعقللودر که ایش کندولرینه دوشنجه مقاومت وتحمل

(افکارنده)

افكارنده بولنديلر . اى شماللولر ظلمه‌يه اهانت وسر بستلكله حقانيته محبت ايتمك ومتهملرله قونستيتوسيونى اخلال ايدنلرى اورمق آبا واجدادمزك اصوليدر تاريخمز بو اصولى بكا اخطار ايدر وهيچ بر وقت اونتدرمز

حاكم جناب حقدر حقانيتى وطنمدن زياده سورم اكر خطاده ايسه‌م جناب حق عفو ايتسون محبتم جنوبلولره منحصردر

(موسيو ويلق بوت – تصوير افكار)

احتشام

احتشام كلام كلامده عظمت ايله زينتك اتحاد واجتماعى ديمكدر كه تصورات عظيمه ايله وجود بولمش بر طاقم افكار عاليه‌يى بيلدير ر احتشام كلامده غلو جائز دكلدر وغلوك منع وقوعنه چالشمليدر چونكه غلو دغدغه‌لو كلمات ايله پاكلش بر فكرى اورته‌يه قويمقدر كه احتشامدن مراد او دكلدر .

مثال (جوهر انسانى عوالم علويهٔ روحانيه‌دن كذر وقابل صور جسمانيه اولان هيولايه سفر ايدوب آندن تراكيب اجزاى عنصريه‌يه انتقال ايله صورت بشريت اوزره تعيين ايدر وطبيعت مقتضاسنجه قواى اغتدا ونمو وتوليد وحس وحركت اختياريه ايله مزاج نبات وحيوانه مشارك اولوب احكام تقلبات كون وفساده كرفتار اولور . لكن تجلىٔ انوار كبريا اولان قوت عاقلهٔ مدركه ايله ممتاز وصفت مقدسهٔ ملكيتله سر افرازدر اكر جراغ اشعهٔ كمالات انسانيه ايله انقياد وظلمتكدهٔ عالمده اصل وحقيقتنى استقصا واستفقاد ايدرسه مظهر ظهور نور توفيق اولوب صفات رزيلهٔ بهيمى

وسبوغیدن قورتیلور واخلاق نیرهٔ آلهیه وانوار سعادت سرمدیه ایله حائز درجات کمال اولور ٠)

(سامی پاشا - رموز الحکم)

مثال (دیکر اصل انسان کامل انهار عقول بشریه‌یه بحر محیط ذات احدیتدن منشعب ودونوب طولاشوب اورایه عائد ومحتجب اولدیغنی ادراکله تصورات افکار خیریه‌یی قلوب عبادینه الهام وافعال سیئه‌یی تأمل واجراده مؤاخذه وانهام ایدن حضرت مالك الملك والملکوتك عزت وعظمتنه علو وفوقی محیط وشامل اولانلردر ٠)

(یوسف کامل پاشا - ترجمهٔ تلماق)

﴿ علویت خصوصیه ﴾

علویت خصوصیه عقول بشریه‌نك یتیشه بیلدیکی مرتبه وسعت وعظمت ورفعت ایله افادهٔ کلامه دیرلر بو ایسه بالطبع نادراً سانحه زیب صدور اولور وعلویت خصوصیه برکله‌بر نکته برحرکتدن عبارت اولوب تأثیری ایسه برق کبیدر وبو کلامك منشیلره اختصاصی اولمیوب عادی برآدمدن بیله صدوری جائز وواقعدر فقط اویله برآدمکه صحیحاً مأیوس ومنفعل قالمش ویاخود قوهٔ روحانیه‌سی اقصای مراتبی بولمش اوله ٠

خاتونك برینك ثمرهٔ فؤادی اوله‌رق طوپی براولادی اولوب اوده حالت نزعده وحسب البشریه کندوسی دادخواهانه جزع وفزعده ایکن حاضر بالمجلس اولان خواجه (سز اولادیکزی جناب حقه قربان کوندر یورسکز نته کم حضرت ابراهیمده اوغلو حضرت اسماعیلی کوندردی ایدی) دیه‌رك زعمنجه تسلی ایدروموی الیهادخی جواباً (الله تعالی حضرتلری بویله برامری هیچ بروقتده والده‌لره تکلیف ایتمز) دیر ٠

(وجناب)

وجناب معاويه‌نك زمان سلطنتنده سواحل افريقيه‌يه مأمور قلنان زمرهٔ مجاهدينك سرعسكرى عقبه بن نافع فاس حكومتنك جنوب غربيسى وسنغامبيانك طرف شماليسنده و قناريه اطه‌لرينك قارشوسنده كائن قديم سوس ولايتنه و بحر محيط غربى ساحلنه قدر كيدرك و سوار اولديغى اسبى بحر محيط مذكوره سوررك ﷻ يارب شاهد ناظرسك كه اشبو دريای عمان مانع مشى وسيران اولمسيدى اسم جلالنى دها ايلرو كتورردم ﷻ ديمشدر . علويت خصوصيه صورتده افكارده حسياتده اولور .

ﷻ علويت تصور ﷻ

علويت صورى موجب تحير اوله جق وجهله امور عاليه‌يى شدتله صور حقيقيلرى اوزره تصوير ايتمكه ديرلر .

مثال (مرحبا ای قبرستان مقدس ای خرابه زار تنهايى ای ديوار بهت وحيرت مراجعتكاهم سنسك حقيقتده سكا نكاه ايدن عوام منظرهٔ حزن آلودنده مختفى هول ودهشتدن كرفتار اضطراب اولور اما بن سنى تماشا ايتدكجه كوكلم برچوق حسيات مستوره وافكار علويه ايله ذوقياب اولور .... مرحبا ای سنكستان حيرت ای معمورهٔ خرابيت ای عزلتسرای وحشت ای دهشت آباد عبرت بو فنا كشورينك سرحد ختاميسك بيلم نه جاذبهٔ مقاومت كدازه مظهر اولمشسك كه ابنای بشر هر آدمنى سندن فراره يول بولمق ايچون آثارينه بيچاره هر آياق اتدقجه سكا بر آديم دها تقرب ايدرای جهان سكونت . (وولنه)

مثال (ای صاحب ابتصار بو مزارى امالهٔ

نکاه اعتبار ایتمه‌دن کذار ایله کیم باشی اوجنده کوردیککك نشان
دکل فنای عالمه بر مجحر مثال حائلدر · درونـنده غنوده
سکوت اولان مرحومك روحنی بر فاتحه ایله شاد ایله که
سنکده عاقبت قرار کاهك بو خاك سیهدلدر دست جلاد اجلدن
نه جوان قوی خلاص اولور نه پیر زبون انا لله و انا الیه راجعون ·

﴿ مناجات ﴾

مرحبا ای تنها خرابه زارلر ای مقدس مزارلر ایصسز دیوارلر
بن سزدن استمداد ایدر وسلام و مناجاتمی سزه عرض ایلرم اوت
منظره کز انظار عامه یه بر دهشت خفیه ایراث ایدرسه ده بنم قلبم
سزك تماشاکزدن احساسات عمیقه و افکار عالیه اکتساب ایله
انشراح بولور سزك احوالکزی ملاحظه یه مقتدر اولان بر قلب
حاصل ایده جکی تأثیرات شدیده‌دن آله جغی عبرتله مستفید اولمزمی ·
بتون دنیا ابادیٔ ظلمه‌ده محکوم ایکن حضورلرنده سز سکوت
ایدردیکز شمدیده انلرك استحقار ایتدکاری حقایق اعلان ایتدیکز
و جسدلرینی زیر تحکملرنده بولنان تراب ایله آلوده ایدوب احکام
مقدسهٔ مساواته‌ده شهادت ایلدیکز · ایشته حریتك بر محب
غریبی سزك ایچکزده کلمشدر · او حریتکه انك روحی پیش
نظرمده تمثل ایتمکده لکن سبکمغزان عوامك تصور ایتدکاری
کبی سیف و خنجرله مسلح دکل آنجق عدل و حقانیت صفتیله النده
بر میزان مقدسکه فانیلرك اعمالی ابدیت قپولرنده آنکله طارتیلور ·
ای مزارلر فضائلدن نه یه مالك اولدیکز سز ظلمه یه ابراث دهشت
ایتدیکز · بر خشیت خفیه ایله انلرك حظوظات رزیله‌لرینی سز
تسمیم ایلدیکز · سزك مشاهدهٔ وقارکزدن فرار ایدوب پست

(طینتان)

طینتان رعب وهراس مسکن ومأوالرینك دارات واحتشامنی دائما
سزدن تبعید ایله موتدن احتراز ایدرلر . سز ارباب غدرواعتسافه
مجازات ایدر واصحاب غضب وارتکابك اموالنی ید خسترلرندن
نزع ایله خاکسار اولمش ضعفانك انتقامنی اخذ ومکافاة ایلرسکز .
قید محرومیتده بولنان محتاجین وفقرانك مکافاتنی ارباب ثروتك
احتشاماتنی الام واکدار ایله تذلیل وتحقیر ایدرك ایفا ایدر وبد-
بختانه برملجأ اخیر عرض ایدوب تسلیتبخش اولورسکز . حاصل
سز روحه قوت وحس جهتیله بویله برمیزان اعتدال ویرمشسکزدر
که بو اعتدال اصول حکمت وحیاته بربرهان قویم اولمشدر .
مامافیه دنیانك عاقبت ابادی بشردن استرداد اولنه جغنی اهل
حقیقت ملاحظه ایدنجه بو احتشام واهیدن صرف نظرله
شوفانده سز ثروتدن آرتق ال چکر وافکارینی دائرهٔ عدل
وانصافه حصر ایلر . بو حالده مسلکنده تعیش ایتمك اوزره
اوان وجودندن تمتع ایله قسمتنه قانع اولور ایشته حرص وطمعندن
صحرایان هیجان مفرطه اصحابنه بویله برکم اوروب حواس
انسانیه یی تخدیش ایدن آتش بحران حرص وآزی بوصورتده تعدیل
وتسکین ایتدیکز . وروحی مشاق مجادلهٔ هوا وهوسدن تخلیص
ایله خلقی دوچار متاعب ایدن منافع خسیسه دن مجرد وبری قیلدیکز .
سزك بونجه ازمنه واعصاردن ونیجه ملل واقوامدن یادکار
اولان اثاریکزدن عقل انسانی تأثرات عظیمه ایله افکار رزینهٔ
فضل ومباهاتدن نشئه معلومات حاصل ایتمز آه بوخلیای حیات
انجامپذیر اولدقدنصکره براثر خیر براقدقجه آنك بوقدر
کشاکشندن نه فائده حاصل اوله جق .

ای خرابه زارلر عبرت و نصیحت الق و احوالکزی مطالعه ایلك ایچون سزه متوجههم سزك تنها افکاردن فراغ بال حاصل ایتمك ایچون بوراده آرام ایده جکم و کارکاه هوا وهوس اولان ممالك منظرهٔ مکدره سندن دور اوله رق نوع انسانه آثاریله محبت ایده جکم بن انلرك سعادت حالریله اشتغال ایتدیکم تقدیرده بنم رفاه وسعادتم دخی بو فکرمی استعجال ایله حاصل اوله جقدر ٠

سیاحت

حمص شهرینه وصولده چول اورته سنده تدمر شهرینه تقرب ایدوب مشهور اولان مبانئ تذکاریه آثارینی اوزاقدن کروب طانیدم او دشت بیابانده اوج کون قدر یول یوروب کشت وکذار ایتمکده ایکن مغاره ومزارستانی کثیر بر وادی یه مصادف اوله رق اوراسنی دخی مرور ایتدکدنصکره بردنبره چشم حیرته اوراده بولنان مبانئ تذکاریه نك الك عجیبلری کورندی بونلر برطاقم مصنع اساطین عالیهٔ نامعدوده دن عبارت اولوب کلیسالرك قله لری کبی یکدیکرینه غایت متناسب وضع اولنمش وزروه لرینك ارتفاعی نظردن غائب اولور بردرجه ده بولنمشدر بو عمودلرك اراسنده دخی بعض ابنیهٔ عالیه کوریلوردیکه کیمی هیئت سابقه سیله قالمش وکیمیده همان مشرف خرابه اولوب کیتمش ایدی ٠ ایشته بتون اویرلر بویله اعلا بیاض مرمرلردن یوکلمش غایت مصنع اوله رق نیجه دیرك باشلری و اینجه ایشلنمش بنا صچاقلری وعمود ساقلری ودها امثالی برطاقم انقاض ایله مالامال ایدی ٠ بویله بو خرابه زارك طولنه طوغری اوچ چاریك قدر کیتدکدنصکره بر واسع بنانك حولیسنه کیردمکه مقدما اوراسی معبد شمس اولوب درونند ه چادرلریله ساکن اولمش برفقیر عرب کویلوسی دخی بولندیغمدن

(انلره)

انلره مسافر اولدم وبرقاچ كون تدمرك آثارینی تدقیق
ایتمك ایچون ارام ایتمكی تصمیم ایلدم . هركون اول صحرای
فسیح الانحای استیعاب ایدن مبانیٔ تذكاریه‌یی زیارت ایچون
چیقاردم . بركون آثار مذكوره‌نك منتهاسنده بولنان برمرتفع
محله چیقوب اخشاملدمكه اورادن نظر آلا بیلدیكنه كیدر
وخرابه او صحرای وسیعك ابعاد نامحصوره‌سنه منتهی اولوردی .
شمس او آرالق غروب ایتمكده ایسه‌ده جبال دمشقك آفاق بعیده
سنده حال شفقك آثار كلكونی نمایان وفرات نهرینك سواحلندن
دخی ماه تابان طلوع ایدرك آفاق مشرقده بركبودرنك عیان
اولمقده وجو سما برآیینهٔ مصفا كبی براق وروزكار وهوا ایسه
غایت سكون واعتدال اوزره جالب اشتیاق اولوب ضیای شمسك
بعد الغروب انكسار وزوالی ظلمت شام ولیلی تعدیل ایتدیكی كبی
كیجه‌نك سرینلكی دخی كوندزك تاب وحرارتنی تسكین ایتمكده
ایدی بو وادیٔ خاموشیده هیچ برشی ایشدلمز وبرطرفنده برحركت
كورلمز برسكوت وسكونت حكومت ایدوب انجق بعض بدویلرك
دوه قطارلرینی چكوب كیتدكاری مشاهده وبعض كیجه قوشلریله
چقال مقوله‌سی حیواناتك كسك كسك غریب سسلری استماع
اولنوردی كیجه‌نك قرانلغی ارتدقجه ارتق دقایق اثار كوزمدن
نهان ویالكز مهتاب جهتیله عمودلره دیوارلرك بیاضلغی عیان
اولمغله بوتنها یرلرده‌كی اثار عالیه‌نك تماشاسی وكیجه‌نك سكونت
حیرت افزاسی ایله قلبمده‌كی تأثرات روحانیه دخی كتدكجه شدت
بولور وبویله برشهر عظیمك خرابه‌سنی كوروب ازمنهٔ سالفه‌یی
بخطر ویاد ایله ماضی‌یی حاله تطبیق ایلدكجه افكارمده برعلو ورفعت
حاصل اولوردی : بن بوحالده برعمودك قاعده‌سنده قاعد

اولوب دیزسکارم دیزلرمه و باشم اللرمه طیانمش که نظرمی چوللك ساحه سنه عطف ایدر و که ینه دونر خرابه زاره نصب ایلردم . بو حال ایله مکر کندمدن کچمش و درین برخالیایه دوشوب غشی اولمشم .

﴿ جوشش افکار ﴾

بوخلیاده کندو کندومه خطاب ایدوب دیدمکه بر وقت بو راده برشهر شهیر ابراز عمار ایدر و بوراده اوشهر برالکای جسیمه پایتخت اولوب عرض اقتدار ایلردی اوت بویرلر که شمدی بویله خراب و پریشاندر زماننده ازدحام نفوس ایله معمور وآبادان اولمش و اسواق و پازارنده نیجه خلق کشت و کذار ایلرکن شمدی بویله تك و تنها قالمش و دیوارلرینه نیجه حرف و صنایع دستکاهلری واوله سازو نیجه اعیاد و مراسم آثاری طنین انداز اولوب کیدرکن ایشته بو حالده برسکوت و سکونتله اثار عماردن بری اولمشدر . بو مرمریغینلری نه منتظم سرای و قصرلرك بنالرینی تشکیل ایتمش و بو دیرکار نقدر هیاکل و معبدلره زینتبخش اولمش و بویوکسك قپولر و عالی کمرلر مجمع ناس اولان میدانلرده بولنمش ایدی . اویله برشهرکه اوراده اجرای آیین دین ایتمك و لوازم تعیش و دادوستدی تدارك ایلك ایچون برجم غفیر اجتماع ایدر و ثروت عمومیه دنیلان هر اقلیمك اموال و امتعه سی اوراده طوپلانوب صور شهرینك ارغوانی سیریاق (چین) ایپلکی ایله مبادله اولنور و کشمیر شاللری لیدی قالیچه لری ایله تبدیل اولنور و بحر بالطقده چیقان کهربا عرب انجوسی و عطریاتی ایله دکشیلور ایدی . شمدی اوشهر شهیردن بو انقاض مؤلمه دنبشقه نه اثر قالمشدر . ایشته او حکومت وسیعه دن قلان انجق بریادکار حیرت نمادر

(بورواقلرك)

بو رواقلرك التنده كی خلقك ولوله سنی شمدی امواتك صمت وسكوتی استخلاف ایتمش وخاموشی قبور عمومه مخصوص میدانلرك خارلدیسنه بدل اولمشدر ٠ بر منبع ثروت وتجارت اولان مملكت بو كونه فقر ومذلت حالنه كیرمش وپادشاه سرایلری سباع ووحوشه مسكن ومأوا اولوب معبدلرك درونی بر طاقم حشرات وموذیات ایله طولمشدر ٠ آه بو قدر دارات واحتشام نصل محو اولمش وبو قدر آثارانام نصل مندرس اولمش ایشته انسانك آثاری بو یله خراب اولمقده وملل واكالر بو یله زوال وفنا بولمقده‌در ٠ ایشته ازمنهٔ متقدمه‌نك تاریخی افكارمه شدتله تأثیر ایدوب اواعصار قدیمه‌یی تخطر ایتدمكه بو بقعه‌لرده مشهور اوله‌رق یكرمی قدر ملت عز واحتشام ایله فرمانفرما اولمشیدی ٠ دجله نهری سواحلنده بولنان آثوریلر وفرات كنارنده بولنـان كلدانیلر واق دكزه قدر حكم ایدن ایرانیلر بر بر خاطر نشانم اولوب دمشق! واذومه وقدس وسامارى وفلسطین حكومتلریله فنیكه جمهوریتنی وانلرك تجارتنی یاد وتذكار ایلدم ٠ وكندی كندومه دیدمكه شمدی بو قدر قلت اهالیسی اولان سوریه‌ده بر وقت یوز شهر شهیر تعداد اولنور واطراف ونواحیسنده نیجه معمور قضا وقرا بولنوردی (*) بو نرلرده هیچ زراعت اولنمامش بر یر كورلمز وهر جهتنده بولنان طرق ومعابرده ازدحام وغلبه‌لكدن كچلمزدی آه او بركت نعم واو آثار امم شمدی نه اولمش وكدیمین بشرله حاصل اولان

(*) اولوقت ژوف واسترا بونك یازدقلری حسابه كوره سوریه‌ده اون ملیون اهالی اولوب شمدی انجق ایكی ملیون چیقه بیلور ٠

بو نجه اختراعات نفیسه نصل محو ونابود اولمشدر . قنی نینوانك حصن حصینی قنی بابلك سور متینی واصطخرك عالی سرایلری قنی بعلبكله قدسك معابد وهیاكلی قنده صور شهرینك دونماسی قنی آراد ترسانه‌سی قنده صیدون دستگاهلری قنده اوزمرهٔ ملاحین قنده اوشركت تجار قنده اوجنود وعساكر قنده او اهل زراعت وفلاحت قنده اوبركت قنده اودواب ومواشی قنده اواختراعات انسانیه كه سطح ارض انلرله بروقت مالامال وجمله دنیایه موجب شان وافتخار اولورلردی . افسوسكه بن بو خرابه زارده كشت وگذار ایتدم وبروقت مركز عز واحتشام اولان یرلری بویله تك وتنها وعمار ومدنیتدن خالی وبی صدا كوردم . ایشته بو ساحهٔ غبرایه كلوب كیدن ملتلرك اثری انجق برقوم ساللدن كچن یولجینك اثری كبی قالمش ونام ونشانلری یالكز تواریخ شناسان روزگارك خاطرآنداری اولمشدر معبدلر خراب اولمش سرایلر ییقلمش لیمانلر صیغلاشمش شهرلر مندرس اولمش یریوزی سكان انساندن خالی قالمش مزارلرله طولمشدر . یا آلله المتعال بو انقلاب فلاكت اشتمال نصل حیز امكان بولور نصل بقعه‌لرك احوالی بو درجه‌ده متحول اولور بو قدر بلاد وامصار نیچون بویله خراب اولمش وبو قدر ملل وآثار نیچون انقراض بولمشدر . ایشته بو درلو افكار خاطر گذار اولوب هر لحظه تأمله روح ووجدانمده یكیدن یكی‌یه تأثرات شدیده پیدا واشكار اولور وافكار دوام ایتدكجه عقلمك اعتمادی كسب انسلاب وكیتدكجه قلب ووجدانمده تذبذب وارتیاب شدت بولوردی . بویله مطالعات ایله وقوعات

(وحوادث)

وحوادث عالمی وانقلاب احوال بنی آدمی تخطر ایتمکده وتا اسکی آسیا اهالیسندن شمدیکی اوروپا خلقنه قدر کچن ملتلری دوشونمکده ایکن اوروپا خاطرمه کلور کلمز سمت وطنی یاد ایله ایام مفارقتمده‌کی حال وهیئتنی [*] ملاحظه ایتمکه باشلدم ۰ وطنمك کرك عمار ومدنیت وکرك قدرت ومکنت جهتیله تماشاسنده بولندیغم اثارك دلالت ایتدیکی ازمنهٔ ماضیه‌ده‌کی مدنیته درجهٔ مطابقتنی تفکرله آسیاده بریة الشام وافریقاده مصر الکالرنده‌وقتیله بولنمش اولان عظمت وقدرتی اوروپاده دخی کورمکله متلذذ اولدم فقط بو خرابه‌زارك اسکی قدرت وعظمتنی یاد ایتدکجه کیم بیلور که بروقت بزم مملکتلرمزده بوحاله کیرمزمی (سن) و(تایمس) و (زه‌یدرزه) نهرلری کنارلرنده بولنان اثار عمار ومدنیت مبدل وحشت وبدویت اولمزمی کیم بیلور برکون اورالرده دخی بنم کبی برسیاح بولنوبده انلرك قدرت وعظمتلرینی یاد ایله برحال غرابت ووحشتده حاللرینه اغلامزمی بو مطالعات ایله کوزلرم یاش ایله طولوب وباشمی جبه‌مك ایچنه چکوب احوال بشره دائر مطالعات عمیقه‌یه طالدم بویله مستغرق بحر افکار ایکن آه بدبخت انسان سنی سائق قدر بویله عواقب ظلمانیه‌یه سوق ایدر وبر ایجاب فلاکتمآب مطالع انسانیه‌یی میدان قضایه الجا ایدردیدم ۰ بویله دیدم امانه‌دونوب خیر بویله دکل بونلر برطاقم ایجابات علویه درکه کلوب یرین بولور بونلر برفعال لما یریدك احکام مقدسه سیدرکه هر آن جاری اولور

[*] وقوعات مذکوره (۱۷۸۲ و ۱۲٦۰) اواخریدر .

بو طرف حقدن بو زمین مصیبت قرینه بر قهر و خذلان و مال سالفه نك انتقامی مقابلنده امم حاضره او زرینه بر جبر نقصان دز دیوب هیهات منازل فیقالری حکمت الهیه یی کیم تقدیر ایده جك نداسیله تکرار حیرت ایلدم ٠

طیف

او ارالق سمعمه بردن بره قوری اوت او زرنده آغر آغر یورر کبی بر شخصك ایاغی سسیله بر ثیاب متموج صداسی کلوب دهشتله باشمی جبه مدن چیقاروب کیرلو کیرلو اطرافه باقرکن نا کهان جانب یسارمده مهتابك آیدنلغیله قرانلغی قریشقلغنده جوارمده بو انان بر معبدك دیرکاری اراسنده بیاض اثواب کیمش مزارلردن چیقان پریلری ترسیم و تصویر ایتدکلری هیئتده بر ذات روحانی نمایان اولنجه لرزنالك اولدم بو حال نزعده یا قاچق و یا مشهودم اولان تمثاله تحقیق ایچون باقق تردد نده ایکن ظهور ایدن درین درین صدانك مخارج مهیبه سی بکا شو نطقی تلقین و افهام ایلدی ٠

(بو انسان دهانه و قتده قدر شکایات و اهیسیله معارج غلویه یه ایراث نفرین و کلال ایده جك و نه زمانه قدر خطیات باطله سنك منشأتی اواز اتهامیله یاد و تذکار ایلیه جك انوار حقیقته قارشو دائما چشم بصیرتی بویله قپالو می قاله جق و قلبی احساسات و تلقیات فضائلدن دائما خالی می اوله جق ٠

انوار حقیقت هر آن کوزینه چارپمقده ایسه ده یازقکه کوره میور وندای حقانیت دائما قولاغنه دکمکده ایسه ده حیفکه ایشیده میور ای انسان خیال و حواسکی تغلیط ایدن تشویشاتدن بر آن تصفیهٔ قلب ایده بیلور و لسان حال حقیقت مألی اکلامغه مقتدر اوله بیلورسك شو حرابه زاری تفکر ایت ٠ سکا عرض (ایده جکی)

ایده‌جکی معلوماتی ملاحظه ایله • سز که متخالف الآثار یکرمی قرنه شهادت ایتمکده اولان مقدس معبدلر • ومحترم مرقدلر • ومحتشم دیوارلر سکز • ایجابات طبیعته‌ده دلالت ایدکز • وبرحکیم ناحق علیهنده ویریلان اعلام مقدسك محکمه‌سنه کلیکز • وبرحکمت واهیه‌نك اعلانی تکذیب ایدیکز • وارض وسمایی مستریاتیله اتهام ایدن فانیلردن انتقام آلیکز • آیا مطالع فانیونده بلانظام وقانون جلوه‌کر اولان قضای عمی واعمال وتدابیر انسانیه‌یی نتایج نامعقوله ایله تشویش واغرا ایدن حال وکیفیت وبو الکالر اوزرینه مسلط اولان بلیات علویه نه‌دن عبارتدر • بو اراضی‌یی مستمرا بو حال خرابیتده براغان قوهٔ قاهرهٔ ربانیه نصل برقدرتدر • ای اعصار قدیمه‌نك مبانیٔ تذکاریه‌سی سویلیکز که بو یرلرده عجب کوکلرك قانوننی می تحول ایتمش یا ارضك حرکتی می تبدل ایلمش • عجب حرارت شمس ابعاد سمایه ارتق منتشرمی اولمیوب کیتمش یوخسه دریالر تبخردن قالمش بلوطلرمی حاصل اولمیور • چیکار ویغمورلر ارتق هوادن نزول می ایتمیور • ایرمقلر صولرینی نشف می ایتدیلر • طاغلر منبعلرینی کسدیلر • یوخسه نباتات ارتق تخم ومیوه ویرمیورلرمی • جواب ویرك ای ظلوم اولان انسانلر جناب حق ارض وسمایه ویرمش اولدیغی نظام وقانون متینی نزع می ایتدی • سمانك ارضه وارضك سکانه قدیمدنبرو ویرمش اولدیغی لطف ونعمتی منقطع‌می اولدی مادامکه خلقتدن هیچ برشی تغیر ایتمامش ومادامکه مقدم موجود اولان اسباب معاش حالا ضایع اولمامش نیچون بوحلق اولکیلر کبی نائل رفاه وسعادت اولمسون • آه مقدرات الهیه‌یی فضولی

اتهام ایدیورسکز ۰ و بلیاتکزك اسبابنی نافله جناب حقه عزو ایلیورسکز ۰ ای ریاکار و مفسد نوع جواب ویرکه اکر بویرلر ویران اولمش و بورالرده معمور و آبادان شهرلر بولنمشده شمدی بویله اصسز قالمشسه بونلرك خرابیتنه کیم سبب اولمش بوعالی دیوارلری و بو عظیم معبدلری و بویوکسك ذیرکاری کیم یقوب دویرمش بردست قدرتمی یوخسه انسانك کندو الیمی ۰ شهرلری اوران و مزارع و مرعالرده محصولاتی یاقان واشجاری استیصال ایدن برقوهٔ غیبیه‌می یوخسه انسانك کندو صنع یدیمی محصولات ارضیه تخریب و افنا اولندقدنصکره حاصل اولان قحط وغلا جناب حقك براثر انتقامی میدر یوخسه انسانلرك آزغنلقلرینك برنتیجه‌سی میدر ۰ زمان قحطده اکل اولنان مواد فاسده و ردیه جهتیله حاصل اولان ویا مجبا وبرغضب الهیمیدر ۰ یوخسه انسانك تدبیرسزلیکیمیدر ۰ بویله حرب ووغا وقحط ووباسیله حیات انسانی افنا اولوب بریوزی خالی قالدقده بوکاینه جناب حقمی سبب اولمش اولیور ۰ اهل زراعت وفلاحتی متضرر ایدن ومزارع ومرعالری تخریب ایلیان واراضیٔ منبتهیی پایمال ایدن عجب انك حرص وآزیمیدر یوخسه انلره حکومت ایدنلرکمی ۰ قتل نفوس موجب اولان انك کبر وغروریمی یوخسه روسای ملك اثر انانیت وتسلطیمی نیجه خانمانك سرمایهٔ اموالنی افنا ایدن انك برحکمی میدر یوخسه قوانین موضوعه‌نك ایجابیمیدر ۰ ایمدی بویله بیك صورت متخالفه‌ده ظاهر اولوب خلقی تارومار ایدن هوا وهوس ینه انساندن صادر اولمیورمی ۰ انسانك دوچار اولدیغی فلاکتلره عدم مقاومتی ودفعنده چاره بوله مامسی ینه کندو عجزی دکلده جناب خالقك عدم

(قابلیتیمی)

قابليتمى . اى فانيلر ارتق سكوت ايدك حكم ربانيه ومقدرات الهيه‌يه ايتديككز عزو ياتدن فارغ اولك . جناب خلاق عالم مصدر خير اولديغى حالده سزك شركزك فاعلى اولورمى . ومحق اولديغى تقديرده سزك معاصيكزه اشتراك ايدرمى . حاشا ثم حاشا انسانك شكاياتنى موجب اولان سيأت اصلا قضا وقدردن نشأت ايتمز . بصيرتنه حيلوات ايدن انجق كندى غفلتيدر . بوكونه ضلالت وغفلت انسانيه‌نك منبعى معارج علويه اولميوب ينه كندو قلب ووجدانيدر .

﴿ تبيان ﴾

ايشته طيف بويله سويليوب سوزى كسدكده افكارمده برازدحام حاصل اولوب برخيلى مدت ساكت وصامت قالدم .

ونهايت ينه جسارت ايدوب سوزه باشلدم ديدمكه اى پرئ خرابه نشين سنك دهشت وخضورك بنى لال وبيمجال ايتدى ايسه‌ده لسان حقيقت بيانك افكار ووجدانمك اعتقاد واعتمادنى مستوجب اولمشدر . اعتراف جهل ايله استعفاى تقصير ايدرم . حيف انسانك موجب فلاكتى اولان بوعمى عجب مجازاتنيده مؤدى اولورمى . صداى حقيقت سامعه رس اعتمادم اولمدن اندن اعتراضه مقتدر اولدمسه‌ده بركره وقوف تام حاصل اولدقدن صكره البته اكا تبعيتدن كيرو طوره‌ميه‌جغمدر . آه اكر بركره قلبمه كسب اطلاع ايتمش اوليدك حقيقته اولان ميل ومحبتمى آكلاردك . بنى بووحشتزارده كورديككنه سبب تفحص حقيقته اولان شوق وآرزومدن دكليدر . افسوس كه بن طى مراحل ايدرك بووادیده

آثار امصاری زیارت ایتدکجه کوردیکم مذلت وخرابیت بنی نوعمك ذوچار اولدیغی فلاکت ومشقتی اکدرەرك حاصل ایتدیکم حزن وکدر قلبمه تأثیر ایدرو بن کندو کندیمه آه ایدوب دیدمکه بو بیچاره انسان محضا آه وفغان ایتمك وکرفتار پنجهٔ اکدار واحزان اولمق ایچون خلق اولنمش اولملیدر · بو یله‌جه افکارمی انسانك بو فلاکتلرینی تدقیق ومطالعه‌یه توجیه ایله برچاره ارامغه صرف ذهن ایدوب دیدمکه ارتق شو فاسد جمعیتلردن ایریلوب روح انسانینك انقباض ایتدیکی دارات واحتشامدن قاچار ومذلت وحقارت ایچنده خاکسار اولان فقر واحتیاج کلبه‌لرندن تباعدله کیدر تك وتنها خرابه‌لرده یاشارم · وشو مبانیٔ قدیمه‌یی مطالعه ایله ازمنهٔ سالفه‌نك حکمت وقدرتنی یاد ایدرم · وشو قبورك اراسنده آسیاده دول قدیمه‌نك عظمتنی واقوام سالفه‌نك فخر ومباهاتنی اظهار ایدن قوهٔ علویه‌یی تذکار ایلرم · واصحاب قوانینك خاك بدنلرینه ملل واقوامك سعادت وفلاکتلرینك اسبابنی وجمعیتلرك برصلح ومسالمت اوزره بولنملریله انسانلرك بر رفاه وسعادت دائمیه ایچنده یاشاملرینك چاره‌سنی سؤال ایدرم دیوب واوکه باقوب سکوت ایتدم · وپرینك جوابنه منتظر اولدم · دیدیکه صلح وسعادت التزام حقانیت ایدنلر حقنده حاصل اولور · ای مردجوان مادامکه سنك قلبك کمال اخلاص ایله تحریٔ حقیقت ایتمکده ومادامکه چشم بصیرتك بو قدر اعتقادات باطله پرده‌لری اراسنده ینه انی کورمکه ابراز قابلیت ایلمکده‌در سنك بو مسؤلك البته ضایع اولمز ·

(بن سنك)

بن سنك ارزو ایتدیککك حقایقی نظر تدقیقکه عرض ایدر وشو دیلدیککك حکم عالیه‌یی بیان وایضاح ایلرم • بو قبورك حکم خفیه‌سنی واز منهٔ قدیمه‌نك معلومات غریبه‌سنی بیلدیردم • دیه‌رك و یانمه یاقلشه‌رق الینی باشمه قویدی وای فانی قیام ایت • ومجلای افکار وحواسنی غبار ضلالدن تصفیه ایله دیدکده همان کندمی بردنبره انوار لاهوتیه ایچنده روابط وعلایق ناسوتیه‌دن رهایاب کوردم و برینك طیرانیله برابر صعود ایدن بر بخار خفیف ایچنده اقطار علویه‌یه نقل اولندیغمی حس ایتدم • اوراده هوانك طبقات عالیه‌سنده نظرمی سطح ارضه عطف ایتدیکمده بر منظرهٔ جدیده کوردم سمت قدممده ابعاد نامحدوده ایچندهٔ یوزر کرهٔ قمره مشابه بر کره مشهودم اولوب لکن اندن کوچورك وضیاسی دها کوشك اولمغله بکا سطحنك بو طرفنی عرض ایتمکده ایدی بو سطحك کورونشی بعضیلری میاه متبخره‌یه وبعضیلری اسمر ویایشیله مائل قیرنکلو بیوك لکه‌لردن عبارت برمزرعه‌یه مشابه اولوب بن بو لکه‌لرك تدقیقنه حصر نظر ایتمکده ایکن پری تکرار ایدوب ای جستجوی حقیقت ایدن انسان بو منظره‌یی تفرس ایده بیلدکمی دیدی • ای پری اکر بر دیکر طرفده کرهٔ قمری کوره مرسم بونی اوظن ایده جکم چونکه قمرك خسوفنده رصدلرله باقلدیغی زمان انده کوریلان لکه‌لره بکزیور که بو مختلف لکه‌لرك بعضیلری دکزلر و بعضیلرینده قره‌لر اعتقاد اولنمشدر دیو جواب ویردم • اوت بونلر قره ودکزلردر بونلر ایشته سنك ساکن اولدیغك کره‌در دیدکده عجایب بو فانیلرك یشادقلری ارضمیدر دیو صیحه ایتدم •

اوت بو ساحهٔ غبرا که بر طاقم قطعه‌یی شامل اولمش و او قطعه‌لرده
همان هر طرفدن محدود بولنمشدر . ایشته سزلک بحر محیط
کبیر تسمیه ایتدیککز دکز که قطب جنوبیدن ابتدا ایله خط
استوایه قدر ممتد اولمش و هند و افریقا کورفزینی تشکیل ایلمش
و صکره شرقه طوغری دونوب مالزیا اطه‌لرینک اطرافندن
تاتارستان حدودینه قدر وارمش و غربه دخی افریقا و اوروپا
قطعه‌لرینی احاطه ایله آسیانک شماله قدر کیتمشدر . سمت
قدممزده‌کی شو مربع الشکل شبه جزیره جزیرة العرب و شمالنده‌کی
شو قطعهٔ جسیمه که وسطلری عماردن عاری و سواحلی یشیله
مائل اراضیٔ حاره زنجیلرک ساکن اولدقلری صحاری و جهت
شمالیده شو بحرنا منتظم مستطیلک اوته طرفنده‌کی چمنستان
و اراضیٔ مزروعه اوروپانک قیرلری و صاغ طرفده بحر
خزردن برو ممتد اولان قارلو و خالی و ادیلر تاتارستان و بزه طوغری
کلدکده شو حزین ساحهٔ بیضاقومی چولو که چینی دنیانک قطعات
سائره‌سندن تفریق ایتمشدر . ایشته بر سطح مائل اوزرنده
نظرمزدن همان تباعد ایتدکده اولان شو کوردیککز الکادر
شو سواحلده کوردیککز پروزلو دیلر و شو متشتت نقطه‌لر
عطریات و بخورات صاحبلری مالز تعبیر اولنان اقوام مغموره‌نک
ساکن اولدقلری شبه جزیره‌لر و اطه‌لر و شو دکزه طوغری
ممتد اولان ارض مثلث مشهور هند شبه جزیره‌سی و شو غانج
نهری و تبتک صرب طاغلری و کشمیرک صحرای برکت افزاسی
و بحمستان چوللری و دجله و فراتک سواحلی و نیلک جداول
مفرزه‌سی هپ بونلردر دیدکده سوزینی کسوب ای پری

(بوفانینک)

برفانينك نظرى بو تباعدده بونجه اشيايى تفريق وتمييز نصل مقتدر اوله بيلور ديديكمده همان كوزلرمى سيلدى ودرحال برقارتال قوشندن كسكين كورمكه باشلادم . نهرلرى برطولاشق شريت وطاغلرى برطاقم قاريشق تومسكاروشهرلرى برشطرنج تخته سنده كى خانه لر قدر كوره بيلدم . ويرى مشهودمز اولان اشيايى برمخيله كوسترمكه باشليوب شوچوالده ونيلك جريان ايتديكى واديده كورديككز تلال بروقت قديم (اتيوپيا ـ حبش) نك موجب فخر واعتزازى اولان مداين مشهوره نك انقاضى وايشته يوز قدر سرايى حاوى اولوب بونجه علوم وصنايعك مركزى وحالا اقوام حاضره نك مقتداى افكارى اولان اعتقادات خفيه نك منبع ومنشئ بولنان (تب) شهرى ودها آشاغيده شوطوپدن كورينان كومه لر اهرام مشهوره واوته طرفده بولنان شوطار بوغاز ودكز وجبال منيعه فينكه لولرك مملكتى واورادة سور وصيدا واسقالون وبنغازى وبيروت شهرلرى واقع اولوب وشو صواقنديسى غرالاردن نهرى وبوچيبلاق قيالرده بتون دنيايى طولدرمش اولان نيجه وقوعاتك محل ظهورى ايدى وايشته صحراى تيه وطورسينا كه شمدى بويله اثر عماردن برشى كورەمديكك بويرلر بروقت مخزون ثروت اولمش ايدى فنيكه لولرله بنى اسرائيلك جزيرة العربه چيقوب بصره كورفزندن (هوبلا ـ بحرين) انجوسى وحفر (زنكبار ـ هند ـ سوماتره ـ جاوه) التونى كتورمك ايچون دونمالرينى باراندردقلرى ادوم مرسالرى بوسواحلده بولنوردى .

اوت رواج و کسادی ملل قدیمه‌نك موجب اقبال وزوالی اولان تجارت تزیینیه‌نك مرکزی بو عمان و بحرین دکزلرینك سواحلی ایدی . زنجبارلرك کتور دکاری انواع بهارات وسیلان اطه‌سنك احجار ثمینه‌سی و کشمیرك شاللری و غولقوند مجوهراتی و مالدیو عنبری و تبتك مسکی و هندقوشینك عود اغاجی و هندستانك میمون و طاوسلری و حضرموتك کونلکی و بخورلری و افریقانك سیم وزری و فیل دیشلری هپ بورایه طوپلانور صاتیلوردی وبو اصحاب تجارت مصر یاخود سوریه کمیلریله کاه بحر احمر یولیله امدشد ایدوب نقل ایتکاری اموال ایله تب صیدا و منف وقدس شهرلری احیال اولورو کامشط و فرات نهرلرندن یوقارو سفر ایدوب آثوریلرك و کلدانیلرك و فارس و ایرانیلرك غیرتلرینی تحریك ایدرلردی لکن بو ثروت کیدرك سوء استعمال اولنوب عاقبت انلرکده حکومتلرینی مضمحل ایتمشدر . ایشته اصطخرك دارات و احتشامنك منشی اولان محلکه شمدی یالکز عمودلری کورینیور ایشته همدانك یدی قات سوریکه خراب اولمش طوریور وسور بابلك ایشته شو یغندیلردنبشقه براثری قالمامش و نینوا و تدمر و دها امثالی شهرلرك یالکز نامری قالمشدر . آه بو اسامی ابد مفخرت وبو اراضی مشهوره وبو بقاع مذکوره نقدر درین عبرتلر ویرر وبو یرلرك سطحنده نقدر حقایق منقوش اولمش کورینور ازمنهٔ ماضیه‌نك یادکارینی ذهن وخیاله یکیدن ارجاع ایدر ای قرون متخالفه ایچنده بولنان وحیات انسانیه‌نك شاهدلری اولان یرلر مطالع انسانیه‌دن خبرویرك سویلیك که بونلرك طوروحرکتلری نیجه کذران ایتمش و بو

(عواقب)

عواقب وخيمه‌نك سببلری نه اولمش بو فلاکتلرك خفایاسنی اظهار ایدك تاکه اقوام ماضیه‌نك احوالی اقوام حاضره ومستقبله ایچون برمقیاس وتجربه اولسون ٠

جمعیات بشریه‌نك اسباب آفاتی

افراد آدم استعدادات فطریه سنك تلقیاتی حسبیله اشیای موجوده‌دن احساسات انسانیه‌یه ذوقبخش اولان کیفیاته کسب وقوف واطلاع ایتمکله برطاقم اشتیاقات غیر محدوده‌یه دوچار وکرفتار اولمش وارتق طبیعتك دفع احتیاجات صحیحه‌سی وایفای ذاتلری ضمننده تهیئه ایتدیکی اسباب حظوظات معتدله ولطیفه‌یه قانع اولمیوب انك مافوقنه کچمشلر ومحصولات ارضیه وصناعیه لریله تعیش ایتمکه قانع اولمیوب یکدیکرلرینك اموال ومعیشتنه تعدی‌یه باشلامشلردر ٠ مثلا برقوی برضعیفك ثمرهٔ مساعیسنی الندن المغه هجوم ایدوب شخص ضعیفده مدافعه ایچون دیکر برضعیف ایله برلشمش واقویا دخی بریره کلوب امر معاشده نیچون بز بوقدر مشاق ومحنه تحمل ایده‌لم ضعفا چالشسون بز یییه‌لم دیه‌رك حاصلی بوضعف وقدرت جهتیله نوع بشر طرف طرف اولوب ایشته جنك وجدال اولوقتدن باشلامشدر ٠ بو حالده محبت نفس براعتدال وسعادت حالی موجب اوله‌جق ایکن بردرجهٔ افراطه واروب جهل ونادانیدن تولد ایدن حرص وآز ایله برابر سطح ارضده ظهور ایدن بلایا ودواهینك اساسی اولمشدر ٠ اوت حرص وجهل فلاکت انسانیه‌نك ایشته ایکی سبب مستقلیدر وسائل سعادت ورفاه حقنده افکار واعتقادات انسانیه‌یی تغلیط ایدن وقواعد وقوانین طبیعیه‌یی

اونوتدیران و انسانك اشیای خارجه ایله اولان مناسبات و ارتباطنی اخلال ایدن و اخلاق بشریه‌یی افساد ایلیان بونلردر انسانك قلب و وجدانه عدم اعتماد ایله سائرك اسباب معیشتنه تسلطی و اخلاق اجتماعیه‌یی اخلال و افساد ایدیشی هپ بونلردن نشأت ایدر . انسانك انسان و اقربانك اقربا و تابر الكانك دیگر بر الكا حقنده دائما بر سلاح عداوت استعمال ایدرك سطح ارضك خون آلود اولمسی بجمله حرص و جهلدن نشأت ایتمش فنالقلردر . حرص و جهل سببلریله جمعیتلرده حاصل اولان بغض و عداوتلر انسانلری یكدیگرندن ایروب ملیتلر تشكل ایتمش و نیجه فاسد و مفسدلر پیدا اولوب خلقه حر اولان افراد بشرك كیمی حاكم و كیمی محكوم قالمشدر . ایشته انسانك حرص و جهلی بو جمعیتلرك بلیاتنی مؤدی اولمش و نیجه الكالرك خرابیت و اضمحلالنی و نیجه شهر و ملتلرك اندراس و زوالنی استلزام ایتمشدر .

نوع بشر اصلاح اوله‌جقمی

پرینك سویلدیكی بو كلمات اوزرینه حاصل اولان احساسات مؤلمه ایله كلمات مذكوره‌نك تأثیرات شدیده‌سی بنی دوچار اضطراب ایدوب حیف بو ملتلره دیو باغردم و سیلاب سرشكمی ریزان ایدوب یازق بكا دیدم آه سعادت و رفاه نوع بشردن شمدی مأیوس اولدم . مادامكه بو فلاكتلرك منشئ كندی اطواری و مادامكه بو دردك دواسی یالكز كندی افكاریدر . بو نوع مؤبدا بو فلاكتلردن تخلیص گریبان ایده‌میه‌جكدر . اصحاب اقتدارك حرص و آزینی كیم ضبط ایده‌جك و ضعفایی كیم ایقاظ ایلیه‌جك خلقك حقوقنی كندولرینه كیم بیلدیره‌جك

ورؤسایی

ورؤسانی وظیفه‌لرینی ایفایه کیم اجبار ایده‌جك . ایشته نوع انسان دائمی بویله کرفتار دردو محنت اولمقده وایشته بویله افراد وملیتلر یکدیکرینه ایصال کزنده وخسار ایتمکدن کیرو قالمامقده اولوب بو سببله بو یرلر هیچ بر وقتده مظهر حضور ومسعدت اوله‌میه‌جقدر . دریغکه اصحاب فتح وظفر یکدیکرینی تعقیب ایله کلور کچر واصحاب غدر واعتسافك قدرت وقوتلرینی اللرندن نزع ایدر . لکن انلرك مسلك ظلم واعتصابنه اقتدا ایتمکله سطح ارضده یالکز ظلمه تغییر ایدر اما ظلم ینه باقی اولور .

بوحالده پری‌یه توجه ایدوب ای پری ارتق یأس وفتور رجانمه یتمدی دیدم انسانك خلقت وطبیعتنی اکلایوب بیو کلرك شدتنی وکوچکلرك مذلت ومسکنتنی تصور ایتدکجه ارتق حیاتدن ابا واستکراه ایدیورم انسان همان بوظلم واعتسافه فدا اوله‌جق اولدقدن صکره بومحلده اصحاب فضیلت ایچون اجزای وجودینی خاك مزاره ایثار ایتمکدن بشقه نه تمتع حاصل اولور پری بویله دیندیکمده بکا نصب نظر ایدوب بو تأثراتدن حصه‌یاب اوله‌رق برمدت اختیار صمت وسکوت ایتدکدن صکره تکرار کلامه اغاز ایله (اویله‌در . فضیلت مودت ایله قائم اولور . اصحاب حرص وطمع اذا وجفا ایتمکه قانع اولمز لکن ارباب فضل وورع مکافاته بیله تنزل ایتمز . اما بو قلبه کیم مالك اولمشدر . انسان برحادثه ایله براعتقاد حاصل ایدر . ودیکر بر وهم وهراس ایله آندن نکول ایلر هوا وهوسنك استدلالاتنه تابع اولور .

ای نوع بشردن مأیوس اولان انسان بو حکم وقراریکی فننی وقوعات ومحاکمات اوزرینه مبتنی اولان حساب دقیقه تطبیق ایتدك انسان ایچون بو اشیای موجوده دن نشأت ایدن اسباب سعادتك عجبا انسان حقنده مؤدی فلاکت اولان اسبابدن ضعیف اولدیغنی تحقیق ایتدکمی یاخود تاریخ بشری یه عطف نظرله ماضی یی مستقبله تطبیق ایدرك انسانك بر درجهٔ کماله وصولی ممکن اوله میه جغنی آندنمی استخراج ایتدك . جواب ویرکه انسانك بدایت خلقتندنبرو جمعیتلر هیچ برترقی ایتمامشلر واصلا مطالع سعیده یه مظهر اولمامشلرمیدر . انسانلر حالا بو حال وحشتده ظلمات جهل و نادانیده سباع وو حوش کبی اورمانلر ایچنده می یاشیورلر . ملتلر کره ارضده برزمان کورلدیکی کبی یکدیکری حقنده صورت تحکم و تجبرده می بولنیورلر . اکر برزمان و برمحلده اصلاح حال ایتمش انسانلر موجود اوله بیلمشسه نیچون سائرلرده اصلاح اولمسون اکر بعض جمعیتلر کماله ایرمشسه نیچون عموم جمعیتلر اودرجه یه ارتقا ایده مسون بو بابده موانع مقدمه دفع اولنسونده موانع سائره نیچون باقی قالسون .

سز نوع انسانی دائما برحال تدنیده می تصور ایتمك استرسکز . زنهار بو توحشك آفات وشآمتلرندن احتراز ایدك . حال حاضردن ناخشنود اولان ادم ماضی ایچون برکمال تخیل ایدرکه بو خیال ینه کندو دردینك برصورت و تمثالیدر . اموانی احیانك معایبیله اوکوب مدح ایدر واخلاقی اسلافك عظامیله اوروب طعن ایلر .

سابقده بویله برکمال کوسترمك وقوعات وحقیقتك دلالت

(وشهادتنی)

وشهادتنی انکار ایتمکدر . واکر وقوعات سالفه حقنده تردد ایدیلورسه بو ده انسانك خلقت وطبیعتنی بیلمکدن اعراض ایلمکدر . چونکه بو دعوانك اثباتی انسانك معلوماتیله برابر متولد اولدیغنی و بلا تجربه مواد غدائیه‌یی مواد سمیه‌دن تفریقه مقتدر بولندیغنی و برچوجغك براختیار ادمدن عقللو واوصلو اولدیغنی وکوزمیزك کوزلودن دها امنیتله یورودیکنی وانسان متمدنك مردم خوارلردن زیاده شقی اولدیغنی والحاصل تجارب ومعارف بولنده هیچ برترقی ایده‌جك مرتبه بولنمدیغنی اثباته متوقفدر . ای مرد جوان بو مزارلرك لسان حالی وشو مبانی تذکاریه وخرابه‌زارك شهادت واستدلالی اوزرینه اعتماد ایتکه بو بقعه‌لرده اولان آثار عمارك اندراس وزوالی بلاشبهه بولندقلری برقاچ عصرده وقوع بولمشدر . لکن بونلرك سکاننده اولان ملتلرك فضل ومدنیتلری زمانی تحقیق اولنورسه اساس شان وعظمتلرینك حقیقتدن زیاده برشعشعه ودبدبه اوزرینه مبتنی اولدیغی اکلاشیلور . واسکی حکومتلرك الك ممدوحلرنده بیله درلو مفاسد وشقاق ونیجه ظالمانه عادات ایله فساد اخلاق کوریلورکه بو سوء احوالی متعاقب انلرکده زوال واضمحلاللری ظهور ایتمشدر . بو اسکی حکومتلرك اساسی عموماً جبروقهر اوزرینه قورلمش اولوب قومدن قومه برتعدی وتسلط انتقال ایتمش ونیجه وحشیانه جنك وجداللر اولمش وبین الملل نقدر غدارانه شقاق ونفاق تکون ایده کلمش وعندلرنده حقوق انسانیه تماماً مجهول قالمشدر . واخلاق

انسانیه بر تعصب و یا بر اعتقاد باطل ایله محو ایدیلوب نیجه اوهام وخیالات نقدر انقلابی موجب اولمشدر ·

کرچه ملل موجوده بو بلیاتدن بسبتون وارسته دکلسه ده ینه اولدقجه اوشدتلر ازالوب ازمنهٔ ماضیه‌دن قالان تجربه‌لر بجملة ضایع اولمامشدر · خصوصا اوچ قرندن برو انوار مدنیت افکار عمومیه‌یی تنویر ایتمکده اولوب نه محاربه‌لرده اسکی غدارانه معامله‌لر اجرا اولنمقده و نه ده بین الملل او درجه ده بغض وعدوانه انهماك ایدلمکده و نه ده اوقدیم قهر وجبر اوزرینه مؤسس حکومتلر واومکروه ومذموم اسارتلر کورلمکده اولوب ملتلر یکدیکریله حسن معاشرت وتجارت ایتمکده واولدقجه حقوق انسانیه‌یه رعایت اولنمقده‌در · بالخصوص اوروپاده علوم ومعارفك انتشارندن برو عموما خلق حقوق انسانیه ووظائف شخصیه‌لرینی اوکرنوب اوزرلرنده‌کی انوار مدنیت کیتدکجه توسع ایتمکده اولوب اصحاب اقتدار اولنلر منافع مخصوصه‌لرینك دوام وبقاسنی منافع عمومیه‌یه مراعاتده بولمغه مجبور اولمشلر · وضعفادن بولنانلر دخی رفاه وسعادت انسانیه‌نك تحصیل علوم ومعارفه بذل همت ودائما صلح واسایش اوزره بولنمغه سعی وغیرت ایتمکله حاصل اوله‌جغنی درك ایتمشلر · حاصلی کبار وصغار وارباب افتقار واقتدار بو وقایعی اکلایوب اکاکوره توفیق حرکتله ایشته بینلرنده خیلی صلاح حال اولمش وآن بآن ترقیده بولنمشدر

بو حال دوام ایتدکجه بین الملل بر موازنهٔ حقوق ومنافع متقابله حاصل اولوب هر ملت دیکرلرك حقوق ومنفعتنه رعایت ایدر وهیچ بر فکر ونیتده حرکت ایدوب بینلرنده‌کی اختلاف ومباینت

منافع

مندفع اولەرق بو محاربەلر ارتق تکرار ایتمز و تحکم و اسارت
کبی بر طاقم اویغونسزلقلره کیمسه قولاق ویرمز و بتون ملتلر
اتحاد ایدوب عموماً بر اصول و قانونه رعایت ایدرلر و نهایت الامر
سطح ارضده صاحب قانون بر ملت حکومت ایدەجکدر که کرهٔ
ارض اوقومی مراتب سعادتك اوچ اعلاسنه اصعاد ایتمك ایچون
قدومنه منتظردر . حتی بو کابنده انتظار ایتمکده‌یم دیرکن اوت
ایشته .... باشدی .... بر صدای حریت ایشیدیورم ...
بربیوك ملت استحصال حریت ایچون سویلنیورکه بونلرك حالی
عوامك تعجبنی و ظلمەنك دهشت و اضطرابنی مؤدی اولەجق
و بتون ارضك امیدینی تجدید ایلیەجکدر دیدی .

مرتبهٔ کمالاته وصوله امکان ویرمیان موانع عظیمه

و بویله دیدکده بنده سکوت ایلدی . فقط روح و افکارمده
حاصل اولان احساسات مظلمه سیله وجدانم بو سوزلره
اعتماددن امتناع ایتدیسه‌ده ارتق پرینك بو سوزلرینی جرح
ایله مقابله‌ده احترازاً بن دخی اختیار سکوت ایلدم . براز
فاصله‌دن صکره بکا توجه ایدوب اوزریمه نظر دقتنی نصب
ایله (سن سکوت ایدیورسك اما قلبك کمال اضطراب و ارتیابده
اولوب اظهارینه جسارت ایده‌مدیکك بر طاقم مطالعات ایله
طولمشدر) دیدیکده ای پری بو بابده عجز و ضعفمدن طولایی
استعفای قصور ایدرم شبهه‌سزدر که سنك دهان حقیقت
بیانکدن هرنه که صادر اولورسه حقدر . لکن سنك فراست
علویه‌نك معارج لاهوتیه‌دن اعطا ایتدیکی معلومات نظر
بصیرتمك آفاق حقایقنده نیجه سحاب حیرت و ارتیابه مصادف

اولدیغی مسائله متعلق اولدیغندن طوغریسی قلبمده براعتماد حاصل اوله میوب انجق بو راده اندیشه‌م بو صورتده حاصل اولان شبهاتم تقریر حقیقت تأثیر کزه مبادا برکونه تعریض اولنسون دیو جواب ویردم . یوق شبهه نیچون بر تهمت عد اولنسون انسان وجداننك خلافنی اعتقاد ایتمکه مقتدرمیدر . اکر بر حقیقت حد بداهته وارمش وفعلیات مهمه‌سی کورلمشسه واقعا انی انکار ایدن طعن اولنور . وبو انکاری کورلکنه حمل ایدیلور . لکن او حقیقت اشکار اولمیوب مشکوك ومظنون برحالده اورسه انك ذاتنده اولمیان برکیفیتك وجودینه نصل اینانیلور ونصل اعتقاد اولنور . حد بداهته وارمیان برحقیقته اینانمق علایم جهل ونادانی وایمان بلاتحقیق مستلزم ضلال وکمراهی اولور .

اصحاب درایت هرشیئ تحقیق ومحاکمه ایدوب افکارینه تطبیق ایدر . وطبایع سلیمه اصحابی برمسئله‌نك قضایای متناقضه‌سنه صرف ذهن ایدرکه حقیقت انلرله ظاهر اولور . موهوماتك دلائلی جبر وقهردر دیدی .

بو سوزلر اوزرینه قلبمه جسارت کلوب . ای پری بنم افکارم سربست اولدیغی حالده دیمك اولدیکه بن سزك تسلیتکزله حاصل اولان برامیده متابعته نافله کندیمی اجبار ایدیورم . انسان فاضل ومرد کامل برسعادت ابدیه تخیلنه بالطبع مستعد ومائل ایسه‌ده حقیقت حالك تأثیر تصوری بو خلیادن انی دائما احساسات الیمه ایله ایقاظ ایدر . طبایع انسانیه‌یی واحوال حاضرهٔ جمعیات بشریه‌یی مطالعه وامتحان ایتدکچه

هیچ اولمزسه برعالم رفاه وسعادتك تشکلی بنجه قابل اجراکبی تصور اولنیور . لکن سطح ارضك هرقنغی جهتنده باقسم بر نتیجهٔ سعیده‌یی استلزام ایدر استعداد انقلاب کوره‌میورم .
آسیا بر ظلمات نادانی ایچنده مبهوت اولمش چین اهالیسی بر قوهٔ جبریه وقهریه التنده قالمش وپرستش نجوم ایله چشم بصیرتلری قپانمش وبر اصول دائمی ایله مقید اولوب صورت تحریر وافاده‌لرینك صعوبتیله کسب معرفتدن محروم وبری اولمشلردر وهندلولر برطاقم قابل اصلاح اولمیان اعتقادات باطله‌یه فریفته اولمشلر وتاتارلر اجدادلرندن توارث ایدن جهل ووحشت ایچنده کاه چوش وخروش ایله اطرافه ایصال کزند وخسار وکاه حال قدیملرندن اصلا تغیر ایتمیوب دائما بر بدویتده قرار ایدر . عربلر برفطرت زکیه اوزره مجبول اولوب متمادیاً قبائلك یکدیکرینه اولان خصومت وعداوتلریله مضمحل اولمقده درلر
افریقالولر مرتبهٔ انسانیه‌دن دون برخلقتده کویا یالکز خدمت ایتمك اوزره یرادلمشلر شمال اهالیسی هله کیچی ویاقویون سوریسی کبی دائما بیوك صاحبلرك مالی اولیورلر نهایت جهل وحماقت وظلم وسفالت ملتلری مبهوت ایدوب بر نتیجه‌سؤ اعتیاد حواس طبیعیه‌یی اخلال ایدوب وحتی حقیقت وسعادت حقنده اولان الهامات انسانیه‌یی بیله محو ایتمشلردر لکن اوروپانك بعض بقعه‌لرنده حقانیته رعایت اولنمغه باشلمشسه‌ده معلومات خصوصیه دها عمومه نشر اولندیمی وحکومتلرك قابلیت واستعدادلری منافع عمومیه‌یه

صرف ایدلیورمی . وشوکتدولرینی تربیه اولمش عد ایدن ملتلرکه اوچ قرندنبرو حقسزلقلری دنیایی استعجاب ایتمدیمی و تجارت ادعاسیله هندی استیلا ایدوب بر جدیدی تخریب ایتمدیلرمی و افریقا اهالیسنی حالا اك وحشیانه صورتده اسیر ایتمدیلرمی . حریت بویله ظلمه دنمی نشأت ایده جك وحقانیت بویله ارباب جور واعتسافك الیله می اجرا اولنه جق ای پری بن اك متمدن شهرلری و انلرك خلیای عدل و حکمتلرینی وبعضیلرك ایادیٔ انحصارنده قالان ثروت متراکمه یی ومحتاج وآچ اولان فقرا وعجزه یی وحقوق عمومیه ایله بعض هیئتلرده کی اقتدارلری وموقتا صلح ومسالمت اوزره بولنسان ملتلری و اصحاب تحکمك عالی سرایلرینی و دارات واحتشاملرینی واو تربیه اولمش ملتلرك محکومیت وسفالتلرینی هپ کوردم . باخصوص بر مانع دها کوردمکه افکارمی بوسبتون تخدیش ایتدی سطح ارضه باقدیغمده یکرمی قدر بربرینه متخالف ادیان کوردم هر ملت بر دین مخصوص اعتقادیله دیکره مخالف بولنمقده وبو اختلاف افکار جهتیله بین الملل درلو منازعات ومناقشات ظهور ایتمکده در . ایشته انسان کندو کندویه بوسلسلهٔ جهل وهواسیله الی الابد مقید اولوب بو قیدلردن قورتلسی انجق برمثلی سبقت ایتمامش حال سعادته نائل اولمسی وبتون برملتك برطاقم افکار واهیه وباطله یی ترك ایدوب برمسلك حق و صحیح التزام واختیار ایتمسی ایله قابل اوله بیلور . هرکس حقوق طبیعیه سنك حدودینی تجاوز ایتمیوب کیمسه قوت و اقتدارینی سؤ استعمال ایلمدیکی حالده رفاه وسعادت

حال حاصل اولمش اولور لکن بو قدر شرائطه هیچ بر وقتده رعایت اولنه‌جغمیدر بن بو تجددات وانقلاباتی کوره‌جکمیم کوررسم اولسم بیله اجزای وجودمدن چوق زمان اثر حیات زائل اولمیه‌جقدر دیدم . وبویله دیرکن آرتق حوصلهٔ تحملم طار اولوب دهاز یاده سویلمکه مقتدر اوله‌مدم . لکن بری آرتق جواب ویرمیوب یالکز کندو کندوسنه سویلنورکن خفیا (شو آدمك امیدینی کسمیه‌لم تسلی ایده‌لم زیرا بنی نوعی سون بویله برآدم مأیوس اولورسه ملل سائره نه‌حاله کیرر باخصوصکه ازمنهٔ ماضیه‌نك احوالیده بوسبتون موجب یأس وفتوردر) دیدیکنی ایشتدم

علویت تفکر

علویت تفکر برفکر عالی‌یی کمال اختصار ایله بیان ایتمکدر .

مثال کن فیکون . بشرده دائم اولان کمالدر جمال متحول اولور اثرده قائم اولان مقالدر مآل منتقل اولور . (تصویر افکار)

علویت حس

علویت حس طبیعت بشریه‌نك مافوقنده اوله‌رق قوهٔ قاصرهٔ مفطوره ایله قدرت بالغهٔ فاطره کوسترمکدر .

مثال (اغلیه‌رق برصدای حزین ایله کاشکی (سیروسدن) چیقمامش اولیدم دیدیکی آنده پدریکز کوزیمه ایلشدی ایسه‌ده بیله‌مدم بوکیمدر دیدم اولیسم دیدکده‌جهنم

قبولربنی آچلمش کوردیکمدن افزون ذهشتلنوب ٭ ای خار ایشیدیورسـك وای شمس سنده کوریـورسك ٭ دیـه‌رك مظالمنی تعداد ایلدم .) (یوسف کامل پاشا ـ ترجمهٔ تملاق)

(مثال دیکر)

(بر مراد اولمیجق بن یره کچسون عالم)
(نجم مهر و مهی اولسون اثر پای عدم)

(مثـال دیکر)

(یقیل ای طـارم سپهر برین سـویلك ای شمع قبهٔ زرین)
(بوزول ای امتزاج عنصر چار اوزل ای عقد عقدهٔ پروین)
(طاغل ای جند بیشمار نجوم طولولك ای ماه سرعتیله همین)
(اغله ای ابر قیل یاشك باران ایکله ای رعد ایدوب فغان و انین)
(ای سحر چاك قیل کریبـانك ای شفق ایله بغریکی خونین)
(بورولك ای شب لباس ماتمکی قراروب ایله خاطرك غمکین)
(فضلی)

(مثـال دیکر)

(حیف اول مست حیاته قیدك ای ساقیٔ چرخ)
(جام کامه قانمـه دن طولمش اجل پیمـانه سی)
(ای زمین خوش طوت نوازش ایله ای روح الامین)
(کیم بو کوهر پاره برشاه جهان جانانه سی)
(فاضل)

﴿ فصل ثالث شرائط کلام ﴾

شرائط کلامیه ایکی نوعدر نوع اولی لفظه و نوع ثانیسی معنایه تعلق ایدر .

(نوع)

نوع اول الفاظه تعلق ایدن شرائط بیاننده در

(١) الفاظ غریبه استعمالندن اجتناب ایتملیدر .

مثال (حاصلی شرك مصاید صیاد کسای زهاد ردای تقوی قناع غرانیق برقع و ردع برنوص جاثلیق قندیل جوامع صواع غارت مندیل صوامع رفاع خسارت منبر مساجد انبار عساجد ابار معابد منار اوابد زبان مرتاض ثعبان نقناض لسان ادیب حسام قضیب شمشیر خطیب تیغ هلاکو سنجق سائل رایت منکو جرار لشکر اشکر جرار دادار داور داور دادار اولدی .) (شفیق نامه)

اشته شو ترکیبده که لغتلرك پك چوغی غریبه در

(٢) لسان اوباشه مختص اولان کلمات و تعبیرات درج ایدلمامليدر .

مثال ....

(٣) قلم فضلاسنك استعمال ایتدکاری تعبیرات قوللانیلوب فضلا سائره اصطلاحاتیله یازلملیدر . فقط بو شرط اوراق رسمیه ایچوندر یوقسه غیر رسمی اوله‌رق موسیقی اصطلاحاتی ویاخود صرف وهندسه تعبیراتیله برکاغد یازیله بیلور . وبلکه ده بووادی ممدوح ومعتبردر لکن ابتداسندن برو عادی زمین افاده ایله یازلمش برجمله کلامیه میانه هیچ ملایمت ویا بر وجه مناسبت کوزدلمیه‌رك اویله علی العمیا عمود قوس اسطوانه ادغام لفیف اجوف ویابو مثللو بعض تعبیرات علمیه درج وایراد ایدیلو یرسه اولوقت کلام مذکور مقدوح ومنفور اولور

مثال (اوروپایه یایلدی وزوایای مثلثهٔ واقعه‌نك نسبت صحیحه ایله اعظم اضلاعی اولان ضلع ثالث عجیب الاثار هر نقدر ظل افکن شکل انکار اولسه دخی مرتسم سطح ثبوت اولان مقیاس احوال عمود صبح کبی براهین هندسه ایله واصل مرکز یقین اولمغله اصحاب اسائتك خبایای صدور وخفایای شروری هر طرفدن طاویلدی (عاکف پاشا – تبصره)

(٤) بعض لغتلر واردر که هر پاده ده صور تلفظیه‌سی مختلفدر بو مثللو لغات فضلای قلم نزدنده نه صورتله مضبوط ایسه اولوجهله استعمال ایدلملی وهر کلمه‌نك صورت املا وتحریری کتب لغتده مرعی ومتخذ قرار حد ودائره‌سنی تجاوز ایتماملیدر .

(٥) کلامك صور ترکیبیه‌سی شو امور ثلثه‌دن بریله متصف اولملی اوده سلاست متانت لطافتدر .

سلاست کلام لسان اوزره سهولتـه کلامك جریانی اقتضـا ایدن کیفیته دیرلر .

مثال (بو بندهٔ صادق الوداد که ترکیب لسان وجنانم اوخاندانك مائدهٔ جود وکرمیدر شوجهتله کسوهٔ ثنـالری سوزن طبع تیز و رشتهٔ جاندوز ایله .) (مناظر الانشا)

کلامك لساننده عدم جریاننه یعنی ثقلتنه سببیت ویرن شیلر اولا ح خ ص ض ع غ ف ق ه حرفلرینك کلمهٔ واحده ده جمع اولمسی نخع رضغ لعق وسائره کبی .

(ثانیا)

ثانیا آخرنده حروف مذکورەدن بری بولنان کلمه‌نك ینه اولنده
اول حرفدن اولان کلمهٔ دیکر ایله التصاق ایتمسی ٠ چونکه
بونوع حرفلر نفسك جریاننی مانع اولوب بوده کلامك لساننده
وقوفنی استلزام ایدروبو وقوف ایسه عدم سلاستی موجب اولور ٠
ثالثا برجنسدن اولان ایکی حرفك کرك کلمهٔ واحده‌ده کرکسه
ایکی کلمه‌ده جمع اولمسی ٠
کلمهٔ واحده‌یه مثال ایبجولر معناسنه اولان درر وسبب
وعسس ودده وققوم وسائره کبی ٠
کلمتینه مثال لب بلب جام‌می قیش شلواری حلب بالی
وسائره کبی ٠
متانت کلام کلامك حاوی اولدیغی کلمه لرده جزالت یعنی
رکاکتك ضدی بولنان فصاحتك وجودینی ومذکور کلمه‌لرك
مفرغ ودوکك یعنی تکلفدن ازاده بولنمسنی اقتضا ایدن کیفیته
دیرلر ٠ وکلامك تکلفدن ازاده لکیده ادواتك آزلیغنه وانصباب
کلامه مانع اولان اداتلرك بولنمامسنه متوقفدر ومتانت دیمك
خده عذوبت وسمعده لذاذت او زرینه متین اوللی دیمکدر
یوقسه وحشیت دکلدر ٠ متانت اوصاف حروب ومشاجره‌ده
وقوارع تهدید وتخویفده وبوکا مماثل مقاملرده ایراد
واستعمال اولنور والفاظ جزیله ومتینه مهابت ووقار صاحبی
اشخاص کبی تخیل اولنور وکلمات متینه‌نك اکثر حروفی
مجهورەدن زیاده مستعلیه وشدیده اولملیدر چونکه متانت
کلامده جزالت مطلوب اولدیغندن وحروف مستعلیه

وشديده‌نك جزالت كلامده دخل كليسى بولنديغندن او جهتله حروف مستعليه وشديده الك زياده بولنمليدر

حروف مستعليه (خصض قطغظ) حرفلرى وحروف شديده (اطبقت جدكه) حرفلريدر

مثال وقتاكه اعداد احبا مرة بعد اخرى تجارب بيان ومحارب امتحانلرنده كورديلركه بوقليل البضاعه وقصير الباعه‌نك حروب ابداع وضروب اختراعى معجزهٔ موسى كبى قلم ايله عصا آسا حساد جماد فؤاد وصخرهٔ نهادك ينابيع تحسينى مجارئ لسان اوزره جارى ايتدى ومانند الحان داؤد صداى آفرين هر ضدو حسود كوش هوش صديق وحقوده يتدى . (مناظر الانشا)

لطافت كلام شول بركيفيتدر كه كندوسنده نشاط قلبى موجب معنالر بولنديغى كبى كلمه‌لريده لين وخوش اوله والفاظ لطيفه ورقيقه اخلاقى لين وخوش مزاج اشخاص كبى تخيل اولنور . ولطافت اوصاف عشق وشوقده واستجلاب حسن نظر واخلاصده واستعطافده مستعملدر

لطافته مثال انك سلاميكه نفحهٔ نسيم مستطابى سينهٔ لالهٔ سيرابه آتش حسرت آثارو شمهٔ فوايح بهارى ناف آهوى تاره مشك نابه خون مذاب قاتار . (مناظر الانشا)

(٦) فقرهٔ ثانيه كلمه‌لرى فقرهٔ اولى كلماتنك وزنى اوزره اولمليدر . اكر كلمه‌لرك بعضيسى ياخود هپسى متجانسة الحروف اولورايسه دها حسندار اولور والفظ (عربى)

عربی مقابلنه اول وزنده لفظ فارسی کتوریلور ایسه مناسبجه دوشر . مثلا جبین ایله زمین حیران ایله خندان وسائره کبی . وبعضا اوله بیلور که کلمه‌لر وزنده مطابق بولنور ده عدد حروفده اولمز مثلا خوان ایله نان بر وزنده در فقط خوان درت حرفلی ونان اوچ حرفلیدر اشته بویله متوازن اولوب فقد عدد حروفی زیاده اولانلری فقرهٔ ثانیه ایتمليدر وبرده کلمه‌لری خفیف اولان فقره‌لری مقدم وثقيللری ثانی ایتملیدر مثلا جهان جهات کرم وعالم علوهمم کبی . فقرهٔ ثانیه قلت وکثرت الفاظده فقرهٔ اولایه مساوی اولمليدر .

ولسان ترکیده فقره‌لرك حاوی اولدیغی کلماتك ایکیدن سکزه قدر اولمسی مستحسندر ونهایت اون ایکی کلمه‌یه قدر جائزدر زیاده‌سی مقدوحدر وهر ایکی فقرهٔ کلامیه‌دن برینك لفظی سلیس ودیکری معناخوب اولسه اوسلاست لفظیه‌سی بولنانی اول ولطافت معنویه‌سی اولانی فقرهٔ ثانیه عدا ایتملیدر .

مثال (کچنده دوست افتخار ایله آلدیغم ونقش ونکار معاینسنه حیرتده قالدیغم تحریرات سنیه‌لرینك حاوی اولدیغی تصویر دلپذیری اله وکلبرك مفکره‌ده مرتسم اولان خیال عالیلرینی دله آله‌رق براکا وبربوکا عطف نکاه اشتیاق ایتدکجه خیالی عین طراوت ومثالی محض مکانت بولدیغمدن خیالك مثاله مطابقت عینیه‌سی حقنده مسلم اولان قضیهٔ حکمیه‌یی بوخصوصده اشکال عقیمه صره‌سنده کوردم .)
(لطائف انشا)

مثال دیکر (لسان خامهٔ معجز پیامندن ینابیع حکمت جاری و کلام مؤثری مانند کلاب ورد احوال عالمه ساری فن حکمتده مسئله آموز لقمان وصنایع بدیعه‌ده استاد خواجهٔ جهان اولوب دررغرر اطناب وایجاز وجواهر وزواهر حقیقت ومجازی سلك ملکنه دیزمش براستادخرد پیشه وبرمستوفیٔ صاحب اندیشه ایدی) ·
(صدقی پاشا ـ رسالهٔ برف وبهار)

(٧) ترکیبلرده ادوات پك آز قوللانلملی واولغله بولمغله مثللو روابط کلامیه اقتضاسز اتیان اولنمامليدر ·

مثال . . . .
(٨) هر ایکی فقره اراسنده صنعت سجع مرعی بولنمليدر ·

مثال (مرقوم مذموم کندی قولی اوزره سرحد اسلامده افنای عمر وتضییع اوقات وجمع معایب وتحصیل سیئات ایدر ایکن عساکر معاصی حصن وجودینی محاصره ایدوب محصول مزارع دل وجانی اولان خوشهٔ صلاح وایمانی پامال اولدیغندن غیری چارسوی خلقنده اولان ارزاق دخی یغماوزوایای دکانچهٔ دماغنده بولنان ذخایر عقل وادراکی تاراج کردهٔ سپاه شقاوهوا اولمغله ..)
(ویسی ـ لطائف انشا)

وبالاده یازیلان مثاللرك هپسنده صنعت مذکور مرعیدر ·
(٩)

(٩) كلمات مزيد فيه لسان عربده قنغى معنايه استعمال اولنور ايسه اوراده قوللانوب قاعدهٔ صرفيه يه قياس ايله سائر محلده ايراد ايتماملى مثلا استقلال كلمه سى كبيكه ثلاثيسى قلت اولديغى جهتله معناسى قلتى طلب ديمك اولور حالبوكه كلمهٔ مذكوره بين الناس بومعناده ايراد واستعمال اولنمز

(١٠) اقلام والسنهٔ جهالده شايع برطاقم الفاظى منشى اولان كمسنه تقرير وتحريرده ايراد واستعمال ايتماميدر مثلا برلفظ اوله بيلوركه جمعى مستعمل ومشهوردر لكن مفردى استعمال اولنمز قياس وقاعده يه قالقشوبده آنك مفردينى قوللانماملى اطراف معناسنه اولان ارجا كلمه سى كبيكه مفردى نا مستعملدر وبونك عكسى طيف (اويقوده خيال كورمك) كلمه سى كبيكه مفرددر جمعى مستعمل دكلدر بونى سيوف وضيوف كلمه لرينه تطبيق ايدوبده جمع ايتماملى ومنشى اولان كمسنه عباره سى خلالدن مصون اولمق ايچون لايقيله تتبع احوال ايتدكدن صكره استعمال الفاظ ايتملى مثلا طير كلمه سيكه طائرك جمعيدر حالبوكه هركس آنى مفرد ظن ايدوب اومقامده استعمال ايدرلر وطيور ايله اطيارى طيرك جمعيدر ديرلركه اونلر ايسه جمع الجمعدر وبعض لفظ واردركه جمع اوله رق قوللانيلور واولفظدن مفردى يوقدر مثلا اوق معناسنه اولان نبل كلمه سى كه انك مفردى بلكه سهمدر وجمع الجمعى نبال وانبال كلور وكذلك فادينلر معناسنه اولان نسا كلمه سي كه مفردي امرئه در .

(١١) كلمه‌لرك حركات وسكناتی كتب لغته موافق وجهله اولمليدر مثلا كهانه كافك كسريله در فقط اكثريا فتح كاف ايله سويلنور . وقنديل كسر قاف ايله وفلاحت كسر فا ايله اولديغی حالده ايكيسيده فتحه ايله ذكر اولنور . وضم جيم ايله جمادی الاولی وجمادی الاخری ديمك لازم ايكن فتح جيم وذال معجمه ايله جماذی الاول وجماذی الاخر دينلور .

(١٢) اوائلده حرف واو اولان لفظلك ابتداسنه واو عاطفه كتورمامليدر عالم سرائر و واقف ضمائر كبی .

نوع ثانی معنايه تعلق ايدن شرائط بيانده‌در .

(١) مقصد ومرادی دائما سليس وآچيق تعبيرات ايله بيان وافاده ايتملی ومرام ومطلبك اكلاشلمسنی تصعيب ويا اخلال ايدر صورت افاده‌لری التزامدن توقی ايتمليدر .

مثال (شو زمانده محاربه سفاهتلرك الك مضرتلوسيدر ديمك اسراف كلامدر) (منيف - مجموعهٔ فنون)

بيت

(قپو كده خسته كوكل منجذب هميشه مكر)
(اوكهر بادر ايشيكاك طشی كه كاه قپتار)
(نركسی)

اشبو ايكی مثالده مرام ومطلبك اكلاشلمسی تصعيب وتعقيد قلنمشدر .

(٢) الفاظی معانی‌يه تابع قيلملی . چونكه كلام معنانك

(افاده‌سنی)

افادهسنی غیر مسوق اولور ایسه طبیعتیله او معناده رکاکت
ودلالتده خفا حادث اولور ٠

مثـال . . . .

(٣) قلمه النهجق شی مراد ومرامدن عبارت اولوب خارج
از مقصد برطاقم ترشیحات ایله تسوید صحایف ایتاملیدر ٠

مثـال . . . .

(٤) الفـاظ مشترکه قوللانلدیغی وقتده معنـای مقصود
هرنه ایسه انی بیان ایدر قرینه کتورملی مثلا کعاب کلمهسیکه
بررجل معناسنه اولان کعبك وبرده کعبهنك جمعیدر ٠ وراح
کلمهسی بر خمر منعاسنه وبرد کف (ال ایاسی) معناسنه
کلان راحهنك جمعیدر ٠ عقاب کذلك برجزا معناسنه وبرده
عقبهنك جمعی اوله رق کلور ٠ وترکجه ده دخی قول قیرکدیك
واوچق کلمهلری کذلك الفاظ مشترکهدندرلر وایکیشر معنایه
کلورلر ایشته کلمات مذکوره سیاق کلامده ایراد اولندقلرنده
معنای مطلوب قنغیسی ایسـه اکادلالت ایدر قرینـهلر دخی
برابرجه ذکر اولنملیدر

بیت

(...هد اودکلو ثقلت تاج وقبا ایله)

(اوچق امیدین ایتمز ایدی ایله اولسه)

(نرکسی)

بيت مذكورده كه اوچق كلمه سيكه برجنت وبردهٔ طيران ايتمك معناسنه كلور ظاهرا معناى مقصود ثقلت قرينه سيله طيران ديمك اوليور لكن دقت اولنور ايسه جنت معناسنك تقديريده جائز وهمده مضمون بيته شطارات ويرن جواز مذكور در · ديمك كه الفاظ مشتركه ده بويله قرينه نك وجوديده محتملدر · وآتى الذكر قطعه ده بولنان نصوح كلمه‌سيكه ينه بويله احتماليني شاملدر ·

قطعه

(بلندمرتبه يعنى نصوح پاشاكيم)
(كمينه همتى اظهار صدفتوح ايتدى)
(كورنجه حد شريعتده سعى موفورين)
(شقايه اهل هواتوبهٔ نصوح ايتدى)
(تفعى)

كه برى علم مخصوص اولان نصوح وديكرى معروف توبهٔ نصوحدر ..

(٥) سلاست ومتانت لفظيه معناى جميله مقرون اولملى · اكر يالكز صور لفظيه يه منحصر ومختص اولور ايسه ما به الالتزام اولان حسن وشطارت بولنمز · وحسن معنى حسن كلامك متبوعى اوله‌جق ايكن تابعى بولنمق لازمكلور مثال (حتى قوهٔ غالبانه‌مز براكاه المانيا وكاه يمن

﴿ صحرالرنده ﴾

بحرالرنده ملتك اعلام حشمتنى اعلا وبحر اكاه اسپانيا وكاه عدن دريالرنده دولتك احكام سطوتنى اجرا ايتديكى زمانلرده بيله سلطنت سنيه مجاورلرندن هيچ برينك بلاسبب حقوقنه تعرض ايتامشدركه قهرمانلر خصائلندن اولان بويله برصفت فتوت اجدادمزك الك بيوك برمدحهٔ افتخارى عد اولنه بيلور .... فقط نه چاره كه چيچك علتى كبى دولتك بنيهٔ وجودينى رخنه دار ايدن لالهٔ سفاهتنك اعصاب اقتدارمزه ويرديكى ضعف كلى جهتيله ابراهيم پاشا دورندنصكره صلاح سطوتى لايقيله اداره ايتمك ايچون ملتده اقتضا ايدن زورباز و قالمامشيدى ...... نائرهٔ فساد كه برقومك درونندهالتهاب ايده آب شمشيراولمدقجه حسن تدبير آنى نصل اطفا ايلسون . حماى محرقه كه بروجودك عروق واعضاسنى استيعاب ايده قان آقيدلمدقجه اكاتداوى نيلسون . (تصوير افكار)

اشته منشى اولان كمسنه شرائط مبسوطهيه رعايتله برابر بلغا وفصحانك تراكيبنى تتبع ايدرك نظم ونثرده مراتب سخنه وقوف كسب ايتملى وكندوسنده فكر قويم وطبع مستقيم وسرعت انتقال كبى خواص ممتازهٔ بشريه بولنمليدر .

فصل رابع ــ حقيقت ومجاز وكنايه وتشبيه

حقيقت ومجاز

حقيقت معانئ موضوعهده مستعمل الفاظه ديرلر . ارسلان دينوب معهود يرتيجى حيوان مراد اولنديغى كبى

مجاز برمعنایی وضع اولندیغی لفظدن لفظ اخرك مداولی ا‍ـ
معنای دیکره نقل ایتمکه دیرلر که معنای ماوضع لهك ...
ارادهسی قرینهسنك وجودیده شرطدر آی دییوبده بر کوزل
یوزمراد اولندیغی کبی

﴿ آل جامه یله اومهپاره قچن کم صالنور ﴾
﴿ طوتشور خلق جهان شهره بر آتش صالنور ﴾
(عالی پاشا)

وحقیقتدن مجازهده کلامده توسع حاصل ایتمك ایچون عدول
اولنور . مصرع ﴿ بر ایکی غنچه سز قوپمز یرندن
وردخندانم ﴾ (نرکسی)

بیت

پوتو اندازاولیجق بزمه دیدم عشاقه ﴿ آفتابم یره ایتمش هله ماشاءالله
(پرتو پاشا)

اشته بو ایکی مثالده ورد وآفتاب کلهلری معنای مجازیلری
دیمك اولان محبوب محبوبهده مستعملدر فقط کلهیی معنای
حقیقیدن معنای مجازی‌یه نقل ایچون ایکی معنا اراسنده
مناسبت وعلاقه بولنمسی شرط اولوب اکر علاقهٔ مذکوره
بولنمز ایسه اکا مجاز اطلاقی صحیح اولمز دیمك که معنای
حقیقتك معنای مجازیده استعمالی ایچون برطاقم علاقهلرك
موجودیتی شرطدر اکر اول علاقه تشبیهك غیری اولور ایسه
مجاز مرسل دیمکدر

(مجاز)

﴿ مجاز مرسل ﴾

مجاز مرسل اولدر که معنای مجازی ایله حقیقی اراسنده وجه شبه ومشابهت اولمقسزین علاقه تمام اوله . بو علاقه‌نك انواعی چوق ایسه‌ده بز یالکز لسانمزده کثیر الاستعمال اولنلرینی ذکر ایله اکتفا ایدرز

(۱) ذکر کل ارادهٔ جزؤدر یعنی معنای کلی‌یه موضوع بر کلمه‌یی ذکر ایدوبده اول کلمه‌نك مشتمل اولدیغی معنای جزئی‌یی مطلوب ایتمکدر مثلا حجازدن کلیورم دیوبده مکه‌دن کلدیکنی مراد ایتمك کبی . شیخ افندیده حجازدن کلیور . درکه حقه نیازدن کلیورم . (حسنی)

(۲) ذکر جزؤ ارادهٔ کلدر یعنی معنای جزئی‌یه موضوع بر کلمه‌یی ذکر ایدوبده اول کلمه‌نك متعلق اولدیغی معنای کلی‌یی مطلوب ایتمکدر . مثلا ناپولیون بوناپارته بوزلدی دیوبده آندن فرانسه اردوسنك منهزم اولدیغی مراد ایتمك کبیکه ناپولیون اردونك بر جزئیدر .

(بوناپارته پیش ازین یان چیزدی کافر کوردی کیم)
(اوکی اصحاب جهاد واردی ارباب غزا)
(سروزی)
(هنر اربابی کورسه سرفدا ایلر بوتاریخه)
(موره‌یی جنك ایله آلدی علی پاشای بی‌همتا)
(عزت قدیم)

(۳) علاقهٔ مصدریتدر . علاقهٔ مصدریت بر اسمی ذکر ایدوبده او اسمك مصدر فعلیسنی مراد ایتمکدر مثلا فلان

آدمك الی‌وار دیبوبده اوایشـده اون آدمك دخل وقدرتی بولندیغنی مراد ایتمك کبی

(اکرچه فتنه‌ده اول سیم ساعدك الی وار)
(بلنده خنجر سرتیز ینکده مدخلی وار)
(راغب پاشا)

(اکر خزینهٔ سیم وزره یتشمز ایسه)
(هله خزانهٔ معنـایه باری ال یتشیور)
(نابی)

بوشاد روزکارانی چوقدن ❊ کوردی هرفتنه‌ده الی کورینور
(نفعی ـ سهام قضا)

(٤) ذکر سبب اراده مسببدر . شو دکان ویاشو واپورلر ایو پاره قزاندی کبی

(خیلی پاره قزاندی بودکان)
(مشتریسی ایدی بتون اخوان)
(حسنی)

(٥) ذکر مسبب ارادهٔ سببدر . رحمت کلیور دیبوبده اندن یغمور یاغدیغنی مراد ایلك کبیکه یغمور جناب حقك قوللرینه مبذول عطایای بی پایانه سبب وسیله اولدیغندن رحمت اطلاقنه شایاندر

(باش آچوب دیدی که رحمت کلیور)
(ابر نیسان عنایت کلیور)
(حسنی)
(٦)

(٦) ذکر حال ارادهٔ محلدر . آوهٔ کیتدم نشانه کیتدم سیره کیتدم کبی .

(کنج ایکن اوده تنها اوتوردکی بی سبب)
(کیتدی عربه ایله قونوقومشو سیره هب)
(واصف)

(٧) ذکر محل ارادهٔ حالدر . نواحئ عاصیه وچشمه اقیور کبیکه عاصی اولان ناحیه دکل اهالی واقان چشمه دکل صودر

بیت

(کلك تردن آقدی پرتوصو کبی تاریخ تام)
(صدر دوران ایلدی اجرا بو دلجو چشمه یی)
(پرتو پاشا)

(٨) اسناد علاقه سیدر . فلان آدم بر چشمه یاپدی ویابر جامع یاپدی دینلدیکی کبیکه چشمه یی اصل اعمال ایدن عمله و دولکر اولوب اول آدمه حملی علاقهٔ اسناد قبیلندندر .

بیت

(اول شهریار زر نثار بذل ایتدی نقد بیشمار)
(یاپدی سبیل چشمه سار مأجور اوله روز جزا)
(وهبئ کچه‌جی زاده)

بیت

(زهی سد یاپدی حقاخان احمد مجمع مایه)
(آقن صولر طورزر بو بند بالاطاق زیبایه)
(وهبئ قدیم)

(٩) علاقهٔ مضیدر . فلان قاتل اولدیرلدی کبیکه حالبو که تاریخ مذکورده اولدخی مقتولدر .

بیت

(قاطر بجی قاتلی کاربانسرای دوزخه کوچدی)
(طنین کوس عدوانی اثر قویدی بو ایللرده)
(حسنی)

(١٠) علاقهٔ استقبالدر . فلان اوده شراب صیقیورلر دینلدیکی کبی حالبو که صیقدقلری اوزوم اولوب ایلرووده شراب حالنه کیره جکدر .

بیت

(بر آغزدن اولوب ترانه پرداز)
(شراب صیقاردی برقاچ دختر ناز)
(حسنی)

(١١) علاقهٔ آلیه در . مثلا ساعت قاچ دیو سؤال ایدوبده آندن وقت مراد ایتمك کبیکه ساعت وقتك تعیيننه آلتدر .

بیت

(شب یلدایی منجمله موقت نه بیلور)
(مبتلای غمه صور کیم کیجه‌لر قاچ ساعت)
(ثابت)

(١٢) علاقهٔ حذفیتدر . مثلا او مصلحتی فلان کویدن تحقیق ایدیکز دیرلر که کوی قابل خطاب اولمدیغی جهتله مراد اهالیدر . مصرع ❊ کچدی قلیجدن فتن روز کار سیف یدالله اولوب اشکار ❊ (صبری شاکر)
(استعارهٔ)

استعاره

معنای حقیقی ایله معنای مجازی اراسنده وجودینه احتیاج کورینان علاقهٔ مشابهت قبیلندن اولور ایسه اکا استعاره دیرلر یعنی استعاره دیمك تشبیه مضمر الادات دیمکدر کبی مثلو نته کیم کبی ادات تشبیه ایله اولور ایسه اکا تشبیه دینور که اتیده کله جکدر ٠

ارکان استعارهده اوچدر بر مستعار بر مستعار منه بر ده مستعار لهدر یعنی مشبه بهك لفظنه مستعار و معنای مشبه بهه مستعار منه و معنای مشبهه مستعار له دینور ٠ مثلا بر جسور کمسنه یه ارسلان دیدیکمز وقتده اول یرتیجی حیوان مشبه به اولدیغیچون مستعار منه اول شخص جسور مشبه اولدیغی ایچو مستعار له و ارسلان لفظی دخی شو حالده مستعار اولور بو لفظك قائلنه ده مستعیر دیرلر ٠

استعاره لغتده اکرتی برشی آلمق دیمك اولوب عاریت برشیده مطلقا معارفه و مناسبتی اولان کمسنه دن النه بیله جکندن بونك ایچون مستعار منه ایله مستعار له بیننده علاقه و رابطهٔ معنویه نك وجودی شرطدر ٠ استعاره یی علمای فن برچوق اقسامه تقسیم ایلشلر ایسه ده بز بوراده تطویلدن مجانبت ایدرك درت قسم اوزره تقسیم ایدرز ٠

(١) استعارهٔ مصرحه ٠ استارهٔ مصرحه اولدر که مستعار منه ذکر اولنوب قرینهٔ مانعه دلالتیله مستعار له مراد اولنه مصرع ٭ التفات ایتمز کذار ایلر خرامان شیرز ٭ ایشته مصرع مذکورده التفات قرینهٔ مانعه سی دلالتیله

شیردن مراد معهود یرتیجی حیوان اولیوب بر مرد شجیع ایدوکی اکلاشیلور استعارهٔ مصرحهٔ مذکوره مطلقه و مجرده و مرشحه اعتباریله اوچ نوع منقسمدر ٠

(١) استعارهٔ مطلقه اکر استعاره مستعارله و مستعارمنهه ملایم برشیئه مقارن اولمز ایسه اکا مطلقه دیرلر فیلك اکوله ودلکونك حیله کاره وارسلانك شجیعه واکوزك احمقه واشکك جاهل بی اذعانه اسنادی کبی ٠

(سن ینه اسکی خراسکی پالان ❊ قچن ادم اوله جقسك حیوان)

(کانی)

(٢) استعاره مجرده اکر استعاره مستعارلهه ملایم برشیئه مقارن اولور ایسه اکا مجرده دیرلر شو اوکوزده برطاقم مناسبتسز مناسبتسز سوپلندی کیتدی دیندیکی کبیکه بوراده مستعارله اولان شخصك ملایمی سویلمك ذکر اولنیور

(غرضم جهلنی تحقیقدر انك یوقسه)

(سن قدر خر اوله یم کندم او کرسنم آکوپك)

(سکا نسبتله خر اندر خر ایکن ویسی ینه)

(یراشور دینسه خر عیسی مریم آکوپك)

(سن قدر خرده اولورمی عجبا دنیاده)

(خرسك اما خر دجالله توأم آکوپك)

(نفعی ـ سهام قضا)

(ایتدیلر فائده‌سز مشتریانی تعذیب)

(عاقبت قالدی اول مهدده بو اوضاعه شکیب)

(بلیغ ـ کفشکرنامه)

(اشته)

اشته بوراده مستعارمنه اولان مهك هيچ برملايملى ذكر اولنیوب انجق مستعار لهك ملايمى اولان صبر وشکیب کبی خصيصهٔ بشريه سى ايراد اولنمشدر ٠

(٣) استعارهٔ مرشحه ٠ اكر استعاره مستعارمنهه ملايم برشيئه مقارن اولور ايسه اكا ده مرشحه ديرلر مثلا بريسنه خطابا آرتق سنك طازى توبى توسى دوكمش دينلوبده برشخص معهود مراد اولندقده مستعارمنه بولنان طازينك ملايمى اولان توى توس كلمه‌لرينك ذكر ايدلديكى كبى ٠

(صاريلوب فوطه‌يى مشكين بلنه وفق مرام)
(منخسف اولدى ينه نصفنه‌دك ماه تمام)
(بليغ - حمامنامه)

بيتنده مستعارمنه اولان ماهك ملايمى اولان خسوفك ياد وايراد اولديغى كبى واستعاره‌لرك نموذجى بومرشحه قسميدر ٠

(٢) استعارهٔ مكنيه استعارهٔ مكنيه مشبهدن غيرى اركان استعاره‌دن هيچ برشى تصريح اولنمقسزين نفسده مضمر اولان تشبيهه دلالت ايتمك اوزره مشبهك حواصندن برينك مشبهه اضافتى شرطيله برشيئك شئ آخره نفسده تشبيهنه ديرلر اجل پنچه سى دينلديكى كبى كه بوراده اجل مشبهدر ويرتيجى حيوانه تشبيه اولنمشدر وحيوان مذكورده مشبه بهدر اشته اجل پنچه‌سى ديديكمز وقتده مشبه مستعارله

اولان اجلدن بشقه ارکان استعاره‌دن هیچ برشی ذکر اولنمامش و نفسده مضمر اولان تشبیه که اهلاً کدر اکا دلالت ایدن و مشبه بهك خواصندن بولنان پنجه لفظیده کتوریلوب اجله مضاف قلنمشدر ٠

بیت

(که هنوز غنچهٔ نشکفته ایکن آنی دست اجل ایتدی پامال)

(فاضل)

بیت مذکورده اجل برشخص زیانکاره تشبیه اولنمش وشخص زیانکار مشبه به اولمشدر ٠

(٣) استعارهٔ تخییلیه ٠ استعارهٔ تخییلیه مشبه به‌ه مختص اولان امری مشبهه اثبات ایتمکه دیرلر مثلا استعارهٔ مکنیه‌ده کتور دیکمز مثالده اجل پنجه سی دیدیکمز وقتده اجلك ییرتیجی حیوانه تشبیهنه استعارهٔ مکنیه دیدکاری کبی اجله پنجه اثباتنه ده استعارهٔ تخییلیه دیرلر ٠

بیت

(باد اجل زمینه نهال وجودینی)

(صالدی شکست ایلدی اول سرو قامتی)

(نابی)

اشته بیت مذکورده اجله باد اثباتی استعارهٔ تخییلیه در

(٤) استعارهٔ تمثیلیه ٠ استعاره تمثیلیه مواد عدیده‌نك صورتلرینی آلوب تشبیه طریقیله صورت آخره استعاره ایتمکه دیرلر ٠

(مثلا)

مثلا برآدم ایچون صمان التندن صویوروتدی دیدیکمز وقتده اول ذاتك کسنه یه طوبورمقسزین برایش یاپدیغی آکلاشیلوب بوصمان التندن صویورتمه حالندن آلنان صورتی کیزلوجه ایش یاپمه صورتنه نقل ایلمش اولور واستعارهٔ تمثیلیه یاپمش بولنور

بیت

(اصلی یوقدر بیلورم وعدهٔ وصل دهنك)
(نافله بال چالوب اغزیمه یلاندردی بنی)
(واصف)

کذلك بیت مذکورده دخی اغزه بال چالمه ماده‌سی استعارهٔ تمثیلیه طریقیله ایراد اولنمشدر

کنایه

کنایه لفظك معنای حقیقیسنك لوازمندن برینی مراد ایدوب فقط معنای حقیقیسنك اراده‌سیدخی جائز اولمغه دیرلر مثلا فلان آدمك قپوسی آچیقدر دیمکله اول ادمك جود وسخاوتنی مراد ایتدیکمز کبی خانه‌سی قپوسنك صحیحاً اچیق اولدیغینده مراد ایتسك برباس یوقدر فقط بالاده‌ده سویلدیکمز وجهله مجاز بویله دکلدر وکندوسندن معنای حقیقی مراد اولنه‌مز مثلا ارسلانمی بوکون حامده کوردم یقانیوردی دیوب اندن بررجل شجاع مراد اولندیغی کبی معنای حقیقیسی بولنان اصل ارسلانك حامده کیروبده یقانمه معناسیده اراده وتجویز اولنه‌مز

بيت

(کشی یورغانه کوره لازم اوزاتمق اياغن)

(بلی دست بخلا كه اوزانورکه قصه لور)

بيت مذكورده دخی اياغك يورغانه كوره اوزانمسی کنایه ديمك اولور

﴿ تشبيه ﴾

تشبيه برشيئك بشقه برشيئه برمعناده مشارکت ایتمك اوزه دلالت ايتمسنه ديرلركه اول دلالت کنایه طريقيله اولمامليدر مثلا شو آدم ارسلاندر دیندیکی وقتده ارسلان ایله معنای شجاعتده وكذلك فلان يره كيده‌جك آدمك کوزی کور قولاغی صاغر اولملی دیندیکی وقتده کور ایله معنای عماده وصاغر ايله اصميتده اشتراك مقصود در يوقسه صحيحا ارسلان کور صاغر اولمق مطلوب دکلدر .

ارکان تشبيه درتدر مشبه مشبه به وجه شبه تشبيه مثلا يوقاريكه مثالده فلان آدم مشبه و ارسلان مشبه به و شجاعت وجه شبهدر . تشبيهك انواع عديده‌سی واردر يامشبه ايله مشبهه بهك ايکیسی دخی حسی اولور یناغك كله و قوقونك عنبره و يومشاق بروجودك ياموغه تشبيهی کبی چونکه یناق کل قوقو عنبر يومشاقلق يامو‌ق هپسی حواس اعانه‌سيله محسوسدرلر

بيت

(باغده زلف ورخك آكدقجه بو کیمدر ديو)

(سنبل وكل بيری بيرندن سؤال ايلر سنی)

(نديم)

(برکاش)

(بر كاش وار آنده كيم خوف ايلرم اى خال يار)
(باصديرر بركون خط مشكين عنبر بوسنى)
(عزت ملا)

ياخود مشبه ايله مشبه بهك ايكيسيده عقلى اولور علمك حيوانه وجهلك موته تشبيهى كبى .

* علم برلجهٔ بى ساحلدر * آنده عالم كچين جاهلدر *
جهله حق موت ديدى علمه حيات * اولمه همحال كروه اموات *
* اولمه محروم حيات ابدى * علمله فرق ايده كور نيك و بدى *
(خيريهٔ نابى)

ياخود طرفينك برى عقلى و ديكرى حسى اولور اجل پنجه سى ديديكمز وقتده اجلك ارسلانه تشبيهى كبى زيرا موت عقلى و ارسلان حسيدر وياخود عطرك خلق كريمه تشبيهى كبيكه عطر محسوساتدن وخلق كريم معقولاتدندر .

بيت

(بهره ياب اولسه صبا نكهت خلقندن ايدر)
(طبلهٔ ريزهٔ مشك اوغراديغى صحرايى)
(نفعى)

ياخود برطرفى خيالى وديكر طرفى حس اولور .
مثال (جامهٔ درختان دكان حلاجده آتلمش پنبه كبى محلوج وهر برى تار وبود ثلج ومطر ايله منسوج دروشانه

برر خرقهٔ سفیده محتاج وسینه‌لری خدنك جانستان یخ فروشانه
آماج اولمش اولور)   (صدقی پاشا ـ برف وبهار)

مثال مذکورده مندرج جامه درخت دکان ثلج مطر خرقه‌سفید
خدنك یخ وسائره محسوس ایسه‌لرده وضع واسناد اولندقلری
معانی دکل محسوس بلکه خیالیدر چونکه درخته جامه ثلج
ومطره‌تار وپوداسنادی صحیح وحقیقی اولمیوب بلکه قوهٔ مخیله
آنی بویله تخییل ایلمشدر .

(دکلدر لاله یریر ظاهر اولدی آنده آتشلر)
(زمانه طوتدی چرخ آفتابه تیغ کهساری)
(دونر کرداب بحرخونه هرکل لاله‌زار ایچره)
(طولاشدرمقده کشتیٔ قرار بلبل زاری)
(نفعی)

یاخود برطرفی حسی اولور غول یابانی کلیور دینوبده برمرد
مخوف مراد اولندیغی کبی چونکه غول یبانینك خارجده وجودی
اولمیوب بلکه آنی قوهٔ واهمه کندولکندن اختراع ایلمشدر .

﴾ بیت ﴿

(اوقدرتدن مکمل چشمکه دلبسته آهولر)
(نکاهندن اوقورلر نسخهٔ افسونی جادولر)
(واصف)

وهم ایله خیالك فرقی اودرکه خیالی قوهٔ متخیله حواس ظاهره
ایله ادراك ایلدیکی اموردن ترکیب ایدر وهمی قوهٔ واهمه
(کندو نفسندن)

كندو نفسندن ابداع واختراع ایدر حالبوكه ایكیسیده معدوم‌در اركان تشبیهدن بریده وجه شبهدر وجه شبه تخیل ویا تحقیق جهتیله طرفینه زیاده اختصاصی اولان امر مشترك دیرلر فقط وجه شبهده طرفینه اوله‌جق اشتراكك قصدی شرطدر وجه شبهه حسی عقلی خیالی وهمی اولور ·
وجه شبه حسی دیشك انجویه وقامتی موزون برجوانك سروه تشبیهی كبیكه بونده وجه شبه صافیت وبراقلق ودیكرنده طوغر ولقدر كه ایكیسیده حسیدر ·

بیت

(دیشلری صاف ایدی هم سیرك ایدی)
(رشتهٔ دانهٔ دردن ایك ایدی)
(شویله افراطله برق ایلر ایدی)
(مجلس مطلع شرق ایلر ایدی)
(دیشلری ایكی دیزی انجو مثال)
(لعلنه ویرمش ایدی حسن جمال)
(خاقانی ـ شمائل نبوی)

(كوزلر ایچره ممتاز جهان سرو بلند مسین)
(مسلم طرز وطوری دلبر عالم پسند مسین)
(كوكل حالن بیلور شوخ ظریف وشهلوندمسین)
(بنم سن نور چشم ودلستانمسین افندمسین)
(سامی)

وجه شبه عقلی كوزك دوربینه تشبیهی كبیكه وجه شبه رؤیتدر وعقلیدر مثال (نركس دوربینلرین بغچهٔ خرد فرسای آسمانه دیكمش) (سیرویسی)

وجه شبه خيالی جهلك ظلمته تشبيهی كبيكه تخييليدر چونكه ظلمت ايله جهل كراهتده وعدم اهتداده مشتركدر وجهلك عدم اهتدايه اضافه واسنادی تخييليدر .

بيت

(جهلدر مايهٔ شرم وخجلت)
(جهلدر مورث ذل ونكبت)
(جهلـدر آدمه زندان بلا)
(كه دوشنلر كوره مز روی رها)
(خيريهٔ نابی)

وجه شبه وهمی بوده امور متوهمه دن منتزع اولاندر . هما وسيمرغ وعنقا وكوه قاف واهمه لری كبيكه بونلره يوكسكلكده ويا سائر براموروده جهت مشاركت اسناد ايتمكدر .

بيت

(او مرغ كم هميشه كاكل دلبر مكانمدر)
(همـا پرواز عشقم اوج فتنه اشيانمـدر)
(راغب پاشـا)

شمدی بيت مذكورده شاعر مشار اليه كندوسنی هما قوشـنه امر طيرانده تشبيه ايلمش چونكه هماقوشی غايت يوكسكدن اوچار ايتمش وكولكه سی هر كيمك باشنه دوشر ايسه او پادشاه اولور ايتمش ويووا سی كوكده ايتمش بويله غايت يوكسكدن اوچارو كوك يوزنده يووا ياپار بر هما تصوری وهمی اولديغی (حسبيله)

حسبیله جهت مشارکت عد ایدیلان طیران دخی وهمیدر ٠)

بیت

(نوله اوچ فلکده اشیان ایتسه هما اسا)
(بنم اول نازنینم شمدیدن مهپاره ئمشدر)
(راغب باشا)

(سریر دولتنه عرش رفعت نردبان پایه)
(کلاه جاهنه بال همای سلطنت شهپر)
(نفعی)

(بی وجود اولمق کبی یوقدر جهانك راحتی)
(کورکه سیمرغك نه دامی وارنه ده صیادی وار)
(راغب باشا)

(قالمسه کر پرشاهین خیالنده مجال)
(تار اندیشـه ایله دامه جکر عنقایی)
(نفعی)

(قضای قاف دلده شهپر عنقای عزلتدر)
(عجایب کوشـهٔ ذیشاندر ابروی استغنـا)
(رضا)

قاف اقبالده عنقا ایکن آه ٭ آولیور شمدی سنك پاره سی یوق
(صفوت)

ارکان تشبیهدن بریده ادات تشبیهدر اوده اسانزده کبی ومثللو وشه کبی کلمه لریدر که بعض محللرده ایرادو استعمالی قاعدهٔ بلاغت

استحسان ایدر فقط اول محلارك تعیینی بوراجه قابل اولمیوب سباق وسیاق قرینه‌سی شاعر ومنشی‌یی اورایه سوق ایلر ٠

بیت

(متکبرلره کبر ایتمه تصدق صاییلور)
(ظالمه جور واذا قیله عبادت کبیدر)
(نائلی)

(مردم ازاری نوازش ستمه رغبتدر)
(ظالمه مرحمت افعی‌یی صیانت کبیدر)
(کاظم)

(فهم ایدر نشئه‌سنی انجمن آرای غزا)
(خون رنکین عدوباده‌ٔ مسکت کبیدر)
(صفوت)

وتشبیهدن غرض مشبهك عائداتنی بیان اولوب اوده مشبهه برشیئك امکاننی بیلدیر رشاعر مشهور ابی الطیبك بیت مشهورنده اولدیغی کبی مآل بیت هر نقدرسن ناسه تفوق ایتدك ایسه‌ده ینه انلر دنسین چونکه مسکده غزالك قاتندن بعضدر ٠ اشته بوراده مشبهی اولان مخاطبی مسکه تشبیه ایلدی وکندوسنك خلقدن معدود اولدیغنه مسکنده غزالك دمندن بعض بو لندیغنی دلیل کتوررك وجوه امکان کوستردی ٠)

(عشق طورسون قومجازی ایسه‌ده قلبکده)
(آب انکور خم ایچره طورارق باده اولور)
(راغب باشا)
(سینه‌ده)

(سینه ده اولسه نوله جذبهٔ عشق خوبان)
(حرم جامع اولور شنبه‌ده گاه صبیان)
(نشأت)

(ایتمز کباره مامملکین صرف ایدن ضرر)
(یودن سپهر شبنم آلورسه مطر ویرر)
(نابی)

ویاخود مشبهك حالنی بیان وصفتلردن قنغی صفت اوزره اولدیغنی عیان ایدر مثلا عرب یاوریسنه دونمشسك دینلدیکی کبیکه سیاهلق صفتنده جهت مشارکت بیان ایتمه دیمك اولور .

(قیل نظر خانه اشکینی روان ایلینك)
(دم اولور عفو اولنور صوچلری قان ایلینك)
(لاادری)

(نام آور ایتدی کر وفرار باب ظاهری)
(سمورك اشتهارینه باعث دریسیدر)
(نشأت)

مذکور بیتلرده دخی اشك قانه وسمور ارباب ظاهره تشبیه ایدلمشدر ویاخود مشبهك حالنی سامعك نفسنده مقرر قیلق ونفس سامعه تقویت ویرمك ایچوندر بیهوده چالشان آدم ایچون بوز اوستنده یازو یازار دینلدیکی کبی .

(بنمچون ممتنعدر چرخه رفع رقعهٔ امید)
(چه ناقعر یاب یأسدن بالایه سس چیقمز)
(منیف)

(ناقص اولمز فیض ذاتی تلخیٔ ایامدن)
(باده تلخ اولدقچه آرتار نشئه‌سی قوتلنور)
(لال اولور البت زبان خامهٔ پیچیده موی)
(قیلجه غمدن طبع ارباب سخن علتلنور)
(راغب پاشا)

ویاخود مشبهی عین سامعده تزیین ایچون اولور وجه جمیلك نوره تشبیهی کبی .

(ای کهر لجهٔ بحر کمال خازن کنجینهٔ حسن وجمال)
(برج لطافتده رخی آفتاب درج ملاحتده لبی لعل ناب)
(سروقدی نخل بهشت چمن لعل لبی رشك عقیق یمن)
(کلشن حسنك کل نورسته‌سی غمزه‌سنك خلق جهان خسته‌سی)
(ازری)

ویاخود مشبهی تقبیح ایچون اولور بر دوشکون کسنه‌ایچون قوسقونی قولاغی دوشورمش دینلدیکی کبی .

(زاهد شهریکی جبه‌لر ایتمش پیدا)
(اشکنمدن چولی پك اسکی مثلدر کویا)
(نابی)

(اقتران ایتمش رقیب نحس او نازك مشربه)
(سیرایدرکن اوغرامش خورشید برج عقربه)
(واصف)

و تشبیه دیمك بر امره مبالغه کتورمه دیمك اولور بوده مشبهك مدحی مراد اولندقده آندن احسننه وقبحی مراد اولندقده)

اولندقده اندن اقبحنه وايضاحی مراد اولندقده اندن او صحنه تمثيل ايله اولور وقاعدهٔ عموميه ده بودر ٠

﴿ فصل خامس ـ فصاحت وبلاغت وعلم كلام ﴾

فصاحت بحسب التركيب لفظو معناده اولان حسنه وبلاغت كلامی نظم ايدنڭ معنای مفيده ديرلر كه برنجيسی عام وايكنجيسی خاصدر فصاحت كلامده اولور مفردده ده كلامده فصاحت اون كلامڭ ضعف تأليفدن وتنافر كلماتدن وتعقيد لفظی ومعنويدن خالص اولمسيدر مفرد ده فصاحت اول مفردڭ تنافر حروفدن وغرابتدن وقياسدن خالص اولمسيدر ٠

كلام فصيحڭ عباراتی آچيق وظاهر والفاظ مندرجه سی مألوفة الاستعمال وكلامده دائر اولملی وبونكله برابر الفاظ مذكوره ده حسن وشطارتده بولنمليدر چونكه لفظ مزيت ظاهره در والفاظڭ قنغيسی سمعی استلذاذ ايدر وميل وانهماكی جالب اولور ايسه او حسن وقنغيسندن طبيعت استكراه وتنفر ايدر ايسه اوده قبيحدر وكلامده افضل اولان خواص كلام مز بورڭ فضلنی عارف وعوام دخی معناسنی فاهم اولملی زيرا فصاحت ظهور وبياندر يوقسه غموض وخفا دكلدر وبحسب التركيب معناده موجوديتنی شرط قيلديغمز حسن كلامده اقناع والهام واحساس خاصه لرينڭ موجوديتيله اوله بيلور وبلكه فصاحت ديمڭ مخاطبی اقناع والهام واحساس ديمكدر ومادامكه بويله در اويله ايسه

بو فصاحتك مطلق كلامده بولنمسيده لازم كلمز بلكه سكوتده بيله فصاحت واردر وحركاتده ونظرده وسيماده ده بولنور دها طوغريسى نره‌ده هيجان بالك آثارى كوريلور وقواى حواسمزى تعطيل واخلال ايله بزى متحيرقيلەرق واداره‌ٔ فكريه‌مزى اخذوغصب ويا خود امنيتمزى نفى وسلب ايليه‌رك روحمزى قبض وتضييق ايدر مؤثرات عظيمه بولنور ايسه اشته اوراده فصاحت موجود ديمكدر فقط بو نكته برابر فصاحت كلامك باشلوجه آثارندن اولديغى وقواى عقليه‌نك برتعبير دلپذير روحانيسى مقامنده بولنديغى جهتله كندوسنى لايقلوجه توصيح وتعريف ايچون ينه كلامك تأثير ينه حصر وقصر ايدرده ديرزكه فصاحت كلام ايله عقله وقلبه واراده يه تأثر ايتمك قوتيدر وقلبه اولان تأثرى صنعت تهييج اراده يه اولان تأثيرى صنعت جذب عقله اولان تأثيريده صنعت تعليم يعنى قواعد واقيسه‌دركه شو صنايع ثلثه‌نك امتزاج واجتماعندن صنعت اقناع كه فصاحت حاصل اولور .

وفصاحتكده ايكى نوعى واردر برى فصاحت شفاهيه وديكرى فصاحت تحريريه‌در فصاحت شفاهيه دخى فصاحت خطابيه وپولتيقيه فصاحت عسكريه نوعلرينه وفصاحت تحريريه دخى فصاحت تاريخيه فصاحت اداب فصاحت مكتوبات وفصاحت شعريه نوعلرينه منقسم اولور .

علم كلام

علم كلام فصاحتله سويلمك ويازمق ايچون لازم كلان قواعدى

جامع اولوب علم مذكور خاطره سانح اولان مرام و مقصدی بليغانه عرض وانها وغايت رنكين وطرب آميز عبارات ايله افاده يى تزيين واداايلكك اصولنى بيلديرر وكرك مكالمه ومراسله ده وكركسه مستدعيات وسائره ده بين الادبا تحرير وتكلم قواعدينى اوكردر برفن جليدر .

فن مذكورك اصولنه خطابت واهلنه خاطب ويا خطيب دينور مقصدى فصاحتى توضيح وارائه وترتيبدر وفصاحت ايله بينلرنده نظر يا تك عمليا ته اولان نسبتى راده سنده برفرق واردر مثلا صنعت اقناعدن عبارت اولان فصاحت مذكوره طبيعى ودال وسائقى بولنان علم مذكور تعليميدر .

برى اصولى كوسترر وديكر آنى اجرا ايدر برى لازم كلان وسائطى تعليم ايدر ديكرى انى استعمال ايدر .

﴿ علم كلامك اقسامى ﴾

علم كلام خطيبك اجرا ايده جكى خدمت ووظيفه يه كوره تقسيم اولنمشدر . خطيب سويليه جكى شئ بولمق ونه ماده اوزرينه تقرير ايده جكنى تصارلمق اقتضا ايدر كه اشته بو بواشه وجدان وقريحه دينور بعده سويليه جكى كلامه برنظام ويرمه لازمكلور كه بوكاده حسن ترتيب تعبير اولنور صكره او دينله جك لاقرديه بر طرز واسلوب اتخاذى لازمدر كه اكاده صورت تقرير اطلاق ايديلور ونهايت بر نوع ضره وحركت ايله افادهٔ كلام اقتضا ايدر كه اكاده لحال وطرز تسميه قلنور .

(باب اول ـ وجدان)

وجدان اقناع ویاخود نتیجه ایچون اقتضا ایدن واسطه یی بولمق دیمکدر . وسائط اقناعیه اوچدر . تلقین وتعلیم مرغوبیت نتیجه وتحریك رقت .

تلقین وتعلیم سویلنلان شیئك حقیقتنی بیان مرغوبیت سامعینك رعایت وامنیتنی جلب ایله نتیجه مقصدده موافق اولان حسیاتی سامعینه الهام واحساس ایله حاصل اولور وتعلیمه اقیسه وادله ومرغوبیته حسن اخلاق نتیجه‌ده انفعالات نفسانیه‌نك وجودی شرطدر .

﴾ ۱ اقیسه وادله ﴿

خطیبك حقیقتی اثبات ایچون اسناد ایتدیکی نقطه‌لره قیاس ودلیل دینور . اهل کلام ادله واقیسه‌یی دخی بولنمسی جهتندن ایکی‌یه تقسیم ایدوب برینه اقیسهٔ خصوصیه ودیکرینه اقیسهٔ عمومیه دیرلر .

اقیسهٔ خصوصیه برطاقم اشکالدرکه نتیجه‌یه وصول ایچون اشکال مذکوره ایله صور مختلفه ترتیب وترکیب اولنور وباشلوجه ترکیب اوچدر .

(۱) قیاس حملی ـ قیاس حملی جمل ثلثه دن برقیاسدرکه اوچنجیسی جملتین اولینك نتیجه سی اوله .

مثال (بزی تسعید ایدن خصوصاتی سوملیدر مادامکه فضیلت بزی تسعید ایدر امدی فضیلتی سوملیدر)

ایکی اولکی جمله لرك برنجیسنه کبرا وایکنجیسنه صغرا وایکیسنه بردن مقدمه وجملهٔ ثالثه یه نتیجه دیرلر .

(٢) قیاس مطوی ـ قیاس مطوی اولکینك عینی اولوب صغرا ویا کبرادن بری ناقص اوله‌رق فقط ر ینه ایرادیده ممکن و اسهل بولنه •

مثال (فضیلت بزی تسعید ایدر امدی فضیلتی سومليدر)

تراکیب کلامیه آره‌سنده شو بیان اولنان ایکی نوع قیاسلری اولدقلری کبی بویله مجرد بر حالده براقیوب توسیع و تزیین ایدرك هیئتلرینی تبدیل وقوتلرینی تزیید ایتملیدر •

مثلا شو اولکی مثالمزی صورت آتی‌یه تحویل ایتسك تأثیرینی تزیید ایتمش اولورز ✱ مسعود اولمق استرایسه‌کز فضیلتی سویکز ✱ ودها قوتلو اوله‌رق شویله‌جه دینیله بیلور ✱ مسعود اولمق استیورسکزده نیچون فضلیتی سومیورسکز •

(٣) قیاس مقسم ـ قیاس مقسم برنجی نوع قیاسدن ایکی دانه‌سنك اتحادیدر مثلا موقع محاربه‌ده بولندیغی قوردونك داخلنه نصله‌سه دشمنی کچورمش بر نفرك دیوان حرب مضبطه‌سی تنظیم اولنمق اوزره استنطاقنه مأمور ضابط شویله‌جه نفر مرقومه سؤال ایتمش اولسه (سن یا موقعکده ایدك یادکل ایدك اگر موقعکده ایدی ایسه‌ك برخائن کبی حرکت ایتدك اگر موقعکده دکل ایدی ایسه‌ك نظامه مغایر ایش طوتدك امدی جزای اعدامه مستحسك) اشته بو قیاس قیاس مقسم اولور اقیسهٔ عمومیه برطاقم مأخذلردر که مقاصد معتدده ایچون لازم کلان دلیلار کندوسنده بولنور

نتیجهٔ برمقصدك یا کندوسندن استخراج اولنور ویاخارجندن استدلال اولنه‌رق آلنور که برنجیسنه قیاس عمومیٔ داخلی و ایکنجیسنه

(باب اول ـ وجدان)

وجدان اقناع ویاخود تهییج ایچون اقتضا ایدن واسطه یی بولمق دیمکدر . وسائط اقناعیه اوچدر . تلقین وتعلیم مرغوبیت تهییج وتحریك رقت .

تلقین وتعلیم سویلنلان شیئك حقیقتنی بیان مرغوبیت سامعینك رعایت وامنیتنی جلب ایله تهییج مقصدده موافق اولان حسیاتی سامعینه الهام واحساس ایله حاصل اولور وتعلیمه اقیسه وادله ومرغوبیته حسن اخلاق تهییجه انفعالات نفسانیه‌نك وجودی شرطدر .

﴿ ۱ اقیسه وادله ﴾

خطیبك حقیقتی اثبات ایچون اسناد ایتدیکی نقطه‌لره قیاس ودلیل دینور . اهل کلام ادله واقیسه‌یی دخی بولنمسی جهتندن ایکی‌یه تقسیم ایدوب برینه اقیسهٔ خصوصیه ودیکرینه اقیسهٔ عمومیه دیرلر .

اقیسهٔ خصوصیه برطاقم اشکالدرکه نتیجه یه وصول ایچون اشکال مذکوره ایله صور مختلفه ترتیب وترکیب اولنور وباشلوجه ترکیب اوچدر .

(۱) قیاس حملی ـ قیاس حملی جمل ثلثه دن برقیاسدرکه اوچنجیسی جملتین اولینك نتیجه سی اوله .

مثال (بزی تسعید ایدن خصوصاتی سوملیدر مادامکه فضیلت بزی تسعید ایدر امدی فضیلتی سوملیدر)

ایکی اولکی جمله لرك برنجیسنه کبرا وایکنجیسنه صغرا وایکیسنه بردن مقدمه وجملهٔ ثالثه یه نتیجه دیرلر .

(٢) قیاس مطوی ـ قیاس مطوی اولکیدنك عینی اولوب صغرا ویا کبرادن بری ناقص اوله‌رق فقط رینه ایراده‌ممکن واسهل بولنه ٠ مثال (فضیلت بزی تسعید ایدر امدی فضیلتی سوملیدر) تراکیب کلامیه آره‌سنده شو بیان اولنان ایکی نوع قیاسلری اولدقلری کبی بویله مجرد برحالده براقیوب توسیع وتزیین ایدرك هیئتلرینی تبدیل وقوتلرینی تزیید ایتملیدر ٠
مثلا شو ایکی مثالمزی صورت آتی‌یه تحویل ایتسك تأثیرینی تزیید ایتمش اولورز * مسعود اولمق استرایسه‌کز فضیلتی سویکز * ودها قوتلو اوله‌رق شویله‌جه دینیله‌بیلور * مسعود اولمق استیورسکزده نیچون فضیلتی سومیورسکز ٠
(٣) قیاس مقسم ـ قیاس مقسم برنجی نوع قیاسدن ایکی دانه‌سنك اتحادیدر مثلا موقع محاربه‌ده بولندیغی قوردونك داخلنه نصلسه دشمنی کچورمش بر نفرك دیوان حرب مضبطه‌سی تنظیم اولنمق اوزره استنطاقنه مأمور ضابط شویله‌جه نفر مرقومه سؤال ایلمش اولسه (سن یا موقعکده ایدك یا دکل ایدك اکر موقعکده ایدی ایسه‌ك برخائن کبی حرکت ایتدك اکر موقعکده دکل ایدی ایسه‌ك نظامه مغایر ایش طوتدك امدی جزای اعدامه مستحسك) اشته بو قیاس قیاس مقسم اولور اقیسهٔ عمومیه برطاقم مأخذلردر که مقاصد معتدده ایچون لازم کلان دلیللر کندوسنده بولنور
نتیجهٔ برمقصدك یا کندوسندن استخراج اولنور ویاخارجندن استدلال اولنه‌رق آلنور که برنجیسنه قیاس عمومی داخلی و ایکنجیسنه

قیاس عمومئ خارجی دیرلر ٠ قیاس عمومئ داخلینك باشلوجه‌لری تعریف تطبیق اجزای کلام و قیاس عمومئ خارجینك دخی شرع قانون حجت یمین شهادتدر ٠

٢ مرغوبیت

خطیب اولان کمسنه علم و فضلیله برابر صاحب حسن اخلاق اولملی و افادهٔ مرامده حاذق بولنملیدر و اقوالی شایان سمع و قبول اولان اول بر ذاتدر که کلامنی افادهٔ فکر ایچون خدمت ایتدیرر و فکرینیده حقیقت و فضلیت ایچون استعمال ایدر ٠

وجودینی شرط قیلدیغمز حسن اخلاق ایسه البت خلقی و ذاتی اولمق لازمکلور چونکه کندوسنده بولنمیان بر طاقم فضائلی تقلید ایدنلر کاذب و مرائی کمسه‌لر دیمك اولوب انلرك متخلق اولدقلری شو خصیصهٔ ذمیمه‌لری ایسه نصل اولسه برسببله ظاهره چیقار و خطابتك شرط اعظمی که اقناعه چالشدیغی شی ایله کندوسنك عامل بولنمسی قضیه‌سیدر اوده منتفی اولور هله برخطیب سویلدیکی کلامك مقتضاسنه حرکات و معاملاتنی توفیق ایتمزسه البت مقالات مسرودهسنك بر تأثیرینی کوره‌مز مثلا عیاشیندن بری شرب خمرك مضرتی و منع استعمالی حقنده بر نطق سویلك استسه شبهه یوقکه عبثه اشتغال ایتمش بولنور زیرا کندوسی مقتضای نطقنك خلافیله عامل اولدیغندن القاآتنی تأثیر ایتدیره‌مز ٠ والحاصل خطیبك متصف اولدیغی اخلاق خلقك حسن ظن و رعایتنی کندوسنه جلب و اماله ایدرك اصلاح افکاره اعانه و وساطت ایتملیدر ٠

(وسویلنیله‌جك)

وسویلنیله جك نقطدنی سامعینك درجهٔ تلقی وتربیه لرینه ومعلومات حائزه لرینه كوره اولملیدر . مثلا كویلولره خطاباً ایراد اولنان بر نطقده مغلق ومصنع كلمات وتعبیرات ایله حوصلهٔ قابلیتلرینه صیغشمیه جق افادات بلیغانه ده بولنمق نه درجه ده موجب ضحك وتمسخر اولور ایسه برجمعیت علمیه اعضاسنه كویلولره مخاطبه اولنورجه سنه ایراد نطق وكلام اول مرتبه ده مستلزم طعن ونفرین بولنور . بونك ایچون خطیب اولان ذات مخاطبلرینك درجهٔ تربیه ومعلوماتنی وبوندن بشقه ده سنلرینی وانفعالات نفسانیه لرینك جهسات عائده لرینی وبولندقلری احوال ایله اخلاق واداب وعاداتنی بیلملی وانلرك حال وشاننه ملایم كلمات مقنعه سرد واستعمال ایتملیدر .

وسویلنیله جك نطقده آتی الذكر خصائصده بولنملیدر كه اوده طوغرولق ادب تدبیر خیر خواهلقدر .

اشته حضرت ابا بكر رضی الله عنهك مسند خلافته اجماع اصحاب كزین ایله انتخابلری كونی منبره صعود ایدرك ایراد بیوردقلری نطق جلیل كه خلاصه وجهله برصورتی تقویم وقایعده یازلمش ایدی شروط مذكوره یی جامع بر كوزل مثال اوله بیلدیكندن بروجه آتی درج ایدلمشدر .

اشــته سزك زمان اداره كز بكا احاله اولندی اكر ایولك ایلر ایسه م معاونت ایدیكز . اكر فنالق ایدر ایسه م تصحیح واخطار ایلیكز . عنان حكومت مودوع ید قدرتی اولانه

حقیقت حالی افاده ایتمك اثر صدق وطویت وکتم واخفا ایلك اهانتدر .

نظرمده ضعفا واقویا مساویدرلر . هر کس حقنده اجرای عدالت ایتمك استرم . وتشیدعنان عبودیتکز بنم احکام خیریت انجام شریعت مطهره یه اتباعمه منوطدر .

وکذلك شورای دولت کشادنده ایراد بیوریلان نطق عالیٔ جناب ملوکانه دخی خصائص مسرودهیی حائز برمثال جلیلدر .

چونکه برحکومتك وظیفه‌سی هربر احوالده اهالیسنك حقوق حریتنی محافظه امرندن عبارت اولوب واهالیسی حقنده اولان اداره‌سی دخی جبر وتغلب صورتیله اولمامق لازمدر وصورت جبر وتغلبده اولان اداره ایسه حکومتك حقوقنك خارجنده برفضله ظلم وتعدی دیمك اوله‌جغندن بوجائز ومناسب اولمدیغی کبی اهالینك حریتلرندن فضله اوله‌رق دها مساعدات اعطاسنه دخی احتیاج یوقدر ظننده‌یم وذکر اولنان حریتدن دخی مراد هرکس کیف مایشا فعلنده مختار اوله‌رق حکومت اصلا مداخله ایتمسون معناسی اولمیوب زیرا بویله اولسه البته برشخصك منافعی لاجرم آخرینك خلافنده اوله‌جغندن ارتق حیواناتك تعیشی کبی یکدیکرینی یمك اقتضا ایدر . واقعده بری مستفید اولور ایسه‌ده انك استفاده‌سی ایچون اوبرینك حیاتی فدا اولنمق لازمکلور . بناء علیه ذاته تعلق واختصاصی اولان برمنفعت جزؤیه‌نك استحصالی البته سائره مضر اوله‌جغی امور ضروریه‌دن اولدیغی کبی هرکس منافع ذاتیه ومخصوصه سنی عمومه

(عائد)

عائد واشتمالی اولان بر منافع کلیه ومشترکه داخلنده ارامق موافق انصاف وحقانیتدر . حاصلی ادارەنك هر نقدر اصول وفروعنده قوانین ونظاماتی محق ومستقیم وعدالته مقارن ایسه اولقدر وظایفنی اجرا ایتمش اولور زیرا کافهٔ عاجز ومظلومینك مرجع وظهیری ومدار استنادی اولان محل انجق باب معدلتدر یوخسه یالکز باب حکومت دکلدر وبو بابده الك زیاده الزم اولان حکومتك بردرجه قوتیدر که حتی ادارهٔ سندهٔ موجود اولان بالجمله اهالیسنك حقوقنی تمامیله محافظه یه مقتدر اوله بو دخی اهالیسنك ثروتی ومملکتك معموریتیله حاصلدر . ثروت اهالی واعمار مملکت قضیه‌سی ایسه اهالینك حقوق ذاتیه وشخصیه‌سی وکافهٔ اموال واملاکی هر بر مفاسد ومظالمدن بری اولان بر ادارهٔ منتظمه ومستقیمه واسطه‌سیله حفظ اولنمغله اولور . انجق ادارهٔ مملکته متعلق اولان هر بر اصول وقوانینك مشروعیتی من القدیم منافع مملکت واهالی ضمننده وضع اولنمش بر قاعدهٔ معتبره ومعتدله در . یوقسه حقوق شخصیه وتصرفیه جهتلریله عالمك نائل اولدیغی مساعداته مغایرت ومخالفتی استلزام ایدن بر امرك اصول مشروعیتنی بیلمیه‌رك حکم ایتمك وافراد اهالیسنك تصرفات واملاکنه شو وجهله تصدی ومداخله اولنمق قطعا لایق ومناسب دکلدر . واعصار سالفه‌ده منافع اهالی ومملکت ضمننده یاپلمش اولان شیلردن عصرمزده اکرچه استفاده قابل دکلدر . لکن سابقده

موضوع اولان اصول وقانونك دخی كفايتی مملكتك واهاليمزك
احتياجاتی درجه سنده اولمش اوليدی شو وقتده اوروپانك
اك متمدن ومنتظم حكومتلری صره سنده اولمامز اقتضا ايدر
ايدی كذلك بو ملكك خرابيتنی وهاليسنك فقر وضرورتنی
مؤدی اولان حالاتك اك باشلوجه علت تامه وفاعليه سی
بين الاهالی موجود اولان تضاد وتباين وتخالف افكار وعدم
امنيت خصوصلريدر كه شو خصوصات مذكورنك دواميله
معاً ملتزم اولان توسيع معاملات تجارت وترقيات ثروت
اهالی ومملكت جهتلری بر وجهله متصور دكلدر ٠ اشته شو
امرك تأليف واصلاحی وبو مناعتك اندفاع وازاله سی نيتيله
ومجرد تأمين حقوق تبعه واهاليمز ايچون اعضاسی بلا استثنا
هر صنف تبعه دن اوله رق شورای دولت ناميله مجرد ومنتظم
بر مجلس ترتيب وتشكيل اولنمشدر ٠ وبرده امر معتنای
محاكمات كه حقوق عبادی يعنی امنيت جان وعرض مال مواد
مهمه سنی محور لايقنده اداره ايتمك امليله وديوان احكام
عدليه ناميله بر مجلس مستقل دها ايجاد اولنه رق انكله دخی
حكومت شرعيه وقانونيه نك حكومت اجرائيه دن تفريقی
اساس وضع ايدلمشدر وبو بابده اعضايه دخی لازمدر كه
هر نوع تبعه مزدن مؤلف اولان هيئت مجتمعهٔ دولتمزی وجود
واحد حكمنده بيلوب دولتمزك مضرات ومنفعتنده وكافهٔ
احوالنده خالصانه ومتفقانه چالشمليدرلر تا كه مقصود اولان
استكمال رفاه اهالی وعمرانيت بلاد وترقیٔ علوم ومعارف
قضيه لری تماميله حاصل اوله ٠ ودخی امور دينيه ومذهبيه

(بحثلرينه)

محفللرینه کلنجه هر کس دینیله معتقد ومتدین اولور بو بابده
اندن بحث یوقدر شوقدر که قنغی دینده و نه مذهبده اولور
ایسه اولسون مادامکه مختلط و متحد اوله رق بر وطن اهالیسی
اولمش اولورلر شو حالده تعصبات ومباینت دینیه نامیله تعبد انه
متعلق اولان معنویاتی وسیله ایدرك یکدیکرینی تحقیر وخصومت
اتمامللری لازمدر ۰ خلاصه ذات مصلحتی مقتضی وحکم
زمانه موافق اصول ونظاماتك تعطیلی بر امر ضروری
اولدیغی کبی الیوم اوروپا اهالیسنك دخی درجۀ اقتدار
وترقیلری شو دعوایه بر دلیل اقناعید ۰
هله شو یوقارو دنبرو ذکر اولنان تفصیلاتدن غرض انجق
لوجه اله حقوق عبادی تعیین وشو یابلمش اولان نظاماتك
وضعیتی نه اساس اوزرینه مبتنی اولدیغنی بیاندن عبارتدر ۰
همان جناب حق جمله یی موفق بیورسون ۰)

﴿ ٣ تهییج وتحریك رقت ﴾

تهییج وتحریك رقت انفعالات نفسانیه ایله اولور دیمش ایدك ۰
انفعالات نفسانیه بین الفلاسفه روحك اول هیجاننه اطلاق
اولنور که هیجان مذکور یا بر شیئه مقارنت وشدت انتما که
ویاخود اول شیدن مباعدت وتنفره سببیت ویرر ۰
وعلم کلامده ایسه انفعالات نفسانیه دیو مقصود مرامك تهییج
طبیعیسندن طویلان وواسطۀ نطق ایله القا اولنان
حسیاته دینور که اشته بو حسیات ایله فصاحتك تأثیری اقتدار
وتزیید اولنور ۰ هر کیمده اذهانی واسطۀ نطق ایله

استدیکی کبی تهییج ایده جك وطبایعی دیلدیکی کبی قوللانه رق کدردن سروره غضبدن مرحمته برودتدن مفتونیتـه قلب وتحویل ایلیـه جك درجه ده کفایت واقتدار بوانـه جق اولورسه شبهه یوقکه اول آدم خطیب فصیحدر .

هر انفعالات نفسانیه نك منبع مشترکیده یا محبت ویا بغضدر بونلرده شدت وتأثیرلرینه وملایمی اولدقلری مقاصده کوره تبدیل عنوان ایدرلر مثلا محبت ایجابنـه کوره نرم رولق رعایت حسـن تلق حیرت مفتونیت وبغضده غیـظ غضب انتقام اضطراب خوف تعبیرلرینی آله بیلور محبت مقصدی برصورت جمیله ومرغوبه ده کوسترلك ومنافعنی معروض تقدیر واستحسانه قویه رق تهییج اولنور . وبعض مقصده کراهت ومضار اسنادیله تحریك ایدیلور . وسامعینی تهییج ایچون استعمـال اولنان وسـائطدن برنجیسی اولا کندوینی تهییج ایده بیلمکدر .

مثلا خطیب اولان ذات سامعینی آغلتمق استرسه اولا کندو آغلملیدر وانفعالات نفسانیه نك حرکات وحالات مختلفه سنه یقین حاصل ایتمك ایچون انفعالات مذکوره یی کندو نفسنده تعلیم وتحصیل ایتملیدر یعنی کندوسنی سامعینك یرینه قویملیدر بوتحصیل ایسه قوای ثلثهٔ آتیة الذکرك فقـدانی حالنده براز ناقص اولمق لازمکلور که قوای مذکوره ده قوهٔ مخیله قوهٔ حاسه قوهٔ ممیزه در .

قوهٔ مخیله روحك برقوتیدر که بالجمله موادی سزاوار نظر ودقت اولان حالاتیله فکرده تصویر ایدر وبرطاقم مؤلفات

(میانده)

میاننده تصادف ایتدیکمز مؤدیٔ نتیجه کلاملر هپ قوهٔ مخیله نك تأثیراتندندر ٠

مثال (برادرلر همشیره‌لر

حالا ایکی معظم ملتلرك افرادی میاننده سیل قدر قانلر دوکلمکده در ٠ سبب ندر ٠ سبب ارباب حکومتك حرص وطمعیدر ٠ برناپولیون وبر بسمارق اغورینه بیکلرجه والده‌لر وزوجه‌لر وهمشیره‌لر وکریمه‌لر قانلی یاشلر دوکه‌رك قاره‌لره غرق اولدیلر بونه سفالت بونه مذلت بونه پریشانی وخرابیت اوت برناپولیون ایله بربسمارق کندو نفسانیتلری ایچون والده‌لروزوجه‌لرقوجاغندن اولادوزوجلرینی جبراً آیروب مقتله کوندریورلر اوته‌ده والده‌لر زوجلرینك عودتنه مترقب اولیورلر جکرلری پاره‌لنیور یتیملرك بوینلری اکریلیور ایکی بیوك حاسه یعنی شفقت ایله محبت تپه‌لنیور بونه وحشت والده‌لر سزه خطاب ایدرم بومصائبك اصلی بادی وباعثی بز اولدق چونکه اولادمزه صلحه میل ومحبتی تعریفده قصور ایتدك زیرا برنجی وظیفه‌مز بو ایدی

مسیولر خاتونلرك حقوقنی تپه‌لیورسکز نیچون خاتونلرامور ملکیه‌یه مداخله ایتسون وحشت ارلره مخصوصدر خاتونلرك ایسه شفقت ومحبت وملایمت ایله متصفدر هرحالده خاتونلرك رأیی سؤال اولنملی چونکه غوغالرده بوغازلنانلر بوخاتونلرك اولاد وزوجلری وبرادر وپدرلریدر حاصلی جکرلری پاره‌لریدر ٠

آرتق بو حقسزلغه بونهایت ویرلمیدر خاتونلر ارلره مساوی طوتلمیدر اداره وطن حقوقندن خارج طوتلمامیدر نزاع ظهورنده رأی ومطالعه‌لری سؤال اولنمیدر خاتونلر حقمزی ارایه‌لم آوازه‌مزی رفع ایده‌لم ارلرك تسلطندن رقبه‌مزی خلاص ایلیه‌لم نیچه یه دکین خاتونلر ارلرك کوله‌لری وخدمتکارلری عد اولنه‌جق .

خاتونلر اداره وطن حقوق صریحه‌سنی ایدینه بیله جك اولور ایسه ارتق محاربه اولمیه‌جق ومحاسن مدنیت تقرر ایدوب سعادت ملل تزاید ایلیه جکدر صنایع وعلوم ومعارف درجهٔ نهایه‌یه ایصال اولنه‌جق وبنی آدم اراسنده هیچ نزاع ظهور ایتمیوب ودین ومذهب وملیت تفریق اولنمیوب جمله‌سی محبتلو قرنداش اوله‌جقدر .

همشیره‌لر .

بو نعمت عظمایه نائل اولنجه‌یه دکین مهما امکن وظیفه‌مزی ایفاده قصور ایتمیه‌لم بو عالمده ساکن اولان خاتونلرك جمله‌سنی مجروحین ومقتولینك طول ویتیملری ایچون اعانهٔ عمومیه‌یه دعوت ایدرم اوروپا وشرق امریقا وغرب خاتونلری اتحاد افکار وغیرت ایله اعانه‌لر طوپلاسون جمعیتلر تشکیل ایتسون میدان محاربه‌یه قومیته‌لر کوندرسون ویاره‌لولره مرهم کتورسون زیب وزینتی ترك ایلسون سفاهتك مصارفنی ایولکه حصر ایتسون وافکار عالیه صاحبی اولدقلرینی کوسترسون .

یاپمه ودوزمه زینتلر ایاق التنده تپه‌لنسون وقیمز سوسه

(قربان)

قربان اولمیوب معارف وصنایع تحصیلنه صرف اولنسون خاتونلر ارلردن دها عالیجناب مخلوقات مقبوله‌در .

(مادام ماری غوچ - ممیز)

قوهٔ حاسه قلبك سرور وکدر ومرحمت کبی حسیات متخالفه ومتنوعه‌یه فطرتا کشاده بولنمسیدر . قوای حاسه‌یه مالك بولنمیان برخطیب ویاکاتب اصلا فصیح اوله‌مز . واقعا سرد ایلدیکی ادله وبراهین صحیح ومقنع اولور لکن نه‌چاره که برودتله تلقی اولدیغندن حسیاتی تحریك وتهییج ایده‌مز . مثلا صحیحاً حزن وکدری داعی اولمق لازم کلان برنطقده مخاطبلرینه کوزیاشی دوکدیره‌مز بلکه صنعی اوله‌رق کندوسی آغلر اما یالکز آغلر بتون نطق عادی برایفای مرامدن بشقه هیچ برشیٔ افاده ایتمز . حقیقتاً قلب مقر فصاحت اطلاقنه سزادر .

قوهٔ ممیزه حسیاتك طبایع واوصافنی تشخیصده کسب اقتدار ایله ملایم ولایق اولان کلامی بیلمك وحسیات مذکوره‌یی تحریك ایچون لازم کلان وسائط وآلاتی بولمقدر .

اشته برخطیبده شوقوای ثلثه بولنمز ایسه طبیعتیله انك انفعالات نفسانیه‌سی اوله‌میه‌جغی وبوحالده وسائط اقناعیه‌نك اوچنجیسی اولان تهییج وتحریك رقت شریطه‌سی بولنه‌میه‌جغی بدیهیدر .

﴾ باب ثانی - حسن ترتیب ﴿

وجدانك استحضار ایلدیکی وسائط اقناعیه‌یی برصورت

منتظمه یه وضع وادخال ایتمکه حسن ترتیب دیرلر که علم کلامك بو ده برجزئیدر ٠

حسن ترتیب اولا نطقك حاوی اولدیغی اجزا ایله صورت تنظیمندن وثانیا اصول وخواص مهمه‌سندن بحث ایدر ٠

(نطقك صورت تنظیمی ایله حاوی اولدیغی اجزا)

نطقك سیاق ونسقنی بیلمکه بزه دلالت عقلیه کفایت ایدر ٠ حاوی اولدیغی اجزاده شوصورت آتیه اوزره انقسام وتعدد ایدر اول امرده خطیب اولان کسنه سامعینك میلنه وقوف کسب ایتملیدر که سویلیه‌جکی نطق دلخواهلرینه ناموافق ایسه انك سیاق ونسقنی تبدیل ایتمه لزومنه تیقن حاصل ایتسون ٠ اشته مخاطبلرینك میلانه کسب اطلاع ایتمك وموضوع بحث اولان مسئله‌نك نه‌یولده صورت قبول کوره‌جکنی استکناه واستمزاج ایلك ایچون اولا برنبذه کلام صرف وایراد اولنور که اکا نطقك مقدمه‌سی دیرلر ٠

بو مقدمه‌یی ایراددن صکره وضوح افاده حاصل ایتمك ولایقیله تفهیم ایلك ایچون مقصدك احوال متعلقه‌سندن بحث ایدیلور که بوکاده بیان وصورت افاده دیرلر ٠

بو بیان دخی ادله وبراهین ایله تأیید اولنملیدر ٠ وبرکسنه اوبراهینه معترض بولنورایسه ادلهٔ مسروده مُنرانك حکمنی جارح اولملیدر ٠

شوحالده نطق ایچون ایکی جزء حاصل اولور که بری قبول ودیکریده رددر ٠

(حاصلی)

حاصلی نطقه سامعینی اقناع ایده‌جك مرتبه‌بر نهایت ویرملیدر که
اکا ده نتیجه‌دیرلر .
اشته نطقك شو انقسامات طبیعیه‌سی التی جزئه تفرقنی استلزام
ایدر که اجزای مذکوره بونلردر مقدمه بیان صورت افاده رد
نتیجه .
مقدمه نطقك مبدأ واعلانیدر ومقصدیدخی سویلنیله‌جك
نطقدن معلومات ویررك مخاطبلرینی استماعه حاضرلق ودقت
وخشنودیتلرینی جلب واستمزاج وبلکه تحریك ایتمکدر .
جلب دقت نطقك بدایت تفوهنده ایدندیکی معلومات ذاتی
ایله ایراد نطقجه اولان مقصدندن مخاطبلره برفکر صحیح ویرمکله
حاصل ایدیلور .
جلب خشنودی ایسه حسن افاده ایله اولور یعنی سویلنه‌جك
کلامده برطور وحلاوت اولملی وحقیقت وتأدب بولنملیدر .
خطیب اولان کسنه اکر مقصدینی حقیقته مقارن بر نقطهٔ
نافعه‌ده تصور ایده‌مز ویاخود نه‌سویلیه‌جکنده تردد ایدرك
مقصدومرامنی لایقیله موقع بیانه قویه‌مز ایسه مخاطبلری کندوسنی
پك بی قید اوله‌رق دیکلرلر .
مقدمه ایکی جهتله دوشینیله‌بیلور بری مأخذی ودیکری نوعی
جهتیله مأخذی مقصدی واداره‌ٔ افکار اولنه‌جق نقاط
وجهاتیدر .
لکن مقدمه‌ده اصل مقصدندن مأخوذ بولنملیدر چونکه
مقدمه سامعینی مقصدك حسن تلقیسنه حاضرلق ایچون ایدی

اندن مأخوذ اولمديغى تقديرده مرام وآرزومزك خلافنـه كيتمش اولورلر .

نوعيدخى بونلردر . مقدمهٔ عاديه مقدمهٔ خادعه مقدمهٔ محتشمه مقدمهٔ مهيجه

مقدمهٔ عاديه مقصدى صنايع كلاميه صرف ايدلمكسزين آچيقجه وقيصهجه عبـاره ايله بيـان ايدر . بوده مستند اولديغى فوائدك آزلغى ومدلولى بولنديغى مبحثك واضحيتى جهتيله مقدمات سـائره ايله تأييده حاجت كورلميان يرلرده وخصوصيله سامعينك افكارينه اولقدر نامساعد بولنمامسى جهتيله سوء تأثيرندن قورقولميان محللرده استعمال اولنور .

مثال (ولى نعمت بيمنتمز پادشـاهمز افندمزك ابتدا تحت سلطنت سنيه‌لرينه رونق ويردكلرى يوم مسـعودكه له الحمد دولت وملكده ترقيسى كورلمكده اولان قوت ومعموريتك وعالمك نائل اولديغى سعادت وامنيتك مبدأ مباركيدر . اشته اول كونده پادشـاهمز باب عدالتى تيمناً اجشلر ومحامد اخلاق سنيه‌لرينك برهان باهرينى كوسترمشلر ايدى . صكره انسانه انسانلغى بيلديره‌جك وهركسى دنيا وآخرتده سعادت وسلامته ايرديره‌جك علوم ومعارفك انتشارينه دخى برطريق سهولت آچه‌رق جناب حقه شكرلر اولسون آزوقت ايچنده ثمرهٔ نافعه‌سنى وعرفان حقيقٔ شـاهانه‌لرينك دليل قويسـنى كوسترديلر . اشته بونك تدابير متممه‌سندن اولملق اوزره بو انجمن دانشك تشكيلاتى . . . . . الخ

(مصطفى رشيد پاشا)

(مقدمهٔ)

مقدمهٔ خادعه . سامعینه جالب نفرت اوله‌جغنی بیله‌رك بیاندن خوف ایله دلخواهلری اولان واصل ماده‌یه مناسبتی بولنان بردیکر ماده‌نك بیانیله بلاحس افکار معنویه‌و مضمره‌سنی عرض واعلام ایلك ومخاطبلرینه انتقال ایتدرمکدر . ومقدمهٔ خادعه‌ده حیل شرعیه وبردرجه‌یه قدر بعض دقایق مادیه صورت قبول کورر ایسه‌ده ینه حقیقته مغایر اولان شیلر حسن تلقی بولمز .

مثال (ای اخوان مؤمنین اشبو دولت علیهٔ مؤیده تحصیل رضاواجب الوجود وکثرت خزائن ونقود ووفرت جنود شجاعت الود ایله (الذین یعلو ولایعلی علیه) تبشیرنجه بدایت سلطنتدن برویدی قرال دیدکاری اعدا زبون اژ در هفت سر قهر وغلبه سیکن بحکمته سبحانه براز زماندر که استعیذ بالله (ان تنصر والله ینصرکم) شرط شریفنه رعایت اولنمدیغندن یعنی اوامر الهیه یه امتثال ونواهیدن اجتناب ونص قاطع المفاد (اطیعوالله واطیعوالرسول واولی الامرمنکم) ایجابنه سرداده انقیاد برله رضای مسبب الاسبابه انتساب قلنمدیغندن شئامت عصیان ایله امر غزاده عسکرك تشتت وفتورلری واولیای امورك دخی اداره لرنده عجز وقصورلری نمایان اولوب وقوعبولان محاربه لرنده بو قدر خزائن ومهمات تلف واسلامیان دوچار چار موج دریای اسف الدیغی جمله نك منظور چشم شهودی وعلی الخصوص رعایا مقوله سی اولان اشقیای روم که‌سیل بکوه افکن جلادت اهل اسلامه نسبتله خس وخاشاك قبیلندن

ایکن بو وقته قدر شراره‌ٔ شقاوتلری انطفا پذیر اولدیغی عامه‌نك مشهودیدر • صدر اولده سبقت ایدن سینه‌صافان اهل ایمان دین مبین محمدی اغورنده مالاوبدناً نه وجهله صف بسته‌ٔ میدان غیرت ونه درجه‌لرده ثابت الاقدام دائره‌ٔ حمیت اولدقلری کتب واسفار تواریخده محرر ومرقوم وسیما پیاده عسکرینك اطاعت وشجاعتلری جمله‌یه معلومدر • اشته عساکر مرقومه‌نك فی القدیم بووجهله یارارلقلری درکار ایکن ارالق ارالق میانلرینه بداصل اشخاص مجهوله دخولیله نظام قدیملری افرادی کبی نایاب وبنیان قانونلری خراب اندر خراب اولوب الان دفتر پادشاهی یکیچری اسامیسیله لبریز ایسه‌ده جنك اری اراندقده نادر وعزیز بولنور وبوحال ایله سفره اوردو تعیین اولندقچه ضابط اغالرك برقودی یولداش ادیله جمع ایدکاری اجناس مختلفه حرب وضرب اربابی اولمدقلرندن ماعدا رشته‌ٔ حسن نظام مربوط وضابطه‌ٔ تحت انقیادده مضبوط اولمالریله ایچلرینه جاسوس بی ناموس قاریشوب وبتخصیص کردار واطواری مردار اولان روم طائفه‌سی که مرکوز طبیعتلری اولان جنایتی اجرا ده مجبور وجانب مصون الجوانب اسلامه اولان عداوتلری حکمنی ایقاده مسلوب الشعور اوله‌رق حاجی وخواجه قیافتنه کیروب سبکمغزان یکیچریانی کوناکون اغوای جانخراش ورنکارنك اوهام دلتراش القاسیله تحریك واضلال ایدرلر • اول بیدماغان دخی اولا بونلرك جاسوس وکفره‌دن اولدقلرینی بیلیوب وحق وباطلی تمییزه عقللری دخی ایرمدیکندن

(جواسیس)

جواسيس كفره‌نك كلمات مخوهه ومقدمات ناموجهه‌لرينى تمامه صاليوب كاه سفرلرنك اصلى يوغيمش غرض يكيچرى يى قيردرمق ايمش وكاه وكلاى دولت كويا مملكتلرى اقچه ايله صاتارلر ايمش يوللو ودها بوكا بكزر بيك درلو اكا ذيب وارجوفه اشاعه سيله احداث فتنه وشور ايدرك كندولرى شونده طورسون عساكر سائره‌نك ساهد غيرتلرينه فتور ويردكلرى غنى عن البياندر ٠

حالبوكه هيچ بر دولت كندو دست وپايى مثابه سنده اولان عسكرينى خصمنه قيردرمق قصديله صرف سيم وزر ايدرك سفر آچوب ممالكنى پايمال دشمن ومحط رجال محن ايدرمى ٠ بوزعمك باطل اولديغى بديهى وجلى و صحيح اعتقاد ايتمك حق قوى اولمزمى٠ خلاصه اشبو پريشانلغك اصلى عسكر اسلام اولا ضروريات دينيه‌سنى وفضليت جهاد واولى الامرك امرينده واثناى حربده اراده سنه اطاعت فرض اولديغنى اوكرنمامك وبعده علماء عظامك رأى وافتماسيله ترتيب اولنمش قوانين عسكريه‌يه رعايت ايتامك شقلرندن عبارت اولوب مع هذا فاتحهٔ دولت سرمديهٔ عثمانيه خصوصا عهد سلطنت سليمانيه‌ده پيرايهٔ سلك سطور تنظيم اولان يكيچرى اوجاغى قانونـنامه‌لرينه نظر اولنسه اليوم اوجاغك احوالى ذكر اولنان قانونـنامه‌لره مطابق وحركت وسكونلرى اسلوب قديمه موافقميدر معلوم اولور ٠ زمان پادشاهىٔ خداوندكار مشار اليهده عصرينك اقتضاسندن يعنى اولوقتده كه اعدانك قوللاندقلرى اطوار حرب وپيكاره مقابله بالمثل

لازمه سندن اولان تعليم الات حرب خصوصى بر كونى قشله‌لرده اجرا اولنمديغى ويكيچرى زمره‌سى احاد نا سدن ممتاز اوله رق صيفاً وشتاء وليلاً ونهاراً اوطه‌لرنده موجود دكللرميدى . اكر ضابطان ونفراتك شمديكى وظائف وتعيينات مقرره لرى تعيشلرينه كافى وداد وستادلرينه وافى اوليوبده مدار تعلل وبادئ تكاسللرى يالكز بو ايسه نه مانع بيان اولنسون . لله الحمد در كنج شايكان پادشاه سپاه غيرت دستكاه ايچون كشاده وفوق الحد مالزمه وعده‌لرى اماده اولمغله اقتضاسنه باقيلور . الحالة هذه اعداى دينك حالى نيچه اولديغى وارستهٔ قيد تحرير ويكيچريانك پريشانلغى ايسه لكنت آور زبان تقرير اولمغله ارتق كارد ضجرت سرتير استخوان غيرت جانه طياندى .
بعد ازين زمرهٔ موجودينه سزاوار اولان حركت هرنه ايسه لله عز وجل ولرسوله المبجل اشبو مجلسده درميان اولنوب اشقيا واعدانك انوف تكبرلرينى ارغام واخذ ثار وانتقام ايچون نه ياپمامز لازمكلور وقنغى صورت مقتضى اولورسه شرعا بيان بيورلسون المنة لله تعالى باشمز حبل متين كتاب وسنته بغلو اولمغله بزدخى بالاتحاد موجب ومقتضاسيله عمل وقطع مسافهٔ امل ايده‌لم ..... اويله ايسه
ابتدا اعداد قوت غلبهٔ اعدا يعنى يكيچرى زمره سنك پريشان ايدلمش اولان احوالى بروجه شرعى برحسن صورتله انتظام ارا وبو تقرر يله جمله سى مظهر عوارف بى انتها اولمق مطلوب صواب مصحوب خلافتپناهى اولديغى آمر شرفپيراى

صحیفهٔ صدور اولان خط همایون فیوضاتمون پادشاه ربع مسکون بعده نظام عسکر امرنده موافق شرع و عقل اوله رق اوجاق خلقی حقنده محضا نعمت و بالغا مابلغ احسان وعنایتدن عبارت اولان حسن نظامی مبین اولوب بند بند ترقیم اولنان لوایح استحسان مقرون قرائت اولنسون .... الخ)

(محمد سلیم پاشا ـ اس ظفر)

مقدمهٔ محتشمه موضوع بحثی غایت پارلاق بر نطق دیکلمك امنیه سیله سامعینك تجمع و تحشد ایتدکاری وقتده مستعملدر وبو نوع مقدمه نك تابدأنده فصاحتجه ممکن اولان احتشام وثروتی بذل وارائه جائزدر .

مثال (ایها الناس بو معنای صواب انتما جلوه کر خاطر سداد آشنا کز اوله که شریان عدوی بدنهادده خون تعدی غلیان ایدوب درون رعونت مشحونلرنده جایکیر اولان مادهٔ کبر ونخوت واخلاق فاسدهٔ شرور وضنت مالیخولیای طمعلرینك رسوخ واشتدادینی وحرارت حمای محرقهٔ حرص وآزلرینك بحران وازدیادینی موجب اولمشدر وبادخانهٔ دماغ پرشورلری هوای تغلب واستعلا ایله طولمشدر . نیشتر خنجر سرتیز ایله فصدا کحل جانلرنده برمدت اهمالکز سببیله زیاده کی دماء فاسده جرأتلری اول سپهر ویان خاکسارانی مبتلای سیف وسنان انتقام ایدوب نیروی بازولرینه غرورلریله پنجه زن دامن شرور قلمشدر وبوبابده وارد اولان اوامر واحکام الهیه تفاصیلی رسیدهٔ کوش هوشکز ایکن ترغیم انوف وکسر جباهلری ماده سنده بازوی اسلامیه نك مشت چهره فرسای ازدرالری ممنوع ولطمهٔ افکار ساز قهر وجفالری

مرفوع اولدیغی مستلزم عنایت قهاری وطرف مخلوقدن مستوجب تذلیل وخوار یدر ۰ حالا مقتضای علو همت مردانه وداعیهٔ حمیت عالمگیرانه‌م بو حالی مقتضیدرکه سرمایهٔ وسع وقدرتم اول طائفهٔ خائفه‌نك تذلیل وتحقیرینه مصروف اولوب برحملهٔ رستمانه ایله جمله‌سین فتادهٔ خندق ته نابدید هلاك وبوار وصرصر جنبیش خیول دشمن شکار ان ستوده کار ایله تودهٔ خاشاك جمعیتلرین تار مار ایده‌م ۰ خصوصا تخت نشین حصن حصین قسطنطنیه الیوم عدو اللهك تاج لعلین پرزیورینی سر بی سامانه برطاس اتشین براخکز واستیصال ملك ومالندن صکره تختنی تابوت محقر وکاخ ممردینی حفرهٔ نیرانه برابر قیلمق اهم امال دروندر مذلل کردنکشان عنود ومخرب ایوان عاد وثمود جل جلاله الطافندن امیدوار مساعده یمکه بو ملتمس جانه دسترس بولوب ارادت علیه سی اول فتنهٔ برسیئه نك خذلاننه متعلق اولمغله رزق ومالاری وایهٔ سپاه واهل وعیاللری تحفهٔ پیشکاه اولدیغی عن قریب مشاهده ومحسوس بارگاه اوله ۰

اشته سزلری بو محلده جمع وترتیبدن مرادم اقتدار بأس ونجدت وفرط جرأت وجلادتکزه وثوقم اولمغله فتح ممالك دشمنان دین وقهر وکین کروه مشرکینه تعیین وارسالدر اتباع فرمان خدواندی که فریضهٔ هر مسلمدر کما هو حقه مؤدی قیلمق ملحوظ خاطر همتکزینکز ایسه لازمدرکه بو دفعه حق خدا ورسوله قیام ایدوب شرزمهٔ زمیمهٔ کفار لئامدن اخذ انتقامده درکار اوله سز ۰)

(خمسهٔ نرکسی ــ خلفای امویه‌دن عبدالملك)

(مقدمهٔ)

مقدمهٔ مهیجه اذهانی مشغول قیلان مواد ومقاصدده وهیجانی تسکین ایچون اولمیوب بالعکس تشدید ایچون ایجاب ایدن محلرده مستعملدر وبوده همان بردنبره مقصده کریشیله رك سامعینك میلاننی جلب ایله نطقك بدایتنده حرکات منفعلانه یه باشلامق ایله اولور . ومقدمهٔ مهیجه اکثریا انفعالات نفسانیه اظهارینه سببیت ویرر اشعار وتراژیدیالرده مستعملدر .

مثال (پادشاهم برقاچ کون وبلکه برقاچ ساعتدن زیاده عمرم یوقدر . بو قالان مدتیده بیوك ومقدس بر وظیفه‌نك ایفاسنه حصر ایتمك وصوك افکارمی یعنی مدت مدیدهٔ خدمت عاجزانه مك اثمار مر المذاقنی زیر پای سپهر اعتلای ملوکانه لرینه وضع ایلك استرم . رقیمه‌م پیش نظر همایونلرینه قونلدیغی صره‌ده قولکز بودارفنادن ال چکمش بولنه جغمدن ارتق بوکره جك افاداتمه حوالهٔ سمع اعتبار بیوریله بیلور . دریچهٔ لحددن چیقان اواز صدق وصوابدن دمساز اوله کلمشدر . . .) (فؤاد پاشا ـ ترقی)

بیان ماده نك آچیق وطوغری اوله رق وضع ودرجیدر بو ایسه مسئله نك حالنی اعلامه خدمت ایدر .

بیانك ایکی نوعی واردر . بری بسیط دیکری مرکبدر اکر بیانده برشیئك اثباتی لازم کلور ایسه اکا بسیط وبرقاچ شیئك لازم کلور ایسه اکا مرکب دیرلر . ونه وقت بیان مرکب اولور ویاخود بسیط اولوبده وسائط اثباتیه سي

برقاچ نوع بولنمق لازم کلور ایسه اولوقت بیان انقسام ایدر ٠ امدی بو انقسام خطیبك بر تقسیمیدر که انی تنظیم ایتدیکی نسق ایله پیدر پی بیان ایدر ٠

بو تقسیمك هر بری دخی مندرجات تفرعیه سنه کوره تکرار تکرار تقسیم اولنه بیلور

صورت افاده مقصدك انفهامنه وواقعه موافقت ومطابقتنه وسببنك خالصت وانفرادینه کوره وقوعحالی بیان ایتمکدر مورخ وخطیب ایکیسیده مرتب کلام ایسه لرده برنجیسنك مقصدی یالکز حقیقت حالی افاده اولمغله اشیایی هر نصل بولور ایسه او یلهجه بیان ایدر وایکنجیسی ایسه ینه حقیقته رعایت ایدرك اصل مقصدینیده اونتمز و بو نکته صورت افادهسنیده کاذبده اولهمز چونکه وقوعاتك اصلنه خلل ویرمیهرك کندوسنه مساعد اوله جق صورتده بیان کیفیت ایدر وافکارینه مساعد بولنانلری تأیید ایله نامساعدلرینی خفیفجه کچر وبعضاً سکوت بیله ایدر

مثال (ملته تقدیم بیورمش اولدیغکز مسئله یه جوابا قبولی حاوی یدی ملیون اوچیوز اللی بیك رأیك حضور ایمپراطوریلرینه تقدیمیله ملت مجلسی کسب فخر ایلر فرانسه اون سکز سنه مقدم انقلابا تدن اوصانوب بقای اسایش ارزو سیله ذات حشمت سماتلرینك ذکا وسماحت ایمپراطوریلرینه وحاندانکزه امنیهٔ ایمپراطورلق تاجی وایمپراطورلغه مقتضی قوت وصلاحیتی سزك یداستقلالکزه تسلیم ایلمش ایدی ملتك بوبابده اولان املی الیوم نه زائل ونه ده متبدل (اولمدیغندن)

اولمدیغندن نظام واسایش اعاده. ومدت قلیله ظرفنده بك
بیوك شیلر اجرا قلندی .
هر صنف اهالینك سعادت حالی تزاید وزراعت وتجارت
وصناعت مثلی کورلمامش صورتده ترقی ایدوب ثروت وقوت
داخلیه ایله برابر فرانسه‌نك نفوذ خارجیسی دخی کسب
عظمت ایلدی .
تابدایت امرده بیله ذات حشمت مآبلری اشبو صلاحیتك
برراده‌یه قدر تکثیری مملکتك تأمین حالندن صکره آرزوی
عمومی‌یه توافق ایتمیه‌جکنی درك وجمعیات حاضره‌نك ترقیاتنی
حس ایدرك اعطای حریتی تعهد بیورمش ایدیکز بناء علیه
فرانسه‌یی سربست ملتلر اره‌سنده دخی برنجی ایتمك تشبثات
جمیله سنی اجرا بیوردیکز .
ملت یدی ملیوندن زیاده رأی ایله ایمپراطورلغك اصول
جدیده‌سنی وکندی منفعت وعظمتنی تیقن برله ذات حکمدارلریله
برلشوب ترقیات یولنده دوام ومطلوب اولان سربستلکی
قانون ونظامه رعایت اوزرینه تأسیس ایتمکزی تشویق ورجا
ایدر وحریتی خاندان امپراطوریلری ایله دولتك مجالس کبیره‌سنك
جناح حمایه‌سی تحتنه براقور .
(موسیو شنایدر – ترقی)
قبول ویا اثبات . نطقك بیانده اشعار اونان مندرجاتنی
مؤید بر جزئیدر . اثبات هله نطق محاکمانده اجزای
اصلیه ولازمه‌دندر . زیرا صنعت اقناعك برنجی قاعده‌سی
قبوله حقیقتی اضافه واسناد وردیاتدن حقیقتی سلب ایتمکدر .

نه وقت اثبات وايراد اولنان دلائل ضعيف وقوتسز اولور ودلائل مذكوره‌نك بسط واتيانه‌نده لزوم تعين ايدر ايسه اوحالده آنلری بربرینه اعانه ايتديره‌جك صورتده اجماع ايتمليدر تاكه هپسنك هيئت اجتماعيه‌لری جالب اعتنا برقوت حاصل ايتسون ٠

وادلهٔ عظيمه وقاطعه‌بر بر ابراز اولنملی وآير وآيروتوضيح وتوسيع قيلنمليدر ٠ تاكه بربرينه قارشميه‌رق هربری قيمت حقيقه‌لرينی حفظ ايده بيلسون بردليلی تأييد وقوتنی كاملاً ابراز وحائزی بولنديغی قيمتدن انتفـاع ايچون آنی صور مختلفه‌ووجوه عديده ايله برقاچ كره بيان ايتمليدر ٠ وشونوع افاده‌يه اطناب خطابی دينور ٠ واشته بونوع اطناب بيان اولنان شيلری مؤيد بولنديغی ايچون اذهانی تهييج ايدر واقناعی حصوله كتورر ٠

اطناب برفكری فائده‌سز كلمه‌لر ايله تركيب واملا دكلدر بلكه بوكا تطويل ديرلركه ايكيسنكده تفصيلاتی صنايع معنويه بحثنده كله‌جكدر ٠

ردسائط اقناعيه‌مزه تخالف ايدن شيلری جرحدر وبوندن بشقه بعضاً اغلوطه وسفسطه‌لرده جرح ايديلور ٠ اغلوطه وسفسطه بعض دلائل مخصوصه‌دركه هرنقدر خطاسی حس اولنورايسه‌ده جرحندن صعوبت كورينور ٠

مثال ای اهالئ مصر بنم ايچون احتمالدر سزه دين دشمنی ودينی ابطال ايتمك ايچون كليورديه‌جكلر صاقين اينانميك

بن بلكه حقكزى احقـاق وظلم وجوردن استخلاص ايچون
كليورم بنم جناب واجب الوجوده و پيغمبر ذيشانه وكتاب
اللهه كوله‌منلردن زياده حرمت ورعايتم وار كوله‌منلرك
سزلره اولان ظلم وغدرى‌وجور واعتسافى عجبا خاطركزدن
جيقه‌بيلورمى نره‌ده بر صولاق مزرعه ويا اراضئ منبته وار
ايسه جبرا اللريكزدن المديلرمى هيچ يد تملككزده بر كوزل
كوله ويابر دلبر جاريه ويا خود بر كحيلان آت براقديلرمى اكر
مصر ممالكى طرف ربانيدن كندولرينه تمليك اولنمش مالكانه
ايسه سندلرينى ابراز ايتسونلر لكن الله عظيم الشان
حضرتلرى عادل ورحيمدر عباد مظلومه‌سنك بويله پازده‌ٔ
استحقار اولشنه رضاى شريفى متعلق دكلدر اشته غيرت
الله ظهوره كلدى بونلر ارتق مجازات مترتبه‌لرينى بقيده
بوله‌رق حكومتلرى كندولريله برلكده محو اوله‌جقدر قاضيلر
شيخلرى امامل چورباجيلر بزلر دخى سزلك كبى عينى
دين ايله متدينز يعنى اسلامز اهاليكزه خبر ويرك
اوروپاده سزه‌دشمن اولانلر ايله جنك ايدوب مقهور ايدن
بز دكلى‌يز ملت اسلاميه‌يه مسلط اولان مالطه قواليرلرينك
اسم وجسملرينى اورته‌دن قالديران بز اولمدقى نه شرف
وطالع بزم ايله برابر اولانلره اولاد وعيال ومال
ومناللرى يد تعرضدن مأمون ومصون وحائزى بولندقلرى
مسند كوندن كونه مترقى وافزون اوله‌جقدر نه بخت
وسعادت بيطرف اولانلره زيرا بونلرده مدت قليله
ظرفنده بزى كوروب طانيوب علم مظفرمز سايه‌ٔ

جمایتنه کیمه‌جکلر در انجق حیف و اسف بزه دشمن اولانلرك حال خسران انجامنه هله یك یازق کوله‌منلر ایله اتفاق ایدوبده علیهمزه تشهیر سلاح ایده‌جکاره بونلر ایچون روی زمینده امید نجات مفقود و حقلرنده باب مرحمت دخی مسدود اولدیغندن جهاندن ذلت و خواری ایله محو ونابود اوله‌جقلردر . (برنجی ناپولیون - تاریخ ناپولیون)

نتیجهٔ نطقك مبنی علیهی و استفاده اوله‌جق جزئیدر زیرا جزء مذکور اذهانی تسویه و تحریك ایدر وسامعینه انهماك و میلان ویریر و اراده و اختیاری تقرر ایتدیرر . نتیجه نك ایکی مقصدی واردر : برنجیسی سرد اولنان دلائلك باشلوجه‌لرینی قصر و اختصار ایدرك افاداتنی اکمال و بو واسطه ایله مخاطبلرینی اقناع ایتمك و ایکنجیسی بعض اطوار و حرکات خطابیه ایله تهییج اذهان ایلمك .

ادلهٔ رأسیه‌نك اختصارنده دخی برنجی شرط خطیب اولان کمسه‌نه عجلیت ایله تسریع افاده‌یی التزام ایتملی و ایکنجی شرطده نطقه نتیجه‌ده هیجان ویرمك ایچون روابط کلامیه‌یی جذف ایدوب یعنی جمله روابطنی برطرف ایدوب یالکز نطقك نقاط مهمه‌سنی بر یره جمیع ایتملیدر .

(نطقك اصول و خواص مهمه‌سی)

مقصدك افاده ایتدیکی فکری تنظیم و تنسیق ایله تقسیم ویاخود تعبیر آخر ایله مقصدك حاوی اولدیغی طبیعت ونسق و نقاطه اصول و خواص نطق دینور . نطقك اصول

(ووادیسنده)

وواديسنده حسن وطراوت بولنمق ايچون حقيقت آچيقلق عاديلك ابذار و بسيطلك بولنمليدر .
شو قدر كه خواص مذكوره نك هپسنك بر نطقده وجودى تصور والتزام اولنه مز . هله پولتيقه نطقلرنده سويلنيله جك كلامك تنسيق وتنظيمنه ذاتاً وقت نامساعد اوله جغى كبى خطيب معرض بياندن قويه جغى مسئله يى ده هر بردقايقيله اوله بالطبع تصوير ايده ميه جكندن شو حالده نطقك امر ترتيبى خطيب مومى اليهك وجدان وقريحه سنك حكمنه محول قالور .

﴾ ايراد اولنمش بر نطقك اجزاى مركبه سى ﴿

(اس)

دينك حق ونفس الامره منطبق بولنديغنى مؤيد نيجه براهين قاطعه وار ايسه ده ينه بعض آدملر قبولدن اجتناب ايدرلر .

(بيان)

او آدملره اثبات ايده لمكه حقيقت دينيه ناقابل اعتراضدر .

(تقسيم)

حقيقت مذكوره دين اسلامى تمييز وتوصيف ايدن اساس ثلثه اوزرينه تأسس ايتشدر اولا عقله يقيندر ثانياً عاليدر ثالثا الزمدر .

﴾ تصديق جزء اول ﴿

دين اسلام عقله يقيندر .

﴾ تقسيم مكرر ﴿

شوندنكه اولا كرهٔ ارضده موجود ذوات معتبره وعظيمه نك

اشهادی ایله مؤید ثانیا وجدانه وجمعیت بشریه‌یه مطابق وعدالت ومساواته مساعد وحق تعالی حضرتلرندن بر فکر صحیح المغه موافقدر . ثالثا الك منکر اولان ذهنلری بیله بر طاقم اسباب مطلقه وقاطعه دلالتیله اقناع ایتمشدر .

﴾ تقسیم مکررك جزء اولی ﴿

دین متین محمدی بیك ایکیوز بو قدر سنه‌دنبرو پایدار والی آخر القیامه باقی بر مذهب جلیل الشعاردر شو بولندیغمز آنه قدر ارکان علیه‌سنه خلل عارض اولمدیغی کبی بوندنبویله دخی زوالدن بری قاله‌جغی متانت احکامیله مدللدر . اشته ادیان موجوده ایچنده خصائص ممتازه‌مز بوره‌یی انجق دین متین محمدی جامعدر .

﴾ تقسیم مکررك جزء ثانیسی ﴿

اولا دین محمدی حق تعالی حضرتلرینه لایق اولان فکری ویرر . ثانیا انسانلره طبیعت ووظائفنی بیلدیرر . ثالثا نوع بشرك مشابهنه اولان وجائبنی مذاهب سائره‌دن زیاده تعیین ایدر .

﴾ تقسیم مکررك جزء ثالثی ﴿

حقنده لازمکلان ایمان وتسلیمیتی تأیید ایدر مواد اولا کیفیت ظهور نبوت . ثانیا انظار عامه‌یه وضع اولنسان بونجه معجزات شریفه . ثالثا بتون خلقك ایمان وشهادتیدر .

﴾ جزء اولك نتیجه‌سی ﴿

شو جهتلرله دین محمدی عقله یقیندر .

(جزء ثانی)

﴿ جزء ثانی ﴾

دین محمدی عالیدر .
مؤمن بولنانلر استقبال ایچون برطاقم مواعید ایله مبشردر . دائما امنیت بال وسعادت حال اوزره بولنورلر . انبیای عظام واصحاب کرام حضراتنك اثر شریفلرینه اقتفا وتبعیتله مأمورلردر .

﴿ تقسیم مکرر ثانینك جزء اولی ﴾

موعید مذکوره نوع بشره مخصوص برعطیهٔ جلیلهٔ سبحانیه اولوب اندن استفاده یه کسب استعداد ایدن افراد انسان سعادت ابدی یه مالك ونائلدر .

﴿ تقسیم مکرر ثانینك جزء ثانیسی ﴾

دین مبین محمدیه نك شرف قدر واجلالی وافتاب جهان افروز احمدینك غبرای زمینی نه یولده ظلمت شرك ووثنیتدن صباح الخیر هدایته واسطهٔ ایصال اولدیغی معلوم بدیدار وبویله بردین ایله متدین بولنان امت مرحومه نك نزدخدای متعالده احراز ایده جکی درجهٔ قدر وعلویت ایسه وارستهٔ شهود واستدلالدر .

﴿ تقسیم مکرر ثانینك جزء ثالثی ﴾

بالجمله انبیای عظام وصحابیٔ کرام حضراتنك اثرینه اقتفا وانلرك ترك ایتدکاری فضائل جلیله یه امتثال ایله مکلفدرلر .

﴿ نتیجهٔ جزء ثانی ﴾

شو سببلرله دین محمدی عالیدر .

﴿ جزء ثالث ﴾

دين محمدی الزمدر .

﴾ تقسیم مکرر ﴿

چونکه عقول بشریه ضعیفدر . اعانه استر . فاسددر . اصلاح استر . محولدر ثبوت وتمکن استر .

﴾ تقسیم مکرر ثالثك جزء اولی ﴿

انسانی احاطه ایدن غشاء ظلماتی تنویر واضاءه ایدرك طریق سلامته بدرقهٔ هدایت اوله‌جق دین محمدیدر .

﴾ تقسیم مکرر ثالثك جزء ثانیسی ﴿

افسادات نفسانیه نك خطیآت ومهالکن کوسترك انسانی اصلاح وتربیه ایده جك دین محمدیدر .

﴾ تقسیم مکرر ثالثك جزء ثالثی ﴿

عقول بشریه یی برقاعدهٔ منتظمه یه ربط ایله ثابت ومتمکن قیلان وثباتسزلق وتغیر وتلون اساتندن قورتاران دین محمدیدر .

﴾ نتیجهٔ جزء ثالث ﴿

اشته بونك ایچون دین محمدی الزمدر .

﴾ نطقك نتیجهٔ عمومیه سی ﴿

مادامکه دین محمدی حقدر انك احکام جلیله سنه توسل واتباعده فرض ولازمدر .

﴾ باب ثالث ـ صورت تقریر ﴿

صورت تقریر ـ فصاحتك برجزئیدر که افکاری واسطهٔ نطق ایله ساحهٔ ظهوره چیقارمنك اصول وقاعده سندن بحث ایدر . تقریرك فصاحته نسبتی رنکارك رسمه او لان

(فرق)

فرق و نسبتی کبیدر . رسامك قوهٔ مخیله سی ابتدا رسمك خصوصات اساسیه سنی اختراع ایدر بعده واسطهٔ حکم ایله هر بریسنی محلنه وضع وترسیم ایدر لکن رسم مز بوری تشخصی قابل صورتده تصویر و ارائه ایتمك و هیئت مکتسبه سنه برحسن وجلا ویرمك ایچون اکا رنك و لون تعیننده احتیاج قالور بونك کبی فصاحتده ده واقعا نطقك اساسی فکر ده در و او فکرك تنظیم و تقسیمی بیان ایتدیکمز رسمی کوسترر لکن مقصده قوت و لطافت ویاخود بر روح و هیئت ویرمك ایچون تقریرك وجودینه لزوم کورینور . ایراد نطقدن بکلدیکمز فضیلت و نتیجهٔ مقابله یی همان الك زیاده تقریردن آله بیلورز چونکه تقریر فکره رونق وشطارت وحسیاته قوت و حرکاته شدت ویرر . تقریر ایله خطیب سامعینی متحیر قیلار اغفال ایدر جلب ایدر سوق ایدر الحاصل تقریر فصاحت و بلاغتك مکمل و متممیدر .

اشته صنعت خطابتك بوجزئنی ایدنمك ایچون خطیب اولان کمسنه اولا مقصدی کوزلجه دوشنمك وهر بر تفرعات و مشتملاتنی نظر حس و تدقیقه آلمق لازمدر . صکره ده هیچ بر حشویات قارشدرمقسزین طبق دوشندیکی و حس ایتدیکی وجه اوزره یازملیدر . ونه مجاز و استعاراتی سوء استعمال ایتملی و نه ده آنلری بلا موجب صرف ایتملیدر . بلکه بونلر اساس مقصددن تحصل ایتملی شوقدرکه مرکز انتشاری خطیبك قلب وقریحه سی اولملیدر . وبرده

سامعینه تلقیده نفع وفائده متصور اولمیان افکار عقیمه‌یی اصلا لسان وقاله آلمامليدر ٠

(باب رابع ـ حال وطرز)

حال وطرز مادیات جسمانی ایله عرض وارائه اولنه بیلان اشارات وایهامات بلیغانه دیمك اولور ٠ بوده هیجان روحك انعکاسیله وجودده متحصل حرکات مختلفهٔ عمومیه‌دن عبارتدر ٠ حال وطرزك ایکی جزؤ ومتفرقی واردر ٠ برنجی صدا یاخود تلفظ وایکنجیسی حرکتدر ٠ تلفظ جهتندن خطیب ایچون ایکی شیئه دقت لازمدر بری سامعینه تمامیله وسهولتله ایشتدیره‌جك وجهله سویلك دیکریده مخاطبلرینی تهییج وتحیر قیله‌جق صورتده لطافت ومتانت وحسن اطوار ایله افادهٔ مرام ایلمکدر ٠

سهولتله و تمامیله ایشتدیرمك ایچونده درت شرط واردر ٠ اولا صدانك درجهٔ مطلوبه‌ده قوتی اولملی ثانیاً خطیب اولان کمسنه کلماتی بربرندن فرق ایتدیرملی ثالثا لازم کله‌جك وجهله اغر سویلملی رابعا کلامك وقفلرنجه اوله‌جق ملايمت ومناسباتنی کوزه‌دمرك اکا کوره تلفظ ایده‌بیلمليدر ٠ تلفظ اولنان شیئ حس ایتدیرمکه تلقین خطابی دیرلر ٠ طوغرو ودانه‌دانه تلفظ ایله کرچه نفس کلام اکلادیلور ایسه‌ده لکن صدا تبدیل ایدیلور یعنی سرعت و بطائتی ورقت شدتی وتیز یاپستلکی ایجابنه کوره دکشدیریلور ایسه کلام مزبور قلبه احساس و تفهیم قلنمش اولور ٠

تلقین کلامك طبیعتنه کوره‌در ٠ مثلا اظهار کدورت

ابراز حرص وشدت كبى عينى صوت ايله افاده اولنمز جوابده استفهام سسى قوللانلز وايجابنده كوره لازمكلان صوتك استعمالنى ايسه دكل تعليم الاسوق الطبيعه بزه بيان ايدر .

نهايت تلقين تبدلات كلاميه‌نك صورتا تقليديدركه خبريمز اولدن صدا آنى اجرا ايدر . وتلقين حقيقى ولا يقلو اولمق ايچون كندو سنده شو آتى الذكر خصائص ثلثه بولنمليدر . استناد وقف طرز صوت

استناد صوت قوتلو ويولغين برصدادركه نظر اهميته آلنه‌جق كلمه‌لرك هيجالرينى تفريق ايدرك بيان ايلر واوكلمه‌لرك متعلق اولديغى جمله‌ده واقع اقسام سائره ايله مناسبتنى كوسترر وذكراولنان كلمه كندوسنه تخصص ايتمش برصدا وحركت ايله بيان اولنمليدر . بويله اولمز ايسه نطق بارد اولدقدن بشقه مألده اكسك قالور .

معرض بيانه قونيله‌جق فكر وياحسه ايسه خلقك تماميله كسب اطلاع ايتمسى لازمدر كرچه بوكا حضارك سرعت انتقال وفرق وتميز صاحبى اولملريده مشروط ايسه‌ده فقط تبديل صدا ايله‌ده برقابليت واستعداد ويرمليدركه عينى وقتده سامعينه تأثير ايده بيلسون .

تلقينى حسن صورتله اجرا يالكز صوتك استناديني محللرينه وضع ايله حاصل اوله‌ميوب كرك نفس آلمق وكرك نطقك اجزاى مختلفه‌سنى فرق وتميز ايتمك ايچون ايجابنده وقفده ايتمليدر . وقفك ايكى نوعى واردر برى حواسك تفريق وتميزينه خدمت واعانه ايدركه بونوع وقف افكار مهمه

عقیبنده ایدیله‌رك سامعینك بر مدت دقت وبصیرتی فکر مذکور اوزرینه جلب وحصر ایتدیریلور دیکری ایسه بر فکر مخصوصدن بحث ایدن کلامك انسجام وسلاستنه لکنت ورکاکت کلمکسزین اجزای مختلفه‌سنك قطع اولنمسیدر که بونك موقعنیده سائقهٔ طبیعت تعیین ایدر ·

طرز صوت صدانك مختلف نوطه‌لرده تبدلی دیمکدر که بوده بحثك ایجاباتنه نظراً دکیشور یعنی تراکیب کلامیه‌نك تنوع واختلافی نسبتنده رفع صوت اولنور وصدانك تیز ویاپستلکی مقام ومحلنه کوره اویدیریلور ·

حرکت وجودك حرکات واطوار مختلفه‌سی ایله افکارك وحسیاتك بیانی دیمکدر وهیچ بر حس یوقدر که اکا مخصوص حرکت اولمسون دیمك که اثنای نطقده حسیاته تخصص ایتمش حرکات بدنیه‌نکده ابراز واستعمالی لازمه‌دندر ·

﴿ فصاحت ﴾

﴿ نوع اول ـ فصاحت شفاهیه ﴾

(باب اول ـ فصاحت پولتیقیه ویا خطبه‌وی)

خطبه عقلارك میدان مبارزه‌سیدر · وبو نوع فصاحتدن عالی وجمیل هیچ برشی اولەمز ·

فصاحت پولتیقیه ویا فصاحت شورا دولتی حکم ایده‌جك آدملرك احوال پولتیقیه‌یه دائر سویلدیکی نطقلردر · اویله نطقلر که تأثیری ملتزم واهمدر اشته او نطقلر محاسن عظیمه‌یه حکم ایدر · حکومتی استقبالندن ایقاظ ایدر ·

امور مالیه یی تنظیم ایلر ۰ حرب ویاصلحی حکم ایدر ۰ ملتلرك احوالنه قرار ویرر ۰ دولتلری حکم ایدر ۰ قانون یپار ۰ وجمعیت بشریه نك تشیید رابطهٔ اتحادی ایچون قواعد اجتماعیه یی بیان ایدر ۰ ابنای جنسنك مذلت وسفالتندن مستفید برطاقم ادانی یه قارشو کلور ۰ مقاومت ایدر ۰ وطنی محافظه ایلر ۰ مغدورینك انتقامنی آلور ۰ لکن بونکله برابر بنا ایتدیکی تأسیسات خیریه یی هدم وتخریبه ده مقتدردر ۰ غدارلره مخالفت ایتدیکی کبی محافظه ده ایدر ۰ جمهوریتلر یاپدیغی کبی قرالیتلرده طاغیدر ۰ اهالی یی ایقاظ ایتدیکی کبی جمعیت فسادیه‌لرده ترتیب ایدر ۰ حاصلی مقصدی ایولك ایسه ده اکثریا اثاری فناالقدر ۰

بوقاروده فصاحت اقناع وتهییجدن عبارت دیدك ایدی ۰ لکن خطابه دخی اینا تلغله تهییج ممکن ایمش دیك اولیور ۰ بونکیچون تعریف آخرله دیه بیلورز که فصاحت حقیقت ایله ذهنه امنیت تامه وفضیلتله قلبه هیجان شدیده القاسندن عبارتدر ۰ ونه وقتکه انسانلر اقناعه چالیشیله جقدر اوحالده قوای حسیه‌لرینه مؤثر بولنمغی وانلرك استحصال امنیتلرینی نقطهٔ نظر اعتنایه المليدر فقط خطیب اولان کمسنه بشقه‌سنی اقناعه چالشدیغی شیئه اولا کندوسی قانع بولنملیدر ۰ مثلا مبحوث عنه اولان مسئله یه صحیح وطوغرو نظر ایتدیکی جهات وادله یی اصلا درج وادخال ایتاملیدر وکندو افکار ووجدانىك وحسیاتنك خلافنده صرف کلام

ایدنلر فصیحك معنای موضوعنه هیچ بر وقت ماصدق اوله مزلر
لسان امنیت و هیجان و اقناع دیدیکمز ساده طوغریدن طوغری یه
قلبدن نبعان و انتشار ایدن تأثیرات معنویه در ٠

بو سببدن خلق اغفال ایچون کندو سنك مطمئن اولمدیغی
بر طاقم موادی معرض بیانه قویو بده صکره ده عمومك امنیت
و هیجان و اقناعنی استحصال سوداسنده کزنمك صرف عبثه
اشتغالدر ٠ مباحثات پولتیقیه ده ایراد اولنه جق نطقلرك
اولجه احضاری یکده ممکن دکلدر ٠ چونکه سرد اولنه جق
برهانلر مباحثه نك ایجابنه کوره در ٠ او مباحثه نك نه صورت
و قیافت کسب ایده جکی ابتدای امرده طبیعتیله معلوم
اوله میه جغندن خطیب اکر اقدمجه قلمه الدیغی نطق اوزرینه
مسئله یی مستند قیلار و اکا ابتنا ایدر ایسه نطقك موضوعنه
خدمت ایتمامش و مقصددن خارجه چیقمش بولنور ٠ حاصلی
فصاحتك مرتبهٔ کماله وصولنی دال اولان اوصاف ممیزه خطیبك
نطقنده طبیعی الصدور اولان حلاوت و حرارت و افکارندن
متولد حسیاتنده کوریلان بطش و شدت و روحنه عالی
بر شیئك انعکاس منظره سیله و یا سعادت عامه نك آرزوی
مقدسیله ملهمیتی نمایان اولان هیجان و سورتدر ٠

تقریر و صورت افاده طبیعی و ساده بولنملی و کلماتك انتخابنه
دقت ایدلملی و سیاق کلامك متین و افادات ایسه رنکین و پارلاق
اولملیدر فقط بو پارقلق تزیینات و یا استعارات موشحه
ایراد و استعمالی دکلدر بلکه انفعالات نفسانیه نك سهولتله
بوله بیلدیکی تخیلات بی فتورانه و متجاسرانه در ٠

(بو تقدیرده)

بو تقدیرده لیاقت وقدرت احرازیچون اسأنجه حاملی بولندیغی معلومات ذاتیسنه اکتسابات علمیه‌سنی دخی ضم وعلاوه ایتملیدر و لغات غیر مأنوسه ایله برطاقم جمل ساقطه استعمالندن پك محترز بولنملیدر زیرا جزئی بر یاکلشلق سامعینك خندهٔ استحقارینی داعی اولدیغی کبی قائلنکده شرم وخجالتنی انتاج ایدر ٠

باب ثانی ـ فصاحت عسکریه

فصاحت عسکریه اردونك عرق شجاعت وغیرتنی تحریك ویا ابقا صددیله قوماندانلر طرفندن سویلنیلان نطقلر دن عبارتدر بو بین الاسلام کثیر الاستعمال ایدی ٠ حتی خلفای راشدین و امویه زمانلرنده ایراد اولنان نطقلر کتب تواریخده صحیفه پیرای ثبوتدر ٠

اوچ قسم نطق عسکری واردر برنجیسی فی الحقیقه سویلنمش وبالذات ویاخود وسائط تواتر ایله واصل صماخ تلقیز اولنمشدر ٠

ایکنجیسی مقارن حقیقت بولنانلردر ٠

اوچنجیسی خلاف واقع تواترات وفسانه‌در ٠

مثال

(ای ناس جناب واجب الوجود حضرتلری جهادی اهل اسلام اوزرینه فرض قیلدی بوندن حاصل ایدیله‌جك اجر و مثوبات عند ربانیسنده غایت اجل وعظیمدر اویله ایسه نیاتکزی حسنیاته اماله ایدیکز و ربکزك فریضه‌سنی ادایه و پیغمبریکزك سنتنی اجرا و ایفایه مسارعت ایلیکز بونك

نتیجه‌سی شو ایکی خصلتدن بریدرکه اوده یا شهادت ویا غزاوتدر هرکیم بو اغورده فدای نفس ایدر ویاترك جامهٔ حیات ایلر ایسه طرف ربانیدن انك ایچون اجر عظیم واردر .)

(حضرت ابابکر رضی الله عنه ـ ترجمهٔ فتوح الشام)

مثال ای اصحاب رسول الله

بوعربستان انجق سزك آتلریکزه آرپه یتشدیره‌بیلور وبوراده کرك دنیوی وکرك اخروی اوله بیله‌جك سعادت اشته بوقدردر . الله تعالی حضرتلری ایسه امت محمدیه‌یه بو یریوزینك هرطرفنده یر و مملکت ویره‌جکنی حبیبنه وعد ایتمشدر . قنی بوموعود اولان ممالکی ضبط ایله دنیاده‌بونجه غنیمته و آخرتده غزا یاخود شهادت رتبه‌سنه نائل اولمق استین ارلر ونره‌ده دین اوغرینه جان وباش فدا ایده‌جك ووطنلرندن چیقوب اعدا اوزرینه کیده‌جك غازیلر .)

(حضرت عمر رضی الله عنه ـ معلومات نافعه)

مثال

(ای معاشر مسلمین الله تعالی حضرتلری وعدنده انجاز ومواطن کثیره ده سزی عون و نصرتی ایله تأیید ایدرك قدرکزی اعلا و اعزازدن صکره امتحانکز ایچون بر بلای حسنه‌ده ابتلا ایلدی بکا خبر ویردیلر وسزکده معلوماتکز اولسونکه (هرقل) بلاد کفارك کبرا و عظماسندن استنصار و استعانه ایتمش ایدی شمدی بر جمع کثیر ایله کلدیلر وخیلی

(زاد)

زاد وسلاح کتوردیلر مرادلری ایسه نور اسلامیتی اطفادر همده اوزریکزه طرق مختلفه دن کلدیلر وجنود خاسره‌لرینی قتال ایچون اشته مقابله‌کزه چیقاردیلر فقط جناب حقك عون ونصرتی سزکله برابردر وهیچ بر وقتده عندالله مخذول اولان کثیر وعنایت ربانیه ظهیر ومعینی بولنان قلیل دکلدر .

(ابو عبیدة الجراحی رضی الله عنه ـ ترجمهٔ فتوح الشام)

مثال

(ای ناس بوکون اناطولی داخلنده رایت مظفر یتکزك کیردیکی برکوندر و برلکده بولنمیان اخوانکز سزه بو بابده غبطه کشدرلر بیلکزکه دنیا دار مر وآخرت دار مقردر پیغمبرمز علیه اکمل التحیه افندمز ٭ الجنة تحت ظلال السیوف ٭ بیوردیلر کندی قلتکزه ودشمنلرکزك کثرتنه باقیکز چونکه واجب تعالی حضرتلری ٭ کم فئة قلیلة غلبت فئة کثیره ٭ بیوردیلر . عون وعنایت ربانیه صبر وثبات ایله برابردر)

(میسره رضی الله عنه ـ ترجمهٔ فتوح الشام)

مثال

(ای ناس الله تعالی حضرتلریدن اتقا ایدیکزکه مصیر ومرجعکزدر وبیلکزکه او اتقا سزك تأیید ونصرتکزی و بوندن اقدم جیوش مسلمینه اولنان عطایایه نائلیت ومشارکتکزی متکفلدر سزدن اول شامی فتح و ضبط ایلین غزات مسلمینك آثار بسالت شعارینه اقتدا واتباع ایدك

هركيم حربدن اعراض ايدرسه مقر ومأواسى نار وكندوسى مغضوب رب جباردر .

بيلكزكه الله تعالى حضرتلرى جهادى و عندهٔ كفار ايله قتالى سزه فرض ايتدى و نزد خداى متعالده ايكى قطره الك زياده مرغوب و محبوبدركه انك برى فى سبيل الله جريان ايتمش قطرهٔ دم وديكر يده خشية اللهدن اساله ايدلمش قطرهٔ دمعدر بوكون اول بركوندركه لايعد ولايحصا اجر ومثوبات واردر اى عباد الله تعالى حضرتلرندن حذر و اتقا ايدك ومواطن كثيره ده اولديغى كبى بوراده دخى ثبات و متانت اظهار ايدك ونبى ذيشانكزك سنت و شريعتنى اجرايه قيام ايليك ❊ ان الله مع الصابرين ولايضيع اجر المحسنين ❊ اشته بن اخوانكزدن بر جماعت ايله ايريلور و شو قومك صليبنه طوغرى كيديورم و انلرى مضمحل و پريشان ايتمكسزين كرى دونيجيلردن دكلم ❊ وكان حقا علينا نصر المؤمنين ❊ سزده صليبك يره دوشديكنى كورديككزله حمله وهجوم ايديكز و امهال ايتميكز اى فرقهٔ منتخبه صليبك اولديغى يرى كورديكز هادى حمله ايديكز نصرت الهيه سزكله در .)

(خالد ابن وليد رضى الله عنه ـ ترجمهٔ فتوح الشام)

مثال

(اى ناس صبر و ثبات ايكى عسكردركه انلره غلبه ممكن و متصور دكلدر بو بر حيف و اسف كونيدر اصحاب رسول اللهى بد اعدايه ترك ايتدكدنصكره وقار و نخوتكزدن

ومروت وعاطفتكزدن وغيرت دينيه كزدن كندوكزده نه كوره
بيلورسكز اويله ايسه انلرى تخليصه سعى ايديكز والله تعالى
حضرتلرندن حذر ايديكز كه مصير مرجعكزدر بونى بويله
بلكز كه اشياى نفيسه‌يى ترك انجق انفس خبيثه‌يه لايق وسزادر
سزجه تحقق ايتديمى كه دنيا زائل وفانى وآخرت دار النعيم
وباقيدر بيلزميسكز كه نيجه ارواح واشباح بودنياى
ساحره‌دن دار آخرته انتقال ايتدى البته بركون اوله‌جقدر كه
ترك ماسوا ايديله‌جكدر دنيانك مدتى غايت ازدر اويله ايسه
معاشر ارواحى تزييده سعى ايديكز چونكه آوان رحلت تقرب
ايتدى وسزك سفركز واقعا سفر شاق ومحتاج ذاد ورفاقدر
هرنه ايسه تحمل ومصابرت ايليك ·

﴿ ان الله مع الصابرين ﴾

(عياض ابن غنم ـ ترجمهٔ فتوح الشام)

(عسكرلر اكر سز اروارکك اولمش اولسه ايديكز سزه
سلاحلركز ايله حضوره كلمكه رخصت ويرر ايدم چونكه
سلاح طاشيمق انجق شجيع وجسور اركك آدملره ياراشور ·
لكن سز شمدى‌يه‌قدر سلاحكزك حقنى ويره‌مديكز وسلاح
طاشيمغه لياقتسز برطاقم عورتدن قورقاق وضعيف ومخنث
آدملر اولديغكزى حركات واقعه‌كز اثبات ايلدى ·
سز بوجزيره‌يه باشديغكزده دشمنزى آدم يرينه قوميوب
كندولريكزدن قورقاق ظن ايلديكز · مع هذا بونلرك
جسور وبردشمن عقور اولدقلرينى بيله‌رك بن بوغوغايه

باشلامش ایدم یازقلر اولسون اکر اطرافکز دکز ایله احاطه اولنمامش وقاچمغه بریول بولنه بیلمش اولسه ایدی ظن ایدرمکه شمدی‌یه قدر چوقدن فرار ایدردیکز اشته سزی تأدیب وامثالکزی ترهیب ایده‌جك وجهله جزای مایلیقکزی اجرا ایدیمده حالکزی کوریکز .

(سلطان سلیمان ـ دسایس حربیه)

مثـال ارقداشلر

بو طابیه‌لری آلمغـه ویورویشدن یوز چویرمامکه نیتکز وارمیدر اکر صحیح بویله بر نیتکز وارایسه بومقصد اویله اوزاقدن طبانجه وتفنك آتمغـله حاصل اوله‌مز بومراده انجق قلیجلرمزی وبچاقلرمزی دشمنلرك قفاسنه ایرشدرمك ایله نائل اوله بیلورز انك ایچون اشـته بن تفنکنده طبانجه‌نکده طاشلرینی اتدم وقلیجمیده چکدم سزده بکا تقلید ایلیکز :

(ارنبودویس واسپار اغا ـ دسایس حربیه)

مثال عسکرلر بیلورم شمدی صیرتکز چپلاق وقارنکز آجدر . سزه حکومت جمهوریه‌نك پك چوق واجبهٔ ذمتی وار ایسه‌ده هیچ برینك اداسنه مقتدر اوله‌میور . شو یالجین قیالر اراسنده ابراز ایتدیککز حمیت وجسارت وسزدن مشهود اولان تحمل ومصابرت صحیحاً حیرتفزای عقولدر لکن نه‌چاره که ارتقـای شان وشرفکزه شو آنه‌دك دهـا

(پردخل)

بر دخل واعانتی اوله مدی شمدی اشته سزی جهانك
الڭ منبت صحرالرینه کوتوریورم یدتملککزه زنکین
ومالدار ایالتلر بیوك ومتین بلده لر کیچه جکدر شان وشهرت
وثروتی اورالرده بوله جقسکز . . .)
(برنجی ناپولیون - ترجمهٔ تاریخ ناپولیون)

مثال (عسکرلر . اون بش کون ظرفنده بر محاربهٔ عظیمه یه
ختام ونهایت ویره رك سرمنزل مرام ومقصده کمال اقبال
ومظفریتله واصل اولدق . اوستریا عسکرینی باویرا ممالکندن
طرد وابعاد ومتفق خاصمز اولان حکمدارینی صندالیٔ
حکومتنه اجلاس واقعاد ایله حدودمزه کلکه حماقت وجبانتی
مانع اولان شو دشمنی کلیاً منهزم وپریشان ایلدك . لکن
چه فائده انکلیزلر دخی مرادلرینه واصل واوستریا دولتنك
خیانت واساءتندن انلر ایچون استفاده حاصل اوله رق
بولونیا سفرینك حقلرنده انتاج ایده جکی مصائبدن بالوسیله
خلاص اولدیلر . اوستریانك یوز بیك عسکرندن التمش
بیکی وکافهٔ جنراللری دست غالبانه مزه اسیر دوشدی .
کیدوب سزك فرانسه داخلنده که تارلالر یکزده باد هوا
رنجبرلك ایتمکه مجبور اوله جقلردر .

عسکرلر . کرچه بر بیوك محاربه یه دعوت ایتمش ایدم .
لکن دشمنك جبانت وحماقتی سزی بو شرفدن محروم ایتدی
وجنك وقتاله حاجت قالمیه رق مرادمز کاملاً حاصل اولدی .
هم تواریخ جهانده مثلی نامسبوق شو مظفریت بیك بشیوز نفر
تلفنی بیله موجب اولمدی .

عسکرلر . شو موفقیت عظیمه امپراطوریکزه اولان امنیت کامله کز ومشاق سفریه‌جه مشهود مصابرت وتحملکز ومیدان معرکه‌ده ابراز ایلدیککز جانسپارانه صولت وغیرتکز له وجوده کلمشدر . انجق بو غیرت وشجاعتکزی مکث ایتمکی دخی تجویز ایده‌مم . انکلیز التونی ایله دنیانك بر اوجندن المانیا ممالکنی چکنمکه کلان روسیه عسکریده اوستریالولر کبی یقینده کرداب هزیمت وپریشانی یه کرفتار اوله جقدر .

وبو یکی محاربه حسب الموقع الذ زیاده پیاده عسکرینك جهد واقدامیله نتیجهٔ مظفریت بوله‌جقدر . فرانسزك پیاده عسکری بتون دنیانك پیاده عسکرینه فائقمیدر دکلمیدر بو مسئله ذاتاً فلمنکده واسویچره‌ده حل اولمش ایسه‌ده بو دفعه ویانه قپولرنده دخی تصدیق اولنه‌جقدر .

اوزریمزه کلان روسیه عسکرینك جبزاللری میاننده بکا مقابله ایدرك شرفك تزایدینه خدمت ایده‌جك هیچ برکمسنه یوقدر . اشته بو محاربه ده ینه سزك غیرت وشجاعت ودلیرانه صولتکزله باشه چیقه‌جغندن وجمله کز او لادم مقامنده اولدیغکزدن ممکن اولدیغی قدر آز جان وقان تلفیله اختتامی ایچون الدن کلنیده بروجهله دریغ ایتمیه‌جکمدر .

(برنجی ناپولیون ـ ترجمهٔ تاریخ ناپولیون)

مثال

(عسکرلر . شجاعت فطریه‌کزی بو اوستریچ جنکنده دخی فوق العاده برصورتده ابراز ایتمش اولدیغکز جهتله (عرض)

عرض لازمهٔ ممنونيته يكيدن بورجلو اولدم . قره قوشلر كزى برشرف مؤبد ايله تزيين ايلديكز بالذات اوستريا وروسيه امپراطورلرى قوماندا سنده اولان يوز بيك نفرلك بر اوردو درت ساعته قالمدى تارمار و پريشان اولدى . وسطوت سلاحكزدن قاچوب قورتيلانلرده ينه صولره و بتاقلقلره غرق اوله رق سمت نجات وسلامت بوله مديلر . قرق بيراق روسيه خاصه عسكرينك ايشلمه سنجاقلرى يوزيكرمى جنرال اوتوزبيك اسير الى الان نامدار اوله جق بو يوم مسعودك آثار فتوحاتيدر . دشمنلرمزك بونجه تمدح وتفخر ايله سزه قارشو چيقاردقلرى پياده عسكرى ضرب شمشير صراتكزه براوفاق وقت ايچون بيله طيانمه يوب تارومار اولدى كيتدى واو ككزده دشمن اثرى قالمدى . اشته بواوچ ماه ظرفنده عليهمزه اولان شو اوچنجى قيام واتفاق دخى فسخ ومحو اولدى . وابواب مصالحه ينه آچيلدى . شمدى رنونك بوطرفنده اهالئ فرانسه يه ايتديكم وعدى انجاز ايليه رك بزه امنيت حاصل ايده جك ومتفقلرمزه مكافات اوله جق بر مصالحه وقوعه كله جكدر .

عسكرلر . وطنمز اولان فرانسه نك سعادت وشرفنى موجب اوله جق هربر مصالحى تسويه دن صكره سزى فرانسه يه كتوره جك وآثار توجه امپراطورانه مى حقكزده داعئ مباهات اوله جق صورتده ابراز ايده جكمدر . اهالئ فرانسه ده سزلرى فرط مسار وافتخار ايله دراغوش ايده جك ويالكز (بنده اوستراليچ محاربه سنده بولندي ايدم) ديمكزله

اشته برجنك آوریکیت دها دیوسزلری بربرینه پرمقله کوستره‌جکدر ·

(برنجی ناپولیون – ترجمهٔ تاریخ ناپولیون)

مثال اون بش کون ظرفنده التی دفعه منصور ومظفر اوله‌رق دشمندن یکرمی بر سنجاق اللی بش پاره طوپ برچوق قلعه‌لر وپیه مونته‌نك اك متین واك منبت محللرینی فتح وضبط ایتدیکز بونلردن ماعدا اون بشبیك اسیر الوب اون بیکدن زیاده دخی میدان حربده فوت ومجروح براقدیردیکز · بوآنه‌دك قوری قیالر ارا سنده جنکاشه‌رك شرف شجاعتکز آثار پرتوینی بیهوده صاچمش ووطنکزه برمنفعت حاصل ایده‌مامش ایدیکز · بوکونکه کون اشبو خدمتکزله اوته‌ده ظفریاب اولان رنو وفلمنك اردولرینك قزاندیغی شان وشرفه کسب اشتراك واستحقاق ایتدیکز · هر برشیئه محتاج ایدیکز لکن بو احتیاجات هیچ کوزیکزه کوزکمدی شوجنکلری بتون طوپسز قزاندیکز · چایلری کوپریسز کچدیکز · بواوزون یوللری چارقسز یوریدیکز · بعضاً دخی اچ وعریان اچیقده کیجه‌لر کچوردیکز سزلك چکدیکز محنته تحمل ایتدیکز مشقته طیانمق ایچون مجرد سزلر کبی بویله جمهور لشکری وسربستی عسکری اولمق ایجاب ایدرمش · تشکر ایدرم سزدن عسکرلر · وطنمز بو اقبال جدیدینی ثمرهٔ همتکزدن الدی وسزه بورجلو اولدیغی شکرانیتی ابراز ایده‌جکدر ·

(تولون)

تولون نصرتی اثری زائل اولمیه‌جق اوطقسان اوچ سنه‌سی فتوحاتنه مقدمه اولدیغی مثللو بو شمدیکی اثار ظفریکز دخی ایلروده دها جسیم و موجب اشتهار فوز و نصرته بدرقهٔ اهتدا اوله‌جقدر • بلا پروا اوزریکزه هجوم و اقتحام ایدن ایکی اردو شمدی کرفتار دهشت و اضطراب اوله‌رق اوکیکزدن قاچمغی دوشنیورلر • سزی استحقاره سکردن و دشمنلر کزك غلبه‌سنه سوینن اهل فساد شمدی پیچتاب شرم و خجالت التنده ترل ترل دتره یورلر • بوجمله ایله عسکرلر بی پروا سویلرم دها هیچ برشی یاپمدیکز چونکه اوکیکزده یپاجق شیلر چوق هنوز تورینی و میلانی و باسو یلك انتقامنی اله مدیکز • عسکرلر سفرك ابتداسنده هرشیئه محتاج ایدیکز شمدی هرجهتله وسعت ورفاهکز واردر دشمندن الدیغکز انبارلر صاییسزدر • محاصره و سرعت طوپلریکز کلدی یتشدی • عسکرلر ارتق وطنکزك سزدن بیوك فتوحات بکلمکه حقی یوقمی • بو امیدی بوشه چیقاره بیلورمیسکز • واقعا اك بیوك مشکلاته غلبه ایتدیکز / لکن دها نیجه نیجه جنکاره کیروب نیجه مملکتلر اله‌جق و بونلردن دها بیوك چایلر کیچه‌جکسکز • وارمی ایچکزده غیرت و جسارتنه فتور کتورن وارمی اپنن والپا طاغلرینه چیقدقدن صکره اسیرمز دیمك اولان شو دشمن مغلوبك حقاراتنه تحمل و رضا کوسترمك استین •

حاشا موننه نوتنه میله ز یمو وه‌غو موندووی فاتحلرنده بویله برنامرد بولنه مز • جمله کز فرانسه

شهرتنی دها اوزاقلره کوتورمك نائرهٔ شوقیله سینه سوز صلابتسکز بیلورم • جمله کز سزی تحت زنجیر اسارتده طوتمق استین او مغرور قراللری تذلیل و تحقیره هوسکارسکز • جمله کز شان وشرفی موجب ووطنکزك بو نجه فدا کارانه مصارفاتنك تأدیه‌سنه تقابل ایده‌جك صورتده دشمنه بر مصالحه تکلیفنه غیرتکشسکز • جمله کز مملکتلر کزه کتدیککز حالده کمال افتخار ایله (بنده ایتالیا فاتحی اولان عسکردن بری ایدم) دیه بیلملیسکز)

(برنجی ناپولیون ـ ترجمهٔ تاریخ ناپولیون)

مثال

(عسکرلر

اولومده پریشان اولان اوستریا عسکرینك انتقامنی المق اوزره شمدیده اوزریکزه روسیه عسکری کلیور • بونلر (هولپرون) قصبه سنده اوروب طاغتدیغکز وشوراده بوراده تعقیب ایدوب طوردیغکز اومعهود عسکرلردر • سزك تحت ضبطکزده بولنان مواقعی دشمنك استردادی متصور دکلدر • دشمن اشاغی اینوب صاغ قولمزك اوستنی کسه‌جك اولدیغی حالده بزده ضربه حسب المواقع کندوسنی یاندن اوررز •

عسکرلر • طابورلریکزه بن کندم قوماندا ایده جکم متخلق اولدیغکز شجاعت ومتانتله دشمن طابورلرینی منهزم وپریشان ایتدیککز حالده اوزاقده طوره‌جغم لکن ظفر وفتوحاتکز بردقیقه شبهه‌ده قالورسه امپراطوریکزی (الك شدید)

الك شديد آتش ايچنده كوره جكسكز شو كون فرانسز پياده‌لرينك ناموسنه و نامنه متعلق بر كون اولوب بو ايسه بتون ملتك ناموسى ديمكدر . فتوحاتك تأخر و تداخلنى هيچ بر وجهله تجويز ايتمم پاره لولرى طاشيمق وسيله سيله صاقين كمسه صف حربدن طيشارو چقمسون و هر نفر انكلتره اقچه سيله اوزرمزه قيام ايدن و وطن و ملتمزه خصم دائمى اولان دشمنلرك مقهور و برباد اوله‌جقلرى كونك بر كون اولديغنى در خاطر ايتسون اشته شو فتوحاتله اميد ايدرمكه سفرده خى ختام بوله‌رق بزلرده قشله لرمزه چكيلورز و فرانسه‌دن كلان جديد و تازه عسكرله برلشوب ملتمزك شان و شرفنه سزا بر مصالحه حاضر ايده بيلورز .

(برنجى ناپوليون - ترجمهٔ تاريخ ناپوليون)

مثـال

(عسكرلر .

المانيادن فرانسه‌يه عودت امرينى آلمش و برقاچ قوناق دخى ايلرولييه‌رك پاي[illegible] ودكزى تبريك ايچون جسيم الايلر وشنكلرده ترتيب ايدلمشدك كن دشمنلرمزك نقاب منافقانه‌سى التنده عليهمزه ترتيبـر كه دلرى فساد و خصومت ظاهره چيقدى . و برلينده حقلا[illegible] ليوالرى ايشدلدى . فرانسه‌نك هنكام ظفر كاريسنى بو[illegible] ندر[illegible] سنه . اقدم اختلال داخليمز صره‌سنده و طيلرم . [illegible] راتدكارى ايامه قياس ايدرك اوزريمزه حربه قيـرلركزده ثبات واقعا مرادلرى اولكى كبى پاريسى فتح ايد الله نصرت [illegible]يدم و تخريب دكا [illegible] نرياكى حسن [illegible] [illegible]ره)

لکن سنجاقلرینی متفقلرمز پایتختلرینه نصب ایدرك میدان معرکه‌ده قزاندیغمز نشانهٔ مظفریت اولان اودفنه‌لری باشمزدن قوپارمق اقصای امللریدر کندی کوزلری اوکنده بزم مظفر الایلرمزك فرانسه‌یه چکلمسنی مراد ایدیورلر ·

عسکرلر

شرف جاده‌سندن بشقه بر طریقله قنغیکز فرانسه‌یه عودتی آرزو ایدر قنغیکز طاق سعادت نطاق مظفریت التندن کچمکسزین وطننه کیرو دونمکی امل ایلر قیش دکز مشقتلرینه تحمل ایدرك علیهمزه قیام ایدن اوروپایی برقاچ دفعه فتح ایله‌مز متفقلرمزی ترك ایدرك قاچاقجی کبی فرانسه‌یه عودت ایتمك و فرانسه قره قوشلری پروسیا قره قوشلری حضورنده قورقوب قنادلرین ایندیردی دیدرتمك ایچونمی ایدی ·

حاشا تجبا بزی علیهلرینه تحریك ایدنلرك حال خسران انتقالی نره‌یه وارا‌جقدر · پروسیالولر بوندن اوندرت سنه اقدم دوچار اولدقلری کردابه تکرار [illegible] جکلردر ·

اوکرنسونلر اویله ایسه بو بیوك [illegible] یله اتفاقلری کندولرینه نه درجه موجب سعادت ایسه [illegible] او ملتك خصومتی حقلرنده بحر اوقیانوسك [illegible] زیاده مورث دهشت اوله‌جقدر ·) [illegible] متانتله د[illegible]

(برنجی جلدده او زاقده ترجمهٔ تاریخ ناپولیون)

وشرسال [illegible] یهده قالور [illegible]
[illegible] یلر دشمنك حرکا[illegible]م اماره‌لری کورینیور ·
(ماتیوسك)

مانیوسك اردوسیله برابر بورایه کلیشنه باقیلورسه سردارمز یا انلرك دیدیکی کبی مغلوب اولمش ویاخود بنم ظنم کبی سفر موسمی کچدیکندن بوقلعه یی سزك غیرتکزه امانت براقه‌رق مشتایه عودت ایتمش ٠ حقیقت حال هر هانکیسی اولورایسه اولسون بز بوراده سردار ایچون حرب ایتمیوز ٠ الحمدلله مسلمانز ٠ مقابله‌مزه کلان دشمنله وظیفهٔ جهادی اجرا ایتمك اوزریمزه فرضدر ٠ پادشاه قولی یز ولی نعمتمز اولان خلیفهٔ اسلامك برقطعه‌سی دکل بر آوچ طپراغی ایچون جانمزی فدا ایدرك یدیکمز اتمکی کندیمزه حلال ایتمك جمله‌مزه واجبدر ٠

ملتمز سرحدك امنیتنی بزم همتمزدن بکلیور ٠ ایکی قوم اراسنده آچیلان میدان مبارزه نك قراریني بزم غیرتمزه یره جك اوچ آیدر آچ قالدق ٠ یاصدق یرینه قلیجه یاصلاندق بوقدر اخوانمز کوزیمزك اوکنده شهید اولدی ٠ ایچمزده یاره یمدك انسان قالمدی ٠ کله‌لر ایچنده یووارلندق ٠ بوقدر همتك بوقدر غیرتك نتیجه سنی بوکون کوره جکز ٠ الحمدلله جمله کز بیلیرسکز که دشمن قارشوسنده وفات ایدنلریمز شهید اولور ٠ صاغ قلانلریمز کرك دنیاده وکرك آخرتده نجات وسلامت بولور ٠

بن المان دشمننك هجومنی بیلیرم ٠ برکره یوزی دونرایسه مغلوب اولدیغی کوندر ٠ یرلرکزده ثبات ایدك ایلك هجومدن ییلمایك آندن صکره بعون الله نصرت بزمدر ٠)

(تریاکی حسن پاشا ـ قنیژه)

بو نطق عسکری یه اردوله نشر و اسطار اولنان اعلانات
دخی انضمام وتلاحق ایدر و بونلرك هر نصل اولور ایسه
اولسون اختصار وشدتی جامع اولملری شایان دقت اموردندر ·
مثال

(ارقداشلر

سایهٔ موفقیتوایهٔ حضرت ولی نعمتیده اثار سعی وغیرتکزله
کرید اطه سنك أصلا حاتی حاصل اولمش وجسم اختلال
دست مظفریتکزده بسبتون جان ویرمشیکن بونی یکیدن
جانلاندرمق وبزی یورمق اوزره برطاقم اشقیا دولتمزك
آتنه‌ده‌کی سفارتخانه‌سی اوکندن رزالت بیراغنی آچه‌رق
وحدود ادبدن خارج برچوق هذیانلر صاچه‌رق کچوب اون
کون اول جزیره یه کلمشلر ایدی · بونلرك ایاق باصدقلری
کوندن اعتبارا قندیه نك مالویز طاغلرندن بدأ ایله ایدانك قارلی
ویوکسك طاغلرنده وآمار یا و آپو اصیلاك درین دره لرنده
دپه‌لیه دپه‌لیه قولایلقله باصلماز و از قوتله کیرلمز وقیش موسمنده
کزلمز شهرتیله مشهور اولان اسفاکیانك قار ایله قپانمش
طاغلرینه طیقوب وسزده دوز اوو ایه کیرر کبی آرقه‌لری
صره کیروب اول واخر اشقیانك برثلثنی تلف وخیلیسنی دخی
حرباً در دست ایتدکدن صکره بقیه سی اولان بیك بوقدر
نفرینی رئیسلری بولنان پترو پولاکی وسائر دها بعضیلریله
برابر استیمانه مجبور ایدرك سطوت غالبه‌کز التنه الدیکز
و بونکله برابر دخالت ایدنلری اینجتمامك ودوشنلری اسیرکمك
اخلاق حسنه‌سیله موصوف اولان عثمانلولق شیمه‌سنی دخی

(اثبات)

اثبات ایله خقلرنده معاملات انسانیتکارانه دخی ابراز ایلدیکز . و بویله برغیرت و بسالت فوق العاده کزله هم جزیره نك قاریشقلغنی بتورمش و همده ناموس دولت وملتی یرینه کتورمش اولدیکز . ارقداشکز بولندیغم صفتیله بونلردن حصه مه اصابت ایدن شرف و مفخرت و ممنونیت و مسرتك تشکرنده عجزمی اعتراف ایدرکن حسب الامکان ایفاسنه بورجلی بولندیغم وظائف تشکر کارانه مك ابرازیله برابر شو موفقیت فوق العاده نك امداد حق ویاوری روحانیت حضرت رسول رب الفلق ایله محضا طالع فرخنده مطالع حضرت پادشاهی آثار مستقله سی اولدیغنی بیان صره سنده بالسهوله شو موفقیتکزك اسباب ظاهره سندنده سزی آگاه ایتمکی قوماندانلق وظائفندن عد ایلدم . شویله که کرید مسئله سنك باشلاندیغی کوندن تا بو وقته کلنجیه قدر اشقیانك تعقیب و تنکیلی یولنده کریدك جمله طاغلرینی آشمش و قارلر و صغوقلر یمش وهردرلو غیرت و بسالت کوسترمش ایسه کزده جزیره نك هرطرفی آچیق اولدیغندن اشقیا حرکت شجیعانه کزی اوزاقدن ایشیدر ایشتمز یردن یره وطاغدن طاغه قاچه رق ویقین یرلرده برکونه نقطهٔ استنادکز وارزاق آله جق انبارلریکز اولمدیغندن حرکتکز آغر وکلفتلو برقافله استصحابنه محتاج اوله رق حیدودلق حالنده طولاشان اشقیانك تعقیبیله نتایج مطلوبه یه دسترس اوله مدیغکز جمله جه معلوم مدر . شمدی ایسه لله الحمد والمنه ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمزك سایهٔ قدرتوایهٔ شاهانه لرندن دست غیرتکزایله

آچدیغکز یوللر و معماریٔ اقدام وغیرتکزله یاپدیغکز قله‌لر جزیره‌نك مثالسز اولان جبال شاهقه‌سنی دوز اووا هر برینی سزلك ایچون بارینوب راحت ایده بیله جك بر یوزد ویووا هیئتنه قویوب اشقیانك جولانگاهی طار وحرکتکز کسب سهولتله هر بر دست محافظه‌کزه کچوب فرقهٔ عاصیه تارماز اولمسیله یکرمی بش سنه‌ده فتح اولنمش اولان کرید اطه‌سی دست فاتحانه‌کزده یکیدن فتح اولنمش اولدیغندن ومقدما یول وقله‌لرده چکمش اولدیغکز امکار ایسه بو کونکی کونده اون کون ایچنده بویله بر مظفریتی تسهیل ایلدیکندن (اکمینجه بیچلمز) مثل مشهوری بوراده دخی میدانه چیقدی . بونی افاده‌دن مراد عاجزانه‌م شو موفقیتکزه باعث اولان وبدایتده شاید که عبث ظن اولنان اسکی امکاری یاد ایله همت وغیرت سابقه ولاحقه‌کزی تقدیر وتحسین ایتمکدر .

بو خدمات مشکوره ومساعیٔ مبروره‌کز ولی نعمتمز پادشاهمز افندمز حضرتلرینك نزد همایون ملوکانه‌لرنده رهین محظوظیت بیورلمقده ایدوکی هروقت طرفمه تبشیر اولنمقده اولمسیله بو مفخرت جهانقیمتدن وخصوصیله شو موفقیت جدیده‌دن طولایی سزی و او صره‌ده شرف رفاقتکز نسبتیله کندومی تسعید وتبریك ایدرك شرعا ودیانتا مدار سعادت دارین بیلدیکمز رضای فیض ارتضای حضرت ولی نعمتیه موافق وعثمانلو عسکرلکی شان وشرفنه لایق دها نیجه نیجه خدمات مشکوره ابرازینه موفقیتمز تمنیاتنی تذکار (وجمله‌کزه)

وجمله كزه على الانفراد سلام ودعاى مخصوص عاجزانه‌مله برابر تشكرات بيغايه‌مى تكرار ايدرم . حضرت واهب الامال سايهٔ مكافاتوايهٔ حضرت پادشاهيده هر بريكزى مراد ومقصدينه نائل ومظهر وسنجاغكزى دائما منصور ومظفر بيورسون . اى جنكاورلر متاعب عسكريه نقدر كوچ ايسه شرف ومزيتى اوقدر بيوكدر . ولى نعمت بينت پادشاهمز افندمز عسكر قوللرينى مرحمةً اولاد ناميله ياد بيورمسى وملت محترمه‌مز دخى بزلرى هرحالده ممتاز ومحترم طوتمسى اغور فيض نشور دولت وملتده ابراز خدمات مشكوره ايچون جانمزى فدا ايده بيله جكمزدن نشئت ايدن بر مفخرت عظمى اولديغندن بوندنبويله‌ده هرحال ومحلده بونك قيمت جهان بهاسنى فعلاً تقدير ودعاى بالخير حضرت ولى نعمتى‌يى كيجه وكوندوز زيور زبان صداقتسمير ايتمليز .

(حسين عونى پاشا)

هنكام حضرده عساكرى تلطيف وتشويق ايچون قوماندانلر طرفندن ايراد اولنان نطقلر دخى نطق عسكرى ملحقاتندندر دواتلو نجابتلو) يوسف عزالدين افندى) حضرتلرينك مكتب فنون حربيه‌يى تشريفلرنده ايراد بيوردقلرى نطق جليل كبى

﴿ صورت نطق عالى ﴾

جمله شاكردانك دهان تشكر بيانندن اوملق اوزره قرائت اولنان تشكرنامه‌نك مزاياسى سلك كزين عسكرينك قدر وفضيلت جليله‌سيله بونى جائز اولانلر ايچون اغور ميامن

موفور جناب شاهانه‌ده فدای جان ایتمكه قدر مترتب اولان شكر ومحمدت وظيفهٔ ناجیه‌سنی حاوی وشاكردانك موقع امتحانده نظر تشكرانیله كوریلان استعداد واهلیتلری دخی اوشرفی احراز واكتسابه كافی اولمغله بو ایكی جهته‌ده بشقه بشقه بیان ممنونیت ایلرم ٠

فی الحقیقه شو عالمده اك بیوك برشرف تصور اولنسه فضل وكمال واك ایلرو برشان واعتبار ارانلسه او دخی عسكرلك مزیتی اوله‌جغی مستغنیٔ قید استدلالدر ٠

بناء علیه اشبو مكتب فیض مكسبه دوام ایدن ابنای وطنك شو ایكی سعادت عظمایی بردن احراز ایتمك یولنده پیرایه ساز امتیاز اولان كمال سعی واقدامندن حصه‌دار ممنونیت وتحدیث نعمت جلیله‌ٔ حضرت ولی نعمت ایچون ترتب ایدن تشكراتك اثر فعلیسی اولان ایثار نقدینهٔ جان وظیفهٔ مقدسه‌سنده مسلكم اقتضاسنجه كندولرینه اشتراك ایله حائز مباهات ومفخرت اولورم ٠

آفتاب عالمتاب وجود همایونلری بارقه انداز افاق سلطنت وانوار الطاف واشفاق مراحم نمونلری منور ساز عیون ملت اولان جهانبان مكارم خصال وشهنشاه دریا نوال افندمز حضرتلرینك نیات فوائدایات ملوكانه‌لرینك باشلوجه‌سی علوم ومعارفك انتشاریله سایهٔ موفقیتوایهٔ جناب ظل اللهیلرنده محامد فرمای حصول اولان ترقیاتك دوام واستقرارینه منحصر ومعطوف اوله‌رق شاكردانك حائز اولدیغی مایهٔ استعداد وقابلیت ومعرض امتحانده ابراز ایلدكلری ملكه

(ومهارت)

ومهارت دخی مقصد عالیٔ مذکورك حصولنی تأمین ایده‌جکنده اشتباهم یوقدر .

همان جناب حق شهریار معارفپرور وجهاندار مراحمکستر ولی نعمت بیمنتمز افندمز حضرتلرینی الی آخر القیام اورنك شوکت وسلطنتده مستدام وتحصیل معارفله اظهار مأثر کمالده صرف ما حصل همت واقدام ایدن شاکردانی دخی مکافاة وعواطف سنیه یه مظهر ایتله بکام بیورمسی دعاسنه

❋ پادشاهم چوق یشا ❋ مناجاتنی ردیفاختم گفتار ایدرم

مقارن حقیقت اولان نطقلر فتوحاتی نقل اولنان برفاتحه ویابرقوماندانه عطف واسناد ایدرك مورخینك یازدقلریدر . یلان وخلاف واقع نطقلر ایسه بعض شعرانك وارباب قلمك مثل کونه یازدقلری وشوکا بوکا اسناد ایتدکاری نطقلردر .

❋ نوع ثانی ـ فصاحت تحریریه ❋

(باب اول ـ فصاحت ادبا ویاخود فصاحت اداب)

فصاحت اداب دیانت وحکمیاته متعلق مباحث دیمك اولور که مباحث مذکوره عین حقیقت بولندیغی جهتله وسائط اقناعیه کندوسنده موجوددر .

❋ باب ثانی ـ فصاحت تاریخیه ❋

(تاریخه دائر صورت عمومیه وانك فصاحتی)

تاریخ وقوعات حقیقیه‌نك حکایه‌سیدر شاهدز ماندر ضیای فضیلتدر حیات ذهندر ساعیٔ زمان قدیمدر .

شعرك مقصدی تسخیر وتفتین فصاحتك مقصدی

اقناع و ترغيب فلسفه نك مقصدى طبايع اشيا وحقيقت احوالى تحرى وتفتيش اولديغى كبى تاريخك مقصد وموضوعيده نخى وقايع حقيقيه يى تبييندر .

اشته بو جهتله مورخده باشلوجه طوغرولق وراستكويلق خاصهٔ جميله سنك وجودى شرطدر .

حقيقت ماديه وقوف ايچونده مورخ اولان كمسنه برطاقم خرده وفقط جالب دقت نكت ووقوعاتى بى محابا تحرى ايتملى وحكايه ايدلمش اولان عينى وقعه يى مؤلفات مختلفه دن آراملى كتبخانه لرى قارشديرملى كوتوكلرى يوقلملى حاصلى وقعه نك منبع اصليسنى واساس ومبناسنى بولمليدر .

اشته اجزاى لازمه بو وجه اوزره جمع واستحضار اولندقده آنلرك بر برندن حقيقت واهميتنيده فرق وتمييز ايتمليدر . زيرا بعضيلرى اولدقچه مقارن حقيقت كورينور وبعضيلريده برغرض تحتنده يازلمش بولنور وبرطاقلريده ياكاش خبر المش اولمغله حقيقتدن عاطل قالور .

اشته مورخ اولان كمسنه اويله برقوهٔ مميزه يه مالك واستنباط احكامه مقتدر بولنمليدر كه حقيقت حالى اكثريا اكاذيب ايله قارشمش اولان خطالردن تفريق ايده بيلسون .

مورخ يالكز حقيقتى سويلمك ايله ده اكتفا ايتميوب انى تماميله واسبابيله ده بيان ايتمليدر . بونك ايچون مورخك ديكر بر خصيصه سيده بيطرفلق بولنمليدر .

مورخ وقوعاتى تنظيم غرضيله نه حال طبيعيسندن چيقارملى

(ونه ده)

ونه‌ده هر کسه راجع اولان مدح وذمدن کیرو طورملیدر . فقط او بیطرفلقده اویله غ[illegible]ته سزلق کبی صوغوقلغه مبدل اولمامليدر . مصفدك تركيب وتنظیمنده مورخك برنجی دقتی یازاجغی شیئ مکن مرتبه سیاق واحدده طوتمغه مصروف اولملی یعنی بوندن مرادمز یازدیغی تاریخ بربرینه ربط وعلاقه‌سز شیلردن مرکب اولمیوب فکر کاملی ایرادایدر برقاعدهٔ کلیه یه مربوط ومستند بولنملیدر . وبو مورخ وقوعات مختلفه یی عینی وقتده وقوعبولدی دیه‌رك مطلقا برمحله درج ایتمك هوسنه وترتیب سنینه رعایت سوداسنه‌ده دوشمامليدر . بلکه وقایعك طاقم طاقم ترتیبیله بربرلرینه حسن صورتله ربطنی کوزتملیدر .

بونکله برابر یازیلان تاریخدن انتظار اولان نفع واستفاده مورخده شو ایکی خاصه‌نك همان وجودینه معلق کبیدر که بری طبیعتدن معلومات تامه سی اولمق ودیکری اقوام موجوده‌نك وحکومتلرك احوال وطبایعنه وقوف کاملی بولنمقدر . طبیعتدن معلومات تامه‌سی اولملیدر که اشخاصك حرکات واحوالندن برفکر صائب آلسون . اقوام موجوده‌نك وحکومتلرك مشوار وطبایعنه وقوف کاملی بولنملیدر که انکله حکومتلرك دوچار اولدیغی انقلابات وتبدلاتی وحالات سائرهٔ بواتیقیه یی حقیله محاکه ایدرك کندی ایچون بردرلك حاصل ایتسون ووقایعك اسباب موجبه سنی ظاهره چیقاره‌بیلسون . وتاریخ عادتا انسانلرك تیقظ وانتباهی وتعلیم وتدریسی ایچون آچلمش بر درس دیمك اولمغله مبحوث عنهی

دائما نفس الامرده مستحسن برطاقم مواد اخلاقیه‌دن عبارت اولملیدر ٠ کرك توصیف وتعریف موادده وکرك حکایهٔ وقایعده مورخ شبهه‌سز حامئ فضیلت بولنملیدر ٠
قله النسان تاریخك افاداتی متین ومدلولی کرك عالی وکرك عادی اولسون بالجمله تزیینات وتوشیحاتدنده عاری بولنملیدر ٠ وتعبیراتك مقام مخصوصنده ایراد واستعمال وجمله‌لرك بعضاً اوزون وبعضاً قیصه اوله‌رق اتیانیله دائما صور مختلفه‌اورزه بولندیرلمسیده لازمه دندر ٠ وتزیینات کلامیه بالبداهه ظهوره کلور ایسه اوده ترك اولنیوب لکن تحریسندن اجتناب ایدلملیدر ٠
زیرا مورخك مقصدی برطاقم تعبیرات مزینه ایله اثار ینی مطالعه ایدنلری اکلندیرمك اولمیوب بلکه حلقه سبق آموز نفع ومضار بولنمق وتشخیص نیکی وبدی یه برمثال ویررك همجنسنی تعلیم واهدا ایتمك اوله‌جقدر ٠
فصاحت وبلاغت مورخ روایاتنه علاوه ایتدیکی بعض افظلرده ووقایع عادیه یه متفرع اتیان وایرادینه لزوم کوردیکی اوفاق تفك حکایاتده وحسب المناسبه استعمالنه حاجت کوریلان تخییلات وتصویراتده بولنه بیلور ٠
کتابت تاریخیه حکملو ونافذ اولمق ورغبت عامه یه مظهر بولنمق ایچون مورخ محکیهٔ وقایعده محاسن اداب واخلاقدن منشعب برفکر ومسلکه خدمت ایتملی وانی کندویه منهاج وپیشوا ایدنملیدر ٠ وبویولده یازیلان تواریخك تدرسی عالی والقا ایتدیکی خاطره‌ده باقی اولور ٠

(ویز)

وبر تاریخك فصاحتنه قلبه كتوردیكی اقناع وامنیت دلالت ایدر .

مثال

(وقتا كه مقدما اقلیم عربدن ظهور ایله از مدت ایچنده نور سحر كبی افاقه منتشر اولان فرق اسلامیه نك پرتو اقبالی مشرق طرفلرنده كردباد اختلال ایله پرده دار اولمقده ومغرب جانبلرنده اهل صلیب متعصبلرینك ظلمت ظلمنه اوغرایه رق غروبه حاضرلنمقده ایدی . ماوراءالنهر اوزرلرندن سیل بلا كبی طغیان ایله فرات صوینه و بلكه اردن بوینه قدر یاییله رق اوكنه كلان معموره لری زیروزبر ایدن تاتار بلیه سنك سائقهٔ تسلطیله خانماندن جدا اولان ال عثمان برقاچ بیك توابعیله سكوت نواحیسنی مقر اتخاذ ایتمشدر .

شو كوردیكمز مبنای عظیم سلطنت كه التی یوز سنه دنبرو انقلابات عالمك شدید صدمه لرینه اوغرامشیكن حالا مقامنده قائمدر بویله برقوهٔ جزئیه نك تدمیر خصم ایله تعمیر ملكه مصروف اولان اقدام واجتهادی سایه سنده تأسس ایلدی . واقعا بوقوت جزئیاتدن معدود ایدی . فقط نه برطرفنده سلچوقیه خرابه لرینك انقاضی اوزرینه تشكل ایدن طوائف ملوك دولتلرنده سلاح پرتوی ودشمن قانیله نشو ونما حالنده اولان بویله برشجرهٔ عالیه نك تضییق اتساعنه مقاومت ایده جك قدرت موجود ایدی .

نه دیكر . . . . .)

(رسالهٔ ـ دور استیلا)

تقسيم تاريخ

تاريخ رأساً اوچه تقسيم اولنه بيلوب برى تاريخ سياسى ويا مدنى ديكرى تاريخ علوم واداب واو بريده تاريخ طبيعيدر تاريخ سياسى كرهٔ ارضده بولنان اهالى وحكومتلرده ظهوره كلمش اولان وقايعى باحثدر بوده تاريخ عالم تاريخ عمومى تاريخ خصوصى اعتباريله اوچه انقسام ايدر ٠

تاريخ عالم جمله ملل واقوام وحكومتلرك تشكلندن يعنى ابتداى خلقتدن ودور آدم عليه السلامدن وياخود مصرلولردن وسريانيلردن وفرس ويونان وروماليلردن ويا فخر كائنات افندمزك بعث وظهورلرندن بدأ ايله بولنديغمز زمانه وكونه كلنجيه قدر كذران ايدن باجمله وقايعدن بحث ايدر ٠

تاريخ عالمده تاريخ قديم تاريخ قرون وسطى تاريخ جديد ويا قرن اخير اعتباريله اوچه تقسيم اولنور ٠

تاريخ قديم خلقت حضرت ادمدن فخر كائنات افندمزك بعث وظهورلرينه وابتداى هجرته قدر ٠ تاريخ قرون وسطى ابتداى هجرتدن ظهور دولت عثمانيه يه قدر ٠ تاريخ جديد ابتداى ظهور دولت عليه دن خاقان فردوس آشيان سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك نظام جديدى احداث وينيچريلكى الغا بيورديغى زمانه قدر ممتد اولوب اندن صكره سنه يعنى ابتداى تشكيل نظامدن شو كونه دك مرور ايدن زمانه ده تاريخ عصر دينور ٠ تاريخ عالم قلمه آلمق حقيقةً بر امر صعبدر و بلكه بر آدمك اقتدارينك مافوقنده در

(زيرا)

زیرا تاریخ مزبوره جمله اقوام موجوده توار یخنك تفصیلات اساسیه سنی یازملیدر .

بونك ایچون مورخ اولان کمسه قلمی النه المزدن اول دولت وملتلرك وقایعنی وانلرك ویردیکی نتایج وآثاری ثبت وجمع ایله حقیقت مادیه لرینه کسب اطلاع وامنیت ایتمك ومأوضع لهلرینه ونفس الامره مطابقت ایدر صورتده بیلمك واوکرنمك لازمدر .

تاریخ عمومی بروقتك بالتمام وقوعاتنی ویاخود برملتك ودولتك باقی اولدیغی مدتجه احوالنی بیان ایدر . مثلا دولت علیه تاریخی . روما تاریخی کبی .

لسان ترکیده خیراه افندی تاریخی ولسان یونانیده هرودوتك تاریخی وروماولرك تیت لیو ایله تاسید وانکلیزلرده لینغارك تاریخی تاریخ عمومی دیمکدرلر .

برملتك تاریخنی تمام وکوزل یازمق ایچون اوملتك تا ابتدای ظهورندن باشلیه رق نه یولده کسب ترقی وجسامت ایتدیکنی بر بر بیان ومتخذی اولان اصول پولتیقه یی تفریق وعیان ایتملی واخلاق واوصاف واحوالنی ودرجهٔ قابلیت واستعدادینی وجهت میلانی ومتمسك اولدیغی دین ومذهبی وافرادینك ویاهیئت حکومتنك درجهٔ یسار وثروتنی وموقع حصوله کتورمش اولدیغی انقلابات عظیمه یی وسابقهٔ احوالنی وانقراض ویا کسب جسامتلرینك اسباب حقیقیه سنی ایضاح وتبیین ایدرك متضمن اولدیغی وقایعی خطوه بخطوه

ودرجه درجه تا انقراض کاملنه ویاخود مشهود اولان سعادت حال وایام حشمت واقبالنه قدر توصیل وتکمیل ایتملیدر ·
تاریخ خصوصی بر وقعهٔ عظیمه ویاخود بر ایشك اجراسنه تخصص ایتمش زمان معلومك حال وشانندن بحث ایدر · اهل صلیب تاریخی فرانسه اختلالی تاریخی سلیم نامه سلیمان‌نامه افغان تاریخی ناپولیون تاریخی وسائره کبی ·
اکر بر ملتك تاریخ اختلالی یازلمق مراد اولنور ایسه ذکرنده نفع متصور اولمیان وقوعاتی کلك سکوت ایله کچوب تحکیه قلنانلرده حسن صورتله رابطه ویرملی و بو مثللو اختلال تاریخلرینك کتابتنده رقت ولطافت ونزاکت ایله برابر شدت وسورت وحشمت وزینت بولندرملیدر ·
و اوصره‌ده بر وقعهٔ مهمه‌نك تحکیه‌سی آرزو ایدیلور ایسه بر مقدمه اتیانیله ارباب مطالعه‌یی وقت ومحلدن واهالینك اطوار واخلاقندن خبیر ایتملی و بعده تحکیه اولنه‌جق وقعه‌نك مبدأنی واسباب ظهورینی احوال متعلقه‌سیله برابر میدانه قویملی ·
اکرچه بر آدمه متعلق احوالدن بحث ایدیلور ایسه اکا ترجمهٔ حال دینلور بونده مورخ تحکیهٔ احوالنه قالقشدیغی کسنه‌نك وقایعنه متعلق حالات عمومیه‌دن بحث ایدر · وخصوصیله او آدمك مدت حیاتنه دائر مواد ووقوعات اوزرینه حصر قلم ایدوب متشبث بولندیغی افعالك اسباب موجبه‌سنی آچیق ومفصل صورتده بیان ایلر ·

(اشته)

اشته مورخ مرقوم بو يله‌جه اول ادمك نقايص وفضائلنى جمع ايدرك واكا عائد مسائلى تصوير وتركيب ايليه‌رك مستحضراتنى كشيدهٔ سلك سطور ايدوب وشخص مرقوم اوزرينه اولان ملاحظات ومطالعات ذاتيسنى ايسه پك نادر وهمده محلنده صرف ايتمليدر .

ترجمهٔ حال ايله سركذشتك بيننده فرق كلى واردر ترجمهٔ حالده اول ادمك عمومه تعلق ايدن وقايع ومعاملاتى وقوعات وعائدات شخصيه سندن زياده موقع نظر واعتنايه آلنور . سركذشتده ايسه على العميا كرك عمومه وكرك شخصنه دائر مواد كونيه دن بحث اولنور . مثلا برسرعسكرك وياخود اردو قوماندانك ترجمهٔ حالنده بولنديغى محاربه لرده اتخاذ ايتمش اولديغى مسلك ايله كوسترديكى مانوره وحركات حربيه سندن وبونلره مربوط وقايعدن بحث ايديله رك كندوسنك شخصنه متعلق خصوصات خفيفجه بسط وحكايه اولنور واكر قوماندان مشار اليهك سركذشتى يازيله‌جق اولور ايسه وقايع حربيه سيله برابر امور ذاتيه وعائدات شخصيه سيدخى تمهيد وبيان قلنور .

وبرطاقم ذوات مشهوره نك سركذشتلرينى مطالعه ومسلك ومشوارلرى حقنده بزه اطلاع تام ويره‌جكى جهتله انلرك فضائل وحسيات وتأثيرات قلبيه لرينك درجات متفاوته سنه كسب وقوف صحيحاً موجب استفاده اولور وتاريخ ذاتا انسانلرى ينه كندو مشابهلرى ايله تعليم وتربيه يه خدمت ايدر

بر فن جليل اولديغندن فن مذكورن موضوعنه سائر اقسام تاريخيه يه نظراً الك زياده بوراده رعايت ايدلمش بولنور .

مختصر تاريخلر كوزل يازلمش اولدقلرى حالده فائده لرى كثيردر مبتديلر آندن معلومات عموميه اخذ ايدر ومنتهيلر ايسه اونتدقلرى شيئ آنده بولورلر . نخبة التواريخ تقويم التواريخ ودور استيلا رساله لرى كبى . بو نوع تأليفات نه زياده تفصيلاتى ونه ده اولقدر تزييناتى قابل ومتحملدر . مع مافيه مورخ اولان ذات لزوملو بولنان نقاط وموادى ينه حذف وترك ايتميه رك تفصيلات مقتضيه يى اعطا ايتمليدر . لكن مختصر تاريخلرده آز كلمه ايله چوق معنا افاده اولنملى وهمده تركيبده غايت آچيقلق بولنمليدركه بوده فن جليل كتابتده اقصاى كماله وصول ايله اولور اشته دور استيلا رساله سى بو يولده بر اثر معتبردر .

كوتوك . ترتيب سنوى ايله تنظيم اولنمش بر طاقم عظيم مجله لردر كه تاريخ يازاجق آدملر انلرى مأخذ اتخاذ ايدرك اعانه ووساطتلريله ثبت وتنظيم وقايع ايدرلر . كوتوكلر ايچون برنجى شرط طوغرى ومكمل اولمقدر .

تذكره . او نوع محررات تاريخيه دركه مؤلف آنكله بولنديغى عصرك وقايعى اوزرينه معلوم تامه ويرمك غرضنده اولميوب بلكه بالذات مشهوداتنى ويا داخلى بولنديغى برماده يى وياخود منتخبى اولان بر وقعه يى بسط وحكايه ايدر . بوجهتله تذكره يازان بر مؤلفدن تاريخ يازان قدر دقايق وتحريات وبرطاقم زياده معلومات

(بكلمامليدر)

بكلمامليدر ومورخلر واديسنده اويله برسياق ومسلك طوتمغه‌ده مجبور دكلدر سربستانه هر برشيئ سويليه بيلور وآره‌ده عادى برحكايه بيده نقل ايده بيلور انجق اندن مطلوب اولان يازاجغى شيئك نافع وروحلو اولمسى وموجب استفاده وتحف وقايعدن عبارت بولنمسى والحاصل بيان وحكايه ايده جكى ماده ده ولوسه جزئى اولسون برفائده تصور اولنه بيلمسيدر ٠

تاريخ علوم علوم وفنون وصنايع وكتابتك كيفيت ظهور واختراعندن وترقى وكمالنيله تدنى وانحطاطندن ويا تجددو توسعندن بحث ايدر وبونلرله برابر قرون مختلفيه‌يه اولان تأثيراتنى تصوير وارائه ايلر ٠

بوكروهدن بولنسان مورخين هر بر مؤلفك ممارسهٔ علميه‌سنى تمييز وانلرى بربريله مقايسه ومحاكمه ايدرك ومؤلفاتنى نظر امعاندن كچوررك معلومات ولياقت مكتسبه لرينى ظاهره اخراج وتصوير ايتملى وهمده كرك كندولرندن وكركسه تأليفلرينك مبحث وموضوعندن معلومات تامه ويرمليدر بووجيبه نك تمامئ اجراسيچون مؤلف اولان كمسنه حدت ذهنيه ووسعت فكريه وراستكولقله برابر قوهٔ مميزه يه مالك وصاحب اولملى ومع ما فيه بحثنده كزنديكى آثار علميه دنده بهرور بولنمليدر ومؤلفات مذكوره يى بيطرفانه ومدققانه بالمطالعه ومؤلفلرينك يازدقلرى وقتى ويشادقلرى ممالكى واخلاق وآدابنى وديانت ومذهبلرينى واوعصرك تمايلاتنيده درخاطر ايتمليدر ٠

تاریخ طبیعی ساکنی بولندیغمز اشبو سیارهٔ ارضی تزیین
وتنویر ایدن اجرام سماویه وبدایع صنایع الهیه‌دن وکیفیت
خلقت وتماشای هیئتی حیرتبخش اولو الابصار اولور انواع
مخلوقات ومحصولات ارضیه‌دن وطبقات کرهٔ زمینده منخفض
ومحفوظ بالجمله مواد مختلفه دن بحث ایدر که بونلرك جمله‌سی
اجزای تاریخ طبیعیدر . تاریخ طبیعی مذکور حیوانات
مختلفه نك صورت تعیشیله طبایع واوصافندن ووجه توالد
وتنسلجلریله کیفیت حیاته لرندن بحث ایدن مولد حیواناتی
وزروهٔ جبال ایله سطوح زمینده واودیه واورمانلرده
تنبت ایدن مولد نباتی وکرهٔ ارضی تشکیل ایدن معادن
مختلفه یی یعنی مولد معدنیاتی باحث وجامعدر اشته بونك
ایچون علم تاریخك بوقسمنده مورخ بولنه جق کمسه هم فرط
استعداد اصحابنده وهمده ارباب نظر وامعاندن بولنملیدر
ایوجه مشاهده ایچون فکر وبصارت وچوق وقت مشاهده
ایچونده غایتله صبر ومکانت لازم اولوب هرماده نك دقایقنه
تمامیٔ وقوف ایچون قوهٔ مدرکه‌واشیای موجوده‌نك یکدیگرندن
تفریق وتشخیصی ایچون قوهٔ ممیزه‌یه مالك اولملیدر .

﴿ فصل سادس - ترکیب ﴾

ترکیب افکاری جمع وتنظیم ولایق اولان صور کلامیه ایله
تبیین ایتمك اصولیدر . بومطلبك حصولی ایچونده درت
شیٔ لازمدر . اولا مقصدی درین ومتعلقاتیله دوشنمك ثانیاً
فکره تبادر ایدن شیٔ افاتهٔ وقت ایتمکسزین یازمق

(ثالثا)

ثالثاً یازیلان شیئی کندو کندویه تصحیح ایتمك رابعاً بعده برمنشئ کاملك نظر تدقیقنه ترك ایتمك . برکاتب نقدر مقصد بیان ایده بیلور ایسه ترکیبنده اوقدر نوعی واردر . فقط بزبو راده توصیف روایات مکاتیب اعتباریله اوچه تقسیم ایده جکز .

معلم اولان کمسنه بونلردن هرقنغی برینه متعلق قلمه الدیره جغی ماده ایچون اولا طلبه یه مآل ویرملی وحتی اصولنی وفذلکه سنی بیله تحته یه یازملیدر لکن فذلکه ده وضوح اولمزایسه طلبه ایچون استفاده تعسر ایدر صکره ده انلرك آثار قلمیه سنی برر برر دیده امعاندن کچورملیدر .

باب اول ــ توصیف

توصیف . اشیایی تجسم ایتدیرر صورتده تصویر دیمکدر وبوکا وریله جك رنك وصورت اول درجه شدید وتغیردن بری واولدرجه صحیح وثابت واولدرجه طبیعی وتصویرات اولمرتبه جانلو اولملیکه سامعه انی ایشتمك ویااوقومغله کورمك درجه سندن زیاده معلومات یقینیه کله .

مثال (بوغار بربیوك قیانك بغرنده اویولمش وذهب وفضه وعمود وهیکل ومرمر برینه درونی صدف وامثالی شیئلر ایله طولمش ومفروشاتی اطرافنه اوزامش وصارلمش اولان آصمه داللرندن عبارت بولنمش اولوب حرارت شمسه مقابل هبوب باذ صبادن تجدد ایدن طراوت لطیفهٔ دائمه اوزرینه جوانبنده نبعان ایلیان طاتلو صدالو پیکارلر صوینك میان وکنار خیابان وبنفشه زارده محل بمحل تشکیل ایلدیکی

پاك وبراق حوضلرك حواليسنده قلم ميناكارئ قدرتله تزيين
چمنستان ايليان انواع ازهار بهاردن روايح طيبه منتشر
وطاق برطاق اشجار ملتفة الساقك سايهٔ لطافتوايه‌لری
درونه حلوله شعاع شمس منير غيرمقتدراولوب نغمات اجناس
طيور حيرتبخش زوايای شعور وباخصوص بالای جبلدن
كف‌افشان وسريع الجريان وچاير ايچنده مختفی ونهان اولان
انهارك سير وتماشاسی بادئ ازدياد سرور اولمسيله برابر
واقع اولديغی تپه‌دن هرنه جانبه نظر اولنسه بردرلو كورينه‌رك
شويله كه بعضاً روی دريا آينه‌آسا صاف وهموار وبعضاً طاغلر
كبی طالغه‌لر طاشلره چارپار كوريلوب طرف ديكردن سر بسحاب
چنار وقواق وكلنار وامثالی اشجاردن متشكل اولان طاغلر
ايچنده كه متعدد ايرماقلر بری بری اردنجه جريان ودوران
ايدرك بعضيسی كمال سرعتله دائر وبعضيسی يواش يواش
طولاشه طولاشه تارك وفارغ اوله‌مديغی منبع قديمی سمتنه
سائل وسائر اولوب جهت آخردن كورينان جبال وتلال
نظرك آرزو ايلديكی صورتده برحلاوتلی افق ارائه‌سيله
جبال قريبه صالقملری يپراقلری ارالرندن نمايان اولور باغلر
وسائر انجير وزيتون وفسديق كبی محصولدار اغاجلر ايله مزين
ومعمور ديدهٔ ارباب تماشايه برباغ جسيم صفا مقيم كورينور
ايدی . . . . .

(يوسف كامل پاشا - ترجمهٔ تلماق)

(توصيفده نظر دقته آلنه‌جق التی نقطه واردر)

(۱) توصيف اولنه‌جق شی

(۲)

(٢) حصوله كتوره‌جك مراد اولنان اثره ملايم و مساعد جهت
(٣) ماده قابل تحول ايسه توصيفه مناسبت اولور وقت مساعد
(٤) وصف اولنه جق شيئك قابليت اتساعيه‌سى
(٥) نظر اهتمامه النه جق احوال
(٦) وصفه شطارت ويرن تعبيرات متضاده

(١) توصيف اولنه جق شيئك انتخابى مقصدك انتخابى كاتبك نيتنه كوره تنوع ايدر نيت بعضاً اضطراب وضجرت ويا انبساط وشطارت ويريجى وبعضاً ده محظوظيتى ويا مغموميتى موجب اوليجى شيلره حصر ايديلور حاصلى انتخاب وتخصيص اولنان موقعه واستنيلان اثره كوره اولور ٠

(٢) حصوله كتورلمك مراد اولنان اثره ملايم ومساعد جهتلر ٠ بو جهتلرده مرامه كوره انتخاب اولنور ٠ وتوصيفه نقدر مساعد ايسه‌لر حصوله كتورلمك استنيلان اثره اول درجه ملايم اولملدرلر ٠ مثلا مدح اولنه جق بر ذاتك موجب مدحى اولور جهاتنك كوسترلسنه حصر دقت ايدلمليدر ٠
(٣) اكر ماده قابل تحول ايسه توصيفى الك زياده مساعد محل و وقته ترك ايتمليدر ٠

(٤) توصيفك درجهٔ اتساعى ٠ بو اتساعده ماده‌نك صلاحيت موقعيه سنه كوره اولور ٠

مثلا تاريخده حكايه نك روشنى بوزميه‌رق اوقيانك ذهننه اوره‌جق بعض تعبيرات شديده وعاليه تحرير ايتملى

خطبه ازدها تفصيلاته مساعد در فقط بنه خطیب مخاطبلرينه تلقين مرام ايده بيلديكنى اكلاديغيله وصفنه ختام ويرمليدر . شاعرك ايسه بو خصوصده وسعتى دها زياده در چونكه قارئلر بنك تخيلاتنه سويلر . حاصلى ايجابات محليه يه كوره وسعتلنديرلمريدر .

(٥) توصيفى تشكيل ايدن مواقع واحوالك انتخابى بوده خرده تفصيلاتك رديله اولور چونكه توصيف برطاقم خرده وقايعى ثبت وتحرير ديمك اولميوب بلكه دقته شايان موادى المقدر .

تضاد . تضاد ايله اولان توصيف صورت افاده يه ايريجه حسن وشطارت ويرر عادتا طبع ورنكده مخالف بولنان ايكى تصوير بر برينى اضاءه ايتديكى وياخود برتصويرده ظل ايله ضيانك مقارنت واختلاطى تجسمنى باعث اولديغى كبى تضادده افاده نك رونق ذاتيسنه بشقه برلمعان كتورر .

(توصيف التى درلو اوله بيلور)

(١) بحث وقت اوده تفصيلاتى ويريله جك بروقعه نك كچديكى وقتى بيان ديمكدر .

مثال (لكن فجر كوكك قپولرينى كونشه آچمغه كلمكله بزه بركوزل كون اعلان ايتدى . مشرق آتش ايچنده ويلدزلر بر وقت وراى تسترده قالدى .

(يوسف كامل پاشا ـ ترجمهٔ تلماق)

مثال ديكر (هرنه حال ايسه بحر مواج شدت غضب وحدتدن مرتبهٔ جنته كلوبده آهسته آهسته تعديل (مزاج)

مزاج ایدن شخص لجاج کبی سکونتیاب وبالاخانهٔ زینتسرای آسمان دستبواب شفق نور نصاب ایله وجه منیر آفتاب جهانتابه کشاده ابواب اولنجه اوزاقدن خیال میان قرهیی سچیلدك ·

(یوسف کامل پاشا - ترجمهٔ تلماق

(۲) بحث موقع ومحل · برمحل ویا برموقع ویابرجای مقدس ویا بر سرای ویا برشهرك وصفیدر ·

مثال (میانهٔ امواج آب وورای سحابدن جبال عالیهٔ جزیرهٔ کرید وازان جمله ایدا طاغی سائر طاغلرك اوستندن یاوریلری اردنجه اورمان ایچنده کزینور غایت اختیار کاو بیابانی واربدید اولوب ····)

(یوسف کامل پاشا - ترجمهٔ تلماق)

مثال دیکر

تختگاه سلطنتك آق دکزه قارشو اغیاره سد اولنمش بر باب اهنینی دینلکه شایان اولان قلعهٔ سلطانیه بوغازندن کیریلور وبرساعت قدر دها بری کلنورسه قدرتدن نمونهٔ لطافت اولمق ایچون یاپلش برحوض بهشتی کوریلور ·

انسان برقاچ کون اودریای صفانك کنارنده تماشای طبیعت ایتملیدرکه حزینهٔ بدایعنك ابذالنده فیاض قدرتك نه کریم اولدیغنه ذهننده برمطالعه حاصل ایده بیلسون ·

- اکثر کونلرده - وقتاکه اقشام تقرب ایدر · بادشمال ایله هوای جنوبی بربرینك آغوش وفاسندن قوپارق هر بری دنیانك برکوشه سنه آتلش وعالمك الك غریبانه بردمی اولان زمان غروب ایله مملکتك الك عاشقانه برسیرانکاهی اولان

اوزمین بمثالی موعد وصال ایلمش ایکی نازنین کبی معانقه یه باشلارلر . اوقدر آهسته حرکت ایدرلر که تنفسلری بر برینك کل جمالنی صولدیرر وصدای بالری اغیاره افشای راز ایدر . اندیشه سنده درلر ظن اولنور .
بادشماله چلوکاه اولان صولرك امواجی اوقدر کوچیلور وشمسك ضیاسی اوقدر پاره پاره طاغیلور که اوزمینه آلتون پول ایشلمه لی برمائی اطلس سرلمش کبی کورینور .
هوای جنوبك کزندیکی سولر اوقدر صفوت او قدر لطافت کسب ایدرکه زمینه بربراق آینه فرش ایدلمش دینیله بیلور .
بو براز کذرکاهی اولان یرلرك بعض کره اوته سنه بریسنه لدوس طوقنوز یوللر اچار که سر وسیمیندن فرق اولنمز .
لدوس اوغراغی اولان طرفلرك بعض وقت اوته سندن بریسندن بو براز کیجر شکللر حاصل ایدرکه هواده برابر بهاری پاره لنه رك ذکره دوکلمش قیاس ایدیلور .
خورشید منور عظمت وسلطنتیله افاقه جواهرفشان اوله رق افقك منتهاسنه کلنجه آتش پاموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوفق اوفق بلوطلرك حاصل ایتدیکی نوره غرق اولمش رنکلر . نه قوس قزحده نه رکین الماسده نه ازهار بهاریده نه مرغان هندیده کورلمك احتمالی واردر .
برطرفی غایت آچیق بنفشه وبرطرفی غایت قویو علو رنکنه غرق اولمش ویاخود برجهتی آتشین آلدن باشلایه رق وطبقه طبقه پنبه وترنجی وقاون ایچی رنکلر ینك فرق اللی درجه قویواغندن آچیقلغنه وآچیقلغندن قویولغنه انتقال ایدرك
(نهایت)

نهایت قناریا صاریسنده قرار ویرمش ویاخود دنیاده نقدر پارلاق رنك وارسه ـ آچیقلقده قویولقده قابل اولدقلری درجاتك هیچ بری خارجده قالمامق اوزره ـ عمومنی جمع ایتمش بیك درلو ملون بلوطلر دقیقه دقیقه رنكلرینی برلطافتدن بر بدیعه یه تحویل ایدرك آهسته آهسته آفاقی سیر ایتمكه باشلارلر برصورتده كه یالكز دكزده دكل طاغلرده بیله شكلیله لونیله عكسلری مشاهده اولنور . بو عكسلر ایسه دائما بر برینه انعطاف ایدرك ـ غالبا ـ باد شمال ایله باد جنوبك خفت وغلظتجه اولان تفاوتی دخی هواده طبقات وطبقاتده بالطبع آینه لكه استعداد حاصل ایلدیكندن سطح مادن اوج هوایه قدر دائما تغیرده دائما تلونده برنور عالمی حاصل اولور كه تصویرینه دكل تصورینه بیله امكان یوقدر . زمان اولور كه دریایه بر بلوطك لونی عكس ایدر برماهر رسام طاتلی صاری اوزرینه موج موج پارلاق پنبه چهره لی یناقلرینی تصویر ایتمك استسه برآینهٔ بللور اوزرینه شبابك طراوتی وحسنك نورانیتیله ممتزج برطاقم اتشین الوان ازمش اولسه ینه بو انعطافك لطافتنه یامشابه اوله بیلور یا اوله مز . غروبدن صكره كاه اولور هوا ینه اوحالده راكد قالور . مهتابه ده تصادف اولنمز نظرلر خواب سحر كبی لطیف وروح آور برظلمت سكوته طالار . وجودلر جامه خواب نو بهاری كبی خفیف وجاپرور برسترهٔ ارام ایچنه دوشر . كاه اولور هوا راكد قالمغله برابر آیك بدر اولدیغی زمانلره تصادف اولنور . سرو سیمینه باقلسه ضیانیلور كه شعله دن

مخلوق بر پری دریایه کیرمش نازان نازان شناورلك ایدییور ۰ او شناورلك ایتدکجه وجودندن کلدیکی یرلره طوغری نور اقوب کیدییور ۰

کاه اولور که روزکارلردن بری غلبه ایتمکله برابر مهتابه‌ده تصادف اولنمز ۰ عمان ظلام ایچنده نظردن نهان اوله‌رق سیر وسفر ایدن کمیلرك صاغنده کی قندیللردن اوته‌یه برویه آللی یشللی مهتاب اقارمش کبی حاصل اولان تماشالر داماد ابراهیم پاشا چراغانلرینه خنده‌زنان اولور ۰

اقشاملرینك بو لطافتی صباحلرینك روحانیتنه نسبت اولنسه اره‌لرنده — اویقوسزلقدن جمالنی رنك ملال بوریمش وجاه خواب یرینه سیه کیسولرینه بورنمشده هنوز اویقویه وارمش بر اسمر کوزلیله صرمه صاچلرینی بوینینك اوستنه طاغتمش اچلش وغایت خفیف بر سحاب ایله مستور اولان نور سحر کبی کوکسنی برائینجه تل کوملکله ستر ایتمشده هنوز مائی کوزلرینی او یقودن آچمش صاف چهره‌لو بردلبر قدر — فرق بولنور ۰

او یله صباح که استیلا ایتدیکی یرلرك نره‌سنه برنظر حکیم ایله باقلسه طاغلری طاشلری قطره‌لری ذره‌لری برلسان حال اولمش ۰ صانع قدرتك الطاف عظمت واعجازکارانه حمد وثناده کورینور ۰

براق هوالی کیجه‌لری واردر که مهتابی کونشدن فرق اولنمز ۰ بیاغی انواری شمعك ضیاسنی کورنمز برحاله کتورور ۰

خفیف سیسلی کونلری واردرکه ایك اوندرنجی کیجه‌سنی

(اکدیرر)

اکدیرر . عادتا کونشک عکسی دکزده سرو سیمین حاصل
ایدر .
موقعک بدایعی یالکز مشهوداتنه منحصر دکل . برکره‌ده
تاریخی تصور اولنورسه برایکی صال ایله اناطولیدن قارشویه
کچن واوروپا اوزنده‌کی بونجه موفقیتلریمزک فاتحهٔ ظهوری
اولان اوقورق اللی عثمانلی قهرمانی خاطره‌کلور . اقبال
ملتک باد عظمتی طاغده صحراده حجر وهواده دریاده تمثل
ایتمش کبی کورینور .
کویا که اوشفقلر شمشیر همتلرینک افاقکیر اولان شعشعهٔ نظر
رباسندن یادکار اولمشدر . کویاکه اوسر وسیملر نائل
اولدقلری مظفریتده مسلک اهتدالری اولان نورانی منهاج
توفیقدن نشان قالمشدر
حیف که بودریای لطافتک اطرافنده بولنان اوچ قصبه ایله
برقاچ کویک شمدیکی حالی قدرت خالقله عجز بشرک نسبتنی
کوسترمک ایچون یاپلمش کبیدر
فقر وضرورت واضطراب ومذلت هرکوینک وبلکه هر
اوینک طپراق دیوارلرنده وچورک تخته‌لرنده یکی مزارلره
واسکی تابوتلره یاقیشه‌جق قدر هائل وسیاهه مائل برکیرلی
رنک ایله تصویر اولنمش کورینور
کویا که اثار مدنیت اسکی رونق واقبالک فناسنه تحسرله ماتم
اثوابنه بورونمشدر
حالبوکه تاریخلردن اکلاشلدیغنه کوره وقتیله اورالری روم
ایلینک فتحنه کفایت ایده‌جک قدر دهشتلی اردولر بسلمش

عصرلرجه اوروپانك قوای مجموعه‌سنی لرزان ایدن عثمانلی دوغاسنك اك بیوك فرقه‌لرینی تجهیز ایلمش صحرالرنده شمدیكی قصبه‌لردن بیوك كویلر ساحللرنده شمدیكی شهرلردن بیوك قصبه‌لر وار ایمش شهرلرنده قرق اللی صنعت بولنیورمش صحرالرنده زراعتدن محروم قرق اللی ارشون یر بولنمزایمش .

(عبرت)

مثال دیگر بر كره كمی متوكل كبی بی‌پروا روزكارك اوكنه دوشمش - فلكك هر جور ینه كندینی حاضرلمش برمرد كبی صفا ایله بر طرفنه یاصلانوردە اك استعدادلی كوكلره اوغرایان سودالر كبی قرارسز - آرامسز طوقندیغی یرلری یارارق ایلرو طوغریلورمی بر كره اوفاق اوفاق طالغه‌لر ایلك آغلغه باشلامش بر فلاكت زده‌نك كرپكلری اوجنه كلوبده تجمیلكندن كیده‌جكی یولی بیلیان كوزیاشی كبی اوته‌بی بری‌بی طولاشمغه باشلارمی بر كره هر كورینان سیاره‌نك هر بیوك ثابته‌نك ضیاسی دكزك ایچنه طوغری درلو رنكده قندیللره غرق اولمش مناره‌لرینی صالویررمی بر كره دكزده مهتابك عكسی الله یولی كبی نورانی برجاده پیدا ایدرمی خدا بیلور كوك یوزینی یلدیزلریله - كهكشانیله آیاغكه ایمش ویاخود دكزی سنكاه - یول ارقداشكه سمواته چیقمش ظن ایدرسك .

انكین طبقی حیات كبیدر انسانك نظری دنیاده اولدیغی كبی انكینده ده یالكز بر دائره ایچنده كز ینور افق امیدك عینیدر . من دائما یاقلاشیورم ظنیله كیدرسك . او دائما سنك ایلرولدیكك قدر اوزاقلاشور .

(فوزتنه)

فورتنه آچیق هوادن صفالیدر • شمدی افقدن برسیاه بلوطدر قالقار ـ هجوم قولی کبی طوپلانور طوپلانورده اومولمز برسرعتله ایلری طوغری یورر ـ یرلر ـ کوکلر ـ طاغلر ـ طاشلر ایکیل ایکیل ایکلمکه ـ کمیلک هر مقرەسی ـ هر ایپی ـ یلکنلرك هر دیکیشی ـ هر دلیکی بر بشقه هوادن فریاد اتمکه باشلار ـ دکز فلکله یاریشه قالقیشر دەشیشر شیشر هر طالغەسی برقره بلوط شکلنه کیرر ـ هر طالغەنك آتیلیشندن ـ چارپیشندن ـ چاغلدیسندن بر بشقه فورتنه پیدا اولور ـ کوکلر کوزیکك اوکندن ـ یرلر ایاغنك التندن قاچار • بر دقیقەده یوکسلیرسك یوکسلیرسك یوکسلیرسك ـ قوللریکی اوزاتسەك الکه بر یلدیز کچەجك صانورسك • ینه او دقیقەده آلچالیرسك الچالیرسك الچالیرسك • دکزه کوز کزدیرسەك دنیا یرندن اوینامش دونەدونه اسفل سافلینه طوغری چکیلوب کیدیور کبی کوررسك • هرباقشندە جناب حقك قدرتی عظمتی درت طرفکدن میدانه چیقیور •

مثال دیکر طاغك عکس صداسی جوار اولان اورمانلری تحریك ایدن روزکارلك چاتیردیسنی وقیالرك اوزرینه چارپان طالغەلرك پاتردیسنی تکرار ایدر کلبەلرك یاننده ایسه ارتق هیچ برسس ایشیدلمز واورادە انسان اطرافی دیوار ایله محاط کبی یالکز قیالردن بشقه برشی کورەمز و بو قیالرك دیبنده ویارقلرندە بیله طوپ طوپ اغاجلر بتر و بلوطلر او تپەلردە قالور ینه او تپەلره یاغان یغمورلر اکثریا یشیلی وبغدایی رنکلرله علایم السما تصویر ایدرلر وقیالرك

اياغنده بولنان اوفق كولّرى توليد ايدرلر كه انلردن (لانابند) نامنده بر كوچك نهر تشكل ايدر سكونت موقعيه هرشيئه غالب اولوب هوا وصو وضيا غايتله لطيف وحزن انكيزدر انجق عكس صدا طاغك يوكسك يرلرنده بتن خرما اغاجلرينك خشلديسنى تكرار وروزكار ايسه او اغاجلرك اوزون اوزون داللرينى تحريك و بيقرار ايدر .

برحلاوتلى ضيا بوحوضك درونني تنوير ايلر وشمس منير انجق اوكله وقتى درونته حلول ايده بيلور لكن حين طلوعده شعاعى حوضك تپه سنه تاج مرصع كيديررجه سنه بررنك ونمايش بخش ايدر وقيالرك زروه لرى طاغك كولكه سى اوزرينه يوكسله رك مذهب ولعل رنك برمنظره ويرر .

(۳) كيفيت وقوع حادثه . محاربه و بحران كبى بر وقعه نك كوز اوكنده وقوعبولور كبيجه توصيف و بيانيدر .

مثال (قالانتك فرقه سى اوزرينه على الغفله هجوم ايله چادرلره اتش انداز خوف وهراس و بردنبره علولرمقعر فلك يرينه مماس اولمغله بولندقلرى يرده ثباتى التزام مؤدئ قتل عام اوله جغنى حساب وترك موقعه شتاب ايلديلر . خيام ومهمات موجوده براسكى اورمان كبى هرطرفدن طوتشوب ادراست دستنده شمشيربران واضواء مشاعل اتش نيران نشان ايله سوبسو اسيران اوله رق عسكرينك شدتلو صواشلرندن وباران بلا آسا ياغدردقلرى صپان طاشلرندن قالانيتك فرقه سى درونته ارسلان وقپلان كيرمش سوروى (كبى) ...

کبی پراکنده و برداری حاك فنایه فکنده اولمسیله مرکز زردرو
میانهٔ اردوده تك و پو ایلدیککنی کورمکدن ویاره وبره
یمکدن شاشیروب یم خلجان ونیم جان ایله استمدادی خبر
کدر آوری کلدی) .

(یوسف کامل پاشا - ترجمهٔ تلماق)

مثال دیکر

هواده بر بلوطدر پیدا اولدی - اطرافده هر نه وارسه قیامته
تصادف ایتمش - اللهك غضبنی کورمش کبی قورقنج
قورقنج صدالر ویرمکه باشلادی . دکز برطرفدن - بلوط
برطرفدن - کیجه برطرفدن .... اوزریمزه اوچ قرا کلق
یردن چوکدی - دکز یوکسلدی یوکسلدی . کوکلره
قاوشدی - بلوط آلچالدی آلچالدی - عادتا یریوزیله
برلشدی - ارهده برظلمت .. صومیدر - هوامیدر فرق
ایتمك ایچون کرامت استر . صوله کتسهك انکین ... ادم
وارنه‌یی طوتدیره‌یم دیرکن مثلا هوجه‌بکه دوشه‌جك .
صاغه کتسه‌ك هرطرف ساحل - هرطرف قیالق - هرطرف
دشمن (کری دونسه‌ك (نعوذ بالله) انسان متفق
دولتلرك قپودانلرینه کولنج اوله‌جق . ایلری کیدیله‌جك
هوا دکلدی . فقط چاره‌سز کیتدك . کورملیدك که
هواده - دریاده نه‌قیامتلر قوپیوردی - کورملیدرکه اتمزده
قوجه قورت قاصیرغه‌یه طوتلمش کاغد پارچه‌سی کبی نصل
شدتله - نه‌قدر سرعتله اوچوب کیدیوردی .
مکر بز او قرا کلغك ایچنده ایکن اوستومزی غایت نورانی

برمهتاب احاطه ایدرمش) کویا کمینك دیرکی طوقندی‌ده
بلوطك بر طرفنی پاره‌لدی – مهتاب رونقیله – سلطنتیله
کورنمکه باشلادی)

(عاکف بك)

(٤) بحث سیما و شمائل بر ذات ذیقدرك و یا هرقنغی بر انسان
ویاخود حیوانك لهجه و اطوار و حرکاتنك توصیفیدر ·

مثال

(اتفـاق ایدوب بو معنـاده امم)
(ازهر اللـون ایدی فخر عالم)

(یوز ینك خالص ایدی آغی‌قتی)
(رخلری صاف ایدی صافی صفتی)

(رنك رویی کل ایله یکدل ایدی)
(کل کبی قرمزی‌یه مائل ایدی)

(قابلشدی یوزینی نور سرور)
(سوره نور ایدی یامطلع نور)

(مصحف حسن ایدی اول وجه جمیل)
(خط رخسـاره‌سی نقل تـنزیل)

(کون یوزندن اوتانوب آب حیـات)
(مسـکن ایتدی ورای ظلمـات)

(وجه براقنه اصحـاب صفا)
(حرنی غائب ایدی دیرحتی)

(کوکده اولمشدی اوروی رنکین)
(شمـع جمـع حرم علیـین)

(کلا)

(اکاویرمشدی کمال زینت)
(کاتب چهره کشای فطرت)
(عرق آلود اولیجق اول سلطان)
(کل پرژاله یه بکزر دی همان)
(هم دیمشلردر راشراف ایجق)
(عارض پاکی عرقناك اولیجق)
(دانهٔ درکبی رو ینده دری)
(خوشنما ایلر ایدی اول کهری)
(شمع رخساری دونردی ماهه)
(ایکی قندیل ایدی عرش اللهه)
(عطر خوییله پراولوردی مشام)
(بوی مشك ایدی یاخود عنبر فام)
(درلسه اول کل کلزار سرور)
(جوش ایدردی صناسین قلزم نور)
(اولوب انوار رخی ایکی علو)
(درو دیواره صالردی پرتو)
(برك كل كبی اوروردی نیکو)
(درلدوکنجه اولوردی خوشبو)
(کوردی کوثر عرق کابوین)
(نیجه آفتمسون آفزی صوین)
(رخ سیمای شریفنده آنك)
(بیلنوردی غرضی اول جانك)
(نور ایدی آینهٔ وجه نبی)

(ظاهر اولوردی رضاسی غضبی)
(کندی نفسی ایچون اول پاك نسب)
(ایتمدی کیمسه یه عمرنده غضب)
(اولمدی هرکز اولعل نایاب)
(هیچ کیمسه یله جهانده شکرآب)
(خاقانی ـ شمائل شریف)

مثال دیکر

چهره سنه باقلسه کوکره مش ارسلان ظن اولنیوردی همان اوکوزلری قان ایچنده صقالی بیغی بربرینه قارشمش اللرنده که قیللرك هربری براوق کسلمش (قنیژه)

مثال دیکر

سلطان سلیم قامتی طوله مائل کیکاری قالین اوموزلرینك ارهسی غایت واسع وجودینك نصف اعلاسی نصف اسفلندن قیصه باشی بیوك قاشلری چاتیق یوزی مدور وقرمزی بیقلری چهرهسنه برغریب هیئت ویررحالده بیوك ارسلان کبی اغزی ایری چکه کیکی واسع وقوی بردهشتلی قهرمان ایدی . هله جبهه‌سنك انتظام ونورانیتیله کوزلرینك کاه برفکر حکیمانه کبی منظورینك کوکلنده اولان اك پنهان کوشه‌لره دخول ایدر یولده وکاه برزبان کویا کبی نظرلره افشای مرام ایدر صورتده باقشلری استعدادینك فوق العاده لکنه بر بر واضح برهان ایدی . (رسالهٔ دور استیلا)

(٥) بحث آداب . برشخصك فضائل ونقایصنك ومزیت ویاسوء خلقتك توصیفیدر . بونوع توصیف تاریخلره (مخصوص)

مخصوص كبيدر . زيرا تاريخلر رواياتنده وضوح وافاده بولنمق ايچون اكثريا وقعه جه ذى مدخل كورينان ذواتى اصحاب مطالعه يه طانتمق استرلر . برماده نك تصويرى حقيقت وخيالك تصويرى حقيقتده مقارنت ايله اولور وكرك مادى كركسه خيالى اولسون هر ايكيسنده ده صنعت وكياست وظرافتله برابر سورت وشدت دخى بولنمليدر .

وبربرينه مقارنت وملايمتى اولان احوال وموادى حسن ادا ايله بربره جمع وتلفيقك زياده توصيفى تفريع وتوضيح ايلديكندن احسن مسالكدر . وعادتا بررسمده اولان كولكه لر رسمك سائر طرفنه پارلقلق ويرديكى كبى بوده ماده نك تجسم وتشخصنه اعانه ايدرك صورت افاده يه رونق وشطارت كتورر .

مثـال

سيرتده ايسه قدرنك نادرا تزييننده بذل كمال ايتديكى خوارق عاداتدن معدود برذات اوله رق علو همت متانت عزم كبر نفس اتساع تصور حدت ذكا عمق نظر سرعت انتقال اصابت ظن جلادت فطريه مهارت حربيه ميل انقلاب تحقير عادات نفوذ امر القاى دهشت شدت شكيمه غلبهٔ مشكلات نفرت لذائذ استخفاف حيات كبى هر برى برقهرمانه سرمايهٔ افتخار اوله جق برچوق مزيات جليله يى جامع اولمغله برابر فطرتنده شهرت وراحته انهماك اولمامق جهتيله خالى زمانلرينى صحبت علما ومذاكرهٔ علوم ايله امرار ايتمشيدى . وحتى كنديسى مزاجنده اولان شدت تأثرله برابر اوتوزسنه قدر ملكك بركوشه سنده جزؤيات ايله اشتغاله مجبور اولديغيچون

پك زياده صقلمش و بالطبع مائل اولديغى الهيات كبو كلنه دنيادن برنفرت ويرمش اولمق جهتيله بياغى برحزن دائمى يه مبتلا اولديغندن بو اضطرابك تأثيريله كيجه‌لرى اويقوسى اوچ ساعته منحصر اولمغله اوزمانلر سراى كتبخانه‌سنده نه‌قدر مؤلفات وار ايسه ليال تنهاييده جمله‌سنى كوزدن كچيرمشيدى . بو فضائل موهبه و كمالات عليه‌دن بشقه تشبثده عالمك معظمات امورينى جزؤياتدن محقر كورمك واجراده بالعكس مقاصدينك كوچك برجزؤينه كليت جامعه‌سى قدر اهميت ويرمكدن عبارت اولان و مآثر جليله‌يه مظهر اولمش نه‌قدر اعاظم وار ايسه همان جمله‌سنك اك بيوك سلاح قوتى بولنان خصيصهٔ امتيازه مالك اولديغى كبى قبول حق و قيمت شناسلق طبايع بشرده كى نقايض و كمالاتك ميزان تعديليدر . مزاجنده هيچ برحادثه ايله خلل بوله‌ميه‌جق صورتده يرلشمشدى عالى مقاصدينى تحريده اقدامى ايسه او درجه‌ده ايدى كه طريق عزمنده موت هائل تجسم ايدرك قارشوسنه طورمش اولسه بى پروا اوزرينه كيدر وبو يولده هردرلو مشتهيات وحسياتنه پك سهولتله غلبه ايدردى .

اشته سلطان سليم بو صورتله حالى زمانه مناسب و تصوراتنده اولان علويت قدر و شانيله متناسب اوله‌رق پو اتيقه ميدانه كيرنجه ملت اسلاميه‌يى كلمهٔ واحده‌يه جمع ايله زمانجه معمور اولان ممالكى لواء الحمد شريعتك سايهٔ امانى التنه المغى مقصد اتخاذ ايلدى .

فقط او يله براَمرِ عظيمه تشبث ايچون عثمانلى ملكنى تشتت

(حكومت)

حکومت وفساد اخلاقدن قورتارمغه وجمعیت موحدینی تفریق ایتمکده اولان مذهب شیعیتی اورته‌دن قالدیرمغه احتیاج کوردیکندن سلطنتی بیعت عادیه‌دکل برنوع انتخاب صورتیله قبول ایدرك حکومتی اساس حقیقیسی اوزرینه بنا ایتدکدن صکره هرشیدن اول دولتنی بولندیغی صرعهٔ سکونتدن قورتارمغه عزم ایتدی ·

ابتدای مباشرتنده فکر جدیدی اودرجه ایلرو کتوردی که سلطنتك صقاللی بولنمق کبی الك جزؤی مراسمنه بیله رعایت ایتمدی واوضاع واطوارنده اجدادینك هیچ برحالنه وحتی لباسنه تقلید ایتمك استمدی ·

حکومته متعلق افعالی شویله طورسون بازیچهٔ افکاری اولان اشعارنده بیله زمانك حالی اولان لفظپردازلق کبی سیئه‌لردن اثر بیله کورلمز · قلمندن هرنه صادر اولدیسه مصادمهٔ سحاب ایچنده ظهور ایدن برق جهان کبی هیجان افکار ووجدان ارهسندن جوال اولمش برلامعهٔ معرفتدر که قائلنك حکمت وحماست وباشوق ومحبته دائر اولان احوال قلبیه‌سنی ایضاح ایدر ·

(رسالهٔ دوراستیلا)

مثال دیکر (نوبت سلطنت اندنصکره سلطان سلیمانه کلمشدرکه امتدادسن وازدیاد جاه ایله ملوك عثمانیه‌نك الك بختیاری ایدی · دورنده سیف وقلم پك بیوك اثرلر براقمش وزمانی دولت عثمانیه‌نك منتهای کمالی اولمشدر · مهرجهاندار

کبی کوکبۂ اجلال ایله کاه شماله و کاه شرقه کیدر و هر عزمنده
بر ملك عظیم فتح ایدر ایدی ۰ شماله برچوق سفرلر ایدوب
هر برنده اوروپانك قوای مجتمعه‌سنی تفریق ایله مجارستان
و اردل وسائر نیجه ممالکی رایت استیلا التنه المشدر ۰
و برقاچ دفعه دخی شرق جانبنه کیدوب شیعیت قوتیله فراتدن
جیحونه قدر توسع ایدن خاندان صفوی‌یه خط حدودینی
تعیین ایله وان و بغداد وروان وشروان وتوابعی زیردست
غالبیتنده قالمشدر ۰ کندی شمالده برقوۂ کلیه ایله اوستریانك
پای تختنی محاصره ایتدی ۰ عسکری جنوبده برهمت جزئیه
ایله یمن اقلیمنی ضبط ایلدی ۰ دونماسنك مشهور خیرالدین
پاشا اداره‌سنده اولان شعبه‌سی کاه ایتالیایی غارت وونديك
جمهوری النده اولان جزایر وسواحلی ضبط ایدرك و کاه
متفقین اعدا دونماسنی حرق وغرق ایلیه‌رك آق دکز صولرنده
کزر ایکن سید علی ریاستی التنده بولنان فرقه پورتکیز
دونماسیله هند دکزلرنده آهنك جنك ایدردی ۰ دکل یالکز
ملوك اسلام برقاچ اوروپا حکمداری بیله سایۂ تیغ ظفرنده
آسوده نشین امان اولمشدر ۰
محصول غنایم غزواتی اولان بونجه ابنیۂ عالیه‌نك هر کری مدنیت
افکارینك دورنده نائل اولدیغی غلبات متعدده‌یه بر طاق ظفر در
اثر مکارم التفاتی بولنان نیجه مؤلفات نافعه‌نك هر صحیفه‌سی
معلومات ارزولرینك عصرنده کوستردیکی ترقیات کامله‌یه
بر تاریخ معتبردر ۰
اشته بو زمانه قدر ملوك عثمانیه‌دن هیچ بری بو قدر که
(راحت)

راحت دوشکنده تسلیم روح ایتمش اولسون افراد ایسه
قهرمانلق خصائلنه دیانت ومکارم اخلاق فضائلنی علاوه
ایدرك دنیانك الك قوتلی ملتی اولدیغی کبی معارفجه دخی
عصرلرنده الك معلوماتلی اولان اقوامك بری ایدی . بو زمان
ترقینك انتهاسی وبلکه اقبال دولتده صکره‌لری ظهوره
کلان تدنینك ابتداسی عصر سلیمانیدر .

چونکه سلطان سلیم اولك منتهای ایامنه‌قدر حالده اثر اقبال
اظهارندن زیاده استقبالده اسباب سعادتحال استحصارینه
چالیشیلوردی .

سلطان سلیمان دورینك ایسه مظفریت عالیه ومعموریت
حالیه‌سنده کوریلان کمال دور اندیشلك جهتنده مشهود
اوله‌مز اکرچه ادارهٔنك هرشعبه‌سنه برقانون منتظم وضع
اولندی فقط اکثر حرکتلر قانون طبیعتك خلافنده بولندی .
پادشاهك احتشامی تحمل زمانك فوقنده ایدی . شهزاده‌لرده
وراثت سلیمانی‌یه استحقاقی اولنلر برصورتله اتلاف ایدلدی .
ملتك اجزای اصلیه‌سی اولان اسلام ممالکنه طوغری توسع
مطلبنه لزومی قدر اهمیت ویرلمدی . یکیچری اولادی
اوجاغه قبول اولنه‌رق ملت حاکمه‌نك برمنبع تزایدی اولان
دوشرمه اصولنه خلل کتورلدی .

ملازمت قاعده‌سنك ظهوریله قدم استحقاقه تقدم ایدرك
طریق علما وضع طبیعیسندن چیقارلدی . سلاطین سالفه‌نك
برقاچ مثلی اولمق اوزره تعیین ایدیلان خاصلر وقف ایدلمکه
باشلانیله‌رق خزینهٔ دولت برمورد عظیمندن محروم ایدلدی .

ظرافت استقامته غالب كله‌رك اخلاق عموميه‌ده كلى تغير حاصل اولدى . (رساله‌ٔ دوراستيلا)

خيالى تصويرلر قوهٔ مخيله نك ترتيب وابداع ايتديكى صور وقايع وبدايعدر تماق مندرجاتى كبيكه تاريخدن مأخوذ كبى كورينور سه‌ده بى اساسدر

(مثال ديكر)

(بردم غفلتده بيلدك نازوال عالمى)
(عالم رؤياده چوق كوردك مثال عالمى)
(خوابدر نسبتله ماضى صبح استقبالنه)
(بويله تعبير ايلمشلردر خيال عالمى)

صفرك اوندردنجى كونى اقشام اوستى كه بوغازايچنده دريايه ناظر برباغ كوشكنه كتمش وغريبانه بحره نك بركوشه‌سنه اوتورمش ايدم . خيالمه احوال عالم كوكلمه غريب الم كلدى . تنزه ايچون اطرافه باقدم كوردم كه :

(يم اشك اديبان كبى آهسته رواولمش)
(ياد آه غريبان كبى غمكين وجكركاه)
(اشجارده برصورت حزين وارايدى كويا)
(كوكلم كبى ايلرلر ايدى حسرت ايله آه)

دريا اوقدر لطيف وراكد ايدى كه اوزرنده اولان اوفاق اوفاق موجه‌لر قوبى يشيل برچزاره قونمش بربياض كوكرچين آلابى ظن اولنوردى . هوا اوقدر آهسته وزان اولوردى كه ياپراقلرك حركتى جكرپاره‌سنك راحتى ايچون

(كيجه)

کیجه او یقولرندن محروم اولمش برشفقتلی والدهنك قلبی قلبی سویلدیکی ننیلردن طاغینق صاچلرینه کلان اهتزازلر کبی فرق اولنور اولنمز درجهده ایدی .

بو حالده کوزلریمك نوری آزالمغه باشلادی . تماشانك کوکله ویردیکی تعب سوداوی اثارندندر ظن ایتدم .

برده سمایه باقدم که کونش اقبالنك اك رونقلی زماننده دامان وکر یبانی پارهلیهرك انزواخانهٔ عدمه چکیلان فلك پروازان دولت کبی اوزرندهکی بلوطلری ییرتهییرته مغرب استتاره یوریدی . یری قبرستان فنادن نشان ویرر برقورقنج طو پراق رنکی باغلادی . اطرافنده ییملرك قانلی یاشندن نمونه اولهجق برآتشی قزللقدن بشقه برشی قالمدی . کیده کیده هرطرفه دهشت چوکدی . کائناته بربهت وحیرت مستولی اولدی .

بهائم ایکاشهرك مغارهلرینه قوشلر چاغریشهرق یوالرینه چکلمکه باشلادیلر .

ارهسی براز دها کچر کچمز قارهده بر ایکی بلبل نالندهدن دریاده برقاچ خوانندهدن بشقه سس ایشیدیلور فرد آفریده قالمدی .

کوکلم بوعاشقانه تماشالرله کندندن کچمش نظرم ایسه اطرافه مستولی اولان محیط ظلمتك اعماق خفاسنده غائب اولمش کتمشیدی .

کتدکجه ظلمت برحاله کلدی که قرانلغی ال ایله طوتمق قابل کبی کورینوردی . سایهسنده اکلندیکم هر اغاج

نظرمده بر غول بیانی شکلی باغلادی ٠ کویا که یر یوزی
زیر زمینه کچمش ویاخود ظلمات مقابر روی ارضه چکیلمشیدی
کویا که اجل ماتم اتوابنه بورنمشده میدانه اوغرامش ایدی
کویا که فیاض ازل شو برآووج خاکی عوالمندن عدم آباد
نسیانه طرد ایتمش ایدی ٠ کویا که پنجه لریله سیف تعدی یه
صاریلان شهدای حریتك هردم جوشان اولان تازه خون
سیاهی بر دریای بیکران شکلنی المش و امواج طوفان خروشیله
طاغلری طاشلری احاطه ایدرك هوای ظلمه قارشو
قبارمش قبارمشده باغلادیغی شکل هائلده طوکه قالمشیدی ٠
اطرافه باقق ایستدم حالك دهشتیله نور بصر کرپکلردن
ایرلغه جسارت ایده مز ایمش کبی هیچ برشیئه تعلق ایده مدی ٠
بن ایسه یارب بو پردهٔ ظلام ایچنده قاچ مظلومك قانی
دوکولیورده سندن بشقه کیمسه کورمیور قاچ غدارك
خنجر تعدیسنه صو ویریلیورده سندن بشقه کیمسه بیلمیور
قاچ یتیم کوزلرندن اولوقلر کبی یاش اقیدیورده سندن بشقه
کیمسه واقف اولمیور قاچ دادخواه ظلم النده فریاد
ایدیورده سندن بشقه کیمسه ایشتمیور یوللو بر طاقم خیالاته
مستغرق ایکن بردنبره بر قیامت قوپدی ٠ یاننده اوتوردیغم
پنجره محصور قلعه نك کلدیه مقاومت ایده مامش قپولری کبی
بر طراقهٔ سامعه چاك ایله آچلدی ٠ یوزیمی چویرد
چویرمز کوزیمه اعصابه طوقونه جق قدر قوتلی مملکتلر
احاطه ایده جك درجه وسعتلی بر عود نورانی کورندی ٠
دقت ایتدم مکر که آفاقی اشوب قیامتدن نشان ویره جك

برفورتنه بلوطی قاپلامش بدر منور ایسه ید بیضا کبی
خارق العاده برقدرتله او عمان ظلمتی ایکی‌یه بولمش ... دکزه
باقدم هر موجنه برجبل سیال دینلسه روا ایدی .
امواج دکل کویا که کرد باد قیامت یکپاره‌یالچین قیادن خلق
اولنمش اولو اولو طاغلری یرلرندن قوپارمش بربرینه چارپه
چارپه ابعاد نامتناهی ایچنده سورر کیدردی . یاخود که
برقوجه سنکسار زلزله‌یه اوغرامش متصل لرزناك اولور
طورردی . عکس مهتاب دکل اره‌یه برعظمتلی نهر شفاف
تصادف ایلمشده قیساره چارپنه چارپنه چاغلدیسی عیوقه
چیقارق برطرفندن برطرفنه طوغری اقار کبی ایدی . فقط
مهتابك ظهوریده بولمح بصره انحصار ایلدی . بر اچلدی
برقپاندی بردها کورنمسی میسر اولمدی .

* فکانه برق تائق بالجی * ثم انطوی فکانه لم یلمع *

آنی متعاقب اورته‌لغی آه غریبانه‌دن شدتلی شمشکار کریهٔ
عاشقانه‌دن کثرتلی یاغمورلر قابلادی روزکار اوردقجه
دهشتنده زلزله‌یی اکدیردی . کوك کورلدکجه کرهٔ
زمین ایکلیور ظن اولنوردی شمشك چاقدقجه هر سحاب
کثیف شعله فشان اولمش بر ینار طاغ کبی کورینوردی
بو عواصف طوفان انکیز یارم ساعتدن زیاده سورمدی
فقط کرهٔ زمین برسیلاب عظیمك شدتیله یرندن قوپارق
کرداب جریاننه طوتلمش برطاغ پارچه‌سی کبی امواج ظلمت
ایچنده یوارلنور طورردی قرانلق اوقدر اوزادی که
خاطر اکتساب ابدیت ایلسندن اندیشه‌یه دوشسه ویاخود

بو کیجه‌نك صباحی فردای قیامتدر ظن اولنسه روا ایدی
بن ایسه هنکامه‌نك اعصابمه ویردیکی اضطراب وکوکلمه
کتوردیکی انقباض ایله بتون محروم آرام اوله‌رق ایکی دقیقه‌ده
برکره امرئ القیسك

(الا ایها اللیل الطویل الا انجلی
بصبح وما الاصباح منك بامثل)

بیتنی تکرار ایدرم

عاقبت یورغونلق وجودیمه غلبه ایتدی کوزقپاقلرم
یاصدیغه طیانمش خسته‌لر کبی طوردیغی یرده اوکنه
ییغلمغه باشلادی اوطه‌نك برکوشه‌سنه اوزاندم درحال
اویومش قالمشم

آه اونه خواب حیات افزا ایدی ایکی یاشنده برسودا زده
معشوقه‌سنك صاچلرینه بورنسه ینه بوقدر صفا پرور
بر اویقو کچوره‌بیلمك احتمالك خارجنده‌در

بر رؤیا کوردم اویله خیاله بیك حقیقت قربان اولسون انجق
قرق دقیقه سوردی اویله دقیقه‌نك هر برینه قرق عمر بشر
فدادر

(این که می بینم به بیداریست یارب یا بخواب)

کویا بر صحراده ایمشم کونش هنوز افقدن چیقمغه باشلادی
فقط ضیاسی بزم بیلدیکمز کبی دکل .

مایع حالنه کلمشیدی اوفرادیغی یرلری شعشعه‌سنه غرق
ایدردی . الوان بزم کوردیکمز کبی دکل کویا که
برجوهر سیال اولمشیدی . برجسمه تعلق ایتسه‌ده ینه
(میدانده)

میدانده کورینوردی • برحالده که ایکی اوچ دقیقه کچمز اغاجلردن چیچکلردن طاغلردن طاشلردن یرلردن کوکلردن نوراقغه رنك یاغمغه باشلادی • یاپراقلر تلونده برابر سحردن میوه لر التماعنده بر نجم منوردن نشان ویرردی •
تپه لرده یارم آی بیوکلکنده اینجولر دلنمش • ایچنده نیجه بیك مرغ بوقلمون رنك اشیانه طوتمشیدی •
دره لرده طاغ پارچه سی قدر الماسلر اویولمش • درونده نیجه بیك بهیمهٔ شبتاب التماع صغمشیدی •
صباحك فیضی بردرجه ده ایدی که انسان هردقیقه کچدکجه کویا که وجودنده روحی بیویورمش وحیاتی بدنندن طاشه جق صورتده تزاید ایدیورمش کبی برحال حس ایدردی •
کویا که حیات اجزای عالمك عمومنه سرایت ایتمشیدی •
غنچه لر بلبل کبی دالدن داله اوچارق شاقردی • سمنلر کبوتر کبی هواده پرنده آتارق دم چکردی •
اطرافده باقدم • ابنای وطنك نصفندن زیاده سی اوراده اجتماع ایتمش ظن اولنه بیله جك قدر عظیم براز دحام موجود ایدی •
قدرتك بویله فوق الطبیعه برآرایش زنکارنك ایله اظهار ایتدیکی بدیعهٔ اعجازی تماشادن هرکس لذتیاب صفا ایکن افقده غایت خفیف برآتشی بلوط پیدا اولدی •
آغر آغر آچیلمغه باشلادی • اره سندن بت پرستلر نظرنده آلههٔ الحسن اعتبار اولنه بیله جك برنازنین کورندی •

کیده کیده قز طوغرلدی . ایچنده یاتدیغی بلوطی دیر
قیاقلرندن کوبکنك اوستنه قدر وجودینه صارندی .
اوجنی صاغ اومرزندن آتەرق ممەلرینك ارەسنه ایندیردی .
کندی اوزون بویلی تندرست مردانه یاپیلی بر قز ایدی .
بر نورانی جاذبه برحسننده که طراوته باقلسه برباقشده کونش
بر باقشده نوبهار انسان شکلنه تمثل ایتمش ظن اولنوردی .
پنبه وجودینه طاغیلان صرمه صاچلر فجر اوزرینه یاییلمش
حیاط شعله دن فرق اولنمزدی . کوزلری هر باقشده
کوکلرك الك مستور اولان اعماق خفاسنه کیرر تحری اسرار
ایدر کبی کورینوردی . دهانه دقت اولنسه ابتسام
صباح کردنندن کوکسنه طوغری نظر اولنسه عمود سحر
جسمانی برر وجوده اطلاق اولنورمش دینیلوردی . ممه
دکل کویا که قرص قمر ایکی یه بولنمشده هر بری کوکسنك
بر طرفنه قونلمشیدی .
جسمی او درجه شفاف ایدی که بورندیکی بلوط هر فندن عکس
الوانی کورینوردی . بلوطه صارینور صارنمز کیسولری
اوریردی . ارسلان صاچینه بکزردی . جبهەسی پارلادی
برنورال ایچنده قالدی قاشلری بر درجه چاتلدی که
(عشوه طوتمش دامنندن فتنه کیرمش ارەیه)
(کلمش ابرولرینه مستانه خنجر خنجره)
بیتنده اولان تصور شاعرانەیی تصویر ایدردی . کوزلری
نور نظرینك حدتندن باقدیغی یرلره شراره صاچار کبی
(کورینوردی)

کورینوردی . بو حال ایله افقك منتهی اولدیغی طاغدن قدم قدم اشاغی اینه‌رك یانمزه كلمكه باشلادی .) (خیال)

موازات ایکی ادمك بر برینه مشابهت وعدم مشابهتنك مقایسه‌سیدر که اوده توصیفدن برنوعدر .

مثال (سلطان سلیم زماننده مقام مشیخته شرف ویرن برعارف پادشاه حضورنده (انه لا یحب الظالمین) نظم کبی کریمنی فاتحهٔ کلام ایدردی .

سلطان سلیمان عهدندهینه او مسندله شرفیاب اولان برظریف سلطنت مجلسنده ✲ کار که خسرو بکند شیرینست ✲ نظم سقیمنی خاتمهٔ مرام ایدردی (رسالهٔ دور استیلا)

(٦) برایشك ویاخود برحالك ویا امر نفسانینك توصیفیدر که احوال مهمه‌سی شدید صورتله بیان اولنور .

مثال

(او یله براو ای سلطنت که هیئت اقاسه هاله‌ده هلال کبی آفاق حوادثه دوشه‌جك تغیرات عظیمه یه دال وبلکه ملتك سیف شجاعتی خون دشمن ایچنده بارقه نثار اوله جغنه براعت استهلال اولوردی .) (رسالهٔ دور استیلا)

مثال

(یا امیر المؤمنین نیران تعطش شبستان وجودمه احتراق تزلزل براقفده در ونائرهٔ قحط آب جانمه قصد ایدوب جکرم یاقمقده در هر نیجه که ساقیٔ دوراندن تسکین حرارت قیلمغه برقطره صو استرم تسکین حرارتی كاه کوزمدن آقان سیلاب اشك روانه حواله قیلوب وكاه زخملردن روان اولان چشمه

چشمه قانه اشارت ایلر وکاه زلال تیغ اعدایه رجوع ایدر . آیا بو نه حکمتدر) (فضولی ـ حدیقة السعدا)

(اول کون عروس خلوتسرای افق ما تمکدهٔ دنیایه خراشیده روی وپریشان موی چیقدی وپیرسپهر خمیده قامت طریق تعزیت طوتوب دامن لباس نیلکونه چاکلر براقدی، وابکار انجم ناب نظارهٔ مصائب خواتین حرمسرای نبوت کتوره میوب پردهٔ حجابه کیردی ونسیم سحر شهدا ایچون دمادم آه سرد چکوب مزاج کائناته کدورت یتوردی ورضوان ریاض جنته زینت ویردی که روح شهدای کربلا مهمان اولور وحور دیدهٔ اشتیاق آچوب مترصد اولدی که نور دیدهٔ زهرا کلور .) (فضولی ـ حدیقة السعدا)

باب ثانی ـ روایت

روایت فن کتابتک اجمل قسمیدر . وکندوسنی هر کس بو خصیصه یه مالك وصاحب ظن ایدر وصور اجرائیه سنه که تحکیه وترویه سنه دیمکدر قالقیشور سه ده طلاقت وحسن مؤدانك عموم ایچون بداهت تعذری طبیعی اوله جغندن ظن مزبور بر درجه قدر یعنی اثار متفاوتهٔ واقعه نسبتنده تخطئه اولنه بیلور . بو نکته برابر تلذذ ویا برصورتله استفاده ایده جکی شیئی انسان اوقور ویا دکلر ایسه شیٔ مزبورك نفس الامرده دیکلمکه واوقومغه شایان اولمسیده لازمکلز . ومرویات علی العموم حظ واستفاده اولنور صورتده منقولاتدن عبارت بولنمیدر .

(روایاتك)

﴿ روایاتك صورت عمومیه‌سی ﴾

روایات حقیق وغیر حقیقی بر وقعه‌یی ابتداسندن نهایتنه قدر نقل ایتمکدر وکرك مواد عادیه وصغیره‌یی وکرکسه وقایع مهمه وجسیمه‌یی حاوی بولنسون دائما برمسلك مخصوص اتخاذی راوی ایچون اقدم اموردندر ٠

چونکه هر روایتده مسلکسزلك دقتك مواد مختلفه اوزرینه عطف وتفرقنی استلزام ایدر ٠

راوی سیاق واحددن متولد برفکر مستقیم آله‌رق وروایتك موجب انتباه اوله‌جق تفرعاتنه التفات ایدرك طرز افاده‌ده خشونت ویبوست صورتلرینی التزام ایتمامليدر بلکه بالعکس تفرعات مذکوره احسن صورتله انتخاب ایدلملیدرکه روایت ایچون التزام اولنان صباحت مؤدا بولنسون

وروایتك منشأ ومبدائی بیلنملی ٠ ووقوعنی استحضار ایدن مقدماته علم یقین حاصل اولملیدرکه شاهد افاده حجاب ظلمتده متواری قالمسون فقط بو مقدمه ایرادی لزومك فوقنده استکثار درجه‌لرینه‌ده وارماملیدر

چونکه اکثری ذوات برطاقم مقدمات واهیه ایله املای صحایف ایدرك اساس وقایعه متعلق تفصیلات ورای تتق نسیانده قالور

مثلا عالی تاریخی کبی که مقدمه‌سنك اکثری یرینی برطاقم بی لزوم خرافات ایله طولدرمشدر ٠ وبالعکس بردنبره مقصده‌ده کیریشیویرماملیدر ٠ هیچ اولمز ایسه اوروایتی فهمنه مدار واعانه‌سی اولور بعض مقدمات ایله تمهید ایتملیدر ٠

مثال (تعاونوا على البر) فرمانته واخوت اسلامیه‌نك حال وشانته واقف اولنلر ایچون برفلاکته اوغرایان وطنداشلری حقنده الندن کلان معامله‌ٔ محسنه‌یی اجرا ایتمك برنجی درجه‌ده فرائضدن عد اولنور

اجدادمزك بو فریضهٔ خیریه‌یی ایفاده کوستردیکی مأثر ایسه دللرده دائر نیجه نیجه داستان مفاخر پیدا ایلمشدر

وقایع سالفه‌دن اکلاشیلور که حسنات اغورنده اقجه دکل نقد حیات بذل ایده‌جك قدر فتوت ملتمزده عادات جاریه‌دن عداولنه‌جق درجه‌ده ایدی

(تصویر افکار)

وروایت صورت مکمله‌ده اوللی یعنی اذهانك تصویر ومحاکمه ایده‌مدیکی نکته ودقیقه‌لر تمامیٔ اطلاع ویره‌جك صورتده نقل وتحکیه قلنملیدر

اکر بوراسی نظر مراعاته النمز ایسه مقصدك خلافنه کیدلمش اواستفادهٔ عمومیه‌یه خدمت که اصل مابه الالتزامدر آندنده عدول واعراض ایدلمش دیمك اولور

روایت مأخذ واساس تنظیم وقایع تنظیم حکایه دنیلان واردات ذهنیه‌دن ترکب وتشکیل ایدر

اکر اساس تواریخ وتواتراتدن مأخوذ ایسه آنلره توفیق مسلك ایدرك افکار وعقائد عامه‌نك خلافنه ذهابی اختیار اتمامليدر فقط بعضده حقیقتك دخل وتعلق اولمیه‌رق یکیدن تألیف واختراع اونمش احوال واسماء اشخاص وجریان وقعه اوله بیلور که بونلر انجق تصور مخصوصه خدمت ایچون کشیدهٔ سلك سطور قلنمش

(روایات)

روایات دیمکدر (مثلا رومانلر کبی) انلره استنیلان شی درج اولنه بیلور شوقدر که حاکی انتخابندن مسؤلدر حقیقته مقارن برماده‌یی تخیل ایده بیلمك پك قولایدر

فقط اولا برمقصد بولملیکه هم مفید اولسون همده ذهنه کوزل کورنسون برباده اهالیسی اوزرینه برشی روایت وحکایت اولنه‌جق ایسه اولا اهالی مرقومه‌نك آداب واخلاقنی وافراد مرکبه‌سنك میلان باللرینی وتربیه‌سنی ووقوعاتك نهج وروشنی واحوال متعلقه‌سنه ملایم نکات وشیوه ایله قابلیت طبیعیه‌سنی بیلملی ثانیاده خصوصات مرویه‌جه ذی مدخل بولنان ذواتك احوالنه دائر خرده تفصیلاته کسب وقوف ایتملی وتفصیلات مزبوره‌یه عائد خصائصی تفریق وتمییز ایله برابر ذوات مومی الیهمك آداب واخلاقجه بولندقلری درجه‌یده میزان تدقیقه اورملیدر اشته بونلر سز ترکیب هم حقیقتدن وهمده فائده وزینتدن عاطلدر

تنظیم وقوعات • برروایتی استفاده اولنور صورتده بیان وتنسیقدر • چونکه روایت مزبوره‌نك مبنی بولندیغی مقصدی احوال متفرعه‌سیله بولمق مرتبۀ کفایه‌ده دکلدر •

تنظیم حکایه ومرویات اساس ماده‌یه متعلق استطلاع اولنان معلوماتی مقصدك ارائه ایده‌جکی منفعته وحکایه‌نك حال ونسق طبیعسنه توفیق ایتمکدر •

مبدأ واساس تعیننه حدت ذهن ایجاب ایتدیکی کبی تنظیم حکایه‌یه‌ده حکم تدبیر لازمدر

تنظیم حکایه‌ده اوچ اجزایی حاویدر •

(١) سياق افادەدرکە ذهنی کلەجك شيلرە حاضرلر وفکری ذکری آتی‌یه براغلمش واردات کلامیه ایچون تهیئه ایدر . وآنی حسن تلقی‌یه استعداد ویرر . اشتە افادەدە بووجهله سیاق بولنمق ایچون حکایەنك وقوعبولدیغی محل وزمانی وروایتده ذی‌مدخل بولنان ذواتی ونقل اولنان کیفیتك ابتدا آتنی کوزلجه تعریف وتوضیح ایتملیدر .

بو سیاق افاده اکثریا بسیط وعادی بولنه بیلدیکی کبی بعضاً ده شدید ومؤثر طرز وواديده اولور

لکن هر ایکی صورتدەدە افادەنك موضح اولمسی شرط اولوب اویله مقصده انتقال بهانەسیله برطاقم حشویات بی‌فائده ایله املای صحایفه جواز یوقدر . چونکه اکثر ارباب قلم مقصده انتقال اولنەجق یره یعنی موقع تخلصه کلدکلرنده یولنی شاشیرمش برسیاح کبی اوتەدە بروده واداره‌ٔ کلامیەنك خارجنده طولاشوب طوررلر .

بو مشکلاته مصادف اولمامق ایچونده سیاقی مقصدك مبنی اولدیغی اساس افادەدن آلملی واورایی مصدر کلام ووالد مرام بیلملیدر یوقسه برکولنج فقره ویاوقعه سویلیەجکنی وعد ایدردە صکرە هرکسك معلومی برشیله سوزینه ختام ویرر برطاقم تجربەسز حاکیلر کبی اطراد افادەیی بوزار ادارەسزلکده بولنمامليدر .

سیاق افاده بعضاً دها زیاده شدید ومؤثر بولنمق ایچون مقصد سامعینك معلوملری کبی طانیلەرق بردنبره وقعەنك اورتەسندن یعنی مقدمەسزجه بسط مقاله قالقیشیلور

(وبو اصوله)

وبو اصوله مجرد مراقی نتیج ایچون توسل اولنور ٠ واقعا سامعینه معلوملری ظن ایتدکاری شیئه نقصانیٔ وقوفلری وبلکه عدم اطلاعلری تلقین اولندقده طبیعتیله معلومات جدیده اخذینه مجبور اوله جقلری وبوده بر طاقم هیجان وخلجان بالی استلزام ایده جکی بدیهیدر لکن سیاق مذکور غایت بلیغانه وصنعتدار اولمیدر ٠ چونکه عائد اولدیغی ادارهٔ کلامیه ده وقوعنده تغافل اولنان جزئی برخطیهٔ الك بیوك بر سوء نتیجه‌یی داعی اولور ٠

(٢) سبك وربط که کندوسندن روایت اولنان ذواتی ووقوعاتی مناسبات کوزه درك بر برینه ربط وتوثیق دیمکدر بوده انجق روش افاده یی بوزان تفصیلاتی طی وحذف ایله اولور ٠ وروایات ومنقولات برنسبت اوزره جمع وتنظیم ایدلمش اولمزلر ایسه اندن انتفاع واستفاده بر آز تعسر ایدر ٠ ونتیجه که سیاق وروشنك مستند اوله جغی نقطه‌در اکاده برطاقم مقدمات یقینیه ایله ارباب مطالعه یی خبرسزجه حاضر لملیدر وبو حاضرلیشده روایات واقعه‌یی او صورتله تنظیم ایتمکله حاصل اولور ٠

ونتیجه تألیف کلام ایدن ذاتك وعدینه ویا آرزوسنه توافق ایتمك ویا اکا مقابل بولنمق لازم اولدیغی کبی وقتنده‌ده ختام بولملیدر ٠ چونکه ویریله‌جك معلوماته اوجه وقوف حاصل ایتدیریلور ایسه آرتق تفصیلات سائره دن ارباب مطالعه‌هم مستغنی قالور وهمده تنفر وتبری ایدر ٠

(٣) روایتی تزیین وتوشیح ایتمك بوده خواص کلام

بحثنده ذکری سبقت ایدن قواعده رعایت واتباعله وحذفی تقدیرنده انجق کلامی سکته دار ایتمز ایسه‌ده بولندیغی حالده رونق وشطارت کتورر برطاقم تعبیرات وافادات استعمال ودرجیله حاصل اولور · وبویله فائده تحتنده تطویل ایدلمش اوزون حکایه شبهه یوقکه قیصه حکایه دنده قیصه‌در ·

زیرا زینت افاده دن عاطل اولان روایت طبیعتیله روحه صیقندی ویره جکی جهتله انلرك تمامئ مطالعه سی هرکس ایچون یکده ممکن اوله‌مز · حسن مؤدا وشطارت ادا ایله یازلمش بر اثر مطالعه سی عادتا اطرافی انواع ازهار واشجار ایله تزیین ایدلمش برجادهٔ دلکشاده یوریمکه بکزرکه نقدر اوزون اولسه‌ینه صرب وقیالق اراسندن کچن بریوله نسبتله انسانه قیصه کورینور ·

علی العموم مرویات · آچیقلق · عادیلك · فائده وخاصه‌لرینی جامع ومحتوی بولنملیدر ·

فقط روایاتده وجودی شرط قلنان اختصاردن مطلوب قیصه‌لق اولمیوب بلکه غیرمفید اولان شیلرك ترك وحذفیدر ·

وروایتده روایات تاریخیه روایات امثال واشعار روایات اساطیر وافسانه روایات خطبه اعتبار یله درده انقسام وتنوع ایدر ·

روایات تاریخیه · بروقعه‌نك صحت وحقیقت اوزره تعبیر وافاده سیدر یعنی تحکیه قلنان حادثه‌نك الحالة هذه وقوع بولیور کبي تصویر وارائه سیدر · روایات تاریخیه‌نك

(مقصدی)

مقصدی حقیقتدر • وقوعاتی حق و تمامیله بیان وهر بر تفرعاتنی انصافانه عرض وعیان ایدر • وحکمنده عدالت واصابت بولنور • تاریخده زینت اکر مقصد مساعد بولنور ایسه اوله بیلور •

مورخك کلامنده مهابت ووجاهت وسرعت وجریان بولنملی وحکایه اولنان شیدخی اهمیتی نسبتنده عالی ویا عادی اولملیدر • نعیما تاریخی اولدقچه شوشرائط مبسوطه یی حاوی بر تاریخدر • وتعبیراتك خصوصیتی وجمله لرك تنوعی ایسه مورخ ایچون بر معیار مزیت دیمکدر عاکف پاشا مرحومك تبصره سی اشته بو یولده بر اثر جلیلدر •

روایات امثال واشعار حقیقته مقارن بر وقعهٔ مفروضه نك بیانی ویا نفس الامرده مقارن حقیقت اولان وقوعاتك اینانیله جق وجهله اصول افاده سیدر •

روایات تاریخیه ایله روایات امثالك فرقی روایات تاریخیه نك موضوعی حقیقت واوبرینك ایسه خیالاتدر • فقط روایات امثال نه بر درجه یه قدر حقیقت وامکان ایله ممزوج ومحدود اولملیدر •

روایات شعریه نك ملکات عقلیه ایله برابر خیال وقلبه دخی تعلق وتأثیری واردر • عادتا حواسی تعطیل وروحی تحریك ایدر • وروایات شعریه ترتیبات کلامیه نك جمله سنی قابل ومساعد در • فقط شوقدر که بر اصوله تابع بولنملیدر •

روایات اساطیر وافسانه بونده مقصد یا محضا اکلندیرمك ویاخود بونکله برابر عبرت وانتباه کوسترمکدر ٠

بویله افسانه ومصاللرده اساس لاشی اولوب مطلوب اولان نمایشدر وکوزدیله جك جهت اوفاق وعادی شیلرك مزین ومعقول کوسترلمسیدر ٠ وبویله مصال وافسانه‌لر اهمیتسزجه وکلام عادی ایله بیان اولنمليدر ٠ واکر بالبداهه خاطره کلان اوفاق نکته‌لرله تزیین ایدیلور ایسه صورت افاده‌یه دها زیاده رونق وشطارت ویرلمش اولور ٠

رویات خطبه فصاحت بحثنده مفصلاً ذکر اولنمشدر

﴿ باب ثالث ــ مکاتیب ﴾

مکتوب اکلنجه مقامنده بولنان حکایات واشعار وسائره ایله تاریخ وفلسفه کبی حقایقك وسطنده برصورت افاده در ٠ اصول مکتوب برچوق مقاصد وسیعه‌یی حامل وکافل کبی کورینور زیرا هیچ برمقصد بولنمز که انده مکتوب صورتیله تمهید افکار ممکنسز اولسون ٠ هله برچوق مؤلفین اصول مکتوب ایله مباحث دینیه وفلسفیه یازمشلردر ٠ فقط بونکله تألیفات مذکوره‌نك صور افاداتی کلام مکتوب زاده سنده دریدیه‌مز ٠

مثلا عنوانی برمودتنامه ایکن براز مقدمه‌تدن صکره مؤلف بولنان ذات محبیله اولان مخاطبه‌یی برطرف ایدرك عادة‌یه بیان افکار ایتمکه باشلر حتی سعادتلو نزهت افندینك مغنی الکتابی اشته بویولده ترتیب اولنمشدر ٠

(بعضاً)

بعضاً مكتوب بر مقصد معيندن بحث ايدر . بو حالده كاتب صور كلاميه نك قنغى شقيله اولور ايسه اولسون تبيين مآل ايده بيلور عادى اولور عالى اولور هرنه صورتله استرايسه لكن بو كونه مكتوبلر حقيقة بر مكتوب مقامنده طوتيله من بلكه آنلر مخاطبك بولنديغى موقعه كوره بر نطق ديمكدر .

فصل سابع ـ اصول مكاتبات واركان كتابت وشرائط متفرعهٔ سائره بياننده در

مكتوب مسافه ايله ايرلمش ايكى ذات بيننده يازو ايله اولان مكالمه‌در بنابرين افاداتِ واقعه‌سى عين مكالمه كبى اولمليدر . مكالمه‌ده عادى اولور طبيعى اولور تكليفسزجه اولور . لكن ايكى دوست بيننده اولان مكاتبات اديبانه واجنبى وياخود رتبه‌جه مادونى بولنانلرله ظريفانه وكندونك فوقنده بولنان اكابر ايله‌ده متواضعانه اولمليدر .

والك زياده محرمى وتكليفسز طانيديغى احبابنه بيله يازار ايكن كرك مقصده وكرك سياق كلامه حصر دقت لازمدر . وايكى طرفدن يعنى مرسل ومرسل اليه طرفندنده بو دقيقه يه رعايت واجبهٔ مصلحتدر زيرا يازيلان شيده وقوعه كتوريلان اهتمامسزلق بالاخره مخاطبنه اولان نقصانىٔ مجبوريتنى اشراب ايدر :

وبر آدم نقدر طلاقت لسان صاحبى ومير كلام اولور ايسه اولسون مكاتبه سنى عينى مكالمه‌سنه توفيقيده التزام ايتميوب ينه سويلديكندن دها كوزل يازمغه غيرت ايتمليدر

هم مکتوب تحریری مکالمه کبی اولیوب جمله ٔ کلامیه‌لری بر برینه ربط وتوثیقه وقتده مساعددر ‧
ومکاتیبده دقت واهتمام کرچه ملتزم ایسه ده بونی جیادت معنا ومتانت مؤدا جهتنه صرف ایدوب تزیینات لفظیه وادبلرینه اصلا صاپماملیدر ‧
چونکه مکتوبده فرط زینت قارئه مؤدی ٔ کلال وبیهوده موجب اشتغال اولور ‧ آنك ایچون علی العموم مکاتیب بومثللو تکلفاتدن مستغنی وعاری بولنملیدر ‧
مکتوبده اصل مطلوب وملتزم اولان صورت افاده‌نك فکره مطابقتی ‧ کلامك خطادن سلامتی ‧ وعباره‌نك سفسطه وبی لزوم تزییناتدن بریئتیدر ‧
کلمات وتعبیراتك انتخابنه دخی دقت واهتمام لازمه دندر ‧ فقط بوندن مقصد الفاظ مسجعه ومترادفه ایراد واستعمالی دکلدر ‧
یعنی اویله کلمات درج وانتخاب اولنملیدر که ویره‌جکاری افاده‌نك خیال وبالمزه علاقه وتأثیری بولنسون ‧
وکلام روحلو ونکت الفاظ ومزایای افاده‌یی جامع بولنملیدر ‧ وبوده انجق واردات وسنوحات ایله اولور سعی وتعلیم ایله بوشیوه ٔ مؤدا حاصل ایدلمز کلامده صنعت ومضمون آرانملیدر بلکه تولد ایتملی وتکلفسزجه توارد ایتملیدر ‧
چونکه مزایای سخن بحث تعبیر اولنان خیال طیاره بکزر که آرقه‌سندن قوشمیانه کندیسنی تقدیم ایدر وآنی تعقیب ایدندن ایسه قچار ‧

(نکته)

نکته و مضمون بعضی برطباق جدید ایرادیله و بعضاً کنایهٔ نازکه وضع ودرجیله وکاه کلمه نك برطرفنی کوسترهرك دیکر طرفنی ضمناً اکلاتمق یعنی ایهام تناسب طریقیله وکاهیجه‌ده ایکی فکرعالی‌یی نازکانه برینه توصیل وتقریب ایچون تناسب وتوفیقه رعایت ایده بیلمکله حاصل ایدیلور ٠

والحاصل او یله برتفحص معانیدر که ابتدا آننده دال اوله‌جغی مقصده دائر اماره بولنمیوب صکره‌دن تولد ایتمکه باشلار ٠ وآنکله استصحاب اولنان فکرك نصفی سرد وبیان اولنور ایسه‌ده نصف دیکرینه لغت ومعما طرزی ویریله‌رك حلی انتقال ذهنی یه براغیلور ٠

مثال هر حرف مکارم ظرفی موصل سرور غیر محصور ومآل محاسن اشتمالی مرسل الریاح آرام وحضور اولان احساننامهٔ معالیموفور وعنایت نشورلری بوکره شرف رس راحهٔ وصول وظهور اولوب بحمدالله الملك الغفور حلب الشهبا قدوم مبروك عالیه‌لریله دار السرور وفرق بندکانه‌ده توجهات سنیه‌لری کاکان مستقر وتمادی الصدور اولدیغی مفاد عالیسندن استفاده واستبشار اولنه‌رق احقراز مور اولان بوعاجز صادقلری حقنده بووجهله دخی مبذول ومبذور اولان التفات علیهٔ سیمانیه‌لری بندهٔ کمینه لرینی حائز نصاب مفخرت وحبور ایتمکله سلیمان دابع محاسن نبع کرامیلری دائما محرم حرمسرای بلقیس صفا وهدهد آمال واقبال اصفانه لری ان بان پرواز نمای سبای انتظام اولمسی ادعیهٔ مفروضه‌سی هردقیقه وزمان بخلوص

الجنان ايصال قبولكاه جناب خالق الانس والجان قلنمقده‌در .
(يوسف كامل پاشا)

مثال (مايهٔ محاسنوايهٔ دولتلرنده مودوع دست قدرت وتجربتكردهٔ ارباب بصيرت اولان جواهر خواطر افروز بنده نوازی بوكره رسيدهٔ دست اخلاص پيوست اولان احسانامهٔ اصفانه‌لری مطالعه ورمزاياى سياميه سنده باهر اللمعان وحرف لطائف ظرفنده مندرج بولنان معانیٔ دقيقه شايان نظر امعان اعتبار اولديغنه بناءتوجهات سابقه ولاحقهٔ عليه‌لرینی بربر تفكر سبب تكرر تشكر اولمغله تشكر ايلرم . واحسانامهٔ عاليكزك امثالی كبی جوابسز قالماسی صددينه كلنجه شمدی يه قدر صوب كترانه‌مه كرمنامهٔ آصفانه‌لری كلش ايسه جوابی يازلشدر جوابنی ويريرم هرنه ايسه جناب علی الالقاب دولتلری نظير ومثيلی نابود بروجود ممدوح ومحمود اولدقلرندن ثنا ودعای دولتلرنده تجويز قصور اولنمديغی ملوم ساميلری اولدقده اولبابده
(يوسف كامل پاشا)

ديكر . ادارهٔ مهمه‌ده مهارتی معلوم عاليان وهر منصبه لياقت وكفايتی دوندن بوكوندن عيان اولان ذات ستوده سمات دولتلرينك چوقدنبرو مستحق ونزد ارباب بصيرت وتقديرده جدير ولايق اولدقلری رتبهٔ ساميهٔ وزارتی احراز ودشمنك جاننه شيش اورمق ايچون نيشه كيدوب اهليت ذاتيهٔ دستوريلرينی ابراز بيوردقلرينی مشعر ومبشر اولان ايكی قطعه احسانامهٔ مشيرانه‌لری مطالعه وفحاویٔ
(مضامين)

مضامين حاويسندن حصوله كلان مسرت و مفخرتك بيانى لسان خامهٔ اقتداره وقرطاس تطويل و اختصارهٔ صيغميه جغندن بوراسنى شهادت قلبيهٔ دولتلر ينه حواله ايله دعوات موفقيت عليه‌لرى تكرار قلنديغى معلوم عاليلرى بيورلدقده اولبابده (يوسف كامل پاشا)

محررات وارده يه و يريله‌جك جوابلر مقام واقتضايه كوره تبدل ايده جك والقاب وتعبيراتدخى اونسبتده تنوع و تفرق ايليه‌جك اولديغندن كرك بونلردن وكركسه استدعا واستعفا وتوصيه وتبريك وتشكر وتسليه وتعزيه ومصالحه دائر مكاتباتله فروعات ماديه سندن بحث ايتميه رك شو وظيفه يى كتب منشأته حول ايله يالكز بعض قواعد ايجابيه يى سويليه جكزدر كه اوده آتى الذكر اركان كلام وشرائط مكاتباتدن عبارتدر .

﴾ اركان كلام ﴿

كلام ايچون درت ركن اعتبار اولنه بيلور كه برنجيسى ابتدا ايكنجيسى تخلص اوچنجيسى طلب دردنجيسى انتهادر .

(١) ابتدا . بيان وافاده نك مزايانه وقوف حاصل ايتديره جك الفاظ ومعانينك برنجى جمله سى وكلامك مطلعى ديمك اولديغى جهتله معناى مقصوده دال وسليس و فصيح وموضح المآل اولملى وتعقيد لفظى ومعنويله ركاكتدن وهمده برطاقم حشويات ايله فصاحت وبلاغتى مخل كلمات ومعانيدن سالم بولنملىدر اشته بو برنجى جمله نقدر جزيل اولورايسه

اولقدر رونقدار وحسندار اولور وسائر جمله‌لرده حصر نظری موجب بولنور ·
وكلامدن الك اول سمعه كلان بو اولديغيچون اكر آنده عذوبت لفظ وحسن سبك ووضوح معنا اولورسه استماعنه آرزو غلبه ايده‌جكى وسامعينى ايقاظ ايليه‌جكى جهتله او كلام مقبول وعكسى تقديرنده اغراض حاصل اولور ·
وكلمه‌جك عباره‌نك سياقنك بعض شارات خفيه وحال ومقصده متعلق كلمات دلالتيله بليغا نه بر تعبير ايله ادا اولنمسنه براعت استهلال دينور كه مقصوده مناسب اولديغى جهتله احسن ابتدا آندر ·
(٢) تخلص · كلامى تزيين ايدر تعبيرات حسنه ايله تشبيبدن ويا سائره‌دن مناسباته رعايت ايدرك مقصوده انتقال ايتمكه ديرلر ·
بونده ابتدا ايله حسن التيام وارتباطك وجودى شرط اولديغى كبى معانينك بربرينى طوتمسى وبينلرنده علاقهٔ سببيتك بولنمسى وكلامك جمله‌سنك نسق واحد اوزره مفرغ اولمسى لازمدر اوده ناثر وشاعرك حذاقت وقوهٔ تصرفيه‌سى وحسن طبيعتى واتساع قريحه‌سى نسبتنده اولور چونكه سامع تشبيب ويا سائره‌دن مقصوده انتقال اولنه جغى وقتده طرفينك متلايمنى حسن بولور ايسه نشاطى تحرك ايدرك ما بعدينى اصغا ايدر وعكسى تقديرنده احالهٔ سمع دقت ايتمز · وبو تخلصه كريزكاه دخى تعبير اولنور ·
اقتضاب · برده اقتضاب واردركه بو تخلصك ضديدر

(يعنى)

یعنی بونده انجام کوزدلمه‌یه‌رك کلام فصیل بولور واولك ثانی‌یه علاقه‌سی اولمیه‌رق کلام آخر ایله استیناف اولنور وملایم آرانماز فقط بو اشعار وکتابت عربیه‌ده مستعملدر لسان ترکیده قوللانلماز

فصل الخطاب . برده فصل الخطاب واردر که متکلم کلامه افتتاح ایدوب مؤخراً غرض مسوقه چیقمق مراد ایلدیکی وقتده برعلاقه ایله کلام آخره انتقال ایدر الحمدلله دنصکره اما بعد دیمك کبی که بونده‌ده متلایم کوزدلمز

(٣) طلب برده طلب واردر اوده مافی الضمیری الحاح وابرامدان خالی وموقعه ملایم وانجاح مقصدی داعی ومتضمن الفاظ نازکه وتعظیمات وتوسلاتی جامع معانی جمیله ایله ادا وبیان ایتمکده دیرلر

بو طلب استرحام واستعطافه منحصر اولمیوب بلکه عرض اولنان برماده‌نك قرین قبول اولمسیچون حسنیات ویاقبحیاتنی ویاخود تسهیلات ویاتصعیباتنی مستلزم اوله‌جق وسائل ودلائل بوراده سرد واتیان اولنور . وبوجهتدن قلمه آلنان ماده‌نك روحی شوموضع طلب دیمك اولوب الك زیاده دقت واهتمام بورایه صرف ایدلملیدر

(٤) انتها اوده کلامك نهایتی دیمك اولوب اوراده سکوت وتوقف اولنه‌جغی وآرتق بشقه برشی یازلمیه‌جغی جهتله کمال طلاقت ایله برابر معنای مطلوبك استناد کاهی اوله‌جق نتیجهٔ کامله برصورت ملایمه ایله ادا وایراد اولنملیدر چونکه مخاطب معلومات مستحضره‌سنی نتیجهٔ مذکوره

اوزرینه بناقله جغندن مواضع ثلثه هر نقدر الفاظ ومعانیٔ ملیحه‌یی جامع اولسه انتهاده لازم کلان فصاحت وبلاغت ادا اولنمدیغی تقدیرده انلرکده حسنلری بی تأثیر قالور وهمده سمعك الك صکره تلقی ایتدیکی بر اولوب اومناسبتله نفسده مرتسم قاله جغندن بوراسی بکنور ایسه ماقبلی قصورلیده اولسه اونوتدیلور

وبالعکس بکنلماز ایسه ماقبلنك محاسنیده اولسه ینه خاطره کتورلمز اوجهتله شوانتهایه‌ده حصر اعتنا لازم ولابددر . بومواضعك ارکاننه رعایت ایله برابر یازیله جق شیئك سبك وربطنه وحسن انسجامنه دخی زیاده‌سیله دقت وهله روابط کلامیه‌نك وجودینه پك آشوری صرف اعتنا ایتملیدر .

بوروابط کلامیه‌ده ایکی درلودر برنجیسی فقرات کلامیه اراسنه سجع کتوره‌رك واولدیغندن وبولندیغندن واولمغین وبولمغین واولنمش وبولنمش کبی روابط معلومه ومشهوره ایراداولنه‌رق برکلامك ابتداسندن کیریلور بلا انقطاع نهایتنه قدر کیدلمك ومقصودمز نه ایسه انی برجمله‌یه درج ایلمکدرکه بوده وادیٔ عتیق واصولی قدیمدر

ایکنجیسی فقراتك بر برینه توصیل والتصاقی کوزدلیه‌رك مناسب کلدکجه وبرماده‌نك انقطاعنی طبیعت تجویز ایتدکجه کلامده فاصله ویره‌رك عباره‌نك روابط لفظیه‌سندن صرف نظرله یالکز معناً رابطه‌نك وجودینی التزام ایتمکدرکه اشته بوده وادیٔ جدیددر

اشبو اصوللرك ایکیسنده‌ده معناجه قوت ومتانت شرط

(اولدیغی)

اولدیغی و بو یله قوی و متین اوله‌رق بری اصول جدید و دیکری وادیٔ عتیق اوزره یازلمش هر ایکی آثار کلامیه‌دن آره ده فواصل وقواطعی بولنان مخاطبه دها واضح برصورت افاده ویره‌جکی ومحسنات سائره سنك دخی بداهتی جهتیله عتیقك ترکیله بعد ماجدیدك التزامی لازمه‌دن ایسه ده فقط شو اصولك تعمیمی هرشیدن زیاده روابط معنویه بیلمکه و بلله‌مکه واوده فقرات کلامیه‌یی قواعد منطقیه اوزره ابنا و ایراد اتمکه موقوف وبوندن فضله ده رسوخ وملکهٔ کامله ایدنیلمکه منوطدر .

﴿ بعض شرائط بیاننده در ﴾

(١) مکتوب الیه اولان ذات کندودن رتبه و حیثیتجه بالاتر بولنور ایسه انتهاده ارسال وتسییر کبی تعبیرات قوللانلمیوب بلکه عرض وتقدیم ویاخود دها بوکبی کلمات تواضعکارانه ایراد ایدلملیدر

(٢) مکتوب الیه ایله کاتبك رتبه‌سی ملاحظه اولنه‌رق اکا کوره تعبیرات والقاب استعمال اولنملیدر

(٣) مکتوب الیه اعلی کاتب ادنی بولنور ایسه کلمات اخلاصکارانه ومقام طلبده تعبیرات متواضعانه اتیان اولنملیدر

(٤) مکتوب الیه صیغهٔ خطاب وکاتبه صیغهٔ متکلم نسبت اولنمامليدر وداٸما صیغهٔ غائب ایله ذکر ایدلملیدر وفرمان ومنشورلردن بشقه یرده ایسه امر حاضر هیچ قوللانلمامليدر

(٥) مکتوب الیه لفظ مفرد ایله ذکر و ایراد اولنمیوب داٸما

جمع اوله‌رق یازلملیدر فقط اعـلادن ادنایه یازیلانلرده مفرد یازلسه‌ده بأس یوقدر

(٦) شرط افاده نك تمامیتیله برابر کتوریلان فقرات کلامیه مختصر و مفید اولملی و بیهوده تطویل مقال ایدلمامیلیدر

(٧) تمامیت افاده ایچون کاتب دائمـا مخـاطبی کندویه معـارض و معترض فرض ایدرك اسـئلهٔ مقدره یه مناسبت بولدیروب جوابلر ایراد و کلامك حسن تأیفنه سعی و اجتهاد ایتملیدر ٠

(٨) اهالی بی بر مصلحته اغرا و تشویق ایچون و یا مسرته دائر اعلان اولنان بر شیئك قلوب ناسه شـطارت ویرمسی ایچون و برده طرف حکومتدن ویریله‌جك اوامر و وصایانك اذهان اهالی یه کوزلجه یرلشمسی ایچون واضح وآچیق اوله رق یازلمق لازم ایسـه ده ینه قاعدهٔ اطناب دائره سـنده قالنوب تطویل کلام ایتاملی

(٩) استدعا و مذکره لرده متکلم بولنان ذات امکدارلغندن ولیـاقت واهلیتندن بحثله دعوای استحقـاق بولنده شـیلر یازمیوب دائما متمنی اولدیغی خصوصی مخاطبك شیمهٔ عاطفت و مروتنه اسـناد ایدرك و ترویج مطلبی مقدما تمهیده اره ده بالمناسبه صوقشدیره‌رق کلمات تعظیمیه و تعبیرات مستحسنه ایله افادهٔ حال ایتملیدر ٠

(١٠) اوراق رسمیه‌ده صنایع لفظیه ومعنویه استعمالی قطعاً جائز اولمیوب یالکز الفاظك جیادت و متانتی و معانیتکدخی

(حکم)

حكم وقوتی التزام اولنملی وداعما الفاظ ایله معانی قوتجه موازن ومساوی بولنملیدر

﴾ مقالهٔ اولی ﴿

(صنایع لفظیه) صناعت تألیف الفاظ انواع متعدده یه منقسمدر

﴾ نوع اول ـ سجع وتصریع ﴿

سجع کلام منثورده ایکی فصلك آخرلرینك حرف واحد اوزره کلسنه دیرلر سجعدن مقصود تقاطع کلامده اعتدال حاصل ایتمکدر که طبیعتده اکا مائلدر لکن بو اعتدال سجعده وقوف وحرف واحد اوزره تواطئ فواصل ایله ده حاصل اوله عیوب بلکه سمعندن حلاوت وتلفظنده حدت وافاده سنده صیت وشهرت بولنان برطاقم الفاظی تسجیع ایله ایدینلور

ونفسده مصور برمعنایی الفاظ مسجعه یه اصاغه مراد اولنوبده اکا شیٔ آخر اضافه ویاخود معنای مضمردن تنقیص اولنمقسزین ایراد ممکن ایسه وغیر متکلف اولهرق حل طبیعتله اتیان اولنه بیلور ایسه او کلامده حسن وشطارت وبالعکس سجع خاطره سیچون تزیین ویاتنقیص الفاظ ومعانی یه قالقیشیله رق تکلف وتعسف اختیار قلنور ایسه کلام مزبورده قبح وهجنت بولنور وضعف ترکیبده سببیت ویرمش اولور وسجعك ربط کلامده دخل عظیمی واردر اوجهتله شرائط واقسامنی بیان ایدرز .

شویله که سجعك باشلوجه یدی شرطی واردر

برنجیسی الفاظ مفرده نك عذوبت وسلامتی

ایکنجیسی ترتیب وترکیبی طبع سلیمه مقبول کورنمك ایچون رکاکتدن واختیار تکلفدن سلامتی

اوچنجیسی معانی الفاظه تابع اولمیوب هرحالده الفاظك معانی یه تبعیتی

دردنجیسی هر فقره نك دیکر فقره ده اولان معانی یه عدم دلالتی

بشنجیسی فواصل مسجعه نك ممکن اولدیغی مرتبه آزحرفدن ترکیبیله فقره لرك تقصیری

التنجیسی آخر فقره یه مدار سجع اوله‌رق کتوریلان کلمه کثرت استعمال ایله هرکس بیننده تداول ایدنلردن اولمیوب بلکه فضلا وطبع سلیم صاحبلری اولان ازکیانك کلمات مستعمله سندن اولمسی مثلا مضمون ایله مقرون ومملو ایله متلو کلمه لری کبیکه بونلرك سجعی مستحسن وفراوان ایله بی پایان کلمه لرینك ایسه مسامع واذهانده قدر واعتباری مستهجندر

یدنجیسی روابط کلامیه حکمنی کیمش برطاقم افعال ایله ادواتك مقام سجعده اولقدر ایراد واستعمال اولنمامسی

مثال (لطمهٔ امواج بحر هرم نه طرز جابلوسی وپابیوسنی ایله هدم اساس وجودینی آدم وعارضهٔ سیلاب وهن وفتور نه طور زمینکیری سریع السیلان ایله برکندهٔ بیخ بنای شعور ایتدیکینك ماجراسنی وبو تعدیات ناهنجارك تراخیٔ وظیفهٔ مأموریته درکار اولان مداخلهٔ جانفرساسنی خامهٔ بیغرض

(جری)

جری الرقم شرح وبیان ایدوب حضور مکارم منشور خدیویلرینه عرض ایتمش واعتذار عاجزانه‌م رهین قبول آصفیلری بیوریلوب مظهر عفو وکرم بیورلمش اولدیغم خبر ویرلمش اولمغله تحریر تشکر قیدینه دوشوب استنباط قریحهٔ مضامین املیله چاه سیه میاه محبرهٔ افکارك قعرینه‌دك کیتدم وکوهکن کلك هزارفنی تارة جو یبار معنی حفرینه یلتشه وتارة میراب ینابیع خیال واندیشه ایتدم ودمادم انهار نکت غامضه اجراسنه وکئوس عبارات فایضه املاسنه عرقریز رنج وعنا اولنجه اعتنادن غنا کلمه‌رك ورزشلر ایلدم ایسه‌ده رش زمین شکر ومحمدت ایتمکه لایق برغدیر عذب فرات رائق کنارینه لاحق اولمیوب فلك امل‌مد وجذر قلزم تصور صدما تنده کاه دوچار التصاق وحل حیرت وکاه تزاحم امواج پیاپی ورود یله پازدهٔ خسران وخیبت اوله‌رق افتادهٔ کرداب بأس وکرفتار اضطراب شدت بأس اولدم نه‌چاره حیاض متکدرهٔ اذها نده جستجوی کوثر وظلمات خیالده آرزوی ماء الحیات جان پرورپیرویٔ حرص اسکندردر

لابد (وکل اناء بما فیه ینضح) قضیهٔ مسلمه سنه نظرا چاه محبرهٔ موصوفك انفجاری وقریحه سنك ما حاصل امتطاری (کظلمات بعضها فوق بعض) اولوب تسوید صحیفهٔ تشکر موافق مداد فائق دکلدر پس سودای تحریر وتحریفدن کچوب خرائد نثار بیان وبلاغت براوقیانوس فیاض معرفت

مجلس والاسنه خضور ایله اعتراف زلال عفو وعاطفت ایتمکدن بشقه سلامت اوله مز اشته لله الحمد جامابجه نك آب وهوا سندن فیضیاب صحت وعافیت اولوب استانبوله کلدم انشاء الله تعالی بر ایکی کون مروزندن صکره خاکپای خدیویلرینه رومال اولوب زمزمهٔ جری ماجری مناوله سیله استعفای قصوره اجترا ایلرم .) (سامی پاشا)

اشته مثال مسبوقده شرائط مبسوطه یه رعایت اولنمشدر بو شرطلر ایله برابر سجع اوچ قسمه منقسمدر . موازی مطرف . متوازن .

سجع موازی . هر ایکی فاصله نك وزنده وعدد حروفده وحرف رویده موافقت ایتمسیدر .

مثال (منشاء دریای فضل وعرفان ومنبع عمان علم وایقان زبدهٔ واقفان رموز دقایق وعمدهٔ ساکنان کنوز حقایق حضرتلرینك آفتاب عزو دولتی مشارق اقبال وسعادتده طالع ورخشان وماهتاب مجد ورفعتی مطالع اجلال وسیادتدن ساطع ودرخشان اولان قوافل قبایل قدسیون وروا حل زمرهٔ علیون ایله شرایف دعوات صافیات مسکیة النسمات ولطایف خدمات وافیات وردیة الفوحات صبحاً ومساء وبکرة وعشاء متحف ومهدی قلنور .)

(بالی ــ رسالهٔ مکاتبات)

(سجع)

سجع مطرف هر ایکی فاصله نك یالکز حرف رویده موافقت ایتمسیدر

مثال

بخار سرور مقعر دماغه صعود وکسب رطوبت ایله راه چشمدن ورود ایدوب نابی

مثال دیکر

جناب تربیت بخش نامیهٔ بهار وقوتده افسرده تنان حدایق واشجار تعالی کنه ذاته عن احاطة الافکار ....

مثال دیکر

مقدمهٔ موتی اولان مرض هائله مبتلا وتیردان اجلدن بریده اولان ناوك قضایه حوالهٔ هدف رضا اولوب ترك جان جهانیان ومعتکف زاویهٔ خاموشان اولدی .

(رفعت پاشا ـ کلبن انشا)

مثال دیکر (انصاف انصافکه مکانت زلفای دستوریتکه اقصای مقاصد اقبال ورتبهٔ سنیهٔ وزراتکه مصاعد جاه وجلالدر بر رتبهٔ اسمی وبر درجهٔ اعلی در که فقط رتبهٔ عظمای سلطنت وزروهٔ کبرای خلافتدن غیری مدارج عالم اوزره متعالی وکوکبهٔ ناموس رفعتی کالبدر بین النجوم متلالیدر

(منشأت نابی)

سجع متوازن . هر ایکی فاصله نك وزنده توافق ایتمسیدر

مثال (مخزن بضایع محامد اوصاف ومصدر ینابیع مکارم اخلاق اولان ... (منشأت نابی)

مثال دیکر شول دعا وثنا که اصول وفصول کلماتندن فروع

فروع مضافات منشعب وزلال عبارت كوثر سلاستى تشنكان تموز هجرانك تسكين لواعت احزانيچون ينابيع واردات ازليه‌دن منفجر ومنبعث اوله · (اوقچى زاده محمدشاه)

فقط بو سجع متوازى كلام عربده دائر ومستعمل ايسه ده لسان تركيده اولقدر سجع اطلاقنه شايان دكلدر ·

سجع جهت آخرله ده ينه اوچ قسمه منقسم اولور ·

برنجيسى · فاصله لرك متساويه اولوب برينك ديكرى اوزرينه زياده بولنمامسى · مثال (زيور افزاى رداى رسالت رونق اراى قباى نبوت مظهر ستايش خطاب لولاك پيرايهٔ مسند وما ارسلناك فرمانفرماى خطهٔ ناسوت جلوه پيماى زينتسراى ملكوت ...)

(رفعت پاشا - كلبن انشا)

ايكنجيسى · فصل ثانينك فصل اولدن اعتدالى تجاوز ايتميه‌جك درجه‌ده اطول اولمسى · مثال كندوسى مانند فلاطون خمخانهٔ حكمتده موارى وبلكه شيشه‌ده نهان پرى كبى جام مصفادن غيرى جامه‌دن عارى فاما كه امر وفرمانى صو كبى هرمحله جارى وحتى عروق واعصابه‌دخى سارى اوله‌رق اسمى دختر اما حكمى مردانه وصورتده آب اما معنيده آتش سركشدن نشانه اولوب اول آفت دور وزمانك عشقنه كرفتار اولان بردخى جهانه‌باقمق محال وبركره حرم وصلتنه دخول ايدن كندوبى ياد قيلمق عديم الاحتمال ايدوكى .....)

(عاكف پاشا - صهبانامه)

اوچنجيسى · فقرهٔ اولانك طويل وثانيه نك قصيربولنمسى كه (بو)

بو عیب فاحشدر فقط فقرهٔ اولی طویل اولوبده فقرهٔ ثانیه اکا علت ویا صفت ویا آنی مفسر اوله رق کتوریلور وایکی اوچ کلمه‌دن عبارت بولنور ایسه سجع مزبور مستحسندر ٠

مثـال

(مردمك چشم افندمز خیلو زماندر رومالئ خاکپای خدیویلرندن مهجورم چونکه معذور عرض معذرت امرنده دخی حیرتزدهٔ عقل وشعورم هله بحضورم وهن قوای هرم اثر وسردئ سرمای جانکذر حاجزطی مسافهٔ سفردر کوکل اما بیخبردر تجدید جودت عافیت وارجاع نیروی جوانی وشبابت املیله پیخوله کزین مداوات اولوب اقدار حواس ومشاعره مائلدر نه عجب غافلدر ٠٠٠)

(سامی پاشا)

اکر فقرهٔ اولی ایکی اوچ کلمه‌دن عبارت فقرهٔ ثانیه اون سکز یکرمی کلمه‌یی حاوی بولنورسه سجع مزبور مستهجن صاییلور ٠

مثال (واقعا دنیا عین رؤیا و پردهٔ خیال اوردهٔ چشم انسانیدن کوناکون لباس بوقلمون نمون ایله صورت بندظهور اولان نقوش وتماثیل اشکال مجسمهٔ اوهام وخولیا الدیغندن)

(ترجمهٔ ژونه دیو)

الفـاظ قلیله‌دن مؤلف اسجاعه قصـیر وکثیره دن مؤلف بولنانه طویل دینور ایسـه‌ده قصیرك حد اصغریسی ایکیدن دون وطویلك درجهٔ اعظمیسی دخی یکرمی کلمه‌دن افزون اولمامليدر وبرده فواصل مسجعه‌یی برجملهٔ تامه صورتنـه

وضع ایدرك سجعدن مقصود اولان ارتباطیده حاصل ایتك ایچون ادوات رابطه اولوجهله ایراد ایدلمیدر که جمله معترضه حالنده بولنان فواصل سجعه‌دن هر قنغی برینك دیکر فاصله یه قید وتلق اولمقسزین روابط مز بوره یه حملی ممکن اولسون واوحالده تمامیت معناده بولنسون .

مثال : (ثریا مضامین وشایان تعبیر نوزمین اولوب بوندن اقدم دست آرای تکریم واحترام اولان احسانامهٔ اصفانه‌لرینه عریضهٔ جوابیه ترقیمنه عزیمت جاز یه حاجز ودعای عالیٔ داورانه‌لریله اکتفا جائز اولدیغی حالده نجم طالع خدیوانه‌لری افتاب توجهات جهانبانیدن لمعه داروا درنه ایالتی شرف ولایت دولتلرندن محسود هر دیار اولدیغی دیکر عنایتنامهٔ چاکر پروارانه‌لرندن بیلنه‌رك بوصورتده مظهر فیض توجه عالی وبربری آردنجه پای تختدن پای تخته والی اولملری مقارنت توفیقات صمدانی یه دلیل جدید ودعای رسمیٔ خلو صپرستان زمانه دن استغناسی بدید اولمغله دور ودراز تصدیعدن احتراز واختیار قاعدهٔ ایجاز قلندی .

(یوسف کامل - پاشا)

مثال مز بورده مضامین (اولوب) وحاجز ایله جائز (اولدیغی حالده) ولمعه دار ایله هر دیار (اولدیغی) ادات رابطه‌لرینه مربوط وبونلرك جمله‌سی (بیلنه‌رك) فعلنه محمول اولدیغی کبی عالی ایله والی (اولملری) وجدید ایله بدید (اولمغله) یه واوده احتراز ایجازه حمل اولنه رق جمله سی (قلندی) کلمه‌سنه ربط واسناد (ایدلمشدر)

ایدلمشدر . شمدی اسجاع مز بوره‌دن مضامینی (اولوب) وجائزی (اولدیغی حالده) یه ولمعه داری (اولدیغی) یه وعالی بی (اولمری) یه وجدیدی (اولمغله) یه واحترازی (اولنه‌رق) ه ربط وتقریب ایتسه‌ك ونوزمین وجائز وهر دیاروو الی وبدید وایجاز فواصل مجموعه‌سنی ده کاملا طی وامحا ایلش اولسه‌ق ینه تمامیت افاده واقع وصحت مؤدا حاصللدر .

تصریع . مصرعلامق دیمك اولوب بوده شعرده سجع منزله‌سنده‌در .

تصریع لسان ترکیده بش مرتبه یه منقسم اولور

برنجیسی تصریع کامل اولوب آنده هر بر مصرع معنای مستقله دلالت ایدر واولك مؤداسنه اطلاع ووقوف ایچون مصرع ثانینك فهمنه احتیاج قالمز .

مثال

(آدم اسیر دست مشبت دکلیدر

عالم زبون پنجهٔ قدرت دکلیدر

(نابی)

مثال مذکورده هر مصرع بنفسه بر معنایه دلالت ایتمشدر

مثال دیکر

(ازاد کان قید امل سر فراز اولور

ناز ایلسون سپهره اوکیم بی نیاز اولور)

(راغب پاشا)

ایکنجیسی تصریع مرتبط اولوب بونده مصرع اول کندویی

ولی ایدن مصرعه محتاج اولمیه‌رق معنای مستقله دلالت ایدر ایسه‌ده فقط مصرع ثانی برجهت وسببله اوله مربوط بولنور

مثال

(سپهر کجعطادن رستکاران بهره دار اولمز
گلستان جهانك سرو آزادنده بار اولمز)
(فطنت)

مثال مز بورده مصرع اولك معناسنی فهم ایچون ثانی یه احتیاج یوغیسه‌ده لکن ثانی اوله مربوطدر

مثال دیگر

(لعل جانانه غبار خط ایله رغبتلنور
شبهه یوق گرد یتیمدن گهر قیمتلنور)
(فطنت) مثال دیگر

چوق گورمشز زوالنی غدار اولنلرك
هنگام فرصتنده دل آزار اولنلرك
(نابی)

اوچنجیسی تصریع موجه‌اولوب بونده شاعر هرقنغی مصرعی اول ویا ثانی یاپمقده مخیردر

مثال

(مداری آسیای دولتك نادانه در شمدی
جهالت صید مرغ کامه دام ودانه‌در شمدی)
(راغب پاشا)

بو بیتده مصرع اول ثانی ویاخود ثانی اول اوله بیلور
(مثال)

مثال دیكر

(فرق ماهیت دل چشم تماشا دندر
پرتونیك وبدآینهٔ سیما دندر)

مثال دیكر (سامی)

(اشكله سینه ده كی شرحه یی نمناك ایدرز
عاشقز مهر ومحبت یولنی پاك ایدرز)

(نفعی)

در دنجیسی تصریع ناقص اولوب بونده مصرع اول بنفسه معنای مستقله دلالت ایتمیوب معنای مزبورك تمامیتی مصرع ثانینك فهمنه محتاج بولنور

مثال

(اولمدقچه تاكسسته رشتهٔ مد نفس
كوهر مقصودینه غواص اولورمی دسترس

(راغب پاشا)

مثال مزبورده مصرع اولك ثانی ایراد اولنمقسزین معناسی تمام اولمز

(مثال)

مظهر سر تضاد اولدیغی بوعالم
كوستر نغمه‌ده كی مدغم اولان هیئت غم)

(راغب پاشا)

مثال دیكر

(حلاوتیاب اولورمی لقمهٔ الوان دنیادن

دهن شوی اولمیانلر بوس دامان‌ تدار ادن)
(راغب پاشا)

مثال دیکر

(کوکل که نغمهٔ دردن ازما تعلم ایدر
ورای دائرهٔ داغدن ترنم ایدر
(نابی)

بشنجیسی تصریع مکرر اولوب بونده بر بیتده نقطهٔ واحده قافیه ایراد او انور فقط اکر لفظینك معناسی مختلف اولور ایسه تصریع مزبور مستحسن واولمز ایسه مستهجندر

مثال

افتاده لرله کرچه اومه سنلی بنلیدر
بنلك ایدرسه ده یاقیشور چفته بنلیدر
مصرعین مزبورینده قافیه بولنسان بن لفظنك معنالری مختلفدر .

مثال دیکر

(خطی کلدکده اومهرویه صارلدم یاتدم)
(دوشنوب آغلدیغم کونلری کوالدم یاتدم)
(واصف)

هرنقدر تصریع معلق وتصریع مشطور وار ایسه‌ده آنلرك اتیانی لسان ترکیده عیب اولدیغی جهتله صرف نظر قلندی

﴾ نوع ثانی ـ تجنیس ﴿

تجنیس هر ایکی لفظك تلفظ وکتابتده اکثر حروفی متفق اولمق اوزره بربرینه مشابهتنه دیرلر . بوده یدی قسمدر .
(برنجیسی)

برنجیسی تجنیس تام • تجنیس تام دیو حرفلری نوع وعدد وهیئت وترتیبده وحرکات وسکناتده بر برینه مساوی هرایکی کلمه‌نك بشقه بشقه معنالرده ایراد اولنمسنه دیرلر • مثلا (اولدی) و (بتدی) کلمه‌لری کبی‌که اولدی هم صیرورت وهمده میوه‌نك کماله کلمسی و بتدی هم نشوونما وهمده انتها معنالرینی مشتملدر •

مثال دیکر

(مجلس ارباب دل برلحظه سنسز اولمسون)
(حرمتك انکار ایدن عالمده حرمت بولمسون)
(نفعی)

مثال مزبورده حرمت برحرام وبرده رعایت معناسنه کلور •

اکر توافق ایدن الفاظك ایکیسیده فعل ویا اسم اولورسه اکا مماثل وبری اسم دیکری فعل اولورسه اکا مستوفی اطلاق اولنور •

(مماثله مثال)

(آل جامه‌یله اومهپاره قچن کم صالنور)
(طوتشور خلق جهان شهره بر آتش صالنور)
مثال دیکر (عالی پاشا)

(توجه ایلسه دانشوران دهره قضا)
(ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا)
مثال دیکر (بلیغ)

(خامه یازمز حرف اهل حرفه همحال اولمسه)

(باطن طبعنده هم شکل الف نال اولمسه)
(مستوفی‌یه مثال)   (نابی)

(عشوه ستم آموز وجگر دوز کرشمه)
(ای دل صقین اول آفت ایله یکده کرشمه)

مثال دیکر   (فاضل)

(بویله هر کسله سنك الفتك ایشه یراماز)
(سنده سوز دکلسك اولمزمی ازاجق یراماز)
(واصف)

مثال دیکر

(قسمتکدر کزدیرن یر یر سنی)
(غافل اولمه عاقبت یر یرسنی)
(لا ادری قائله)

مثال دیکر

(خوش طبعان دیار دامن دشت وکوهساره عزم ایدوب
درون قصبه قصبهٔ حلقوم فقرا کبی مالا مال خلو اولمغله
....)   (خمسهٔ نرکسی)

ایکنجی . تجنیس ناقص . تجنیس ناقص هر ایکی
لفظك حروفده مساوی وحرکات وسکناتده مخالف اولمسنه
دیرلر . مثلا یراتمق معناسنه اولان (خلق) ایله طبیعت
معناسنه اولان (خلق) کبی . مثاله (سلمه‌نك بر دختر
پاکیزه اختری وار ایدی لطائف حلق وحسن خلق اعجوبهٔ
روزکار ایدی .)   (شهادتنامهٔ ویسی)

(مثال)

مثال دیکر

فریضهٔ عهدهٔ شیطانی بودر که برفریب ایله سرمایهٔ امانیٔ امانی که امانتنامهٔ ایمانیدر انی الندن الهم .

(شهادتنامهٔ ویسی)

تجنیس مذکوره . تجنیس محرف . دخی دینور وحروف مشدده مخففه حکمنده عد اولنور .

مثال یافوائد تعاونی تزیید وتعمیم ایچون اطاعتی فرض عین وقواعد تمدنی تمهید وتحکیم ایچون رعایتی محض دین اولان حکومت مشروعه وحقوق موضوعه‌سنه ناکسانه ونا کشانه تبری ایدن اقوامه لایق دنیاده نه جزا اوله بیلور .

(تصویر افکار)

مثال دیکر قالپسو اورمانده یاوریلرینی چالدیرمش ونه طرفه کیده جکنی شاشیروب چیلدیرمش اولان ارسلانه دونوب دنوب طولاشوب مغاره‌سنه عودت ومقدمجه ایشی کورمش وکلمش اولان منوره اطالهٔ لسان شدت ایدرك ...

(کامل پاشا ـ ترجمهٔ تلماق)

مثال دیکر اول شاهسوار خورشید تیغ افاق جولانده براق براق چارباش نشین سبع طباق ....

(شهادتنامهٔ ویسی)

مثال ذیکر ثانیاً هرنفس نفس فرقت نقش صادقانه‌مه ایراد سؤال تجاهل مآل (امن تذکر جیران) ایله ....

(عالی پاشا)

مثال دیکر ایام شبابده تحصیل علوم وفنونه مقدم ومصر اولان

اهل ذكا فريد مصر معارف اوله جغندن هنكام مشيب حلولنده بحسب الاعتبار جمله دن مقدم و هر حالده عزيز و محترم اوله جغى مسلم و غير مسلم كافهٔ عقلا عندنده مسلم بر دعوادر .... (نتى)

اوچنجى . تجنيس زائد . تجنيس زائد حركات و حروفده اتفاق تام حاصل اولدقدنصكره بريسنك اخرنده زياده حرف بولنمسنه ديرلر . چشم ايله چشمه زند ايله زنده پروا ايله پروانه كبى . مثال فتح فيروزى اولمق رجاسيله چشمهٔ چشممدن شورابه فشان اشك مقاله سوز اولدى .

(رفعت پاشا ـ كان انشا)

مثال ديگر (بو ايكى آتشپارهٔ عالم افروز بيننده محتمل كه تلاحق زند و زندهٔ تعلق و انجذاب ايله اتش انداز خاندان سامان والدين اوله جق نارهٔ فصاحت شرور انگيزه مؤدى شرارهٔ فجور ظهور ايليه ديو . (خمسهٔ نركسى)

دردنجيسى . تجنيس مكرر . تجنيس مكرر حركات حروفده اتفاق تام حاصل اولدقدنصكره بريسنك اولنده زياده حرف بولنمسنه ديرلر . دم ايله ادم ساق ايله مساق نام ايله منام كبى مثال (اول دم ندمده كه كله كوب كلوى ناغور غضب اقليم محشره زلزلهٔ دهشت صالوب ..

(شهادتنامهٔ ويسى)

مثال ديگر (اتش عالمسوز نمرود مردودى كلبرك رفاهيت قيلان و تفاقم دود محدود شرر آلوددن متصادم اولان التهابى نسيم سنبل افشان و نركس افروز كلشن سعادت ايلين .....

(شهادتنامهٔ ويسى)

(مثال)

مثال دیکر

(ایتدی تن نزارمی فریاد وناله نال)
(قالدم او رتبه ضعفله یوق ارتحاله حال)
(اوضاع بازکونه مائل مزاج عشق)
(بونده قد خمیده اولور اعتداله دال)
(ارایش قبول هنز ثروت اولمسه)
(اولمزدی بویله جزء ملازم کماله مال)
(سیپارهٔ حوادث ایام اولوب شهور)
(اعجوبهٔ وقایع دهره رساله سال)
(وارمی علاجك ایتمکه برحال ایله خموش)
(اولمز مفید هرزه درای مقاله قال)
(دیمزدی آل تشنه قریب اولمسه سراب)
(ایما ایدر بونکتهٔ رنکین مأله آل)
(راغب معنئ رنکین خیال ایدوب)
(هر غمزه سندن اولدی هدف پروباله بال)

(راغب)

اکر بو زیاده لك کلمه نك وسطنده اولورسه اومثللولرینه تجنیسك بونوعندن عدوشمار اولنورلر. جد. و. جهد. جام و. جم. فام. و. فم. و. خام. و. خم. کبی.

مثال (خصوصا بزم کبی ضعفا خدمتنده آفتاب جمالی متواریٔ سحاب التحا اولیجق طالع تیره بختی ابداشعله کیرنور سرور اولمیوب نتیجهٔ کاری مثال زاغ وزغن جیفه خوار

کورستان بجد وجهد بر ایکی اقچه وظیفه ایله قیم وصلا
خوان اولمقدر) (خمسهٔ نرکسی)

مثال دیکر

(می آشامان بزمك سوزلری هب جامدز جمدر)
(بزم کفتارمز ساقی می کلفامدر خمدر)
(نواساز اولمدی بردم هواسندنمیدر بیلم)
(نیستان غمك محصولی شمدی خامدر خمدر)
(جوری)

بشنجیسی . تجنیس مرکب . تجنیس مرکب حرکات وسکنات
وعدد حروف وتلفظده تجنیس تام کبی اولوب فقط
کندوسنده بر ویا ایکی ترکیب بولنمغه دیرلر . آجیتمق
فعلندن کلان (آجیدر) ایله طاتلونك مقابلی اولان آجی
ایله در ادات خبرندن ترکیب ایتمش (آجیدر) وکذلك
وسیله نك جمعی (وسائل) ایله واو عاطفه ایله سائلدن
عبارت (وسائل) ترکیبلری کبی .

مثال

(ظن ایتمه سوز عاشق یاقوب جانی اجیدر)
(داغ محبت اجی ولی صتلو آجیدر)
(مثال دیکر) (واصف)
(اولمه جفایی صانده که دوراندن اوکرنور)
(بی مهر وبیو فالغی دوراندن اوکرنور)
(مثال دیکر) (رابی)
(قوپار ماغیله کوسترسون جمالك کللرین اللر)
(قو)

(قو پارەغیله کوللرتیر صولار زیرا که ال اللر)
مثال دیگر (لاادری قائله)
(چو فرصت عیشه الویردی کچور خوش کل بو دور آنی)
(بو کونی قومه یارینه که کوتورمز بو دور آنی)
(جنانی)
ولفظین متجانسین خطده توافق ایدرسه اکا متشابه · واتمزسه · مفروق تسمیه اولنور ·
(متشابه مثال)
(مجموعهٔ خاطرده کتابه خط وخالی)
(نقاش ازل قویمدی اول صفحه‌یی خالی)
مثال دیگر (وهبیٔ سنبلزاده)
(له کسیملی کوروب اوپدم آنی اکراماله)
(کچدی بر مغبچه بیك ناز ایله بچلی مچلی)
(کذا)
مثال دیگر
(کلنار لعلی جنت حسنك کراسیدر)
(جان ویرسه عاشق اکا دیش کراسیدر)
مثال دیگر (کذا)
(دیمه ابرام ایله اول سرو دلارام اولمز)
(عاشقه مائل اولور بویله دلارام اولمز)
(عالی پاشا)
مثال دیگر
(جمالك شمعنه یاندمسه پروانه چو پروانه)

(یانوب یاقلمدن پرواسی یوق مردانهٔ عشقك)

مثال دیگر (سامی پاشا)

❊ دوش اولوب برتازه یاره ❊ جانه اچدم تازه یاره ❊

(واصف)

(مفروقه مثال)

(بزمله سلطنت لافن ایدرمش اول قرامانی)

(خدا فرصت ویررسه کر قراییره قرامانی)

مثال دیگر (فاتح سلطان محمد)

(هر بلبله آچیلمه ایا غنچهٔ خندان)

❊ ای شوخ سخندان ❊

(کوسترمه مدد قامتکی هر خره امان)

❊ ای سرو خرامان ❊

(فس دوشدی باشندن اوشهك نازایله فاضل)

❊ رقص ایلر ایکن آه ❊

(طاغلدی بیاض کردننه زلف پریشان)

❊ بولدی او پری شان ❊

مثال دیگر (فاضل)

(هم ساقی وهم مطرب رنکین نغمم وار)

(محبوب ایله می ایچمدن اوزکه نه غمم وار)

دیگر (وهبی سنبلزاده)

(اه کیم اغزم صولاندی سیر ایدرکن ساقزی)

(بوسه وعدیله شکر چکنردی برترساقزی)

(کذا)

(دیگر)

دیکر

(ذاته درجاهه دکلدر نظر اهل قبول)

(خوار درخارکله اولسه بیله همزانو)

دیکر (نابی)

(نار عشقکله درون دل پنار تنور اولور)

(پرتو مهر رخکله سرتسر تنور اولور)

(خلیلی)

التجنیسی • تجنیس مطرب • تجنیس مطرب دیو وزنده وحرکات وسکناتده بر برینه مساوی وانواع حروفده مخالف اولمغه دیرلر • فقط اختلاف مزبور برحرفدن زیاده ده اولمامليدر اکر ایکی ویادها زیاده حرفده اولور ایسه اولوقت تشابه وتجانس قالمز • وسائر • دائم • ودائر • حائم • وحائر • کبی •

مثال (قلم مرفوع العلم که ربع مسکون نامهٔ محبت طرازك نشیب وفرازینی دور ودراز سیره آغاز اتمش ایدی • ورود ماء الحیات اعجاز ایچون غیاهب ظلمات دواتده دائم ودوائر اول مسلك بی رهبرده نیل امید نامقدور ایچون حائم وحائر اولمیوب ...) (اوفجی زاده)

کندوسنده اختلاف بولنان حرفلرك مخرجلری متقارب اولورسه اکا جناس مضارع دینور • بو حرفلرده یا ابتدای کلمه‌ده اولور صاحب و • ساحب • زاهره • و • ساهره کبی •

مثال (بو اندیشه واضطراب اثناسنده صاحب مال

(یانوب یاقلمدن پرواسی یوق مردانهٔ عشقك)
مثال دیگر (سامی پاشا)
❋ دوش اولوب برتازه یاره ❋ جانه اچدم تازه یاره ❋
(واصف)

(مفروقه مثال)

(بزمله سلطنت لافن ایدرمش اول قرامانی)
(خدا فرصت ویرسه کر قراییره قرام انی)
مثال دیگر (فاتح سلطان محمد)
(هر بلبله آچیله ایا غنچهٔ حندان)
• ای شوخ سخندان •
(کوسترمه مدد قامتکی هر خره امان)
• ای سرو خرامانی •
(فس دوشدی باشندن اوشهك نازایله فاضل)
• رقص ایلر ایکن آه •
(طاقلدی بیاض کردننه زلف پریشان)
• بولدی او پری شان •
مثال دیگر (فاضل)
(هم ساقی وهم مطرب رنکین نغمم وار)
(محبوب ایله می ایچمدن اوزکه نه غمم وار)
دیگر (وهبی سنبلزاده)
(اه کیم اغزم صولاندی سیر ایدرکن ساقزی)
(بوسه وعدیله شکر چکمزدی برترساقزی)
(کذا)
(دیگر)

دیکر

(ذاته درجاهه دکلدر نظر اهل قبول)

(خوار در خارکله اولسه بیله همزانو)

دیکر (نابی)

(نار عشقکله درون دل ینار تنور اولور)

(پرتو مهر رخکله سرتسر تنور اولور)

(خلیلی)

التجیسی . تجنیس مطرب . تجنیس مطرب دیو و زنده وحرکات وسکناتده بر برینه مساوی وانواع حروفده مخالف اولمغه دیرلر . فقط اختلاف مزبور برحرفدن زیاده ده اولملیدر اکر ایکی ویاده‌ها زیاده حرفده اولور ایسه اولوقت تشابه وتجانس قالمز . وسائر . دائم . ودائر . حائم . وحائر . کبی .

مثال (قلم مرفوع العلم که ربع مسکون نامهٔ محبت طرازك نشیب وفرازینی دور ودراز سیره آغاز ایتمش ایدی . ورود ماء الحیات اعجاز ایچون غیاهب ظلمات دواتده دائم ودوائر اول مسلك بی رهبرده نیل امید نامقدور ایچون حائم وحائر اولمیوب ...) (اوفجی زاده)

کندوسنده اختلاف بولنان حرفلرك مخرجلری متقارب اولورسه اکا جناس مضارع دینور . بو حرفلرده یا ابتدای کلمه‌ده اولور صاحب و . ساحب . زاهره . و . ساهره کبی .

مثال (بو اندیشه واضطراب اثناسنده صاحب مال

ساحب الاذيال استعجال اوزرهٔ اولوب دين لازم الادابی حاضر ومهيا اعتقاديله تهيئه ساز كيسهٔ استيفاز انوبزانو مصاحبت انديشه كشا اولدی ...) (خمسهٔ نركسی)

مثال ديكر (يارين انامل كلكون نمای شفق ابواب مطلای شرقی آچوب كيسوان انوار افشان خورشيد در پای آيينه نمادن بديد وپيشكاه شاهر اهندن نجوم زاعره ساهرهٔ سمايه سرجنبان تبعيد اولنجه ..)

(كامل پاشا ـ ترجمهٔ تملاق)

ويا وسط كلمه‌ده اولور . وسيله . ايله . اثيله . فتور . ايله فطور . تخليه . ايله تحليه . كبی .

مثال (بلا وسيله بروثيله ايله مربوط كوسترمكين ملحده توبه اسنادی كبی اردولرينه افترای امانت ايله ...)

(شفيقنامه)

مثال ديكر (محير عقول اولان مشمولات مقبوله‌سنك برق طاق بلند رواقی احداق اخذاقی مشاهدهٔ فتور وفطوردن تجير ايدن اياصوفيه قبه‌سيدر كه ...)

(تاج التواريخ)

مثال ديكر (كاشنسرای دولت عليه كياه خود روی بی جامه‌دن تخليه ونوباوهٔ قانون محاسن نمون ديكرله تحليه اولندی ..) (رفعت پاشا ـ كابن انشا)

يا آخر كلمه‌ده اولور . سائل . و . سائر . حاجز . وحاجس . كبی .

مثال (طرحلر ايچنده كه متعدد ايرماقلر بر بری آردنجه (جريان)

جریان وروان ایدرك بعضیسی کمال سرعتله دائر وبعضیسی یواش یواش طولاشه طولاشه صانکه تارك وفارغ اوله‌مدیغی منبع قدیمی سمتنه سائل وسائر اولوب ...

(کامل پاشا ـ ترجمهٔ تملاق)

اکر اختلاف بولنان حرفلرك مخرجلری متقارب اولمزسه اکا لاحق دینور . بوده یا اولده اولور میزاب ایله تیزاب کبی .

مثال ودهان عملهٔ دوزخ که میزاب تیزاب عذابدر شمشیر تیزیلان علو ناره آب وتاب ویردکده ...

(شهادتنامه‌ٔ ویسی)

یا وسطده اولور . ستاره . ایله سیاره . کبی .

مثال بن اول درخورشید تفاخرم که نقرهٔ سیم همواره ستارهٔ سیارهٔ سپهر زندکانی وکلمیخ سقف سرای کامرانی ایکن .. (شهادتنامهٔ ویسی)

یا آخرده اولور جریره ایله جریحه نشانه ایله نشابه وسائره کبی

مثال اول امانامهٔ سلطان غیبدان سك که نامزد جریره جریحهٔ ذلالت اولانلرسکاظفر بولمغله ... (شهادتنامه‌ٔ ویسی)

مثال دیکر نشانهٔ نشابهٔ خشم وغضبم اولمقدن اتقا وسلم سلامت مسلم التفاتمه ارتقا ایتملیدر ...

(کامل پاشا ـ ترجمهٔ تملاق)

یدنجیسی . تجنیس خط . تجنیس خط دیو هیئت وصورتده ورسم کتابتده ایکی ویازیاده لفظك بربرینه مشابهتنه دیرلر .

عاقل ، وغافل یاز وتاره زورکار وروزکار اسانید واساتیذ کبی .

مثال دولت بهاریه‌نك کاردیده‌سی وروزکار زورکارك کرم وسرد چشیده‌سی اولوب ...

(صدق – رسالهٔ برف وبهار)

(مثال دیکر)

تزییف اسانید اساتیذ فحول ایتمکده مجتهد کاشی وامام صاحب حواشی اولدی ... (شفیقنامه)

تردید . دخی صنایع لفظیه‌دن اولوب ونوع تجنیسك ملحقاتندندر

تردید لفظ ومعناجه متفق ایکی کلمه‌نك بربرینه رد وعطف اولنمسندن عبارتدر .

(مثال)

(کرچه جاناندن دل شیدا ایچون کام استرم)
(صورسه جانان بیلمزم کام دل شیداندر)
(فضولی)

مثال مزبورده ایراد اولنمش ایکی عدد کام کلمه‌لری لفظاً ومعناً متفق اولوب یالکز مصرع ثانیده‌کی کام مصرع اولده واقع کام اوزرینه رد اولنمشدر .

(مثال دیکر)

(هنره تربیت کرك هنرك ❊ تربیت فی الحقیقه علتیدر)
(هز)

(هرهنر کیم جهانده بولدی وجود)
(پادشاه زمانه همتیدر)
(لطفی)

اشتقاق · وشبه اشتقاق · دخی صنایع لفظیه‌دن اولوب کذلك نوع تجنیسك ملحقاتندندرلر

اشتقاق دیو اصل معناده اشتقاق ایله برابر اصیل او لان حرفلرده ده کلمتینك توافقنه دیرلر

مثال (اول سببدن مدت مدید وعهد بعید ایدی که خاطره بو خاطره وسویدایه بوسودا دوشمش ایدی ··)
(همایوننامه)

مثال دیکر

(نار استدر سپهر مماشات ایدرسه ده)
(صاف اولمز ادعای مصافات ایدرسه ده)
(کذلك) مثال دیکر

(اولمز بدل فوائت اوقاته نابیا)
(ایام اکر تلافیٔ ما فات ایدرسه ده)
(نابی)

و (هر سخنورك مقداری مقدو رندن معلوم وکر داری کفتارندن مفهومدر) عباره‌لرنده واقع · مدت ومدید · سویدا وسودا · صاف مصافات · فوائت ومافات · مقدار ومقدور · الفاظی کبی · وکذلك قاموس صاحبی عاصم افندینك اشبو –

(نیجه برخدمت مخلوق ایله مخذول اوله‌لم)
(سائل حق اوله‌لم نائل مسؤل اوله‌لم)

(اقهلم پاینه بر بحر حمیت بولهلم)
(صلهٔ همتنه ماء کبی موصول اولهلم)
(بزده صورت ویرهلم کندومزه قابل ایسه)
(کیدهلم اهل صفا بزمنه مقبول اولهلم)
(کتور ای ساقی یتر ایلدك اشغال بزی)
(برزمانده می بیغش ایله مشغول اولهلم)
غزلنده واقع . سائل . مسئول . صله . موصول . قابل .
مقبول . اشغال مشغول . کلهلری کبی .
شبه اشتقاق دیو لفظیندن برنده اولان حروفك جمله سی
یا اکثریسی دیکرنده بولنوب فقط اشتقاقده اولدیغی کبی
اصل واحده ارجاع اولنهمامغه دیرلر
مثال (اکرچه جمال با کمالی حلیهٔ انواع البسه ایله حالی
ایدی اما پیرایهٔ خال وخط الفاظ ترکیدن خالی ایدی .)
مثال دیکر (همایوننامه)
(اول خال سیه کیم کورینور کرد لبنده)
(سودای سویداذن ایدر دللری خالی)
(نابی)
قلب . دخی کذلك صنایع لفظیهدن اولوب ونوع تجنیسك
ملحقاتندندر .
قلب هر ایکی لفظك نوعده وعدده وهیئتده متحد ویالکز
ترتیبده مختلف بولنملرینه دیرلر . بو تبدل انعکاسی کلهلرك
جمله حروفنده اولورسه اکا قلب کل دیرلر نابینك اشبو —
(جفای عالمه صبر ایت صفا مرادك ایسه)
(که لسع)

(كه لسع حيهٔ شهرت عسل بوزنديسيدر)
(بولنسه تازه‌جه تعبير بزم سازه سزا)
(لسان كهنه ده آتش شتا بوزنديسيدر)
ـ بيتلرنده واقع اسع عسل آتش شتاء كلمه‌لرى كبى كه كلمات مزبوره عكس وتبديل اولندقلرنده يكديكرينك شكلى رونماى ظهور اولور ٠
تبدل مذكور بعض حروفده اولورسه اكاده قلب بعض ديرلر اشبو ـ
(اوذ ياقدى جانكاهنه عشاقك اى دريغ)
(غيرى وداد خوبده يوقدر دلا بقا)
(ياور)
ـ بيتنده واقع غيرى ايله دريغ لفظلرى كبى ٠
كندولرنده تجنيس قلب بولنان لفظين متجانسيندن برى اول بيتده وديكرى آخرده اولورسه اكاده مقلوب مجنح ديرلر ٠
بيت
(موركبى امريكه قيلمش اطاعت خلق روم)
(رام اولوبدر نيته كيم موسى يه اى شه سحرمار)
(سرورئ قديم)
وبعض بويله اشاغيدن يوقارى كاملاً معكوس اوقنه بيلور عباره وبيتلرواردركه اومثللوره مقلوب مستوى تعبيراولنور ٠ نظمينك اشبو ـ
(الى لعل دردلعلى بلا)
(اودراوروحه حورواردوا)

(خوش كالك همه كلامك شوخ)
(آشناى لآلیء انشا)

(شورخ بالال آب خروش)
(آتش راهب وبهار شتاء)

ـ منظومه سنده اولديغى كبى

عكس وتبديل . دخى صنايع لفظيه‌دن اولوب نوع تجنيسك ملحقاتندندر

عكس وتبديل ديو كلامده برجزئك جزؤ آخر اوزرينه تقدم ايتمسنه ديرلر . بوعكس وجوه متعدده ايله واقع اولور . شويله كه يا جمله نك ايكى طرفنك بريله اولطرفك مضافى بيننده اولور .

(هرزوالك بركمالى اولديغى كبى هر كمالكده برزوالى واردر) مثل مشهورنده وكذلك پرتو پاشانك اشبو ـ

(قبض وبسطى بويولك درپى اولور بربرينه)
(هر دوزك بريوقيشى هر يوقشك بردوزىوار)

ـ بيتنده وحسن چلبينك (اسمان قدرى قدراسمان كبى متجاوز مدارك افهام وسپهر مثالى خارج خيطهٔ ادراك واوهام خورشيد فضلى فضل خورشيد كبى ساطع وظاهر وغمام انعامى انعام غمام ماندى متقاطر ومتواتر ونور طلعتى طلعت نور كبى باهروبارق (وهمايونامه‌نك) تأديدهٔ هربينابى نظر تعمق وتعمق نظر (وصال)

وصال غوانی معانیسندن بهره مند اولمق میسر ودل هردانابی تکلف تخیل و تخیل تکلف اول ناز پرورد حرم حجرهٔ خیالدن برخورد اراولمق متصور اوله) عباره‌لریله سید وهبینك (سور ینك دائره‌سی دائرهٔ سور اولدی) مصرعنده اولدیغی کبی مصرع مزبورده صنعت جناس دخی واردر یاجملتینده کی ایکی فعلك متعلقلری بیننده اولور اشبو

(بوسه که جان ویرمش ایکن ویردی بوسه‌ك بکا جان)
(لعلکی ای غنچه لب معناده او پدك رایکان)
(سروری ٔ کلیبولی)

بیتنده اولدیغی کبی ۰

یاخود جملتینك طرفینده کی ایکی لفظ بیننده اولور ۰

کمال پاشا زاده‌نك یاوز سلطان سلیم حقنده سویلمش اولدیغی اشبو

(آز مدتده چوق ایتمش ایدی)
(سایه‌سی اولمش ایدی عالمگیر)
(شمس عصر ایدی عصرده شمسك)
(ظلی ممدود اولور زمانی قصیر)

قطعه سنده اولدیغی کبی ۰ اشبو قطعه‌ده صنعت جناس دخی واردر ۰

﴿ ردالعجز علی الصدر ﴾

رد العجز علی الصدر دخی صنایع لفظیه‌دن ونوع تجنیسك ملحقاتندندر ۰

بوده یاکلام منثورده و یاکلام منظومده اولور ۰

کلام منثورده لفظ ومعناده متفق لفظین مکرریندن ویاخود یالکز لفظاً مشابه او لان کلمتین متجانستیندن و یاخود اشتقاق ویاشبه اشتقاق حسبیله متجانسیتنك ملحق عد اولنان کلمتیندن بر ینك اول فقره یه ودیکرینك آخر فقره یه کلمسنه دیرلر .

﴾ لفظین مکرر ینه مثال ﴿

حلقهٔ مکتبیان کودك حلقهٔ دام وکبوتر اواره یه رمهٔ حمام ایدوکی متعین اولدی . (نابی)

﴾ لفظین متجانیسنه مثال)

اما فارسی اولوب هرکس اول میدانك فارسی واول لسانك ممارسی اولمدیغی جهتدن لآلئ معانی اصداف الفاظندن استخراج ومطالب ناظرین مقدماتندن استنتاج اولنمز ..

(تاج التواریخ)

من جهتة الاشقاق متجانسه ملحق اولانه مثال

قنادان شیرینکارك عنقای قاف حلاوت ادنی ذباب طبلهٔ لعل شکر فشانی اولان جوانان حلو التبسمی نوشخند جانپسند ایله جیب ودامان روز کاری لبریز شهد وقند ایدرك ....

(شفیق نامه)

مثال دیکر لکن مزرعهٔ دلده حب حب علم وعرفان مزروع وساحهٔ فسیح المساحهٔ فکروامعان ذرعان اذعان فضل وایقان

(ایله)

ایله مزدوع اولوب ....) (تاج التواریخ)
شبه اشتقاق حسبیله متجانسینه ملحق اولانه مثال
(خیلی زمان ایدیکه بو خیال خیلی و بو ارزو میلی فضای
خاطرده جولان و نیجه حول بو احوال حولان ایلر ایدی .)
(تاج التواریخ)
کلام منظومده لفظین مکررین و یا متجانسیندن و یا ملحقلرندن
برینی آخر بیتده و دیکرینی مصرع اولك صدرنده یاحشونده
یا اخرنده یاخود ثانینك صدرنده کتورمکه دیرلر .
لفظ مکررك مصرع اولك صدرنده اولدیغنه مثال
(داغ نو در قرص ماه اوزره کلف ظن ایله)
(ایلدی حسنك سپهری داغ بر بالای داغ)
مثال دیکر (راغب پاشا)
(پیر میخانه بکا صوندی دعای قدحی
اختیارمله نوله او پسم ایاغن پیرك)
مثال دیکر (نظم)
(غم سبب شوق دمادمدرر
اول اسباب فرح غمدرر)
مثال دیکر (ارزی)
(شمع حسنکدر ویرن خلوتسرای جانه لمع
(اولمز اول مجلسه خورشید عالمتاب شمع)
(باقی)
لفظ مکررك مصرع اولك حشونده اولدیغنه مثال

(سوزده ضرب المثل ایرادینه سوز یوق اما)
(سوز اودر عالمه سندن قاله برضرب مثل)
(نابی)

مثال دیکر

(ماندخامه حیله اولنلر وسیله سی)
(اخر اولور ایاغنه پیچیده حیله سی)
(نابی)

مثال دیکر

(نازکدر اولقدر که ایدر نازه امتنان)
(ایتسم او نازنینه سروری نیاز ناز)
(سروری)

لفظ مکررك مصرع اولك اخرنده اولدیغنه مثال

(دلده که سوز اوله نی کیبی نفسدن بیلنور)
(خانه‌نك شنلکی ایچنده‌کی سسدن بیلنور)
(افتابی) مثال دیکر

(اوقلرك جان الغه تیغکله یولداش اولدیلر)
(سینه‌لرده قان یلاشدیلر قرنداش اولدیلر)
(آهی) مثال دیکر

(کوز یاشلو کوکل زلف پریشانلر ایچنده)
(قالدم قراکو کیجه‌ده بارانلر ایچنده)
(تاجی)

(دل)

(دل ایتسه نوله زلف پریشانه تشبث)
(زنجیره ایدر ایتسه‌ده دیوانه تشبث)
(نابی)

لفظ مکرر مصرع ثانینك صدرندن اولدیغنه مثال

(تك همان ایله پژمرده نهال املم)
(کچدم ای ابر ستم نشوونمادن کچدم)
(نرکسی)

(حواش نسخهٔ ارکانی جمله خیرالناس)
(امور معرض دیوانی جمله خیرالامور)
(نابی)

(مثال دیکر)

(کهر افشان سواحل اولور امواجی یمك)
(کرمی خاك نشیمنانه‌در اهل کرمك)
(ثابت)

لفظ متجانسك مصرع اولك صدرنده اولدیغنه مثال

(باغ رخکده خطك ایرشسه بنفشه‌نك)
(عالمده کیمسه منقره آلمزدی باغنی)
(باقی)

لفظ متجانسك مصرع اولك حشونده اولدیغنه مثال

(دیمزدی آل تشنه فریب اولمسه سراب)
(ایما ایدر بو نکتهٔ رنکین مآله آل)
(راغب پاشا)

لفظ متجانسك مصرع اولك آخرنده اولدیغنه مثال

(شیداتر ایدوب سیلدی چشممده کی یاشی)
(بیلم نمه مائلدر اوتر دامن یاشی)
(وهبی سنبلزاده)

(مثال دیکر)

(طعن ایتمه زاهدا اهل غمك سوز وتابنه)
(سیر ایت عذار دلبری باق آب وتابنه)
(نابی)

(مثال دیکر)

❋ ناز ایله چاغرر چالار ❋ عاشقك كوكلك چالار ❋
(واصف)

لفظ متجانسك مصرع ثانینك صدرنده اولدیغنه مثال
(اولور شیرازهٔ جمعیت دللرنه حائندر)
(پریشان ایلدکجه زلفنی تار پریشانی)
(راغب پاشا)

اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك صدرنده بولندیغنه مثال
(چکه رك حلقهٔ توحیده پر یرولری شیخ)
(عاقبت اویله ضعیف اولدی که برهو چکه مز)
(بلیغ)

(مثال دیکر)

(تازه لردر ددلی محنت ایام فراق)
(داغن ابدا لن ایدر ماه محرم تازه)
(باقی)

(مثال دیکر)

(اشهای)

(اشتهای ذبذب وقبقب دکلدر زاهدا)
(جان ودلدن کوش ایدوب یاد ایتدیکك ماتشتهی)
(راغب پاشا)

اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك حشونده بولندیغنه مثال

(طرفه در مشرب بی معمار بنای سخنك)
(ترك ایدر خانه‌یی بیتن چالیشور تعمیره)
مثال دیکر (نابی)

(ذخی کیمدن امید صدق ایدرسك نابیا بیلم)
(صباحك برنفسده نصفی کاذب نصفی صادقدر)
مثال دیکر (نابی)

(باری سلامم المز ایسك کوردیکك زمان)
(برنظره ایله خاطرم ای دلستانم آل)
مثال دیکر (وهبئ سنبلزاده)

(باده ودلبر صفاسین وارمیدر انکار ایدن)
(زاهدك بیهوده دعوای نهی منکری)
مثال دیکر (کذا)

(بر رتبه آقدی آغزی صویی ذوقه زاهدك)
(صاندم بوغاز ایچنده کی شیطان آقندیسی)
مثال دیکر (پرتو پاشا)

(بنده‌سین کچسه نوله دادارینه غمازه)
(بومثلدر جانی آجیان اشك آتی کچر)
(سامی)

اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك آخرنده اولدیغنه مثال

(قوش دیلی سویلیه‌رك بویله قفسلرده شاقیر
کیم دیدی بلبلی بو باغده اولسون شقراق)
(وهبی سنبلزاده)

مثال دیکر

(کوردکمی مکافاتك اولوب مست یقلدك
(کیم دیدی سکا خاطر عشاقکی یاق یق)
(واصف)

مثال دیکر

(بنی حمای غم ومحنتی پك اینجیتدی
طوتسم اولشوخی براز اورسه‌لسم اینجیتسم)
(ثابت)

مثال دیکر

(حد ذاتنده کیم اولمزسه ادیب
فلکك سله‌سی ایلر تأدیب)
(نابی)

اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع ثانینك صدرنده اولدیغنه مثال

(بر برده یتالم دیجك نازی اوزاتدی
یاتم دیدی برخیلو عناد ایلدی یاتدی)
(ثابت)

(مثال دیکر)

مثال دیکر

(میسر اولمدی امیرش اسبابدن سودم)

(مسببدن حجابه دوشمدی غیری سببلرله)

(نابی)

مثال دیکر

(محیطك وصفیدر عذب واجاب لذت انهار)

(مسمی واحد اما مختلف اوصاف ایله اسما)

(کذا)

مثال دیکر

(دست برهمزن اولورسه نقدر شدتله)

(قامت نازینه ایتمز ینه تکلیف قیام)

(کذا)

شبه اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك صدرنده بولندیغنه مثال

(باغله سن پهلوی نازاوزره چیچکلی شالنی)

(سیرایدن وارسون دیسون بوحالته طاغ اوستی باغ)

(پرتو پاشا)

مثال دیکر

(اول خال سیه کیم کورینور کردابنده)

(سودای سویدادن ایدر دلری خالی)

(نابی)

شبه اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك حشونده بولندیغنه مثال

(كالای زوی آلكه دل چیقدی مشتری)
(رنك ایتمه انی ویر بكا نقد روانم آل)
(وهبی سنبلزاده)

مثـال دیكر

(اطلسی الیله اول بركل حمرا دركیم)
(رخ رنكیننی سیر ایلیان آدم النور)
(عالی پاشا)

شبه اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع اولك اخرنده اولدیغنه مثـال

(ابدالرز نیلیـه لم تاج وقبـابی)
(درویشلرك تاجی فنا باشی قبادر)
مثـال دیكر (باقی)

(بو یاندی قانلو یاشم سیلدن الم اله)
(ایاقده قالدم ایامعدن كرم الم اله)
(كذا)

شبه اشتقاق جهتیله متجانسه ملحقلردن برینك مصرع ثانینك صدرنده بولندیغنه مثـال

(كورنمز ایدی كناری كهرله عنبردن)
(مداد خامه‌م اكر بحره ایلسه امداد)
(نفعی)

(ترصیع)

ترصیع . دخی صنایع لفظیه‌دن اولوب هر ایكی فصلدن برنده بولنان الفاظك جمله سـنك دیكرنده موجود الفـاظك
(جمله‌سنه)

جمله‌سنه وزن و قافیه‌جه توافقنه دیرلر . خوان اصحاب کرم آچیلدی ونان ارباب همم صاچلدی . کبی که بو مثالده خوان ایله نان اصحاب ایله ارباب کرم ایله همم اچیلدی ایله صاچلدی کلمه‌لری وزن و قافیه‌جه بربرینه مساویدرلر .

مثال

بشرده دائم اولان کمالدر جمال متحول اولور اثرده قائم اولان مقالدر مآل منتقل اولور...)

(تصویر افکار)

مثال دیگر (اقبال کرم خلقت ارباب همم‌در شهبال همم زینت اصحاب کرمدر) مزبور ایکی مثاللرده‌ده بشر اثر دائم قائم کمال مقال جمال مآل کلمه‌لریله اقبال شهبال کرم همم خلقت زینت اصحاب ارباب و همم ایله کرم کلمه‌لرینك وزن و قافیه‌لری بربرینه مساویدر .

مثال دیگر

(مطلع انوار دقایق علوم و منبع اسرار حقایق رسوم چمن پیرای گلستان افاضل نزهت آرای بوستان فضائل نوردیدهٔ مقبلان سرور سینهٔ صاحب دلان چراغ افروز محافل هنروری لطافتنمای حدائق اذعان کیمیای خاك ارباب توفیق توتیای پاك اصحاب تحقیق کوثر چشمهٔ اقبال کوهر دریای اجلال ...

(منشآت نابی)

مثال مزبورده واقع فقراتده دخی وزن وقافیه‌جه متحد
پك چوق كلمات واردر ٠

مثال دیكر

اول لب شیرین بورخ رنكین سن صنم چین
تنك شكردر رشك قمردر صانمه بشردر
سرو رواندر حور جناندر

عقدهٔ مویك كل كبی بویك كلشن كویك
بند بلادر مسك خطادر جای صفادر
لطفله رویك مهر عیاندر (كشفی)

﴿ لزوم مالا یلزم ﴾

لزوم مالا یلزم ٠ دخی صنایع لفظیه‌دن اولوب وهرنقدر سجع عدادندن دیمك ایسه‌ده فقط بونده حرف رویلرك ما قبلنده واقع حرفلرك برجنسدن اولمسی ومساوی بولنمسی لازمدر ٠ وبوجهتله سجعه نظراً اخصدر ٠ چونكه سجعده بومساواته لزوم یوقدر (جواهر اسرار قرأنیه وزواهر انوار فرقانیه یراعهٔ كتابت وبراعهٔ خطابت ایله منتشر) مثالنده اولدیغی كبی ٠ مثال مزبورده خطابت ایله كتابت لفظلرینك حرف رویلرینك ماقبلنده اولان حرفلر مساوی ومتحد اولدقلری جهتله بونلری تقاطع كلامده ایراد صنعت لزوم مالا یلزمه اقتفا دیمكدر ٠ وفقراتنده بولنان الفاظ وزن وقافیه جه‌ده یكدیكرینه موافق بولندقلری جهتله تركیب مزبور صنعت ترصیعی دخی شامل وجواهر ایله (زواهر)

زواهر وبراعه ايله براعه كلمه لرندن هر قنغى برى فواصل كلامده كلسه حرف رويلرينك ما قبللرى مساوى اولمسى حسبيله اوتركيبده ينه لزوم مالا يلزم حاصلدر ·
بو صنعت غايت ممدوح ومرغوب ايسه ده تكلفسزجه توارد دخى مشروطدر · براثر فكرت ورويت ايله تحصيل ايدرسه متكلف وسعى وطلب اولمقسزين اتفاقى سنوح وتوارد ايدرسه غير متكلف ديمك اولور ·

مثال

(غلبهٔ دهشت وصالدن از قالدى كه اكسير عالمبهاى جان خاكريز مسامات بدندن ريزان وروح زنجير انفاسى قطع ايدوب كريوهٔ تنك تندن كريزان اوله ·)
مثال ديكر (نسيم عنايت ميسر الامال تنسم وبوجهتله غنچهٔ فتح واقبال تبسم ايدوب ·)
مثال ديكر (اظهار نخوت ستيز وخنجر زهرآلود زبانى سرتيز ايدوب ·)
مثال ديكر (كريوهٔ مخالفت ويريوه سالك وهاويهٔ هوا وهوسه هالك اولوب ···)
مثال ديكر (سكرت غفلتدن رهياب افاقت اولمسنه سد سديد هوا وهوسى مانع وحاجز واصلاح حالنده هوشمندان زمان درمانده وعاجز اولوب ···)

(رفعت پاشا ـ كلبن انشا)

مثال ديكر

(بردرده دوشمشم ديه مه آه هركسه)

(اولدم ربوده بر کوزی خونریز چرکسه)

مثال دیکر (عارف)

(آج سینهٔ نسرین یڭی جانا کرمکدن)

(کلچین اوله لم عشقله باغ ارمکدن)

(کامی)

مثال دیکر

(یتمزمی سکا پستر وبالین قوجاغم)

(سرد اولدی هوا چیقمه قویوندن قوزوجاغم)

(ندیم)

(سقامت ایردی طبع مستقیمه)

(عنایتلر کرك جسم سقیمه)

(فاضل)

﴿ موازنه ﴾

موازنه ٠ دخی صنایع لفظیه‌دن اولوب کلام منثورده فواصل کلامده بولنان الفاظك و کلام منظومده مصرعینك کلتین اخیرتیننك قافیه کوزدلمیه رك یالکز وزناً بربرینه مساوی اولمسیدر ٠

مثال (وخوش نشین اریکهٔ استراحت وطن وسرنهادهٔ حضور حضر اولوب نیم خطوه قدمزن بیرون خانه اولمامشسك

(مناظرهٔ کل وملْ)

مثال مزبورده وطن ایله حضر وزناً یکدیکرینه مساوی ایسه‌لرده قافیه‌جه متخالفدرلر ٠

(مثال)

مثـال ديكر

(على الخصوص كه واردات نعوت)

(درون عشقله اولدى شرفپذير ورود)

مثـال ديكر (سامى)

(اسمان ملكه رأيى آفتاب بيزوال)

(كلستان دهره لطفى نوبهار بى خزان)

(نفعى)

مثـال ديكر

(ويرسه كرابر بحار كرمى فيض مدام)

(ديزيلور سبحه كبى رشتهٔ بارينه لآل)

(بودنجى)

كرك كلام منثور وكرك منظومده اولسون فقراتده بولنـان الفـاظك بعضيسى بربرينه وزنجه وبعضيسى‌ده هم وزن وهمده قافيه جه مساوى اولورسه اكا ده (مماثله) تعبـير اولنور ٠

مثـال فكر جميل اصابتقرينلرى جملهٔ محامد اخلاق ورأى متين محاسن دليلارى عمدهٔ مبانىٔ الطاف بيلنور ٠)

بو مثالده فكر ايله رأى جميل ايله متين جمله ايله عمده محاسن ايله مبانى اخلاق ايله اوصـاف متوازن ايسه‌لردهٔ قافيه‌جه موافقتلرى يوقدر ٠

مثـال ديكر

(مخزن بضايع محامد اوصاف ومصدر ينابيع مكارم اخلاق

اولان نادیٔ رفیع القدرلرینه تعظیمات وافیه و تکریمات کافیه .)

مثال دیگر (نشأت نابی)

(خطیب منبرطه مخاطب یس)

(ادیب مکتب اوحی مقرب موردود)

(ثابت)

مثال دیگر

(مندرج نسخهٔ ذاتنده کمالات وجود)

(مندمج طینت پاکنده خواص ایجاد)

(نابی)

مثال دیگر

(ای نگهبان مقالید نظام دولت)

(وی نسقساز اعاظیم مهام دولت)

مثال دیگر (منیف)

(دیدهٔ لطفی نگهبان لوای اسلام)

(صدمهٔ قهری نگونساز خصام دولت)

مثال دیگر (کذا)

(اوفر اعداد انفاس خلایق واکثر اوراق اشجار حدائق
شکر وثنای فائق وحمد وسپاس لایق ...) (رفعت پاشا)

✵ تشریع و یاتوشیح دخی صنایع لفظیه‌دندر . ✵

تشریع دیو قصیده‌نك بیتلرینی بحرین مختلفین اوزره بنا
وهر قنغیسنده وقف ایدلسه صحت معنایه خلل کلمیه‌جك وجهله
قافیتین ایله ادا اتمکه دیرلر که قافیهٔ اولیده طورلسه او بیت
(ابحار)

ابحار عروضدن برینه توافق ایدرك صحت وزنه خلل وکندوسنه
قافیهٔ اخری اضافه اولندقده بحر اخر شکلنی الهرق استقامت
نظمه طلل عارض اولمز ٠

بو صنعت تشریع کذلك کلام منثور دخی هر بر فقره سجعتینه
اضاعه اولنه رق جاری اولور لکن لسان ترکیده کرك کلام
منظوم وکرکسه منثورده وقوع استعمالنه دائر براثره ظفر
بولنه مدیغندن تفصیلات سائره سندن صرف نظر قلندی ٠
فقط مستزادلر ذی القافیتین اولدقلری جهتله بو صنعت
تشریعك ملحقاتندن عد اولنه بیلور

مثال

هب بویله کرك مؤتمن مهر همایون اربانه دوشدی
هر خردهیه واقف دخی هر نکتهیه محرم هم صاحب فطنت
اطواری حکیمانه وقورانه اداسی افاق بکندی
هیچ کلدی صدره هله مانندی مقدم اینانکه حقیقت
(فاضل)

وکذلك ذی القافیتین اولان بعض کلمات منثورده دخی ینه
بو صنعتدن عد اولنه بیلور ٠

مثال بشرده دائم اولان کمالدر جمال متحول اولور اثرده قائم
اولان مقالدر مال منتقل اولور (تصویر افکار)
مثال دیکر
محامد لایقه رفع بارکاه جناب کردکار وصلوات فائقه

عرض پیشگاه نبی مختار و تسلیمات رائقه بالجمله اصحاب و ابراره اهدا و ایثار قلندقدنصکره ... (سلیم)

اختلاف صیغ الفاظ

اختلاف صیغ الفاظ بر لفظك بر هیئتدن هیئت دیکره نقل و تحولنده حسن و قبحی بیلمکدر . بوده ذوق سلیم ایله اولور . مثلا بابدن بابه ویاصیغهٔ فعلدن صیغهٔ اسمه ویاصیغهٔ اسمدن صیغهٔ فعله ویاخود ماضیدن مستقبله ویامستقبلدن ماضی‌یه ویامفردن جمعه ویاجمعدن مفرده نقلنده حسن ایسه قبیح وقبیح ایسه حسن اولور بر طاقم الفاظوارددر

ازان جمله لسانمزده تجدید و تجدد کلمه‌لرینك استعمالی مستحسن وبونلرك استفعال بابنه منقولی بولنان استجدادك استعمالی قبیحدر . بالعکس تعمیل و تعمل کلمه‌لرینك استعمالی مستهجن وبونلرك استفعال بابنه منقولی بولنان استعمالك مستحسندر . وکذلك صدق ماده‌سندن اصداق اصادق اصدقا صادق صدیق تصدیق تصدق مصدوق مصداق صداقت مصدق صداق صدقه اصداق متصدق مصادقه ودها سائر صور اشتقاقیه کله بیلور ایسه‌ده فقط لسانمزده دائر بولنانلری واستحسان قلنوب النانلری اصدقا صادقه صدق تصدیق تصدق مصداق صداقت مصدق صدقه مصادقه اشتقاقاتندن عبارت اولوب اوجهتله بونلرك استعمالی حسن وباقیلرینك قبیحدر . وبونك کبی ذهاب وذهول وجوار

(وتوا)

وتواضع وترفيه وتغريب كلەلرينك استعمالى مستحسن ايسەده
بونلره قرب اشتقاقى بولنان اذهاب واذهال واجتوار وجار
واجوار واتضاع وارفاه واغراب كلەلرينك ايراد واتيانى
قبيحدر . ينه بوقبيلدن اولەرق همعصر وهمزبان دينورده
همعهد همامسان يك اوقدر قوللانلمز . وكتم مكتوم كتوم
كلەلرندن بعضيلرينك استعمالى حسن ايسەده ياس ومأيوس
ويؤس كلەلرندن يؤسك استعمالنده هجنت واردر . تركجەده
دخى يدك ويده يده ويدر ويايديور كلەلرى استعمالده دائر
ايسەده سائر اشتقاقاتى مأنوس ومستعمل دكلدر . وهكذا
قيد كلەسنك جمعى قيود واقياد كلور ايسەده قيودك وصف
كلەسنك جمعى صفوف واصفاف كلور ايسەده صفوفك
وشيخك جمعى شيوخ كلور ايسەده شيوخك وقبەنك جمعى
قباب وقبب كلور ايسەده قبابك استعمالى مستحسندر .
وعقل معناسنه اولان لب لفظنك جمعى الباب مستعمل
ايسەده آنك مفردى بولنان لبك وكذلك طيفك جمعى بولنان
طيوفك ودرسك جمعى بولنان دروسك وشوقك جمعى بولنان
اشواقك استعمالنده دخى حسن وطلاوت يوقدر . وجماعت
معناسنه اولان امت لفظنك استعمالى حسن ايسەده كسر الف
ايله نعمت معناسنه بولنان امتك قبيحدر . وطنبورك جمعى بولنان
طنابيرك ذكر وايرادى مستهجن ايكن جمهورك جمعى بولنان
جماهيرك حسندر . فرح مصدرينك اسم فاعلى فارح وغضب
مصدرينك اسم فاعلى غاضب نامستعمل وبونلرك صفت مشبهەلرى
اولان فريح وغضوب ايسه مستعملدر . وكوزه معناسنه بولنان

عينك جمعى عيون وناس معناسنه اولان عينك جمعى اعيان اعتبار اولنمش واولوجهله قبول واستحسان قلنمشدر . وحبشك جمعى اولان احابش كذلك نامستعمل اولوب آنك يرينه اهالى ٔ حبش دينيله كلمشدر . وبونلركبى برمعنايه كلان كلمات مترادفه نككده كيمنك استعمالى مستحسن وكيمنك قبيحدر . والحاصل كرك اختلاف صيغ الفاظدن وكركسه ترادفدن ناشى بين الالفاظ اعتبار اولنه كلان حسن وقبحك حسم وتمييزى ذوق سليمك حكمنه وابسته بولنمغين آنك ايچون برقاعده وضع وابداعى هرلسان ايچون مستحيل الامكاندر .

﴾ معاظله ٔ لفظيه ﴿

معاظله ٔ لفظيه . الفاظك تداخل وتراكبى ديمكدر . بودهابش قسمدر . قسم اول ادواتك بربرينه متصل ويان يانه تواردى‌در كه بو تواردده بعضا جواز ويريلور و بعضاًده قبيح عد اولنور . جوازينه مثال

(قيامتده حسابى اولميانلردندر اول غافل)
(كه فرق ايلر فراقك شامنى صبح قيامتدن)
(فضولى)

مثال مزبورده (لر) (دن) (در) (اول) اداتلرى بربرينه مقارنت ايتمشلر ايسه‌ده ذكرلرنده اولقدر هجنت اولمديغى وبالعكس بند (فضولى) نك اشبو –

(چزكنوركن باشنه شمع رخكدن كوكلك)
(منع قيلمه آنى هم اول شمعه بر پروانه‌دوت)

– بيتنده (انى)(هم)(اول) اداتلرينك و (عزت‌ملا) نك (كتور)

(کتورمده اوده باده دم شهیدانی)
(کوزمده دوندی قزل قانه بادهٔ کلرنك)
بیتنده (ده) (او) (ده) اداتلرینك و (بلیغ) لك
(آیینهٔ جمالکی آچ چشم زاهده)
(سر نهان کوستره یم آ که سنده بن)
بیتنده (اکا) (سن) (ده) (بن) لفظلرینك اجتماعی
مستکره بولندیغی ذوق سلیم ایله فرق وتشخیص اولنه
بیلور ومغنی الکتاب) ده انك اکا اندن زیاده مناسبتی
واردر عباره‌سی بین الادوات واقع اولان معاظله‌یه مثال
اتیان اولنمشدر ·
قسم ثانی حروفك تکریریدر · بونی هرنقدر صنعت
قبیلندن اوله‌رق بعض ناثر وشاعر استعمال اتمکده ایسه‌ده
بین الادبا بونوع معاظله دخی مقبول ومعتبر دکلدر ·
(شفیقنامه) نك ردای تقوی قناع غرانیق برقع ورع برنوس
جاثلیق ··· عباره‌سنده قافلرك و (واصف) لك دخی ـ
(کلزارجهان قرمزی کللرله دونادی)
(یاز کلدی کل آچیلدی آچیل کل کبی سنده)
بیتنده کاف ولاملرك وینه شاعر مشار الیهك اشبو ـ
(براتشه یاندم که کورلدن رخ یاری)
(مومله اراریاغمد پروانه بوناری)
بیتنده رالرك و
(بزمه کل دولك پرچك رخساره شبولر کبی)
(سوزمه‌می چشم سیه مستك سوزآهولر کبی)

بيتنده سينلرك تكرري كبي ․
(ق) و (خ) كبي حروف ثقيله نك وياخود (ح) ايله (ه)
ياخود (ض) ايله (د) كبي قرب مخرجلري بولنان حروفاتك
تكررنده هله هجنت وسين كبي حروف خفيفه نك تكررنده
نوعما طلاوت وعذوبت واردر ․ مثلا تماشاقده كه (تقاطر
قطرات قطران انتقام ايله تعذيب اولندقلريني كوردكدنصكره
عباره سنده كرچه صنعت وار ايسه ده حروف ثقيله نك
اجتماعندن طولايي هجنت دخي موجوددر (وامري) نك
(سور ساقيا كميت سبك سير ساغري)
(كزدرمه در علاجي صوايغش اياغنه)
وصاحب قاموس (عاصم) ك
(قالمدن خاك مذلتده همان اي عاصم)
(عازم سوي سماساي ستانبول اولهلم)
بيتلرنده ووقعه نويس (اسعد) افنديك اس ظفرنده كه
رخسودهٔ سدهٔ سدره سالري اولديغم عباره سنده واقع
سينلرك تكرري لسانه مورث ثقلت ولكنت اولمديغي جهتله
مرغوبدر ․
قسم ثالث افعالك يكديكريني تعاقبيدر ․ بوده بعض شعر
ونثرده واردالاستعمال ايسه ده ينه تركي ارجح واصوبدر ․
مثال
(مرآته باقوب قالدي كوروب رويني حيران)
(كويا ايكي حسرت بريريله كورشدي)
(وهبئ سنبلزاده)
(اشته)

اشته مثال مز بورده (باقوب)(قالدی)(كوروب) افعالنك
بر برینه مقارنت ایتمسی و (فضولی) نك
(طاس النـ او پدی حسد قیلدی قره بغرمی صو)
(یتدی صو جسمنه رشك الدی تمدن ارام)
بیتنده (اوپدی) (قیلدی) (یتدی) (الدی) فعللرینك
و (عزت بك) ك
(سوصار بنی اول وصله لایق دیمدکمی)
(اوب اوخشه تك اول سن بكا لایق دیمدکمی)
بیتنده (سو) (صار) (اول) (اوب) (اوخشه)(اول)
فعللرینك بر برینی تعاقبلری كبی ·
قسم رابع اضافات تتابعیدر · بو دخی كرك شعر وكرك نثرده
بین الادبا مقدوح كورلمشدر · بلیغك
(ویردی لطف هوا ایله بزمه رونق)
(صـداى خندهٔ كلغنچهاى نقش حریر)
وكذلك
(تغافل پیشه بختمدن كلور كوش دلارایه)
(صداى ابشار نهر كلشن موج افغـانم)
بیتلرنده و صدقینك برف و بهار رساله‌سنده واقع (مرغ خیال
برجنك اوجنه ایرشمك محـال و پیك سبك سیر نظر قلاب كند
شعاع بصریه ایله فصیلنك قعرینه یتشمك محض وهم و خیال
مقعری ممثلك مقعرینه ممـاس محدبی ممـاس محدب اوج قلعهٔ
فلك اساس) عباره‌سنده اضافات متتابعه بولندیغی جهتله
فصاحتی مخل وطبعه نا ملایمدر ·
قسم خامس صـفاتك تعددیدر · بو دخی كذلك مقدوحدر

ينه صدقينك برف و بهار رسالەسنده واقع (الحاصل على الصباح كه فيض حضرت فياض رافع السماء فالق الاصباح ايله خاورقوى الاقتدار مواكب ثوابت وسيار حصار عنبرين ديوارى داخل قبضهٔ فتح وظفر) وكذلك (برف وشكرف دولتنك آب رويى وسلطنتنك پير ژوليده مويى اولان زمهرير ايله برد عجوزى حضور برودت موفور رطوبت محصورينه احضار ايدوب) عبارەلرنده بولنان رافع السماء فالق الاصباح برودت موفور رطوبت محصور صفات متعددەسى كبى ·

منافرت الفاظ

منافرت الفاظ بر معنايه كلور ايكى ويازياده الفاظدن بهرينك موضعنه كوره اولويت ذكرينى فرق وتشخيص ايتمكدر · معاظله ايله بونك فرقى (معاظله) بين المعانى وياخود بين الفاظ التزام تراكب وتداخل وتنافر ايسه ارجحيت الفاظ متقاربه ومترادفەدەجهل وتغافلدر وتنافردە تراكب تداخلدن اجتناب انجق موضعه غير لايق اولان الفاظى بيلەرك انلرى ردوعدم قبول ايله اولور · بو منافرتدە يالفظهٔ واحدەده وياخود الفاظ متعددەدە اولور · لفظهٔ واحدەده اولان منافرتك ازالەسى كرك كلام منثور وكركسه كلام منظومدە اولسون معنا مراد فى بولنان لفظهٔ ديكره تبديل وتحويل ايله ممكن ايسەده لكن منافرت مذكوره الفاظ متعددەدە اولديغى تقديرده رفع ودفعى براز مؤدئ كلفت وهلەشعرده قرين درجهٔ استحالت اولور · منافرتك كلام منثوردە ولفظهٔ واحدەدە وقوعنه سعادتلو منيف افنديك دارالفنون (كشادى)

كنادى مناسبتيله ويرمش اولديغى نطقك شو فقرهٔ آتيه‌سنده
واقع (متكافيا) لفظى مثال اوله بيلور ٠

﴾ فقره ﴿

برمملكتك ثروتى وحكومتنك قدرت وشوكتى افراد اهاليسنك
كندو صنعت ومسلكلرنده درجهٔ اهليت ومهارتلريله متكافيا
متناسبدر يعنى هر فرد كندو صنعت وياخود خدمتنى نقدر
ايو اجرا ايدرسه مملكت اوقدر زنكين اولور

كرچه لفظ مزبور معناى لغويسنه نظرا ايراد واستعمال
اولنمش ايسه‌ده علوم رياضيه اصطلاحنده كه بوكون
سايهٔ معارفپيرايهٔ حضرت پادشاهيده علم مزبورك بومثللو
اصطلاحات مشهوره‌سى اولدقجه زبانزد ودائردر معكوسا
متناسب ديمك اولديغى ومقدمات رياضيه‌يه وقوفى بولنان
شبان عصرك اذهاننه ايسه مأنوس وزبانزد اولان مارالذكر
اصطلاح هندسيسنك بداهت تبادرى اقواى مأمول بولنديغى
جهتله شمدى اوحالده مؤداى قضيه افراد اهالينك صنعتلرنده
درجهٔ اهليت ومهارتلرى نقدر زياده اولورسه اومملكتك
ثروتى اولقدر آز بولنه‌جق ديمك اولوب بو ايسه هم نفس
الامره وهمده انى متعاقب (يعنى) ايله اتيان اولنان عبارهٔ
مفسره‌يه مناقض دوشه‌جكى ظاهر وباهردر

اشته اوجهتله بومثللو التباسلاتدن تحاشى ومجانبت ايله الفاظك
اولويت ذكرينى تميز وتشخيصدن اغتفال ايتاملى ومثال
مزبورده دخى متكافياً لفظى يا كلياً طى وياخود مبسوطاً
كلمه‌سيله مبادله قلنه‌رق محذور مزبور دفع ورفع ايدلمليدر

وكذلك كلام منظومده پرتو پاشانك كرلر تعميريچون سويلديكى تاريخك اشبو

(اولوب سلطان اسكندر توانك لطف والاسى)

(ياپلدى بوكر سيرتده سد آهنين اولدى)

بيتنده واقع سيرت لفظى كبيكه انك موضعنه صورت لفظى دها مناسب وسيرت تعبيرى هرحالده ناموافقدر . لكن سيرتك صورته تبديلى تقديرنده سال تاريخك چيقميه جغى مقام اعتذارده سرد اولنورسه بونك جوابنى ارتق ارباب كمال ودانشك حكم وجدانيسنه براغه رق اختيار صمت وسكوت ايدرز .

الفاظ متعدده ده اولان منافرت اشته بو مثللو موضعنه نامﻻيم كلماتك يكديكرينى تعاقب ايدرك جملهٔ واحده ده تراكب وتجمعندن عبارت اوله جغى وديدهٔ امعان او مثللو فحشيات كلماتى كوروب جهت مطبوعيت ومقدوحيتنى ايسه ذوق سليم وطبع مستقيم بوله بيله جكى جهتله آرتق اولبابده مثال ايراد واتياندن اجتنابا للتطويل صرف نظر قلنمشدر

(مكتب فنون حربيهٔ حضرت شاهانه مطبعه سنده)
(طبع وتمثيل قلنمشدر)

سنه ۱۲۹۱ فى ۹ رمضان

﴿ مبانی الانشا ﴾
(جلد ثانی)

(مکتب فنون حربیهٔ شاهانه منشآت خواجه‌سی)
(میرالای سلیمان بکك)
(اثریدر)

(طبع و نشری حقوقی مؤلفنه مخصوصدر)

(فهرست الكتاب)

صحيفه	
٢	صنايع معنويه
«	مطابقت
٥	مراعات نظير
٦	ايهام تناسب
٧	تشابه اطراف
٨	لف و نشر
٩	مغالطۀ معنويه
١١	توريه وايهام
١٨	استخدام
١٩	توجيه
«	كنايه وتعريض
٢٥	تجريد
٢٨	التفات
٣٢	توكيد ضميرين
٣٣	تفسير بعد الابهام
٣٤	ايجاز
٤٠	اطناب
٤٣	تكرير
٤٦	اعتراض
٤٩	تقديم وتأخير

٥٣	معنانك قوتى ايچون لفظى تقويه
٥٤	عامى نفيده خاصى اثباتده استعمال
٥٦	ارصاد
٥٧	مشاكله
٥٨	مزاوجه
»	رجوع
٥٩	افراط ۰ تفريط ۰ اقتصاد
٦١	مبالغهٔ مقبوله
٦٣	استطراد
٦٥	حسن تعليل
٦٧	تجاهل عارف
٦٨	تأكيد المدح بمايشبه الذم
٦٩	تأكيد الذم بمايشبه المدح
٧٠	ارسال مثل
٧١	تنسيق الصفات
٧٣	جمع
٧٤	تفريق
٧٥	تقسيم
»	جمع مع التفريق
٧٦	جمع مع التقسيم
٧٧	جمع مع التفريق والتقسيم
»	اقتباس

٨١	تضمين
٨٤	تلميح
»	عقد وحل
٨٥	اخذ وسرقه
٨٩	الغـاز
٩١	معما
٩٢	شعر
٩٦	قوافیٔ شعر
٩٩	بحور واوزان شعر
١١٥	اقسام شعر
١٣٤	اثار ادیبانه
»	اوقجی زاده مقدمهٔ منشأتی
١٥٨	تبصرهٔ عاکف پاشا
٢٢٠	تلماق ترجمه‌سندن فقرات رنکین
٢٤٦	تصویر افکارده مندرج کتابت بندی
٢٦٢	بعض لغات متقاربه ومتشابهه ومترادفهٔ عربیه
٢٨٥	بعض لغات متقابله
٢٨٦	بعض ضروب امثال وتعبیرات عربیه
٢٨٧	بعض ضروب امثال وتعبیرات فارسیه

﴿ جلد ثانی ﴾

﴿ مبانی الانشا ﴾

﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾

﴿ مقالهٔ ثانیه ﴾

﴿ صنایع معنویه ﴾

(١) (مطابقت)

(١) مطابقت معنیین متقابلیتی بینلرنده مشاکله یه مراعات ایله برابر برجملهٔ کلامیه ده جمع ایتمکدر بو تقابل وتنافی کرك حقیقی ویا اعتباری وکرکسه تضادو یا ایجاب وسلب ویاخود بونلره مشابه بر تقابل اولسون سواد ایله بیاض ولیل ایله نهار وضحك ایله بکا وبخل ایله سخا کلمه لرینك وجملهٔ واحده ده اجتماعی کبی بوکا مقابله وطباق وتضاد دخی دینور ·

وبر شیٔ یا ضدیله تقابل ایدر ویاخود ضدینك غیریله · ضدیله تقابل ایتدیکنه سواد ایله بیاض کبی بوده ایکی قسمدر مقابله یا لفظ ومعناده واقع اولور ویاخود یالکز معناجهتنده بولنور ·

لفظ ومعناده اولان مقابله کلام منثوردن همایوننامه نك (آسمان که دائما متحرکدر جمیع عالمدن متفوقدر وزمین که همواره قرین سکوندر پایمال ولکدکوب هردنی ودوندر) (عبارەسنده)

عباره سنده آسمان ایله زمین تحرك ایله سکون تفوق ایله پایمال کلمه لرینك وخمسهٔ ترکیبنك (بو اثناده هنگام عید قریب اولوب قریب وبعید احرار وعبید ارزوی لبس جدید ایله مهیا سازیٔ اسباب سروره ترتیب ادوات سعی اکید اوزره ایکن اول ایام مبارکه بزه نسبت ایام مصیبت وسحرکه عبدفرح لقاشام شتا کبی ظلمت پاش قساوت اولوب) ترکیبنده قرب ایله بعد حر ایله عبد مبارك ایله مصیبت فرح ایله قساوت لفظلرینك واهینك حسن دلنده (اق کاغد اوزره نامهٔ سیاهمی تحریر وصحیفهٔ سیئاتمه جریدهٔ کناهمی تسطیر ایدوب) عباره سنده اق ایله سیاهك وشهادتنامهٔ ویسینك (ای لعین بدرقهٔ بارقهٔ رحتمدن غافل میسك که نیجه کمراهان بوادیٔ محنتی سرمنزل صفایه یتورمشمدر . دستکیر دلیل عنایتمدن بی خبر میسك که سندن غیری نه‌قدر پس ماندهٔ بیراههٔ غوایت وضلالت وار ایسه جادهٔ مستقیم سعادته کتورمشمدر) عباره سنده محنت ایله صفا غوایت ایله سعادت کلمه‌لرینك وعاکف پاشا صهبانامه‌سنك (اسمی دختر اما حکمی مردانه وصورتده آب اما معنیده آتش سرکشدن نشانه اولوب) ترکیبنده دختر ایله مرد وصورت ایله معنی وآب ایله آتش معنیین متقابلیننك اجتماعی کبی

لفظ ومعناده اولان مقابله کلام منظومده عاکف پاشانك

(جان بولور طرف لسانکله حروف هستی)

(چاك اولور ناوك غمزه که سویدای عدم)

(کیمینی نیستیٔ غمله بقا جوی وجود)
(کیمی هستیٔ الله طلب افزای عدم)
منظومه سنده جان بولمق ایله چاك اولمق هستی ایله عدم
نیستی ایله وجود و نفعینك
اول دولتی ایام زواله انجام ❁ غایت همتی دوران کماله اغاز
بیتنده اول ایله انجام غایت ایله اغاز زوال ایله کمال وفاضلك
(اومحزونم که حال بد مألم بویله کوردکده)
(عدولر قهقهه ایلر کروه دوستان اغلر)
(جهانك یوزینی کولدرمش ایکن لطف و احسانك)
(روامی بن دعا کارك کبی برنکته دان اغلر)
منظومه سنده ضحك ایله بکا عدو ایله دوست وراغب پاشانك
(روشنی پیرو بدر تیره کیٔ ایامك)
(عقبندن ایر یشور فیض صباح اقشامك)
بیتنده روشنی ایله تیره کیٔ و باقینك
(کللر صفاده خرم وخندان وشادمان)
(بلبل بلاده بخلین زاروبی قرار)
بیتنده خنده کی ایله زاری صفا ایله بلا وسامینك
(ذوقیاب لطف شیرین وعتاب تلخیوز)
(ساغر لعل لب میکون برصهبا ایکی)
بیتنده لطف ایله عتاب تلخ ایله شیرین کلمه لرینك جمع اولنشی کبی
یالکز معناده مقابله اشبو .
❁ کیسهٔ ذمتی لبریز اولدی ❁ قلت نقدی اونتدردی فلك ❁
(بیتنده)

بيتنده لبريزى كيسهٔ ذمتى كه پارهنك چوقلغى ديمكدر انك قلت نقد ايله تقابل ايتمسى كبى وبوكا من جهة المعنى مقابله ديرلر زيرا اضداد لفظيه مفردات الفاظده واقع اولور قلت ايله كثرت قيام ايله قعود بكا ايله ضحك كبى · ضدينك غيريله مقابله ده دخى احدهمادن برى يامثلى اولور · حسنينك

(مجازاتى مساوينك ينه مثلى اساءتدر)
(رها ممكن دكل دست تقاضاى عدالتدن)

بيتنده مساوى ايله اساءتك مقابلهسى كبى · ويا اولمز بهجتك

(بنى لرزنده ايدن موسم سرماى فراق)
(آخره فصل ربيع ودم نوروز اولدى)

بيتنده موسم سرما ايله ربيع ونوروزك تقابل ايتديكى كبى وموسم سرمانك ضدى هنكام صيف ايسهده فصل ربيعك صيفه مناسبت وتقاربى واردر ·

(٢) ﴿ مراعات نظير ﴾

مراعات نظير تضاد طريقيله اولميهرق معانينك مناسب ومقارننى بر يره جمع ايتمكدر وبوكا تناسب وتوفيق وائتلاف وتلفيق ومؤاخات بين المعانى ديندىكى كبى بين الشعرا جمعيت دخى اطلاق اولنور · راغب پاشانك

(لال اولور البت زبان خامهٔ پيچيده موى)
(قيلجه غمدن طبع ارباب سخن علتلنور)

وسنبلك

(اغاردى ريش سياهم جوان ارار كزرم)
(اچيلدى طاك يرى بن شمعدان ارار كزرم)

وولی الدین زاده احمد پاشانك

(چین زلفك مشکه بکزتدم خطاسین بیلدم)
(کی پریشان سویلدم بویوز قراسین بیلدم)

و ناجینك

(کوز یاشلو کوکل زلف پریشانلر ایچنده)
(قالدم قراکوکیجه‌ده بارانلر ایچنده)

وویسینك

(مجلس عشقکده چنکی زهره دفاف آفتاب)
(نیلسون رقص ایتسونمی زره ناچیزلر)

بیتلرنده واقع معانی متناسبه‌نك اجتماعی کبی .

(٣) ﴿ ایهام تناسب ﴾

ایهام تناسب معنیین غیر متناسبین یعنی حسب المقام ومن غیر قصد کندولر یچون معنیان متناسبان اولان ایکی لفظ ایله جمع ایتمکدر سید وهبینك

(وقت افطار کهن سوزلره قارنم طوقدر)
(وهبیا اچ الیکی خیر دعا ایله همان)

بیتنده قارن طوقلغی ایله اچلغنك وفاضلك

(یاره مجبور اولان عاشق اوله‌مز بی اغیار)
(باغ عالمده اولور کل دیکن ازرده خار)

بیتنده کل ایله دیکننك اجتماعی کبی .

وایهام تناسب متعدد الفاظ ایله‌ده ادا اولنه بیلور سیدوهبینك

(قصر چار ارکان قسمك ذوقیله پاینده قیل)
(ساده نقش اولماسوادن ماله مفتون اولمه هیچ)
(یاره چاتمش)

(یاره چاتمش کام الوب جاملك چکوب ایچمش رقیب)
(وار یقیل عقلاك کسرسه سندنی چات آل چك ایچ)
قطعه سنده چاتمش جام کسر چات آل چك ایچ کلمه لرینك اجتماعی
کبیکه چاتمق بر کسب مناسبت ایتمك و برده بنا چاتمق جام بر قدح
و برده پنجره لرده که جام کسر بر عقل کسمك مصدرینك فعل
مضارعی و برده دولکرلرك استعمال ایتدکاری آلت معروفه
معنالرینه کلدیکی کبی چات ال چك ایچ کلمه لری هر نقدر چالمق المق
چکمك ایچمك مصدرلرینك امر حاضرلری ایسه ده املاجه توصیل
قلندقلری حالده معهود چتال چکیج معنالرینی متضمن اولورلر
حالبوکه معنای مقصود چتال چکیج کسر جام اولمیوب انلرك
ذکری مجرد ایهام تناسب صنعتنی ادا ایچوندر ونزهتك
(روزکاری ایتدی سرکردان خفا فزاده مز)
(مست ایکن یان چزمه ده شیطانه چاریق کیدرر)
بیتنده خفافزاده ایله مست و چزمه ایله چاریق کلمه لرینك اجتماعی
کذلك بو قبیلدن اولوب معنای مقصود مستدن سرخوش
ویان چزمه دن سویشمك وشیطانه چاریق کیدرمکدن فرط
عیاریدر یوقسه ایاغه کییلان مست چزمه چاریق دکلدر
(٤) ﴿ تشابه اطراف ﴾
تشابه اطراف صدره مناسب بر کلمه ایله کلامك اختتامیدر
(کورمز بصرلرانی اومدر کدرابصاری)
(ذات اجلی چونکیم انك لطیف وخبیر)
(الهی)
بیتنده کلام لطیف وخبیر کلمه‌سیله ختام بولمشدر که (کورمز

بصرلرانى) فقره سنه لطيفك (اومدركدر ابصارى) فقره سنه ده خيرك مناسبتى دركاردر واپهام تناسب ايله تشابه اطرافى اكثر كتب ادبيه مراعات نظيردن عد ايدرلر .

(٥) ﴿ لف ونشر ﴾

لف ونشر تفصيل ويا اجمال اوزره جمله واحده ده الفاظ متعدده ذكر ايدوب صكره اوالفاظ هرقاچ عدد ايسه بهرينك مقابلنه تعيين مرجع ايتمكسزين قرائن لفظيه ومعنويه ايله سامعك انتقالنه دلالت ايده جك برصورتده الفاظ ديكر كتورمكه ديرلر الفاظ متعدده نك ذكرى دخى ايكى درلو اولور زيرا نشر يالف ترتيبى اوزره يعنى نشرده مذكور اولان برنجى لفظك متلايمى لفده دخى برنجى وايكنجينك كى ايكنجى والخ بوسياق اوزره كتوريلوركه بوكا لف ونشر مرتب ديرلر وياخود معكوس ويامختلط اوله رق ايراد ايديلوركه بوكاده لف ونشر مشوش ديرلر .

لف ونشر مرتبه كلام منثورده ترجمهٔ تملاقك (صولروزوقاقلر وميدانده چشمه وجابجا معبدلر وهياكل واهراملر برى برندن صاف ومتين ونظيف ورزين ورصين ولطيف اولمغله) عبارهٔ بديعه سى وكلام منظومده شناسينك

(عشق ايله اولدم بحكم باد واب وخاك ونار)
(زار زار واشكبار وخاكسار وداغدار)

بيتى وعينينك

(سنك ابروى وخال وكاكل ورخسارك اى دلبر)
(مه نونجم رخشان ايلهٔ قدر وقمر خاور)
(بياض)

(بیاض گردن وندان وحسن ولعل جانبخشك)
(یم نور ودر یکتا کل زیبا مل احمر)
(فتاده خسته حسرتکش ستمخواراولمامه شاهد)
(دل زار واب خشك ورخ زردوتن لاغر)
(بنی سوزان پریشان مست وحیران ایلین عینی)
(اوکارخاروسنبل زلف ونرکس چشم ونسرین بر)
مظومه سی مثالدر . لف ونشر مشوشك منثورنه حسنینك
(تیغ غمزه خنجر ابرونکاه دزدیار)
(چار پدی کسدی بیچدی شهراه محبتده دلی)
بیتی ولف ونشر مشوشك مختلطنه منثور اوله رق ترجمهٔ تلاقك
(ذهن وفکرك راحتی ویوریمك وایشلك ایله وجودك ریاضتی
سبب تصفیهٔ دم وعلت ادامهٔ صحت بنی ادمدر) عبارهٔ
رنکینی وکلام منظومده دلیجینك
(زلفکله رخك مصحف حسنکده نکارا)
(تفسیرین ایدر ایت نور ایله دخانك)
بیتی مثالدر

(٦) مغالطهٔ معنویه

مغالطهٔ معنویه شیء اخرده مثلی ویانقیضی بولنان برمعنانك ذکر
اولنمسیدر معنای مثلیتك ذکریده الفاظ مشترکه ده واقع اواور
نابینك اشبو
(نابیا اینجلدی راه موسیقی اولرتبه کیم)
(دوشمیم دیو اصولیله یورر خوانندهلر)
وسامینك

(دهانن نغمه پرداز ایلدکده ایتدم استفسار)
(صورارسك بو مقامی بوسه‌لکدر دیدی اول دلدار)
بیتلرینك متضمن اولدیغی معانی کبی بیتین مذکورینده مندرج دوشمك اصول یورومك مقام بوسه‌لك لفظلری بحسب الذکر الفاظ مشترکه دیمك اولوب مؤدای بیت میزان تعمیقه اورلدقده معنا بر مثلندن مثل دیکرینه نقل ایدلمش اولدیغی ذهنه تبادر ایدر
معنای نقضیتك ذکری کرچه بنده اشتراك الفاظی استلزام ایدر ایسه‌ده او معنایی تضمنه نسق عباره دلالت ایدر سیر نادریده واقع اشبو (اوزوات بر طاقم فتوحاتك ساحه نمای وقوع اولدیغنی نقل و روایت ایدر صحتی ایسه اردو رجالنك جرحی ایله ثابتدر) عباره‌سنده که جرح لفظی کبی لفظ مزبور بر سقامت روایت و بر ده حربا مجروحیت معنالرینی تضمن ایدوب معنیین مذکوریندن هر قنغی بری اراده قلنسه عباره‌نك نسق مشروحی دیکرینك مدلولیله بینلرنده مناقضه وقوعنی ارائه ایدر
مغالطه ایله تجنیسك فرقی تجنیس لفظ واحده اوله‌رق ایکی کره ذکر اولنور که صورتده مستوی و معناده مختلفدر شمعینك
(زاهد که معتکف کچنور بوریا ایله)
(کور ابلهی که جنت اومر بوریا ایله)
بیتنده واقع بوریا لفظلرینك مذکوریتی کبی لکن مغالطه‌ده بویله اولمیوب لفظ بر کره ذکر اولنور و مثلنه و یانقضنه دلالت ایدر ازتق بر دها مذکور اولمز و کذلك کنایه و تعریض ایله‌ده فرقلری ظاهردر زیرا کنایه هم حقیقت و هم مجاز جهتلرینه دال اولان لفظه اطلاق اولنور و لفظ مزبورك ایکیسنه‌ده حملی جائزدر
(وتعریض)

وتعریض لفظك عرض ومیلندن اكلاشیلور یوقسه حقیقت ومجاز جهتیله دلالتی یوقدر مغالطه لفظك اشتراك وضعی حسبیله ایکی معنایه دلالتنه و یالفظك بحسب الذکر معنا ایله نقیضنی تضمننه اطلاق اولنور و مغالطه توریه عدادندن ایسه‌ده مثل السائر صاحبی ضیاءالدین ابن اثیرده‌ها ادق وضع واعتبار ایتدیکندن مسلك مشار الیهه اقتفاء بوراده‌ده ایروجه ذکر اولندی

(٧) ﴿ توریه وایهام ﴾

توریه وایهام متکلمك معنیین حقیقیینی ویاخود بری مجاز و دیکری معنای حقیقیی متضمن لفظ مفرد ذکر اتمسیدر که معنیین مذکورندن بری قریب اولوب لفظك انك اوزرینه دلالتی ظاهر واخری بعید اولوب دلالت مذکوره خفی اولور ومتکلم معنای بعیدی مراد ایدوب معنای قریب ایله‌ده بعیدن توریه ایدر شوحالده سامع وهلةً معنای قریبی مراد ایدیور وهمنده بولنور ایسه‌ده مقصدینه معنای بعیددر نائلی قدیمك اشبو

(بزدلی قانلو حرامیدر دیو حبس ایتدیلر)

(اصمه‌دن قورتلدی اما چوق صیقلمشدر شراب)

بیتنده اولدیغی کبیکه مراد معنای بعید اولان اصمه چبوغی ایسه‌ده وهلهٔ اولاده سامعك ذهننه صلب مقابلی اولان اصمه تبادر ایدر توریه‌نکده انواعی واردر مجرده مرشحه مبینه مهیئه مجرده نه‌موری بهك یعنی معنای قریبك ونه‌ده موری عنهك یعنی معنای بعیدك لوازمندن بری کندوسنده مذکور اولمیان توریه‌یه اطلاق اولنور حسنینك اشبو

(صوردم نگاری دیدیلر احباب)
(سمت وفاده طوغری یولده در)
بیتنده واقع وفا طوغرو یول تورنه‌لری کبی معنای قریب
معشوقك وفاسمتنده و جاده اوزرنده خانه‌سی بولندیغنی افاده‌دن
و بعید عاشقنه وفالو و اهل عرض وادبدن اولدیغنی بیاندن
عبارت اولوب وهلهٔ ذهنه معنای قریب مذکور تبادر ایدر
ایسه‌ده مقصد بعیددر ومورّی به ایله عنهك لوازمندن بیت
مذکورده هیچ برلفظده مذکور دکلدر
مرشحه لفظ توریه‌دن اول ویاخود صکره موری بهك یعنی معنای
قریبك لوازمندن بری کندیسنده مذکور اولان توریه‌یه اطلاق
اولنور لفظ توریه‌دن اقدم لازمنك ذکر اولندیغنه تابك اشبو
(ماه‌لك خاکستر اولدی تندوسی کل او کسوزی)
(تابك قالدی ایشی الطاف رحمانیه‌یه)
(خانمانسوزی ایدوب ایراث سودای جنون)
(شمدی استعداد کسب ایتدی سلیمانیه‌یه)
قطعه‌سنده که سلیمانیه توریه‌سی مثالدر معنای قریب درعلیه‌ده
سلیمانیه دار المجانینی و بعید موصلهٔ سلیمانیه اطلاق اولنور رتبهٔ
علیه اولوب نظم مذکورده قریبك لازمی بولنان جنون لفظی
سلیمانیه توریه‌سندن اولجه ذکر و ایراد ایدلمشدر مراد ناظم ایسه
معنای بعید اولان موصلهٔ سلیمانیه‌در نرکسینك
(زاهد اودکلو ثقلت تاج وقبا ایله)
(اوچق امیدین ایتمز ایدی ابله اولمسه)
بیتنده واقع اوچق کلمه‌سی قریبی طیران وبعیدی جنت
(اولمق)

اولمق اوزره ایکی معنایی متضمن بر لفظ اولوب قریبك لازمی
بولنان ثقلت تاج وقبا اولجه مذکور ومراد بعیدی اولان
جنتدر ٠ کذلك باقینك

(منع ایلر ایمش مسئلهٔ عشق مدرس)
(ای خواجه انك وار ایسه یاقلشدی قضاسی)

بیتنده که قضا لفظی قریبی قاضیلق بعیدی بلامراد فی اولان
قضا معناسنی جامع وقاضیلغك لوازمی مسئله مدرس خواجه الفاظی
اولوب مرادمعنای بعیدی اولان قضاو بلادر ٠ ودرینك

❊ دیدهٔ خونفشانه سلطانم ❊ منت توتیایی چکدرمه ❊
❊ دستکیر اول رکابنه کلدم ❊ خاکپایکدن استرم سورمه ❊

قطعه سنده مذکور سورمه لفظی کوزه چکیلور سورمه
معناسنك ارادهسی حالنده قریبی ومایدن مقابلی سورمهنك
تقدیری حالنده بعیدی متضمن اولوب قریبك ملایمی اولان
توتیا اولجه موروود ومراد ایسه سورمك ونوعینك

(یوق پیرمز طریق محبتده کرچه کیم)
(زیبا جوانلری سورز اختیارسز)

بیتنده موروود اختیار قریب اولهرق مسن وشائب وبعید
اولهرق اراده معنالرینی جامع وقریبك لوازمندن اولان جوان
اقدمجه مذکور ومرادمعنای بعید اولان اراده در ووحینك

(خفاش صفت کویکی هرشب طولاشوردم)
(سکا یراسه مرغ دل ای شمع شب آرا)

بیتی ایله

(حیات جاودانی سرینی شیخه سؤال ایتدم)
(اوغل اولمزدن اول اول دینجه انتقال ایتدم)

منظومه‌سی دخی ینه توریهٔ مرشحه‌دن معدوددر بیت اولده لفظ توریه پراسه‌در که معنای قریب معهود قوش و بعید پرامق مصدرینك فعل شرطیسی بیت ثانیده لفظ توریه انتقالدر که معنای قریب انتقال اخرت و بعید انتقال ذهنیدر و بیتین مذکورینده مراد ایسه معنای بعیدلردر ٠

لفظ توریه‌دن صکره لازمنك ذکر اولندیغنه مغنی الکتابده ایراد اولنان (اول نوزادهٔ شروخسارده‌ا هنوز قونداقده ایکن پیچیدهٔ قماط بوار اولدی) ترکیبنده واقع قونداق لفظی مثالدر لفظ مذکور برچوجق قونداغی که معنای قریب ویرده حریق قونداغی که معنای بعیدی متضمندر ومراد معنای بعید اولوب قریبك لازمی بولنان قماط لفظ توریه اولان قونداقدن مؤخر ذکر اولنمشدر ٠ وکذلك باقینك

(قدح فسقیه‌می صوحلقهٔ رندان انك حوضی)
(سرای عشرته شاد رواندر باقیا مجلس)

بیتنده لفظ قدحی برفسقیه‌یه تشبیه ویرد فسق وفجوره نسبت توریه‌سی واقعدر که معنای بعیدی نسبت‌من بوره‌در ولازمی اولان می رندان لفظ توریه بولنان فسقیه‌دن مؤخر ذکر اولنمشدر ٠

مبینه لفظ توریه‌دن اول ویاخود صکره موری عنهك یعنی معنای بعیدك لوازمندن بری کندوسنده مذکور اولان توریه‌یه اطلاق اولنور لفظ توریه‌دن اول لازمنك ذکر اولدیغنه بیت آتی مثالدر

کوبکده ناله کم دل مشتاقدن قوپر ❊ برنغمه‌در حجازده عشاقدن قوپر
(نائلی قدیم)
(بیت)

بیت مذکورده مجاز لفظنك معنای قریبی قطعهٔ مجازیه و بعیدی موسیقیدن مقام مجازیدر و معنای بعیدك لوازمندن اولان ناله نغمه الفاظی مقدم ذکر اولنوب مقصد دخی معنای بعید مذکور دروکذلك سید وهبینك

(ای شهوار عرصهٔ اجلال دستمه)
(برکز عنان توسنهٔ التفاتی ویر)
(عرض ایلسون رکابکه قاصد هدیه‌می)
(مقبولك اولمز ایسه اکر زحم آتی ویر)

قطعه سنده واقع آتی ویر کلمه سی لفظ توریه اولوب معنای قریبی رمی مرادفی اولان آتیویرمك و بعیدی فرس مرادفی اولان آتی ویرمك یعنی اعطا ایلمکدر و مقصد معنای بعید اولوب انك لوازمندن اولان شهسوار توسن رکاب رخت کلمه‌لری اقدمجه مذکوردر . لفظ توریه‌نك لوازمندن اول ذکرینه دخی بیت آتی مثالدر .

(ایش ایاغه دوشدی سن تشمیر ساق ایتزمیسك)
(بزمی ای ساقی ینه پرطمطراق ایتزمیسك)

لفظ توریه ایاغه کلمه‌سی اولوب قریبی عادتا ایاق و بعیدی ایاغ میدر و مراد بعیدی اولوب لازمی بولنان ساقی بزم دخی اندنصکره مذکوردر مهیئه لفظ توریه ما قبلنده ویا ما بعدنده مذکور لفظ دیکر ایله تهیئه اولنور ویاخود توریه هر ایکی لفظده واقع اوله‌رق اولفظیندن بهری اخرینی تهیئه ایدرسه بو مثللو توریه‌یه مهیئه اطلاق اولنور . توریه ما قبلنده مذکور برلفظ ایله تهیئه قلندیغنه حسنینك

(ارسال لحیه ایلدی سنت دیو جانان)
(بیلم نره‌دن فرضه‌محل بولدیلر اخوان)

بیتی مثالدر بوراده فرضدن تقدیر واعتبار مراد ومقصود در که معنای بعیددر قریبی حکم شرعیٔ معلومدر اکر متدینجه سنت ذکر اولنمامش اولیدی سامع حکم شرعیٔ مذکور معناسنه انتقال ایتمز وتوریه‌ده وقوعبولمز ایدی وکذلك عزت ملانك

(قویوب قالدرمه‌دن ایکیده برده)
(قزان دوریلدی سوندردی اوجاغی)

بیتی دخی مثالدر بوراده اوجاقدن ینیچری اوجاغی مراد درکه معنای بعید در قریبی معروف اوجاقدر قزان لفظنك ما قبلا مذکوریتی اوجاغ توریه‌سنی تهیئه ایلمشدر ۰ توریه مابعدنده مذکور برلفظ ایله تهیئه قلدیغنه حسنینك

(کوسترر حدینی حرمتده قصور ایلینه)
(قاضی بنت العنبی باشه چیقاردی غیری)

بیتی مثالدر بیت مذکورده حد ایله حرمتدن مراد معنای بعیدلریدر که حد ایله حد شرعی تعبیر اولنان طیاق وحرمت ایله فعلیله عقاب ترکیله ثواب اولان نهی الهی مقصوددر معنای قریب ایسه حد ایچون ادب وتربیه وحرمت ایچون توقیر وتعظیمدر مصرع ثانیده فرط رعایت معناسنی دال اولان باشه چیقاردی تعبیری مندرج اولمسیدی توریه‌یه محل قالمز ایدی وکذلك عینینك شو

اچدی اویو صمه‌م ینه بیراغنی ✻ باصدی ایچ ایلده دلی اوجاغنی

(باصدی)

باصدی اوزنکبسنه ایاغنی ❁ دیکدی کوکل یوردینه مزراغنی

قطعه‌سیدخی مثال اوله بیلور که بیت ثانی بیت اولده مذکور ایچ ایل دلی اوجاغی توریه‌لرینی تهیئه ایلمشدر ٠

لفظیندن بهری یکدیکرینی توریه ایچون تهیئه ایتدیکنه ینه حسنینک بیت آتیسی مثالدر

❁ بونی هیئتجه هب یاران بیلورلر ❁ قران ایتمز سهیل ایله ثریا ❁

سهیل ایله ثریادر ٠ بو اسمده بربرینه طارغین ایکی ذات مراددر که معنای بعیدلریدر قریبی اسم مذکور ایله یاد اولنان یلدزلردر ٠ اولکر یلدزی مقابلی اولان لفظ ثریا مذکور اولمسیدی سامع نجم معلومه دلالت ایدن سهیله انتقال ایتمز وکذا سهیل مذکور اولمسه ثریایه فهم حاصل ایلیه‌مز وتوریه‌ده واقع اولازایدی وکذلك ❁ سکا شفتالو کرکسه بکا جانم قیسی ❁ مصرع مشهوری دخی مثالدر وشفتالو قیسی لفظلری یکدیکرنده توریه وقوعنی تهیئه ایتمشلردر ٠

توریه وایهام حسن وقبح اعتباریله‌ده ایکی‌یه انقسام ایدر ذکری مستهجن اولمیان برماده‌یه رمز وایما ایتمك ایهام حسندن معدوددر نائلی قدیمك

(دون دختررز محتسب دهرك النده)

(خم کوشه‌سنه سیکمش ایکن آتدی قپاغی)

بیتیله

(خاکپایه بر کاب اهداسی ناچیز ایسه‌ده)

(قیله رد قیرآتی ویریا آل بغشله برقوله)

بیتنده واقع ایهاملر ونجاتینك

ای نجاتی اولانجه دیوانك ✽ کمسه یه مالکانه یازدرمه
قتی قسقانجدر سنك شعرك ✽ اهل بیت اولمیانه یازدرمه
قطعه سنده که اهل بیت توریه سی کبی .
ایهام قبیح ذکر وایرادی مستهجن اولان برماده یه ایما واشارت
ایلکدر . بهشتینك

نیجه قیلسون نمازی صوفی کیم ✽ ابدستك یرنده یللر اسر
ودرینك ...... ونائلیٔ جدیدك ...... بیتلرنده مذکور
الفاظ توریه کبی .

(٨) ﴿ استخدام ﴾

استخدام برلفظك ایکی معناسی اولوب بری کندیله مراد
وبری کندویه عائد ضمیر ایله مراد اولنمق ویاخود اولفظك
کندویه راجع ایکی ضمیری اولوب بریله برمعناسی وبریله اخر
معناسی قصد واراده قلنمقدر . قدری چلبینك اشبو

(سفره مائل اولان یولنه دلداده کرك)
(فاقه دن سالم وسیم وزره اماده کرك)
(راه عشقنه انك سالك اولان مالك اولان)
(یاغنی کمسه کرکدر یاغنی زاده کرك)

قطعه سنده سفر بریولجیلق وبرده اواسم ایله بنام برمحبوب
معنالرینی شامل اولوب بیت اولده یولجیلق معناسی وبیت
ثانیده واقع انك ضمیریله ده معنای دیکری مقصوددر .
وکذلك خیالینك

ایاغه دوش دیلرسن باشه چیقمق ✽ انکله باشه چیقدی جام صهبا
(بیتنده)

بیتنده واقع اایاغ لفظنك مصرع اولده پای مقابلی اولان
معناسی ومصرع ثانیده اایاغمی مقصود در ٠

﴿ (٩) توجیه ﴾

توجیه وجهین مختلفینه محتمل کلام سوق وایرادینه دینور
یکچشم برکسه حقنده ایکی کوزلرینکده برابر اولمسنی تمنی ایلك
کبی لکن او وجهینك یکدیگرینه تضاد وتباینی شرطدر مثلا
بری مدحه دلالت ایدرسه دیگریدخی ذمی مشعر اولمیدر ٠
مثال مسبوق کبیکه هم لهنه و همده علیهنه دعایی محتملدر ٠
ویالکز معنیینك تغایر احتمالی کافی اولمز توریه ایله توجیهك
فرقی توریه الفاظ مشترکه یه مخصوص اولوب توجیه بونك
عکسنه‌در وتوریه لفظ واحد ایله ده اولور توجیه ایسه
الفاظ متلائمه وجودینه متوقفدر ٠

﴿ (١٠) کنایه وتعریض ﴾

کنایه ویا تعریض لفظ جهتنی ترك ایدرك معنایی برطرفه‌میله
قصیر وتخصیص ایله دیمکدر علماء بیان کنایه یی تعریض ایله
قارشدیررق انلری یکدیگرندن فرق وتمییز ایدر حدتعیین
ایتمدیلر وکنایه ایچون تعریضدن وتعریض ایچون کنایه‌دن
برچوق منظوم ومنثور مثاللر کتوردیلر ایسه‌ده مبحث آتیده
انلرك فرقی وجهت ممیزه لری تعریف وتوضیح اولنه‌جقدر ٠
کنایه حقیقت ومجاز بینی جامع برصف ایله حقیقتده مجازه‌ده
حملی جائز اولور بر معنایه دلالت ایدن لفظه دیرلر ٠
کنایه اصل وضعده برشی ایله تکلم ایدوب غیری‌یی مراد ایتمك

اولدیغندن بو رادهده حقیقت ایله تکلم ایدوب مجازی مراد ایتمهکدر ٠

وکنایه ایضاح ویاخود موصوفك حالنی بیان ویا مذکور برحالك درجهسنی عیان ویا مدح وذم ویا اختصار ویا استرادهٔ صیانت ویا تعمیه ویا الغاز ویاصعبی سهولت وقبحی حسن وملاحت ایله ادا ایچون ایراد واستعمال اولنور ٠

مثلا ارباب صلاحه پاك دامن کوسهلره خفیف اللحیه ارتکابه اقداشجه اعانه عزله عفو سرخوشلغه نشاط ونشئه تغوط ویا بوله قضای حاجت ویا نقض وضو موته انتقال دینديکی کبی ٠

کنایه لفظ مفرد اوزرینهده اتیان اولنور لفظ مرکب اوزرینهده فقط تعریض لفظ مرکبه مختصدر هیچ بروقتده لفظ مفرددن اتیان اولنمزو تعریضده نه حقیقت ونهده مجازطریقیله معنا فهم اولنه بیلوب انجق تلویح واشارت جهتیله اکلاشیلور که بوده لفظ مرکبه دلالته محتاجدر ٠ الی اچیق اباغنك التنه باق ایپلکی بازاره چیقدی کیجهسنی صودن چیقاردی صقالنی یولدردی الی اوزن الی بیراقلی تعبیرلری کبی ٠

بذل ایدر وارین الی آچیقدر ✻ شوخ مشربدر آچیق صاچیقدر

(حسنی)

✻ قیلمدك هیچ اباق التنه نگاه ✻ بنی فرادیهمی صاندك ایواه ✻
✻ بزی اوردکی ینهدیواره ✻ چیقدیمی ایپلکمز بازاره ✻
(فاضل)

(اولوب)

(اولوب يمده بكتاشيان شيركير)
(چيقاردى كيجه‌سين صودن هردلير)
(خمسهٔ عطائى)

اقبيق ديرلر انك كهنه سنه ✻ فخر ايدر تازه‌سى بيلم نه‌سنه
بعض كسه‌ارايوب كنج بو اور ✻ خانه‌سنده صناسين كنج بولور
عيبدر عرضى اولان انسانه ✻ صقالين يولدوره براوغلانه
(وهبئ سنبلزاده)

(الى اوزوندر عقلى قيصه در ترفه خصائلدر)
(وجودى زبدهٔ افراط وتفريط اسائتدر)
(حسنى)

(الى بيراقلى قاسم پاشاليدر ارزلدر)
(كبر اخانه لرندن هله مستثقلدر)
(حسنى)

تاج ودستار ايله تفاخر ايدن ✻ باشنى آجه‌مزكلى كورينور
(نفعى – سهام قضا)

تعريض وضع حقيق ويا مجازى طريقيله اولميه رق مفهوم جهتيله برشى اوزرينه دلالت ايدن لفظه ديرلر مثلا برشى استميوبده فقط (هوالرده صوغودى ارقه‌مده چبلاق) ديه‌رك بركورك ويا كيه‌جك طلبنـه تعريض ايتمك كبى كه بو الفاظ نه حقيقتا ونه ده مجازا طلب مقابله سنه موضوعدر انجق بطريق المفهوم طلبه دلالت ايدر . وتعريض كنايه‌دن اخفادر چونكه كنايه‌نك دلالتى من جهة المجاز وضع لفظيدر

وتعريضك دلالتی من جهة المفهومدر اویله وضع حقیقی ایله ویا مجاز طریقیله دکلدر . وتعریضده تلویح واشارت ایله معنا اکلاشلدیغیچون لفظ مفرد مستقلا دلالت ایده میوب دلالتده لفظ مرکبه محتاج اولور وبونك ایچون کنایه مفرد ومرکب وتعریض یالکز مرکب الفاظده بولنور .

وتعریض کرك مقصوده وکرك غیر مقصوده دلالتی محتمل بولنان کلامك ذکر اولنمسندن عبارت اولوب انجق متکلمك احوالی او کلامك مقصوده حملنی تأکید ایدر .

کنایه مثالی (واقعه دن چند روز مرورنده قپودان سید علی پاشایه برمحرمی وبطانه‌ٔ اموری « دولتلو انکلیزلرك برقاچ سفینه ایله مدافعه‌سنی درعهده ایلمش ایدیکز مکرصوکی وزارتله قپودانلق اختلاسنه چیقدی دیو ناس بیننده ضرب مقال اولمقده در » دیدکده مشارالیه یمین مؤکد ایدوب حقیقت حال اول منوال اوزره ایدی لکن تجهیز سفاین تکمیل اولوب هجوم ایچون فك لنکره مبادرتم هنکامنده * کمیلرمزك پلامارلرینی یکی قپویه بند ایلدیلر * نه یپالم تحریك سفینه یه اقتدارمز قالمدی دیدی) (تاریخ عاصم)

تعریض مثالی (اتابك عباسیه‌دن بری منلا مجدالدینه یقاسنده کلمهٔ طیبهٔ (لا اله الا الله) یازیلو برجبه احسان ایدر لکن مرور روزکار وعبور لیل ونهار ایله جامهٔ مذکور ییپرانمش واستعماله صلاحیتدن قالمش ایمش احباسندن بعضیلری نه عجیب بوجبه‌نك یقاسنده (لا اله الا الله) یازیلوده (محمد رسول الله) یازیلو دکل دیرلر منلا مجد الدین دخی جبه نك کهنه لکنه (تعریض)

تعریض ایچون * بو جامه (محمد رسول اه) زماننده مقدم دیکلمشدر * جوابنی ویرر

مثال دیکر (برکون سلطان مراد اول شکارده کزر ایکن اوکنه بر بلوك درویش چیقار و پادشاه مشار الیهه خطابا بزسکا بوقدر مملکت آلیویردك و بکالك وسلطنت ویردك بز دعاجیلرز نه اولور ایچندن محصولدار کویك برینی بزه احسان ایتسه کز یبوب ایچوب عمرمزی خوش کچورسك دیرلر انلره جوابا بری درویشلر نه عجب احمقلق ایتمشسکز اوقدر مملکتی بکا ویردیککز وقتده ایچندن مناسب اولانی کندوکز ایچون الیقو یملی ایدیکز دیر

مثال (وزرادن بری برمنلا ایله دائما کوریشورمش برکون اثنای طعامده بقلوا کلور منلا عن اصل یورك ایمش اندن کنایه اولمق اوزره وزیر مشار الیه منلانك اوکنده که بقلوانك اوزرینه برقاشیق یوغورت دوکر اولدخی یوغورتی مدح ایدرك بقلوانك بالنك ازلغنه اشارت اولمق اوزره سلطانم یوغورتی نره یه قویسك لذت کتورمز دیر

مثال دیکر (قدمای شعرادن ولی الدین زاده احمد پاشا بروسه ده والی ایکن صاتون المق ایچون برقاچ کوله کتوردر وایچلرندن برینی بکنور کبی اولور اون عصرك بذله کویانندن برازر قاسم دینلان کمسـه دخی اوراالق اورادە بولنور ولی الدین زاده اکا خطابا برازر قاسم شو کوله یه بر باقده صاتون آلەلم دیر اوده افندمك خدمتنه لایق بر مستعد شیئه بکزیور

السه كز اصابت بيوررسكز دير انك اوزرينه ولى الدين زاده
واقعا اويله فقط برعيبى وار كه ولديكى وقت ديشلرى
زياده اچيليور ديمسيله برازر قاسم جوابا (افندم بونده تردده
محل يو قدر آليكز سزك قبوده كوله جك دكل آ ٭ دير چونكه
ولى الدين زاده احمد پاشا دائره سى اتباعنه عدم التفاتله وصلابت
ووقار ايله زماننده معروف وموصوف ايمش)
والحاصل كلامده غير مذكور اولان بر موصوفى مسوق عرضيت
اولور ايسه اكا تعريض دينور مثلا كلامى برعرضه يعنى
برجانبه اماله ايدر حالبوكه مرادى اول جانب اولميوب جانب
اخردر وبرشئ عرض اولنور كه مقصود اولميوب شئ ديكردر
امثلهٔ مسروده ده اولديغى كبى
واكر غير مقصود اولان كلام ايله مقصود اولان كلام بيننده
يعنى لازم ايله ملزوم ارا سنده وسائط چوق اولورسه اكا
تلويح دينور كه تلويح غيريه اوزاقدن اشارت ايله ديمكدر
جيبى دليك دائما قزانى قينار باجاسى توتر دينلديكى كبى
مثلا دائما باجاسى توتردن معناى مقصوده كه ممدوحك
كثرت ضيافتى ومهمان نوازلغيدر دلالتده برچوق وسائط واردر
زيرا باجانك دائما توتمسى دومانك بلا انقطاع اوجاقدن
چيقمسى ديمك اولوب بوندن ذهن كثرت احتراق حطبه
انتقال ايدر كثرت احتراق حطبدن كثرت طبايخه وكثرت
طبايخدن كثرت خوارندكان طعامه وكثرت خوارندكان
طعامدن كثرت مهمانه وكثرت مهماندن مقصوده كه
ممدوحك مكرم وصاحب انعام اولديغنه انتقال ايدر .

واكر

واكر مقصود اولان كلام ايله غير مقصود اولان كلامك بيننده وسائط ملازمه قليل اولور وخفا بولنورسه اكا رمز دينور زيرا رمز على طريق الخفا قرينه اشارت ديمكدر بويى اوزوندر يعنى قفالو بويى قيصه‌در صيرتى ياپقيندر دينلديكى كبيكه اوزون بويلولق و يا يعنى قفالولق ارباب فراست نزدنده حماقت وبلاهته وقيصه بويلولق فتنه وعيارلغه دلالت ايدر وكذا صيرتى ياپقينلق ارقه سندنه البسه نك وجودينه واوده ثروت وغنا صاحبى اولديغنه دلالت ايلر كه معناى مقصود اولان ثروت ويسار ايله بيننده برواسطه وار در وانتقالات مذكوره‌نك جمله‌سنده‌ده نوعما خفا بولنور واكر وسائط قليل اولوب ملازمتده خفا اولمزسه اكا ايما واشارت دينور ٠

(دراجلالنه اول خاندانك بونجه يللردر)

(كرم القاى رحل وبار ايدوب قالدى مكان طوتدى)

(حسنى)

نظمنده واقع اولديغى كبيكه معناى مقصود اثبات كرمدر وكرچه واسطه وار ايسه‌ده انتقال ايچون خفا يوقدر كرمك مكان طوتمسى اول خاندان ممدوحك نزدنده دائميت وموجوديتنه وموجوديتى خاندان مذكوره ملازمتنه دلالت وانتقال حاصل ايدر

﴿ تجريد ﴾ (١١)

تجريد زى صفت اولان بر امردن ينه او صفتده امر مزبوره مماثل بولنان امر اخرى انتزاع ايتمكه ديرلر بوده او صفتك امر مذبورده كمالنى مبالغه ايچون ايراد اولنور كه كأن او صفت

ایله اتصافدن موصوف اخرك امر مذكوردن صفت مزبوره
سببیله انتزاعی صحت درجه‌سنه بالغ اوله ٠
تجرید ایكی قسمدر بری غیر خطابی ودیكری خطابی ٠
تجرید غیر خطابی ٠ فاضلك

(یوزیمه كولدی فلك خنده سنه الداندم)
(آه اول خنده بكا اوزره بكادر شمدی)
(خانه ودبدبه وطنطنه وخدامی)
(اشته فاضلده كبار عظما در شمدی)

قصیده سنده وترجمهٔ تلماقده قالیپسونك تلماقه خطابا (بعدازین وطنیكی كوره‌میه‌جك ومحبتیله سرگردان اولدیغك قزك بغرینی دلدیكمی كوره‌جكسك فرار ایدرسك سفینه‌ك غرق اولوب ینه شو ساحله اتیله‌جق وجودكی قارتال قوشلری ییه‌جك وقالیپسو سوینه سیرایلیه‌جكدر) عباره‌سنده اولدیغی كبی تجرید خطابی غیره خطاب ایدوب نفسنی مراد ایتمكه دیرلر كه بونده ایكی فائده حاصلدر ٠
برنجیسی بر كلامك ظاهری غیره وباطنی نفسه خطاب اولدیغی تقدیرده انده توسع حاصل اولور ٠
ایكنجیسی مدح ویا ذم ویاسائر وصف اجرا اولنه‌جغی حالده غیری كمسنه مخاطب عد ایدیلورسه نفسی اوزرینه اوصاف مزبوره تمكن ایدر ٠
تجرید خطابیده ایكی قسمدر بری محض ودیكری تجرید غیر محضدر
تجرید محض غیری‌یه خطاب ایدوب نفسنی مراد ایتمكه دیرلر
مثال

(ندر)

(ندر بو مرتبه ای خامکارهٔ غفلت)
(بو دلخراشئ ناپخته فکر فتنه فزود)
(کیدر بو خست طبعی نه حاصل ایتدی سکا)
(هوا پرستئ اقبال فانئ مطرود)
(فریب خورد سراب امید اولوب ایتمه)
(غباردر که ارباب جاهی ناصیه سود)
(امانئ دلی اول بارکهدن ایله طلب)
(که عرش اعظم ایدر اندن اکتساب سعود)
(ثابت)

هر نقدر مثال مزبورده غیره خطاب ایدیلور کبی کورینور ایسه ده ناظم مشار الیه نفسنی مراد ایتمشدر
ایکنجیسی تجرید غیر محضدر که بوده نفسکه وکوکلنه خطاب ایتمك وکندو کندو ایله مخاطبه ایدشمکدر

مثال

(ای دل سن اودلداره لایقمی دکلسك یا)
(دعوای محبتده صادقمی دکلسك یا)
(عذرك ندر عذرایه وامقمی دکلسك یا)
(بو غم نه کزر سنده عاشقمی دکلسك یا)
(عاشقده کدر نیلر غم خلق جهانکدر)
(قویمه قدحی الدن سوز پیر مغانکدر)

مثال دیکر (غالب دده)

(خاکپاینه روان اول یوری حالم عرض ایت)
(ای دل زار ایدهیم اشکله همراه سنی)
(خواجه نشأت)

(۱۲) التفات

التفات كلامده بر صيغه‌دن يعنى اسلوبدن صيغهٔ ديكره يعنى اسلوب اخره انتقال ايتمكه ديرلر

وتجريد لفظك بعض معناليرينى حذف ايله بعضيسنى اراده ايتمكدركه بوده لفظك مفهومنه تعلق ايدر والتفات لفظك تعلق اولميه‌رق برنقل معنويدن عبارت اولديغى جهتله بينلرنده عموم وخصوص واردر وتجريدده شرط منتقل اليهده كه ضميرك نفس الامرده منتقل عنهه عائديتيدر ·

وتجريد كنايده جامع اولورسه‌ده التفات اولامز زيرا التفات معنينك اتحادينى وتجريد مغايرتنى اقتضا ايدر وهمده تجريد لفظك مفهومنه متعلقدر التفات ايسه لفظك تعلق اولقسزين من جهة المعنى براسلوبدن اسلوب اخره انتقال كلامدن عبارتدر ·

التفاتده اوچ قسمدر قسم اول غايبدن خطابه وخطابدن غايبه رجوعدر غايبدن خطابه رجوع وهرنصل اولورسه اولسون بر اسلوبدن اسلوب ديكره انتقال كلامده تفنن حاصل ايتمك وسامعينى تنشيط وايقاظ ايتمك ايچون استعمال اولنور ·

غائبدن خطابه رجوعه مثال (افرينش بنى ادم وتأسيس حكومت حكمت توأمكدنبرو كمال خلوص بال ايله دوشونمش وانوار شفقت وتبعه پرورى ايله تنوير ايدلمش وپادشاهك حافظ حقوق واناودن بابادن زياده شفيق اولديغنى عالمه اعلان ايدرك قلوب عامه‌يى تسرير ايلمش برنطق وارايسه اشته (بوكونكى)

بو كونكى كونده پادشاه آل عثمان وشهنشاه خدايكان (عبدالعزيز خان) افندمزك شوراى دولت منبر مكرمندن وكلا وامراى دولتنه وبالواسطه بروطن معززك اولادى بولنان اوتوز بش مليون اهالئ عثمانيه يه ايراد وخطاب ايلديكى نطق همايوندر . بونى پيرايهٔ صحيفهٔ مفخرت ايلديكمزدن طولايى پك بختيارز (چوق يشا پادشاهمز) نطق همايونكزك هر بر حرفى ايچون اوتوز بش مليون عثمانليلر كمال خلوص ايله متوجه باركاه متعال اولهرق وسرور سرشكى اساله قيلهرق تزايد عمر وشوكتك ادعيه سنى اطاره ايلر . يا نصل عثمانلو اولان وعثمانلولق شاننى بيلان برسرور وعبد العزيزك طول عمرى وسعادت وشوكتى دعاسيچون سربزمين سجود رب غفور اولمسونكه بونجه غوائل مكدره ونيجه نيجه حادثات كونيه سببيله شوكت عثمانيه يه عارض اولان غبار سكته نثارى سيلوب وپردهٔ نقيصه آورده يى قالديروب عروس كلچهرهٔ شان عثمانى يى ميدان بروزه كتورمك ايچون تشمير ساق سعى وهمت ايدر . همتك موفور سعيك مشكور اوله پادشاهمز) (ترقى)

مثال ديكر

(طربدر كهى ناموس اكبر اولسه دخى)
(اولوز دريچهٔ دهليز قربدن مردود)
(تشبث ايتسه اكر دامن شفاعتنه)
(حريم رحمته مدخل بولوردى ديو كنود)

(بلند پایه معظم سریر لولاکا)
(ایا گزیدهٔ مخلوق وزبدهٔ مولود)
(مدا مکارهٔ سهو وخطایه ذاتکدر)
(کفیل لطف وضمین کرم دم موعود)
(ثابت)

مخاطبدن غائبه رجوعه مثال (توفیق باریء مروج کارك اوله پادشاهمز نه بختیار اول امر ایه که بویله بر پادشاهه خدمت ایده نه شرفلو اول اهالی یه که بویله بر متبوعه تبعیت ایلیه) مثال دیکر (ترقی)

(مرحبا ای حضرت صاحبقران معنوی)
(ناظم منظومهٔ سلك لآل مثنوی)
(مثنوی اما که هر بیتی جهان معرفت)
(زره سیله افتابنك برابر پرتوی)
(نفعی)

قسم ثانی فعل مستقبلدن ویافعل ماضیدن فعل امره رجوعدر بوده کذلك کلامده توسع ایرادی ایچون استعمال اولنور ٠ فعل مستقبلدن فعل امره رجوعه مثال (بن وحدانیت الهیه یه شهادت ایدرم وسزده شاهد اولیکز که جناب حقه اسناد شرك ایدنلردن دکلم) (سیرنادری)

فعل ماضیدن فعل امره رجوعه مثال (خلیفهٔ عصر بکا عدل وانصاف ایله امر ایتدی افعال وحرکاتکزی رضای ربانی یه توفیق ایدیکز) (سیر نادری)

اشبو ایکی مثالده دخی فعل امرلر تقدیر اولندقلرنده بری (مستقبل)

مستقبل و بری ماضی معنالرینی بیلوب فقط توسع حصولی
و تعظیم و تفخیم قصدی ایچون صیغهٔ امره عدول اولنمشلردر .
قسم ثالث مستقبل ایله فعل ماضیدن و یا ماضی ایله مستقبلدن
اخباردر مستقبل ایله فعل ماضیدن اخبار اولدیغنده
و حکایهٔ حال قیلندیغنه مثال ﴿ منثور پهلوانان پرخاش
شناسانی اعجاب ایدر صفت و صورتده قلج و قلقان الندە
میدان حربه کیروب تسویهٔ صفوف و اعمال سنان و سیوف
قوماندەسنی ویره رك یورەکله حکمدار اختیار کیروده و بن‌دها
ایلروده و راسجه کیدوب قیون سوریسنه کیرمش و چوبانلری
قاچیرمش لا ینقطع قان دوکرودوکدیکی قانك ایچنده یوزر
شیرژیان کبی صالدردیغندن ﴾
مثال مزبورده اعجاب ایدر تعبیر اولنمش ایسه‌ده حکایهٔ حال
ایدوکندن اعجاب ایتدی مقامنده اتیان اولنمشدر .
﴿ ترجمهٔ تلماق ـ یوسف کامل پاشا ﴾
مثال دیکر ﴿ النه برساز الوب نغمه سازان و موسیقی پردازانی
شاشیرر و استماع ایدنلرك رشك شوق و سروریني مجراسندن
طاشیرر صنعتلر اجرا و ایجاد ﴾
﴿ ترجمهٔ تلماق ـ یوسف کامل پاشا ﴾
ماضی ایله فعل مستقبلدن اخبار اولندیغنه
مثال ﴿ الهی بو محبتنامهٔ نامی و بو فرزند بلند کرامی که
زادهٔ طبع فسونساز و نتیجهٔ درك سحرپردازمدر امتعهٔ عجز و نیاز
و بدرقهٔ سوز و کداز برله عزیمت غربت ایتدی و جواهر معنی دیروب
اقمشهٔ تحسین المغه فضای عالمه محمل تجارت یوروتدی نته کیم

توفیق عنایت همراه ایدوب مضیق عدمدن نزهتگاه وجوده کتوردك تأییده مرحمت معاونت ایدوب وادئ غیبتدن بادئ شوده یتوردك نه دیاره کیتسه ونه ولایته یتسه مقدم شریفن مبارك ومیمون ومطلع لطیفن خجسته وهمایون ایده سین)
(فضولی)

مثال مزبورده ایتدی ویوروتدی تغییر ایدلمش وفعل ماضی صیغه سی کتورلمش ایسه ده ایدرسه ویوررسه دیمك اوله رق معنای استقبال مراد قلنمشدر .

(۱۳) ﴿ توکید ضمیرین ﴾

توکید ضمیرین مبالغه مقامنده ایراد اولنور ضمیریندن برینك دیکریله توکیدی معنای مقصود معلوم ونفسده ثابت ومقرر اولدیغی تقدیرده جائز واکر معنای مزبور غیر معلوم اولوبده شك واقع اولورسه دلالتنده تقرر وثبوت حاصل اولمق ایچون واجبدر یکدیکرینی توکید ایده جك ضمیرینکده یابری متصل ودیکری منفصل ویاخود ایکیسیده منفصل اولور منفصلك متصل ایله توکید اولدیغنه مثال (ای محمد سن استرسك که کوشهٔ دامان لطفك سترهٔ معایب عصات امت ایلیه سین) (شهادتنامهٔ ویسی)

وکذلك طالعك سنك ویا سنك طالعك پك کوزلدر دینلدیکی وقتده سن ضمیر خطابیله (طالعك) لفظنك نهایتنده واقع کاف خطاب کبی منفصلك منفصل ایله توکید اولندیغی اثنای مخاطبه ومکالمه ده سن سن ویا سز سز ضمایرینك ایراد واتیان اولندیغی کبی

(سنده)

(سنده در مخزن اسرار هویت سنده)
(سنده در رابطهٔ رشتهٔ وحدت سنده)
(غباری)

اشته بو مثللو یکدیکرینی مؤکد ضمیرینك مقام مناسبنده ایراد واستعمالی صنایع معنویه دن واداب وارکان بلاغتدن معدوددر .

(١٤) ﴿ تفسیر بعد الابهام ﴾

تفسیر بعد الابهام متکلمك ابتدای کلامده برمعنایی ایرادیدرکه صکره کشف وایضاح اولندقده یالکز انی بیلمکله فهم غیر مستقل اولان فهم مستقله دلالت حاصل ایلسون واثنای کلامده سمعه اولا امر مبهم تطرق ایدوبده صکره ایهام دفع وازاله قلنورسه طبیعتیله امر مزبور ایچون تفخیم واعظام حاصل اولور .

مثال (ای آفتاب شکوهدن محروم وظلمت ایچنده مغموم اولان شرق ملتلری یوم متیمن جلوس همایوندنبرو کوردیکمز نعم متنوعه دن فضله اولهرق مژده سزه مژده ینه بر بیوك سعادت ییلدیزی طوغیور فاصلهٔ برین وحاکهٔ بحرین اولان بلدهٔ قسطنطنیه ده جالس تحت حکمرانی اولان پادشاه شوکت اکتناه وسائل ترقی وتمدنی استحصال ایدیور طریقیلر اچیور تیمور یوللر یاپیور حائز مقام خلافت وحافظ امم ودولت اولان سلطان زمان عبد العزیز خان تغیرات عصریه دن طولایی دولاب خیل ودسایس ایچنده کیرمش اولان عدالتی عصرنده میدانه چیقاریور احکام قانونیه یی احتیاجات عصریه یه توفیق ایتمك قاعدهٔ حکمت افاده سنی نشر ایدیور) (ترقی)

(١٥) ﴿ ایجاز ﴾

معانیٔ مستحضره‌یی ادا ایچون ایراد اولنان الفاظ مقابلی مقابلنه واقی و کافی اولورسه اکا مساوات تعبیر اولنوب بونك مادوننده اوله‌رق معانیٔ متعدده‌یی حاوی الفاظ ایراد اولنور ویاخود بالایجاب طی وحذف طریقنه کیدیلورسه اکا ایجاز ومعنای مقصودی ایضاح ویاخود بعض اوصاف ایله توصیف وتشریح داعیه‌لرنده بولنلورسه اکا ده اطناب دینلور ٠

ایجاز زوائد الفاظك حذفی دیمکدرکه تطویلك ضدیدر زیرا تطویل الفاظك معانی اوزرینه بلا فائده دلالتنی زیاده‌لشدرمکدر شو شرطله که الفاظدن برشی حذف اولندیغی وقتده ینه اومعانی یه دلالت ممکن اوله مکاتبات واشعارده ایجاز وخطبه ونطق وفتحنامه وفرمان واعلاناتده اطناب مستحسندر ٠

وهرنقدر ایجاز اختصار معناسنی مفید ایسه‌ده ینه بینلرنده عموم وخصوص واردر ٠ زیرا اختصار کلامده حذف وقوعنه دینور حالبوکه برکلامده حذف اولمسه‌ده یالکز قصر بیله بولنسه ینه ایجاز تعبیر اولنور والحاصل ایجاز لفظك معانیٔ متعدده‌یی احتواسندن عبارتدر ٠

ایجازده ایکی قسمدر بری ایجاز بالحذف در که محذوف اوزرینه فحوای کلامك دلالتی ایچون مفرد وجمله حذف اولنور بوده انجق لفظ اوزره معنانك زیاده لکیله اولور قسم اخرکه اندن برشی حذف اولنمز اوده ایکی نوعدر

(بری لفظك)

ری لفظك معناسنه مساوی ایدر که اکا تقدیر دیرلر و دیکری معنانك
فظ اوزرینه زیاده لکیدر که قصر دیرلر ·
قسم اولکه ایجاز بالحذفدر بونده محل محذوفی استخراج ایچون
اولقدر کلفت اقتضا ایتمز فقط قسم ثانی ایچون تنبه و استطلاعده
عسرت واردر ·

طناب   کلامده مبالغه قصدی ایچون کتوریلان ضروب
تأکیددن عبارتدر یعنی لفائده لفظك معنا اوزرینه زیاده لکیدر

یجاز بالحذف   ایجاز بالحذفده ترك ذکر ذکردن افصحدر
وافاده محلنده صمت وسکوت صورت افاده یی زیاده قیلقدر
و بوحالده سن سویلدیککی سویلمش بولور واو کلامی بیان
تمدیککك حالده دها بین کورسك وحتی او محذوف نه وقت
ظهار اولنسه حسن وطلاوتی کیدر بو محذوف بعضا
بالاعراب اولور لسان عربیده متداول (اهلا وسهلا)
کبی   چونکه بونلر منصوب اوله رق ذکر اولنه کلدکلرندن
لبته برناصبلری اوله جق که اوده محذوف دیمکدر   وبرده
معنانك تمامیتنه نظر اظاهر اولور مثلا (فلان آدم یاپر ایدر)
دینور که ایش یاپار ایدر دیمکدر بوراده ایش محذوفدر فقط
معنانك لزوم تمامیتی او حذفی اظهار ایدر ·

ایجاز بالحذفده ایکی قسمدر   بری جمله لرك حذفی واخری
مفرداتك حذفیدر جمله لرك حذفیده کذلك ایکی نوعدر بری
جمل مفیده نك حذفی ودیکری غیر مفیده نك حذفیدر ·

حذف جملده درت ضرب اوزرینه در ضرب اول سؤال مقدرك
حذفیدر که استیناف تسمیه اولنور بوده ایکی وجه اوزره کاور ·

وجه اول اسما وصفاتك اعادهسیدر اوده بعض کره لاقردیسی
کچن کمسه‌نك اسمنك اعادهسیله اولور ٠
(حسین عونی پاشا سرعسکر اولمش حسین عونی پاشا
طوغروسی سرعسکرلکه شایاندر) کبی
بعض کره‌ده صفتك اعادهسیله اولور (فلان افندی ترفیع رتبه
ایتمش سزك اسکی قفادار) کبی بو صفتك اعادهسیله کتوریلان
حذف اسم اعادهسیله کتوریلاندن دها ابلغدر ٠
وجه ثانی اسما وصفات اعاده ایدلمکسزین کلامده واقع
اولان استینافدر مثلا برآدم دیکر ینك یاپدیغی ایشك قبح
وکراهتنی مخاطبنه حکایه ایدرایکن (فلان آدمه‌ده بوکوتولکی
ایتمك دوشرمیدی) دیدیکی وقتده مخاطبیده اکا مقابله
اوله‌رق (بیلمه ایدی دیدیکی کبی ٠
ضرب ثانی مسببی حذف ایدوب سببله ویاخود سببی حذف
ایدوب مسببله اکتفا ایتمکدر سبب ایله اکتفایه مثلا برحاکم
ایکی مدعی یی محاکمه اثناسنده برینه (سن بوکا ایکی لیره
جزای نقدی ویره‌جکسك) دیسه او مدعی علیهده مدعینك
حاکمه برمناسبت وقرابتی اولدیغنی بیله‌رك جوابا (اقرباکز
اولدیغندنمی) دیسه یعنی اقرباسی اولدیغنی حکمه سبب عد
ایتسه بو ذکر سبب وحذف مسبب دیمك اولور سببی حذف
ایدوب مسبب ایله اکتفا اولندیغنه برینك دیکرینه خطابا
(قیماغی یین مانده‌یی یانده طاشور) دیدیکی کبیکه ییك
مسببدر مسبب ییکی اراده‌در یعنی قیماق ییکی مرادایدندیمکدر ٠
ضرب ثالث تفسیر ایچون اضمار در بوده اخرده کله جك
(شیئ)

شیئ صدر کلامدن حذف ایتمکدرکه بو حالده اخر اوله دلیل اولور (ایچمزدن محاربات سالفهده عرض سینه بسالت ایدنلر قیاس اولنه مزلر انلرك صکره که مجاهدیندن قدر ودرجهلری البته عظیمدر) (سیرنادری)

ضرب رابع سبب ومسبب واضمار علی شریطة التفسیر واستیناف اولمقسزین جمل مفیده وغیر مفیدهنك حذفیدر (فلان قبیله شیخی عصیان ایتدی وصکره خطاسنی فرق وارداك ایدرك دخالت ایلدی) دینلدیکی کبی بورادہ محذوف اولان (قالقدی کلدی) جملهلریدر یاخود (اه بیوکدر) ویا (فلان آدم کوزلدر) یاخود (کریم الخلقدر) دینلدیکی کبیکه مراد هرکسلردن بیوك یاخود هرکوزللردن کوزل وغیری کریم الخلق بولنانلردن کریم دیمکدر .

قسم ثانی مفرداتك حذفیدر مفرداتك حذفیده وجوه متعدده اوزره اولور .

برنجیسی فاعلك حذفیدر یعنی فعلك ذکریله فاعله دلالتده اکتفا ایتمکدر مثلا کیدش وار یاخود کیدش اولهجق دینلدیکی وقتده اوکیدهجکك کیم اولدیغنی تصریحه یعنی کیدش فعلنك فاعلی ذکره ارتق حاجت اولمیوب ذات عالی ملوکانهنك بریری تشریف بیوراجغی اکلاشیلور وعزت ملانك (بو تکدیره البت مجازات اولور)
(صوچك یوق دیورلر مکافات اولور)
دیرم بعض کره اولور نادرا ❊ دخی اسکیز وارسهده ظاهرا منظومهسنده اولور فعلنك فاعلی بولنان صوچ وکذلك ابن کمالك

ازمدنده چوق ایتمش ایدی ٭ سایه‌سی اولمش ایدی عالمگیر
شمس عصر ایدی عصرنده شمسك ٭ ظلی ممدود اولور زمانی قصیر
قطعه‌سنده ایتمش ایدی فعلنك فاعلی بولنان سلطنت لفظلرینك
محذوفیتی دخی بو قبیلدندر ٠
ایکنجیسی فعلك حذفیدر فعلك حذفیـده ایکی درلو اولور
بری مفعولك دلالتی ایله ظاهر اولور مثـلا (کاه نعلنه کاه
میخنه نیسه بجردی) دینلدیکی کبیکه نعلنه و میخنه مفعوللرینك
دلالتیله فعل محذوف ظاهر اولور یعنی کاه نعلنه کاه میخنه
اورراق بجردی دیمك اولور ٠ بریده ملایمت کلامه نظراً
فعل ظاهر اولور (صبرایله قوروق حلوا اولور دود یپراغی
اطلس) ضرب مثلنده اولدیغی کبیکه دود یپراغی اطلسـه
لازمکلان (اولور) فعلی حذف اولنمش و بو محذوفیتی سیاق
و ملایمت کلام ظاهر ایتمشدر و کذلك ویسینك
(تحت الثرایه ایرمسیدی بیخ نخل کفر)
(فوق السمایه دوحهٔ بی رونق ضلال)
بیتنده دوحه‌نك متعلق بولنـان دیکر ایرمشیدی فعلی و
(اتش بهاسنه) ضرب مثلنده صاتیلیور فعلی محذوفدر ٠
اوچنجیسی مفعول بهك حذفیدر (فلان یاپر ایدر بوزار
چیزر) کبی ٠
دردنجیسی مضاف ومضاف الیهك حذفیدر ٠ مضافك
حذفی عزت علی پاشانك
٭ سیف بداه اولوب اشکار ٭ کچدی قلیجدن فتن روزکار ٭
(مصرعنده)

مصرعنده اهل افطنك وكذلك آهينك
كيمى وصاف زلف وكيمسى خال ❊ كيمسى شاعر و كيمى رومال
منظومه سنده حاله مقارنتى اقتضا ايدن وصافك محذوفيتى
ومضاف اليهك حذفى بنه عزت منلانك ٠

اهالى نوازندهٔ ميهمان ❊ كلوب خدمتم ايتدى پيروجوان
بيتنده اهالينك مضاف اليهى بولنان بلده‌نك محذوفيتى كبى ٠
بشنجيسى موصوف وياصفتك حذفيدر حذف موصوفه
آلى ياخود قيرى ياخود مرجانى كتور دنيلديكى كبى ال وياقير
ويامرجان رنك اولان آتى كتور ديمكدر ٠
(نيجه مرجان اوسبكجلوه وچاپكر وكيم)
(اكا كلكون سرشك اولور اولورسه همپا)
(نفعى)

وكذلك اى ظريف اى عاقل اى مؤمن تعبيرلرنده كه
رجلك محذوفيتى كبى وكذلك نايينك ٠
(مؤمنك اولدى چومعراجى نماز)
(ديده كى ايله بومعراج ايله باز)
(بى ادب اولمغله اولدى حسود)
(دركه رحمت حقدن مردود)
بيتلرنده مؤمن رجل مؤمن وحسود مرد حسود ديمكدر
صفتك حذفى بن ادم اولاديم دينلديكى كبى كه چايل القدر
اولان ادمك اولاديم ديمكدر واو جليل القدر تعبيرينى متضمن
اولان افاده محذوفدر ٠

التجیسی شرطی ویاجوابنی حذفدر شرطی حذف (هله سن بولنمدك علیم الله حریفلر بیتردی) دیندیکی کبی که اکر بولنمش اولسه ایدك دیمکدر جواب شرطی حذف (واقعا پاره اولسه ایدی) دییوب ختم کلام ایلك کبیکه یعنی اولسه بنده اویله یاپار ایدم دیمکدر ․

ایجازك قسم ثانیسی کندوسندن برشی حذف اولنمیساندر بوده ایکی نوعدر ․ بری لفظی معناسنه مساوی اولان کلمه‌لردر که انلره تقدیردینور انما الاعمال بالنیات اتمك چیکنمینجه بولمز ایلچی‌یه زوال اولمز مثاللرینك متضمن اولدیغی معانی کبی ․ دیکری لفظنك اوزرینه معناسی زیاده بولنان کلمه‌لردرکه بوکاده ایجاز بالقصر دینور ایو کون دوستی دوه‌سی حاجی کورك استدیکی بر کوز یاخویندن یاصویندن ضروب امثالنده اولدیغی کبیکه بونلر لفظا دلالت ایتدکاری معانیدن زیاده‌سنی متضمن اولور ․

(١٦) ﴿ اطناب ﴾

اطناب لفائدة معنا اوزرینه لفظ زیاده قیلمغه دیرلر اطناب بعض کره کلامدن جملهٔ واحده‌ده بولنور بعض کره‌ده جمل متعدده‌ده بولنور فقط جمل متعدده ده بولنشی ایراد کلامده اتساع مجالی مؤدی اولدیغی ایچون دها ابلغ عد اولنور ․ واطناب متعارف اولان عبارهٔ کثیرهٔ ایله مقصد ومرامی ادا قیلمقدر ولفظده اولدیغی کبی معناده دخی اطناب بولنور ․ کلامدن جملهٔ واحده‌ده بولنان اطناب حقیقیده اولور مجازده ․

(مثلا)

مثلا كوزمله كوردم الله طوتدم ديندیكی كبیكه ظاهر حالده بوكا حاجت یوق كبی كورینور چونكه كورمك انجق كوز ایله وطوتمق دخی كذلك ال ایله اولور حالبوكه تعبیر مذكوردن مطلب اولایشك وقوعنی اعظام وتأكید ومعنای مقصودی زیادهٔ تصویردر

(كندی الله یاره كسوب ویردیكیم قلم)

(فتوای خون ناحقمی یازدی ابتدا)

(سلطان سلیم الهامی)

جمله لره مختص اولان قسم ثانیده درت ضربی شاملدر برنجیسی برشیئ ذكر ایدوب انی متداخل معانی كتورمكدر فقط هر برمعناده اولان خصیصه معنی آخرده بولنمامق شرطیله نفعینك

(هادیٔ وادیٔ دین بدرقهٔ راه یقین)

(پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام)

بیتنده اولدیغی كبیكه بیت مذكورده ممدوحی بولنان ذاتی بربرینه متقارب بولنان هادی وبدرقه وصفلریله توصیف ایتمش ایسه ده ایراد ایتدیكی صفات آخر ایله انلری تكریر حكمندن جیقارمشدر ایكنجیسی نفی واثبات صورتیدر اوده برشیئ نفی طریقیله وصكره اثبات طریقیله یاخود اولا اثبات وثانیا نفی طریقیله ذكر ایتمكدر فقط بونلرك ایكیسنك برنده اخرده اولمیان زیاده لكك بولنمسی شرطدر (حكومت سنیه وعدنده خلف ایتمز لكن اكثر اهالی بیلمزلر بیلورلر معیشت ذاتیه لرینه عائد خصوصاتی بوقسه لدنیات اموردن غافللردر) تركیبنده اولدیغی كبی • اوچنجیسی معنای واحدی زیادهیه احتیاج مس ایتمز صورتده

تام اولەرق ذکر ایدوب صکره معنای مذکوری موضح مثل
ایراد ایتمکدر که بوده او قضیه مؤداسنك تخییل و تصویری
ایچون ذکر واتیان قلنور .

(کینۀ قلب عدو لطف ایله اولمز زائل)
(سنکده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر)

بیت مشهورنده اولدیغی کبی

اطناب یامعنا صورتین مختلفده جامع اولسون یاخود نفسده فضل
تمکن و تقرر ایتسون یاخود دال اولان صور علیه‌ده شطارت
و مکملیت بولنسون ایچون ایضاح بعد الابهام ایله اولور ثابتك اشبو

(هدایت ایله قولك سمت راه رضوانه)
(قضای تیه ضلالتده اولمدین نابود)

بیتنده اولدیغی کبیکه اولا هدایت ایله دینلوب صکره سمت راه
رضوانه ایله ایضاح و بعده مصرع ثانیله توضیح اولنمشدر
وکذلك عزت علی پاشانك اشبو

(اچلدی صفا سیر چمنزار کرکدر ✻ بوعهد صفاده)
(مجلسده بودم تازه قدحکار کرکدر ✻ اما اوله ساده)
(بزم چمنی باد بهار ایلدی تزیین ✻ کللرله سراسر)
(پیمانۀ صهبایه سرشار کرکدر ✻ دست ظرفاده)

مستزادنده اولدیغی کبیکه

(اچلدی صفا سیر چمنزار کرکدر)
(مجلسده بودم تازه قدحکار کرکدر)
(بزم چمنی باد بهار ایلدی تزیین)
(پیمانۀ صهبایه سرشار کرکدر)
(دینسه)

دینسه ینه تمامیت افاده موجود اولوب اوزیاده قلنان بوعهد صفاده اما اوله ساده کلملر له سراسر دست ظرفاده فقره لری متقاربلری بولنان مصرعلرده که ابهامی ایضاح ایتمش و کلامی اطناب ایلمش اولورلر ٠

(قیلسون دور فلك بردخی اجرای فصول)

(نه بهار ونه خریف ونه زمستان اولسون)

(فاضل)

ویاخود اطناب خاصك مزیت وفضلنه اشارت ایچون عامدن صکره خاص مزبورك ذکریله اولور ٠

نفعینك سهام قضاسنده کی اشبو

رونق نوبهاره عشق اولسون ❊ زینت لاله زاره عشق اولسون

بیتنده اولدیغی کبیکه زینت لاله زاره اشارت وانك مزیت وقدرینی تنبیه ایچون رونق نوبهار اوجه ایراد اولنمش و کلام اطناب ایدلمشدر ٠ یاخود اطناب برنکته تحصیلی ایچون تکریر اداسیله اولور ٠ فاضلك

(ای فلك ای چرخ ستمکاریتر)

(روز محشر کورهلم عالمه دیوان اولسون)

بیتنده اولدیغی کبیکه بوراده تکریردن مراد توبیخ و انذاردر

﴿ (۱۷) ﴾ تکریر ﴿

تکریر الفاظك معانی اوزرینه مکررا دلالتنه دیرلر ولفظ واحدك کلام واحدده تکرری بلاغتی مخل ظن اولنورسه ده متکلمك مرادی تفخیم ویاتهویل ویاتنویه ویا انکار ویاتوبیخ ویا استبعاد ویابونلره مماثل برغرضه مستند اولدیغی حالده ظن مذکوره محل قالمز والحاصل تکریر متکلمك لفظ واحدی

لفظا معنا بردها تکرار لسندن عبارتدر وتأکید لفظك ماقبل کلامده مذکور معنای حاصلك تقریر وتقویه‌سی ایچون ایراد اولنمسیدر که تکریر ایله بینلرنده فرق ظاهردر وتکریر تأکیددن ابلغدر چونکه انده تقریر وتقویه فائده‌سی دخی حاصلدر

بوتکریرده ایکی قسمدر بری لفظ ومعناده وآخری یالکز معناده بولنور لفظ ومعناده که تکرر چابوق چابوق تعبیرنده واقع اولدیغی کبی .

(تسبیح زاهد دوندکجه تیز تیز)
(دورنده ساغر ایلردی سرعت)
(نابی)

معناده اولوب لفظده اولمیان (بکا اطاعت ایت عاصی اولمه) کبی .

اطاعت ایت سوزمه اولمه عاصی ❊ سنی برباد ایدر لوث معاصی
(نادری)

بونلرك بهریده مفید وغیر مفید اعتباریله ایکیشر قسمه انقسام ایدر مفید برمعنایی تضمن ایچون ایراد اولنان وغیر مفید معناسز اولرق کلان دیمکدر

بوتکریر مفید کلامی تأکید ومابه الافاده‌نك متضمن اولدیغی امری تشبید ایچون استعمال اولنور که اوده برشیئك مبالغهٔ مدحی ویاذمی ایچون ویاخود سائر برمقصدك حصولنه دلالت ضمننده ایراد اولنور

لفظ ومعناده‌کی تکریرك مفید اولدیغی شهادتنامهٔ ویسینك
(اما بوکون بن اولمقرب درکاه سندر بویمتم که دیوانخانهٔ
(کبریاده)

کبریاده جمله کزه واسطهٔ قبول بنم اما بن اول نکهبان دهلیز قربنم که بارکاه غیب الغیبده جمع کدهٔ وسیلهٔ وصول بنم) کلام منثورنده بنلرك وکذلك تملاق ترجمه سنك (مصرده بعدالمفارقه وفات وترك دغدغهٔ کائنات ایتمشدرظن ایلدیکم منتوری صورت عجیبه ده رؤیت قلب حزینه باعث رقت اولمغله کنار سفینه ده محزون محزون اغلر ولنکر تمکین وسکونتی زنجیر سرشك واحسرتایه باغلرایدم (ترکیبنده محزون محزون کلمه لرینك وحدیقةالسعدانك (دریغا که اصل رابطهٔ انعقاد جماعت ترك جماعت قیلدی) عبارسنده جماعت لفظلرینك وقوع تکرری کبی . لفظ ومعناده که تکررك غیر مفید اولدیغی حقیدك بریارواریاراوله جق یاربزلره ٭ دستیله شوقله صونه مینای ابتهاج وعاطفك

(بنده ایلر سنی احبابدن استعداده)

(طوته لم یکدمه غمدن سنی ازاد ایلر)

بیتلرنده واقع یار وسنی لفظلرینك تکرری کبی . لفظده اولمیوبده معنـاده بولنـان تکررك مفید اولدیغی شهادتنامهٔ ویسینك (ناکاه شحنهٔ کریبان کیر فنا سل سیف قضا ایتدی شمشیر سینه شکاف اجل خنجرهٔ کردن حیاته یتدی) جملتیننده واقع تکرر معانی کبی وکذلك فضولینك

(عاشقم دیرسك بلای عشقدن آه ایله)

(آه ایدوب اغیاری اسرارکدن اکاه ایله)

(عشق سلطانی نه فرمان ایتسه کوستر انقیاد)

(اجتناب ایته تنفر قیله اکراه ایله)

قطعه‌سنده اجتناب تنفر اکراه کلمه‌لرینک مترادف اولان
معانی متکرره‌سی وکذلك سرورینك

(خان محمود اوله دائم که ایده کسب سرور)
(سوق سلطانی وصفنده اولان نکته‌فروش)
(درکه جودینه ازجمله سروری حقیر)
(عرض قیلمشدی تواریخ اولوب الهام سروش)
(بریجق کیسه کرم قیلدی اوشاه اکرم)
(ید امیدیمه کچدی یدیوز اللی غروش)

قطعه‌سنده مذکور بریجق کیسه یدیوز اللی غروش معنیین
مکررینی کبی ·

لفظده اولیوب معناده بولنان تکررك غیر مفید اولدیغی بلیغك

(سخن شناسی عالم بتله باقیدر)
(نعم سخنده بودر غیری بعدازین لادر)

بیتنده غیری بعد ازین کلمه‌لرینک تکری کبی

﴿ اعتراض ﴾ (۱۸)

اعتراض کلامك تمامندن اول اراسنه مفرد ویامرکب اوله‌رق
لفظ ادخال ایتمکه دیرلرکه لفظ مذکور اولمقسزینده افاده‌نك
تمامیتی حاصل وانك اسقاطی تقدیرنده‌ده کلام تام وباقی اوله ·
واعتراضده شرط متداخل اولدیغی جمله اعرابنه عدم
محلیتدر واکثریا تقویه ویاتشدید ویاتحسین ویاتنبیه ویا
اهتمام ویاتنزیه ویا دعاء ویامطابقة ویا استعطاف ویاخود
کندوسنده غرابت بولنان برسببی بیان ایچون ایراد اولنور ·
مفرده مثال (یوسف افندی والله بورادەدر) دیندیکی
(کبیکه)

کبیکه قسم مذکور اولمسه یته معنا صحیحدر مرکبه شهادتنامهٔ ویسینك (اخر کار کلبرك جمال محمدی صلی الله تعالی علیه وسلم بیهوشانه نکاه صالدی) عبارهسنده واقع صلی الله تعالی وسلم بیهوشانه الفاظ مرکبهسنك اتیان اولندیغی کبی که کذلك الفاظ مذکوره ایراد اولنمدیغی تقدیرده تمامیت معنایه حاصلدر .

بو اعتراضده ایکی قسمی واردر بری لفائدة ایراد اولنان ودیکری فائدهسز اولهرق کتوریلاندر لفائدة کتوریلان جمل معترضه نك بری معنای مقصوده دلالتده خصوصیت مبالغهدن برنوعه تعلق ایدر وجمل مذکوره شرط ایله جواب سبب ایله مسبب مبتدا ایله خبر فعل ایله فاعل ویامفعول بیننده ایراد واستعمال اولنور .

شرط ایله جواب بیننده واقع جملهٔ معترضه تملاق ترجمهسنك (کرفتار اولدیغم مخاطرهدن تخلیص جان ایتمك میسر اولورسه اعدای عدوم اولان نفس هوسناکه اوعیوب دائما بند پندیکز ایله مقیدو عامل اولهیم) عبارسنده واقع اعدای عدو اولان نفس هوسناکه اوعیوب جملهسی کبی .

سبب ایله مسبب بیننه مورود جملهٔ معترضه شهادتنامهٔ ویسینك (استرخاء پیوند اعصابدنکه طناب خیمهٔ نهاددر روابط تناسب اعضاسی چوزلمش) عبارهسنده واقع طناب خیمهٔ نهاددر ترکیبی کبی

مبتدأ ایله خبر بیننه جملهٔ معترضه داخل اولدیغی شهادتنامهٔ ویسینك (شجراغ وجود انسان که پرداختهٔ سلطان غیبداندر سزامیدرکه ظلمات کفر وضلالتده قاله) عبارهسنده کی پرداختهٔ سلطان غیبداندر وکذلك تصویر افکارك (بر تألیف که حیر

افادەدن محروم اولور حاوی اولدیغی حقایق چیرە دستیٔ
انتحال ایلە مهارت قلمیە اصحابنك ملك یمینی صیرەسندەیك قولای
انتقال ایدەبیلەجکیچون محفظە سز جوهر حکمندەدر)
قضیەسنك حاوی اولدیغی حقایق چیرەدستیٔ انتحال ایلە
مهارت قلمیە اصحابنك ملك یمینی صیرەسندە پك قولای انتقال
ایدەبیلەجکیچون ترکیبلری کبی

فعل ایلە فاعل بیننده جملهٔ معترضە ادخال قلنان شهادتنامهٔ
ویسینك (پاکانوقت کەزندکانیٔ زنکیٔ عاصیدن ملول وپریشان
ایدی کویا هر برینە ناخنهٔ چشم دل وجان ایدی خبر موتندن
شادمان اولدیلر) عبارەسندە پاکانوقت ایلە شادمان اولدیلر
بیننده کی وکذلك شفیقنامەنك (صاحبقران نو تسخیرجهانکه
صبح باهر البرهاندن کنایتدر . صدر افقدەجم کبی مربع نشین
پایکاه استقلال اولنجیەدك) عبارەسندە صاحبقران نو تسخیر
جهان ایلە مربع نشین پایکاه استقلال اولنجیە ـ دك بیننده که
وبنه نفعینك

بادصبا کەطرەلرین تابدار ایدر ❊ هر برچندەبیك دلی زار و نزار ایدر
بیتندە باد صبا ایلە بیك دلی زار و نزار ایدر بیننده کی وفاضلك
(هجوم خلقدن نوبتی وار تقبیل دامانە)
(فلك حتی برای بوس خاك استان کلدی)
بیتندە فلك ایلە کلدی بیننده کی جملهٔ کلامیەلر کبی .

فعل ایلە مفعول بیننده مورود جملهٔ معترضە تصویر افکارك
(عصرمزدە ترقیات معارف اثریلە قدمای فلاسفەنك
افکار حکمیەسنی کە هیولای عرفان تعریفنە صادقدر جرح
واصلاح)

واصلاح ایچون ماهیت کمالك دقایقنه واقف اولان بونجه ارباب نظر تعریضات شدیده ایراد ایتمکده ایکن ادبای سالفه نك اثار قلمیه سنی که مزایای وجدان توصیفنه لا یقدر شرح وایضاح ایچون خاصیت مقالك حقایقنه عارف اولان نیجه اصحاب هنر تعریضات عدیده انشاد ایلمکده در) عباره سنده افکار حکمیه سنی ایله جرح واصلاح واثار قلمیه سنی ایله شرح وایضاح بینلرینه موردود کلمه لر کبی .

کلامده لغیر فائدة کتوریلان اعتراضده ایکی نوعدر بری کلامه دخولی خروجی کبی اولوب هیچ حسن وقبحی مکتسب اولمیاندر راغب پاشانك

(اوکمسراغ بیابان وحدتم هرکز)

(طلبده بن بنی خضر اولسه رهنمابوله م)

بیتنده که هرکز لفظی کبی . دیکری کلامه نقض ومعنایه فساد ایراث ایدن ویا افادهیه ثقلت ویرندر . عزت ملانك

(عاشقلرز غم فلکك بز قولاینی)

(صبرایتمه کوچسه دخی فلاکتده بولمشز)

بیتنده کی دخی لفظنك مذکوریتی کبی .

(١٩) ﴿ تقدیم وتأخیر ﴾

تقدیم وتأخیر ایکی نوعدر نوع اول الفاظك معانی اوزرینه دلالتنه مخصوص اولاندرکه بونده مقدم تأخیر ویا مؤخر تقدیم اولنسه معنا تغیر ایدر .

نوع ثانی ایجاب حاله کوره ذکرده درجهٔ تقدمه مخصوص اولاندر که بونده مقام تأخیر اولنسه ده ینه معنا تغیر ایتمز .

نوع اولده ایکی قسمدر بری تقدیمنده بلاغت بولنان ودیکری تأخیری ابلغ کورینانلدر ٠

برنجیسی خبرك مبتدا وظرفك عاملی اوزرینه تقدمی کبی ٠ یوسف قائمدر ویاخود قائمدر یوسف ترکیبلرندن ترکیب ثانیده یالکز یوسف ایچون قیام اثبات ایدلمش اولور لکن یوسف قائمدر دیدیکك وقتده قیامی اثباتده مخیر اولدیغك کبی یاخود جالسدر دیه‌رك ویا صفات متعدده کتوررك نفیسده ده مخیرسك ٠ مثلا نفعی

(نه ممکندر ثناکی اعتقادمجه ادا ایتمك)

(اکر درج ایلسم برنکته‌ده بیك معنیٔ ملهم)

دیه‌رك ممکندر خبرینی ادا ایتمك مبتداسی اوزرینه تقدیم ایلش که ادا ایتمك نه ممکندر ثناکی اعتقادمجه دیمکده دخی ضرورت شعریه یوغیدی ٠ اشته بو تقدیم مجردزیادهٔ اختصاص ایچوندر ظرفك تقدیمی او جملهٔ کلامیه‌دن اثبات مقصود وملتزم ایسه اولادر ٠ وفائده‌سی کلامك صاحب ظرفه اسنادینه اختصاص ویررك غیری شاملیتدن منعدر واکر نفی مقصود ایسه اولوقت تأخیری اولادر مثلا یوسف افندیده پاره‌لر دنیلدیکی وقتده ظرف تقدیم اولنمش ایکن تأخیر ایتسکده پاره‌لر یوسف افندیده دیمش اولسه‌ق اولکی معنایی اعطا ایتمامش اولورز چونکه یوسف افندیده پاره‌لر دیدیکمز وقتده غیریده اولمق احتمالی یوقدر لکن تأخیر اولندیغی وقتده پاره‌لر یوسف افندیده ویاخود یعقوب افندیده دیمك ممکن اوله‌بیلور ٠

حاصلی تقدیمی حالنده جهت اختصاص واردر

(نفی)

نفی مقصود اولورسه اولوقت ظرفك تأخیری ابلغدر مثلا
قصور یوق مكتبده دیدیكمز حالده یالكز قصوری مكتبدن
نفیه تخصیص ایتمش اولیورز ظرفی تقدیم ایدوبده مكتبده
قصور یوق دیدیكمز تقدیرده عیب وقصورك نفینده كی
مارالذكر جهت اختصاص غائب ایدلمش اولیور ٠
تأخیرده بلاغت مضاف الیهك مضافدن تأخیری كبیدر لكن
كلام موزونده ضرورت شعریه وتناسب لفظ جهتیله بعضا
مضاف مضاف الیه اوزرینه‌ده تقدیم اولنه بیلور ٠ فضولینك
(بودر فرقی كوكل محشر كونینك روز هجراندن)
(كیم اول جان ویرر جسمه بو جسمی آیرر جاندن)
بیتنده فرقی مضافنك محشر كونینك مضاف الیهنه ویرتوپاشانك
(بررتبه آقدی اغزی صویی ذوقه زاهدك)
(صاندم بوغاز ایچنده كه شیطان آقندسی)
بیتنده اغزی صویی مضافنك زاهدك مضاف الیهنه تقدمی كبی ٠
نوع ثانی كه انده تقدیم وتأخیر ذكرا درجهٔ تقدمه مختص ایدی
بوده سببك مسبب اكثرك اقل اعجبك عادی افضلك مفضولی
اوزرینه تقدیمی كبیدر وهر نقدر مسببك سبب واقلك اكثر
وعادینك اعجب ومفضولك افضل اوزرینه ذكرا تقدمی تغیر
معنایی موجب اولمز واطراد افاده یی اخلال ایتمزسه‌ده شیوهٔ
بلاغته منافی دوشه‌جكندن تأخیرلرنده جهت اولویت واردر
شهادتنامهٔ ویسینك (امد شد مود ومكش هیكل اندامندهٔ
سوراخلر پیدا ایتمش استرخاء پیوند اعصابدن كه طناب خیمهٔ

نهاددر روابط تناسب اعضاسی چوزلمش) عبارەسنده سبب مسبب اوزرینه تقدیم اولنمشدر . عبارۀ مذکورەده اولا امد شد مود ومکسدن هیکل اندامنده سوراخلر پیدا اولدیغی ومؤخرا استرخاء پیوندن روابط تناسب اعضانك چوزلدیکی ذکر وبیان اولنمش که سوراخلرك ظهوری استرخابی موجب وباعثدر وکذلك حشمتك

(ای ولی النعم شاه شفاعتکر ایچون)
(یعنی سلطان رسل حضرت پیغمبر ایچون)
(پارۀ کبد وجکر کوشۀ شاه کونین)
(جام نوشان شهادت اول ایکی سرور ایچون)
(حله پوشان تباشیر دخول فردوس)
(تاجداران خلافت اومقربلر ایچون)
(قرة العین جهان پرتو عین اعیان)
(مردم دیدۀ سلطان اسکندر فر ایچون)
(اتش فرقت ایله تابش دوزخ مانند)
(هر سحر ایلدیکم آه شرر پرور ایچون)
(نقدر ثقلت ایسه دیکله براز فریادم)
(اولدی ازردۀ ایام دل ناشادم)

ترجیع بندنده افضل مفضول اوزرینه وآهینك

جاهلك فخری جمع مال ایله در ❋ عارفك عزتی کمال ایله در
عشق وشوق اهلی وجد وحال استر ❋ نه کمال استر ونه مال استر

منظومه سنده اکثر اقل اوزرینه مقدمدر فقط بعض کرەده سیاق ومناسبت واطراد کلام مفضولك افضل واقلك اکثر

(وسبیك)

وسببك مسبب اوزرینه تقدیمنی ترجیح ایدر نیته‌کم آهینك حسن دلنده‌کی (امهات طبایع چهار ارکان واباء بدایعنه کردان اول طفل ذوالکفلك وخلاصهٔ مافی العلو والسفلك صفوف ملکده وصنوف اهل فلکده تهنیت وتهذیبنی وتربیت ترتیبی پدر عقل مصفی اشارتیله ومادر نفس مزکی مشاورتیله لایق ومستحق وموافق ومطابق کوروب) عباره‌سنده امهاتك آبا اوزرینه ذکر اسبقی مفضولك افضل اوزرینه تقدیمی دیمك ایسه‌ده سوابق کلامه جهت ملایمتی وتحکیه قلنان امر تولدجه درکار اولان درجهٔ دخل وتعلق اولوجهله تذکیرینی ایجاب ایتدرمش واواخر عباره‌ده تربیت وتهنیت وظائف ابوتدن معدود بولندیغی جهتله پدر عقل مصفی ده مادر نفس مزکی اوزرینه ذکر اسبقت ایتدیکی کبی انتهای کلامده فواعل نه آباء علویه وقوابل چهار امهات سفلیه دینه‌رك ینه افضل مفضول اوزرینه تقدیم قلنمشدر .

(٢٠) ﴿ معنانك قوتی ایچون لفظی تقویه ﴾

برلفظ بولندیغی وزندن زیاده بروزنه نقل اولنورسه معناجه دخی معنای اولندن اکثرینی متضمن اولور چونکه الفاظ معانی اوزرینه ادله ومعانینك ابانه وظهوری ایچون امثله‌در . لفظه برشیٔ زیاده قلندیغیله معانینك اقسامنکده زیاده‌لنمسی ایجاب ایدر مثلا قادر قدر مصدرندن ومقتدر انك مزید فیهی بولنان اقتدار مصدرندن اسم فاعلدر لکن مقتدر من جهة المعنی قادردن اقوادر وبویله لفظك زیاده‌لکیله معنانك تزایدی فعل واسم فاعل واسم مفعول کبی معنای فعلیه‌ده

مخصوص اولوب معنای اسمیته شمولی یوقدر ازجمله اسم تصغیرده‌ده حرف زیاده قلنور فقط معنا تزاید ایده‌جکینه بالعکس تناقص ایدرچونکه معنای اسمیتدر •

(۲۱) ﴿ عامی نفیده خاصی اثباتده استعمال ﴾

عامی نفیده خاصی اثباتده استعمال بری معنای خاصی وآخری عامی تضمن ایدر هر ایکی لفظدن عامك حالت نفیده استعمالی حالت اثباتده استعمالندن وکذلك خاصك حالت اثباتده استعمالی حالت نفیده استعمالندن ابلغدر زیرا انسانیت ایله حیوانیتدن انسانیتك اثباتی حیوانیتك اثباتنی ایجاب ایدر فقط نفی حیوانیتك نفینی ایجاب ایتمز وکذلك حیوانیتك نفیی انسانیتك نفینی ایجاب ایدر اثباتی انسانیتك اثباتنی ایجاب ایتمز • فاضلك

(اسکیدن جبهۀ پاکنده اولان نور قبول)

(اوچ اقبالده برمهر ضیادر شمدی)

بیتنده مذکور نور عام وضیا خاص اولوب مقام نفیده نور ومعرض اثباتده ضیا کلمه‌لری ایراد ایدلمشدر •

وبرجنس اوزرینه واقع ووارد اولان اسماء مفرده‌که کندو ایله واحدی بیننده تاء تأنیث واردر اکر نفی مراد اولنورسه واحدینی واثبات قصد ایدیلورسه کندیسنی استعمال ابلغدر • جامینك سعادتنامه‌سنده‌کی (یاابتا یارسول‌الله قندەسك که ضربت نیشتر فراقك رك جانمه کار وزخم خنجر اشتیاقك بنی دلفکار ایلادی) ترکیبنده ضربت کلمه‌سی تاء وحدت ایله مذکوردر چونکه فخر کائنات افندمز دار آخرتی تشریف بیورمش اولدقلری حسبیله مقام نفیدر وکذلك آهینك

(حسن)

حسن دلنده كه (بن بى نام و نشانك وغريب لا مكانك مولد و منشأ و مأوا و ملجأى ساحل نيل فرات و منهل آب حياتدر بر زمان ايدى كه بن دخى اهل سيف وقلم وصاحب لوا وعلم ايدم خضر وار سبز جامه لو وعلى صفت يشيل عمامه لو بر امير كيسودار وسايهٔ كردكار ايدم كم ضربت تيغ آبدار وهيبت ذو الفقار مدن بحر وبرده يشيل بيرا قلو سنجاغم چكيلوردى وخشك وترده مشكين پرچملو معنبر توغم ديكلوزدى) عباره سنده حالا مقام نفى اولديغى ايچون ضربت تعبير ايدلمشدر. وبرشيئك اوزرينه تواردايده جك صفت تعدد ايلديكى حالده اولا مرتبه جه الك ادناسنى ذكر ايدوب بعده اعلاسنى ايراد ايدرك صفت اخيره صفات مذكوره نك جمله سنك درجهٔ عال العالنده بولنمليدر . مثال

(بشر مفتون اطوارى ملك حيران رفتارى)

(نوله دوشسه خرام ايتدكجه حيرت زيروبالايه)

(شهنشاه زمانه قهرمان مشرق ومغرب)

(خداوند يكانه افتاب اسمان پايه)

(بساط انداز ديو انخانهٔ تخت سليمانى)

(شر فبخش سرير باركاه عرش پيرايه)

(نفعى)

لكن صفات متعدده دن مرتبه جه الك ادناسنك ذكرى مقام مدحه مختص اولوب ذم وهجوى متضمن عبارانده صفات وارده دن اشنع واقبحنى كه نسق مذمتده مرتبه اعلاسى ديمكدر اولجه ايراد ايتمليدر . مثال (شويله كه وجود خبيث

ناپاکی شیاطین لعینه خال چهرهٔ افتخار ایدی نه برکره واعظ کرسی نشین روح روانی صوفیان صوامع گزین حواسه ابلاغ اوامر ذوالجلال قیلمش ونه بردم خطیب کج مج ادای زبانی منبرسی ودو پایه اسنان دهاندهٔ نشر لالیٔ خطبهٔ تسبیح ایدوب حلی بند بناگوش عرایس اعمال اولمش نه گوشهٔ پرنیان وعده تمغای وعید اورلدیغین بیلمش ونه گلگونهٔ دموع نیازی پیرایهٔ عذار اعتذار قیلمش الحاصل نه رشحهٔ آب وضودن بنفشه زار رخسارینه رشاشهٔ طراوت یتورمش ونه عندلیب ناطقه سین گلشن سرای مساجدده مقام نیازه گتورمش)

مثال دیگر (شهادتنامهٔ ویسی)

(قاضیٔ ملتزم اطوار وخرامی سیرت)

(مفتیٔ مسئله دان ظرفای جهال)

(شاعر محتشم دولت خبازیه)

(ناظم گوهر خر مهرهٔ مدح ارزال)

(نفعی ـ سهام قضا)

(٢٢) ❊ ارصاد ❊

ارصاد حرف رونک معروفیتی تقدیرنده قبل العجز فقره نك وياخود بيتك عجزينه يعنی اخرينه دلالت ايده بيلور تركيب اخر ايراد ايتمكه ديرلر ارصاد لغتده يول اوزرينه رقيب وضعی دیمکدر که اوموضوع اولان ترکیب اخرده نیج کلامه رقیب حکمنده در . مثال

(فن شخنده ایتسه بغله مباحثه)

(خواجه یه دانشم سبق امتحان ویرر)

(شول)

(شول مستعین اسم جلالم که دفعة)
(فتح کلامه قدر تمی مستعان ویرر)
(شول مستفید نسخهٔ وحیم که طبعمه)
(درسی مصنفان ویره مزقدسیان ویرر)
(سروری)

منظومهٔ مذکوره ده (شول مستعین اسم جلالم که دفعة) مصرعنده واقع مستعین لفظی بیتك عجزی بولنان افظ مستعانه دال اولدیغندن مستعینك مندرج اولدیغی ترکیب منظوم نوع ارصاددن معدوددر ٠

(٢٣) ❊ مشاكله ❊

مشاكله برشیئ غیرك لفظیله ذکر ایتمکه دیرلر کرك تحقیقا وکرکسه تقدیرا غیرك صحبتنده واقع اولسون مثلا ثابتك
(خریم باغده انکشت زنبق دوشدی سرمادن)
(بودهشتله یورك قالورمی طفل غنچهٔ ترده)

بیتیله
(صفر اسیمی بولاندی هوای خزاندن)
(کوندن کونه رخ چمنستان صراریور)
(ایشلتدی شیخ باده خرابات عمارتن)
(هب شرط واقف اوزره پیشیروب قوتاریور)

منظومه سنده یوك قالورمی صفرا سیمی بولاندی ورياضینك
(رياضی بیم قهرندن اوسلطان جهانبانك)
(بودمده ساغرك بکزنده اصلا قالمدی قانی)

بیتنده بکزنده قانی قالمدی ترکیبلری نوع بشره متعلق

تعبيرات مخصوصه‌دن اولدقلری حالده غنچه وهوا وساغره اسنادی مشاکله دیمکدر ٠

(٢٤) مزاوجه

مزاوجه شرط وجزاده معنیینی جمع ایتمکدر حالتینك

(شو یله اولسه بر یله یار اولان که فی المثل)
(بری دوزخدن بری جنتدن اولسه بهره یاب)
(ایلیه دوزخده اول بونك صفاسندن صفا)
(جنت ایچره بو چکه انك عذابندن عذاب)

قطعه‌سنده بیت اول که جملهٔ شرطیه وثانی که جملهٔ جزائیه‌در ایکیسیده معنیینی جامع وشاملدر ٠

(٢٥) رجوع

رجوع برنکته ومضمون صرفی ایچون کلام سابقی نقض ایتمکه دیرلر ٠

مثال بلای حسرت داغ جانسوز فرقتدر ودام غربت اوزکه برقفس محبتدر یوق یوق دام غربت قفس دکل عالم ملامتدر عالم ملامت برعالم دیکر در که ٠٠٠

(فغاننامه ـ رفعت)

مثال دیکر

(ای شاه کرم پیشه که فیض نم لطفك)
(بحر سخنه مایهٔ فیض جریاندر)
(اول فیضله بربحر رواندر که خیالم)
(امواجی کهر یرینه سیاره فشاندر)
(سیاره)

(سیاره دکل هر بری برجوهر علوکم)
(اکا بهاما حصل کون ومکاندر)
(نفعی) مثال دیکر
(دیزلدی قطرهٔ شبنم سراپا برك سوسنده)
(قطار جوهر معنی کبی تیغ زبان اوزره)
(دکل شبنم شرراه بلبلدر که چیقدقجه)
(دوشر کسب رطوبتله هوادن کلستان اوزره)
(نفعی)

(٢٦) ﴿ افراط تفریط اقتصاد ﴾

افراط اسراف وحدی تجاوز تفریط تقصیر وتضییع اقتصاد احد طرفینه میل ایتمیه رك وسطده وقوفی قصد ایتمکدر یعنی اقتصاد معنای مضمرك عبارده معبر عنهك مقامنه مقتضی صورتده اولمسیدر تفریط ایله افراط ایسه یکدیکر یله متضاد ان اولوب برنده معنای مضمر عبارده معبر عنه منزلنك اقتضاسنك دوننده واقع اولور دیکرنده فوقنده بولنور افراطه مثال

❋ حق یاوردبن مبین ❋ کوندردی برصدر کزین ❋
❋ شاهنشهه اولدی معین ❋ یعنی او محمود الانام ❋
❋ امداد حقك قدرتی ❋ قورتاردی فلك دولتی ❋
❋ نوح نبی وش همتی ❋ اولدی نجات خاص وعام ❋
❋ امثالی یوق تاریخده باق ❋ برکوپریلی وار ماسبق ❋
❋ هرجاهه بولدی مستحق ❋ ازجمله بوعالی مقام ❋

(حقایق الوقایع ـ خالص)

تفریطه مثال حالبوکه سورکونه کیدنلرك مجازاته استحقاقلری
اصلاحات قومسیونك تشکلندن صکره دکل مأموریتلرندن
انفصاللرندن اول بیله حلقك مطمح امالی ایدی فقط هرشیئ
وقت مرهوننده یاپمق قواعد حکمتدندر بونلرك بولندقلری
دوائرده شوقدر کیسه آچیق ظهوریله بونجه سوء استعمالات
ظهور ایتدیکنك اعلانی بجبا سورکونه کیتملرینك سببی اولمزمی
(حقایق الوقایع)

اقتصاده مثال واقعا عالی پاشا درایت ومعرفتده مداهنلرینك
زمان حیاتنده اوچوردیغی مرتبه عالی ایدی دییز فقط
وفاتندن صکره بنه او مداهنلرك تنزیل ایتدیکی مرتبه دون
برحالده ده دکل ایدی هرشیده برجهت اعتدال واردر که
مداهن اغزندن ایشیدلمز فکر بیطرفانه ایله بیلنور

(دیوژن)

معانئ خطابیه‌ده تفریط ایراد واستعمالی نزد ادباده منفور
وغیر جائز اولوب افراطه ایسه وجه جواز واردر .
اقتصاده کلنجه بعض ادبا ملوك ومقارن ملوك اولانلره کاف
خطاب ایله تخاطب اولنمالیدر ادعاسنده بولندیلر لکن
جناب حق ملك الملوك اولدیغی و ﴿ ایاك نعبد وایاك نستعین ﴾
نص جلیلنك ناطق اولدیغی وجهله ذات اجلنه کاف خطاب
ایله تخاطبی مجاز طوتدیغی حالده خطاب مبحوثك بجزءه
عبادینه مشمولیتنده ده اساسا بأس اولمامق اقتضا ایدر .
بناء علیه شوعدم جواز ادب نفسه عائدر یوقسه ادب
(درسدن)

درسـدن معدود دكلدر ديرز مثـلا حضرت عثمـان بن عفان رضى الله عنه قبات ابن اسيم سنمى بيوكسك رسول اللهمى ديو وقوعبولان سؤالنه حضرت عثمان رسـول الله بندن بيوكدر فقط بن ميلادده اندن اقـدمم بيورديلرده ادب نفسه رعايت ايتديلر • هر نقدر افراط ادباى كرام نزدنده صراحت كذبى جهتيله مرغوب ومقبول دكلسه‌ده شعر ونظمه رونق وشـطارت ويرديكندنطولايى معـانئ مفرطه يى متضمن اشعارك مطالعه‌سى هركسه جالب خط ونشاط اولور •

﴿ ٢٧ ﴾ ﴿ مبالغهٔ مقبوله ﴾

مبالغه برشيئك وصفنك شـدت ويا ضعفنى حـد مستحيل ويا مستبعده ايصال وابلاغ ايتمكه ديرلر اوده وصف مزبوره شدت وياضعف جهتيله غيرمتناهيلك اسنادى ايچوندر ومبالغه تبليغ اغراق غلو تعبيرلر ايله اوچه انقسام ايدر چونكه مدعينك شدت وضعفده مابه الادعاسى اولان وصفى يانفس الامرده ممكن اولور يااولمز اكر ممكن اولمزسه اكا غلو ديرلر اكر اولورسه ياجارى العاده اولور ويا اولمز اكرجارى العاده اولورسه اكا تبليغ اولمزسه اغراق ديرلر تبليغه مثال

(ايام زمستانده بنى كردش دوران)
(برخانهٔ ويران شده‌يه ايلدى مهمـان)
(مانند قفس رخنه لرى خارج تعـداد)
(مانند فلك سـقفى كواكبله درخشـان)
(حائلى اوله‌مز سقفى تماشاى سپهره)
(ديوارى دكل رهكذره مانع سـيران)

(بختم کبی تیره کف امید کبی تنسك)
(چشمم کبی پر آب درو نم کبی ویران)
(ویران ایکن بویله ندن تار اوله نیرسك)
(کنجایشه یوق پرتو مهر ومهه امکان)
(آب اقده ماند جنان روضه لرندن)
(صحننده کوکل اولمه ده بلبل کبی نالان)
(بر کریه کذار ایلر ایسه برطرفندن)
(اول سمتی ایلر الجغه مانندهٔ میزان)
(ابرك نقدر قطرهٔ احسانی الورسه)
(هب بربر ایدر انی نثار سر مهمان)

اغراقه مثال (نابی)

(اه ایلرم صدای بلندایله هر سحر)
(خلق اویانوب صانور که مؤذن اذان ویرر)

غلوه مثال (سروری)

(شکست ایلر سرکا وزمینی صدمهٔ پایی)
(چیقر شدتله پرتاب ایتدیکی میخی ثریایه)
(یدیسنده کذر ایلردی نمناك اولمدن پایی)
(یولی دوشسه اکریل کبی کاهی هفت دریایه)

مثال دیکر (نفعی)

(ایره مز کردینه سرعتده براق جنت)
(برق خاطفدن اوله اکامکر کیم پروبال)
(ایریشور مغربه اول سایه سی مشرقده ایکن)
(سهو ایله راکبی کر ایلسه تحریك دوال)
(نفعی)
(غلوك)

غلوك برقاچ قسمی واردر بری انی صحته تقریب ایدن کلمه کندوسنده داخل اولاندر نفعینك
(درونی اولقدر روشن که جرم آفتاب اکلر)
(کوزن روزنلرنده هرمدور جام بلوری)
بیتنده که معنای متضمن کبی بریده تخییلدن نوع حسنی تضمن ایلیاندر سرورینك
(او یانغین کیجه‌سی کوردکلرك انجم قیاس ایتمه)
(صوقلدی چار طاق چرخه یردن صیچرایوب مسمار)
بیتنده که خیال کبی و دیکرینده هزل و خلاعه یه مخرج اولاندر هوائینك
(اسمزدی دکزده صغانقلی قره یللر)
(برچفته عرب ماونه سنه یلکن اولایدم)
بیتنده واقع مضمون هزل مشحون کبی ٠
وغلوك برقسمی واردرکه اکا مبالغهٔ مردوده دینور کفر والحادی متضمن اولدیغندن نزداد باده تفوهی دکل استماعی بیله مستهجن ومنفور در ٠ نائلیٔ قدیمك
(خفی برنسنه یوق لوح ضمیر پاکنه انجق)
(واری پردهٔ قدرت که مجهول پیمبردر)
(وسوردکجه خاکپایکه یوز رشك ایدر مسیح)
(خورشید تاجور فلك چارمین ایله)
بیتلری محتویاتی کبی ٠

(٢٨) ﴿ استطراد ﴾

استطراد اولك ذکریله ثانینك ذکرینه توصل قصد اولنمیه‌رق برمعنادن معنای متصل اخره نقل ایتمکه دیرلر ٠

مثال قالديكه عبادت وطاعتى دخى احتمالات ثلثه‌دن خالى دكلدر . يا مخلص ويا مرايى ويا خود مستدرج اولوب اوچى دخى امور قلبيه‌دن اولمغله بهرحال تفريق وتمييزنده افعال واثار خارجيه‌سندن استدلال لازم كله‌جكى ظاهر ورياستندنبرو كه اون ايكى سنه‌يه واريور بالجمله صادرات افعالى بزم خلقمزك معلوم ومضبوطى اولديغندن فضله اوروپا خلقنك لسانى الان غزته‌لرده دخى اسم ورسميله متداثر اولمقدن ناشى افعالنده اخلاصه دلالت ايدر هيچ برنسنه ثابت اوله‌ميوب اشناى اطوار عالم اولان ارباب مزايايه غير مستور اولديغى وجهله رياكار اولمسى دخى موافق اولميه‌جغنه واعمال عبوديت دنياجه دخى مستلزم منفعت اولديغنه مبنى بيلنلردن ديكلديكم وجهله كنديسنى وقرنداشى حربيه ناظرى حصول اقبال ايچون خواص خفيه‌يه مشغول اولدقلرى مثللو بو عبادتلر وطاعتلر دخى مجرد صوكى چقميه‌جق بر استدراج دنيوى غرضندن عبارت اولديغى كونش كبى ميدانده ايكن مخلص بيلن وار ايسه كناهى بوينه . (استطراد) مشار اليه كنديسنى مرحوم راغب پاشايه ثانى واوستريا باش وكيلى مترنيقه مدانى اولديغنه دائر مداهنلر لسانندن ايشتديكى مديحهٔ كاذبه‌نك ايكسندن دخى اظهار انبساط ايدر اولمغله جمع ضدين مألى هله بونده دركار اولديغندن منستر ولقده بونك مترنيقه اولديغى بلمم امانى المثل اكر مترنيق مجارستانى حكومت مستقله ايتمك وايتالياىى فرانسه‌لويه ويرمك وپروسيالويى ويانه‌يه كتورمك كبى دولتنده ابقاى نام ايده‌جك خدمتلرده بولنور ايسه اولوقت انك بوكا برآزيان باشى برابر كله‌جكنى

(اعتراف)

اعتراف ایدرم راغب پاشانك ایسه سفینه سندن کمالات علمیه سی
مستبان اولدیغی مثللو تدبیر ملك خصوصنده دخی بر وجود
کامل اولدیغی روایاتنه مبنی بکنیلور ایکن اکر اول دخی
پرتو پاشا کبی بر وزیر وزرالود اولمق لازمکلور ایسه بو کاده
یوق اکاده یوق ٠

(تبصره ـ عاکف پاشا)

(٢٩) ❊ حسن تعلیل ❊

حسن تعلیل غیر حقیقی بر اعتبار لطیف ایله بر صفت ایچون
علت مناسبه ادعا اولنمقدر بوده درت قسمدر کندوسیچون
علت مناسبه ادعا اولنه جق صفت یا علتنك بیانی قصد اولنان
صفت ثابته اولور ویا اثباتی مراد اولنان صفت غیر ثابته
اولور وصف ثابت اولوب علتنك قصدی مراد اولندیغی
وقتده یا او وصف ایچون حسب العاده علت ظاهره خاطرلنمز
ویاخود علت مذکوره نك غیری بر علت ظاهره بولنور وغیر
ثابت اولوب اثباتی مراد اولنانده یا ممکن اولور ویاخود غیر
ممکن اولور سید وهبینك

(بحره نیجه تشبیه ایده یم ایلدیکم دم)

(غیرتله سحابی کوریرم کریه کناندر)

بیتنده سحابدن مطرك نزولی بر صفت ثابته درکه انك ایچون
حسب العاده علت ظاهره خاطرلنمز حالبوکه ناظم مشار الیه
ممدوحنی جود وسخاده بحره تشبیه ایتدیکیچون سحاب
غیرتندن کریه ایدر یعنی مطر نازل اولور دیمك استر ٠

اشبو بیت مذکورده نزول مطره سحابك غیرتی حسن تعلیل ایدلمشدر ·

او صفت ثابته‌ده مذکور اولان علتدن غیری علت ظاهره بولندیغنه ، راغب پاشانك

(تزاحمدن صیانتدر تعدد راهجویانی)

(حقیقتده دکلدر مختلف آرا و مذهبلر)

بیتی مثالدر آرا ومذاهبك تعدد واختلافی نوع بشر ایچون برصفت ثابته اولوب اختلاف مذکوره عقول وادراکات بشریه‌نك درجات تفاوتی علت ظاهره‌در حالبوکه راه جویانی تزاحمدن صیانت ایچون آرا ومذاهبك تعدد واختلافی اکا برحسن تعلیل اولمشدر · اثباتی مراد اولنان صفت غیر ثابته‌نك امکانه حسنینك بیت آتیسی مثالدر ·

(اونمامك بزه قهری مقام لطف ومن اولدی)

(دوچشمم غرقهٔ اشك اولمدن قورتلدی خوفیله)

نمامك اسائت وقهرینك مقام لطف ومنتی احرازی یعنی اسائتك مکرمته انقلابی ممکندر بیت مذکورده غرقدن چشمانك سلامتنه نمامك قهری حسن تعلیل قلنمشدر · اثباتی مراد اولنان صفت غیر ثابته‌نك عدم امکانه سید وهبینك

(جرمنی درك ایلیوب قهرندن ایلر احتراز)

(انك ایچوندر نظردن استتار روزکار)

بیت مذکورده روزکارك استتاری درك جرم واحتراز قهر ایله حسن تعلیل ایدلمش ایسه‌ده روزکارده درك واحتراز صفتلری غیر ثابت وممتنعدر ·

(مثال)

مثال دیکر

(کوزم مردملرینك عکسی دوشمشدر لطافتدن)

(رخك مرآتنه ناظر اولانلر انی خال اکلر)

(رحمی)

(٣٠) ﴿ تجاهل عارف ﴾

تجاهل عارف معلومی غیر معلوم مساقنه برنکته صرفی ایچون سوق ایتمکدر توبیخ ویامدح وذمده مبالغه تضمینی ایچون ویاخود محبتك وله وحیرت درجه‌لرنده ایکن تفوه اولنان اثار کلامیه کبی توبیخه مثال

(ای خاك کربلا ندر اول سبز جامه‌لر)

(ایام ماتمن بومیدر رسم وعادتی)

(حسنی)

خاك کربلانك ماتم طوتمسی حسب العاده ممتنعاتدن ایسه‌ده تجاهل کوستریله‌رك توبیخ ایدلمشدر ٠

مثال دیکر

(مؤذن ایتدی (اشهد ان محمداً رسول‌الله) حضرت امام عمامهٔ شریفن فرق مبارکندن الوب مؤذن اوکنه براقوب کیسوی معنبرلرین پریشان ایدوب ایتدی ای مؤذن بوذکر ایتدیکك محمد حقیچون برساعت صبرایت مؤذن خوش اولدقده شهزاده رخش فصاحتی میدان عبارته براغوب حرارت عصمت وجرأت امامت برله احتراز واجتناب ایتیوب دیدی ای یزید کمراه ولعین بورسول کریم که ذکری زیور منابرذر

آیاسنڭ جد بزرکوارڭ یابنم و بو صاحب شان عظیم که وصف ورد اکابر وصغائردر آیا سکامی اقربدر یابکا اکردرسك بلازم بو کال تجاهلدر واکر درسك که بیلورم آیانه خیال غلط واندیشهٔ باطلدر بو زخارف دنیای بی اعتبار ایچون سرای عاقبتی ویران ایدوب نقد رسول اللهی تشنه و حیران هدف سهام بلا وسپر تیغ جفا قیلوب و مخدرات اهل بیتی نامحرملرله شهردن شهره کزدیروب مبتلای محنت غربت قیلدك اکر خلقتکده اثر اسلام وارایسه ندر بو استخفاف نقبای اسلام واکر یوق ایسه ندر بو مسجد و محرابی آلوده قیلوب عبادت باطله یه قیام و اقدام (حدیقة السعدا ـ فضولی)

مدحه مثال

٭ نور مواج معانی می سوزمده برق اوران ٭
٭ یالباسی نظممك برآتشین خارامیدر ٭
(نفعی)

نفعی مرحوم فخریه سنده برق نور ایله لباس نظمینه اکساسنی خیال ایتدیکی اتشین خارا بیتی مبالغه مدحه نطولایی فرق ایتمامشدر ٠ وله وغیره مثالدر

٭ ذات بیچونك مکانلردن منزهدر سنك ٭
٭ پس سنی یاقنده بولسون اغلیوب فریاد ایدن ٭
(محمود هدایی قدس سره)

(٣١) ﴿ تأکید المدح بمایشبه الذم ﴾

تأکید المدح بمایشبه الذم ممدوحی ذمی اشعار ایدر اسلوب واداایله مدح ایلمکدر و بوکا استدراك دخی دینور ٠
(مثال)

مثال

❋ دهرده اکلیوب بیلدیکی اوله مکر ❋

❋ طمع و بغض و نفاق و حسد و غدر و ستم ❋

(نابی)

مثال

❋ سن عدالت پیشه‌سك لكن سخا وجود ایله ❋

❋ دستك ایلر ظلمی ارزانی خزائن اوستنه ❋

(حسنی)

(۳۲) ﴿ تأکید الذم بمایشبه المدح ﴾

تأکید الذم بمایشبه المدح مذمومی مدحی اشراب ایدر تعبیرات وادا ایله ذم ایتمکدر مثال

❋ کس باشن مسقولرك کل باش آچیق استه چلنك ❋

❋ سندخی میدانده عرض کلهٔ بی دولت ایت ❋

❋ بد دعا ایله قیراسون روسیه کافرلری ❋

❋ دشمنه باری بو بیل علامه بخش نکبت ایت ❋

❋ عالیا هر بیتکه بردیزی خالج جائزه ❋

❋ بندن آل تك سن همان نظم بلیغه رغبت ایت ❋

مثال دیکر (عالی)

❋ نه اوامر نه نواهی نه نماز و نه نیاز ❋

❋ عصرمز سایهٔ شاهانه‌ده جنت کبیدر ❋

مثال دیکر (نائلی جدید)

فخر عالمسك ولكن فاسی یوق ❋ کوهر کانسك ولكن راسی یوق

دیلرم حقدن بونی هر روز و شب ❋ سکا برمرکب ویره کم باسی یوق

(مفتاح البلاغ)

(٣٣) ﴿ ارسال مثل ﴾

ارسال مثل مطلوب اولان بر ماده‌یی تمثیل طریقیله افاده و بیان ایتمکدر و بو صنعته لسانمز اشعارنده پك چوق تصادف اولنور

مثال

* صافدل تیره‌نهادانه اولور فیض رسان *
* کهر افشانئ ساحل کف دریادندر *

مثال دیکر (سامی)

* نه در سودی بو بازار فناده جلب اموالك *
* فناویرمز متاع مستعاری دوش دلالك *
* سریم ابره ایرسه قطرهٔ باران ظهور ایلر *
* اولور ادبار البت ماوراسی فرط اقبالك *
* تحمل محنته سرمایهٔ امر تعیشدر *
* اولور نفعی فزون باری کران اولدقجه حمالك *

مثال دیکر (سامی)

* کینهٔ قلب هد ولطف ایله اولمز زائل *
* سنکده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر *
* جهانك محنتی ارباب حرصه عین راحتدر *
* دکل آسوده بارە کیرمینجه پشتی حمالك *

مثال دیکر (نابی)

* ناقص اولمز فیض ذاتی تلخئ ایامدن *
* باده تلخ اولدقجه ارتر نشئه‌سی قوتلنور *

(راغب پاشا)

مثال دیکر

(میان)

میان کفتکوده بدمنش ایهسام ایدر قبحن ❊
شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر ❊
❊ موافقدر ینه البت مزاجه شیوهٔ حکمت
❊ طبیبك اولسه ده کذبی مریضك صحتن سویلر
مثال دیکر (راغب پاشا)
دردو غمدن اضطراب ایتمز هوائی مشربان ❊
❊ کشتی یه بار کرانی باعث تمکین اولور
مثال دیکر (راغب پاشا)
کران کلمز وقاری اهل فیضك مستمندانه ❊
❊ سبوی باده مخموران شوقه باردوش اولمز
مثال دیکر (راغب پاشا)
رجالکده اوجنده رشوت استرکه اوله نافذ ❊
❊ هدفدن تیرك استرجاعی تمرنسز اکنندر
مثال دیکر (عزت علی پاشا)
کرانسامان اولان دلال وش کالابدوش اولمز *
* بیلن قدر متاع اعتبارین خود فروش اولمز
مثال دیکر (راشد)
کرپکلری اوزندر یارك خیاله صیغمز *
* مشهور مثلدر عاشق مزراق چواله صیغمز
(هوائی)

(٣٤) ❊ تنسیق الصفات ❊

تنسیق الصفات برقاچ صفتی متوالیا ایراد ایتمکدر بویله صفات
متعدده نك یکدیکرینی توالیسنه لسانمزده منثور و منظوم اولەرق

پك چوق مثال بولنه بيلور . كلام منثوردن مثال حديقة السعدانك اشبو « صالح يهودينك منزلنه كلوب ايتدى اى صالح قرنداشم حسين سنك منزلكده دربكا تسليم ايت تعلل ايته يوقسه والده‌سنه عرض ايدرم كنكرهٔ كردونه كمند آه جكر سوزجكوب دست نياز ايله دامن عرشى طوتوب بردعا ايله جميع يهود جنسنى يريوزندن كتوررو ويا والدبزركوارينه صورت حالى شرح ايدرم تيغ ابدار ذوالفقار صاعقه كردار ايله يريوزين يهوديلر قانيله لاله زار ايدر وياجد عاليمقدارنه بو واقعه‌دن خبر ويررم هدف قاب قوسينه ناوك دعا روان ايدوب طائفهٔ يهوده مژدهٔ نزول بلا كتورر وخرمن جمعيتلرينه برق فنا كتورر

شعر

(حذر قيل نالهٔ مظلومدن اى سنكدل ظالم)
(كه تير آهنك پيكانى كردوندن كذار ايلر)
(سنان برقدر آه تظلم احتراز ايتكيم)
(اكرچه سنكده‌ اسك زخمى انك طاشه كار ايلر)

صالح يهودى اول فصاحتده متأثر اولوب ايتدى اى عزيز والدهك كيمدر امام حسن ايتدى صفوت خاندان رسالت وقدوت دودمان نبوت صدف عفت وعصمت غرهٔ چهرهٔ علم وحكمت نقطهٔ دائرهٔ مناقب ومفاخر لمعهٔ ناصيهٔ محامد ومآثر مادرسادات مجمع سعادات شمع عرصهٔ عرصات بتول عذرا يعنى فاطمهٔ زهرادر . صالح ايتدى والدهك معلوم اولدى والدك كيمدر امام حسن ايتدى شير يزدان شاه مردان مجدد اصول مكارم مخترع قوانين مراحم مصلى (القبلتين)

القبلتين قرهٔ عين سيد الثقلين رئيس اوليا انيس الانبيا يعنى على المرتضى در • صالح اتندى والدك دخى معلوم اولدى جدك كيمدر امام حسن ايتدى كوهر خزانهٔ خليل وثمرهٔ شجرهٔ اسماعيل نور قنديل تعظيم وتبجيل حبيب ملك جليل اول امام مفترض الطاعه كه مكه‌ده نماز فرائضى ادا قيلوب مسجد اقصاده سنت ادا قيلدى واحوال قرون سابقه وامور آتيه‌يى احكام حاليه‌دن اوضح بيلدى منزل فرقان واضح ايمان رسول الثقلين محرم حريم قاب قوسين جد سبطين سرور انبيا يعنى محمد مصطفا در)
عبارهٔ مترجمهٔ بديعه سيدر • كلام منظومه مثال

(مدار خلقت عالم بهار طينت آدم)
(سوار عرصهٔ طارم اميرالمجلس غبرا)
(حبيب حضرت عزت طبيب علت ذلت)
(كفيل رحمت امت دليل جنت المأوا)
(خطا پوشندهٔ مذنب عطا بخشندهٔ تائب)
(امان مشرق ومغرب امين يثرب وبطحا)
(جناب احمد مرسل امام زمرهٔ كمل)
(مفصل‌ساز هر مجمل رموز آموز هر دانا)
(غنى زاده)

﴾ (٣٥) جمع ﴿

جمع شيئين ويا اشيايى حكم واحده جمع ايتمكدر • مثال

(فلك طالع زمان دوران ستاره)
(بقتارلر اعتبار شهر ياره)
(حالتى)

مثال دیکر

(هم قدح هم باده هم برشوخ ساقیدر کوکل)

(اهل عشقك حاصلی صاحب مذاقیدر کوکل)

(نفعی)

بیت اولده ناظم فلك طالع زمان دوران ستاره بی اعتبار شهریاره باقق حکم خیالیسنده جمع ایتمش و بیت ثانیده دخی قدح باده شوخ ساقی کلمه‌لرینك تضمن ایتدیکی احکام ذوقیه دلالت فرضیه ایله کوکلده حکما اجتماع ایلمشدر .

﴿ تفریق ﴾ (٣٦)

تفریق نوع واحددن ایکی امرك بیننه تباین ایقاع ایتمکدر .

سنی کسر ایه عدالتده معادل طوتسم ❊

❊ فضله در سنده اولان دولت دین وایمان

(باقی)

بیت مذکورده ناظم عدالت و حکمداریده نوع واحد دیمك اولان مخاطبیله کسری بینی دین وایمان کلمه‌لرینك ایقاعیله تفریق ایتمشدر .

مثال دیکر

فضولی ایل سنی مجنوندن ارتق دیر ملامتده ❊

❊ بونی منکر دکل مجنون دخی معقوله قائلدر

(فضولی)

مثال دیکر

دست وطبعن ایرو دریادر دیین غافللرك ❊

دائما مضمون فکری بویله بی معنامیدر ❊

❊ بحر ایدرمی کائناتی غرق امواج کرم

❊ ابر ایسه دائم جواهرپاش کوهر زامیدر

(نفعی)

(٣٧)

(٣٧) ﴿ تقسیم ﴾

تقسیم متعددی ذکر ایدوب بعده هر برینه برشی اضافه وتعیین ایتمکدر .

مثال

قنده در بویله برشرفلی نسب * معدن فضل وعز وعلم وادب
صفت حضرت حسین وحسن * جملهٔ کائناته در روشن
اول بری نقد پاك مصطفوی * بو بری نور چشم مرتضوی
اول بری بدر آسمان کمال * بو بری سرو جویبار جمال
اول بری آفتاب اوج یقین * بو بری کلبن حدیقهٔ دین
او بری رهنمای جلوه نما * رفع اه اقتدار همسا

حديقة السعداء ـ فضولی

مثنویٔ مذکورده حسن وحسین افندیلرمز حضراتی ذکر ایدیلوب بعده متوالیا هر برینه برر صفت تعیین واضافه قلنمشدر . ومتعددك ذکر ندنصکره اکر مرجع تعیین قلنمقسزین ایراد الفاظ اولنورسه اولوقت کلام تقسیم عدادندن چیقه‌رق لف ونشر تعریفی داخلنه کیرر .

(٣٨) ﴿ جمع مع التفريق ﴾

جمع مع التفریق ایکی شیئ برمعنایه ادخال ایدوب ادخالك جهتلری بیننی تفریق ایتمکدر .

مثال

وجه پاکك ناره بکزر شعله افروز اولمده ٭
٭ دلده بکزر ناره اما کیم علوسوز اولمده
(حسني)

بیت مذکورده وجه ایله دل معنیٔ ناره ادخال قلنمش ایسه‌لرده ادخالك یعنی مؤخرا وارد شعله افروز وعلوسوز صفتلری تفریق ایتمشدر ٠

(٣٩) ﴿ جمع مع التقسیم ﴾

جمع مع التقسیم متعددی حکم واحد تحتنه جمع ایدوب مؤخرا تقسیم ایتمکدر ٠

مثـال

کون کبی طوغوب او شمع رحمت فانوس ❊
اعجاز توأم اولدیغین کوردی نفوس ❊
❊ چون عرض صنم بیقلیدی طاق کسری
❊ چون دودهٔ کفر سوندی نار مجوس
(سید وهبی)

مثـال دیکر

(برکلور ذوق آشنای عشقه لطف وقهر یار)
(بر یینی دوست آرزو ایلر برین اغیار خوار)
(حسنی)

رباعیٔ مذکورده ناظم اعجازی اولا حکم واحد تحتنه جمع ایدرك توأم اعتبار ایتمش ومؤخرا طاق کسرینك ییقلمسی ونار مجوسك سونمسی ترکیبلریله تقسیم ایلشدر ٠ وکذلك بیت مسبوق الذکرده یارك لطف وقهری حکم واحد تحتنه اخذ وجمع اولنمش وصکره ارزوی دوست وارزوی اغیار جهتلرینه انقسام ایتمشدر ٠

(٤٠) ❋ جمع مع التفريق والتقسيم ❋

جمع مع التفريق والتقسيم ایکی شیئ ابتدا جمع ومؤخرا تفريق ایدوب آندنصکره‌ده بهرینه برصفت ایرادیله تقسیم ایتمکدر ·

مثـال

لب یاره عقیـق ناب دیدم * معترض اولدیلر بتون یاران
دیدیلر سنککپاره یمن او * بو ایسه کرد چشمهٔ حیوان
(حسنی)

قطعهٔ مذکوره‌نك مصرع اولنده لب یارایله عقیق ناب وصفا اجتماع ایدوب مصرع ثانی حکمیله صکره یکدیکرندن تفریق ایدلمش ومصرع ثالث ورابع ایله ده انلرك صفت ممیزه‌لری بیان وادا قلنه‌رق ایکی جهتده تقسیم اولنمشدر ·

(٤١) ❋ اقتباس ❋

اقتبـاس کلامك آیات کریمه ویا احادیث شریفه دن برینی متضمن اولمسیدر شول شرطله که اول کلامده تضمین قلنان عباره‌نك قرآن کریمدن ویا حدیث شریفدن اولدیغنه دلالت واشـارت بولنمیه ·

اقتباس مستحسن ومستهجن اعتبا ریله ایکی یه انقسـام ایتدیکی کبی اقتباس مستحسنده ینه ایکی قسمه منقسم اواور که بری احسن ودیکری حسندر ·

نصح نافعی مؤدی برمعنـایی تضمن ایله برابر مقتبس ایله مقتبس منه میاننده واقع ارتباط سامعی شوق ونشاطه سائق اولورسه اکا اقتباس احسن دیرلر · مثـال (واولی دم

ندمده كه كله كوب كلوى ناقور غضب وسياستدن نعرهٔ زهره شكاف ﴿ هذه جهنم التى كنتم توعدون ﴾ اقطار اكناف اقليم محشرده زلزلهٔ دهشت صالوب هركس هول هجوم جهاندن سراسيمه اولدقده قادرلر ميدر كه سنى دار الامان حمايته الالر)

(شهادتنامهٔ ويسى)

مثال ديكر

بى بقادر بو منزل اى احباب ﴿ فاتقوا الله يا اولى الالباب

(مولانا احمد)

مقتبس ايله مقتبس منه ميانده واقع ارتباطدن يالكز طبع سامع نشاط آرا اولوبده مؤداى اقتباسده شرع شريفه مخالف بولنمزسه اكا اقتباس حسن ديرلر .

مثال وطوائف اعراب مشايخى بالجمله كلوب مطيع ومنقاد اولوب انواع خلعت وعنايتلر ايله هر بريسى شاد وخرم معاودت ايدوب دوام دولت ابد پيوند ادعيه سنه قيام كوستر ديلر ﴿ فقالوا الحمد لله الذى هدنا لهذا وما كنا لنهتدى لولا ان هدانا الله ﴾ .

(سلطان سليم اول)

مثال ديكر اول سلسله پيوند بدايع عوارف صنعت تجاهل العارفه مائل ومرآت طبع زدودهلرى صورت تغافل وصدوده مقابل اولديغندن كروه دون ﴿ الا انهم هم المفسدون ﴾ پس پردهٔ وشايتده اختيار تمكن ..... (اوقجى زاده)

(مثال)

مثال دیکر   تاکه جناب امام المسلمین وقبلهٔ ارباب یقین کمال انکسار ومسکنت ونهایت خضوع وضراعتله سجدات نیاز نصرته وضع جبین ایتدیکی برهنکام نصرت انجامده هاتف غیب که ترجمان لاریب‌در دیوان بخشایش قدرتدن ﴿ نصر من الله وفتح قریب وبشر المومنین ﴾ یامحمد صدای جلالت افزاسیله ابلاغ بلاغ فوز وظفر ایتمکله ·   (بارقهٔ ظفر کمال)

مثال دیکر   سرحد شام محافظلرندن بری روم عسکرینك اوزرینه کلمکده اولدیغنی وغالبیتك انلر طرفنده وقوعی ظننده بولندیغنی اشراب ایدرك استعانه طرزنده مأمون خلیفه یه شو آیت کریمه‌یی یازار کوندرر ﴿ ان القوم استضعفونی وکادو یقتلوننی فلا تشمت بی الاعداء ولا تجعلنی مع القوم الظالمین ﴾   مأمون دخی اشبو آیت کریمه ایله محافظ مومی الیهه جواب ویرر ﴿ فلنأتینهم بجنود لا قبل لهم بها ولنخرجنهم منها اذلة وهم صاغرون ﴾ مواضع استعمالیه‌سی شرع قویم وآداب جلیل اسلامیته منافی اولان اقتباساته مستهجن دیرلر · خلفای عباسیه‌دن مأمون بوران نام دختری که وزیری حسن بن سهل نام ذاتك کریمه‌سی ایدی بعد التنکیح فراش اذدواجنه الدیغی کیجه غلبهٔ ادب وحیادن مومی الیها یه حیض طاری اولمغله مأمون مقارنت ایچون ال اوزاتدقده اول دختر بلیغ البیان مأمونه خطابا ﴿ اتی امر الله فلا تستعجلوه ﴾ دیدی

مأمون ایسه مرامنی اکلایه‌میه‌رق ینه ارزوسنی تکرار ایلدکده

بوران یا امیر المؤمنین ﴿ فار التنور ﴾ دیدی مأمون دخی اکا ﴿ سأوی الی جبل یعصمنی من الماء ﴾ جوابنی ویرمسی اوزرینه بوران ﴿ لاعاصم الیوم من امر الله ﴾ دیه‌رك مقابله ایلدی • حالبوکه بو مواضعده اقتباسات مذکوره‌نك استعمالی اداب اسلامیه‌یی مخل و منافی اولدیغی جهتله مستهجندر واقتباسده بعضا مقتبس منه معنای اصلیسی اوزره ابقا ایدیلدرك معنای دیکره نقل ایدلمز • مثال محاسبات دفترخانهٔ اعمال عمال جمع وتفریق آمال ایتدکده وصرافان دیوانخانهٔ ﴿ یوم تبلی السرائر ﴾ تشخیص نقود ضمایر ارباب صغایر و کبایر ایلدکده وترازو داران قبان الوزن ﴿ فمن یعمل مثقال ذرة خیراً یره ﴾ تعیین مقادیر اعمال سره وناسره ایتدکده استرمکه محاسبهٔ اعمال امتم بکا مفوض اوله •

شهادتنامهٔ ویسی

مثال دیکر

جبینکده « تسر الناظرین » زرحل ایله مکتوب ❊

❊ یوزی پار پار ینار برماه پیکر کلدی سلطانم

ثابت

وبعضاده معنای اصلیدن معنای اخره نقل ایدیلور •

مثال

بریکا کشمکیر عشق نکار * بریکا آتش غم اغیار

بازم قنغیسیله طوتشه‌یم * وقنا ربنا عذاب النار

« عذاری »

مثال

مثال دیکر

﴾ بیلدیلر سنی سودیکم ماهم ٭ یعرف المجرمون بسیماهم ﴿

والفظ مقتبسده ضرورت وزنیه‌دن ویاخود بر بشقه سببدن طولایی تزیید ویاتنقیص الفاظده ویاتقدیم وتأخیرده ویاخود مضمر ایکن ظاهره ویاظاهر ایکن مضمره ابدالده بأس یوقدر ٠

مثال

﴾ بو عین جانفزا کیم نامی اولمش سلسبیل انك ﴿

﴾ سمی پاکیدر « عینا تسمی سلسبیلا » نك ﴿

« نیلی »

ایت کریمه « عینا فیها تسمی سلسبیلا » در

مثال دیکر

﴾ الذی یوزینك برقعی اول زلف سمنسا ﴿

﴾ سبحان قدیرا جعل اللیل لباسا ﴿

« سلطان جم »

ایت کریمه « وجعلنا اللیل لباسا » در

مثال دیکر

﴾ نقد عمر زاهد اولدی توبهٔ میده تلف ﴿

﴾ قل اهم ان ینتهو یغفر اهم ماقدسلف ﴿

ایت کریمه « قل للذین کفروا ان ینتهوا یغفرلهم ماقد سلف » در اهم افظی للذین کفروا محلنده مورود در

(٤٢) ﴾ تضمین ﴿

تضمین حکمت منثوره‌یه ویامثل مشهور ویا کلام منظوم

وياخود مسائل ويا اصطلاحات علومه متعلق غيرك كلامندن برشيء كلام غير اولديغى معلوم اولمق شرطيله نسق عباره‌يه درج ايدلمكدر . حكمت منظومه مثال

نام استادى قيلوب حر زامان * ايلر وطوركه سنكدر ميدان
چونكه ايردك شرف خدمتنه * طاغلرمى طيانور همتنه
« عطائى »

حكمت منثوره [همت الرجال تقلع الجبال] در

مثال ديكر كذلك فن انشاده دخى واقعا حيل وخرده كتابى بيلور وچوق شيء يازمق الندن كلور ايسه‌ده « فى الاكثار عثار » مدلولنجه منشأتى دخى دل وذلل وخبط خللدن سالم اوليوب . « تبصره عاكف پاشا »

مثال ديكر دقايق خباياى امور جهان پيش نكاه حقايق اكاه پادشاهانه‌لرنده معلوم وغيرنهان ايكن « ليس الخبر كالعيان » فحواى حكمت احتواسنه نه صورتده رغبت واعتبار بيوردقلرينه انظار آشنا وبيكانه‌ده دليل جديد على اولمق مطالعهٔ عليه‌سيله باشوكت والاجلال اوروپا سياحتنه ميل واقبال بيورلمسى ضمننده مندرج ومستكن اولان انواع منفعت حاليه ومستقبله‌نك وصف وبياننده السنهٔ اقلام ارباب اتصاف سرفرو پردهٔ عجز واعتراف اولديغى مثللو . . . « يوسف كامل پاشا »

مثل مشهوره مثال

هركسه اولدى كوچه‌ده دار * چيقدى ايپلكى بازاره آخر
« عطائى »

(مثال)

مثال دیکر

(سرو وعرعرده سنك مائل قد نازك)
(بونی هرکس بیلور الجنس الی الجنس یمیل)

کلام منظومه مثال (حسنی)

(ایلدکده قدسیان تبشیر صد تحسین ایله)
(عالم ارواحه رعنا بوغزای اکبری)
(روح نفعی کوردم ایلردی برای تهنیت)
(طاق عرش اوزره بوغرا نظم ایله جولانکری)
(آفرین ای روز کارك شهسوار صفدری)
(عرشه آص شمدنکیرو تیغ ثریا جوهری)
(عزت علی پاشا)

وکلام منظوم تضمین قلندیغی حالده اکر اول کلام عندالبلغا شهرت بولمامش ایسه غیرك اولدیغنه اشارت شرطدر ٭

مثال

(بو محلده عجب اوصافنه چسبان کورینور)
(نوله بو بیتی باقینك ایدرسم تضمین)
(دفع یأجوج غمه ایشیکیدر سد سدید)
(منع جیش المه در کهیدر حصن حصین)
(نفعی)

ووجوه تضمینك احسنی ضمنی توریه وتشبیه کبی بر نکته ایله اصله زیاده قیلقدر واقتباسده اولدیغی کبی تضمینده دخی زیاده ونقصانله تغییر مدرج جائزدر ٭ زیاده یه مثال

(واعظ اولورسه طعنه زن اهل حال ودل)
(المرء لا یزال عدواً لما جهل)
(حسنی)

بیت مذکورده لایزال زائددر عبارهٔ اصلیه المرء عدولماجهله) در نقصانه مثال (مطلع انوار کرامت وشرف ومجمع اثار من عرف نفسه فقدعرف . عبارهٔ اصلیه (من عرف نفسه فقدعرف ربه) در مثال دیکر

(وصلت یاری دیلردم روز وشب)
(ظاهر اولدی صکره حکم من طلب)
(حسنی)

عبارهٔ اصلیه (من طلب وجد وجد) در

(٤٣) ﴿ تلمیح ﴾

تلمیح سبقت ذکر واقع اولمسزین قصه‌یه یاخود مثل سائر حکمنده بولنان برشعره اشارت ایلمکدر . مثال

(کوندن کونه اردینه کیدوب اولدی دکر کون)
(برج سرطانده نیسده لم طالع وارون)
(اول ایدی مرد ملکی بخت بلغانك)
(مسخ اولدی بو ایامده چون طالع میمون)
(ثابت)

قطعهٔ مذکوره‌ده حضرت عیسی ایچون روایت اولنان قصهٔ مسحه اشارت اولنمشدر . مثال دیکر

(نور فخر عالمه ایله توجه دائما)
(ماه قلبك ایده انکشت عنایت ایکی شق)

بیت مذکوره دخی انشقاق قمره رمز واشارت قلنمشدر .

(٤٤) ﴿ عقد وحل ﴾

عقد نثری نظم ایتمکه دیرلر بعض حکایات وروایاتك سلك نظمه الحاقی کبی .

(حل)

حل نظمی نثر ایتمکه دیرلر لکن بونده ایکی شرط واردر (١) نثر ایدیلان کلام سبك اصلیسندن اصلا تقاصر ایتمکسزین برسبك مرغوب اوزره یازلمش بولنملی (٢) تکلف وانزعاجدن برائت ایله برابر دها حسندار وشطارتلو اولملیدر ٠

﴿ (٤٥) اخذ وسرقه ﴾

اخذ وسرقه ایکی نوعدر بری ظاهر ودیکری غیرظاهردر ٠ معنانك کلیسی لفظك یا کلیسیله ویا بعضیسیله ویا بریله النورسه اکا ظاهر دیرلر ٠ ونظم تغییر اولنقسزین کلیسیك مأخوذیتی سرقهٔ محصه اولدیغی جهتله مذمومدر وبو مثللو سرقه یه نسخ وانتحال دیرلر ٠

مثال مسروق منه

(سور ساقیا کمیت سبك سیر ساغری)

(کزمه در علاجی صوایمش اپاغنه)

مثال مسروق (امری)

(طولدر کمیت جامی ای ساقیٔ سبکسا)

(صو ایمش ایاغنه کزدرمه‌در علاجی)

(مستقیم زاده)

واکر سرقه نظمك تغییریله اولورسه ویاخود نظمك بعض لفظی مأخوذ بولنورسه اکا اغاره ومسخ دیرلر بو مثللو سرقه‌ده اکر ثانی حسن سبك یا اختصار یا ایضاح یا زیادهٔ معنی کبی فضیلتی حائز اولوبده اولدن ابلغ بولنورسه ممدوح ومقبولدر ٠

مثال مسروق منه

(شد برقع روی جو مهت زلف شب آسا)

(سبحان قدیرا « جعل اللیل لباسا »)

مثال مسروق (منلا جامی)

(اولدی یوز بیك برقی اول زلف سمنسا)

(سبحان قدیرا ﴿ جعل اللیل لباسا ﴾

مثال مسروق منه (سلطان جم)

اعجب لخلین لو فی النار عذبا ❋ و ذاك فی جنة الفردس قد نعما

لکان ینعم ذا من تنعم ذا ❋ وکان یولم هذا ذلك الالما

مثال مسروق

(شویله اولسه بر بریله یار اولان که فی المثل)

(بری دوزخدن بری جنتدن اولسه بهره یاب)

(ایلیه دوزخده اول بونك صفاسندن صفا)

(جنت ایچره بوچکه انك عذابندن عذاب)

(حالتی)

اشته بو ایکی مثال لسان ترکی یه نقللرندنطولایی ایضاح معنی فضیلتنی جامع اولدقلرندن ممدوحدرلر .

اکر ثانی اولك دوننده بولنورسه مذموم ومردوددر ووزن وقافیه نك اتفاقیله سرقت سرقات شعریه نك اقبحیدر واکر یالکز معنا مأخوذ بولنورسه اکا المام وسلخ تسمیه اولنور .

مثال مسروق منه

(دلده که سوز اوله نی کبی نفسدن بیلنور)

(خانه نك شنلکی ایچنده که سسدن بیلنور)

(افتابی)

(مثال)

مثال مسروق

عشق آتشنه اولوب سویداء عنبر * بر دلده که سوز اوله چیقر اندن اثر

(سید وهبی)

غیر ظاهر اولان سرقات دخی بش نوعدر .

(١) اولك معناسیله ثانینك معناسی تشابه ایدر

مثال اول

(دکل شبنم دماغ کلشنی ترطیب ایچون کویا)

(فروغ مهری سیم اندیقله تقطیر ایدر مهتاب)

مثال ثانی (راغب پاشا)

(اوجاغ هاله یی پرتاب ایدوب نار کواکبله)

(سحر انبیق سیمی ژاله سن تقطیر ایدر مهتاب)

(راتب احمد پاشا)

(٢) . اولك معناسی ثانیده محلنك غیری یه نقل و وضع اولنور

مثال اول

(سبوی باده شمدی باردوش اهل دل اولمز)

(بو وقتك فیضی صهباکدن زیاده نشئه بخشادر)

مثال ثانی (سید وهبی)

(کران کلمز وقاری اهل فیضك مسندانه)

(سبوی باده مخموران شوقه باردوش اولمز)

(راغب پاشا)

(٣) ثانینك معناسی اولدن اشمل بولنور .

مثال اول

(کلدی دوران صفا بخش مصاحب پاشا)

(لازم اولدی سکا ای غم عدم اباده سفر)

(نابی).

مثال ثانی

(بز صفا ایله نشاط ادی ایتدك چون مقر)
(سکاده ای غم عدم اباده لازمدر سفر)
(سلطان احمد)

(٤) ثانینك معناسی اولك نقیضی اولور

مثال اول

(دولتی چرخ دنی ویردی قوم مبتذله)
(شمدی ارباب سعادتده کزن هب خذله)
(سلطان مصطفی)

مثال ثانی

(صانمه ای دلکه سعادت بوله بردم خذله)
(ویردی خلاق جهان مبتذلی مبتذله)
(راغب پاشا)

(٥) اولك معناسنك بعضیسی النه‌رق زیادهٔ تحسین ایچون ثانی‌یه علاوه قلنور .

مثلال اول

(کرچه صد مرحله دوراست زپیش نظرم)
(وجهه فی نظری کل غداة وعشی)
(منلا جامی)

مثال ثانی

(والضحی وردکه والليل اوقورم سنبلکه)
(دوشنی وردی بودر کل غدات وعشی)
(میر عزت)
(٤٦)

(٤٦) ﴾ الغاز ﴿

لغز حقيقت ویامجاز طریقیله دلالت لفظیه واقع اولمقسزین حدسیات ایله استخراج معنا ایتمك و بر ماده‌یی مشكل و متشابه عباره ایله ادا وایراد ایتمكدر ۰

لغز منثور و منظوم ایكی درلو دخی ترتیب اولنه بیلور ۰

منثوره مثال برشیٔ صنعت نمودكه اكثر اجزای مركبه‌سی ابتدای افرینشدن برو فقط متشتت صورتده مجالس صغار وكبارده موجود وبعضیسی نوع بنی بشرله بیله همو جود اولدیغی حالده صورت عجیبهٔ تركیبیه‌سی چشم جهانبین فلاطونه دخی غیرمشهود بولنمشدر امر ایجاد واحیاسی فرمودهٔ حضرت ظل ودود اولدیغنه بناء یقینده زیبایش بخشای ساحهٔ شهود اولور ۰ اشته بوشی غریب الزی حواس ظاهره وباطنه‌دن بیوایه وفقط عیون كثیره‌سی حسن اندامنه بیرایه اولوب عدواحصادن خارج ارجل واقدامه مالك ایكن همیشه مسلك ثبات واستقامته مسالك وكانه هالكدر امابنه كندویه مراجعت ایدنلره ثباتنه اصلاخلل كلمكسزین یكنظره‌ده پك چوق شهور وبلادی ایرو ایرو حال وشانلریله ارائت ولسان حالیله وطن پرورانه اجرای نصیحت ایدر ۰ اسمنك حلی تواریخ ملوك كسری مطالعه‌سنه محتاج وذاتی میدانده اولدیغندن دها زیاده تعریف وتوصیفی وارستهٔ قید احتیاجدر ۰ (مرأت)

منظومه مثال

اول ندر كیم ایكیدر انسانده * اوچدن آرتق اولمدی حیوانده

سنده وار هم بنده وار آدمده یوق * جمله ده وار در دیسم عالمده یوق
کمسه ده اولمز ولی هر شیده وار * اولور آنك ایله عالمده وقار
اون بش اولمشدر انك منزللری * بیرینه قابل دکل وارمق بری
بر ایکی اوچدن زیاده اولمدی * دردنی بر یرده کمسه کورمدی
(رشید چلبی)

نقطه حقنده سویلنمشدر مثال دیکر

اول نه شکل عجیبدر حالا * خلق محتاج اکا نوعما
جانی یوقدر ولی کیدر سفره * اکا مفتون مسلم و کفره
دائما خیر ایشه یرار اما * اله کیرسه آصاردی اهل قضا
شربله اتهام ایدوب آنی * بوغازینه طاقرلر اورغانی
اغزینك اولجوسن بیلن آدم * کزدیرر کوه و دشتی همچو حرم
شربه ادماغ اولمیه شب وروز * یرامز بر ایشه مثال عجوز
سر سقا کیبی کیرر قطره * نه بقار برف و بر ده نه عطره
کیمکه حظ ایلر لطائفدن * ال بوسون چشمهٔ معارفدن
(نابی)

مطهره حقنده مرتبه در .

* بیلدکمی ای عارف ندر اول ایکی یوزلو بو العجب *
* چکمش نقابی بر یوزه بیریسیده صورتما *
* هر یوزده واردر بر یوزی بیری بیرینه بکزمز *
* ممکن دکل کورمك انك ایکی یوزینی دائما *
* یرده دکل کوکده دکل هر یرده ظاهر بر یوزی *
* صاغی صولی یوقدر انك وار ابتدا وانتها *
(کاه)

(كاه اغلر اول كاهى كولر ثابت دكل برحال ايله)
(كه اضطراب وكه جفا كه مظهر ذوق وصفا)
(بر يانه اوچ كل طاقر برينه ايكى طاقنور)
(بلدكسه بو رمزى اكر ادر اككه صد مرحبا)
(كانى)

لغز ومعما كبى تكلفات شعريه اساسا لزومك خارجنده برطاقم توغلات زائده‌دن معدود ايسه‌ده مع مافيه توسيع قريحه وتشحيذ خواطر واذهان فائده لرينى دخى جامعدر چونكه برطاقم معانئ دقيقه‌يى شاملدرنه كه استخراجى توقد ذهنه ومعارج خفاياى فكره صعود وسلوكه محتاجدر .

(٤٧) ﴿ معما ﴾

معما بر اسمى حساب ويا تصحيف ويا قلبله معناسنك ظهورى فكرت عميقه صرفنه توقف ايده‌جك صورتده ستر ايتمكه ديرلر . مثال

(موسم كل يا قلشوب كلشنده اطفال چمن)
(عندليبك كوكلنه كيرمكده بردن ايكيدن)
(كامى)

احمد نامنه در .

﴿ نريمان نامنه در ﴾

(اكدار روز كاردن اولسه‌نمى هيچ امين)
(قلب صنوبرى اوله نام دل حزين)
(نابى)

(خط کلدی رخ النه یار اولدی مزلف)
(دور ایله اولور الت تصحیف مصحف)
(نابی)

نوح نامنه در

شعر

شعر قوهٔ متخیله ومتفکره ایله موزون ومقفی اوله رق ترتیب ایدیلان کلامه دیرلر شعرك موضوعی طلاقت وبیاندر که اکتسابی هرفرد ایچون بردرجه یه قدر لازمدر نته‌کم دهان دربار حضرت رسالتدن شرفصدور ایدن (علموا اولادکم الشعر فانه یفتق الذهن ویطلق اللسان ویورث الشجاعه) و (جمال الرجل فصاحة لسانه) حدیث شریفلرینك مؤدای جلیللری دخی لزوم مذکوری مؤید وناطقدر ٠

شاعرکرك مولدات طبعیه‌یی تشهیر وارائه‌ده وکرکسه معارج تعقلاته صعود وارتقاده استعمال ایده‌جکی مضمونه مزین برسبك وهیئت وحسیاتی تحریك ایده بیلور حقیقت اعطا واضافه ایتملیدر ٠

شعرا رأی العین مشهودمز اولان صور اشیایی کمال زینت ومطابقت ایله ارائه‌ایدر ودلالت ذهنیه ایله انتقال اولنه‌جق ماهیات اشیایی حواسمزه عرض وتقدیم ایلر ٠ اشته بو اثر بدیع فطرته که شعرانك بضاعهٔ بهترینیدر تخیلات دینلور فقط انك واسع تخیلات بیله صاحبنی شاعر حقیقی عنوانته مالك ایده‌مز

انك ایچون تخیلاتك بو درجه سنده وقوف ایدن طبیعته طبیعت
عادیه تعبیر اولنور · مثال

(بغچه‌ده صفه بکجیسیدر کل)
(باغده قوشجی باشیدر بلبل)
(کلك ایدوب براتنی در دست)
(غنچه تیمارین ایلدی سربست)
(لاله نکده ویروب وظیفه‌سنی)
(یکیلر هرسنه قطیفه‌سنی)
(باغ فصلنده اوله‌لر نوله شن)
(چیقدی کلشنجیانه قسط رشن)
(هرکون امری ایله ویروب شبنم)
(چینه دان کلنده بلبله یم)
(اولدی سیراب لطفی هرمحتاج)
(باغده نرکس ایدی برکوزی اج)
(کوندزوب شبنم مطراسین)
(ایتدی پردانك دخی طاسین)

مثال (ثابت)

(اجرام بی نهایه ایله پردر آسمان)
(نسبت اولنسه ذره دکلدر بو خاکدان)
(بیك شمس تابدار وهزاران مه منیر)
(یوز بیك ثوابت ونیجه سیارهٔ عیان)
(هرشمس ایدر توابع مخصوصه‌سیله سیر)
(هر تابعه توابع اخری ایدر قران)

(هر شمس ایدر لواحقنه نشر فیض خاص)
(هر لاحقك طبیعتی امثالنه نهان)
(هر جمله مرکزنده ایدر سیر بی وقوف)
(هرقطعه محورنده بولور فیض جاودان)
(هر جملهٔ وسیعه‌ده مبسوط بیك وجود)
(هرقطعهٔ فسیحه‌ده مشهود بیك جهان)
(هر بر وجود مصدر اولور بیك وجود ایچون)
(هر بر جهان هزار جهاندن ویرر نشان)
(هر زره‌ده طریقت مخصوصه اوزره فیض)
(هر جسمده طبیعت مخصوصه اوزره جان)
(هر عالمك سنین وتواریخی مختلف)
(هر بر زمینده بشقه حساب اوزره در زمان)
(پیوسته در سواحلی کرداب حیرته)
(بر بحر در که حاصلی بو بحر بیکران)
(سبحان من تحیر فی صنعه العقول)
(سبحان من بقدرته یعجز الفحول)
(ضیا)

شاعر حقیقی اولدر که کاشانهٔ فؤادی برسوق الهی ایله محاط ومنور وجذبات رحمانی ایله مستغرق ومملو وطائر روحی اقضای مراتب عالیه‌ده جوال اوله اشته بویله برنائرهٔ الهی ایله توقد ذات ایتمش کمسه دن صادر واردات کلامیه یه ملهمات تعبیر اولنور ومخیلات ایله الهامات طبیعت شعریه نك مرکبلریدر بونلردن بر نجیسی نفسانیدر که صنف شعراده اصناف سائرهٔ بشریه یه نظرا الك زیاده واقع وصنف مذکورك نشانهٔ تمیزیده

(اودر)

اودر ایکنجیسی الهیدر که یالکز شاعر حقیقی یه مختصدر وشاعر مشار الیهدن صدور ایدن شو الهامات حقیقت وطبیعتك ترجمانی اولدیغی جهتله ثمراتندن عقل مستقیم وذوق سلیم مستفید اولور یوقسه برطاقم حظوظات نفسانیه دن باحث صادرات کلامیه یه الهام تعبیر واطلاق اوله مز ٠

مثال

(صورتده نوله ذره ایسك معنیده یوحز)
(روح القدسك مریمه نفخ ایتدیکی روحز)

(پیمانهٔ خورشید ایله هر صبح ایدرز عید)
(عیسی ایله پیمانه کش لای صبوحز)

(ایتدکسه شراب ایچمه مکه توبه کوزلسز)
(ثابت قدمز توبه مزاوستنده نصوحز)

(مار ایسه عدوٌ بزید بیضاء کلیمز)
(طوفان ایسه دنیا غمی بز کشتیٔ نوحز)

(مثلا اوقسون مدرسه ده شرح مطالع)
(متن قدحی صون بزه بز اهل شروحز)

(صوفی بزی سن جسم کوزیله کوره مزسك)
(اچ جان کوزوکی ایله نظر کورکه نه روحز)

(پر کوله لب بسته کورنمکده یوز اما)
(رندان مسیحادمه مفتاح فتوحز)

(عیسی دم وروحی لقب خضر حیاتز)
(ارباب صفات ایچره نهان کوهر ذاتز)
(روحی)

واول اثر که اعتدال ترتیب بلاغتی محیر عقول واذهان وانتظام

تركيب فصاحتی عجز وولە فزای بلغـای اكوان يعنی اشـعه انداز نزول اولان قرآن عظيم الشاندر اشته اكا تطبيق استطاعت بشريه نك فوقنده در اثر جليل مذكورده بلاغتك قصوای كمالی تجسم ايدر الهامات برصفوت عاليهٔ ناقابل الوصول ايله بروز ايدر مخيلات وتمثيـلات كرهٔ جلالتنك نقطـهٔ مضيئهٔ كبيره سنده تصويری مستحيل برصورتده لمعـان ايدر اساليب كلاميه سنده كه انتقالات بديعه نه تطبيق قبول ايتمز حسنيات شاهد عبارتنده كه آن وتاب نصل نظاره ربای كائناتدر .

﴿ قوافیٔ شعر ﴾

قافيه اشـعارك اخرلرنده واقع حروف متكرره نك حركات وسكناتده اتفاق واتحادينه دينور .

قافيه ده ايكی نوعدر قافيهٔ مجرده قافيهٔ مركبه قافيهٔ مجرده يالكز برحرف اوزره بنا قلنان قافيه يه ديرلر كه حرف مذكوره حرف روی تعبير اولنور .

مثـال

طوقنوب پايی دوكلدی ساغر ❊ دولتن ديدی نه زاهد خر
(ثابت)

بيت مذكورده واقع سـاغر خر لفظلرينك اخرلرنده كه رالرك تكرری كبی .

قافيهٔ مركبه حرف رويدنماعدا ماقبلا مذكور حروف ديكری سكنات وحركاتنه ده رعايت اولنـان قافيه يه اطلاق اولنور بوده اوچ قسمدر مردفه مؤسسه مقيده .

(قافيهٔ)

قافیهٔ مردفه حرف رویٔنك ماقبلنده حروف املادن « و ای »
حرفلرندن بری بولنسان قافیه‌یه دیرلر واول حرفه‌ده
ردف تعبیر اولنور . مثال ردف واوی

❋ دوست بی‌پروا فلك بی رحم دوران بی‌سکون ❋
❋ درد چوق همدرد یوق دشمن قوی طالع زبون ❋
مثال دیکر (فضولی)

❋ اقلیم طبیعتده اولور سور همایون ❋
❋ طوغدقجه سعادت ایله شهزادهٔ مضمون ❋
(خواجه نشئت)

بیتین مذکورینده واقع سکون زبون همایون مضمون لفظلرینك
نونلری روی واولری حرف ردف در
مثال ردف الفی

❋ عکس رخسارك دوشنجه ای مه مهر جهان ❋
❋ ویردی دستکدهٔ پیاله جاه بخشیدن نشان ❋
(ریاضی)

بیت مذکورده جهان نشان لفظلرینك نونلری روی
الفلری ردف در .
مثال ردف یائی

❋ کلور اول ماه لقا نازیله خوی کرده جبین ❋
❋ کوسترش بو که قمر منزلی اولمش پروین ❋
(کامی)

بیت مذکورده نونلر روی ویالر ردف در

قافیهٔ مؤسسهٔ روی ایله ردف اراسنه دیکر بر حرف حلولیله کلان قافیه یه دیرلر واو ارایه کیرن حرفه ده دخیل تعبیر اولنور ·

مثال

❊ کلدسته نوله بن شعرا دورنه آخر ❊

❊ عادت بودر آخرده کلور بزمه اکابر ❊

(نوعی)

بیت مذکورده واقع آخر اکابر لفظلرینك رالری روی الفلری ردف بونلرك اراسنده واقع خ ب حرفلری دخی دخیل در ·

قافیهٔ مقیده حرف روینك ماقبلنده حروف ردفدن بشقه دیکر بر حرف بولنان قافیه یه دیرلر که اول حرفه ده قید تعبیر اولنور ·

مثال

❊ دوشوب ورملی کوکل برعلاجسز درده ❊

❊ بلای سده چکر آستان دلبرده ❊

(ثابت)

بیت مذکورده حرف روی « ده » حرف قید « ر » در · حرف رویدنصکره شعرك آخرنده تکرار ایدن شی کلمه اولورسه اکا ردیف وادوات اولورسه اکاده وصل وشایکان دیرلر ·

ردیفه مثال

❊ رویکی میدر مبی رویك دلارا کوسترن ❊

❊ کلشنی کادر کلی کلشن مطرا کوسترن ❊

(عارف)

وصل وشایکانه مثال

❊ کوردیلر حدیوق خدنك غمزه نك پیکانه نه ❊

❊ سینه می بکزتدیلر عشاق اوق میدانه نه ❊

(خیالی)

(بیت)

بیت اولده کوستزن کلمه‌سی ردیف وبیت ثانیده نه ادات مفعولی وصل وشایکاندر ·

﴿ بحور واوزان شعر ﴾

علم عروض اوزان شعریه‌نك صحیحنی سقیمندن تشخیص وتمیزه دلالت ایلین علمه دیرلر اوزان شعریه‌یی تقدیر وتوزین ایچون اجزای اصلیه اوندر (فعولن فاعلن مفاعیلن فاعلاتن مستفعلن مفعولات مفاعلتن متفاعلن فاع‌لاتن مستفعلن) شو اون عدد اجزا وارکاندن برینك تکرری ویاخود برینك سائریله ترکیبندن بحور عروض تحصل ایدوب انلره عارض اولان زحاف وعلت مناسبتیله برطاقم دها اوزان تشکل ایدرکه اوزان مذکوره‌دن لسان ترکی‌یه تطبیقی خاطرلنانلر عائد اولدقلری بحرلرایله برلکده بروجه زیر کتب وارائه قلنمشدر ·

﴿ بحر هزج ﴾

بو بحرك اجزای اصلیه‌سی درت کره (مفاعیلن مفاعیلن) اولوب عارض اولان زحافلر ایله تنوع واون ایکی اجزایه انشعاب ایدر (مفاعلن مفاعیل مفعولن مفعولن فعولن مفعول فاعلن فعول فعل فاع فع)

مصرع	﴿ اوزان ﴾			
اول	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن
ثانی	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن
ا	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	
ثا	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیل	

﴿ اوزان ﴾				مصرع
مفاعیلن	مفاعیلن		فعولن	اول
مفاعیلن	مفاعیلن		فعولن	ثانی
مفاعیلن			مفاعلن	ا
مفاعیلن			مفاعیلن	ثا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	ا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	ثا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	ا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	ثا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل		ا
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل		ثا
مفاعیل	مفاعیل		فعولن	ا
مفاعیل	مفاعیل		فعولن	ثا
مفاعیل			فعولن	ا
مفاعیل			فعولن	ثا
مفعول	مفاعیلن	مفعول	مفاعیلن	ا
مفعول	مفاعیلن	مفعول	مفاعیلن	ثا
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیلن	ا
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیلن	ثا
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	ا
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	ثا

﴿ اوزان ﴾				مصرع
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	اول
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعولن	ثانی
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	ا
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	ثا
مفعول	مفاعیل		مفاعیلن	ا
مفعول	مفاعیل		مفاعیلن	ثا
مفعول	مفاعلن		فعول	ا
مفعول	مفاعلن		فعول	ثا
مفعول			مفاعیلن	ا
مفعول			مفاعیلن	ثا
مفاعیل			مفاعیل	ا
مفاعیل			مفاعیلن	ثا

﴿ بحر رجز ﴾

بو بحرك اجزای اصلیه‌سی درت کره مستفعلن مستفعلن اولوب عارض اولان زحافلر ایله تنوع و کندوسندن یدی اجزا تشعب ایدر « مفاعلن مفتعلن مفعولن مستفعلان مفاعلان مستفلاتن مفاعلاتن »

﴿ اوزان ﴾				مصرع
مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	اول
مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	ثانی
مستفعلن		مستفعلن	مستفعلن	ا
مستفعلن		مستفعلن	مستفعلن	ثا

اوزان				مصرع
مستفعلن			مستفعلن	اول
مستفعلن			مستفعلن	ثانی
مستفعلن	مستفعلن		مفعولن	ا
مستفعلن	مستفعلن		مفعولن	ثا
مفتعلن	مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	ا
مفتعلن	مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	ثا
مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن	ا
مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن	ثا
مفتعلن	مفتعلن		مفعولن	ا
مفتعلن	مفتعلن		مفعولن	ثا
مفاعلن	مفاعلن		مفاعلن	ا
مفاعلن	مفاعلن		مفاعلن	ثا
مفتعلن	مفاعلن		مفاعلن	ا
مفتعلن	مفاعلن		مفاعلن	ثا
مفتعلن			مفتعلن	ا
مفتعلن			مفعولن	ثا
مفاعلن	مفتعلن		مفاعلن	ا
مفاعلن	مفتعلن		مفاعلن	ثا
مستفعلن	مستفعلن		مستفعلن	ا
مستفعلن	مستفعلن		مفعولن	ثا
مستفعل			مستفعلن	ا
مستفعل			مستفعلاتن	ثا

(بحر رمل)

بحر رمل

بحر مذکورك اجزای اصلیه‌سی درت کره « فاعلاتن فاعلاتن » در زحافلر ایله تعدد ایدر؛ واجزای منشعبه‌سی اون بشدر

فاعلاتن فعلاتن فعلات فاعلات فاعلن فعلن
فعلن فعلان فعلان فعل فع فاع مفعولن
فاعلیان فعلیان

اوزان				مصرع
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	اول
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	ثانی
فاعلاتن	فاعلاتن		فاعلاتن	ا
فاعلاتن	فاعلاتن		فاعلاتن	ثا
فاعلاتن			فاعلاتن	ا
فاعلاتن			فاعلاتن	ثا
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلان	ا
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلان	ثا
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن	ا
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن	ثا
فاعلاتن	فاعلاتن		فاعلان	ا
فاعلاتن	فاعلاتن		فاعلان	ثا

اوزان				مصرع
فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن	اول
فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن	ثانی
فعلات	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	ا
فعلات	فاعلاتن	فعلات	فاعلاتن	ثا
فعلاتن	فعلاتن		فعلن	ا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلن	ثا
فعلاتن	فعلاتن		فعلن	ا
فعلاتن	فعلاتن		فعلن	ثا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلان	ا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلان	ثا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلان	ا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلان	ثا
فعلاتن			فعلاتن	ا
فعلاتن			فعلاتن	ثا
مفتعلن	فاعلات		مفتعلن	ا
مفتعلن	فاعلات		مفتعلن	ثا
مفتعلن	فاعلات		مفعولن	ا
مفتعلن	فاعلات		مفعولن	ثا

﴿ اوزان ﴾				مصرع
مفتعلن			فاعلات	اول
مفتعلن			فاعلات	ثانی
مفتعلن			مفاعیل	ا
مفتعلن			مفاعیل	ثا
مستفعلن			فاعلن	ا
مستفعلن			فاعلن	ثا
فاعلن	فاعلات		مفتعلن	ا
فاعلان	فاعلات		مفتعلن	ثا
مفعول	فاعلات		مفعولن	ا
مفعولن	فاعلات		مفعولن	ثا
مفعولن	مفعولن	مفعولن	فع لان	ا
مفعولن	مفعولن	مفعولن	فع لان	ثا
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن	ا
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن	ثا
فعلاتن	فعلاتن		فاعلن	ا
فاعلاتن	فعلاتن		فعلاتن	ثا

﴿ بحر منسرح ﴾

بو بحر مذكورك اجزاسی مستفعلن مفعولات اصلندن درت كره (مفتعلن فاعلات) در زحافلريله تكرر ايدر اجزای منشعبه‌سی

اصل مستفعلاندن یدیدر مفتعلن مفاعلن مفعولن فعلن فعلان فاعلن مفعولان در اصل مفعولاتدن طقوز در مفاعیل فعولان فعولن فاعلات فاعلن فاعلان مفعول فاع فع در .

مصرع	﴿ اوزان ﴾			
اول	مفتعل	فاعلات	مفتعل	فاعلات
ثانی	مفتعل	فاعلات	مفتعل	فاعلات
ا	مفتعلن	فاعلن	مفتعلن	فاعلات
ثا	مفتعلن	فاعلن	مفتعلن	فاعلن
ا	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	فاعلن
ثا	مفتعل	فاعلات	مفتعلن	فاعلن
ا	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	فاع
ثا	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	فاع
ا	مفاعلن	مفاعیل		مفاعلن
ثا	مفاعلن	مفاعیل		مفاعلن
ا	مستفعلن			فعولن
ثا	مستفعلن			فعولن

﴿ بحر مضارع ﴾

بو بحرك اجزای اصلیه‌سی مفاعیل فاعلاتن دن درت كره (مفاعیل فاعلات) در اجزای متشعبه‌سی مفاعیلن اصلنده (التیدر)

التیدر مفاعیل مفعولن مفعول فعولن فع مفاعلن) فاعلاتن
اصلندن دخی التیدر (فاعلات فاعلان فاعلن فع فاع فاعلیان)

اوزان				مصرع
مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلان	اول
مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلان	ثانی
مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلن	ا
مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلن	ثا
مفاعیل	فاعلات		مفاعیل	ا
مفاعیل	فاعلات		مفاعیل	ثا
مفاعیل	فاعلات		فعولن	ا
مفاعیل	فاعلات		فعولن	ثا
مفعول	فاعلاتن	مفعول	فاعلاتن	ا
مفعول	فاعلاتن	مفعول	فاعلاتن	ثا
مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن	ا
مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن	ثا
مفعول	فاعلات	مفعول	فاعلن	ا
مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن	ثا
مفعول	فاعلات		مفاعیلن	ا
مفعول	فاعلات		مفاعیلن	ثا
مفعول	فاعلات		فعولن	ا
مفعول	فاعلات		فعولن	ثا

اوزان			مصرع
مفعول	فاعلات	مفعولن	اول
مفعول	فاعلات	مفاعيلن	ثانى
مفعول	فاعلاتن	مفعول	ا
مفعول	فاعلاتن	مفعول	ثا
مفاعيل		فاعلان	ا
مفاعيل		فاعلان	ثا

﴿ بحر مقتضب ﴾

بو بحرك اجزاسى مفعولات مستفعلن اصلندن درت كره فاعلات مفتعلن در

اجزاى منشعبه‌سى مفعولات اصلندن اوچدر (فاعلات مفاعيل مفعول) مستفعلن اصلندن ايكيدر (مفتعلن مفعولن

اوزان				مصرع
فاعلات	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	اول
فاعلات	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	ثانى
فاعلات			مفتعلن	ا
فاعلات			مفتعلن	ثا
فاعلات			مفعولن	ا
فاعلات			مفعولن	ثا
مفاعيل			مفتعلن	ا
مفاعيل			مفتعلن	ثا

(اوزان)

﴿ اوزان ﴾		مصرع
فاعلات	مستفعلن	اول
فاعلات	مستفعلن	ثانی

(بحر مجتث)

بو بحرك اجزاسی مستفعلن فاعلاتن اصلندن درت کره مفاعلن فعلاتن‌در

اجزای منشعبه‌سی مستفعلن اصلندن اوچدر (مفاعلن فاعلن مفاعل) فاعلاتن اصلندن طقوزدر (فعلاتن فعلاتن فعلان فعلن فعلن فعلان مفعولن فع فاع)

(اوزان)				مصرع
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	اول
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	ثانی
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلان	ا
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلان	ثا
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلن	ا
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلن	ثا
مفاعلن	مفعولن	مفاعلن	فعلان	ا
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلان	ثا
مفاعلن			فعلاتن	ا
مفاعلن			فعلاتن	ثا
مفاعلن			فاعلان	ا
مفاعلن			فاعلان	ثا

اوزان			مصرع
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	اول
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	ثانی

﴿ بحر سریع ﴾

بحر مذكورك اجزاسی مستفعلن مستفعلن مفعولات اصلدن ایكی كره مفتعلن مفتعلن فاعلات در

اجزای متشعبه‌سی مستفعلن اصلندن درتدر (مفتعلن مفاعلن فعلاتن مفعولن) ومفعولات اصلندن دخی درتدر (فاعلات فاعلن فعلن فاعلان)

اوزان			مصرع
مفتعلن	مفتعلن	فاعلان	اول
مفتعلن	مفتعلن	فاعلان	ثانی
مفتعلن	مفتعلن	فاعلن	ا
مفتعلن	مفتعلن	فاعلان	ثا
مفتعلن	مفتعلن	فاعلان	ا
مفتعلن	مفتعلن	فاعلن	ثا
مفتعلن	مفتعلن	فاعلن	ا
مفتعلن	مفتعلن	فاعلن	ثا
مفاعلن	مفاعلن	فاعلن	ا
مفاعلن	مفاعلن	فاعلن	ثا
مستفعلن	مستفعلن	فعلن	ا
مستفعلن	مستفعلن	فعلن	ثا

(بحر جدید)

﴾ بحر جدید ﴿

بحر مذکور فاعلاتن فاعلاتن مستفعلن اصلندن ایکی کره (فاعلاتن فعلاتن مفاعلن) در

﴾ اوزان ﴿			مصرع
فعلاتن	فعلاتن	مفاعلن	اول
فعلاتن	فعلاتن	مفاعلن	ثانی
فعلاتن		مفاعلن	ا
فعلاتن		مفاعلن	ثا
فاعلاتن		مستفعلن	ا
فاعلاتن		مستفعلن	ثا

﴾ بحر قریب ﴿

بو بحر مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن اصلندن ایکی کره (مفاعیل مفاعیل فاعلات) در

﴾ اوزان ﴿			مصرع
مفاعیل	مفاعیل	فاعلات	اول
مفاعیل	مفاعیل	فاعلات	ثانی
مفعول	مفاعیل	فاعلاتن	ا
مفعول	مفاعیل	فاعلان	ثا

﴿ اوزان ﴾			مصرع
مفعول	مفاعیل	فاعلاتن	اول
مفعول	مفاعیل	فاعلاتن	ثانی
مفعول	مفاعیل	فاعلان	ا
مفعول	مفاعیل	فاعلان	ثا
مفعول	مفاعیل	فاعلن	ا
مفعول	مفاعیل	فاعلن	ثا

﴿ بحر خفیف ﴾

بحر مذکورك اجزاسی فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن اصلندن ایکی کره (فعلاتن مفاعلن فعلاتن) در

اجزای منشعبه‌سی فاعلاتن‌دن سکز در (فعلاتن فعلن فعلن فعلان فعلان مفعولن فع فاع) مستفعلن دربرده (مفاعلن)

﴿ اوزان ﴾			مصرع
فعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	اول
فعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	ثانی
فعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	ا
فاعلاتن	مفاعلن	فعلاتن	ثا
فاعلاتن	مفاعلن	فعلن	ا
فاعلاتن	مفاعلن	فعلن	ثا
فاعلاتن	مفاعلن	فعلان	ا
فعلاتن	مفاعلن	فعلان	ثا

(اوزان)

مصرع	اوزان		
اول	فعلاتن	مفاعلن	فاعلاتن
ثانی	فعلاتن	مفاعلن	فاعلاتن
ا	فعلن	مفاعلن	فاعلاتن
ثا	فعلن	مفاعلن	فاعلاتن

﴿ بحر مشاكل ﴾

بو بحرڭ اجزاسی فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن اصلندن ایکی کره « فاعلات مفاعیل مفاعیل » در

مصرع	اوزان			
اول	مفاعیل		مفاعیل	فاعلات
ثانی	مفاعیل		مفاعیل	فاعلات
ا	مفاعیل			فاعلات
ثا	فاعلات			مفاعیل
ا	مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلات
ثا	مفاعیل	فاعلات	مفاعیل	فاعلات

﴿ بحر متقارب ﴾

بو بحرڭ اجزای اصلیه‌سی درت کره « فعولن » در اجزای متشعبه‌سی التیدر « فعول فعول فع لن فعل فعل فع »

اوزان				مصرع
فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	اول
فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	ثانی
فعولن	فعولن	فعولن	فعل	ا
فعولن	فعولن	فعولن	فعل	ثا
فعولن		فعولن	فعولن	ا
فعولن		فعولن	فعولن	ثا
فعولن		فعولن	فعل	ا
فعولن		فعولن	فعل	ثا
فع لن	فعولن	فعولن	فعول	ا
فع لن	فعولن	فعولن	فعول	ثا
فعول	فعلن	فعول	فعلن	ا
فعول	فع لن	فعول	فعلن	ثا

﴾ بحر متدارك ﴿

بو بحرك اجزاسی درت کره « فاعلن فاعلن » در

اوزان				مصرع
فاعلن	فاعلن	فاعلن	فاعلن	اول
فاعلن	فاعلن	فاعلن	فاعلن	ثانی
فعلن	فعلن	فعلن	فعلن	ا
فعلن	فعلن	فعلن	فعلن	ثا

(اوزان)

﴾ اوزان ﴿			مصرع
فعلن	فعلن	فعلن	اول
فعلن	فعلن	فعلن	ثانی
فعلن	فعلن	فعلن	ا
فعلن	فعلن	فعلن	ثا

تقطیع برنظمك الفاظی تجزئه ایدرك منتسب اولدیغی بحرك اجزاسنه تطبیق ایتمکه دیرلر

(مهه نقصان وخورشیده زوال ایرمکده روز وشب)
(کورر روشندلان هردم ضرر چرخ ستمکردن)
(فطنت خانم)

(مهه نقصا) مفاعلن (ن وخورشیده) مفاعیلن (زوال ایرمك) مفاعیلن (ده روز وشب) مفاعیلن (کورر روشن) مفاعیلن (دلان هردم) مفاعیلن (ضرر چرخ) مفاعیلن (ستمکردن) مفاعیلن

تقطیعده یالکز حروف ملفوظه محسوب اولوب غیر ملفوظه اواخر مصرعده معتبر واو اسطده حسابدن ساقطدر وحروف املا ایله ابتدای الفاظده که همزه لر وبعض کره هالر دخی تقطیعدن ساقط اولورلر (ایرمکده) لفظنك الفی ایله (هردم) لك هاسنك سقوطی کبی

﴾ اقسام شعر ﴿

کلام منظوم شکلی انتساقلری اعتبار یله سکزه تقسیم اولنمشدر

غزل قصیده نسیب ترجیع رباعی فرد مثنوی مسمط
(غزل) اول کلام منظومدرکه مطلعنده یعنی برنجی بیتنده
ایکی متحد قافیه بولنوب ومقطع بیته قدر مصرع ثانیلرده
اول قافیه تحول ایتمدیکی کبی اوزان دخی کاملا متحد اوله
واون ایکی بیتی تجاوز ایتمیه مستحسنی بش بیتدن اکسیك ویدی
بیتدن زیاده اولمامقدر

﴾ غزل ﴿

(روز وشب دیده‌لرم دردك ایله قان اغلر)
(واقف اولان بنم اسرارمه هرآن اغلر)
(کمسه فهم ایتمدی حیفا که ندر مقصودم)
(کیجه کوندزنه ایچون دیدهٔ کریان اغلر)
(داغ سینه‌م کوریجك خون ایله آلوده بنم)
(رحم ایدوب حالمه ازهار کلستان اغلر)
(کوردی چون درد دل زارمی رحم ایتدی طبیب)
(دیدی ای خستهٔ هجران سکا درمان اغلر)
(ینه رحم ایتز اصلا بکا اول آفت جان)
(بنی بیماری کوروب حالمه یاران اغلر)
(غم دکل بازایسه حال درونم اول یار)
(فهم ایدر نیتمی صاحب عرفان اغلر)
(درد ایله رویکه باقدقجه سنك الهامی)
(کرچه خندان اولور اما جکری قان اغلر)
(سلطان سلیم ثالث)

(قصیده) جمله ابیاتنك وزن وقافیه‌جه اتفاقی شرطیله مطلعی
(متحد)

متحد القافيه بولنان اون ایکیدن زیاده ابیاته دیرلر ․
قصیده مقاصد عدیده اوزرینه انشا قلنه بیلوب اکر مندرجاتی جناب واجب الوجوده تضرع واستدعای مغفرته مقصور ایسه مناجات وجناب فخر رسالتی ویا ال واولادی ستایش ایسه نعت وبرینك خصائل حمیده سنی بیان واشاعه ایسه مدحیه ویا نقایصن تشهیر ایسه هجویه وانتقال دار بقا ایدن برکسه ایچون ابراز تفجع ایسه مرثیه ویا کندوسنی مدح وثنا ایسه فخریه دینور وبشقه بر مرام ومقصده مبنی اولدیغی حالده اکا کوره مناسب عنوان ایله یاد اولنور ․
وقصیده ده شرط استحسان یوز بیتی تجاوز ایتمامکدر لکن شعرای عربدن بشیوز بیته قدر قصید سویلیان واردر ․

﴿ قصیدهٔ مدحیه ﴾

(مرحبا ای حضرت صاحبقران معنوی)
(ناظم منظومهٔ سلك لآل مثنوی)
(مثنوی اما که هر بیتی جهان معرفت)
(ذره سیله افتابنك برابر پرتوی)
(عالم معنی که خورشید جهان آرا کبی)
(دور ایدر کیرمش سماعه انده روح مولوی)
(یعنی سر الله اعظم حضرت منلای روم)
(کیم اودر معنیده صاحب مسند کیخسروی)
(خسرو اندیشه کم عشق حسام الدین ایله)
(اولدی تیغ باطنی دنیایه برهان قوی)

(اول خداوند سریر معرفت کم فیضیدر)
(سالك بی توشه کم راهه زاده اخروی)
(عقلی نور جوهر ذات شریف احمدی)
(نطق مغز روح انفاسی لطیف عیسوی)
(علم وحدتده سبقداشی امام اولیا)
(حکمت معنیده شاکردی حکیم غزنوی)
(بر کلستان مفرحدر دل پرفیضی کیم)
(اکا روح کلشنیدر باغبان معنوی)
(درکشاده یا خزینه خانهٔ اندیشه‌در)
(انده چشم روشنیدر دیده بان مبزوی)
(کوهر کفتارینك کانْ مشتریٔ مفلسی)
(کوچهٔ اسرارینك خورشید دذد شبروی)
(فیض استعداد ذاتن کورکیم ایتمش تا ازل)
(جذبه‌سی خورشید وماه واسمانی مولوی)
(نفعیٔ معجز بیانم بندهٔ منلای روم)
(نه حکیم غزنوی یم نه امیر دهلوی)
(خاکپای شیخ عطارم که اولدی همتی)
(طبعمه استاد درس مشکلات مثنوی)
(تخم مهرش میفشاندم برزمین جان ودل)
(چون مثل باشد که هر چیزی که کاری بدروی)
(قافیه‌تنك اولدی اغاز دعا ایتسم نوله)
(کرچه ضبط ایتمك نه ممکن خامهٔ چابکروی)
(تا حساب ماه وسال عالمی محقیق ایچون)
(بدر ایده مهر جهانتاب فلك ماه نوی)
(هردم)

(هر دم اولسون روح پاکینه دعای بیحساب)
(اولیادن تاکه خالی اولمیه دنیا اوی)
(نفعی)

(نسیب) قصیده نك ابتداسندن مقصوده انتقال ایدیله جك محله قدر شاعرك نشاط خاطری اوزرینه بهار وگلزاردن ویالیل ونهاردن ویا حکمیاتدن ویا محبوب ومحبوبه دن ویا عشقدن ویا شکایات دهریه دن باحث ایراد ایتدیکی چند عدد ابیاته دینور ٭

نسیب

(صانمکه فلك دور ایله شامی سحر ایلر)
(هر واقعه نك عاقبتندن خبر ایلر)
(بر دوش کبیدر حق بوکه معنیده بو عالم)
(کیم کوزیوموب آچنجه زمانی گذر ایلر)
(بر یرده که ارامه بومقدار اوله مهلت)
(اربابی نیجه کسب کمال وهنر ایلر)
(اولمش طوته لم مدت ارامیده ممتد)
(عاقل نیجه تمییزه خیر وشر ایلر)
(تشخیص ره خیر وشر اواورمی اودلده)
(کیم لشکر غم بربرینی بی سپر ایلر)
(بولمزه حق مکر اول کمسه که اکا)
(توفیقنی هادئ ازل راهبر ایلر)
(توفیق رفیق اولمیجق فائده یوقدر)
(هر کیم بوراده عقله اویارسه ضرر ایلر)

(عقلك هنری وادئ حكمتده در انجق)
(تحقیقله حكمت نیجه بر دلده یر ایلر)
(حكمت كر او علم ایسه كه احكام فلكدن)
(اندیشهٔ عقل بشری با خبر ایلر)
(دوشمز دل وطبع اهلی بو اندیشه‌یه زیرا)
(تشویش دل وطبعی بو دخی بتر ایلر)
(زعمنجه اولور هر كشینك رد وقبولی)
(حق سویلینی صانعه فلكدن حذر ایلر)
(رندان خدا پرور معنی بو محلده)
(نه چرخه نه قول حكمایه نظر ایلر)
(ویرمز فلكك دورچپ اندازینه حكمی)
(قور حكمتی تسلیم قضا وقدر ایلر)
(كردون مكراسوده میدر كندی كدردن)
(دوران اكاده مهر یئنی پرنیشتر ایلر)
(كون باشنه بر خلعت دیبا ویرز اما)
(دامانی آلودهٔ خون جكر ایلر)
(اول كسه‌در ازاده الدن كه وجودین)
(كوی خم چوكان كبی بی پاوسر ایلر)
(یا اول كشی كیم تیر جكر دوز قضایه)
(خصمانه چكوب تیغ زبانن سپر ایلر)
(یا اول كشی كیم حرز ایچون اقسام بلادن)
(اندیشهٔ اوصاف شه دادكر ایلر)
(اول)

(اول شه كه جهان موسم عدلنده صفادن)
(دوران طربناك جمه؛ خنده لر ايلر)
(او شه كه غبار سم يكران سپاهى)
(درياى محيط فلكى پركدر ايلر)
(اول شه كه كف همتى هنكام كرمده)
(دنيايى غنى كانى تهى بحرى بر ايلر)
(خان احمد عادل كه قضا نعل سمندين)
(ماه علم آيت فتح وظفر ايلر)
(. . . . .)
(. . . . .)

(نفعى)

ترجيع بهر بيتى ايكى قافيه لوا ولمق ووزن وقافيه جه متحد ومطلعلرى موجود و متحد القافيه اولديغى حالده برقاچ بيتى شامل بولنمق اوزره ترتيب اولنان كلام منظوم حصه لرينه ديرلر . وترجيعده اولان بيت مخصوصه بند ترجيع ديرلر كه اكثريا بند مذكور مكرر اولور وبعضيده غير مكرر بولنور هر ايكى صورتده ده بندك ماقبلنده كه بينه ملايمت ومناسبتى شرطدر بوكا تركيب دخى دينور .

ترجيع

(اى قدرتكه اولميان آغاز وتناهى)
(ممكن دكل اوصافكى ادراك كماهى)
(هر نسنه قيلر وارلغه حسن شهادت)
(هر ذره ايدر وحدتكه عرض كواهى)

حکمتك قیلر اظهار بو اثار ایله مهری ❊
امرك ایدر ابراز بو انوار ایله ماهی ❊
❊ دلسیر بساط نعمتك مرغ هوائی
❊ سیراب زلال کرمکدر صودهکه ماهی
ایلر کرمك آتشی کلزار خلیله ❊
مغلوب اولور پشه یه نمرود مباهی ❊
❊ ظالملری عدلك نه زمان خاك ایدهجکدر
❊ مظلوملرك چیقمده در کوکاره آهی
بیکانهلره منحصر انواع حظوظات ❊
محنت زدهٔ عشقکه مخصوص دواهی ❊
❊ سنسك ایدن اضلال نیجه اهل طریقی
❊ سنسك ایدن اهدا نیجه کمکشتهٔ راهی
امرك که اوله موجب خیر وشر افعال ❊
یارب نه ایچوندر بو اوامر بو نواهی ❊
❊ سندندر الهی ینه بو مکر وبو فتنه
❊ بو مکر وبو فتنه ینه سندندر الهی
❊ کفتی بکن وباز زنی سنك ملامت ❊
❊ دست من ودامان تو درروز قیامت ❊
❊ برقطره ایچن چشمهٔ پرخون قضادن
❊ باشن آله مز بردخی باران بلادن
آسوده اولهم دیرسك اکر کلمه جهانه ❊
میدانه دوشن قورتیله مز سنك قضادن ❊

(ثابت)

ثابت قدم اول مرکز مأمون رضاده ❊
وارسته اولوب دائرهٔ خوف ورجادن ❊
❊ طورسون کف حکمکده ترازوی عدالت
❊ خوفك وار ایسه محکمهٔ روز جزادن
هر کیمکه ارار بوی وفا طبع بشرده ❊
بکزر اکا کیم دولت اومر ظل همادن ❊
❊ بی بخت اولانك باغنه بر قطره‌سی دوشمز
❊ باران یبرینه در و کهربا غسه سمادن
ارباب کمالی چکه‌مز ناقص اولنلر ❊
رنجیده اولور دیدهٔ خفاش ضیادن ❊
❊ هر عاقله بر درد بو عالمده مقرر
❊ راحت یشامش وارمی کروه عقلادن
حل ایتمدیلر بو لعزك سرینی کسه ❊
بیك قافله کچدی حکمادن فضلادن ❊
❊ قیل صنعت استادی تحیرله تماشا
❊ دم اورمه اکر عارف ایسك چون وچرادن
ادراك معالی بو کوچك عقله کرمز ❊
زیرا بو ترازو اوقدر ثقلتی چکمز ❊
❊ . . . .
❊ . . . .

(ضیا)

(رباعی) وزن وقافیه‌ده متفق ایکی بیته دیرلر که بیت اولنده ایکی قافیه بولنه . ورباعی اکثریا بحر هزجدن ایراد اولنور .

﴾ رباعی ﴿

ارزاق مقدرده توقف یوقدر * تقسیم الهیده تخلف یوقدر
ارایش الفاظی ظرافت صانعه * عالمده سکوتوش تظرف یوقدر
نابی

(قطعه) مطالعی اولمیان و وزن و قافیه ده متحد بولنان برقاچ بیته دیرلر و قطعه اون ایکی بیتدن زیاده اولمامليدر ·

﴾ قطعه ﴿

اقبالنی هضم ایتمشی کورمش یوقدر * درك ایلیه مز طویدیغن ارباب شکم
فهم ایتمسه اقبالنی تعییب ایتمه * مقبلاره دیو آینه سیدر عالم
(عزت)

﴾ قطعهٔ کبیره ﴿

بنم اول نفعیٔ روشن دل وصافی کوهر *
فیض الور جام صفا مشرب بی پاکمدن *
* آسمان همت اومر کوکبهٔ طبعمدن
* عقل کل درس اوقور اندیشهٔ ادراکمدن
همتم هیچه صایر کنج تمنایی ولی *
غم دنیایه دکشمز ینه امساکمدن *
* فیض حق برق اورر اینهٔ اندیشه مدن
* چشم جان روشن اولور مشرق ادراکمدن
دور ایدر شش جهتی هم ینه مرکزده مقیم *
چوق دکلدر بو تجسس دل چالاکمدن *
* کعبهٔ معنی یه بر یولدن ایلتدی بنی کیم
* قدسیان سرمه چکر کردهٔ پاکمدن
(عالم)

(عالم معنی یم ازاده قضا حکمنده)
(کمسه رنجیده دکل کردش افلاکمدن)

(قلزم معرفتم جیب وکنارم پردر)
(ساحلم پاکدر آلایش خاشاکمدن)

(بن بوحالتله تنزلمی ایدردم شعره)
نیلیم قورتیله‌مم طبع هوسناکمدن)

(بوهوس بویله قالورسه دل طبعمده اکر)
(ایشیدلمزسه سوزم سینهٔ صد چاکمدن)

(بن اولورسم ینه اشفته اولور خلق جهان)
(حسن تعبیر زبان چن خاکمدن)

(نفعی)

(مصرع) کلام موزونك جمل مقطعه‌سنه دیرلر ·

❊ فلکار نردبانك اولسه چیقمه اوج اقباله ❊

(بیت) هر ایکی مصرع مجموعنه دینلوب اکر مصرعلر بیننده قافیه بولنمزسه اکا بیت خصی وبولنورسه مفرد تعبیر اولنور که مفرد دنیلان بیتدن مقدم ویامؤخر بشقه بیت مذکور دکلدر ·

❊ بیت خصی ❊

(سبب رفعت اولور غم یمه افتاده ایسك)
(بر بنا تاکه خراب اولمیه معمور اولمز)

(فهیم قدیم)

❊ بیت مفرد ❊

(هر کیم ایلرسه تحمل صدمات دهره)
(بولور البته طریقنده خدادن بهره)

(ضیا)

(مثنوی) بهرینك وزنلری موافق و قافیه‌لری مخالف اولان ایکی قافیه‌لو برطاقم ابیاته دیرلر ۰

مثنوی

ادبیات ایله تاریخ وسیر ❊ سیرت اهل ادبدر یکسر
انلر ایله نیجه معنا بیلنور ❊ دهرك احوالی نه رعنا بیلنور
بیلین بونلری پك غافل اولور ❊ علمی وار ایسه‌دخی جاهل اولور
بیلیوب حال جهانی بی‌ریب ❊ قصه‌خوانلردن ایشتمکدر عیب
انتساب ایلیه کور تاریخه ❊ که سزا اولمیه‌سك تو بیخه
۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ❊ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۰

(وهبی منلازاده)

(مسمط) وزن وقافیه‌ده متفق برطاقم مصرعلره دیرلر که اول مصرعلر مصرع اخیره یالکز وزنده موافق وقافیه‌ده مخالف اوله ووزن وقافیه‌ده اتفاق ایدن مصرعلر اوچدن اقل بولنمیه ۰

اکر مصرعلرك مجموع عددی درت اولورسه مربع بش اولورسه مخمس التی اولورسه مسدس یدی اولورسه مسبع سکز اولورسه مثمن طقوز اولورسه متسع اون اولورسه معشر دیرلر ۰

❊ مربع ❊

(حاصلم برق خوادثدن ملامت طاغیدر)
(مسندم کوی مذلتدن فنا طوپراغیدر)
(زار کوکلم)

(زار کوکلم تنده زندان بلا طوتساغیدر)
(رحم قیل دولتلو سلطانم مروت چاغیدر)
(. . . . .)
(. . . . .)
(فضولی)

(مربعه) شرقی دخی اطلاق اولنوب و شرقیده اکثریا بیت اولك مصرع ثانیسی بیت ثانینك مصرع ثانیسی مقامنه کلەرك عینا مذکور اولور .

شرقی

(پرصفا بخش ایدەلم کل شودل ناشاده)
(کیدەلم سرور وانم یوری سعد آباده)
(اشته اوچ چفته قایق اسکلەده آماده)
(کیدەلم سرو روانم یوری سعد آباده)
(کولەلم اویناپەلم کام الەلم دنیادن)
(ماء تسنیم ایچەلم چشمۀ نو پیدادن)
(کورەلم آب حیات اقدیغنی اژدرهادن)
(کیدەلم سرو روانم یوری سعد آباده)
(ندیم)

شرقیٔ دیکر

(کوکل پرداغ حسرت سینه پرخون)
(کوزم یاشی قزل ارماغ وجیحون)

(پریشان خاطرم حالم دکرکون)
(خراب دردوغم ویران عشقم)
(درونم محشر شور ندامت)
(قوپار آه وفغانمله قیامت)
(کلورمی آتش هجرانه طاقت)
(جحیم فرقته سوزان عشقم)
(خواجه نشأت)

اکر بر دیکرینك غزلی ابیاتنه وزن او قافیه ده متحد ایکی بیت تضمین قلنورسه اکا تربیع دیرلر .

تربیع

ع (شکوهٔ بخت سیه تابکی ارزان اولسون)
پ (نیجه برجان ودلم کزلیجه سوزان اولسون)
ع (شمع امید بر آه ایله فروزان اولسون)
پ (هله سیر ایله بر از شام غریبان اولسون)
ع (حال دل حسرت میله قتی‌پك اولدی یمان)
پ (دوشدی ایاغکه افتاده که رحم ایله امان)
ع (ساقیا قالمدی خمیازه یه ده تاب وتوان)
پ (وقتیدر ساغر لبریز درخشان اولسون)

رامی پاشانك غزلنی عزت ایله پرتو مشترکا تربیع ایتمشدر .

مخمس

(بزم جور فلکدن شکوه وبیدادمز یوقدر)
(عدودن هیچ ملال خاطر ناشادمز یوقدر)
(شوکافر)

(شو کافر بخت بددن اشتکامعتادمز یوقدر)
(محصل دوست ودشمندن تظلم یادمز یوقدر)
❊ کوکلدندر شکایت کمسه‌دن فریادمز یوقدر ❊
(طوتار اهل مذاق عشق اولان رسوالغم معذور)
(ایدرمی بویله نابر جا شکایت اولمین مجبور)
(نه سویلرسن کلورمی قاله هیچ حال دل رنجور)
(دکل شکوه‌م اوظالمدن اکرچه اولمشم مهجور)
❊ کوکلدندر شکایت کمسه‌دن فریادمز یوقدر ❊
(خواجه نشأت)

برینک غزلی ابیاتنه وزن وقافیه‌ده متحد اوچ بیت تضمن قنلور ایسه اکا تخمیس دیرلر

—•﴾ تخمیس عزت بغزل نورس ﴿•—

﴾ کلمش صمم قولا قلرینه ملتجالرك ﴿
﴾ بیهوده چالمه یابنی دولتسرا لرك ﴿
﴾ یوقدر اصابت ایتدیکی تیرر جالرك ﴿
﴾ چوقدن حصولنی کوره مم مدعالرك ﴿
﴾ تأثیری قالمامشدر افندی دعالرك ﴿
﴾ نبض اشنالق ایلیه‌رك یوقلدق مزاج ﴿
﴾ ایتدك جمیع عالم ایله حسن امتزاج ﴿
﴾ کالای انس والفتمز بولمدی رواج ﴿
﴾ بیکانه‌لر عنایتنه دوشدی احتیاج ﴿
﴾ برلطفی اولمدی بوقدر آشنالرك ﴿

واکر مخمسك بند اولنك مصارعندن مصرع خامس قافیه‌جه

مصارع اربعهٔ ثالثه‌یه تشابه ایتمز ایسه اکاده طرد رکب وبا خماسی تعبیر اولنور .

﴿ طرد رکب ﴾

خوش کلدك ایا برید جانان * بخش ایت بکا بر نوید جانان
جان اوله فدای عید جانان * بی سود اوله‌می امید جانان
* یارك بزه برسلامی یوقمی *
ای خضر فتاد کان سویله * بو سری ایدوب عیانسه ویله
اولسن بکا ترجمان سویله * کتم ایتمه یکان یکان سویله
* غم دفترینك تمامی یوقمی *
(غالب دده)

﴿ مسدس ﴾

(تدبیر یکی ترك ایله تقدیر خدانکدر)
(سن یوقسك او بنلکارهب وهم وکمانکدر)
(بردن بره بول عشق بو تحفه بولانکدر)
(دوران اوله‌لی دوران ارباب صفانکدر)
(عاشقه کدرنیلر غم خلق جهانکدر)
(قویمه قدحی الدن سوز پیر مغانکدر)
(میخانه‌یی سیر ایتدم عشاقه مطاف اولمش)
(تکلیف وتکلفدن سکانی معاف اولمش)
(برنشئه کلوب مجلس بی خوف وخلاف اولمش)
(غم صحبتی یاد اولمز مشربلری صاف اولمش)
(عاشقده)

(عاشقده کذر نیلر غم خلق جهانکدر)
(قویه قدحی الدن سوز پیر مغانکدر)
(. . . . .)
(. . . . .)
(غالب دده)

تسدیس

(نکاه انداز اولانلر باغده بزم چراغانه)
(زمینی بکزدرلر اسمان انجم افشانه)
(عجایب شعله ویرمش شمعه‌لر صحن کلستانه)
(که قیلدی حیره رشك دوچشم مست حیرانه)
(چمنی یوقسه کم برنوردن دنیامیدر بلم)
(طوقنمش رشتهٔ مهتابدن دنیامیدر بلم)
(. . . . .)
(. . . . .)
(عزت علی پاشا)

مسبع

(آهدن غیری بیلن وارمی دل سوزانمی)
(ایتمدم محرم درونم دردینه اوز جانمی)
(هیچ کیم صورمز جهانده باعث افغانمی)
(بریقان واردر دیمزلر خاطر ویرانمی)
(سوبسو مجرای اشکمدن اقتدم قانمی)
(هر کورن عیب ایتدی آب دیدهٔ کریانمی)

﴿ ایلدم تحقیق کورمش کمسه یوق جانانمی ﴾

(. . . . .)

(. . . . .)

(عزت منلا)

﴿ مثمن ﴾

(ای انیس محرم راز دل ویرانمز)

(مرهم راحت رسان خاطر سوزانمز)

(بیلمدك کیندی دریغا جرم عصیانمز)

(بیلدر اللهی سورسك بادیٔ هجرانمز)

(حشره قالمز ماجرای دیدهٔ کریانمز)

(اشته آه چرخسوز الده بزم برهانمز)

(ظالم بیدادایمش سك بویله بیلمزدم سنی)

(رحمی یوق جلادایمش سك بویله بیلمزدم سنی)

(. . . . .)

(. . . . .)

(خواجه نشأت)

﴿ معشر ﴾

(ساقی کتور اول ساغری کیم عکس افتاب)

(اثار فیض جرعه سیدر تاب ماهتاب)

(نوش ایلیمکه تا اوله کردون نه قبـاب)

(سیل سرشك دیدهٔ مستانه احباب)

(رضوان کورنجه مست بنی ایده فتح باب)

(حوری خمار چشمله مست اوله خراب)

(سیراب)

(سیراب شوق اکلیجق بزی نشوه یاب)
(دلتشنکیٔ حسرت ایده کوثری شراب)
(ایدهم بولونجه مستلکله بن مساعده)
(مرآت دلده صورت جانان مشاهده)
(. . . . .)
(. . . . .)
(خواجه نشأت)

مسمطك برنوعی دها واردرکه هر بیت وزنا درت مساوی قسمه انقسام ایدوب اوچ اولکینك قافیه‌لری متحد وقسم اخیرك قافیه‌سی انلره متخالفدر

﴿ مسمط ﴾

❊ اسدی نسیم نوبهار ❊ آچیلدی کللر صبحدم ❊
❊ آچسون بزمده کوکلز ❊ ساقی مدد صون جام جم ❊
❊ ایردی ینه آرد بهشت ❊ اولدی هوا عنبر سرشت ❊
❊ عالم بهشت اندر بهشت ❊ هرکوشه بر باغ ارم ❊
❊ کل دوری عیش ایامیدر ❊ ذوق وصفا هنکامیدر ❊
❊ عاشقلرك بیرامیدر ❊ بو موسم فرخنده دم ❊
❊ دونسون ینه پیمانه‌لر ❊ اولسون تهی خمخانه‌لر ❊
❊ رقص ایلسون مستانه‌لر ❊ مطربلر ایتدکجه نغم ❊
❊ . . . . ❊ . . . . . ❊
❊ . . . . ❊ . . . . . ❊

(نفعی)

مستزاد اقسام ثمانیهٔ مذکوره داخلنده عد واعتبار اولنه‌کلمشدر (مستزاد) دیو مابعدلرنده کندولرینه مرتبط برفقرهٔ منثوره مذکور اولان مصرع ویاخود بیته دیرلر

مستزاد

(سر تا بقدم شعلهٔ عشقم شررم یوق ❋ اما نلرم وار)
(یاندی دل و جانم غمله اشك ترم یوق ❋ دخی بترم وار)
(صورد قده دیدم حال دلی اول لب عیسی ❋ ای جان انیسی)
(بیمار غم عشقك اوللدن خبرم یوق ❋ کرچه کدرم وار)
(بن معتکف کلبهٔ احزان فراقم ❋ بزمکدن ایراغم)
(کیم شاهره وصله چیقار رهکذرم ❋ کزلی سفرم وار)
(ندیم)

آثار ادیبانه

(اوقجی زاده محمد شاهی افندینك مقدمهٔ منشأتی)

بو بندهٔ ازاده محمد بن محمد اوقجی زاده محافل اماثل صدورده بو وجهله بث شکوی و نفثة المصدور ایدرکه اقتضاء سوق قضا ایله نضارت ریحان ریعان سن و سالده کتاب دیوان فلك مثالدن معدود و تلفت علماء زمان ایله بین الاکفاء والاخداء مغبوط و بلکه محسود ایدم ۰ روز و شب دست سعی و طلبی بناء قصر معارفه قصر و بنیاد حصار عوارفه حصر ایدوب مشکاة فضل علمادن جزوهٔ دانش و هنر اقتباس و حسب الامکان مخالطهٔ ابناء زماندن احتراز و احتراس ایدردم پایهٔ استعداد و استبهالم اقران و امثالمدن والا اولمدی ایسه‌ده انلردن دون و پست و سبخنجل تحصیلم مصقلهٔ تکمل ایله انجلا بولمدی ایسه‌ده دکل ایدی اکرچه وصمت جهالتدن تخلیص نفس ذلیل ایچون سبیل تحصیلده تحمل کد و تعب و قواعد مجملهٔ تحقیق و تفصیلده اختیار وصب و نصب اولنوردی ۰ اما کالای

(والای)

والای معرفت بی قدر اعتبار ودوحهٔ بلند فضیلت بی برك وبار ایکن بی فائده تضییع عمر عزیز وارتکاب عناء عزیز اولدیغنه جریح الجنان وبور باعی ایله تأسف کنان ایدم ٠

رباعی

(بسیار تحمل وقایع کردم ❊ آوازهٔ علم وفضل شایع کردم
(چون نیست کسی که قدر آن بشناسد)
(افسوس که روز کار ضایع کردم)

مرأت جهان نمای بصیرت منجلی وشاهد دولت منصهٔ زوالده متجلی اولدقده کوشهٔ وحدتده توشهٔ بلغت ایله قانع وسیف صارم وقت رشتهٔ خلطه‌یی قاطع اولوب میزاب دیدهٔ خونباردن سرشك ندامتی ریزان ومعتکف سکوت وسکونه کریزان اولدم ٠

رباعی

(یا ملك ستان بیاری دولت وبخت)
(یا مطلب جهان بدین کوشش سخت)
(کوته نظری مکن جای مردان)
(یا کوشهٔ مسجدست یا کوشهٔ تخت)

ناکاه بزم آرای لطیفهٔ غیبیه مشاعل اتفاقات حسنه‌یی اناره وکاس ندا واهیا بین الناسی اداره ایدوب زمرهٔ کتاب معارف انتسابه رئیس بعده زمان یسیرده دیوان فلك مسیرده طغرانویس اولدم ٠

بيت

فكم غاية ادركتها غير جاهد ❋ وكم رتبة قد نلتها غير طالب

مقاطر خامهٔ عباسی جامهم اولان نامه‌لر دست بدست اهل انصاف وبحر سخن كذاريده جواری اولان منشآتم محاضر ناقدان پاكيزه صفاتده رشكين ساز خواجهٔ جهان ووصاف اولوب كل انداى افتاب فضل وهنر اولان حاسد كوتاه نظره معرض اعتذارده بو وجهله پاسخ كذار اولوردم

بيت

(اكر مراتو ندانی غطاردم داند)
(كه من كيم زسر كلك من چه كار آيد)

وطرف تقليد صرفه سوار اولان نو هوسان خامكارك صنعت تركيب وكلمات بی ترتيبلری مشهود نظر حقيقت بينی اولدقده مسلك منشيان پيشينی كشاد وهزار شرم وخجل ايله بو فرد بيت بی بدلی انشاد ايدر ايدم

بيت

خلت الديار فسدت غير مسود ❋ ومن العناء تفردی بالسودد

پايهٔ توقيع الشان كه بالاترين مراتب كتاب معرفت نشاندر بو عبد كمتره روزی وميسر اولدقده غالب ظن واقل متيقن بو ايدی كه صهبای امنيتم مصفاة طول مدت ايله مروق وجيد جاه جديدم قيد حيات وتأديد ايله مطوق اولمز ايسه فلا اقل قضاء وطر وامل ايدنجه مكث وآرام وساعد بخت مساعد ايله كاشانهٔ كام ترصيص واحكام اولنه

(بيت)

﴿ بيت ﴾

(نا توان برمسند عزت نهادن پای خويش)
(ازچه بايد كرد برخاك مذلت جای خويش)

بو أثناده شكاف سرا پردهٔ قضادن عارض سر حكمت اقتضا اشكار ع ❊ والحر ممتحن باولاد الزنا ❊ معناسی ذركار اولوب حسن الاسم قبيح المسمى بر وزير وزارتنا كه افساد قابليت سلطانده همرنك هامان واوضاع نابخته ايله سالار كروه خادان ايدی . دست صدارتی تلويث وناپاك وسينهٔ اهل معرفتی تيغ زهراب دادهٔ ستم ومعرتی ايله چاك چاك ايلدی
كندوباب دنائت مأبنه لواذ وانتساب ايدن اهل فسادوطغيانی صدر سرادق احسانده بلند پايه وبيكانه عدادنده اولان ارباب استعدادی قصر زمين قهرده پست وبی وايه ايتدكده هاتف غيبی بيان زبانندن

﴿ قطعه ﴾

(ای رشوت ايله صدره كچن آصف خودرای)
(آدملر يكی پايمغـه سـعی ايله ياب ياب)
(اتبـاعنه ميل ايتديكيچون حضرت عثمان)
(قتلنده سـكوت ايلديلر آل ايله اصحاب)

قطعه سی داخل دهليز سمع ومأمن دل خدا شناسدن اجانب وسواس ازاله وقع اولوردی ❊ ظلم وستم كرچه زدريان بود . از اثر غفلت سلطان بود ❊ اول وزير سوء بی مواسا كه مظهر

تام کلام (کل وزیر موسی الاوزیر موسی) ایدی اول هنگامده بالانشین متکئ مشیخت اسلام اولان بر مفتئ ناستوده کردار ومصداق فرموده (اجرؤکم علی الفتیا اجرؤکم علی النار) ایله که زعم باطلی اوزره فرمانروای انس وجن اما فی الحقیقه ابطال حق واحقاق باطلده مفتئ ماجن ایدی

بیت

(معارف اهلی زماننده نیم کشت اولدی)
(لئام ناسه وجودی پناه وپشت اولدی)

اول شایستهٔ خذلان وهوانك سال فتواسنه بووجهله تاریخ وبو قطعه‌نك هر حرف سرتیزی سرپرستیزینه بر میخ توبیخ اولمشیدی .

قطعه

عجم فرزندی اولدی مفتئ عصر * انکچون باشنی قالدردی اوباش
عجب حکمت دکلمی پادشاهم * اوله تاریخ مفتیز قزلباش

دست میثاقی فراهم واذیت ارباب استحقاقه قصدوهم ایدوب مقیم سراپردهٔ احتجاب اولان داور بلندجنابی اغوا وتسویل وشاهراه انصافدن کریوهٔ اعتسافه نقل وتحویل ایتدکلرنده هاتف غیبی نهاد مراسم اهل بیدادی تهجین وتقبیح وواقعهٔ باقعهٔ هجو ملیح ایله تلمیح ایدردی .

قطعه

(سن ایتمه انلری شاها که ایتدی مستعصیم)
(طبان زرآتشنه قیر کچیر مجوسیدر)
(صاقین)

(صاقين وزير منافقدن ابن علقمدر)
(كيدر او مفتیٔ ملحد نصير طوسيدر)
بعده تزاحم شر كادن نفرت وكمال عجز وانفعـال ايله فی سعهٔ الخافقين مضطرب وفی البلاد من اختها بدل خواسی اوزره ام الدنيايه هجرت ايدوب انجق بر سنجاق ايله اقتناع وسدرمق اختيار واقتنا اولنمش ايكن برآخر وزير شقاوت پذير كه استحلال رشـوت ايله بارگاه نبوت‌دن لعنته مظهر وپرستش سيم وزر ايله مصداق (اتل علی من وزر كلا لا وزر) ايدی . تختگاه قراعنهٔ دوزخ پنـاهده مكين وكويای (انا ربكم الاعلی) يه جانشين اولدقده حسن جانی لركبی بو فقير جانی نك خصم جانی اولوب بی سبب وعلت ناوك عزل واهانتـه آماج واسبـاب آسايش وراحتمی تاراج ايلدی .

﴾ بيت ﴿

(اذا كان الاديب قليل حظ ❊ فما حسناته الاذنوب)
بی اختيار ❊ تو بد كنندهٔ خودرا بكرد كار سپار ❊ ديوب جانب حقدن انتظار فرج ودواء مر المذاق صبر ايله علاج داء حرج ايلدم .

﴾ بيت ﴿

(انيأس ان تری فرجا ❊ فاين الرب والقـدر)
اكرچه ذهاب وايابده اثناء وجود بی تابم تلخـابهٔ ضرر مالی ايله لبريز ومالی اولـدی اما ❊ بسی مراد كه درضمن نامراد بهاست ❊ خواسی اوزره حجة الاسـلام وزيارت بيت الحرام ميسر ومنتهای همت دله واصل اولمق مقدر اولمغين وراء

پرده * عسی ان تكرهو شيئا * دن خير كثير لامع وخلال سحاب كراهتدن برق نفع وكرامت لايح اولدی .

بيت

سقيا لايامنا ماكان اطيبهـا * دلت ولم اقض من اياهها وطرا

لاجرم ديار ومه كه مصداق (لا يدخله المعصوم) درعود ضروری واقع وكافی الاول كرفتار فواقر وفواقع اولدقده دولت . . . . عثمانيانده زمان عزل وحرمانم متمادی وفشو غرض ورشوت تأخير مبغات وامنيتمه بادئ عادی اولوب مناصب بلند مراتب كاركنان نامستعد وخود پسندان مستبده مخصوص وزمان بی امانلرنده قدر اهل هنر محظوظ ومنقوص اولدی .

قطعه

چه بايد دولت دنيا ستودن * كه جز با جاهلا نش نيست پيوند

تو محنت را ستايش كن بهرحال * كه هركز دور نبود از خردمند

اول زمان قيامت نشانده كه روی ممالك روم بحبت لزوم ظلم ظلمات انجام ايله تيره فام وغلبۀ جيوش ايله مغلوب ظلام ملام اولمشيدی .

بيت

(طاغلوب عارض دلداره اوزلف سركش)

(مملكت رومی خراب ايلدی سلطان حبش)

مغيری بی رأيك اضلال واغواسيله بو نديم ندم كالعدم بخصم حضم اولوب مادامكه حرم ابهت قرينده مقيم ومكين ايدی پوزرۀ نابوده وجود ويرمـدی وكريوۀ غدر واجحافدن

(چيقميوب)

چیقمیوب طریق مهیع انصافه کیرمدی * عجبت من بخله علی وما * یذکره الناس من تکرمه * بالضروره حساد منافقینه منتظر و بی کرامت ظهور فتنه یه ناظر ایکن ناکاه غیرت سخط اله ایله ابلیس روسیاه کبی درکاهدن سورلدی و بو قطعهٔ بی همال حسب حالی اولمق مناسب کورلدی ٠

قطعه

(قتل ایدوب مزدودی ویرمه دشمن ملکه امان)
(ای اولان دهرك کیو مرثی و چشیدی کبی)
(اول قره یوزلو عرب ملکینه بصارسه قدم)
(مصر سلطانی اولور کافور اخشیدی کبی)

فی الجمله بختم کشاد وبازار فساد کساد بولدی لکن شرکاء خسیسه که بدن اختلال زمنه مثابهٔ اعضاء رئیسه ایدیلر بو فقیر کم بضاعتی خدمت ریاسته طالب و کندولره شریك غالب اولمق ظنیله غیابهٔ جب اهانته القا و کندولر بستر ناکستر عزتده استلقا ایلدیلر ٠ هرچند بو کمینه نیاز مند * ریاست بدست کسانی خطاست ٠ که از دستشان دستها بر خداست * فحواسی ایله سرزنش و توبیخ و (البراطیل تروج الاباطیل) بنیانی استیصال وتدویخ ایلدم قطعا سامعهٔ قبوله دخول ایتمدی و هیچ بری منصف انصافه کیتمدی * کانی قد اذنبت ما لبس یغفر * مصداق (لایعرف قبیلا من دبیر) اولان دبیرلری بی تدبر وتدبیر ترحیب و ترفیه وقابل علم و صنعت کتابت اولمیان ارباب خیانتی مسند ریاسته اعلا و ترفیع ایدوب بو فقیر کمتری

امانت دفتری ایله محطوط القدر واول پایهٔ سفالت وایه ایله عرضهٔ غدارهٔ غدر ایلدیلر .

الحکم لله ان الامر لیس لنا ❊ وما یفید سوی التسلیم للقدر

بو فقیر بی ریادخی صاحب الریاسة لا یفلح ابدا ایله نفسمی تسلیه وکاشانهٔ درونی هجوم اطماع کونا کوندن تخلیه ایدوب اول نانپاره ایله تبلیغ ومحاضر کبارده تملق بلکه تملـع ایتمش ایکن کمال عتو واستکبـارلرندن انی دخی استکثار ومعرض فرضده استبداد واستیثار ایلدیلر .

(در سر همه شکلهای مشکل دارم)
(در دل همه رنج ودرد حاصل دارم)
(دلهای همهٔ جهانیان خون کردد)
(کر شرح دهم هر آنچه در دل دارم)

اول عصر کثیر الاصرده اولان وزیر پرتزویرلا قالب ناقبولنه شیاطین انس ناجنس حلول ایتمکله کندو شاکلهسنده اولان ادانی واسافله مائل وعلت جنسیت ایله ❊ جز بخرد ندمفرما عمل . کرچه عمل کار خرد مندنیست ❊ خواسنك خلافی ایله عامل اولوب امانتی بر اهل خیانته تقلید واشراط ساعتدن (اذا ائتمن الخائن وخون الامین) حدیث صحت قرینی صحیفهٔ روزکارده تخلید ایلدی وبو فقیر وقیر بی توقیره که شاکرد رسن تاب کبی پس رو ومحبوسان تیهاء تیه اولان قوم بی تاب کبی پیهوده رو دریکرمی سنهدن مقدم ممتحن ومبتلا اولدیغم

(خدمت)

خدمت طغرایی که تعب ورنجی جزیل ومنفعت وربحی اقل من القلیل‌در صورت تجمیلده تحمیل ایلدیلر .

بیت

وما مثله الا کقارع حمص * خلی من المعنی ولکن یفرقع

بو احوال پر ملالک خلالنده سائق قضا رهنمون وغزاء کفار دوزخ قراره نهضت همایون اولوب بو فقیر پریشان حال دخی ترك وطن وعیال ایله اختیار تعب وکزند واخراجات زائده ایله بی فائده عزم سفر سقر مانند ایلدم * کیسهٔ امید خالی دست استغناتهی * اسلاف سلاطینك دیدن وایدنلری اوزره ابتدا غزالرنده حاضر وموجود اولان خواص جنود متاعب نوائب‌دن معاف وترخان بلکه هر بری برخان اولورکن اثناء سفر بی‌ظفرده ازال عزلی دعثای تعب وعنادن سرباری وعلاوه وبو فقیر کثیر السیئه عدیم الحسنه‌یی ثلث سنه‌ده اول منصب عدیم الحلاوه‌دن فالج بن خلاوه ایلدیلر * حبرکم نیشت چون آمدم وچون رفتم * نیجه زمان بو ادیٔ نامرادی وحزمانده مراح صحت مزاجدن دور وملال اندوه وملار ایله رنجور اولوب مراع فراغده بیهوده تك وپو ایتدم .

ان الزمان علی اختلاف اموره * مازال یخلط حزنه بسروره
فالعاقل النحریر یلزم نفسه * صبرا علیه فی جمیع اموره

بو اثناده دور دیکر وعالم آخر اولوب تأثیر ظل الظالم قصیر ایله داوربی یاور مقطوع الدابر واشد عقوبت ایله خلع خلعت سلطنتی عبرت حال وغابر اولدی .

(بنگر که روز کارچه منصوبهٔ نمود)
(نکبت چه کونه دولت اوراعنان کرفت)
(درکار روزکار وجهان ستیزه کار)
(عبرت هزار بارازین بی توان کرفت)

اعوان وانصاری اولان اسافل واشرار دخی اضحوکهٔ عوام (ومن شارك الشیطان فی عز الدنیا شارکه فی ذل الآخرة) فحواسی اوزره طعمهٔ تیغ انتقام اولوب

لیت شعری اول الهرج هذا * ام زمان من فتنة غیر هرج

معناسی هویدا اولدی . خدمت توقیعی کیرو بو فقیر وضیعه توجیه واحسان وانقراض اقران ایله بوکمینهٔ بی نام ونشانی رفیع الشان ایتدیلر . بو فقیر دخی خدمت مأمور بهاده تهاون وتقصیر ومصالح یومیهٔ فقرایی فرادیه تأخیر ایتمیوب عهدهٔ خدمتدن بیرون وعلی حسب الوسع اصحاب حاجاتی محجهٔ قانونه رهنمون اولوردم . ناکهان تقلبات دور اخر زمان ایله مطروح ومطرود اولان اسود بی سود مسند نخستینه اعاده وداخل دار السعاده اولوب جناب سلطانه اتابك وپرو کیان مسند حرمدن جزء لا ینفك اولدی

(دار السعاده اولمش ایکن کعبهٔ مراد)
(حیفا که اکا برحبشیدن ایرشدی شین)
(اشراط ساعت اولدی مکرکه ایلدی ظهور)
(اخر زمانده کعبهٔ ذو السویقتین)

چوق زمان کچمدین کیرو باب رشوت وآزی باز وپس (پردهدن)

پرده‌دن شعبده بازلغه اغاز ایدوب بازار استدراج رونق ورواج بولدی و (ولوردو لعادو المانهوا عنه) مصداقی مشهور افاق اولدی ❊ من علم اسود المخصی مكرمة ❊ تابع جهجاه جاه اولان فتوی ایله كه سیف صارم عدوانی مفارق اهل عرفان اوزره مسلول ومداجاة وممادقه‌ده ثانی ابن سلول در عهد پیشینی تجدید ورمح كینه وغدری صدر هنروران كم قدره تسدید ایلدی .

(فلوكان رمحا واحد الاتقیته ❊ ولكنه رمح وثان وثالث)

هر راعی رعیتندن مسؤل ودار السلام مسلمانیده عذر جهل ونادانی مقبول اولدیغندن مخدوم حلی الباللرینی اغفال (ومن قلد انسانا عملا) حدیث صحت اشمالنی ترك واهمال ایله (القانون امر كلی منطبق علی جمیع جزئیاته التی تتعرف احكامها منه) تعریفندن بی‌خبر بردستور بی‌هنری بلا مرجح ترجیح وبو فقیر ناتوانی شمشیر عزل وهوان ایله تجریح ایلدیلر .

(داد ظالملرك الندن داد) ارباب بصائره ظاهر اوله كه سنن ترمذیده حضرت حزیفه رضی الله تعالی عنه روایت ایتدوكی حدیث صحیح (لاتقوم الساعة حتی یكون اسعد الناس فی الدنیا لكع ابن لكع) حال مفتئ پرطمعه اشارت ظاهره وآخر زمان قیامت نشانده اسم مذكور ایله متعارف ومشهور اولان لئیم مغرورك ظهورینه عجیب معجزهٔ باهره‌در . اللی سالدركه علی الاتصال مخرب دولت عثمانیان اولان آل حسن جان صورت حق رشاددن مظهر باطل غی واول دودمان بی اماندن مشاهد اولان ستم بی حدوبی درپیدر .

(عرفت الليالى قبل ما صنعت بنا * فلما دهتنا لم تزدنا بها علما)
غالبا سبب حقد وتعصب ومادهٔ دشمنی وتغضب بودر که میان
رومیانده افشاء سر انشایه قادر بر منشئ ماهر اولدیغنه حسد
وتنافس (وعدوك من يعمل بعملك) فحواسی اوزره
انصاف ایله اتصافدن تقاعد وتقاعس ایدرلر * بسا محنت که
اورانیست چیزی هنرباعث * هر کیمده که طرز انشایه استطاعة
ما اوله خنجر سرتیز حسد وستیز ایله جریح الخلد وغایت
غوایت ایله (الاعداوة من عاداك من حسد) جحیمنده مخلد
اولور .
دیار عجمدن کلان نامهٔ براعت رقمك ترجمه وجوابی موقع
دیوان فلك جناب اولنلره مخصوص ومفوض ومهر طبع
سر بمهرلری مضمار انشادن مذلل ومروض اولوب اوچیوز
ییلدن زیاده زمانکه مدت سلطنت عثمانیاندر بو منوال اوزره
اعمال اولنمق قانون مستمر وهر کاتب جاهل که زیور معرفت
وهنردن عاطل اوله مسند توقعه ترفیع اولنمامق داب مستقر
ایکن برصاحب حیثیت وذکانك متکای طعزاده اولمسی یاننده
کفره برابر وبرجاهل بحتك مساعدهٔ بخت ایله مصطبهٔ دیوانده
صاحب عنوان اولمسی امر معتبردر
دیار ایراندن برقاصد نامه رسان کلدکده * بوی یاردلستان
آیدهمی * فحواسی اوزره مسلوب الاختیار ومقام فنوادن تسفل
وخدمت کتابته تطفل ایله تارك ناموس وعار اولوب طغرا کش
دیوان عطارد منزلت اولنلری اول خدمتدن اسقاط
(وکندوبی)

وكندويی مورد تهمت وورطهٔ تهمت ايراد وايراط ايتمكله ضمن جواب ناصوابده دولت بشيعهٔ رفض وشيعه‌يه ميل روحانی (وكل شيئ يحن الی اصله ويسر بوصله) اقتضاسی ايله اثبات مناسبت نهانی ايدر ٠

خصوصا كه طبع عقيمی مزاج ظاهريسی كبی سقيم ونهاد باطنيسی كبی نامستقيم اولمغين املال ايتديكی جواب پر اخلال نه بر مجموعه‌ده استنساخ ونه بر مجمعده داخل سوراخ صماخ اولور

﴿ بيت ﴾

(انشا كه بوجود زلف ساده ٠ ماندهمه ساله يك سواده)

جناب حق كه مهيمن مطلق وفاتح هرباب مغلقدر عنايت ازليه‌سنی ثبات سلطنت عليه‌يه كفيل وضمين وتمكما ضدی ايله مسمی اولان حسن صاحب ريانك قريب كلام پرغوائلمدن كه مصداق كلمه (حق اريد به باطل) در مغفلان دولت عثمانيه‌يی سالم وامين ايليه

عرض عصبيت وغرضدن سالم طبع سليم اربابنه خبی ومستراب دكلدر كه علم انشا علوم آليهٔ اثنا عشريه دن برفن شريف وميان ادباء زمانده برطرز ظريفدر ٠ خواجهٔ جهان مناظر الانشاده شعردن انشايی ترجيح وبرقاچ دليل جليل ايله مدعاسن اثبات وتصحيح ايلمشدر ٠ وجوه ترجيحدن بری كه تزييف وتجريحدن بری اوله بودر كه اختراع بدايع ونوادره قادر شاعر ماهر هر اقليمده بلكه هرشهر عظيمده موجود ووافردر اما منشی حقيقی كه قدرت انشا نهادنده سليقی اوله

هر عصرده واحدا بعد واحد وبو معنایه ندرت وجود منشیان دلیل وشاهددر . ابناء زمان دولت اسلامیانده نیجه یوز شاعر ساحر بولنمق جائز ومنشیٔ حقیقت پردازکه مجتاز رتبهٔ مجاز اوله عقود عشراتدن عقد اولی غیر متجاوز در دیوب تحجیر واسع وپایهٔ انشایی موازیٔ فلك تاسع ایلمشدر

ارباب تدقیق حجاب ارتیابی تخریق ومنشیٔ حقیقی ایله مجازی‌یی بو وجهله تمییز وتفریق ایلمشلرکه مثلا ایکیسی کاتب مبدع ودبیر مخترع ومعرض (عند الامتحان یکرم المرء او یهان) ده قصد تمیز رجحان ایدوب مقصد واحدده آزمایش طبع ورکیهٔ قریحهٔ ذکیه‌دن زلال بلاغتی نبع ایتسه‌لر منشیٔ حقیقی شعار * دکلم طفل که‌خاییده ایدیم افطار * دیوب جبین خاطری‌نی تعریق ودفین ضمیرینی تفریق ایله برطرز جدید ایجاد واظهار تفرد واستبداد ایدر .

(بامایهٔ خود بساز چون بی هنران)
(سرمایه بعاریت مخواه ازدگران)

منشیٔ مجازی اگرچه بو مرتبه‌یه غیر قادر واختراع فقرات ناشنیده‌دن قاصردر اما کلمات منشیان پیشیندن فقره بین اولوب حمام کلامده آغاز سرود وعنکبوت طبع بی ثبوتی نسج تار وپود ایدر .

(کیرم که مار چوبه کند تن بشکل مار)
(کوزهر بهر دشمن وکو مهر بهر دوست)

اگرچه بادیٔ نظرده * بر رسته دکر باشد وبر بسته دکر * لکن بو مرتبه ایله امر حقیقت متبین وممیز ومکان تفوق ورجحانده متمکن ومتحیز اولمز .

(چونیست)

(چو نیست کسی ممیز قصور عقل چه نقص)
(چو نیست مرد مبصر وفور فضل چه سود)

بلکه عرق نزاعی حسم بو رسمله اولور که غرض واحدده اون عدد مکتوب قصاعد املا ورایت حسن عباراتی قوت بازوی بلاغت ایله اعلا ایدهلر شول شرطله که برنده اولان فقرات اخرنده مکرر ومعاد ومنساق اولان الفاظ براعت اتساق خلاف معتاد اولیه تمحیص عبارات صریحهده بو وجهله اتعاب قریحه ایتدکلرنده لاریب فیه بناء انشاده مزدوربی مزد اولان فقره دزدك تنسیق مرادده ایراد ایتدیکی لفظ منحل نامحل ومضروب مثل (قد وقع الحمار فی الوحل) اولوب منشئ حقیقینك هر کلام ذلاقت انجامی محز اصابته مطابق (وما تجلی الله قط فی صورة واحدة لشخصین ولا فی صورة واحدة مرتین) لخواسی اوزره میدان تفرد واعتلاده مصلی وسابق اولور .

* من سکه زنم بطالع خوب * او نیز زند ولیك مقلوب *

معتبران وقایع امصار وبلاددن نقل صحیح الاسناد درکه حکومتران خطهٔ خراسان اولان حسین بیقرا که اتفاق عقلا اوزره نزهت آباد کشورینی احتفال اهل هنر ایله رشك بیت معمور وزمان سلطنتنده ماتم سرای عالم سور ایتمش ایدی بهرهٔ معرفتدن بی وانه اولان هر فرومایه یی خدمت کتابتده استخدام وهر بدتبار سفله کاردعوای تفوق واستقدام ایتمیوب گویا وصیت نوشروان که هر لفظو عبارتندن جوی حکمتده جوی رواندر پیش نهادی وشاهراه انتباهه هادی اولمشیدی .

لله درنوشروان من رجل * ماكان اعرفه بالدون والسفل
نهاهم ان يسمو بعده قلما * وان يذل بنو الاحرار بالعمل

فضلای عجمدن بر شاعر بديع رقم بو قطعه‌نك رداء عربانه‌سن ديباء عجمانه‌يه تبديل وزيور ترجمه ايله تمجيد وتبجيل ايلمش

(نوشيروان كه طنطنهٔ صيت عدل او)
(تا باشد اين جهان همه جاداستان بود)

(هركز روانداشت كه بداصل وسفله‌را)
(در هيچ كشورى قلم اندر بنان بود)

طلاب معارف وآدابدن برى خوش نويسلكه رغبت وميل رتبهٔ كتابت ايله طريق امتحان وازمونه بو وجهله رهنمون اولورلر ايمش كه بر مجلس خاص ونادئ كثير الخواصده امر اختيارى تقديم وتسليف وتاريخ وصافدن بر صفحه‌نك قرائتنى تكليف ايدرلر ايمش * شود معلوم كارهركسى چون وقت كار آيد * اكر وصف تركيبى واضافتلرينى قرائت بى رويتده صوابى اكثر ايسه تسليم قلم كتابت ايله تربيه وترشيح ووشاح بروسماح ايله توشيح ايدوب والاخطاسى اغلب واوفر ايسه جارحهٔ رد وخيبت ايله تجريح ومضيق حرمانده تحريج اولنور ايمش

* طغراكش پرنيان نامه * اين رشحه برون دهد زخامه * كه منشئ فريد عبدالله مرواريدكه ديار ايرانده منشئ ديوان فهمى آماجكاه اصابت معنايه نافذ اولوب تسنن ايله مشهور ورق ورق حسن عقيده‌سي منشور ايدي حاكم اردبيل
(شاه)

شاه اسماعیل که سفك دماء مسلمینده حجاج وشطریج ستمده لجاجده لجلاج ایدی ملك خراسانه وجه آسان اوزره مالك وسوقه ولشکر بنی هالك اولوب مروارید کبی بر صاب حیثیتك افنا واضاعتنه ناراضی اما کاه و بیکاه ملاحظهٔ سنیتی قتلنی متقاضی ایدر بو اثناده حکام ماوراء النهر وهنود دن بر داو ربسیار جنوده برنامهٔ مختصر انشاسنده استعجال ومروارید دخی بی مسوده برنامهٔ دلکشا ارتجال ایدوب موقف عرضده بین الخوف والرجا منتصب وپا برجا اولدی بین السطور شاهد ومنظور اولان فرجات بدنمون اندازه دن افزون اولمغله شاه بی کرم بهانه جو وتوقد لهب غضب ایله تند خو اولدقده مروارید روی سخنی توریدایدوب دیدیکه مشتاب بر قتل من که در دسب توام اکر ارادهٔ شاه جم نظیر تعلق پذیر اولورسه بین السطور برر سطر براعت ظهور الحاق والصاق ونقد انتظامی سوق سوق کلامده انفاد وانفاق ایتمکله وصمت فرجه مندفع وهجنهٔ فراخی اسطر مرتفع اولور بو مدعای بدیع حضار مجلس رفیعی اعجاب واثبات دعوایی ایجاب ایتمکین فی الحال زانوی ادب اوزره جاثم واظهار هنره جازم اولوب ضمائم سطور ملحقه یه بر وجهله حسن انتظام ومزید ربط والتئام ویردی که سطور نامه یکلخت وهمواره کمال اقتدار منشی واضح وبدیدار اولدی هکذا هکذا والا فلا لا .

قصهٔ مشروحه یه مشاکل ونظیر بر نادرهٔ غرابت پذیر دخی مرزبوم دیار رومده ظاهر وباهر اولمشدر وارکان

دولت عثمانیان میانـنده وقوع وشیوع بولمشدر ۰
اول مجملك مفصلی واول قضیه‌نك محصلی بودر كه فاتح مصر وشام وقاهر اعراب واعجـام اولان سلطان سـلیم خان زماننده موقع دیوان ومتكای طغراده صاحب عنوان اولان نائل علم وهبی ومكتسبی تاجزاده جعفر چلبی كه دولت مدیدهٔ عثمانیده انك كبی منقطع القرین بر موقع سحر افرین كلامشدر سفر چالدرانده كه علم عالمگیر عثمانیـان خافظك ونبهرهٔ طالع رفضهٔ بدكار بازار ادبارده نافق اولمشیدی سلطان مصره انشا ایلدیكی عربی فتح نامـهٔ معجز علامه رشكین سـاز حریری وعلامه اولوب جزالت اداسندن مصاقـع عرب عربا ابكم ودمبسته وشیشهٔ اندیشهٔ مبارات ومجار اتلری شكسته اولمش ایدی ونیجه سور مفصله یی علی الترتیب بعض مكاتیبنده اقتباس وحوراء عبارته سـندس فصاحت واستبرق بلاغت البـاس ایتمكله طرز انشـاده اثبات قدرت وتوان وجواری منشأتنی لجهٔ بی ساحل اعجازه روان ایلمشدر
سلطان سـلیم قهارك دیدن وكرداری بو وجهله جریان واستقرار بولمش ایدی كه اقطار ممالك وامصارده بر صاحب ناموس ونامه قصد ارسـال نامه ایلسـه طغرانویس دیوانی كاینا من كان خلعت دعوت ایله سرفراز وفرمان انشاء نامه ایله مكنون ضمیرینی ابراز ایدوب بر هفته تمهیل وتنفیس وامهال ایله اول امر صعب المنالی تسهیل ایدر ایدی ۰ حكمت حدا واقتضای (ما ننسخ من آیة او ننسها) اسو داد انشایی انسا ایدوب بعد مضی الاسبوع اول كاربی شروع ایچون تكرار

(شرف)

شرف دعوت ایله بیت درونی معمور وقرأت سواد نامه ایله مأمور اولدی • منشیٔ سالف البیان بیم جان ایله کف نا امدینه بر کاغد سفیدآلوب ورق نانوشته‌دن عرض خواهش و نیاز وظهر قلب غیب شناسدن انشاء نامهٔ بلاغت اساسه آغاز ایلدی وبی تلجلج وتلعثم وبی همهمه وتغمغم برنامهٔ سحرادا اختراع وابداع ایلدی که لفظ معجز نشانه ثانیٔ کلام کلیم ومعانیٔ حکمت بیانی دلنشین طبع سلیم اولدی • ❊ چنین کنند شکر فان چو کرد بایدکار ❊

موشکافان سحر کاره منکشف واشکار در که بو ایکی نادرهٔ رقیقة المباینك ثانیسی ابدع واغرب واولندن صدبار ادق واعجبدر زیرا پاکیزه کوی عجمك حسن صنیعی بر کلام مجملی مفصل اوزره ایراد در اما نازك نهاد رومك کار منیعی برشیٔ معدومی انشا وایجاد در

❊ ببین تفات ره ازکجاست تا بکجا ❊ بوفقیر مبادیٔ عهد صبادن فن انشایه مولع ومنهوم ودلائل اعجاز وجه ایجاز ایله محنوط ومفهوم اولوب سلم رفیع توقیعه زمان اعتلاده واول خدمتکم منفعته هنکام ابتلاده بعض صور نامه که شاه اعجام فتنه انجامه جانب سلطنت وطرف وکلاء دولتدن کتب وتمیق ولالیٔ عبارات سدل استعارانده نظم وتنسیق اولنمش ایدی وقسم اخوانیاتدن بعض مکاتیب خلت سمات که کاه وبیکاه اصحاب فضل ودانشه سمت کذارش بولمشیدی

(نیست عیال کسی طبع رهی درسخن)

(نقد ضمیرش ببین برمحك امتحان)

نه آنکه خرزات الفاظ بی طایلی قبوله قابل اوله (فکیف یلحق

بالشاؤ وضایع بضایع) بلکه خلصان مخلصانك نوع استحسانلری ترغیب وتشویق وحکم انداز قضاء سهم الغیب توفیق تفویق ایتمکین شکسته بسته اوکلمات خو درسته ترتیب واملا وقلزم بیکران بیانده جریان ایلین سفاین اوراق بلا دفاین ایله نامور ومسمی قلندی

لیس الفتا بفتالا یستضاء به ❋ ولا یکون له فی الارض اثار

معلوم کرام ناس ونموده متعینان روشناس اوله که هر مؤلفك شیوع اشتهاری بر بلند همتك حسن قبول ورغبته منوطوهر مؤلفك تمیز واعتباری بر صاحب صولتك مزید ترشیح وتربیتنه وابسته ومربوطدر

هنر هر کجا یافت قدری تمام ❋ بدولت خدایی بر آورد نام

نیجه فاضل ومتطلع زمزم فضائل جه‌دن متضلع ایکن بر مربی خاتم کرمه مصادف وبرفارس میدان احسانه مرادف اولمغله

(ای دریغا نیست معشوقی سزاوار غزل)

(وی دریغا نیست مخدومی سزاوار مدیح)

فریاد بی‌سودی ملاصق چرخ کبود اولوب اثار قلام پسندیده کلامی دست خوش ایدی شبا ومنظومی پراکنده ومنثوری هبا اولمشدر (لا یکمل الحسن الا بعد تحسین) خصوصا اخوان آخر زمان که نهاد غبطه رسانلرینه آفت ظرافت غالب وعدم اختیار عنان اختیارلرینی سالب اولوب مأثر معاصرینی انواع قدح وتهجین ایله منع مجرد واهل فضلك قول فصلنی اعتراض بی اصل ایله رد ایدرلر

(اکل)

اكل خليل هكذا غير منصف ❋ وكل زمان بالكرام بخيل

لاجرم اول مقوله ستم ظريف حريفلردن كه كالبديدلرى ديدان حسد ايله مدود وكاشانهٔ دل رشك آينلرى جناب تناقس عصر يين ايله پردود اولمشدر · اغماض وتحامى ورد وقبول مقلدانه لرندن تصامم وتعامى اولنوب زمان استقبالده كلهجك اهل دانش وكاله حصهٔ غائب وخواص آينده كان بلكه محرمان مهدئ آخر زمانه غايبانه اعداد رغائب قلنمشدر

❋ واذا الفتى لاقى المنون وجدته ❋ لولا الثناء كانه لم يخلق ❋

جاى رجا وتوكفده مداكف اولنور كه خامهٔ سحر كارك رقص تا هموارى ايقاع زمانك قصور نقصانه محمول وپوزش فقد مرام عند الكرام مقبول اولمغله بو صحائف منشأتك مابه الذاتى مرموق ومنظور وعوارئ وصمت عوارى پوشيده ومستور اوله

(من اين طور نادر كه آراستم)
(نه احسان نه تحسين زكس خواستم)
(رود يكسران سير چرخ كهن)
(ولى تاجهانست ماننده سخن)

چونكه آينده كان بى غرض كعبهٔ انصافه روبراه ومصداق فرمودهٔ (تسمع بالمعيدى خير من ان تراه) اولمشلردر بر ... زره سانك حقارت شانه باقيوب زمان جاهليت جهلادة كرفتار

(صحبت)

صحبت جهلا اولان غریب دیار هنر نیم نکاه نوازش اثر ایله نظر یافته وغایبانه قبر مندرس صاحب فسانه‌یه نور آفتاب دعا تافته اوله

بو فقیر چونکه کندو عجز وقصورمه اعتراف وکلستان بیاندن ثمار اعتذاری اجتنا واختراف اوزره‌یم مکارم اخلاق کباره خلیق وسزاوار بودر که (العفو عن المقر لاعن المصر) فحواسی اوزره حلیهٔ اصلاح منطقده ابن سکیت ومضمار کمیت بضاعتده راجل وبی کمیت اولان محتاج صفح وعطانك ذلت وخطاسندن اغضا وحسن محامحه ولطف مسامحه ایله ارضا بیوره‌لر

(ای کلوب دنیایه بزدن صکره سیران ایلین)
(سحر طبع موشکافی خلق حیران ایلین)
(غائبانه بر دعاء خیردر انجق همان)
(عالم برزخده کی ارواحی شادان ایلین)

﴿ تبصرهٔ عاكف پاشا ﴾

اصحاب عبرت وخبرته نمایان اولدیغی وجهله بو عالم كون وفساد ده تصاریف زمان یعنی وسائل واسباب این وآن ایله رونمای ظهور اولان صور تماثیل حوادث یومیه ووقایع كونیه‌نك اغرب واعظمی مزایای جامعیت دوایه‌ده هویدا وبعض كره اقتضای استعداد وقت مقت ایله بر مادهٔ جزئیه‌دن نیجه نتایج وخیمه متولد وپیدا اوله كلدیكی مسلم اولمغله بو قبیلدن اوله‌رق اشبو ایكی یوز اللی ایكی سنه سی ماه محرمنده واثنای سور ختان همایونده عهدهٔ مأموریتنده بولنان امور خارجیه نظارتنه متعلقاً وقوعبولان بر قضیه دعوای دیانت وصفیر صداقت ایله طنین انداز مسامع دولت اوله‌رق صاغلقله اولمسون امور ملكیه ناظری اوله‌رق پرتو پاشانك همت بدكارانه‌سیله كسر شوكت اسلامیه وهتك ناموس سلطنت سنیه‌یی موجب برصورت غریبهٔ غیر مسبوقه‌یه منقلب اولمقدن‌ناشی اربابنه باعث اعتبار اولمق ویكرمی اوچ سنه دنبرو باب عالیده بولندیغمدن معلومات صحیحه اوله‌رق بو مناسبتله بالاقتضا پاشای مرقومك علی طریق الاجمال درج اولنان بعض احوال وافعالنه بزدن صكره كلان خیر خواهان دولت وغیرتكشان دین وملت بالاطلاع خیروشردن قنغیسیله تذكیری مناسب ایسه اویله یاد ایتمك اوزره كیفیت حال حارجدن بیغرضانه وبیطرفانه قلمه النور كیبجه علی وقوعها ثبت صحیفهٔ املا قلنه‌رق تبصره اسمیله توسیم وبر مقدمه وایكی مبحثه تقسیم اولنمغله مقدمه قضیهٔ اتی الذكرك ظهوروندن عزل

﴿ وانفصالمله ﴾

وانفصالمه دکین وقوعاتی مبیندر شویله که ماه مذکوردن برقاچ ای اول قاضی کویی اهالیسی فرنکلرك اولر استیجاریله اوراده تمکن وتکثرلرندن وانسلاب امن وراحتلرندن طولایی دفع ورفعلرینی باعرضحال استدعا ایتمش اولدقلرینه بناء اسکدار محافظلغی عهده‌لرنده بولنان قبودان پاشا وکیلی مشیر پاشا حضرتلری بونلری بك‌اوغلی طرفلری کبی مناسب محله قالدیرمق اوزره فرمان عالی صدوریله اکثریسی قالدیریلوب انکلتره‌لو چورچیل نام خبیث اوچ آی مهلت المق حسبیله هنوز اورادن کیتمامش اولدیغندن برکون بن ساحلخانه‌مده اوطوررکن مشیر مشار الیهك اسکدارده محافظه وکیلی اولان کتخداسی طرفندن برقواص کلوب قاضی کوینده دفترخانه کتبه‌سندن نجاتی افندینك صبی اوغلی عادت اطفال اوزره قریهٔ مذکوره کنارنده قوزی اوتلادرکن مرسوم چورچیل صبیٔ مرقومك یدکنده که قوزی‌یه صاچمه طولی تفنکنی اتوب چوجغی سکز یرندن یاره‌لمش وجراح معاینه‌سیله جروح وقروحی کشف اولنمش اولدیغنی مخبر اسکدار قاضیسنك برقطعه اعلامنی اعطا و مرسومك دخی اخذ وکرفت اولنه‌رق باب عالی طرفنه کوندرلدیکنی افاده وانبا ایتمکله خبیث مرسوم بیاغی چاپقین مقوله‌سندن اولوب مقدمه‌لرده دخی قریهٔ مذکوره زقاقلرنده شوراده بوراده تفنك انداختیله بعض حیوانات اوروب اولدیرمش و برایکی کره نسوان وصبیان راست کلورکن حفظ خداده بولنوب حتی اهالیٔ قریه‌نك سالف الذکر شکایتی بومثللو شیلردن اقتضا ایدرك کندوسی

كويا تفنكى يلديرجنه اتدم ديمش ايسه‌ده قيون قوزى اوتلايان
وچوجق اوينايان محلده يلديرجن اولمق احتمالى اولمديغندن
غيرى نظام اوزره مستأمنانه ويريلان آو تذكره‌لرينك وقتى
دخى منقضى اولمش اولديغندن ولو قوزى‌يه اتمسه بيله محل
وموسم صيدك غيريده بويله بى محابا تفنك اته‌رك اهل اسلام
اولادينى ضرب وجرح ايلسيله فى الحقيقه متهم وپوليچيا تعبير
اولنان نظامات بلده‌نك رعايت ووقايتى هر دولتده مهم وملتزم
اولوب بو مقوله‌لرك حقلرنده تخفيف مؤاخذه دها زياده
ادبسزلكلر وقوعيله اخلال اسايشه سبب وعلت واجنبيلرك
خشنودى وسربستيلرى ضمننده كندى خلقمزك رنجش
وآزارى مخالف اطوار حكمت وحكومت اوله‌جغى دركار
ومرسومك قباحتنه كوره برقاج كون طمرقده شويله‌جه
مسافرتى برشى ديمك اولميه‌جغى بديدار اوله‌جغنه مبنى
لاجل التأديب ترسانهٔ عامره‌ده حبس اولنمق اوزره مشير
مشار اليه طرفنه كونديلوب متعاقباً انكلتره كوچك ترجمانى
پيزانى ورود ايله باب عاليده محبوسمزى ايلچى بك استيور
ديمك انك بيوك قباحتى اولديغندن بن شمدى ترسانه‌يه
كوندردم ابتدا وارسن ايلچى بكه بنم طرفمدن سؤال ايله كه
انكليزلر بورايه تجارت ايچونمى كليور يوقسه صيد وشكار
ايتمكه وآدم اورمغه‌مى كليورلر جوابيله اعاده قلنمش وبونى
متعاقب باش ترجمانى قورقو پيزانى كلوب استديكنده اعلام
مذكوز اوقوتديريله رق چوجغك افاقت بولوب بولميه‌جغى
معلوم اولمقسزين مرسومك دفعةً صاليويرلميه‌جكى افاده
(اولندقده)

اولنذقده و اقعا قباحتی وار ایسه‌ده بن کندوسنی طمرقسده
کوردم ضابطان عسکری طرفندن خیلیجه دوکلمش اولمغله
اوچوجغك حالی نوجهله اولور ایسه حکم شرعیسنه راضییز دیو
تعهدو الحاح ایلدیکندن اثو ابجیز محمد اغا یانـنه ترفیق اولنه‌رق
چورچیلك دو کلدیکندن خبرم یوغیدی ترجمان شویله‌سویله‌یور
اقتضای شرعیسی صکره اجرا اولنمق اوزره شمدیلك تسلیم
ایتسونلر دیو مشار الیه طرفنه کوندریلوب متوالیاً کوچك
پیزانی یه کله‌رك سؤالکزی ایلچی بکه تبلیغ ایلدم چورچیلك
قصور وقباحتـنی اعتراف ایله برابر صالیور لمسنی رجا ایدر
دیمکله کندیدن اولجه باش ترجمانی پیزانی کلوب یانـنه ادم
ترفیقیله ترسانه یه کوندرلدیکی بالاخبار ممنوناً عودت ایتمشیدی ،
بو وجهله مرسومك ترسـانه‌یه ارسالندن تخمیناً ایکی ساعت
کچمکسزین تخلیهٔ سبیلنه موافقت اولنه‌رق مشار الیه‌دخی
اول صالیویرلمسنی امر ایتمشیکن صکـره‌دن نه مطالعه‌یه
مبنی ایسه افندیدن تذکـره اولمدقجه صالیویرمام دیمش
اولدقلرندن اول وقت ترجـان مرسـوم بزم آدمی وار
افندیکه بویله خبر ویر دیو کوندرمش اولسـه تذکره دخی
یازیله‌جغی درکار ایکن مرسومی قورتاره مامسی باش ترجانجه
کوجنه کلدیکندن ویاخود مطلق خیانتندن سن بنی بوراده
بکله بن بك اوغلنه کیدوب کله‌یم دیو آدمزی ترسانه‌ده براغوب
کندوسی صکره‌دن تحصیل وقوف واطلاع ایلدیکم وجهله
بك اوغلنده بعض انکلیز بازرکانلریله مذاکره وفسـار لیلرك
شعلهٔ جوالهٔ الفتنی استغنا کی کافریله ایقاد فتیلهٔ مخابره‌برله

زبانهٔ تحریك واغوا اولان شرارهٔ رأی وتدبیرینی ایلچیسنه
بیلدیردیکندن صکره اخشامه یقین بن ترجمه اوطه‌سی کتبه‌سندن
خالص افندیله اوطوررکن چیقه‌ كلوب مشار الیهك تذکره
استدیکنه دائر حرف سویلمکسزین قپودن کیرر کیرمز بز
اسپانیالیمیز بورتکزلیمیز آدمزی دوکرسکز حبس ایدرسیکز
استدیکمز وقتده ویرمز سیکز دیه‌رك یایغره تصدی اتمکله
مشار الیهك مرسومی صالویرمدیکی اکلاشلدیغندن آدمکز
عرض وادبیله کزرکن دوکیلوب حبس اولنمش دکل آحقنده که
اعلامی کیندك اوقیوب قباحتنده واقف اولدیردیمز بی باك
وبی پروا اعلام شرعی حقنده زبان دراز اولدیغی هرزه
وهذیان کافرانه‌سی یك اغریمه کتمکله بو نصل ادبسزلکدر
سن دلی اولمشسك سنك ایله صحبت جائز دکل وارزه‌یه کیدرسك
کیت دیو عنف وآزاریمه تردیفاً مومی الیه خالص افندی (دروا د
ژانس) یعنی حقوق ملل نامیله بیلنورنده معروف ومعتبر اولان
کتاب افرنجیدن سوزاجه‌رق بعض مرتبه مباحثه‌یه مبادرت اتمش
ایسه‌ده جونکه اوروپاده بزی ملل متمدنه‌دن عد اتمدکلرندن
ترجمان مرسوم او سوزه کوره دکلدر جوابیله سویلنه‌رك
بقیلوب کیتدی ·
وایرتسی کونی صباحلین کلوب ایلچی بك سزکله مخابرهٔ
رسمیه‌یی قطع ایلدیکنی مشعر تقریر کوندردی دیو یانمه
برکاغد براقه‌رق بوصورت نقش دیکر اولوب بونك
اوزرینه ترجمان ایله محاوره عبث اوله جغندن ارتق
دولتجه اقتضاسنه باقلمق اوزره بری طرفدن فقط کندوسی
بیلور دینله رك اولوجهله عودت ایتدیکندن صکره تقریر مذکور
(آچلدقده)

آچلدقده ترجمه‌سی برابر بولنمغین مألنده کویا مرسوملک حبسیله
نقض عهد ایتمش اولدیغمزدن بحثله قطع مخابره ایلدیکی مندرج
اولمقدن ناشی صورت حالی مشیر مشار الیهه یازوب بعده
محل سور همایون اولان کاغدخانه‌یه عزیمتله طوغری ملکیه مخزبنک
خیمه‌سنه واردم · استغناکی ایله تنهاجه طرح مینای صحبت
ایدرلر ایمش بعد العقود قضیه‌نك اولندن باشلنه‌رق نهایت
بو نصوبنی شویله برمناسبتسزلك ایتمش و بو ماده‌نك بو درجه‌یه
تحملی اولمیوب نقض عهد لقردیسی ایسه بالکلیه باهر البطلان
اولدیغندن غیری یك صیق طوتسه مثلا یکرمی ساعته قدر شویله
اولمز ایسه مخابره‌یی کسرم دیو برنسنه تکلیف ایتمکسزین
طامدن دوشر کبی بردنبره بویله تقریر کوندرمسی عادتدن خارج
واصول سفارته منافی بر وضع غریب ایسه‌ده مادامکه تهور
و تعجیل ایله ایشی بو مرتبه‌یه کتورمش اولدیغندن ضروری
بر ترضیه لازم کلمکین بجه کتمك اوزره اولان فریق پاشانك
رتبه‌سی و اوستریا دولتنه بیوك ایلچیلك مأموریتی بو نصوبینك
رتبهٔ سفارتنه کوره ازکلیه جکندن لاجل الترضیه سفارتخانه‌سنه
ارسالی خصوصی خاکپای عالیدن بالاستیذان اولوجهله
بو نصوبنی‌یه اخبار و ارسال اولنه‌رق رسم ترضیه‌نك اجراسندن
صکره سفرایه ضیافت سنیه کونی کندیسی خیمه کزه مدعو
اولدیغندن اول کون بن دخی کورشورم لقردی بتردیو افاده
ایلدیکمده مکر بو نصوبنی استغناکینك تعلیمیله مقام صدارته
و طرف سرعسکری‌یه و ملکیه پاشاسنه دخی بشقه بشقه تقریرلر
کوندرمش و بنم ورودمدن اول رکاب همایونه عرض ایله

چورچیلك تخلیهٔ سبیلنه ارادهٔ سنیه تحصیل اولنمش اولدیغندن
پاشای مزبور ترجمان وایلچینك اوضاعندن قطعا متأثر ومنفعل
اولمقسزین بنم افاداتمه مقابل فریق صنق بونی حکایه ایدرك
نعل بازگونه طورنده پاشالرمزك حالی عجایب مشیر پاشا بر تذکره
گوندرمش اسکدار محافظه سنده که کتخدامی بو ماده ایچون
عزل ایده جك اولورسه گز بنی تکدیر ایتمش اولورسگز دیه رك
صانکه بز کتخداسنك عزلنی استیورز گبی سوزلر یازه یور
جانم صیقلدی بویله شیده تهالك اقتضا ایتمز شمدی فریق پاشا
گوندرلمك لازمکلسه انکلتره ایلچیسی دعوته کلمه جك ایمش
فریق پاشایی گوندروب یلواره رق گتورمشلر دیو حوادث
وحقارتی موجب اولور بونصو بنی بورایه کلدیککده لسانی
اکلاشیلوب اکا گوره مذاکره ایدرز بالکه هیچ ترضیه یه حاجت
قالمز دیمکله ایلچیٔ مرسومك طرز وطورینه وبتخصیص نقض
عهد ادعاسنه نظراً اول باول بونکله بر مکالمه اقتضا ایدوب
بودخی بئله قطع مخابره یی اعلان ایتمسی جهتیله بکا گوره ممکن
اوله میه جغی مثلاو مقام صدارت وسر عسکرینك دخی ایشی
اولمدیغندن مصلحتی دولتجه التزام حصراً وقصراً کندینه
دوشه جکندن مرسومی ساحلخانه سنه ویاخود چادرینه دعوتله
پشین نقض عهد لقردیسی اوزرینه مثلا عهود وشروطك
عقد و فسخی انجق دولتلرك یدنده اولوب یوقسه بنفسه بر مأمورك
قول وفعلیله اوله میه جغنه وحتی بن بالفرض نقض عهد ایتدم
سوزینی تلفظ بیله ایتمش اولسم دولتجه ورسماً سویلیورم دیسم
ینه قبل التصدیق حکمی ثابت اولمیه جغی بدیدار ایکن بونصل

(بیهوده)

بیهوده لقردی اولدیغنه دائر منسروجه اجوبهٔ مسکته وچورچیلك تهمت واقعه‌سنده و بو قباحته مشیر پاشانك مهلتیله زیر اداره‌سنده اولان محلده متجاسر اولمش اولدیغنه مبنی بکا کوره ایکی ساعت و مشیر پاشایه کوره ضابطیجه ایکی کون ترسانه‌ده حبسندن بو مرتبه شکایت و ادعاسنه مقارن اولمدیغنی مشعر مدافعهٔ ملزمه ایله مرسومك دعواسنی ابطال ایدرك نهایت بر ترضیهٔ مناسبه‌یه قرار ویرمسی واجبه‌دن ایکن بو صورتلرك برینی خاطر و خیالنه کتورمدیکندن ماعدا اضیافنك دها بر قاچ کون میدانی اولوب بو مثللو موادك ایسه اوزادقجه تشنجی مجرب و ایلچی مرسوم حق و ناحق هرنه ایسه خارج ازعادت تقاریر متعدده ایله اعلان شکایت ایلدکدنصکره سفرایه قارشو بلا ترضیه دعواسندن تنزل ایده‌میه‌جکی معلوم ومع هذا روسیه ایلچیسی دخی برابر مدعو اولدیغندن بینلرنده اولان منافسهٔ خفیه اقتضاسنجه انك یاننده بو صحبته کیرشمیه‌جکی وبالفرض کیرشدیکی صورتده دخی البته روی ملایمت کوسترمیه‌جکی مجزوم ایکن مصلحتی بویله ایلرویه آتمسندن واستغنا کیله برون برونه صحبت خفیه‌ده بولدیغمدن وعلی الخصوص کلمات حکمیهٔ حضرت مرتضویدن کرم الله وجهه ورضی الله تعالی عنه (ما اضمر احد شیئا الا ظهر فی فلتات لسانه وصفحات وجهه) مصداقنجه ناصیهٔ حال ولایحهٔ قیل وقالندن سوء نیت ونفاق ضمیرینی اکلادم . لکن اوکونلرده که ماه ماتمده حسب القدر فرقت ثمرهٔ فواد ایله دمصاب ومتألم اولدیغمدن بو معامله دخی طبیعته ایراث کلال وملال ایتمکله

سز بيلورسكز جوابيله قالقوب چادرمه كلدم وايرتسى كونى
استفنا كينك بونصوبنى يى چرالمقده اولديغنه دائر بعض اخبارات
محرمانه وقوعنه مبنى بكلكجى وكيلى صارم افندى يى كتوردوب
انكله بو خبرى كنديسنه بيلديرديكمده استفنا كينك فسادندن
تجاهل ايله تسكيننى بنه كندوسنه حواله ايدهلم وبونصوبنى يى
اسكات ايدهمز ايسهك شو كتاب افندمز حضرتلرى استفنا كى
بك شو قدرجه ايشى كورهمديديو للوسوزلرله غيرت ويرهلم
ديو رأى ايتمش وعنايت ايدرلرجوابيله افندئ مومى اليه تكرار
كندوسنه كوندرلمش ايسهده مرسومه بو واديده حرف واحد
سويلديكنى فسادينك ارتوب اكسلمامسندن وحين ملاقاتده
كنديسنك دخى اصلا صحبتنى اچيق استمامسندن استدلال ايتدم ٠
وبركون صكره پيرانى كنديسنى كوروب انكلتره دولتى دولت
عليه نك التنى اوستنه كتوره جكدر ديو اغزينه كلان هذيانه
متجاسر اولديغنده اولوقت بارى استفنا كى يى بونصوبنى يه ارسال
ايله وقت سفرواثناى خصومتده بيله قاله النه ميان بويله مقالات
مكروهه نك تفوهنه ترجمانك تصديسى كنديلكندن ايسه
نه جسارتدر يوق اكر ايلچى بكك امريله ايسه نصل لساندر
بزده بونك ترضيه سنى استرز كبى ديريجه سوزلرله بياغى ايلچى
وترجمانى صوچلندرمق ممكن ايكن مرام ومقصود بشقه اولديغندن
فقط ترجمانه سز دولت عليه يى كيازه مى ظن ايديورسكز ديو
يوان يوان برايكى لقردى سويلديكنى بنه كنديسندن ديكلدم ٠
بعده ضيافت سنيه كونى فرانسه ايلچيسى امرال روسن ايله
اوستريا ايلچيسى بارون استرمر بزم چادره مسافر اولمغله

بعدالطعام که اقشامدن صکره جه استغناکی یانمه کلوب ملکیه ناظرینك چادرینی تشریف ایدرلك مسافرلریکزله نصل کچندیکز یوللو صحبتله بونصوبنی یه دخی بر آشنالق ایتمکز مناسب اوله جغندن ملکیه ناظرینه دانشدم وار سویله کلورلر ایسه کندولری بیلور دیورلر بیورك کیده لم دیمکله بونصوبنی ضیافت سنیه یه مدعواً کلمش مسافرمز بولندیغندن کندینك ایتدیکی حرمتسزلکه باقیوب بورعایت وتنزلی بن اختیار ایدرم لکن شاید آشنالغمی آلمیه جق ویوزینی چوریه جك اولور ایسه بر وجهله تحمل ایده میوب البته براغر لقردی سویلرم صکره دها فنا اولور اکر اویله ایتمیه جکنه تعهد ایدرسك کیده یم دینلدکده ایتامك کرکدر دیمش ایسه ده بنی قویلشدرمك استدیکمدن بز بو صحبتده ایکن ایلچیء مومی الیهما قالقوب وارهلم ملکیه ناظرینه ومسافرلرینه ویزیته ایدهلم دیملریله بنده برابر کیده یم دیدیکمده امرال روسن چادرك اورته یرنده توقف ایله بونصوبنی طرفندن بربد معامله اولنمیه جغی معلوم اولوب اولمدیغنی سؤال ایتمکله استفناکینك یوزینه باقدم • بونصوبنیدن بوتربیه سزلکی بن مأمول ایتم سز نیچون بویله سویلیورسکز دیو فرانسزجه امرال روسنه جواب قیدنده اولمش ایسه ده کرك روسن وکرك اسان ترکی یه آشنا اولان بارون استرمر ایکیسی بردن بومادهده یولسزلق ورعایتسزلك بتون بونصوبنی طرفندن اولمش ایکن بووجهله تنزله افندینك نه احتیاجی وار بونصوبنینك طوتدیغی مسلکه نظرا بوخصوصده دخی بر رابطه سزلق

ایتمسی مستبعد اولمدیغندن افندینك ناموس واعتبارینی وقایهٔ
برابر کیتمسی بزه مناسب ومستحسن کورمیز پشین بزواروب
استمزاج ایده‌لمده اکر بدلك ایتمیه‌جکنی اکلارسق خبر کوندریرز
اولوقت کلوب کورشسون یوق اگر حسن معامله ایده‌جکنی
سن اوزریکه آلورسك او بشقه دیدکلرنده طرف دولتعلیه‌دن
بجده مصلحت کذار اولوب سور همایونه مدعوا درسعادته
کلمش اولان ماوریانی حاضر بالمجلس اوله‌رق اولدخی ایلچی
مومی الیهمانك سوزینی تصدیق ایلدیکنه واستفناکی قطعیجه تعهد
ایله اوزریمه الهم دیدیکنه مبنی توقف ایتدم انلر کتدیلر
استفناکی بجله ایلچیلردن اول ملکیه ناظرینك خیمه‌سنه
کیتمکله غالبا بنه برخباثت ایتمك کرك که ایلچی مومی الیهما
واررکن بونصوبنی خیمه‌نك اوکنه جیقوب بونلره اباقده
خفیفجه براشنالقدن صکره تکرار چادره کیرمکسزین صنایع
ناریه تماشاسنه دخی باقیه‌رق همان اورادن صاوشوب کیتمش
اولمغله بوطوتمه کوره بن برابر بولنمش اولسه‌م بلکه ایلچی
مومی الیهمایه دخی اشنالق ایتمکسزین براقوب کیده‌جك وکافر
استفناکی بنی انك اباغنه کوتوروب محقر ایده‌جك ایمش . قاتله‌اه
اشته ملکیه نوازانك عطسهٔ وعد کمون ایله سعال مذاکرهٔ
مصلحتی تعلیق ایتمش اولدیغی ضیافت کونی قبل الطعام
صدر هیچ صحبته منصب اولمیوب طعامدنصکره دخی حال بو منوال
اوزره اولمغله یوم مذکور دخی بویله‌جه کچوب کتدی .
بوارالقده بونصوبنینك التماسنه مبنی چورچیلك ضابطان
عسکری طرفندن ضرب وتکدیری قضیه‌سندن بحثله مستأمنان

(حقنده)

حقنده بو مثللو معامله نك منع و دفعی طلبیله فرانسه و روسیه
و اوستریا و پروسیا ایلچیلری جانبندن تقاریر رسمیه تقدیم
اولنمش ایسه ده بوندن مرادلری نظارت امور خارجیه دن
شکایت دیمك اولمدیغنی مشعر بعضیسنك مکتوب مخصوصی
و بعضیسنك دخی باش ترجمانلر ینه تعلیماتلری اولدیغندن
غیری بو نصوبینك حرکتنی مجموع سفرا تعییب و تزییف
و خصوصا بمله مشیر پاشانك عزل و تبدیلنز ادعاسنده اولمسی
ایسه بتون بتون تقبیح و تهجین ایله مرسومك بو وضعنه
کندی دولتی دخی راضی اولمق دکل بلکه انفعال ایده جکنی
کراراً و مراراً و علناً و صریحاً افاده و بیان ایلدکلر ینه
و علی الخصوص انکلتره دولتیله متفق اولان فرانسه دولتنك
بیوك ایلچیسی جمله دن زیاده دعواجی اولدیغنه مبنی بو نصوبینك
قوللاندیغی لسانه اصلا سامعه دار اعتبار اولمق اقتضا
ایتمیه جکی کون کبی آشکار ایکن چونکه بو ماده دانشقلی دوکش
اولدیغندن مشیر پاشا ایله ایکیمزك حقنده بعض سوء تعبیرات
کستاخانه یی و کویا دولتی طرفندن کله جك مأموریت ایله
رسماً تکلیف ایتمکه حاجت قالمقسزین عزلمزه مساعده بیورلمز ایسه
دولت علیه کندیسنی مقاسمه مخاطره سنه القا ایتمش اوله جغنه
دائر یاوه کویانه برطاقم ترهاتی متضمن بو نصوبنی طرفندن
ویریلان تعلیمنامه نك ترجمه سنی پیرانی کتوروب ملکیه
پاشاسنه اعطا ایلدیکنده تلقی بالقبول ایدرك کیفیتی بنمله
مذاکره ایتمك دکل ترجمه یی بیله کوسترمکسزین درحال مابین
همایون کتبه سندن دامادی وصاف افندی وساطتیله خاکپای

همايون شاهانه‌يه عرض وتقديم ايتمشيدى . مأمولى كبى جواب عالى‌يه ظفر ياب اوله مديغندن ضرورى ميدانه چيقاروب لكن برى برينه مناقض واشاغيسى يوقاريسنه اويمز اقاويل باطله ايله مشحون تعليمنامه‌لرك اردى اره‌سى كسلميه‌رك هر كون بر دانه‌سى كلوب عرض اولنمقده وبعضيسى كوريلوب بعضيسندن هيچ خبرم اولمامقده اولديغى حالده عم مظهر افندى مرحومك نصيحتى اوزره بزينه دوه يوريشمندن ايرلميه‌رق باب عاليدن بونصوبينك سالف الذكر قطع مخابره تقريرينه جواباً چورچيلى ضرب ايدن يوز باشينك تأديبندن ماعدا بوخصوص ايچون بر ترضيهٔ مناسبه‌يه دخى موافقت اولنه‌جغنى متضمن اصول اوزره قلمه الديرديغم تقرير رسمى يى ركاب همايوندن بالاستيذان بونصوبنى‌يه ارسال ايتدردم .
لكن ملكيه بليه‌سنك دلخواهى وجهله وقتلر كچوب بونصوبنى ضيافت سنيه‌دن برقاچ كون صكره لوندره‌يه قوورچيقارمش اولديغندن بن كيفيتى دولتمه يازدم شمدى رسما ترضيه استيه‌مم دولتمدن كله‌جك امره منتظرم ديو جواب ويرمكله امرال روسن برقاچ كره سفارتخانه‌سنه كيدرك بونك خاطرى الوب يوله ياترمغه خيلى سعى ايتمش ايسه‌ده استغنا كى خائنى حسب التعليمات خارجيه ناظرينك عزلى ملكيه ناظرينك مطلوبيدر سن ترضيه طلبيله اولكى ادعادن نكول ايتميوب اياق باصارسك بهر حال خارجيه ناظرى عزل اولنوب بوصورتله روسيه‌لويه قارشو دولت وملته تحصيل شان ايتمش اولورسن ديو اخبارات خفيه ايله بونصوبنى يى پيدرپى
(تحريك)

تحریك وافساددن خالی اولمیوب باب عالیده هر کسك معلوم ومشهودی اولدیغی وجهله پرنسك طاشیدیغی تعلیمنامه‌لرك ملکیه بلاسی طرفندن ایکی ال ایله اخذ وقبولی وهیچ بردفعه الزام والتیامه دائر سوز سویلنمیوب بلکه حال وقال ایله نقیضنك ایما واشرابی دخی استفناکینك قولنی آچیقدن مؤیداولمغله بو نصوبنی بتون بتون امیده دوشدیکندن امر الروسنه‌مو افقت ایتمیوب حتی بوچورچیل ماده‌سی دکلدر بن دولت وملته خدمت ایده‌جکم دیدیکنی لساندن ایشیدنلر روایت ایتمکده واستفناکی یالکز بو خباثتله اکتفا ایتمیه‌رك بر طرفدن دخی صورت صداقت ودرایتده انکلتره‌دولتی بر پارمق ایله جهانی بولاندیرر یاکلش دولتدر ایلچیسنك مطلوبنه موافقت اولنمدیغی حالده احتمالکه طرابلس غربده اولان دونتمای همایونی واحتمالکه مصر والیسنی اياقلندیرر دیو ملکیه بدخواهنك جان قولاغیله دکله‌دیکی محتملات باطله یی اشاعه‌یه باشلایوب سرعسکر پاشا حضرتلرینی دخی کوردکجه سز مقدما انکلتره‌لیلر ایله برابر اسکندریه‌نك فرانسه لویدندن نزع واستخلاصنده بولندیکز انکلتره دولتنك قوت ومکنتنی ونصل آتش مزاج اولوب جمله دولتلرك بونلردن نه درجه خوف ایتدکلرینی هرکسدن اعلا واقوی بیلورسکز وبو دقیقه‌لری کیسه‌یه صورمزسکز زمینلریله عطف معلومات ایلدیکندن اولدخی ضروری تصدیق ایدرك بو وجهله خبیث مرسوم الندن ودیلندن فساداتی یورتمکده ومصلحت یولیله طوتلمدیغندن سوز چوغالمقده اولمق حسبیله وظیفهٔ مأموریت ومقتضای صداقت مطالعه‌سی

حالمه براقیوب ختام سور همایون ایله باب عالی‌یه دخی کلمش
اولدیغندن مشیر پاشایه بر تذکره تحریریله چورچیل ماده‌سنه
دائر بعض مذکرات ایچـون خاکپـای همـایون شاهانه‌دن
بالاستیذان امور ملکیه اوطه‌سنه تشریفلرین التماس ایلدم .
فی الحال استحصال رخصت سنیه ایله تشریف بیوردقلرندن
بندخی واروب بو خصوصك صحبتنی اچه‌رق کان ملکیه داهیه‌سی
بلیور کبی استفنا کینك درجهٔ فساد وخیانتنی بیان ایلدیکمده
بن انی اوتوز ییلدر بیلورم میدانه چیقاران سزسکز دیمکله
واقعا اویله اولدی لکن بو بحث آخر شمدی بو نصوبینـك
رابطه سزلغندن بو مقوله تحریکاتدن نشـأت ایدن
ترهاتنـه واستفنا کینـك تلبیسـات ابلیسیه‌دن عبـارت
اولان مغلطه وسفسطه‌سنه باقیلوبده عزلن تقدیرنده دولت
علیه‌یه ذل عظیمی موجب اوله‌جغنه ومنستر وتبدیلی بهر حال
پولتیقه‌یه طوقنه‌جغنه دائر محـذورات حالیه واسـتقبالیه‌یی
واول وآخر بو ماده‌ده بر ترضیهٔ مناسـبه‌دن غـیری هیچ
برشی لازم کلمیه‌جـکی درکار ایسـه‌ده شـاید تخدیش ذهن
همـایونی مؤدی اولیور ایسـه باری استعفای عاجزانه‌مله
عزلم اهون اوله‌جغنی برر برر سویلدم . فقط استعفا کزدن
شو کتماب افندم مکدر اولمزمی دیمکدن غیری برسوز سویلیه‌رك
سز صحبت ایدك بن ابدست الهیم دیو قالقوب بشقه اوطه‌یه کتمکله
مشیر مشار الیه ایله سر فرو بردهٔ تعجب وتفکر ایکن هله
چوق کچمکسزین انبان دغل دربغل بنه یانمزه کلوب نهایت
سرعسکر پاشانك ذات وزمانی جهتیله طرابیه‌ده که قصر

(همایونه)

همایونه بو نصوبنی‌یی دعوت و ملاقات ایدرك طلب ترضیه‌یه
اماله و ارضا ایلاسنی تنسیب ایتمکین ناچار بو قرار ایله مشیرپاشا
عودت ایدوب بندخی وداع ایدرکن شو استغناکینك
اوزرینه صحیحه وارسکز بو ماده‌یی بتورر اما وارمیورسکز
دیدیکمده سزدن وسوسه‌سی وار بنده صیقیشدیرسم فرار
ایدر بوکا ایش کوردیرمك ایچون چورچیل ماده‌سنده
سنده شبهه‌م وار ایدی لکن ملکیه ناظرینك حسن شهادتیله
امنیتسزلکم برطرف اولدی یوللو سوزلرله پشین سزبونی
تأمین ایدك دیو رأی ایتمکله بنم مرادم مرسومك فسادینی
منعه اقتداری وار ایکن کندیسی دخی ماده‌نك علولتمسنی
استدیکندن منع ایتمك دکل بلکه ارخای عنان ایلدیکنه
تعریض اولوب یوقسه مرسومی قاچره‌جق صورتله تهدید
واخافه دیمك اولمدیغندن ومع مافیه نصل جسور وجری کافر
بلغار اولدیغی جمله‌نك معلومی اولدیغندن ماعدا بالفرض
والتقدیر فرار ایده‌جك اولسه بیله موره‌دن غیری محله
کیتمیه‌جکندن فرارندن یاقوآکی‌یه پاداش اولمقدن غیری
بر نسنه لازم کلمیه‌جکی و کندی قولی اوزره اوتوز ییلق مفسدت
پیشه‌نك فرارینه هیچ تأسف اقتضا ایتمیوب بلکه سك بحر ادیلمك
لازم کله‌جکی واضحاتدن اولمسیله برابر ارائه ایلدیکی تأمین
صورتی بالکلیه مقوله‌ٔ لاطائل وعلی الخصوص قلمده اولمیان
معنایی لسانه کتورمك بکاٌ کوره امر مشکل ایکن نه‌چاره
دست خطا کشاده‌پای صواب بسته‌بقالم بونك التندن نه‌چیقار
دیو اظهار موافقتله بالضروره اوطه‌مه کلدیکم کبی

مرسومی جلب ایدوب تعلیم وتلقین اولندیغی وجهله تأمین
وتطمین ایلمدیکمده وارهیم تشکر ایدهیم دیه‌رك خواجه‌سنه
کتمشیدی . بینلرنده نه صحبت ایتمشلر ایسه ایرتسی کون بکا
هیچ خبر ویرمکسزین بونصوبینك سفارتخانه‌سنه کیدوب
کویا سرعسکر پاشا ایله ملاقاته ارضا ایتمش اولیور .
حالبوکه بر ایلچی نه‌قدر حدید وخشین اولسه ونه‌درجه منفعل
ومتشکی بولنسه ینه اعظم وکلای دولتدن اولان برذاتك
دعوتنه اجابتدن وخصوصا قصر همایون شاهانه‌ده ملاقات
حرمتندن استنکاف وامتناع ایتمیه‌جکی مرتبهٔ بداهتده
اولدیغندن غیری البته مرامنه موافق برجواب المق امیدنده
دخی بولنه‌جغندن بونصوبینك عدم اجابتی محتمل اولمدیغله ابتدا
ملاقاته ارضاسوزینی قبول ایتم ثانیا کندینك رأییله استغناکی بی
بن تأمین ایتمش اولسه‌م استغنا کینك بونصوبینی‌یه سرعسکر
پاشاایله کوریشوب شویله سویله وبویله اصرار ایله دیو تعلیمات
وتلقینات ایله اولکی مفاسدقلبیه‌سنی بوکره دخی شفاهاً ووجاهاً
تأکید وتأیید ایده‌جکندن بنی کیم تأمین ایتدیکه بندن خبرسز
مرسومك سفارتخانه‌سنه کتمسنه رخصت ویرلدی . بوبویله
ایکن ملکیه یادکاری ثمرهٔ تأمینی کوردیکزمی دیو بکا جیله
ایتمکله (هزار کونه سخن دردهان ولب خاموش) فحواسنجه
ترك الجواب جواب قاعده‌سنی اختیار ایتدم . فرداسی کون
سرعسکر مشارالیه قصر همایون مذکوره عزیمت وبونصوبینی
دخی دعوته اجابت ایله آمدجی وکیلی رفعت بك حاضر ومفسد
مرسوم دخی ترجمان اولدیغی حالده سرعسکر مشارالیه

(طرفندن)

طرفندن ایراد اولنان کلمات تألیفیه بونصوبنی‌یه اثر ایتمیه‌رك
سالف البیان تعلیمنامه‌لرده یازدیغی سوزلری بالمشافهه دخی
ذکر وتصریح ایله ادعای سابقنده اصرار وشوقدرکه
چورچیلك ترسانه‌یه ارسالی عقیبنده تخلیهٔ سبیلی ایچون
طرفزدن آدم کوندرلدیکنی انکاره مجال اولمیوب مشیر پاشا
ایسه صالیویرمدیکندن بشقه ایرتسی کون سفارتخانه دن
کوندریلان هکیملره دخی چورچیلی کورمکه رخصت ویرمامش
اولدیغندن بحثله بندن شکایتی مشار الیهدن اقل اولدیغنی
اقرار ومشار الیهك منصبی اولان بولی سنجاغنه اعزامنی تذکار
ایتمش اولمغله اشبو ملاقات تدبیری بونصوبینك لسانی سرعسکر
مشار الیه کرکی کبی اکلایوب بالذات حضورعالی‌یه عرض وتبلیغ
ایتمك قصدندن وپشین استفناکینك کتمی بونصوبنی‌یی اطرافیله
اوقوتمق غرضندن ناشی اولدیغی بدیدار اولدی ·
(سخن اینست که این) طشره‌دن دزده چاره قابلدر ·
خرسز اودن اولورسه مشکلدر · بعد المجلس میر مومی الیه
ایله برابر مرسوم بزم ساحلخانه‌یه کلوب بروجه محرر جریان
ایدن مجاوبه‌یی حکایه‌دن صکره چونکه بونصوبینك بنم حقمده
اشتکاسی خفیفجه اولدیغندن کویا بندخی فی الواقع تقصیرات
مشیر پاشانك اولوب انی مؤاخذه اقتضا ایده‌جکنه شهادت
ایلدیکم حالده مشار الیهك منصبنه اعزامیله بونصونی‌یه ترضیه
حاصل اوله‌رق بن قورتلمش اوله‌جغمی ایوادیٔ خلوصده افاده
ایتمش ایسه‌ده ابتدادنبرو طوتیلان اصولك علت غائیه‌سی
بوخصوصك قبار مسیله بنم عزل وتبدیلم مقصدینه مقصود

اولوب مشار اليهك عزلى حسب الاشتراك مقصود بالعرض
قبيلندن اولديغى دلائل متعدده وشواهد متجدده ايله عندمده
ثابت و متحقق وبو ماده ده بكا بحق كيمسه نك برديه جكى اولمديغى
بو نصو بينك بيله اعتراف ضرو ريسندن دخى مستبان ايسه ده
بنم تبرئهٔ ذمتم فائده ويرميه جكنه لسان حال ولهجهٔ مصلحت
ناطق اولديغندن ماعدا مرسومك كوستر ديكى تدبير كلياً
مخالف مشرب حقير اولمغله بنم سعى وغيرتم كندو نفسم
ايچون اولميوب عهده مده بولنان مأمورينك عرض وناموسنى
يعنى شان وشوكت سلطنت سنيه يى محافظه املنه منحصر
اولديغندن بتينه بنم كبى مشير پاشانك دخى قدر واعتبارينى
وقايته چاليشرم كرچه آدم كوندرديكمده چورجيلى ويرسه لر
بويله اولمزدى لكن بوراسى بزجه در يوقسه اجنبى يه نسبتله
انلرى اتهام ايتمك بروجه المدن كلمز ديو قطعياً جواب ويردم ٠
وسرعسكر مشار اليه مجلس ملاقاتى تفصيلاً خاكپاى همايون
شاهانه يه عرض وافاده ايدرك بركره دخى وصاف افندى
كوريشوب سويلشمش ايسه ده ينه اولكى جوابلر النوب
بووجهله بو نصو بينك ميل وملايمتندن يأس حاصل اولمش
وكيفيتك سفارتله لوندره ده بولنان بكلكجى نورى افنديه
تحريريله اوراده تسويه سندن غيرى بنجه برتدبير قالمامش
اولديغندن ركاب همايوندن بالاستيذان وقوع حالى على
التفصيل قلمه الديروب بندخى بيلديكم قدر حذف وايصال
ودولتجه رأى وتعليم اقتضا ايدن محللرينى الحاق واضافه دن
صكره ملكيه ناظرينه كوندردم ٠ اوته نبرو كوزى كورديكى

(مستوداته)

مسوداته قلم قارشدرمامق محال درجه‌سنده بذل رقم وسماحت قلم ایله متصف ومتکیف اولان افندی حضرتلری بیلمم نه اولدیکه بو مسوده حقنده اظهار خست وضنت ایله بر نقطه وضعنه الی وارمیوب ضرب نطق وطلاقت لسانی شهر تکیر اولان قوال قلمك اغزی دیلی قوریمغله بطبع چون حرکات سپهر ناهموار مدیحه‌سنه ماصدق اولان مشرب مقوسنك منطقهٔ معتدلهٔ راستیدن انحراف کلی‌یه مائل ودائرهٔ حمیت وخط استوای حقانیتدن بعد حقیقی ایله خضیض اساءته نازل اولدیغنی بوهیئت ایله برقات دخی اثبات واظهار ومعناً مرکز مأموریتنده عدم خلوص واستقامتنی سکوتیله اقرار ایلدی . نه‌حال ایسه مصلحتك کسب نزاکت ایتمسنه‌مبنی بو تحریراتك لوندره‌یه عادی بوسته ایله ارسالی موافق اولمیوب مخصوص قورير ایله بعثنده دخی قرانتنه جهتیله تأخر ایده‌جکندن بلغراد محافظی یوسف پاشا طرفندن زمون جبزانه واندن بچه کوندرلمك اوزره محافظ مشار الیه تسیار اولنوب اوستریا دولتی باش وکیلی پرنس مترنیق طرفندن دخی لوندره‌یه ارسالی نمچه ایلچیسی جانبندن یازدیرلمش وفرانسه وروسیه ونمچه وپروسیا ایلچیلری بالاتحاد دولتلری طرفندن لوندره‌ده اولان ایلچیلره تعلیمات کوندرلمك ایچون بو بادرهٔ نادره‌یی اولدیغی کبی‌جه دولتلرینه بیلدیره جکلرندن باب عالیدن بوکا دائر اوراق صورتلرینی دخی طلب ایدوب واقعا مصلحت زور ایله دولت علیه‌نك یدندن چیقاریله‌رق دول اجنبیه‌یه دوشورلمش اولدیغندن حقیقت حال اطرافیله اکلاشلمق

ایچون بو وجه مشروح بونصوینی طرفندن ویریلان وباب عالیدن اعطا اولنان تقریر وتعلیمنامه لردن دخی بنم کوردیکم اوچ قطعه کاغدك صورتلری سفرای موهی الیهمه ویریله رك جمله سی دولتلری طرفنه تحریرات چیقارمغله بو شجرهٔ خبیثهٔ مفسدت قوهٔ نامیهٔ استقراردن وایه دار وصدمهٔ صلاح وسداده مقاومته قابل برك وبار اضرار دکل ایکن ملکیه دشمننك آب وتاب ترتیبیله استدیکی کبی داللانوب حوادث نشو ونماسی غزته جیلره بادهوا برسرمایه اولمق اوزره بتون اوروپایه یایلدی وزوایای مثلثهٔ واقعه‌نك نسبت صحیحه ایله اعظم اضلاعی اولان ضلع ثالث عجیب الآثار هرنقدر ظل افکن شکل انکار اولسه دخی مرتسم سطح ثبوت اولان مقیاس احوال عمود صحیح کبی براهین هندسه ایله واصل مرکز یقین اولمغله اصحاب اساءتك خبایای صدور وخفایای شروری هر طرفدن طویلدی. مع مافیه ایاق پاطردیسیله طرف سلطنت سنیه‌دن بنی قوپاره‌مدقلرندن پابوچلرینه طاش کیروب یعنی بونصوینی بهر حال دولتندن مرامی اوزره مأموریت الهمید جهتندن بین الناس رزیل ورسوای اوله‌جغنی وملکیه پاشاسی دخی البته بونك سرپندیسی کندیسنه‌ده طوقنه‌رق قوردیغی حبل حیل کندی ایاغنه طولاشه‌جغنی اکلایوب استغنا کی کافری ایسه بیلدیکمی بیلدیکی خیانت وفضاحتك اوزرینه محتملات فاسده‌سنك دخی اصلی فصلی چیقمدیغی کبی المدن قورتیله‌میوب ازیله‌جکنی جزم ایلدیکندن لوندره‌یه کیدن تحریراتك جوابی کلمکسزین اکاذیب واغلوطه ایله اورتالغی بولاندیروب بنی عزل ایتدیرمنك

(چاره‌سنی)

چاره‌سنی دوشونه‌رك بو نصوبنی مالطه دن دونغا اصمارلمش فرانسه دونغاسیله برابر بوغازه کله‌جکلر ایمش وشویله بویله اوله‌جق ایمش دیو بك اوغلنه کندینك نشر ایلدیکی اراجیفی حوادث مسموعه‌سی اولمق اوزره جعلی تلاش وتأسفلرله ملکیه پاشاسنه نقل وروایت ایتمکه باشلدی ·

﴿ منقبهٔ هزل آمیز ﴾

برتاریخده داغستان خانلری ایران اوزرینه عسکر چکوب ازربایجانك اکثر محللرینی ضبط ایله تبریزی دخی محاصره ایتدکلرنده تبریز خانی خداداد خان مراغه وموش وحکاری طرفلرندن وسائر محلدن استمداد ایله مکتوبلر اطاره ایدرك دیوان کاتبنه امدادمز یتشنجیه قدر تبریز اهالیسی محاصره‌دن صقیلوب آلاجلق ایتمدك ایچون اون اون بش کون قدر شونلری آوتمغه برتدبیر اولسه دیدیکنده دیوان کاتبی بن انی یپارم دیوب ایلاً شفیجه بش التی تاتار اخراجیله بونلرك بعضیسی صباحلین وبعضیسی اویله وایکندی وقتلری بشقه بشقه تبریز قبولرندن نعره‌لرله کیروب سؤال ایدنلره مثلا موش پاشاسندن وفلان محلدن شوقدر بیك عسکر کله‌یور خداداد خانه انك خبریله کلدم دیو سویلك اوزره هر برینه تنبیه وتعلیم ایدرك بو وجهله هر طرفدن مژده تاتارلرینك ورودنده تبریز اهالیسی جانلنوب طوپ وتفنك شنلکلری ایتدکدن صکره او اخشام دیوان کاتبی خانه‌سنه کلدیکنده باباسی میرزا زمان ای اوغل بو مخصوریتله حالمزنه اوله‌جق داغستانلیلره استیمان ایله تبریزی ویره‌جکسکز یوقسه افجه ایله

بو غجه ایله یلواره رق دفعك برچاره سنی می بوله جقسکز دیو حسبحال ایتدکین دیوان کاتبی بابا نیچون اندیشه ایده یورسك بو کون تاتارلر کلدی فلان یردن بو قدر بیك عسکر کله یور داغستانلیلری شویله کسر وبویله بیچوز دیو شوق وشادمانی ایله جواب ویریجك باباسی خانه خراب سك بچه بو سنك کندی یاپدیغك یلاندر سوینه سوینه نه سویلیورسن دیمش ٭ انك کبی استغناکی کافری نقل حوادث ایلدیکی محلده آ کافر بو سنك اختراع ایلدیکك ارجوفه دریانه یانه نیچون سو یلیورسن دینلدیکندن بو مقوله اکاذیب ایله تخدیش ذهن همایونه چالشدیغجه طرف اشرف شاهانه ده سکینت تامه مشاهده ایلدکلرندن بشقه سفرای اربعهٔ مومی الیهم جانبندن چونکه بو ماده باب عالیدن لوندره یه و کندی طرفلرندن دخی دولتلرینه یازلمش اولدیغندن بعدازین بو مقوله تفوهات واقعه یی حوالهٔ سمع اعتبار وتبدلات نابرجاسمتنه احالهٔ انظار وافکار ایتمیه رك لوندره دن کله جك تحریرات رسمیه یه ترقیب اولنمسنی بالذات و بالواسطه حضور عالی یه عرض ایلدکلرنده دخی کما کان اصول متانت ورزانت اوزره جواب صواب اعطا بیوریله رق حاصلی اوائل قضیه دنبرو بو نصوبنی طرفندن بنم علیهمه وضع وترکیب اولنان مادهٔ شکایت واذعانك صورت هیولاسی غل وغشدن عبارت وملکیه علتنك معلومات خالیه وقائیه سی دخی مجرد اغراض کامنه دن کنایت اولوب خصوصا استغناکینك اغراض لازمهٔ جبلیتی اولان فساد وحیانتی بالجمله نظر صحیح ایله معلوم عالی بیورلدیغنه مبنی عقل مستفاد وایجاب استعداد شاهانه

(مقتضاسنجه)

مقتضاسنجه کما ینبغی ملکهٔ ثبات ایله اقامهٔ حکمت عملیه یه همت سنیه معطوف و مشمول بیورلمقدن ناشی ارتکاب مکر وضیر والتزام ضدخیر ایدنلره ضروری بر تلاش نهانی کله رك نه یپاجقلرینی بیلمز اولمشلر ایدی . بو اثناده امرال روسن باش ترجمان لاپیره ویریلوب نظارت امور خارجیه مقامنه تقدیم اولنان برقطعه تعلیمنامه نك ترجمهٔ مآلی خلاصه سنده مقدم ومؤخر بو نصوبنی‌یی اصلاحه هر نقدر سعی ایتمش ایسه‌ده مثمر اولمیوب انجق بونك مقصدی اولدیغی تکلیف عنیف ناموس سلطنت سنیه یه طوقنه‌جغندن وبو دفعه الدیغم تحریرات رسمیه‌ده اولکی بیلدیکم اکبی ذات شوکتسمات شاهانه‌نك تمامیٔ اقبال واستقلالی فرانسه دولتنك مطلوب وملتزم اولدیغی تأیید اولنوب انکلتره دولتنك نیت وافکاری دخی بو مرکزده دائر اولدیغنه اشتباه اولمدیغندن بو نصوبینك تقبیح معاملاتی خبری قریباً لوندره‌دن ورود ایده جکی عندمده امر مجزوم ومقاسمه اقردیسی ایسه مجنونانه بر کلام باطل اولمغله طرف سلطنت سنیه‌دن هیچ برکونه تبدیل اصول بیورلمیه‌رق اظهار وقار وتأنی بیورلمسنك لزومنی خیرخواهانه اخطار ایتمکده اصلا متردد دکلم دینلمش اولدیغنه وفی الحقیقه اشبو تبلیغات صریحه‌نك معلومات ومطالعات حاصله یه توافقنه بناء وصاف افندی‌یه بر تذکره تحریریله بو دفعه امرال روسن طرفندن ویریه‌رك منظور عالی بیورلمق اوزره ترجمه‌سی تقدیم اولنان تعلیمنامه‌نك مآل ومؤداسنه وفی الحقیقه اوروپانك هرطرفنده سلطنت سنیه نك تمامیت وتقویت نفوذ واستقلالی

درمیان اولنمقده اولدیغـنه نظراً بو نصوبیـنك مقالات واقعه‌سی غزته‌جی لسانی کبی رطب ویابس ترهاتدن عبـارت اولمق لازم کلدیکندن وبالاقتضا رسمی تقریر بیله تبـدیل ایتدیرلمك مسبوق الامثـال اولدیغـندن پیرانینك تعلیمنـامه ترجمه‌لری اولمق اوزره باب عالی‌یه ویرمش اولدیغی کاغددن ادابه مغایر وطرف دولتعلیه‌یه ذل ونقیصه‌یی موجب تعبیرات ردیه‌نك اخراجیله اصل مطلب ومدعانه ایسه انك بیلدیرلمسنه دائر منستروجه اقتضا ایدن اجوبهٔ حاضره‌دن صرف ذهن ایله اوراق مذکوره تعبیرات مزبوره ایله قبولنـه مجبوریت یوغیکن باب عالیدن عینی عینه تلقی بالقبول اولنمسی طوغریسی چوق لایقسز اولمش اولدیغنی بیـان ایله ضمناً ملکیه مدیرندن بوقدرجق برشکایت کوستردیکمده تذکره‌نك مأل نفس الامریسی تمامیجه مقارن تصـدیق عالی بیوریله‌رق بو ماده‌نك لوندره‌دن کله‌جك جوابه کوره ادارهٔ پولتیقه‌سی حصراً رأی عاجزانه‌مه حواله بیورلدیغندن ماعدا فیما بعد ملکیه ناظری طرفنـدن امور مأموره‌مه قطعـا مداخـله وتعرض اولنمیوب بالفرض بعض مطالعه‌سی اولسه بیله اول امرده بنمله مذاکره ایتدکجه سوز قارشدرمامسی امر وفرمان بیورلدیغنـدن کندیسـنه بو وجهله تنبیه اولدیغی اشعار بیورلمق حسبیله ممنون ومتسلی اولمشیدم . لکن بو صورت آجیقدن آجیغه ملکیه خود بیننك کبر ونخوت وحسدینه دلو قمغله عفریت اولوب انجق تذکره‌ده یازدیغم سوزلره جواب بوله‌مدیغندن قلم ایله مقابله‌دن عاجز مدافعه وبنمله محاجه ومعارضه‌یه خوف وهراسی اقتضاسنجه افتضاح

(کلی ایله)

کلی ایله عاجز ومع ذلك بو شکایت واستقلال مأموریت ایلر وبلك لازم کلور ایسه لاجرم کندوسی چوق شی غیب ایده‌جکی امر بارز اولمقدن ناشی عظیم اضطرابه دوشه‌رك هم شناعت جانبه‌سنی باصدیرمق وهم بلیهٔ استقبالیه‌نك اوکنی کسدیرمك ایچون مغالطهٔ جذر اصم کبی مقدمات مصنعهٔ زمینکارانه ایله صورت حقده شمر تلکدن وبای وجه کان عزل وتبدیلی استحصاله مجموع قوای حیل وخدعه‌سنی صرف واعمالدن غیری چاره بوله‌مدیغندن بو اندیشه وافکارده ایکن اشبو تذکره قضیه‌سنك دردنجی ونماه صفرك یکرمی بشنجی جمعه ایرتسی کونی شو کتاب افندمز حضرتلری رامی قشلاسنه تشریف همایون ایله مأمورین بنده‌لرینی دخی استدعا اولندیغندن اوراده اجتماع وملا قاتمزده غلظت چین درچین جبیننده هیجان کین بر کین خصمانه‌سی نمایان اولمش ایسه‌ده قوردیغی دام ودانهٔ اهانته همان اول کون دوشه‌جکنی طوغریسی مأمول ایتمزدم . مکر اوجه نیرنجات تدبیر وترتیبنی تدارك ایتمش اولدیغندن قلاب اضافت ایله قلبا وقالبا کندوسنه مداد تقلیب هر کاراولان مغلوب معهودی امداد واعانت وارشادیله یالکزجه حضور همایون شاهانه‌یه چیقوب مؤخرا مسموع ومعلوم اولدیغی وجهله کویا بو نصوبنی ایله اتحاد ایدرك بنم علیهمده اولدی دیو بن کندویه افترا ایتمش اولدیغمدن ویردن کوکه بلکه لا امکان عدمه قدر صداقت واستقامتمدن بحثله اغلیوب سزلیدرق دیلدیکی کبی نیچون وچرابث شکوا وعرض بغضادن بشقه چورچیل ماده‌سی

هر نقدر لوندره یه حواله اولنمش ایسه‌ده شاید تسویه قبول ایتمیه‌رك اظهار شدتله عزلمی تکلیف ایتملری احتمال محلنده و کائن انکلیزلی الان مصر والیسنه موافق و معاون دکل کبی ایسه‌ده بو ماده ایچون دولتعلیه ایله بو زیشوب مصر والیسیله اویوشه‌جغنه دائر وسائر اوهام وخیالاتدن مرکب محذورات ومحتملات دخی سرد واتیان ایدرك حاصلی اغتنام خلوت مکان وانتهاز غفلت زمان ایله برقاچ کوندنبرو از برلدیکی اقوال مزبوره‌یی تمامجه قرائتله خاکپای عالی‌یی تعجیز مجال بولدیغندن کافهٔ دعوای مجردنده (کندی شاهد او ده واحد اوده زور) اولمق اوزره نه دیدیسه دیوب بنم عزلمله یریمه قائممقام سابق خلوصی احمد پاشانك نصبنه ذهن همایون ملوکانه‌یی اماله ایتمش وبعد استفسار عالی وقوعنده سرعسکر پاشا دخی اقبالنه حرمةً کندیسنه مروج مایشاء اولدیغنه مبنی ماه ربیع الاولك ابتداسی پنجشنبه کونی اجرای عزل وتبدیله ارادهٔ سنیه متعلق اولمش اولمغله انقباض شدید ایله کیدوب انسراح جدید ایله کلیشندن بنی سونلردن بعض ذواتك تذکره ماده‌سندن حریف سزه‌پك طاراش غالبا شکایت ایتمك کرك دیو اخبار محرمانه‌سندن وسائر قرائن حالیه‌دن عزلمی تفرس ایدوب صکره جمله ایله برابر خاکپای همایونه یوز سوریله‌رك باب عالی‌یه عودت ایتدم وملکیه نازله‌سی اورادن کلدیکی کبی اشته کندینك وانکلتره دولتنك خاطری ایچون خارجیه ناظرینی عزل ایتدیردم برقاچ کونه قدر اجرا اوله‌جقدر دولتی طرفنه تحریراتنی وقوریرینی حاضرلیوب همان اجرا اولندیغی کبی چیقارسون (دیو)

دیو استفناکی وساطتیله بو نصوبنی یی تبشیر ایلدیکنی ایرتسی
کون ایشتدم . هر نقدر اربابنه عیان ایسه ده شوراسنی تحریر
وبیانده خق الانصاف مسلوب الاختیارمکه ملکیه پاشاسی
بنم علیهمه بو نصوبنی ایله اتحاد واتفاقدن کلیاً برأت ذمت
کوستروب حالبو که ادلهٔ سائره دن بشقه بو نصوبنینك چالشدیغی
عزل وتبدیلی زمین وزمان ایله کندیسی بالالتزام خاکپای
عالیدن استحصاله ازدل وجان همت ایتمش اولمغله مرسوم
اتحادینی فعلا اثباته بوندن زیاده دلیل واضح التعبیر وبرهان
قاطع التزویر اولمیه جغی ظاهردر . فی الواقع بازار ایرتسی کونی
بو نصوبنی کندیسیله الفتی اولان هالك هکیم راضینك اوغلی
راضی یی مخصوصجه عرض خلوص ایچون بکا کوندروب
کویا بیننمزده وقوعبولان اویغونسزلق قضا نوعندن اولدیغنه
واوته دنبرو وذاتمه اولان حرمت واعتبارینه خلل کلمدیکندن
طرفمزدن دخی مقابلهٔ بالمثل مأمولنده بولندیغنه دائر خیلی
چرامونیالر ایتمش وجانب راستکویانه مزدن سوزلك طوغریسی
بو خصوصده کندینك قول وفعلی بك یولسز واصولسز اولدی
حقمه مقرون دعواسی واوارایسه کیروطورمسون لکن مفسد
ومحرك القاسیله اوقدر تهور واصرارلر وتعلیمنامه ایله ترجمانه
ویردیکی کاغد پارجه لرنده مشیر پاشا حضرتلرینك وبنم حقمده
استعمال ایلدیکی رعایتسز سوزلردن اقتضا ایدرمی ایدی
سایهٔ شاهانه ده حائز اولدیغمز رتبه دن اسقاطه دولتی دخی مقتدر
دکلدر کندیسی نره ده قالدی واو مقوله پرده بیرون
اوضاعه صلاحیت واستحقاق ندن حاصل اولدی هله لسانه

آلدیغی مقامده نقر دینسه هرکس شاشوب عقلر طوردی دولت ترببه‌سی وسفارت آدابی و پولتیقه اصولی بومیدر دیو وافر کلامدن صکره هرنه ایسه مأمورین بیننده اولان مناسبت دولتین طرفینك روابطیله قائم اولمغین دولت علیه ایله انکلتره دولتی میاننده رابطهٔ مصافات برقرار اولدقجه بومناسبت دخی بالطبع دائمدر بوللو جوابلر ویریله‌رك مرسوملك بومعاملهٔ فرنکانه‌سی دخی مسموعم اولان تبشیر خبرینی تأیید ایلش اولوب اشبو مجاوبه‌یی وفرانسه قرالندن طرف اشرف شاهانه‌یه هدیه ترتیب اولندیغنده دائر امرال روسنك کوندرمش اولدیغی ورقه‌یی مشعر تقدیم ایلدیکم تذکره‌یه دخی جواب عالی ظهور ایتمدیکندن ادلهٔ عزل چوغالمق حسبیله (ولم یبق منی الشیٔ غیر تأسفی ولوشئت ان ابکی بکیت تأسفا) حزنجه الم واندوایله تسلیم ورضادن غیری بیاجق قالمامش ایسه‌ده دول اجنبیه‌یه قارشو بویله کوزکوره وموجبسز یره دولت علیه‌یه عروض عیب وعار ولحوق شین وشنار ایله رذالت وحقارت وقوعنه طیانه مدیغمدن برکره دخی عقلم ایردیکی وکوجم یتدیکی قدرما وجب علینایی ادا ایچون صالی کونی برمفصل تذکره تسوید ایدوب مآلنده شو چورچیل قضیه‌سندن طولایی سر همایون شاهانه‌یی تصدیع ایتمامك نیت عاجزانه‌سنده ایدم لکن علیهمده اولنلر بوماده‌یی الت ایدرك حق بندکانه‌مده بغیر توجهات سنیه‌یه چالشمده ومعناً شان وشوکت شهنشاهی مقتضاسنه مغایر کیتمکده اولدقلرندن حسب العبودیه عرض (حاله)

....

حاله مجبور اولدم . معلوم عالی بیورلدیغی اوزره ابتدا
بو نصوبنیڭ برکونه ترضیه تکلیفنده اولمقسزین دفعةً قطع
مخابره‌یی اعلان ایتمسی و ثانیا ویردیکی تقدیرده باب عالیدن
جواب المقسزین دولتنڭ قوندیر چیقارمسی وثالثا دولتنڭ
متفق اولان فرانسه دولتنڭ بیوك ایلچیسی امرال روسن
کبی معتبر ادم عرض توسط ایتدکجه قبول ایتمامسی ورابعاً
جواباً ویریلان تقریر رسمیده‌یوزباشینڭ اخراجندن بشقه ترضیهٔ
مناسبه‌یه دخی موافقت اولنه‌جغی بیلدرلمشیکن دولتندن کله‌جك
تحریراته انتظار شکلنده ترضیه‌دن استنکاف ایلمسی وخامساً
قصر همایونشاهانه‌یه دعوتله سرعسکر پاشا حضرتلری کبی
شیخ الوزرا برذات بالذات اعتبار طرفندن کندوسنه بو قدر تلطیفات
وتنزلات وقوعندن ومشار الیهڭ ملاقات وافاداتیله رعایت
کامله وبلکه ترضیهٔ کافیه حصولندن صکره ینه بری برینه
وفقره‌سی فقره‌سنه اویمز وقوللانلدیغی تعبیرات بی ادبانه‌یه
جهت صلاحیتی بیلمز ساچمه سوزلرله ترجمانه ویردیکی
تعلیمنامه لرنده‌که هفواتی تلفظ وتکراردن فارغ اولمامسی
جملهٔ اداب سفارته منافی ومعاملات دولیه‌یه مخالف شیلر
اولدیغنه مبنی قول وفعلی جمله سفرا طرفندن تعییب وتقبیح
اولنه‌رق نهایت بو ماده‌نڭ لونده‌ده تسویه‌سی نوری
افندی‌یه وسفرای اربعه طرفندن دخی دولتلرینه یازلمش
اولمغله مرسومڭ حالا ادعای سابقندن نکول ایتمامك طورنده
شمدیکی محرمانه سوزلرینی ایلروده دولتندن کله‌جك مأموریتله
رسماً سویلیه جکنه دائر صورت اضافه‌ده تفوهات فاسده‌دن

غرضی مجرد تکلیفنی قبول ایدیره بیلور ایسه بالافساد کندوده
حاصل اولان زعم و اعتقاده کوره روسیه لویه قارشو دولتنه بر شان
تحصیل ایتمك وعکسی تقدیرنده یعنی بو راجه مرامنی یوریده میوب
دولتندن دخی استدیکی کبی مأموریت اله مدیغی حالده چونکه
ابتدای سفارتندن بروپارلمنتوده ممدوح اولمدیغندن بوماده
وسیله سیله استعفا ایدرك کأن بزم برآدمز ایچون شو قدر بو قدر
چالشوب بالاخره سفارتنی ترك ایتدی دیو ملتی عندنده کندیسنه
باعث اعتبار اولمق داعیه سندن عبارت وبو درجه لر طیانمسنه
استغناکینك تحریك وافسادیله باب عالینك مماشاة وملایمتی سبب
وعلت اولوب یوقسه پارلمنتوده سلطنت سنیه نك بقای اقبال
واستقلالی انکلتره دولتنك منفعت مخصوصه سندندر ودولتمز
بو اصولده بصیرت اوزره اولملیدر دیو چاغره باغره سویلکده وکأن
روسیه نك دولت علیه یه تغلب وتحکمندن بحث اولنمقده ایکن شمدی
بویله بر مادهٔ جزئیه ایچون دول صغیره ده وبلکه بر دوقه لقده
قبول اولنمیه جق منسترو وجنرال عزلی تکلیفیله سلطنت
سنیه نك استقلالنه طوقنه جق وروسیه لو جانبندن دولت
علیه یه بزمی تغلب ایده یورز یوقسه سزمی ایده یورسکز
دنیله جك ورسمی تکلیفلرینی دولت علیه قبول ایتدیکی حالده
اولوقت کندولرینه دها اغردوشه جك صورتی تجویز واختیار
ایتمیه رك بهرحال دولتجه واوروپاجه مطالعه ایله غایت
مافی الباب مثلا نوری افندی طرفندن انکلتره قرالنه ویاخود
باش وکیلنه بعض چرامونیالی اعتذار کبی بر ترضیهٔ مناسبه یه
راضی اوله جقلرینه شبهه یوغیکن ملکیه ناظریله استغناکی بیننده

(کویا)

کو یا انکلتره دولت وملتی بونصوبنینك اوزرنده بولنان بیوك ایلچیلك اعتبارینی وقایةً ویاخود چورچیلك ضرب وحبسنه انفعالاً اظهار حدت ایتملری احتمالیله سفر مصر وبوغازودونمای همایون اوزرینه بعض تفوهات اعتراضیه تذکر اولندیغی مسموع عاجزانهم اولوب حالبوکه اوروپا موازنه‌سی کلیاً بوکا مخالف اوله‌رق ازجمله انکلتره‌لو کچن سنه فرانسه‌لو ایله برابر لهلویی ایاقلندرمش ایکن روسیه‌لو وارشاویه‌نك التنی اوستنه کتورمك اوزره دیلدیکنی یاپوب هیچ بروجهله امدادو اعانه‌یه مجاللری اولمدیغی ومؤخراً روسیه ایمپراطوری طرفندن لهلونك امحای حکومت وملیتنه دائر کلمات علنیه وقوعنده اشبو حکومت وملته بچ معاهده‌سیله کندولری ضامن اولدیغندن غزته‌جیلر هرنقدر غیرت ویرمشلر ایسه‌ده سس چیقاره‌مدقلری وکچنلرده له قطعه‌سندن روسیه ونمچه وپروسیا دولتلرینك حمایت مشترکه‌لرنده اولان قراقویه اختلالنك دفعیچون پروسیالو طرفندن عسکر کوندرلدکده ینه انکلتره وفرانسه غزته‌لری دعوایه قیام ایتمشیکن بونلر استدکاری کبی اختلالی دفع وتسکین ایدرك دولتین مشار الیهما فقط لفظی مرادبر پروتستودن غیری برشی یپامدقلری واسپانیا قرالیچه‌سنه لدی الحاجه اللی بیك عسکرله امداد ایتمك اوزره قرالیچهٔ مشار الیها ایله رسماً عقد معاهده ایتمشلر ایکن متوفی اسپانیا قرالنك قرنداشی اولان دون قاراوسك قرالیچه‌یه غلبه‌سنده روسیه‌لو جانبندن بونلره اکر طرفکزدن مداخلهٔ عسکریه واقع اولور ایسه مصلحته بنده قاریشورم دینلدیکنه

مبنی متعهد اولدقلری امدادی آچیقدن ویرمیه‌رك فقط لوندره‌ده (وولنتر ملیتر) یعنی کوکللو عسکره ارائهٔ رخصتله جانی استیان قرالیچه‌نك امدادینه کیتسون دیمکدن غیری سوز بوله‌میوب الآن دون قارلوس جنك وجدال اوزره اولدیغی وبلچیقایی فلمنك دولتندن تفریق ایتمشلر ایکن بش سنه‌در فلمنك قرالنه تصدیق ایتدیره‌مدکلرندن حالا سوروب وایرانلو روسیه سفرینی انکلتره‌لونك تحریکیله اچشیکن حین‌انهزاملرنده بروجهله امداد واعانه‌یه مقتدر اوله‌مدیغی ومسبوق الامثال اولمامق اوزره برقاچ سنه اول ایرانلو مع ضعف حالهم روسیه‌لو کبی بردولتك ایلچیسنی یارالمش ایکن فقط عباس میرزا طرفندن توقیرلو برترضیهٔ رسمیه ایله قپانوب ایران وکلاسندن هیچ برینك عزلی موجب اولمدیغی وکچن سنه حلبده مصر ایلرك ضرب ورسوای ایلدکلری انکلتره قونسلوسیچون اسکندریه‌ده برکونه دعوا ونزاع وقوعی ایشیدلیوب انکلتره دولتی وسعت حوصله ایله هضم ایده‌رك قونسلوسك ییدیکی طیاق یانـه قالدیغی وایکی اوچ سنه‌دنبرو روسیه‌لو علیهنه تهیئه‌سی سویلنیلان انکلتره دوننماسنك کورلدیسی شویله‌جه ایکی دفعه بوغازه کلوب کتمکدن عبارت اوله‌رق روسیه‌لویه موازنه ایچون خلیج قسطنطنیه بکلك سفینه‌لر ادخالنه استحقاق ادعاسنده ایکن له الحمد او مثللو وضع باردی تکلیفه بیله متصدی اوله‌مدیغی ودولت علیه ایله روسیه دولتی بیننده اولان معاهدهٔ اتفاقیه‌نك اوزرینه کاه چناق قلعه‌سی معاهده‌سندن وکاه‌شوندن بوندن بحث ایدرك کرك درسعادتده وکرك پترسبورغده تمام

بش کره پروتستو ایتمش ایسه‌ده هر دفعه‌سنده طرفیندن الدیغی
جوابلرله عاقبت لساننی کسوب صوصدیغی وعلی الخصوص
روسیه‌لو علیهنه غزته‌لرله جهانی طولدیروب همان جنکه
چیقه‌جق کبی کورینورکن طورانمغه مقتدر اولمدیغندن غیری
سفارتله روسیه‌یه کوندره‌جکلری معهود کانینی امتزاجسزدر
دیو روسیه‌لو قبول ایتمدیکندن ضروری مقدما سفارتندن
روسیه‌لونك خشنود اوله‌جغی لورد درامی‌یی تکرار تعیین
وارسال ایلدیکی وکچنلرده دیوانخانه‌ده بعض ادبسزلکنه
مبنی قپودان پاشا حضرتلرینك کندی ایله ضرب وجرح
ایدرك بش اون کون کورکه وضع ایلدیکی پروسیالی ذاتنده
مرسوم چورچیلدن معتبر وپروسیا دولتی دخی انکلتره
دولتی کبی طبقهٔ اولیده بولنان دولتلردن معدودایکن حسن
ادارهٔ حقیرانه‌مله پروسیا ایلچیسی طرفندن جزوی وکلی
برکونه ترضیه طلبنه دخی مبادرت اولنه‌مدیغی قضایای
معلومه‌دن وفرانسه‌لونك اتفاقیله بیله انکلتره دونماسی
بوغازه کلوب کتدکجه فرانسه دونماسنك برابر بولنماسنی
وکذلك روسیه اتفاقندن طولایی انکلتره‌لونك صکره‌که
پروتستولرینه فرانسه‌لونك قارشماسی دخی بشقه‌جه مزایای
دقیقه‌دن اولمغله بوصورتلرله انکلتره‌لونك شدت خصومت
کوستردیکی روسیه‌لو ایله معامله‌سی بیله بویله درلدیده
قالەرق الیوم روسیه‌لونك هنده تعرضی قورقوسندن برطرفدن
محض مساعدهٔ دولت علیه ایله نهر فراتده اعمال ایلدیکی
واپورلر ایله تسهیل مخابره‌یه چالشمقده وبرطرفدن دخی

پترسبورغده ایلچیسی وساطتیله روسیه‌لویه مدار اقلمقده اولوب
حاصل مشاغل کلیهٔ داخلیه سندن بشقه دقایق حالیه وطبیعت
پولتیقه ومزاج عصر اقتضالرینه نظراً شمدیلرده وجهاً
من الوجوه دولتعلیه ایله بوزوشمق ایشنه ال ویرمیه جکندن
ماعدا کچنلرده زنپاره‌لکده باصقین ویرن باش وکیلاینك
قانونلری اوزره محاکمه‌سی بیله آیلرجه سورینه‌رك دولتلره
قارشو عیب اوله یوردیو کسیلوب بتورلمسی تعجیل اولنمامشیکن
اسافل ناسدن اولان چورچیل کبی بر متهم واوته‌دنبرو هر
دولتده هزار یار امثالی سبق ایتمش وایتمکده اولان بر مادهٔ
غیراهم ایچون پارلمنتو مجلسنده زیر وبالاسی نیجه کره
سویلشلمکسزین وخصوصاً طرف دولتعلیه‌دن سابقاً ولاحقاً
کوستریلان بوقدر مراعات ومصافاتك والحالة هذه دوستانه
عرض اولنسان ترضیه‌نك وبخصوص الخصوص روسیه اتفاقی
دقیقه سنك بالتهور وبی تفکر وتأمل دولتعلیه ایله روابطه
حلی والیوم روح الوقت اطلاق اولنسان اعتقاد عامه
حکمنجه اوروپانك هرفنده بقاسی ملتزم اولان اسایش
عامه‌نك اخلالی وماهیت قوام وزندکانیلری اولان تجارتك
تعطیلی امر عظیمی کوزه الماق اوزره همان اظهار خصومتله
دولت علیه علیهنه قیام ایلمسی محازیرینه دائر مطالعات واهیه بی
مغزوبی معناشیلر اوله‌جغی لدی الاقتضا باطراف بحث وتدقیق
صحیح ایله اثبات اولنه جغندن بشقه بالفرض والتقدیر تخالیط
ایام وعدم اطراد احوال عالم جهتیله ذکر اولنسان محازیر
مخیله‌نك برندن بری ظهور ایده جك اولسه بیله بهر حال
(شمدیدن)

شمـدیدن اوله‌میوب نوری افندی‌یه کوندریلان تحریراتك جوابی ورودیله بو نصوبینك مرامنجه ودولتجه تکلیف رسمی وقوعی بیلنه‌رك انك اوزرینه ینه دولت علیه طرفندن لوندره‌یه واردقدن وبلکه برقاچکره دخی مخابره‌لر جریانندن صکره نهایت کارده اولمق اقتضا ایده‌جکی درکار وبین الدول امور اجنبیه نظارتی پك معتبر ومرجح بر نازك مأموریت اولوب سفارت پایه‌سی بروجهله معادل وموازن اولمیه‌جغندن وملکیه ناظریله استغنا کیك ملاحظه‌سی وجهله انکلتره دولتی بو نصوبینك اوزرنده بولنان بیوك ایلچیلك اعتبارینی وقایه ایده‌جك اولدیغی صورتده دولت علیه انك مافوقنده اولان نظارت خارجیه منصبنك قدر وقیمتنی محافظه ایتمامك هیچ جائز اولمامق لازم کله‌جکندن غیری فلاجرم انکلتره قابیناتوسنك وپارلمنتو مجلسنك رأیی سفارتخانه ملاحظهٔ ناقصه‌سی کبی اولمیه‌جغندن دولتجه عزلمزی‌نه انکلتره‌لو تکلیف ایده بیلوب ونه دول سائره تجویز ایتمیه‌جکی ظاهر وباهر ایسه‌ده فرضا تکلیف اولنه‌جق وبلا مدافعه قبول بیوریله‌جق اولور ایسه بین الدول نظارت خارجیه کبی مأموریت معتنانك بر ایلچی سوزیله تبدیلی شینی اختیاردن ایسه باری انکلتره دولتنك تکلیفیله اولمسی اهون اوله‌جغی بدیدار اولوب انجق شاید خاطر همایونه برکونه حدشه‌یی موجب اوله‌جغی صورتده سریرهٔ حاله نظراً بالکز بنم عزلمله مطلوب حاصل اوله‌جغندن مشیر پاشایه طوقنلمامق اوزره استعفای بنده‌کانه مله عزلم اوروپا دولتلری اصولنه دخی موافق اولمسیله هم شان

وشوكت شاهانه‌یه اوقدر طوقنمیوب وهم موازنهٔ خارجیه دخی كوزه‌دلمش اوله‌جغی واضحاتدن ایسه‌ده اول وآخر ایتدیكم سعی وغیرت عاجزانه وبو وجهله عرض واشعاره متجاسر اولدیغم مطالعات حقیرانه‌دن مقصود اصلیٔ مستمندانه‌م ذات موهوم الوجودمه عائد منفعت مخصوصه غرضنه مبنی اولمیه‌رق مجرد مبلغ عقل وادراكم قدر اجرای وظیفهٔ صدق واستقامت وادای واجبهٔ حق ولی نعمت املنه منحصر اولوب یوقسه جاه وجلال جمله‌سی سلطنت سنیهٔ سرمدی القرارك اولمغله هرحالده امر وفرمان حضرت من له الامركدر . دیو ختم كلام ایدرك مسودیی چهارشنبه كونی تبییض وتقدیم ایده‌جك ایدم لكن صالی كونی بكلكجی وكیلی صارم افندی كلوب ارضروم والیسی اسعد پاشانك قپو كتخداسی بولندیغندن اكا دائر بعض ایش ضمننده باب عالی‌یه كیتمكلكمی تكلیف ایتمكله دقیقه بدقیقه عزلم خبرینه منتظر اوله‌جغمی سویلدكجه نه احتمال دیو تسلیم ایتدیككنه مبنی اندن قورتیله‌مدیغمدن چهارشنبه كونی باب عالی‌یه كیدیلوب فرداسی پنجشنبه كونی دخی تذكرهٔ صدر اعظمی ایله عزلم اخبار اولنمغین تبییض وتقدیم اولنمیه‌رق اویله‌جه قالدی . بومعلوممدركه منصب ومأموریت امانت وعاریت اولمسه الدن كیتمز وبقاسی اولسه پشین بكا انتقال ایتمزدی وبرده اولجه حدسیات سابقه ایله توطین نفس ایتمش اولدیغمدن غیری بعض جهتلرله كندومده یأس وفتور بولدیغمدن انفصالمدن غمناك اولمامق لازم كلوردی

(لكن)

لكن دولت عليه يه بوش بوشنه عارض اولان ذل و نقيصه دن
غايتله داغ بردل اولديغمدن ماعدا سرور وكدر وخمار ونشئه
نه اولورايسه اولسون هر شيئك ابتدا كوريلوب بيلنـاني
نفوس بشريه ده واقع وتأثير وتأثرى ابلغ اولوب خصوصاً
وصاف فضائل اتصافك (چه ميكويى بابادرعالم صورت هيچ
بليت ماوراى شماتت دشمن نيست وهيچ ازيت مولمتر اززحمت
حسد بارباب عنـادنى) ديديكى كبى عزل وانفصالم
حقد وحسد وداعيهٔ تفرد بلاسـيله مصلحتى بو پرسـه يه
كتورنجيه قدر چاليشوب هم خصم وهم حاكم اولان وسامعهٔ
عالم سيئات عظيمه سـيله طولان تا تار ياد كارينك سـوزيله
وقوعبوله جغندن تذكرهٔ ساميه نك ورودنده مغموم ومكدر
اولمدم ديسه م يلان اولور . لله الحمد بنم اوزريمه ذاتاً وزماناً
بونك برحيثيت صالحه وخدمت فاضلهٔ مرجحه سى اولميوب
كرچه رياستمده بنـده سلطنت سـنيه يه دلخواهم كبى خدمت
ايده مدم ايسه ده الدى الموازنه (نقصان النقصان اول الرجحان)
مسئله سنه ومشار اليهك ترجمهٔ احوالنه علم عالشمول شاهانه محيط
اولمق حسبيله آنك اشتكا واتهامندن صكره بركره ده بوحقيرى
سويلتمك محا كمهٔ جنـاب شهنشـاهى وعدالت وتحقيقـات
حضرت پادشاهى اقتضاسندن ايدى انجق اقتضاى شيوهٔ
قدرله مزاج نازنين حضرت نبوته وقوع تأثر حكمتى مثللو
فسون وفسانه سى قلب همايون ملوكانه يه مورث اثر وخفقان
خصومت وضيق صدر نفسانيتله تواتر نفس قيل وقالدن
مرأت ضمير عالى بالطبع مغبر اولوب وقت مقدر دخى حلول

ایتمش اولدیغندن خواجه سلمانك (بخت بدبر تو از دلفکاری پیر ساخت) مصراعی حسبحال عاجزانه‌م اوله‌رق عزل وتبدیله اراده‌ٔ علیه تعلق ایتمش ایسه ده ماهیه اون بیك غروش معاش احسانیله حق مستمندانه‌مده لوازم شیمهٔ کریمهٔ بنده پروریلری اجرا بیورلدیغندن ماعدا ابتدای نشأتمدنبرو من غیرلیاقة مستغرق اولدیغم نان ونعم حضرت پادشاهینك حق مغز استخوانمده جایگیر اولمغله لیل ونهار دعای عمر وشوکت شاهانه سنه مواظبت فریضهٔ ذمت ومتحتم صدق طویتمدر همان جناب حق ذات همایون شهریارانه ووجود عالمسود جهاندارانه‌سین خطالردن مصون وایام عمر وشوکت واجلال شاهانه‌سین روز افزون ایلیوب دشمنلرین قهر ایلیه آمین (سخن برسر دشمنش قطع کردم که مقطع ازین جای خوشتر نباشد)

(مبحث) اول استفناکی ایله بونصوبنینك بواعث اسائتی ومتحم مادهٔ ردائت اولان پرتو کرای پاشانك سبب خصومت ونفسانیتی بیانند‌ه‌در .

بو استفناکی دینلان کافرماخر امقدما اثنای فترتده بر ارالق افلاق وبغدان وبوده‌لقلری قائممقاملغنده قوللانلمش ایسه ده مؤخراً اناطولی طرفنه نفی واجلا ایله منفیا اقامت اوزره ایکن روسیه سفری آچیله‌رق صدر اسبق سلیم پاشانك اردوی همایونه مأموراً درسعادتدن حرکتلرنده رسم وداع ایچون جمله ایله برابر داود پاشایه کیدلدکده اوزمان حقیر دیوان همایون بکلکجیلکی مأموریتنده بولندیغمدن مشارالیه حین وداعده مرسوم استفناکی ترجمانلق خدمتیله اردوی همایونده وکذلك منفاده اولان ترجمان

اسبق یاقوواکی دخی باب سرعسکریده استخدام اولنمق
اوزره اطلاقلری خصوصنه سرعسکر پاشا ایله برابر خاکپای
همایونشاهانه‌دن بالاستدعا مساعدهٔ سنیه ارزانی بیورلدیغی
بیانیله باب عالی‌یه کلدیکم کبی همان ایکیسنک دخی اطلاق
فرمانلرینک اصداریله سرعسکر پاشای مشار الیهه تسلیمنی
بالذات بکا امر وتنبیه ایدوب باب عالی‌یه عودتده رئیس وقت
اولان پاشای مزبور خانه‌سنه کیتمش بولنمغله البته انک دخی
معلومی اولمق وخصوصاً وکیل وقتک اراده‌سیله یازیله جق
فرمان عالی‌جانب ریاستدن استیذانه محتاج اولمامق ملاحظه‌سیله
درحال یازدیریلان فرمانلر کتمز ایسه رسید ایتدیریله‌رك طرف
سرعسکری‌یه کوندیریلوب ایرتسی کون بوکا اخبار اولندقده
مکر کندیسنك معلومی اولمامغین صدراعظمك مرادی استغناکی‌یی
استصحاب ایله اوخبیثی واسطهٔ صلح ایدرك روسیه‌لو ایله بلا
محاربه ایوشمق نیت خالصه‌سنه مبنی اولدیغندن ومرسومك
اردوی همایونده بولنمسی قطعاً جائز اولمدیغندن بحثله کندویه
دانشلمقسزین اطلاقی امرینك اصدارینه اظهار انفعال ایدوب
فرمانلر دخی هنوز محلنه کیتمامش بولندیغندن مرسومك
فرمانی طرف سرعسکریدن بالاعاده اردوی همایونه
مأموریتی فقره‌سنی طی واخراج ودرسعادته کلمسنی قید
وادراج ایله یکیدن یازدیرمشیدی . بوطریق ایله مرسومك
استانبوله کلوب بینمزده معارفه بوغیسه‌ده سرعسکر پاشایه
مناسبت قدیمه‌سی اولدیغندن انلره کیدوب کلدکجه اره‌ده

صره‌ده بنده دخی کوریشور وچونکه کندوسی عثمانلیجه براز اوقویوب یازمش وایو فرانسزجه بیلدکله کتب افرنجیه‌دن چوق شی مطالعه ایتمش اولدیغندن صحبتنه اعتبار اولنور ایدی . سلفم نجیب افندی وقتنده انکلتره وفرانسه وروسیه دولتلری جانبندن بالاتفاق طرف دولتعلیه‌یه تکلیف اولنور هنوز مجاوبه‌سنه بدأ اولنمیان حدود یونان ماده‌سی خدمت ریاسته مأموریتم ظهوریله بکا انتقال ایلدیکندن دول ثلثهٔ مشار الیهم سفراسیله عقد اولنان مکالمهٔ رسمیه مجلسلرنده وکرك سائر مکالمه‌لرده فرانسه لساننده طلاقت ومهارتی جهتیله دیوان همایون ترجمانی اسرار افندی ایله برابر بونی دخی ترجمانلقده استخدام ایدرك بش سنه منفاده اقامتله منکوب ومکنام اولدقدنصکره قومی بیننده از سرنو کندینه تعین وتمیز ویردیکمدن بشقه سیسام جزیره‌سی بکلکلك بابرات عالی عهده‌سنه احاله‌سی وبونك قرینی الوب کندیسنی قپو کهیاسی ایتمك شرطیله بغدان ویوده‌لغك شمدیکی اوستورزه ویوده‌یه استحصالی خصوصلرینده همت ایتمش اولدیغمدن ظاهرحالده بندن پك ممنون ومتشکر ایکن وقتاکه برسنه اول خذلهٔ قومدن پنایوطاکی نام منحوسك سوق والقاسیله ملکیه نائبه‌سنك نصب ایدرمش اولدیغی بطریقدن ملتجه اشتکا وقوعیله عزلی لازم کله‌رك قاعدهٔ قدیمه اوزره خلفنك انتخابی بابیورلدی کندولرینه حواله اولندقده بوندن اول‌کی بطریقك وقتنده استفناکی بطریق خانه‌یه استیلا ایله دیلدیکی کبی متره‌پولیدلرك عزل ونصبندن ومواد سائره‌دن لاینقطع اقچه‌لر

(المغه)

المغه الشمش اولدیغی مثللو بو یکی بطریق دخی عدم اهلیت
وکمال عجز ومسکنتندن باکلیه زمام اختیارینی حامیسی اولان
مخذول مسفورك ید ادبارینه تسلیم ایتمکدن ناشی (کاربنوتست)
مثللنجه بو کره بو داد وستد دزدانه اکا منتقل ومنحصر اولوب
استغناکی ایسه مع الغنا ارتکابندن اقچه دیو یلدزه کنند اثار
وبولورایسه پاره ایله اولادینی صتارغایت کمش کوز برکاور اولمق
حسبیله بو بازارلغه طیانه میه رق یکی باشدن بطریق خانه یی
النه المق داعیه سنه دوشدیکندن کو یا مذهبنده متعصب
وملتنی مستصحب اولمق ادعاسیله بطریق خانه مجبسنده کاه
اتیان نصایح مسیحیه ده کریهٔ قسیسانه ایله کوزلری صواو
مناستردن نشانه وکاه چلیپای مرامنی قلادهٔ کردن حصول
ایتك ایچون غبار تغلب اغیارك زعنه حبالهٔ دعوای صداقتی
زنار بند بهانه اوله رق حاصل بطریقلغه نصبنی قوردیغی سابقا
قیصریه مترپولیدینی مؤلف اناجیل اربعه یه پاداش ایدرکبی
ثنالرله ارغنون تدبیر مصنعی هر پرده دن چالمش وصدای
ناقوس بحث ومعارضه سیله کلیسای جمعیت طولمش ایسه ده
اصحاب مجلس برمنهم بو اهنك سر دتلاش وتها لکك هر شعبه سی
زیروبم غرضدن مرکب اولدیغنی اکلادقلرندن انامل ردایله
سامهٔ قبولی سدایدرك بالاخره جمله نك انتخاب واختیار ایلدیکی
سیروزمترهپولیدی لیغوریوس اتفاقی لیغوفت نیقولاکی یه مناسبتلی
دوشمش وبوصورتله استغناکی حرمان املدن ماعدا الندن
کتلسه برقاشق صوده بو غمق درجه سنده لیغو فتی
سومیوب غیظ وعداوت قدیمه سی اولدیغندن اکا متعلق

اولان راهبك بطريقلكندن وفی الاصل ليغوفتك بكا تردديكی
چكه‌مز ايكن بطريق خانه مصالحنك بالطبع النه كيرمسی
جهتيله حسب النظاره طرفزه برقاتدخی تحصيل مناسبتندن
پيچتابه دوشمكين پنايوطاكی مبتذليله بالاتفاق چونكه بطريق
سابقك جماعت متروپوليدان ومتوليان مثلو صناديد قوم
عندنده اعتباری اولمديغندن ميخانه‌جی وبقال وحمال
مقوله‌سندن بيك قدر اوباش واسافل جمع واستصحاب
ايدرك هنكامه ايله باب عالی يه كلوب بطريقمزدن خشنودز
ديو چاغرشدرمق اوزره برفساد ترشيشی قورمش اوله‌جغی
آنيده خبر النوب درحال سرعسكر پاشايه تذكره تحريريله
باب عاليجه اقتضا ايدن تدبير ينه دخی مباشرت اولنمقده
ايكن كنديسی كويا رنك ويرمامك زعميله متجاهلانه بزم
اوطه يه كلوب كوردوكی كبی دفعةً وای ملعون اويانديرديغك
فتنه‌يی بورا ده تماشا ايچونمی كلدك آلك شوكافری ديو متجلدانه
برمعامله‌ٔ شديده كوستر ديكمده (نه جای ستيز ونه پای كريز) ماصدق
حالی اوله‌رق بلا انكار امان افندم واريز شمدی تسكين ايدرم
ديو لرزان وهراسان متشبث دامن استيمان اولمغين وار كافر نصل
افساد ايتدك ايسه اويله اصلاح ايت دنيله رك يانته آدم ترفيقيله
بطريق خانه‌يه كوندريلوب واقعا ترتيب ايلديكی جمعيتی
تفريق وتسكين ايتمش وعتبهٔ عليادن بالاستيذان ملتجه انتخاب
اولنان متروپوليد سالف الذكرك بطريق نصب وتعيينيله قيل
وقال بتمش ايسه‌ده خبيث مرسوم هربار بنم يانمده رؤساى
سائره ايله برابر بطريق سابقك جهل وحماقت ومن كل الوجوه

(عدم)

عدم لياقتندن بحث واشتكا ايدوب ملكيه ناظرينه دخى
واردقجه كرچه پطريقك براز جهلى وار اما حواريون
دخى اوقور يازار دكل ايسه‌لرده دين وآينده صلابتلرى
وار ايدى بوده انلر كبيدر ديو منافقانه مداهنه‌لر ايلديكى
معلوم ايكن ملتجه لزوم عزل وتبديلنده دخى مجرد خبث نهاد
وحرص وعناددن ناشى بين الملة بووجهله القاى شورش
وفساددن بشقه طور واداب رعيته مخالف بروه نارفته
وفضاحت وشناعت احداثنه جسارتله قرع سامعهٔ سلطنت
سنيه‌يى مؤدى اوله‌جق وحسب المأموريه بتون طرفزه
طوقنه‌جق صورتده واقع اولان خباثت وخيانتنك اوزرينه
بردخى اولكى كبى كنديته يوز ويرمكه كوكلم راضى اولمديغنه
مبنى مقدملرده ارالق وقوعبولدقجه تسامح واغماض
ايلديكم بعض لا ابااليانه حركتنه استناد ايله متصدى اولديغى
اويغونسز ايشلردن ترك وتجاهل ايله اقتضاسنه كوره مؤاخذه
ايدر اولديغمدن متنبه اولمق لازم ايكن بو وجهله ديزكينى
چكديكم كوچنه كله‌رك طينت خبيثه سنده مستكن اولان
خيانت وكفران نعمتى اجرا قصدينه دوشمك ومقدما انكلتره
معاونتيله اسكندريه‌نك استخلاصى قضيه‌سنده سرعسكر پاشانك
وبعده چناق قلعه‌سنده عقد اولنان انكلتره معاهده سنده وحيد
پاشانك معيتنده بولنديغندن اول وقتلردنبرو انكلتره ليلر ايله
انس والفت داعيه‌سنده اولوب باخصوص يونان حكومتى
اصل ميدانه چيقاران انكلتره‌لو اولديغنه بناء بالطبع انلرك
پولتيقه‌سنهٔ ميل ومحبت ايتمك ملابسه‌سيله بونصوبنى ايله آميزش

واختلاطه اولكيدن زياده كرميت ويرەرك مجرد خيانت
واهانتدن ناشى كويا روسيه طرفدارى اولان ليغوفت
واسطەسيله بن روسيه اونك مجلوبى اولمش اولديغمى احياناً
مرسومه وبالمناسبه امرال روسنه القادن خالى اولميوب ملكيه
پاشاسيله دخى وادى ئزميتكاردە كائن بونلر روسيەلودنطولايى
بنم حقمده شبهه ايتمشلر كبى اولدقلرينى كنديسى بالتقريب
اكلاديغمه دائر محرمانه سوزلره كيريشديكندن عندنده معتبر
وملتفت اولەرق اوتوز بيلاق مفسد وكراه مجلس واحدده
بردانه مصلح وخيرخواه اولديغنى بعض دقايق احوالندن
استنباط ايليوب حتى بردفعه استفناكى بو ايلچيلره شويلەجه سزه
بويله فسادلى سوزلرسويلەكده اولديغنى اكلايورم بونصوبنى
كوندوزلرى خواب وخياله وكيجەلرى وهم بال ومقولهٔ
اسباب اغواله مبتلا اولديغندن بونك مفاسد ومكايدينى قبوله
مستعد اولوب لكن امرال روسن عقللى ورابطەلى ادم
اولمغله اومثللو هواجز هرزه خوارانه يه فريفته اولمامق كركدر
بيلمم سزنه ديورسكز ديو برتذكره يازديغمده بين المأمورين
يكديكره يازيلان تذاكرك اجوبەسى هامشنه يازلمق عادت
جاريەدن ايكن مجرد استفناكى يه كوسترمك ايچون تذكرەمى
نزدنده توقيف ايدرك بشقەجه برتذكره تحريريله كويا طرفمزه
وثوق وحسن ظنندن بحثله اوكونه تفوهات اولسه يله اعتماد
واعتبار ممكنميدر يوللو بين الاقرار والانكار تأويل وتوريەلى
جواب ايله اغفال قيدنده اولوب ضرب حديد بارد كبى نافله
اوغراشمغى دخى جانم استمديكندن على حاله ترك ايتمشيدم .

(فى الحقيقه)

فی الحقیقه مطالعه‌مه موافق اوله‌رق امرال دوسن دولتعلیه
ایله روسیه دولتی بیننده اولان معاهدهٔ اتفاقیه اصولنجه
نظارت امور خارجیه طرفندن روسیه لویه بشقه‌جه حسن
معامله‌نك لزومنی تعقل و تسلیم ایله مفسد مرسومك سوزینه
قطعا قولاق اصمامش ایسه‌ده بو نصوبنینك مقتضیات سن و سال
ضعف دماغ و سستیٔ شعور و ادراکندن ماعدا کیم بیلور
جمعیت ذهن ذاهلنه مدار اولمق اوزره‌می یوقسه کیجه‌یی
کوندوزه قاتوب ایش کورمك بو دیمکدر قوردیسندنمی نصل
ایسه خلاف طبیعت و مغایر عرف و عادت کوندوز اخشاملره قدر
یاتوب اذان وقتنه قریب (یعنی سحری) یتاقدن قالقه‌رق
تا بصباح تك و تنها اوطورمغی اعتیاد ایمش و خیالات منامیه
و تمائیل وهمیه رنکنده مطالعات تیره و تصورات خیره‌سی حواس
و مشاعرینی استیعاب ایله ظلمت قید اندوه سوداویه‌ده قالدیغندن
بینوا چوق یشامش ایسه‌ده کون کورمامش بر غریب مزاج
اولوب حتی پارلمنتو مجلسنده و کلای ملت طرفندن استماع بولنده
سائرلری ایش کوریورز بز ایلچیمز اویویور دیو علناً ذم
و قدح اولندیغی کندیسنك دخی مسموع و معلومی اوله‌رق ینه
خوینی ترك ایده مدیکنه و بو صورتلرله اکثر و بلکه
هر خصوصده رأی و ملاحظه‌سی عادت عجیبه‌سی کبی معکوس
و منکوس اولوب روسیه لو یی دخی طبعاً سوماملك ادعاسنده
اولدیغنده مبنی خبیث مرسومك مفسدتی بونك وهن
و فساد دهنده توافق و تأثیر ایدرك برقاتدخی بونك
اوزرینه مشغول مال خولیا اولدیغی بعض امارات و واقعه‌دن

تفرس واحساس اولنمش ایسه ؛ بو مجلو بیت لاقردیسی
اسلاف رجال حقنده دخی سویلنمش براسکی افترا اولوب
حتی ناپولیون بوناپارطه نك جنتمکان سلطان سلیم خان
حضرتلرینه ورود ایله آمدجی اوطه‌سنده مقید اولان نامهٔ
مخصوصنده دخی صراحةً محرر و مسطور اولمغله تخدیش ذهن
وخاطر ایدر نسنه اولمدیغندن غیری بو نصوبنك بیلنسان
مزاج مشوشنه کوره اخلاط فریه‌ومریه‌دن عروق وافکارنده
حاصل اولان سدهٔ سوء ظن ادویهٔ مفتحهٔ تأمین وتربیه ایله
مندفع اولیه‌جغندن بیهوده او تکلفلره دوشولیوب فقط خصمایدینه
پولیتقه‌جه برسررشته ویرلمامکه اهتمام اولنمقده ایدی .
مقدمه‌ده بیان اولندیغی وجهله چورچیل ماده‌سی استفناکی‌یه
سرمایهٔ دستکاه فساد اولمغله تار وپود جد وجهد ایله
طوقیدیغی قماش بدرنك خیانتی استاد ومشتریسنه بکندیروب
استدیکی بهایه صاتدی وبونصوبنی طرفنده مفسدت
مشروحه سببیله علیهمده بولنمغه استعداد اولدیغندن بشقه
استانبولده اقامت اوزره اولان انکلتره قونسلوس وتجاری
کندیدن خشنود اولمیه‌رق هر بار خواب کران واوضاع
نابسامانی ذم وهجو ایله لوندره‌یه دخی یازمقده اولدقلرینه
نظراً بوماده کندیسنه خدمت سفارتده قصور ورخاوت
کلیه‌یه حمل ایله پارلمنتوده دها زیاده زبانزدهٔ مذمت ومذلت
اولمسیله تعبیر اولنه‌جق بر رؤیای هائله کبی کالدیککندن
خرخرهٔ استلقای افکار ودغدغهٔ کابوسیٔ استشعار اثناسنده
مفسد مسفورك وترجمانی اوله‌جق ملعونك صلصلهٔ تحریك

(واغراسی)

واغراسی ایله جامه خواب تشویش و تذبذبدن بر دن بره سر اسیمه طورانوب شخص مصروع کبی نه یاپدیغنی بیلیه رك فتادهٔ دهلیز خزی وخذلان اوله جق صورتده ساحهٔ سوء اطوار واستکباره پرتاب ایدر ایمز هله پرتو پاشا قوجاقلیوب تیز الدن روی مرامنه رشحه پاش استمالت وبازوی سست امیدینه تمیمه بند تقویت اوله رق بر طرفدن دخی عزایم وطلسمات زمین وزمان اعمالنه مشغول اولمغله بالاخره آنك انقلاب واضطرابنی تسکین صورتیله نیجه زماندنبرو کندویه درد درون وداغ مکنون اولدیغی سیمای احوالندن نمایان اولان شهرت انفرادی بو سایه ده تحصیل وتکمیل ایلدی ‌•

چنین کار کرد و نشد شرمساز ✲ نه از روی خلق ونه از کردکار

لعنت ونفرین اول امانیٔ کاذبه یه واول اشتهار ملامت آثاره که فدای غیرت دین ودولت واضاعهٔ واجبهٔ حمیت ملت خسرانه سیله حاصل اوله • (نعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سیئات اعمالنا)

چونکه مقدما پاشای مزبوری ریاستنده سفرده وحضرده تربیت واستخدام ایله آمدجی اوطه سنه چراغ ایدن غالب پاشا مغایرت مشروب جهتیله عمم مرحومی سویه رك اوائل نشأتندن یعنی مکتوبجی وآمدجی اوطه سنده عمم خلفادن وغالب پاشا سرخلیفه بو اندیغی زماندن تاوزارتنه قدر بتون وقتنی سوء معامله واظهار غیظ ونفسانیتله کچورمش اولدیغندن بعد وفاتهما او نقد مغشوش عدوان (البغض یتوارث) حکمنجه بو شر الخلف قریمی الاصله وعمم مرحومك حالی بو حقیر ناتوانه انتقال ایتمش وطبایع امم واقوامی مشتمل

کتب اخلاقیه مبین اولدیغی وجهله تاتار طائفه‌سی قسوت
قلب وغلظت طبع وشدت غدر وخیانتله مجبول وشیمهٔ مروت
ومودتدن بی نصیب برقوم مستحق اللوم اوله‌رق (حافظ الله)
بو خصال ذمیمهٔ مادر زاد صاحب ترجمه‌نك عناصر اربعه‌سی
وامهات الخطیئه اطلاق اولنان حرص وحسد وكبرایسه
قوای فعاله‌سی اولدیغندن فضله غایت محیل ومبطن ومنافق
متمکن برداهیهٔ دهیا اولمق حسبیله مدخر ماهیت ومدفون
ارض طبیعتی اولان دستمایهٔ بغض عامه یه مال موروثی
اولان بضاعهٔ بغضای خاصه‌یی دخی ضم وعلاوه ایلدیکندن
وتضاد طبیعتدن بشقه غالبا بینمزده هیچ مناسبت سماویه
اولمدیغندن یلدزمز بارشمامش اولوب انجق صدر اعظم
رؤف پاشا حضرتلرینك صدارت اولیسی هنگامنده بونك
تعیین وعطیه وموقوفاتی کسیله‌رك اوطه‌دن اخراج برله
برمدت پاشانك دیوان کتابتیله اناطولی طرفنده گشت
وگذاردن صکره درسعادته گلوب یلان کبی سورینه‌رك
برتقریب ایله ینه اوطه‌یه گیرمش اولدیغندن وسابقا ولاحقا
اردوی همایوندن ودرسعادتده کیفیت حالنی بیلنلر بیننده
غالب پاشانك معهود پرتوی عنوانیله شهرت شایعه‌سنه مبنی
اوطه‌ده بولندیغمز اثنالرده وبعده آمیدجیلك وبکلکجیلك کبی
معیت منصبلرنده قسری وضروری تزکیه‌سنی دوزلتمك
ایچون دسیسه‌یه مبنی جبر نفس واهتمام عظیم ایله (محببها
جقا وشی باحسن) مثلنجه هر کسه کان دراهم مخروسه‌ردائت
وخساستدن کلیا بی وایه وتهی مایه کورنجی زوراکی التزامه
(تجمل)

تحمل ایتمکدن ناشی کرچه بعض بطانهٔ حال وشانه وقوف تامی اولان ارباب دقتی الداده مامش ایسه ده بنم کبی ظاهر بین (ومن لم ینتفع بظنه لم ینتفع بیقینه) مسئله سندن غافل نشین اولنلری ایناندرر کبی اولمشیدی . تا که عیاذاً بالله تعالی دولت علیه حقنده عین افات ومحض مصائب وصرف بلیات اولان زمان ریاست وکتخدالغنده ازادهٔ تصاریف بعیت وبرطرف ساز مقادیر خوف دنیا واخرت اولهرق خود بخود حرکت متجددهٔ کیفیه ایله واصل احیا زحل وعقد اولدقده سنین متقادمه دنبرو نهفتهٔ دولاب درونی اولان کمعیار احوال ردیه وناسرهٔ اوضاع سیئه سنی کرمیتله بی محابا صرف واعماله یأس البادی وکار سازئ رواج استدراج ایله سرمایهٔ کار وکردارندن نفسنده هرکز ضرر وزیان کورمیوب وبلکه صفر زایجهٔ عدم اولهجق طالع مضرت مطالعنك قوهٔ قاهه سیله نو بنو بنیسان دولت علیه ده اچدیغی رخنه‌لر کندینه فرجهٔ اقبال ومدخل استقلال اولدیغی کوردکجه بنم فیض وفتوحم بو یوزدن اولهیور دیو ارتق بالکلیه اطراح صواب والتزام خطا ایله الندن کلسه بتون بتون عالمی بر برینه قاته جق شرور عظیمه یه بی باکانه ومتهتکانه متصدی اولدیغی سوء افعال وحرکاتیله عامهٔ انامه معلوم اولدیغندن ولله الحمد درت بچق سنه یه قریب مدت ریاستمده کندینك جملهٔ آثار کریهه سندن اولان حدود یونان مادهٔ مستهجنه سندن انکلتره وفرانسه وروسیه سفارت متعدده سیله وخصوصاً بکرش واقکرمان معاهده لریله الدن چیقمش

اولان صربلو ماده سنده روسیه لولر ایله نیجه آیلر اوغراشه رق امکان مساعد ووقت وحال مستعد اوله بیلدیکی قدر تخفیفی خصوصلرنده وبعده انکلتره لو ایله فرانسه وروسیه لو ایله اوستریا وپروسیا دولتلرینك اتفاق واتحادی ومع مافیه نیجه لونك فرانسه لو ایله وفرانسه لونك روسیه لو ایله خیال اندر خیال معاملات دقیقه سی وینه ناظر مشار الیه یادکارینك یره کچه جك سوءتدبیر مدبرانه سیله اوروپا پولتیقه سنده مدخل کلیسنه سبب اولدیغی مصر ماده سی وروسیه عسکری دوننماسنك درسعادته جلب واعاده سی وبونلر هنوز درسعادتده ایکن اعاده لری حقنده فرانسه ایلچیسیله معاهدۀ مخصوصه عقدی وبعده دولت علیه ایله روسیه بیننده معاهدۀ اتفاقیه وقوعی وبونك اوزرینه انکلتره وفرانسه دولتلری طرفندن پروتستولر وضعی واسپانیا قرالیچه سی ایله معارض اولان دون قارلوسك محارباتی اثناسنده قرالیچۀ مشار الیهانك طرف اشرف شاهانه یه کلان نامه سنه جواب نامۀ همایون یازلمق اوزره برطرفدن ویازلمامق اوزره دیکر طرفدن واقع اولان تکلیفات متخالفه یه وکذلك فلمنك قرالنك هنوز تصدیق ایتمدیکی بلچیقا حکومتیله عقد معاهده اولنوب اولنمامق اوزره وقوعبولان ازعاجات متباینه مثللو انواع حالات واختلافات ارهسنده وینه ناظر مشار الیهك زمان زخل عنوان ریاستنده بعض رؤیالره استناداً اچدیغی سفر نابهنکامك تضمینات کلیۀ متباقیه سنك تنزیل وتسویه سیله سلستره نك روسیه لو طرفندن تخلیه سی کبی خصوصات جسیمه ده حمدلله تعالی برسقط

(ایشده)

ایشده بولنمیه‌رق وكندیسنك اعانهٔ غیر ممكنه سنه محتاج اولمقسزین الدن ودیلدن كالدیكی قدر ولی نعمتمه خدمت ایتمكه چالشدیغم موبمو معلوم عالی بیورلمق حسبیله نزد معالی وفد شهنشاهیده حد ولیاقتمدن زیاده ممدوح ومعتبر اولدیغم عن اصل بنی وبلكه مقتضای طبع انسانیت ندانی اوزره جمله جهانده هیچ بركیمسه‌یی سومدیكندن بو موفقیت عاجزانه‌می دخی كوردكجه رمدر قابته‌له بصر بصیرتی ساعت بساعت معتل وغرض غریزیٔ تفرد ایله‌دل پرغلی دقیقه بدقیقه مختل اوله‌رق حسدندن قات قات بوغلمقده ومقدم ومؤخر عزل وتبدیلی تحصیله چالشدقجه مسئولنه مساعده بیورلمدیغندن صورتا رعایت منافقانه اظهاریله ایچ یوزندن یاریلوب یرتلمقده ایكن بروجه بالا چورچیل قضیه‌سی ظهورنده (همراه بد زرهزن بیكانه بدتراست) مدلولنجه وادیٔ اساتده اجنبی‌یه مسابقت وشان وشوكت سنیه وحقوق ملت اسلامیه واجباتنی علناً ذمتندن اسقاطه مبادرت برله ماكوی دستگاه مفسدت اتخاذ ایلدیكی استغنا كی وساطتیله بونصوبنی‌یه نسج ایتدیردیكی پلاسپارهٔ شكایت وكرپاس خشین خصومته كیفنجه تقدیر قیمت ایدرك مزاده ویرمكله اغتنام غفلت زمان وانتهاز فرصت امكان ایله بازار امل وامنیه‌ده دیلدیكی كبی یوكنی طوتدی اما غالبا كرمیت بیع وشرا اراسنده نصل اولدیسه قاریشقلق ایله متاع دیانتی دخی هیچه صاتمغله اصلندنبرو بیلدیكمز وجهله صورتكران هیئت قبیحه‌نك مانیسی و (روی اسلام نماند) مصراعنك متمم سطر ثانیسی

اوله‌جغنی برقاتدخی اثبات ایتدی .
مقدمه‌ده بیان اولندیغی وجهله فریق پاشانك ترضیه‌ایچون ارسالی حوادث وحقارتی موجب اولور دیو تجویز ایتمیان یادکار عجبا خارجیه نظارتنك تبدلندن حاصل اولان ذل ونقیصه‌یی نصل تجویز ایتمش وفرانسه ونمچه ایلچیلریله ماورویانی بیله بونصوبینك اباغنه کتمکلکمی لایق کورمامش ایکن مشار الیه حقارت عزل وتبدیلی نوجهله جائز کورمش وبوصورتلری دعوای دیانت وصداقته نصل صغیشدرمش اولدیغی مسئله‌ارینه اجوبهٔ مسکته بوله بیلور ایسه (اشته لوح اشته قلم اشته کتب اشته فحول اعتراض واهی اشتباه ساهی)
پرتو پاشا فرط فطانت وشرط صداقتده جمله‌یه تفوق داعیه‌سنده ونمازلی نیازلی وذکرلی فکرلی برمتعصب ادم طورنده کورندیکنه نظراً بودرجه فضاحتی ارتکاب ایتمه‌ملك لازم کلوردی .
جواب شافی دلیل کافی
واقعا اصحاب عقولندر لکن مثلا سوفسطائیه‌نك حقایق اشیایی انکار ایتملری جهل وبلادتدن اولمیوب عدم توفیقدن ناشی اولدیغی کبی مشار الیه دخی اعتنای مفرط ایله اشوری خود بین وخود پسند اولمق حسبیله بومقوله‌لر حقنده عادت الهیه اویله جاری اولدیغی وجهله اوته‌دنبرو عقلنی خیر وصلاح طرفنده استعماله موفق اوله‌مدیغی معلوم عالمیان اولدیغندن ماعدا حسب الجبله حب جاه وحرص دنیاده نفس اماره‌سنه غایتله اسیر ودائما کندی منفعت مخصوصه واغراض نفسانیه‌سنی تحصیلده عمیق التدبیر برتاتار بدکردار اولمغله نیجه‌سنه‌لردنبرو جان ایله

جویان اولدیغی بو یله برفرصت ناکهظهور اتنه کیر دکده داعیهٔ قویهٔ حصول امل مدعای صداقت و دیانتی باصدر مغله مایهٔ اصلیسی برقاتدخی میدانه چیقارق لسان حال ایله (بنك کونکلوم قالیغ وطبعیتم دشمن اسیقدر نفسمغه حرص وحسد وحیل کوب یخشی کیلور اولوس اراو ایل قاشیدا پارسالیغ وتقوالیغ ایلاب اوز درونیمدین فرزانه لیق یاوزلق توشاییب تو دور مین هر کیمدن مینایخشی بنکار ساتیکسون میدین هیچ یماندین غیری بولماسی تاجانم چیقمیو بتور اوز کالار ایلیم نیلیم بلاسیدین خلاص بولماغیسوتور) دیو اوصاف واخلاق مادزادین بو قضیه ده دخی شرح وتبیین ایلدی .

قالدیکه عبادت وطاعتی دخی احتمالات ثلثه دن خالی دکلدر یا بخلاص ویامرائی ویاخود مستدرج اولوب اوچی دخی امور قلبیه دن اولمغله بهر حال تفریق وتمیزنده افعال واثار خارجیه سندن استدلال لازم کله جکی ظاهر وریاستدنبرو که اون ایکی سنه یه واره یور بالجمله صادرات افعالی بزم خلقمزك معلوم ومضبوطی اولدیغندن فضله اوروپا خلقنك لسانی اولان غزته لرده دخی اسم ورسمیله متداثر اولمقدن ناشی افعالنده اخلاصه دلالت ایدر هیچ برنسنه ثابت اوله میوب اشنای اطوار عالم اولان ارباب مزایایه غیر مستور اولدیغی وجهله ریاکار اولمسی دخی موافق اولمیه جغنه واعمال عبودیت دنیاجه دخی مستلزم منفعت اولدیغنه مبنی بیلنلردن دیکلدیکم وجهله کندیسی وقرنداشی حربیه ناظری حصول اقبال ایچون خواص خفیه یه مشغول اولدقلری مثللو بو عبادتلر وطاعتلر

دخی مجرد صوکی چیقمیه جق بر استدراج دنیوی غرضندن عبارت اولدیغی کونش کبی میدانده ایکن اکر مخاصدر دیه بیلن وار ایسه کناهی بوینه ٠

﴾ استطراد ﴿

مشار الیه کندیسنی مرحوم راغب پاشایه ثانی و اوستریا باش وکیلی مترنیخه مدانی اولدیغنه دائر مداهنلر لساننذن ایشتدیکی مدیحهٔ کاذبه نك ایکیسندن دخی اظهار انبساط ایدر اولمغله جمع ضدین مآلی هله بونده درکار اولدیغندن بشقه منستر و لقده بونك مترنیخه اولدیغنی بیلم اما فی المثل اکر مترنیق مجارستانی حکومت مستقله ایتمك و ایتالیایی فرانسه لویه ویرمك و پروسیا لوییویانه یه کتورمك کبی دولتنده ابقای نام ایده جك خدمتلرده بولنور ایسه اولوقت انك بوکا بر ازیان باشی کلدجکنی اعتراف ایدرم ٠ راغب پاشا ایسه سفینه سندن کمالات علمیه سی مستبان اولدیغی مثللو تدبیر ملك خصوصنده دخی بر وجود کامل اولدیغی روایاتنه مبنی بکنیلور ایکن اکر اول دخی پرتو پاشا کبی بروزیر وزرالود اولمق لازم کلور ایسه بوکاده یوف اکاده یوف ٠

﴾ تبکیت ﴿

بنم بیلدیکم مشار الیه اون بش سنه در کویا استقامت اوزره درویشلك ادعاسنده اولوب وسیر سلوکدن مقصود تصفیهٔ قلب وتهذیب اخلاق ایله تکمیل نشئهٔ انسانیه دیمك اولمغله اوقدر سنه لردنبرو تربیه و اصلاحندن صکره بوحال خسران مآلده اولان نفس اماره عجبا قبل التربیه نصل ایدی دیو کندیسندن صوریلور ایسه نه جواب ویرر بیلم ٠

(سؤال) شمدی بو آدمده هیچ کمال یوقمیدر ٠

(جواب)

(جواب) انده بر كمال واردر هيچ كيمسه يه تحصيلى ميسر اولماق كركدر شويله كه كنديسى غدار وبى رحم ايكن (شفيق ومهربان) وغايت مرتكب وطماع ايكن (عفيف وپرهيزكار) كورنمك كبى نفسنده اولان اخلاق ذميمه نك ضدينى ارائه شعبه سنده اولان هنر ومهارتنه ديه جك اولميوب حاصلى شرندن حضرت اللهه صيغنيله جق برفتنهٔ بيدار وبوبابده رجال عصرمزك جمله سى حقير ايله همزبان اقرار اولمغله بزدن صكره كلنلر مثلا قره چلبى زاده عزيز افنديك واوقچى زاده نك اثارندن خصماسى حقنه يوريدكلرينه قياس ايتمسونلركه على التحقيق رسم نفسنى تردد سزجه بيلمسم خرفا عن الله بو تفصيلاته كيرمزدم .

(مبحث ثانى) چونكه مشار اليهك صفت كاشفه ومنقبت مادحه سى شعر وانشاء قريحه سندن عبارت اولسه كركدر اولا ادبياتده جهلى سببيله اشعارى غلطات وفلتاتدن خالى اولميوب ازجمله استانبول صوكرلرى تجديد يچون سويلديكى تاريخده ٭ ياپلدى بو كزسيرتده سد اهنين اولدى ٭ ديو ذوى العقولده مستعمل اولان سيرت لفظنى جماداتده استعمال ايلمسى وجسر جديد همايون تاريخنده (عالم بديهى سويلدى) تعبيريله بديهة وبالبداهه لفظلريله بديهى لفظك كيفيت استعمالنى بيلمامسى محكمهٔ مناظره ده ثبوت مدعايه شاهدين عادلين اوله رق بو كا مماثل هفواتيله برابر قوت طبيعت وسلاست منظوماتى انكار اولنمز ايسه ده ياپديغى ابيات ايله يقديغى بيوتك وزنى ميزان اخرتده معلوم اوله جغندن غيرى شاعريت وكلاى دولته كوره كمال وحيثيتدن معدود اولماق شويله

طورسون کتبه‌ده بیله معارف معروفه دن اولمدیغی کندی قوایله اثبات اولنور که دیوان همایون قلمندن مرحوم دانش بك السنهٔ ثلثه‌ده اشعار پاکیزه سی موجود ذاتنده دانش ودرایتله نادر الوجود برچلبی ایکن اثنای ریاستنده بالمناسب بن زباتکداز ستایش وثنا اولدقچه التفات ایتمیوب بالاخره نه بیالم دولتعلیه‌ده ایران دولتی کبی رئیس الشعرالق مسندی یوق که توجیه ایده‌لم دیو فقیری تزییف ایله حصر مطلب ایتمش اولدیغی خواجه‌لق املندن مأیوس ایتمکله بیچاره غیرت اقران ایله ورم اوله‌رق کنج یاشنده تلف اولدی کیتدی یعنی ادراك معانی دقیقه یه دائر فعال عزیزه دن اولمسیله شعر اطلاق اولنان نظم نفیس (کر سخن جان نبود مرده چرا خاموشست) مزایاسنجه اصحاب مذاقه روح روان قبیلندن ایسه‌ده فی الحقیقه منستر ولغه متعلق اوصافدن اولمامق حسبیله اقرانه باعث تفوق ورجحان اوله‌میه‌جغی محتاج بیان دکلدر . وسیرت ماده سنده شعرای ایراندن بعضیلرینك مثلا عرفینك

﴿ سیرت این چمن از حاله بیینید مجمل ﴾ مصراعی کبی اشعار ایله احتجاج جمیلدکدر . کذلك فن انشاده دخی واقعا جیل وخرده کتابتی بیلور وچوق شی یازلمق الندن کلور ایسه‌ده (فی الاکثار عثار) مداولنجه منشأتی دخی ذل وذاب وخبط وخللدن سالم اولمیوب حتی اوطه‌ده بولندیغمز هنکامده رئیس اسبق جانب افندی مکثردر دیو تحریراتنی بکنمز ایکن کیدرك معیتلرنده بولندیغی ذوات بونك اوزون اوزون مسوداتنی کوردکجه قرالتیسندن اورکوب تصحیح وتنقیحه دخی بضاعهٔ اقتدارلری اولمدیغندن

(دهن)

دهن خامۀ خود پسندانه سنه هرنه کاور ایسه یازمقده
سربست اولغله تمام کاتب مایرید اولمشیدی اثنای سفرده یعنی
زمان نحوست اقتران ریاستنده بنم قلمه الدیغم برلایحه‌یی تصحیح
ایدرکن روسیه‌یه دائر برمحلنده دولت علیه ایچون قازدیغی
قویویه کندیسی دوشر تعبیرینی درج ایدرك بو فقره‌نك
مشهور اولان اصل عربیسنه کوره بو مقامده عدم مناسبتنی
فرق وتمییز ایتامك وینه لایحۀ مذکوره ده مادامکه اهل
ایمانز بویله جه اعتقاد ایتملیز دیو ایمان واسلامی توقیت ایله
قابلیت عدم بقاسنی قائل اولمق مثللو واقع اولان خبط
وخطاسی آثارینی مطالعه ایدن ارباب انشایه معلومدر ٭
مع هذا طوته‌لمکه کتابت وخطابنی هیچ معیوب ومدخول
اولمسون نه‌فائده‌سی وارکه فرط غرور واغتناسی وبالطبع مصدر
شرو ضرر اولمسی جهتیله قال و قلمندن دولت علیه هیچ خیر و منفعت
کورمیوب بالعکس تدارك وتلافیسی ممکن اولمیه‌جق نه‌خسارتلره
اوغرادیغینك تفصیل اجمالیسی زیرده بیان اولنور ایسه‌ده
پشین منفعت ومضرت قلمیه‌سنه مثال موجز اولمق اوزره ایراد
اولنورکه اوائل فطرت رومیانده بطریقك هلاکی ومجرم
ایله بی جرمك عدم تمییزی مثللو بعض مدعادن طولایی روسیه
ایلچیسی دستر غومونك ویردیکی تقریر رسمی‌یه جواباً ویریلان
تقریر مفصلی بعده ایلچیٔ مرسومك بالانفعال قطع مخابره ایله
بیوك دره‌یه عزلتنه مبنی مقام صدارتدن روسیه باش وکیلنه
یازیلان مکتوب مطول مسوده‌لری صاحب ترجمه‌نك همت
ومهارتنه حواله اولندیغندن واقعا عرض هنر قصدیله اوزون

اوزادی سوزلر وروسیه لونك دعواسنه مقابل كاتبانه جرابلرله طبقه طبقه كاغدلری طولدیرمش ایسه ده چونكه مواداقیسه دن معدود اولان جدل و مغالطه هر یرده جائز وجاری اولمدیغندن غیری فی الحقیقه اكثار كلام مضل فهام وبلكه حد اوهام اوله رق حد ونصابنی تجاوز ایدن مقالهٔ مدعیانه هر نقدر صدق وصوابه مقرون اولسه دخی صاحبنه صحبت نافعه اولمیه جغی دركار وخصوصا اثار خارجیه ووقوعات شهودیه نك تصدیق ایتدیكی اقوال مجرده نك تأثیری انجق نفوس سادجه یه اولوب یوقسه دولتلره كوره اولمدیغی بدیدار اولمغین بو مناقشه روسیه لونك الزام والخامنه قیل قدر مدار اولمق دكل بلكه تشدید خصومت وباش وكیل طرفندن سكز سطر بر مختصر جوابنامه ورودیله مطلب ومدعالرنده اصرار وخشونتی مستوجب اولدیغی هركسك معلومیدر ٠

وصیدا والیسی سابق دولتلو عبدالله پاشانك عصیانی وقوعیله طرف دولتعلیه دن اوزرینه واردیغی اثناده مصر والیسنه اظهار دخالت واول دخی حقنده عرض شفاعت ایتمش اولدیغندن صورتحال بین الوكلا مطالعه برله عبدالله پاشانك طوغریجه طرف سلطنت سنیه دن استئمان واستعطاف ایتامسسنه مبنی درجهٔ اولیده ارادهٔ سنیهٔ متعلقه نك انفاذی ودرجهٔ ثانیه ده عكادن اخراجی وثالثه ده عفو واطلاقی شقلریله جوابنامه تحریر واولوجهله اوچ قطعه اوامر علیه تسطیر وتسییر اولنوب لكن شق اولك اجراسی كندوسنی قاندیروب قاندیره جق سوزلر له تمهید وتأكید اوتمسی صورتنه قرار ویریله رك جوابنامهٔ

(مذكوري)

مذكوری اووقت مكتوبی صدر عالی بولنان طاهر سلام بك
افندی ایکی کره قلمه المش ایسه‌ده ایستثیلان مرتبه اطرافلی
اولماق واهمه‌سیله رهین استحسان اولمیوب اول تاریخده
بومنشیٔ مسلم الکل آمدجی بولنمغله بوکا سپارش اولدیغندن
مضمار سخنوریده سمند سبکسیر قلمنه ارائهٔ رخصت جولان
ایله اظهار فروسیت وهنرمندیده یدطولا کوسترمش وتحریرات
اطنابیه‌سنی اولیای اموره کرکی کبی بکندرمش ایسه‌ده مصر
والیسی اوتکلفلی شقین اول وثانی‌یی کأن لم یکن حکمنه
وضع ایله شق ثالثی اختیار واعلان ایدرك اوقدر ورزش
ویسیانه وکوشش کاتبانه‌دن قطعا برثمره حاصل اولمیوب فقط
طاهر بك افندینك قیرالدیغی قالدی اما صاحب ترجمه دخی
دیلدیکی کبی مفتخر اوله‌مدی وینه آمدجیلکنده مادهٔ فترتك
اشتداد وامتدادندن وانکلتره وفرانسه وروسیه دولتلرینك
مداخلهٔ علنیهٔ متغلبانه‌لرندن طولایی حالت افندینك رأی
وتدبیریله ارکان دولتعلیه بیننده عقد وامضا اولنمق اوزره
مفصل ومشروح بر اتفاقنامه قلمه آلوب فی الواقع هرنقدر
مسئلهٔ مطلقهٔ وفاق کندو مشرب مفارقنه موافق دکل
ایسه‌ده حالت افندی‌یه بکندیرمك ایچون ناچار محاذیر خلاف
شقاق ومنافع اتحاد واتفاقه دائر مقدمات منشیانه وبعض
تمثیلات خارجیه تمهیدیله دولته وملته یکدل ویکجهت اولمانك
ایجاب واقتضاسنی وعکس قضیه‌ده اولان خطرات ومهالکی
بولیله بسط وبیان ایدرك مسوده‌سی رهین تحسین وآفرین اولمش

وبر مجلس عمومیده اوقونمغه قرار ویرلمشیکن افندیء مشار الیهك نفی واجلاسینه اورتالغك رنكی دكشمكین مسودهٔ مذكوره حرف مسروق كبی قرائتدن محروم وبن صندوقهٔ اوراق بطالده معطل ومكتوم قالمشیدی .

اشته سائر معظمات اموردهكی فوائد كتابتی دخی بو انموزجه‌یه قیاس اولنمق اوزره داخلی وخارجی اوچ مادهٔ مهمهٔ ملتزمه‌ده حال بویله اولوب مضرت انشائیه‌سی بحثنده دخی (الكل اعظم من الجزء) قضیه‌سی كبی شك وشبهه‌دن عاری وشهادت سربسته ایله مقدمی تالیسندن مستغنی بر دلیل كواه یعنی قلمدن حاصل ونازل اولان بلای سیاه دخی شویله كه ..

. . . .

عاكف پاشا مرحومك تبصره نامیله متعارف اولان اثر خامهٔ بدیعی اشبو نسخهٔ مطبوعهٔ ناتمامدن عبارتدر .

﴿ دولتلو ابهتلو یوسف کامل پاشا حضرتلرینك تملاق ﴾
﴿ ترجمه‌لرندن بعض فقرات رنکین ﴾
﴿ فقره ﴾

قبریسلیلر ایله کیدر وایچلرنده بیلدیکم کیمسه اولمدیغندن معاملهٔ تعظیمه‌لرینی اکتساب فکریله تمکین وسکوتی التزام ایدرایکن سراسیمهٔ امواج دریا وغوطه خوارلجه رؤیا اولوب بردن بره کوردمکه وسط بحر محیطدن طوغری کردونهٔ کردون رفتارینی ایکی کبوترجکر بریرئ زهره پیکر کله کله یانمه کله‌رك اللرینی اموزیمه آتوب (ای جوان داخل دائرهٔ ادارم اولان جزیره‌یه واصل اولیورسکز . ساحهٔ رعایت واحترامده مجمره کش تکریم اولمکز شرطیله سزی سیراب جو بارشادی وشوق وبالانشین صفهٔ صفا وذوق ایدرم . نشانهٔ نشابهٔ خشم وغضبم اولمقدن اتقا وسلم سلامت مسلم التفاتمه ارتقا ایتملیسکز) دیمسیله برابر یاننده بردلبر بیلم حکمتی ندر نکاه تیزی وخندهٔ استهزا آمیزی انسانی خوفناك وسراسیمه ایدر دستنده کمان بربچهٔ جانستان نمایان اولوب همان ترکش حرزدن کشندن برتیر هلاهل تأثیر اخراج وبغتةً سینهٔ فکار دفینه‌می آماج ایتدیکی اثناده برپیر سپردار ظهور وعدم تأثیری تیرزهر کیردن پسر عشق افسره ایراث یأس وفتور ایتدیکنی دؤیدا سنك سهم سم آلودك ارباب رشد واستعدادده واصحاب فطنت ورشاده کار کر اثر اوله‌مز . بورادن کیت واسیر دست هوا وهوس اولان کیمسه‌لری

(صید)

صید وشکار ایت) دیمکله تکدیرده ایلدیکندن مضطرب وخائب کلدکاری سمته آئب ونظرمدن غائب اولدیلر ٠
شوحالده کندیمی برباغچهٔ فردوس مثالنده بولوب آکسزین منتوری کوردم بکا خطاباً (مسکن ومأوای خلق فاسد وچارسوی تربیهٔ ذاتیه‌یی کاسد اولان جزیره‌دن فراره سرعت ایله) دیمکله همان بویننه صارلمق ایچون یانه‌وارمغه بذل تاب وتوان ایلدم ایسه‌ده دریغاکه دیزلرم کسیلور وامان همان طوته‌یم دیدکجه اللرم حبل موهوم ظل خیاله آصیلور اولدیغندن نه‌یه اوغرادیغیمی ادراکده عاجز وناچار خوابدن بیدار اولوب مصره بعد المفارقه وفات وترك دغدغهٔ کائنات ایتمشدر ظن ایلدیکم منتوری صورت عجیبه‌ده رؤیت قلب حزینه باعث رقت اولمغله کنار سفینه‌ده محزون آغلر ولنکر تمکین وسکونتی زنجیر سرشك واحسرتایه باغلر ایدم ٠
بنی کوروب سببنی سؤال ایدنلره بونجه زمانلردنبرو مهجور دار ودیار وملعبهٔ دست طالع زورکار اولان آدمك کاری البته کریه‌وزاری اولور دیمکده وساحل جزیره‌یه تقرب ایتمکده اوله‌لم ٠ درون سفینه‌ده بولنان قبریسلی یولجیلر ایله رئیس وطائفه‌لر اللرنده برر کوزه شراب عالم خوابده کوردیکم پری زهره چهره‌نك عشقنه چاقه چاقه وایش یابیله‌جق پرده‌بری بری اوزرینه دوشه قالقه مست وخراب اولدقلری هنکامده لون هوا متغیر وظهور ریح شدید ومدید ایله روی بحر مکفهر اولوب کشتیٔ سرکشته‌مزکاه ظهر امواج مرتفعه‌ده موازیٔ

کنکرهٔ سماوکاه بازرفتنی وفرونشستنیٔ تلاطمیدن مساوی مرکز
کرهٔ ماء اولمغله اکثریا منتوردن ایشتدیکم وجهله آلودهٔ لباس
سفاهت وفضاحت اولان تن پروران وسست اندامان کبی
جمله سی هول جان ایله فریاد وفغان وسلامت قره یه چیقارلر
ایسه اعطای نذر وذبح قرابینه عهد وپیمان ایلدکارینی
وناخدای هوش جدادن امید اعانه ومدد استدعای عمرسرمد
قبیلندن اولوب سفینه نك قضاذده اوله جغنی کورنجه دومنی
دردست ایدرك برقاچ طائفه یه قومانده ایله درعقب یلکنلری
آلدیروب کورك جکدیرك رهیدهٔ دهشت قلزم بی پایان ورسیده
مرسای امن وامان اولدیغمزده حفظ رشتهٔ حیاتلرینه سبب
اولدیغمدن شایان نظر تدقیق وبوجزیره نك موسم بهاری
وکشایش وجوشش ازهار وانهاری جزایر سائره یه متیس
اولمدیغندن سیر وتماشاسنه تشویق ایتلریله کوشه وبازار
وحدایق کلزارینی کزروکزوب کوردکجه وجودمده کسل
ورخاوت ومزاجمده فسق وفجوره میل ونیت صرزر ایدم .

﴾ فقرهٔ دیکر ﴿

بوجزیره نك سکنهٔ ذکوری دشمن کسب منفعت واطفال
ونساسی حریص زیب وزینت اوله رق بونلرده کوردیکم
نقصانیٔ لطافت طبیعت دل محبت مونله مخاطر مباعدت
اولدیغی حالده رفیقلرم بزم الفت وانسیته دعوت ویوم
مخصوصلرنده شکل بناسنده تمامیٔ صنایع معماریه موجود
ورصانت ومتانت وکلفتده مثل ونظیری نامشهود اولان
برمعبد مشید زیارتنه دلالت ایتلریله کیدیله رك درون وبیرونی

(مشغول)

مشغول عبادت وپرستش پیر وبرنا وناتوان وتوانا ذکور
وانسا ایله طولمش وجوانب زواردن کردن وشاخی قوردهلر
ایله مزین قرابین لا تحصا تقدیم واهدا اولنمش اولوب میادین
وزوایاده ایقاد اولنان بخوردانلردن صعود ایدن دود عنبر
وعود منتشر ایوان فلك کبود اولور وجابجا کف محنـاء
ساقیات بنات زهره سماتدن آلتون کاسهلر ایله حضاره بادهٔ
گلگون صونیلور کوردیکمده اورکدم ایسهده بوحالده
آهسته آهسته عروق واعصابمه سرایت یعنی برنهر سریع
الجریانك ایچنه دوشمشده رسن زرین تار شعاع مهر جهانتابه
صاریلوب ساحل نجات وسلامته چیقمغه چالشمقدن بیتـاب
وغرقاب اولان بیچارهکان کبی بنی بیگانهٔ لذت ادب وفضیلت
ایتمکله باشلغله شونلردن ایراغ وسفرهٔ رفاقت وصحبتلرندن
دستکش فراغ اولهیم دیوسعی واقدام ایله برابر دلهوامائل
داخل دائرهٔ جمعیتلری اولمغه خواهشکر وبرارالق منورلك
بند بندینی وبدرك صیت بلندینی یاد ایله بودرلو رذالت
وشناعتی ارتکابدن ایسه شوموسم شبابده متواریٔ زیر تراب
اولمق جانه منتدر خیـالی بحث دیکر اولوب اشته بویله
برحال مشکله اوغرادیغمه مکدر وپریشان وچاره جویان
جوار معبده کائن اورمانه روان ونیر دلدوز ایله جکر
کاهمدن اوریلوب یارهسنه مرهم تدارکیچون یاردن یارهپرتاب
وهرنه سمته آتلسهسهم سمنا کی سخت کرفتهٔ زیرپهلوی اضطراب
ایدن جیران مثالی کریان وسوبسو پویان اوله اوله
اغاجلرك ایچنده اوزاقدن منوره بکزر برظل موهم کوزیمه

ایلشدیسەنە یوزی صاری واثر انبساطدن عاری اولدیغندن تشخیصنده ارتیاب وعجبا خیالمیدر ندر بکا نه اولیور منتور دردە بنی نصل کورمیوردیەرك نزدینه شتاب ایله بوینه صار یلوب نام با احترامنی تکرار تکرار یاد وتذکار وچشمه سار دودیدنی اشك شادی ومسرته جویبار ایدرك سزدن آیریله‌لی نیجه مشقتلر چکدم وکشمش قلاب آب ودانه ایله کزدیکم یرلرده نقدر دانهٔ سرشك ندامت اکدم تعریف ایدەمم آیا بعد ازین نەیاپمق اقتضا ایدەجکدر دینجه اسکیدن بیلدیکم طور ووقارینه ومعاملهٔ حکمتشعارینه اصلا تغیر کلمکسزین بر نظر شفقت پرور ایله باقوب (جزیره‌ده طورمه بر آن اول ترك وفرار ایت زیرا بورانك اراضیسی میوهٔ خوشکوار یرینه تقدیم سم مار وآب وهواسی حدیقهٔ اخلاق حمیده‌یی خزانديده وتارمار ایدر) دیدیکی آنده بورایه کله‌لیدنبرو سرسودا زده‌می استیعاب ایدن سحاب سیاه اشواق کاذبه طاغیلوب کاشانهٔ قلبمه زلال ابتهاج ومسار حقیقی جاری وکافهٔ حواسمه نور صفای روحانی ساری اولدیغنه شکر فراوان وبوعالمده شو کیفیته مماثل یعنی یار قدیمك لذت ملاقاتنه معادل ذوق وسعادت اولمدیغنی تعقل واذعان ایدر ایدم .

﴿ فقره دیکر ﴾

بو اثناده قبریس جزیره‌سی سرکذشتنده نقش تعریفی پیرایهٔ حریر افاده قلنان پریٔ زهره چهره قبریسده مقام محترمنه (رعایت)

رعایت ایتمیانلرائی بو دفعه دخی سالماقالیپسو جزیره سنه وصوللرینه جانی صقیلوب پسر عشق افسرینه (هایده کیده لم ماده یی بیان ایده لم) دیه رك برلکده کردونه سوار وجوار غارده پری سوکروارك دمبسته نشسته اولدیغی پیکارك کنارنده آشکار اولوب (بیچاره قالیپسو بیوفا اولیسدن کوردیکك استهزا واذا صانکه الویره مدیده شمدی فرزندیده پدرندن زیاده سنی استهزایه آماده در . آماتأسف ایتمه عشقی برابر کتوردم بوراده قاله جق وتلاق بونك مکرندن قورتیله میوب البته رسوای عام اوله جقدر) افاداتیله تبشیر وچوجغی ترك وتأخیر ایله کردونه کردان عودت وعنبر افروز مجمرهٔ غرام ومحبت اولمغله پسر سودا اور قالیپسونك قوجاغنده یعنی آتش جانسوز عشق قلبی بوجاغنده قالوب تحمل ایده مدیکندن پرستاران شیوه کاراندن (آوقاریس) نام دختر ناهیده اخترك آغوشنه امانت وبعد زمان بوکاره ابتدارینه اظهار پشیمانی وندامت ایلدی .

بو چوجق بادئ نظرده معصوم محجوب محبوب قلوب کشاده رو خوبجو کورینور ایکن غرابت بونده در که نواختهٔ دست اعزاز ایدنلر شمبوی سم ودرکنار محبت واعتبار ایدنلرك بیت معمور قلبی خرابهٔ هم وغم ایدوب کچمشده ایتدیکی یاخود آتیده ایده جکی غدر وجورلرینی یاد وتصور ایله زهره خند واهانت ایده بیله جکی انسانه تقرب وتلاعبدن نشئه منداولمسیله بیله منورك نظر تهدیدندن ودائرهٔ حرکتی تحدیدندن قورقوب اوزاق طولاشور

وسر یمز فاش اولمسون احتیاطیله یوزینه کیرلی نکاه وآتشدان سینه ده حبس دود آه ایدن قزلرك ارالرنده اوینا شور ایکن تلماق كوروب وآلوب كاه بازو ودوشنده وكاه زانو وآغوشنده طوته‌رق اکلنمك استدکجه دریای اندیشه‌یه دوشوب عاقبتکار غلبهٔ افکار ایله پردهٔ ادبی چاکزدهٔ پنجهٔ سودا ومنتوره خطاباً (شو قزلرده اولان لطافته‌نه دیرسکز قبریسلیلر بویله پری نژاد وموافق آرزوی فؤاد دکللر ایدی . بونلرك ادب وازعانی وجاذبهٔ حسن وآنی انسانی بشقه‌لشدیریور) دیو کشف مافی السویدا ایتمسنه حجابندن یوزی قزاروب سویلدیکنه ندامت وسویلمامکه نیت ایدرینه کندینی ضبط ایده‌میوب سوزه باشلرسه‌ده دوام ایده‌مز دوام ایده‌یم دیسه افادهٔ مرام ایلیه‌مزنه دیه‌جکنی بیلمز . خلاصهٔ مقام پریشان ویمال سویلیوب قالدن حال وحالدن قاله انتقال ایلر ایدی .

﴾ فقرهٔ دیکر ﴿

تلماق کیجه‌لرده اردونك انتباه وحرکتنه کسب وقوف وشعوردن وتدارك لوازم مهمه‌یی تأمل دورا دوردن اکثریا کسیك کسیك خوابه واروب اکل وشرب نده عادتا آحاد عسکریه آسا اختصار وپرهیز ایله نقصانی مأکولاتدن عسکرك قیل وقاللرینه وسیله ویرمامکدن فضله پرهیز وریاضت سیکرلرینه باعث قوت ووجه ووجودی آن بان مائل سمرت اولوب برزماندنبر و پیودهٔ قدم سیاحت ایلدیکی فسحت فضای عالم رؤیاده بعد نصف اللیل پدرینی کاه برجزیرهٔ معموره‌ده وسط

(چمنزار)

چمنزار شکوفه داردن جریان ایدن نهرك کنارنده سر پا برهنه اولوب اطرافنی محیط اولان دختران پری رفتارانك اوزرینه البسهٔ زریفتـه انداخته ایلدکلرینی وکاه سیم وزر ایله پرزیب وزیور بر سرای جهان منظرده بالای صدر احترامده اوطوروب سویلدیکی سوزلری باشلری چیچکلی تاجلرله زینتیاب حضور اولان کسانك دیلدکلرینی مشاهده ایلیه‌رك (ای پدر شوحاللر دلالت ایدرکه تارك دنیای فانی ودار مکافاتده نائل التفات حیات جاوداتی اولمق کرکسکز بونجه زمانلر در سرزی آرایو بده کورمامك ودست پسر پرورکزی او پمامك نیجه اوله بیلور ملاقا تکزدن مادرم شاد واتا کیه معمور وآباد اولیه جقمیدر . بوحال شك وار تیابده قالمقدن ایسه وداع کار وبار جهانی جانه منت بیلوب قعر عمیق دوزخه قدر کیدر وحل مشکل دل ایدرم) دیو سویلنه‌رك موقع اردودن بعید فرض اولنمیان بریرده جای باب جحیم اولمغله شهیر واوسط طرفنده بر شجر بی برك وثمرك سرنده واقع آشیان مثللو بر طاشـك تپه سنده‌کی کویك کوینده کائن کأنه مدخل شهیق وزفیر اولوب نوع بنی آدم دکل جنس حیوان بیله تسمیم هوای نسیم ایدن بخار مار دماری نك کذر کاهندن خطوه انداز مرور ووقت ربیع وخریفده فلزات نباتات سر نمای ظهور اوله میوب ابعد بعدنده بولنان طاغلر وباغلر حلول آواننده اول خوشیده وآب آیار وانهار تلخ وکندیده اوله‌رق وخوش وطیور چب وراستندن رعد وبرق کبی سریعاً عبور ایدن مغاره‌یه قلیجی

النده واوجه ابتدار برله اول امرده اول ظلمتگاه دهشت مستمرده بعض لیالئ مظلمه ده تخیل وتوهم اولنان آیدینلق آره سنده طائر وسائر اولان ارواح خفیفه یی سر شمشیر ایله اطرافندن تبعید ایلدکدن صکره آبی را کدوتیره بتاقلق بر نهرک کنارنده کوردیکی اشباح اموات کثیره نک ایچنده نالش وفریاد ایدر بر کیمسه یه تصادف فله نامنی وسبب اوجاع وآلامنی سؤال ایلدکده (روی زمینده بابل حکمداری ایدم . مرمردن مبنی بر معبد کبیرده آلتوندن مصنوع وجای رفیع احترامه موضوع اولان صورتمه اهالئ بابل پرستش ایدرلر ویانمده خلاف مشرب صحبته کیمسه تحریک لب ایده میوب کافهٔ محظوظ اوله جمغم صورتنده حضورمده تترلر ایدی .

حیفا که تمام زمان حکمرانئ جوانیده سودیکم برزن مرد افکن بنی سومدیکندن اشراب زهراب وچارطاق وجودیمی خراب ایتمکله دکل حکمدار مؤبد بابل عادتا موت وفنایی قابل شخص فانئ غافل اولدیغمی بیلدیروب دونکی کون جنازه می رسما تجهیز وبرابرجه مزاره کیرمک استیور درجه ده نواحه وفغان رستخیز انکیز ایلدیلر ایسه ده چه سود اتباع واعوانم بلکه اعضای خاندانم بندن خشنود اولمدقلرندن شمدی بوراده معاملات شدیده کوریورم) ایدی .

تلماق متأثر اولوب (وقت حکومتکزده راحت فزای قلب انسانی اولان صفت نیکوکاری وتبعه پروری یه مقارن اوله مدیکزمی) دیو سؤال ایتدکده (واقعا اکثر عقلا آندن

(اعلا)

اعلا صفت جليله بو قدر ديو وصف وثنا ايدرلر ايديسه‌ده
نفسمده قطعاً حس ايتميوب كل يوم التزام ذوق جديد
و بولنديغم حالك غيرى بكا خيال ورؤيا وافسانه وخوليا
كورنديكندن او درلو خاطره‌يى القا ايدنلرى اطرافمدن
تبعيد ايدر ايدم) ديه‌رك عمرنده زهر زحمت دينويه‌يى
طاتمامش مرد درد ناشناس كبى نالان وحين فوتنده تكريما
لتدفينه اعدام اولنان ايكى نفر غلام تعذيب واخذ انتقام
خدمتنه مأموراً قيام ايليوب سلسله بند تذليل وعقاب و پرى
(سنده بزم كبى انسان دكلميدك نيچون دعواى ربوبيت
ايدر ايدك) وديكرى (اشته حالكى كوردك ومرتبهٔ عبوديتى
بيلدكمى) ديو عتاب ايتملرندن رو بخاك خذلان اولور ايكن
تملاق اورادن صاويشوب دها ايلرو وتقديم ايلدكجه (بو ذات
حياتسمات كيمدر) بوللوسيرينه چيقان اشباح اموات شعاع نهاردن
طلال ليال آسا اغورندن كم و نابديد اولمغله كيدرك زبانئ كبيرك
دائرهٔ اداره‌سى سمتنه واروب ارواح طائره‌يى ساحل دريا‌ده‌كى
رمالدن زياده مشاهده ايتمكله برابر جبينى چين بچين و نكاه
آتشينى كين آكين اولان زبانئ كبيرى تختنده والى طرپانلى موت
مجسمى وعدم امنيت وانتقام وغدر وبخل ونا اميدى وحرص
وخيانت وبيرحمى وحسد وخيالات واحلام مثللو غدر و مضرتى
اصحابنه رجعت ايدن انواع اسباب كدر والمى سريرينك حوالى
وتحتنده كورمكدن قورقوب ديزلرى كسيلور وسسى قصيلور
حاللرده لرزان لرزان (اى زبانئ آتش فشان بنى كوريورسكز
عجبا پدرم دائرهٔ نارهكز داخلنده‌مى بو قسمه نهر عذاب الجريان

جنانك ساحلنده میدر) دیو تفحص احوال پدره جسارت ایلدی .
زبانی (ای جوان فانی بیك جانی اولان کیسه‌نك کیره‌مدیکی جای طاقت فرسایه‌سنی مقدارات سوق ایتمشدر . پدرك نره‌ده اولدیغنی بیلم زمرهٔ حکمداراندن اولدیغندن افعالنه کوره دار مجازات ومکافات اولان دوزخ وبهشتدن بر نده بولنه‌جغندن آرامق ایچون اذن ورخصت ویررم . لکن سقر ظلمه مقرونی کیمسه‌لرکه جنته کیره مزسك . اورادن مرور وولوجه وعودتدن بورادن خروجه سعی ایت) دیدیکنده پدرینی بوله بیلمك ومنظر زبانیٔ حیات سوزدن تباعد ایتمك تلاشیله فیافیٔ خالیهٔ نامتناهیه‌دن کذر وسمت‌سقره نظر ایلدکده نه کوردی . آبی آتش جوشان امواجی علو جهان بر دریای بیکران وسیل کوه شکاف وهامون فرسانك بالای صخره جبال مثالدن وادیٔ بوادی‌ٔ بی نزول مهولی کبی پیدا ایلدیکی صدادن استماع اصوات عدیم الامکان اولوب طبقات متفاوته سنده ظلم وخیانت وسرقت ایله جمع اموال ودیانت وعبادته صورت مجبتده ریا کاران ساده دلانی اغفالدن استحصال آمال وپدر ومادر وهمسرینی اعدام وتسمیم ایدن ذکور ونسایی وکذاب ومداهن وحقیقتنی بیلمدیکی شیده ادعای معلومات ایله حاکم وکاهن اولان اشخاص لا تحصایی حضور حکامده علی درجاة جنسا یاتهم انواع عذاب وعقاب ایله معذب ومعاقب کوروب خالق حقیقیٔ خلقت وجود ومعطی ومانع هرموجوداولان حضرت

(رب)

رب معبودی بیلمیان کسانك جمله دن زیاده تعذیب اولنملرینی تنسیب وحکم ایتملریله از آنجمله برشخص فیلسوفك محاکمه‌سنی استماع وسر وسببنی حکامدن استطلاع ایلدکده جواب آلمغه میدان ویرمکسزین فیلسوف مناقشه‌یه باشلیوب (بن اصلا فنالق ایتمدم دائما ایولك ایتمدن لذت آلوب سربست واپسم برآدم ایدم بکا نصل لوم وعتاب اولنه بیلور) دیمکله جانب حکامدن (بو بویله ایسه‌ده انسانلردن افزون درکاه جناب باری‌یه عرض عبودیته مدیون دکلمیدك . حیثیت وفضیلتکی قبل نفسکدن بیلوب وهاب حقیقی بی طانیمدك . ایمدی مقتدر ایسدك محکمهٔ قلبیه‌که مراجعت ومشاورتله کندوکی قورتار جناب حقی طانیوب عبودیت وتعظیم ایتمکدن غیری فطانت وفضیلت صحیحه یوقدر . سنك جهال سهل الاغفالی مفتون وحیران ایدن جزیره وحکمتك جدیر تقدیر دکلدر . بنی بشر علی ماهو علیه واقف دقایق حقایق خیر وشر اولمدقلرندن درجهٔ حظ ونفرتلرینه کوره برشیئك له وعلیهنده حکم ایدرلر ایسه‌ده بوراده اویله اولمیوب تمییز وتعیین آن واین ایدن نور الهی هر شیئی کماهی کشف وعیان ایلدیکندن سنك لمعهٔ فخر وتمدحك انظار ارباب اعتباری قماشدرمز) دیو اسکات وابهات وعذاب درونی ایکی قات ایلدیلر .

فقیر فیلسوف حال نا امیدیده محاکمهٔ قلبیه‌سی شدتندن شاشروب کندی ذاتنی وسرمایهٔ ممدوحیت بیلدیکی اوقات حیاتیه‌سی فعلیاتنی کورمك استدکجه کورمکدن بری ودور ومعاونت مأمول ایلدیکی افعال متجسمه‌نك طعن

وتشنيعندن سلامتياب حضور اولمامغله حجاب واضطرابندن التجا واختفا ايليه‌جك جاى مظلم وتاريك آرايوب هرنه سمته كيتسه برشعله جوالهٔ نورانى برابرنجه كزوب تقدير وتبعيت ايتديكى ذات حقيقتى كوزينه صوقديغندن دنياده سوديكى شيلرى اكراه وآنلره ابتلادن بى حد وغايت چكديكى عذاب واذيتدن انين وآه ايدرك (حضرت خلاق عالمى واخلاق ابناى آدمى وكندى كنديمى بيله مامشم . عقل وحكمتم جنت وفكر وفضيلتم عما وحماقت ايتمش . حيف صد حيف كه خود پرست وشراب غفلتله مست اولمشم) ديو سرزنشى ايشتدكدن وآلودهٔ غفلت حشمت اولوب جهانيانه جور وجفا وجبر وقهرلرى قوتيله شعرا ونداماى غصب ايلدكلرى مدايح مذمومه‌دن كسب كيف وصفا ايدن حكمداران ستمكارانك صور معكوسهٔ معايبنى ارائه ايدر بر آيينه دست زبانيده يوزلرينه قارشو طوتيلوب ايچنده لسان استهزا قوللانور مداهنلرك صورتلرى ومغاير طبيعت مزعجانه طور وحركتلرى كورينور برديكر آيينه دخى كوستريلوب هرنه يانه كتسه‌لر هر آيينه خانهٔ هردو آيينهٔ متنافر الارائه‌دن صورت وتمثاللرى جدا اوله‌مامغله باقدقجه معذب اولوب بو احوال اهوال اشتمالدن قورتلق اميديله كيرله‌جك يرلر آرارلر ايدى ايسه‌ده بوله‌مدقلرينى سير ايلدكدن وعلى الاطلاق عذاب وعقابه كسب استحقاق ايدن ارواح اشباح انسانيه برقزغين فرونه قونمش مادهٔ معدنيه كبى حيات وهيئت اوليسى بين الفقد والوجود مؤبداً موجود وغير مفقود اوله‌رق (اوزرلرينه)

اوزرلرينه تقاطر قطرات قطران انتقام ايله تعذيب اولدقلريني كوردكدنصكره بو موقعدن چيقدقده كوكسي اوزرندن بر طاغ قالديرلمش كبي تنفس ايدرك مدت يسيره ٔ حيات ايچون كارفرمايان جهانك عاقبت اوغرادقلري حالات عذاب واضطرابي مطالعه‌دن يأس تام ايله ايلرو واروب معدلتكاران حكمدارانك مصطبه نشين آرام واحترام اولدقلري چمنزار بهشت انوار نثاري دوردن سچه‌رك سمتلرينه توجه ايلدي .

بو چمنستان دائما سبز وشاداب وبيرون عد وحد قوشلر اشجار بيشمار اوزرلرنده نغمه پرداز سؤال وجواب اولوب موسم بهارك ازهاري ووقت حريفك اثماري متصلا ومتحدا حاصل وموجود وتاب تموز وشدت شتا مجهول ونابود اولمسيله نقاب ظلماني ٔ شبدن نشان ونهار دائميسنده غايت وپايان اولميوب دار دنياده عيون اشخاص فانيه يي تنوير ايدن شعاعك غيري برنور الهي شبابت دائمه ايله خاطر خوش وسيمالرنده نقوش سعادت منقوش اولان اهالي ٔ بهشت حواليسني استيعاب ايليه‌رك نور آفتابك صاف وشفاف بلوره حلولندن زياده قوالب وجود انساني‌يه اينجه‌دن اينجه حلول ايله قطعا كوزلريني قاشدرميوب تا قعرجانه تعريف وبيانه كلمز صورتده القاي شادي ٔ ابدي ايلديكندن جمله‌سي بو نوردن غدالنور وبررتبه ممتزج ومتحد اولورلر كه ذاتلرندن خارج وحاصل وينه كندولرينه راجع وواصل اولور لوازم دنيويه‌دن اولان اسف وهم وخوف وغم باخصوص قورقودن چوق زحمت ويرر امل باعث الالم بيله اولميوب كافه ٔ آرزو حاضر وآماده

اولمغين هر برشيئه مالك ايكن هيچ برشيئه مالك دكلاردر .
بو نور لطيف ومحيطك بخش ايلديكى لذائذ قلبيه وباطنيه‌نك
غايتنه ايردكلرندن خارجاً كندولرينى احاطه ايدن اذواق
نورانيه‌يى نظر اعتبارلرنده تقدير ايتمزلر . ماننده جذر ومد
قلبلرينه رفعت وآمد ايدن انهار مسرت حقيقيه‌دن كسب لذت
وبربريله محبت ايده‌رك قصائد اوصاف الهيه‌يى برصدا وبرقلب
وآد ايله اوقورلر . نيجه قرون دنيويه اوقات وساعاتدن
سريع مرور وكذار ايدوب بو حالك سرمدى وابدى اولديغنى
بيلورلر . بناء على هذا پدرى كاشكى بوراده بولنيدى
تمنيسيله آرايوب بوله‌مامغله بيوك پدربنى اثناى تفقدده بركيمسه
اوزرينه طوغرى واروب تحديق نظر دقت ايلدكده تملاقك
(بو كيمدر) شبهه سنده اولديغنى بيله‌رك (بنى طانيامقده
معذورسك سنك اب جدكم حفيدم تورواية كتمزدن مقدم كه
دهاسن صبى ايدك بن وفات ايتدم او وقتدنبرو سنده بيوك
اميدم وار ايدى . دوزخ وبهشتده باباكى آرامغله اثبات
بختيارى ايلدككدن ممنون اولدم . لكن بوراده آرامقدن
فارغ اول حالا حياتده در بيوك باباكده صاغدر جريان
عادات الهيه اقتضاسنجه كافهٔ اشخاص انسانيه نهر
چاپكروانك امواجى مثلو جهان فانيده عالم جاودانى يه
روان اولورلر هيچ برشى مرور ازمانى توقيف ايده‌مز .
حال جوانى آچار آچماز قودر برچيچك كبى آناً فاناً متغير
اولوب شمديكى متلذذ اولديغك مسرت حياتيه خيالات
منامية يه دونه‌جك واوقات ماضيه‌نك يالكز ياد الم وكدرى
(قالوب)

قالوب پیرلك قامت راستنکی بوکه‌جك و هر شیئك ذوق ولذتندن
اکراه ایتدیره‌جکدر . بو وقت سکا اوزاق کورینور ایسه
کندیکی آلدادرسك . چونکه بو قدر سرعتله کلان زمان
اوزاق اوله‌میوب بونك کلمسیله سندن مفترق اولان حال
شو وقت تکلمده ضایع و نابدید اولان قیل وقال کبی الی الابد
عودتی محال اولور .
بنا بران بر آن حال حاضره آلدانمیوب دائما تفکر حال استقبال
و اخلاق طیبه معاونتیله بودار برقرارده بر یر مهیا و آماده ایتمکه
اشتغال ایده کور . اتا که‌ده پدرکی کوره‌جك و آندنصکره
حکومت ایده‌جکسك . لکن شعشعهٔ حکمرانی هر نقدر
دوردن نظر ایدنلره شاملی و عنوانلی کورینور ایسه ده
حقیقة منفعل طبیعت و مشقتی بی غایت اولدیغندن محکومی
اولان مخلوقه عدل و داده مدیون بولنان حکمدار جانبندن
سرکشانك کوشمالنه و اهل عرضك محافظهٔ جان و مالنه
تقید و اعتناده ظهور ایده بیله‌جك ادنی خطا بر ملتك نیجه
سنه‌لر امتداد مصائبنه سبب و بر حکومتك محتاج اولدیغی
اصلاحات مهمه‌یی امکانی مرتبه وجوده کتورملك بادیٔ
انواع تعب اوله‌جغندن آحاددن بر کیمسه‌نك ایتدیکی راحتی
ایده‌میه جکاریله برابر صفای نفس ایچون اولنان اداره‌ده ظلم
دائمی نزکار وفاملیاسنه باقارکبی اهالی‌یه خدمت ایدن ذات
دخی غیرت و صبر متمادی‌یه صورت احتیاجده بنسه خدمتکار
اولوب انجق شق اخری التزام عهدهٔ همت ایدن حکمداران
معدلتخصال بوراده نائل مرتبهٔ عال العال اولدقلرندن

نفس منهمك حرص مهلك ومداهن محركدن تباعدى اعتياد وشودار راحتمدارده مستحق نعمت ابديه ايليه جك طريق اعتدالى پيشنهاد ايتليسن) ديدى . شو كلمات پرعبر تملاقك سوداى درونه اثر ويه‌رجه منظور عاليان اولمق اوزره توبخ اوزرينه خامهٔ رسام هنز ور ايله حك ونقش اولنان خطوط مثالو صحيفهٔ قلبنده پر ايلديكى حالده اب جدينك سيماسنى جدينه بكزر كورديكندن نفسلنوب بالدفعات در اغوش ايتمك اسنديسه‌ده تشنهٔ آب عالم كورديكى صويه تقرب مراد ايتدكجه خطوه خطوه اوزاديغى وبرينه سوز سويلك استيوبده يالكز ابلرينى تحريك ايدرك تركيب كلامه قادر اوله مديغى وجهله قارشوسنده كوروب سوزينى اشتديكى كيمسه بى طوتمغه اوغراشمغدن قوللرى يوريلوب هيچ برشيئه دسترس اوله مامغله سعى بيهوده‌دن فراغت ويالكز (يانكزده بولنانلر كيملردر) سؤاليله قناعت ايتمكله (شودرجهٔ اوليده كورديكك ذوات زمانلرنده انسانيته خدمت ايدن عقلاى پيران ودرجهٔ ثانيه‌ده بولنانلر حكمداران دادكران ودرجهٔ ثالثه‌ده اولانلر وطن وملتى اغورندن جانسپارلق ايدن پهلوانان جنكاوراندر) ديو هر برينك برمحاسن ومناقب دنيويه لرينى نقل وحكايت (وبوراده ميت ظن ايتدكلرك حله پوش حيات ودنياده حى كوردكلرك كفن بدوش ممات اولمغله راه استقامته كيدوب بويله حيات لا تفنى يه نائليتكى آرزو ايدرم . كيت پدركى جستجو ايت . اما قبل الملاقات مشغول اولديغك حربده پك چوق قانلر دوكلديكنى كوره جك

(ومنتورك)

ومنثورك بند مفيديني استماع واتباعدن قرنا بعد قرن ابقای نام وشان ایلیه جکسك) دیو نصیحت ایلدکدن صکره تاریکستان دوز خیالدن خارجه امرار ایتمسیله خوابدن بیدار وفراش راحتجز اشندن عجله و تلاش ایله قالقوب مجلس حکمداراننده ایقاع تدابیر حربیه یه آستین پرچیدهٔ ابتدار اولدی ·

فقرهٔ دیگر

تملاق (بونه دیمکدر شبههٔ موهومه قرینه سیله انسانمی اولدیریلور بوقپو آچلنجه افك وافترادن کیم قورتیلور · برمجرمی کمال رفق واعتدال ایله استجواب وکبر تهمتنه کوره تکدیر وعتاب ایتملیدر · امر استنطاق بکا حواله ایدیکز) دیه رك متهمك (ادراسته) اولان انتما ومناسبتندن بحثله بعض ماده تجسسی ضمننده طرفنه کوندره جکنی بیان ورنك آلمق دسیسه سیله سیما سنه حصر نظر امکان ایدوب لونی قطعا تغیر ایتمدیکنی کورنجه حریفك قوینندن مهرینی آلوب (بربیلدیکك آدم وار ایسه کوستر بومهری خفیا ادراسته کوندره جکم مخابره کز کشف اولندیغی آنده مستحق جزای اعدام وشمدی اقرار ایدر ایسه ك برجزیره ده منفیاً کلبه نشین آرام اولورسك) تهدیدیله ده اقرار ایتدیردیکندن نفی وتبعید اولنسی متعاقباً برشخص فرومایه لیلا متفقلرك اردوسنه کلوب ادراست زوجه سی الندن آلمغله سوزی برلشدیردیکی آدملرك دلالتیله چادرینه کیروب کسه جکنی وعلی الفور عسکر متفقین شبخون ایتدکلرنده زوجهٔ مغصوبه سنی آلوب قاچقدن بشقه مکافات استمیه جکنی حضور مجلسه انهایه ابتدار ایلمدی ·

اهل مجلس تملقك یوزینه باقلریله (بو مقوله اهانتی ترویج
ایتمك بزه دخی اهانت ایتسونلر دیمکدر که بو كا رأی معقول وتدبیر
مقبوله دنیله مز . بو شخصی طوتوب ادراسته ایصال وامنیت
عامه‌یی استحصال مناسبدر) رأینی جمله سی تحسین و پسند
وحریفی قید و بند ایله کوندردکلرندن (ادراست) بو مروتی
ثنا وتقدیر وتأویل وتغییر خصوصلرنده تحیرو کندی افعال
ردیئه‌سیله موازنه‌ده کویا متأثر اولدی ایسه‌ده فنا آدملر فضیلت
صحیحه‌یی طانیدقلرندن ایو ایکه کلك یولیله دشمنواز ولطفساز
اولان متفقلره هجومه تهیؤ ایلدیکی خبری آلندی .

کیسوی دموی هندوی سحر سرنمای منصهٔ افق خاور اولور
اولماز دربان محنا بنان شفق کلکون قباده اشهب زرپالهنك
مهرجان نورده شهراه کلستان ابواب شرقیه‌یی کشاده ایدنجه
تاباق اویانوب مغفر زرینی برسر وزره آهنینی دربر ایدرك
مزراقی الندهرخشران میدان وغایت متمکنانه ودوراندیشانه
ایجاب ایدن قومانده‌یی ضابطانك رتبهٔ فهم وقابلیتلرینه کوره
صریحاً وواضحاً اعطا وتکرار وذهنلرنده استقرار ایله طرف
طرف مأمور ولطف معامله‌سیله هر برینی جانسپارانه حرکته
مجبور ایلدیکنی مشاهده ایدن حکمداران دبدبه وطنطنه‌لرینی
اونودوب وراسنجه روان اولملریله بام فلکدن بهرام خون
آشام قاوب محاربینی آتشدان غیظ وانتقام ایدوب سواحل
بحر ونهرده انسان وحیوان وعربه واسلحه کورلدیلرندن
قولاقلر ایشتمز وسم ستوردن صعود ایدن غباردن کوزلر ارض
وسمایی فرق ایتمز حالده تیرلر هواده اوچار ودهشت وخشیت

(فوت)

فوت وموت قپولرینی آچار ایکن تملاق صالدیروب ابتدا
تصادف ایتدیکی بهلوان کرز برطاقم کلمات استهزا آمیز ایله
کرز حدیدینی حواله ایلدکده صاوشدیروب اوزرینه هجوم
واقتحام وضربهٔ واحده‌ده کارینی اتمام ایله ادراستی آرامسی
اراسنده نیجه کیمسه‌لری اتلاف واعدام واز آنجمله (تریس)
نام نهرك دختری اولان پری‌یی برکاهنك افاده‌سنه نظراً جوار
کنار نهرده بولنان اژدر قریباً چارپوب یوته‌جغندن اکرچه
قورتارر ایسه کندوسنه عقد ایده‌جکنی پدری وعد ایتمسیله
اژدری اتلاف وتدارك زیب وزینت دار الزفاف ایلیه‌رك
قبل الملاقاه (ادراستك) جماعتی داخلنده شجاعتنی اثبات
ایدن پهلوان دیوتوانی دخی صحرای وجوددن کتمام ایلدیکنی
نشانلیسی ایشتدکده صاچلرینی بر بر انکیختهٔ دست شیون
وکل ال رخسارینی ریختهٔ خاك حزن ایدوب زهر قهرسپهر
بیهردن اغلیه اغلیه جسم وجانی منقلب چشمه‌سار دائمی الجریان
وسوی دریایه روان اولدی .
بو چشمه‌نك ابی حالا اجی وحوالیسنده بنات نبات بتسه‌ده
چیچك اچیوب شجر سایه وری برك وشاخی سوخته چندعدد
سرواغاجیدر . (ادراست تملاق برقدم رهر ودیار عدم
ایتمك امیدسیله اوتوز نفر مردنبرد دیده انتخاب وتملاقك
صداسنی استماع وتخیل ایلدیکی سمته تحریك رکاب ایلسی
هنکامنده (نستوری) نشان اله مقسرزین تترك اللریله رمی
سهام ایدر کوروب اطرافنی قوشاتدرمسیله ادملری محافظه
سنده فدای سر وجان وکتدکجه دوش دلال مما تفروش

آجالده متاع مستار حیات هیچه صاتیلوب سو بسو انهارخونین
جریان ایلیه‌رك (فلوقتت)(هرکل) ك اوقلری النده انك
ونوك سمت امداده سلوك ایلدیکندن (نستور) قورتلدیسه‌ده
کوچك اوغلنك (ادراست) ك ضرب خشتندن دوشدیکنی
کورمکدن غمخوار وطول عمردن نشأت ایدن درد کدره
تکرار کرفتار اولوب (ای طالع غدار بونجه ییللردر ایتدیکم
صید وشکارده وکار زارده شهرت وافتخار ایله کارمی تمام
ایتمیوبده نیچون مخذول ودلفکار ایده‌یور وای مخدوم بسالتموسوم
پدر پیری اشتعال شمع امیدن محروم ایدوب نره یه کیدیورسك
دیو ناله وفریاد ومقدما فوت اولان پسر مهتری دخی برادر
کهتریله برکونده ضایع اولمشلر کبی برز برز یاد ایتمکدن
بایلوب (ادراست) و (فلوقتت) بربرینی دریدهٔ دندان
عدوان ایتمك استیان ارسلان وقپلان مثالی دور اطراف
وحوالی ایدوب حین تصادفلرنده (فلوقتت) بوشه کتمز
ویاره‌سی مرهم قبول ایتمز تیری اتمق استدیسه‌ده دها
دوکیله‌جك قانلر وچیقه‌جق جانلر اولدیغندن حربك امتدادی
سرینه مبنی کندوسی جریحه‌دار وتیر آماده‌یی جارحه آتمغله
(ادراست) منفرد میدان (لیس غیرنا دیار) اولوب اردوی
متفقینده علایم انهزام هرطرفدن ظهور وعساکر غالبه موسم
بهارده کهساردن صحرایه یایلوب اوکنه کلان خس وخاری
واشجار واحجاری سوروب کتوران سیل کبی جیوش
مغلوبه‌یی سوررك جستجوی سوراخ مور وماره مجبور
ایلدیکنی تلماق کورنجه غالبانه غوغا ایتدیکی موقع معتنایی فدا
(وجاعتنده)

وجاعتنه (رأيت ثم قتالا شيب الولدا) مألنى ادا ايله ندا ايتمسندن (ادراست) وخامت عاقبتنى درك ومشاهدهٔ بدرقهٔ مرك ايدرك همان باشى اوزره بر كر زكران مغزپاش استخوان اولهجغنى تخيل وتوهمدن پيش وپسنى وپيش و بسنى اونودوب ديزلرينك باغى وميان غيرتندن قوشاغى چوزيلور ايكن كنديني طوپليه بيلوب يمين ويسار وامام وقدامنى الم ودهشت ووهم وخشيت صارديغى وراعئ اجل عاجل دار مجازاته چاغرديغى حالده ايلروليوب تماقه تلاقيسنده آتديغى سنان جانستانى قالقان ايله دفع ايدنجه ايكيسيده شمشير كش تقرب وعساكر سائره سلاح ايشلتميهرك قنغيسى غالب اولور ايسه مصلحت بتر ملاحظيله غايت كاره چشمداشت ترقب اولديلر ٠

﴿ فقرهٔ ديكر ﴾

ميدان جولانده احدهما آخره بالدفعات حوالهٔ سيف خصام وادراست خصمنك قليجنى چارپمغه اقدام ايلديكى صرهده تماق آنى طوتوب سينهسنه چوكنجه طالب عفوعلنيه لسانى وارمديسهده (پنجهٔ جزاى سزاده زبون ووطن جدا اولان پدركزى سزه كوسترمكه مديون اولدم) ديسنه جواباً مددكار وتفادارى اولديغم ملتلر ايچون نصرت وسلامتى وعالمده صلح ومسالمتى اوزلرم سكاعداوتم يوقدر ٠ اراضئ مغصوبهيى اصحابنه اعطا وقومكدن اون ايكى كيسهيى اوغلك ايله برابر بزه

رهن ایدوب تصحیح مسلك خطا ایله کندی حال وراحتکده
(کیفمایشا) دبوخاك خسراندن قالدردیغی آنده زیر دامنده
مخفی اولان غداره‌یی خاصم حیات بخشاسنه آندیسه‌ده
آلدیره‌مدیغندن برشجرك وراسنده استتار وتملق جماعتیله
برابر تکرار هجماتده قول اولنی تکرار ایتمسنه آرتق اعتبار
ایتمیه‌رك سر هوا پرستنی بریده سیف وعونه‌سنه ملتفتا غلبه
وعفو ایتدیکمك قیمتی بیلامسی بوحان ناروانی دعوت ایتدی)
یوللو اداره لسان ایلدی .
قومی آغالدقلرندن بشقه الندن قورتلدقلرینه متشکراً
ومسروراً آشتی وآسایش رجاسنه مدایادی تمنا ایلیوب فقط
برحکم (الولد سر ابیه) مقتول مخذولك مخدومی افکار واطوارده
کندینه شبیه اولدیغندن جملة الملك ومعتمدی اولان غلام
ایله بیله قومنی ترك وفرار ایلدیکی اثناده غلام نمکحرام مأمول
مکافات ایله آرقه‌سندن اوروب سر مقطوعنی حضور متغلبنه
ایصال زریعهٔ حصول مرام ایتمکله قتل ایله مکافات ایلدیلر .

﴿ فقرهٔ دیکر ﴾

(ومن المجربات) حرکت وزوالی غیر قابل کورینان ارض
سخت التندن یواش یواش حفر ونحت ایله دفعةً سقوط
ایدوب یارلر واوچورملر پیدا ایلدیکی کبی برحکومت ظالمه دخی
قوت جبر وتعدیله نه‌قدر ثروت وسامانه مالك وفرمانفرمای
ممالك اولسه قاعدهٔ اجباریه‌سی عاقبة العاقبه اندارس اساسنه
(علت)

علت و آلت قویه اوله کلدیکی اشته ایتالیا قطعه‌سنی بونجه
زمانلردر لرزان ایدن (ادراستك) زوال زمان استدراجیله
دخی نمایان اولمغله قوم داد خواه انعقاد صلحده اوله‌جق
تکالیفی تماماً قبول ایلیه جکارندن بحثله مقتوللك آثار ظلمیه‌سنی
ازاله و امور ملتی اهلنه احاله ایده‌جك برمرد مصالح ومصالح
آشنالك حکمدار انتخاب اولنمسی التماسنده متحد الافواه
اولمریله حکمداران ادی الاجتماع (نستور) اوغلنك فوتی
کدرندن کوزلری ابدا قوریماز منبع مایه دونمش وکوشهٔ
کاشانهٔ قلبنده قندیل امل سونمش اولدیغندن مجلسده
بولنمقدن امتناع ایدوب تملاق (نستور زاده نك تابوتی یاننده
سندن کوردیکم نوازش ومحبتی اونوتمام • معمر اولایدك
فصاحت وغیرتده پدرکه قرین و مجامع وموقعه طلاقت لسان
واعمال سنان ایله کوی ربای میدان آفرین اولور ایدك)
دیه‌رك عادت مألوفه‌لرینه تطبیقا وجودینی یاقوب خاکسترینی
یرخم زرینه وضع ایله تختیم (وبرزمان موجب الالم اولان
اثر شیوهٔ روزکار زمان دیکرده قیمتدار یادکار اولور)
تعریفیله (بوکوبی آلوب کندینی بولدقده پدرینه تقدیم ایله)
دیو متوفانك لالاسنه تسلیم ایلدکدن صکره مجلسه کلوب
هرکس افراط مدح وثناسنده صرف خزائن نفس ایتمکله
صقیله‌رق ستایشه محبت خصوصاً اربابی لسانندن ایشتمکله
رغبت ایدرم • لکن زیاده ثنا انسانك مزاجنی فنا ایلدیکندن
رو برو ایتمیکز) دیمکله سسلرینی کسوب انتخاب اولنه‌جق
حکمدارك لزومی بحثنه کیرشدیلر •

فقرهٔ دیگر

باق تلماق هر بر حکومتده ایکی درت دشوار دوا واردر. بری حکمدارك جریان ارادهٔ کیفیه سیدر که آرزوی مزاجندن غیری قانون وقاعده یه اعتبار ایتمیجه عقلا قبول زوایهٔ خمول وارباب غرض وطمع دیوان حشمت وعنوانه ابواب متنوعه‌دن دخول وحلول ایله طوغری یی کیمسه‌دن ایشتمیه‌رك اهالیٔ ممالکی اسرا وممالیکی حکمنه کیرمسی حالنك امتدادی برکانك کیریشی غایت مرتبه‌ده کریلوبده کوشدلمامکدن دفعة قیرلدیغی کبی ملك وحکومتك بادیٔ ویرانی وبربادی اولور. دیکری زینتدر که بیوکدن کوجکه سرعت سرایتله تسمیم مزاج ملت ایدر برعلتدر. چونکه اعضای خاندانی حکمداری وصغار کباری تقلید کذا وکذا کیمی ثروتنی کوسترمك وکیمی فقرینی ستر ایتمك ایچوندر رجاتنی تذیید ایده ایده‌یکحال وبویله برشی مضری دخل ایده‌مدکلرندن فضله صانکه اهالی حرث وزرع ارضیدن تعیش ایدمزلرده بویولده اغنیا صرتندن کچنورلرنه مضرتی واردر مطالعهٔ خطا کارانه‌سنی کوسترمکده همقال اولملریله رفته رفته لوازم یومیه‌دن عد اولنان بیهوده مصرفی اداره امرنده هرکس مال قزانمق وخلقی طولاندرمق سوداسنه دوشوب میدان پیکارده وسائر کارده یرارلق ایدنلره وهنر ومعرفت کوسترنلره اعتبار اولنمامغله آفت سفاهت استیلا واحداث انواع بلا ایلیه جکندن دفع واصلاحنك چاره‌سی دائرهٔ حرکات ناسی تحدید ایده‌جك قانون

معتاد اولمقدر ایسه هر کسك اجرا ایده جکی شی اولمیوب مکر که بر حکمدار فیلسوف افکار ذاتنده مثال ارائه سیله مفلس محتشملری معیوب وشرمسار وملك وملتنی وارستهٔ ضرر وخسار ایلیه) سوزلری تماق کوشنه منکوش وکتابهٔ ایوان خاطرنده منقوش اولمغله (بو حکمداری اعقل حکمداران عالم وحکومت وملتنك اصلاح حالنه منفرداً بذل همم ایتمکزله مقتضای بخت وقوت وبین العساکر انقسامی عادت اولان غلبه ومظفریتمز بالنسبه بیاغی آشاغی قالیرر) دیمسندن منتور خوشلنوب) تماق بوراده کوردیککز قواعد واحوال تحسینکردهٔ ارباب عقول اولوب لکن دها بوندن ایوسی یاپلمق ممکندر . حکمدار هرنه قدر حرصنی تعدیل ومزاج وروشنی تبدیل ایلدیسه ده بر انسان رداٸتی ترکه سعی ایتدیکی قدر رداٸت انی تعقیب ایلدیکنه مبنی طبیعت سابقه سندن بعض اثر قالدی .

کلیبولی متصرفی عزتلو کمال بکك لسان عثمانینك ادبیاتی
حقنده تصویر افکار غزته سنده مندرج بعض
ملاحظاتیدر

(اجزای بشر جالب تعجیل فنادر ✲ ابقای اثر موجب تحصیل بقادر)

(انامقه)

حقیقت انسان ایچون سرعت زوالده مثل سائر اولان لذت حیاتك ثباتسزلغنه مقابل کله جك بر نعمت وار ایسه اوده بنی نوعنه ریاکار عمر اهدا ایدرك نفع ناس ایله خیر ناس اولمق شرفنی که وجودك فضیلت صحیحه سیدر الی الابد محافظه ایله جبر مافات ایتمکدر .
آثار بشریه ده ایسه سوزدن پایدار بر بر کذار یوقدر .
چونکه الك زیاده رصانت معموریتیله معروف کشورلری بیله دور زمانه غور زمینه کچیرسه بنه خاطرهٔ انامده جایکیر اولان بر بیت متین رغبت اسلافدن حمایت اخلافه انتقال ایدرك دنیا طوردقچه خللدن امین قالور .
واقعا مادام که سوز تعاطیٔ افکاره واسطه در . ومادام که تعاطیٔ افکار انسانیت مجسمه دینلمکه شایان اولان تمدن عمومی مناسباتنه رابطه در . کلامك فائده سی بشرك نوعیتیله قائم وبناء علیه بر کوزل سوز ناطقیتله برابر دائم اولور .
ایشته کلام مداولهٔ تصور خدمتنه قدرتدن مؤکل بر جسم لطیفدر که بیکلرجه سنه لر کچسه طراوت نوجوانیسنه زوال ایرشمز . اما حیثیت کمالی اعتبارنده بولنان صحت مألیله

(تناسب)

تناسب اندامی حکمنده اولان ترتیب انتظامی یرنده اولملیدرکه هرکس عندنده محبوب قلوب و او حال ایله هرزمانده ممدوح و مرغوب اوله بیلسون ·

اکرچه سیرت ظریف اولنجه صورت لطیف اولمسهده نقایصدن معدود اولماملق لازم کلور · فقط آثار ادبیه‌یی بلاغت مؤدا فصاحت ادا احتیاجندن وارسته ایده‌مز · زیرا بر تألیف که حسن افاده‌دن محروم اولور حاوی اولدیغی حقایق چیره دستیٔ انتخال ایله مهارت قلمیه اصحابنك ملك یمینی صره‌سنه یك قولای انتقال ایده‌بیله جکیچون محفظه‌سز جوهر حکمنده‌در ·

خلاصه بشرده دائم اولان کالدر · جمال متحول اولور · حالبوکه اثرده قائم اولان مقالدر · مآل منتقل اولور ·

فقط مادام که ماهیتك تغیری و طبیعتك حسن افاده‌دن تنفری عدیم الاحتمالدر · بر اثرك ابدیتنه مآل صحیحنك مقال فصیح ایله اتحادی کافل اولور ·

بوکا بر برهان مؤیددرکه عصرمزده ترقیات معارف اثریله قدمای فلاسفه‌نك افکار حکمیه‌سنی که هیولای عرفان تعریفنه صادقدر جرح و اصلاح ایچون ماهیت کمالك دقایقنه واقف اولان بونجه ارباب نظر تعریضات شدیده ایراد ایتمکده ایکن ادبای سالفه‌نك آثار قلمیه‌سنی که مزایای وجدان توصیفنه لایقدر شرح و ایضاح ایچون خاصیت مقالك حقایقنه عارف اولان نیجه اصحاب هنر تقریضات عدیده انشاد ایلمکدر · حتی ادبای حکمادن بری محاسن ادبیه فوائدینی محاکمه ایتدیکی

صرده معلومات کثیره وقوعات غریبه و بلکه کشفیات جدیده بیله بر اثرك بقاسنه ضمین امین اوله‌میه‌جغنی بیان ایلدکدن صکره دیرکه (بونلر انساندن خارج شیلر اولوب بیان ایسه عینیله انساندر)

بو مطالعه‌یه باقیلنجه اخلاقنه ادیبانه بر اثر براقانلر ماهیت انسانیه‌سنی حیات ابدیه ایله انسانیته خدمت ایچون استخلاف ایتمش اولیور . بویله بر خیر الخلف صاحبنه کوره نه بیوك شرفدرکه بنی نوعی ایچنده الی الابد یاد جمیلی صاقلار . بر صورتده‌که انقلابات عالم بر ادیب کاملك نامنی سنك مزارندن افنا ایتسه ینه نامهٔ آثارندن امحا ایده‌من .

سوزك ابقای نامدن بشقه اجرای مرامده‌دخی خدمتی بر درجه‌ده درکه تحویل افکارده تأثیر نطق شمشیر قهره غالب اولدیغی تجارب عدیده ایله ثابت اولمشدر . حتی زمخشری مقدمهٔ تفسیرنده کلامك شاننی تأییدایچون دیمشدرکه (ظهور اسلامده سیف شریعته قارشو طوران متعصبین عرب حکم بلاغته مقاومت ایده‌مدیلر .)

واقعا افکار عمومیه‌نك حصه‌دار حکومت اولدیغی یرلرده قوهٔ نظر صاحبی اولان بر بلیغ ملتنك قوه عسکر احتیاجندن وارسته بر حاکم نافذ الکلامی حکمنده بولنور .

اکرچه ادبیات مأمور یندکوره مابه الاستحقاق اولدیغی مسلمدر . اما بر قسمی اولان انشانك تداول معاملاته واسطهٔ منفرده اولمسی جهتیله ادارهٔ دولتجه دخی وجود و انتظامی الزمدر . سوزك احوال وجدانیه‌یی تحویلده اولان تأثیر بلیغنه مبنی

(بربیوك)

بر بیوك فائده‌سی دخی ملتك حسن تربیتنه خدمتیدر که حقیقت حالده لفظا ادبیاتك مأخذ اشتقاقی ادب ایسه معناً ادبك مصدر انتشاری ادبیاتدر دینیله بیلور . زیرا ایکی معناسیله ادبیانه یازلمش بر اثر مکارم اخلاق ایچون اویله بر قانون معتبردر که هرکس بالاختیار اطاعتنه مائل واوجهتله یالکز وجودی محافظهٔ احکامنه کافل اولور .

بوندن بشقه توسیع قریحه‌یه خدمتی جهتیله معارف ادبیه افکارك دخی معلم اولی عد اولنور . حتی بو مطالعه ایله بعض ارباب دانش فکری کمالی لسانك کمالندن بیلمشلردر .

حقیقت بوکا بر برهان استقرائی دکلیدر که فطرتلری طبیعته موجب افتخار اولان اجلهٔ حکمانك همان جمله‌سی محاسن ادبیه ایله تزیین لسان ایدن ملتلر بلغاسندن ظهور ایتمشدر .

بوقدر فنون دقیقه وحوادث کونیه نك تدوین وتعلیمنده‌کی سهولت کلامك وضوح واختصار وحسن ترتیبی کبی قواعد ادبیه‌یه رعایت سایه‌سنده حاصل اولدیغیچون ادبیات معارفك دخی احتیاجات اصلیه‌سندن صاییلور .

برده اتحاد مدنیت هر ملتك بر مشخص مثال ذی حیاتیدر که لسانی ادبیاتدر . اوجهتله ادبیاتسز ملت دیلسز انسان قبیلندن اولور .

فی الحقیقه تاریخ مدنیتی نظر حکمتله مطالعه ایدنلر ادبیاتك محافظهٔ ملیتده اولان تأثیرینه هر ملت منتظمه‌یی بر دلیل ناطق بولمشلردر . شمدیکی حالده دولت ومعرفتلری منقرض اولان عربك احوالی بزم ایچون بر عبرت کافیه‌در که بعض

فرقه‌لری وحدت كله‌لرينك رابطه‌سی اولان ديانت اسلاميه‌يی دخی غائب ايتمشيكن اسانلری قوتيله حالا قوميتلرينی محافظه ايتمكده‌درلر .

ايشته ادبيات بو قدر فوائدی حائز اولمق حسبيله هر ملت عندنده غايت قيمتدار برفن جليل اعتبار اولنور . بزده ايسه رغبتی اوقدر افراطه وارمشدر كه بياغی كوزلجه كتابت كرامت درجه‌سنده طوتيلور . بونكله برابر شايان تأسفدر كه ادبياتمز يوقاريده تعداد اولنان محسناتك همان جمله‌سندن محروم كبيدر .

كتاب صورتنده قنغی تأليف ادبيانه‌مز واردر كه تزيينات لفظيه‌دن آيرلديغی حالده بحق شايان تحسين اوله‌بيلسون .

صباح معرفت كه ماهيت اشيايی كوسترمك شانندندر انوارينی هرطرفه نشر ايتدكجه خيالات كبی حقيقت و طبيعتك خارجنده اولان بويله برطاقم آثارك زوالدن قورتلمسی نصل اميد اولنور .

لسان ادبايی اكلامغه عوام مقتدر دكلدر كه اصول اداره‌مز خطابته مساعد اولسه دخی تأثيرندن استفاده ممكن اولسون . حتی ادبياتمز نطق دينيله‌جك بر اثره مالك اولمدقدن بشقه مكالمه‌ده فصاحتك قدری بيله معلوم دكلدر .

مؤلفات منثوره‌مزده افكار وكفتاری طبيعی بركتاب يوقدر كه طبيعته تأثير ايله تهذيب اخلاقه خدمت ايتسون . ركن اعظمی مبالغات رياكارانه ومشرب قلندرانه‌دن

عبارت اولان منظوماتمز ایسه فساد اخلاقی اوقدر ترویج ایدرکه دیوانی (فرس جدید لغتلرنده شیطان معناسنه مضبوط اولان) دیوك صیغة الجمعی ظن ایدنلرك قولنه شاعرانه برتوجیه آرانورسه بزم دیوانلری کوسترمك کفایت ایدر ．
ادبیاتمزده معنی صنعت اغورینه فدا اولنه کلدیکندن وسعت تصور اودرجه افراطه وارمشدرکه بعض کره تخیلده ابعاد مطلقه داخلنه بیله قناعت اولنمز ． وظیفهٔ اصلیه‌سی تمییز حقیقت اولان افکاره ایسه بویله آثارك مضرتدن بشقه نه تأثیری اوله بیلور ．
ترکجه‌ده دکل فنون حالا ادبیات دخی لایقیله تدوین اولنمدیغیچون عرب وعجم وانلره علاوة برده اهل قلم لسانلرینی اوکرنمك یولنده زمان تحصیلك برچوغنی افنا ایتمدکجه تحریرا درستجه افادهٔ مرام قابل دکلدر ． حال بوکه اوقدر همت معارف سائره‌یه صرف اولنسه ذکی برانسانی بیاغی برعالم ذوفنون ایدر ．
واقعا قرون اخیره‌ده‌کی ملتلرك بلغاسی لغات وادبیاتده لسانلرینك مأخذی اولان السنهٔ عتیقه‌یه انتساب ایتمك مجبوریتندن وارسته دکلدر ． فقط انلرده بومجبوریت فنلك اکالنی آرزو ایدنلره مخصوصدر ． بزده ایسه برآدم عربی وفارسی مقدماتنه التی یدی سنه وقف وجود ایتملیدرکه املا ومعناسی یرنده برمکتوب یازه بیلسون ． ایشته ادبیاتمزك معارف عمومیه‌جه تأثیری بومضرت عظمادر ．
ادبیاتك رابطهٔ ملیه‌یه عائد اولان خدمتندن ایسه اوقدر محرومزکه لسان عرب منتشر اولدیغی یرلرده یونانی کبی

زمانڭ كافهٔ مآثر علميه‌سيله قوت بولمش بر لسانى غلبهٔ فصاحتله محو ايتمش ايكن تركجه‌مز هنوز الف باسى بيله اولميان ارنبود ولاز لسانلرينى دخى اونوتديره‌مامشدر .
مناسبات ادبيه‌نڭ فقدانى جهتيله مثلا بر بخارالى تركجه سويلديكى حالده بوراده‌كى تركلر ايچنده بر فرانسز قدر ديلندن اكلايه‌جق آشنا بوله‌مز .
انلر شويله طورسون استانبولده اوقويوب يازمه بيلانلردن دخى بلكه اونده برى سبك معروف اوزره يازلمش بر كاغددن وحتى كافل حقوق اولان قانون دولتدن بيله استفادهٔ مرامه قادر دكلدر . چونكه ادبياتمزه شرق وغربك برقاچ اجنبى لساندن مستعار اولان شيوه‌لرى غلبه ايده‌رك اطراد افاده‌يه خلل ويرمش وادوات وتعبيرات وافاداتى تقريردن بتون بتون آيرلمش اولان اسلوب تحرير ايسه بياغى بر بشقه لسان حكمنه كيرمشدر برصورتده كه اكثر ارباب قلم يازديغنى سويلمكدن وسويلديكنى يازمقدن حيا ايدر .
حال بوكه بونده اوتانه‌جق برحال وارايسه تبليغ افكارده اصيل اولان لسانه بشقه ووكيل اولان قلمه بشقه ادب تصور ايتمكدر .
بو تخالف سيئه‌سيدركه لسانمزده سهويات ادبيه‌دن عارى پك آز اثر بولنه‌بيلور . وضع وقاعده ايله عرف واستعمال بيننده اولان مباينته بوسهوياتڭ انضمامى تعيين فصاحتده اوقدر صعوبت حاصل ايتمشدركه تصوير افكار (مبحوثةعنها) تعبير معهودينڭ بداهت مرتبه‌سنده اولان سقامتنى انظار عموميه‌ده (اثبات)

اثبات ایچون دور ودراز برطاقم مباحث ایرادینه مجبور اولمشیدی .

شیوهٔ لسانی یولنه فدا ایتدیکمز اسلوب تحریر ایسه اویله برطرز غریبدرکه لذت شناس ادب اولانلره کوره تخطری حقیقة موجب تأثیر اولور . بعض نقایضنك مجملا زیرده بیاننه ابتدار اولندی .

ظن وبداهت افاده ایدن کلمه‌لر برمعناده قوللانیله‌جق قدر الفاظك حکم وقوتی اعتباردن قالمق جهتیله بیاغی دقیقجه تصورلرده ایضاح مرام ناقابلدر .

الفاظده غرابت اوقدر معتبردرکه مثلا ترکسی کبی ملتمزك اك مشهور برتألیف ادبیانه‌سندن استخراج مآل ایلك بزه کوره اجنبی برلسانده یازلمش اولان کلستانی اکلامقدن مشکلدر .

ترکیبه‌نك اجزای ترکیبی اولان اوچ لسان که‌تلفظده اولدقچه اتحاد بولمشیکن تحریرده حالا هیئت اصلیه‌لرینی محافظه ایدییور اقانیم ثلثه کبی‌سوزده کویا متحدو حقیقتده‌ضدکاملدر . برمصلحت نه قدر تفصیل‌اولنسه افاده‌ده هیچ‌فاصله ویرمامك ملتزم اولدیغیچون محرراتك امواج ظلمت کبی بربرینی تعاقب ایدن سطرلری افکاری کشاکشندن قورتارمق ممتنع بررکرداب هائلدر .

مؤلفات ادبیه‌ده صنعت وزینت کوسترمك مقصد اصلی حکمنه کیردیکندن کلامك بنیهٔ وجودی اولمق لازم کلان معنانك چوق آثارده صاتیلق البسه‌یی ارائه ایچون استعمال اولنان اغاچ پارچه‌لرینه مماثلدر .

افادەدە مجاز برصورتلە مجاز اولمیەجق قدر رواج بولدیغیچون آثارمز لطافت طبیعیەدن محروم اولدقدن بشقە اکثری حقیقتدن دخی عاطلدر .

﴿ استطراد ﴾

بو ملاحظات ادبیانك طرزینە عائددر . ادبای سالفەیە تعریض عد اولنمسون . مشاهیر اسلافك تألیفاتی نقیصەلی دخی اولسە ینە کمالرینە دلالت ایدر . زیرا بر مؤلف کە دور معارفك اوائلنە مصادف اولور ایجاد قوتنە مالك اولنجە آثاری برمرتبەیە قدر صورت غیر طبیعیەدە بولنمق طبیعت ادیبانەسنك قدرینە مناقض دکلدر . نتەکیم مبادئ خلقتدەکی بعض مصنوعاتك ترکیب اعضاسندە انتظامسزلق کورلمکلە قدرت فاطرەنك شاننە خلل کلمز .

﴿ تکملهٔ صدد ﴾

ترکجەمز براساندر کە بالقوە شامل اولدیغی محسناتە کورە دنیادە الك برنجی اسانلردن عد اولنمغە شایاندر . چونکە زمین افادەسی مناقب طبیعیات ایچون ترتیب اولنمش برنمونەخانەکبی اوچ اقلیم جسیمك محصول طبیعتنی جامع بولندیغیچون درونندە جلوەساز تنزە اولان ابکار اندیشە عرب بادیەلرینك اثمار افکاریلە روم وایران چمنزارلرینك ازهار آثارینی جمع ایدرك کلدستهٔ بیاننە بکندیکی زینت ویرە بیلور .

﴿ انتهی ﴾

انکه متکلم اولان خلق ایسه روی ارضك اویله برعرض
اعتدالی ایچنده یشامقده در که آفاقنده کی لطافتك کوك قبه سنده
اصلا نظیری منظور اولمز . مکرکه دریالرینك عکس مائیسی
صباح نو بهارك سمائی جوهردن مصنوع برآیینهٔ آبداری
آکدیرن ابرهوائیسنه انعطاف ایله طبیعتك بویله انفسی وآفاقی
ایکی بدیعهٔ رنکینی بر یرده ائتلاف ایلیه .

یا ادبیاتمزده بویله اوچ بیوك لسانك محسناتی ممتزج وزمانمزك
فکر کمالی مکانمزك بکر خیالیه مزدوج ایکن آثارمز حسن
صورتده نه درجه فائق اولمیدر که بزه کوره زادهٔ طبیعت
دینلمکه لایق اوله بیلسون .

بو مطالعه یه کوره ادبیاتك حالی دخی ملکمزده اصلا حده
احتیاج اولان نقایص جمله سندن دکلیدر . اویله ایسه ظن
عاجزانه مزجه اسباب اصلاحی .

اولا قواعد لسانك مکمل صورتده تدوین وتمهیدی .
ثانیا کلماتك استعمال عمومی دائره سنده تحدیدی .
ثالثا املا ومعناجه اجزای لسان بیننده کی ارتباط صورینك
اتحاد حقیق حالنه کله جك قدر تشییدی .
رابعا ربط کلام وافادهٔ مرام شیوه لرینك طبیعت لسانه
تطبیقا تعدیل وتجدیدی .
خامسا افاده نك حسن طبیعیسنه حائل اولان کلفتلی صنعتلردن
تجریدی . صورتلرندن عبارتدر .

کلملر بوبش صورتك وسائط حصولنه

برنجیسی الده موجود اولان قواعد عثمانیه‌نك تعدیل و اکمالیله تعمیما وعربی وفارسینك قواعد و امثال رسائلنه تقدیما تعلیمنه توقف ایدر . زیرا برآدم که معارف ادبیه‌یی بشقه لساندن تحصیل ایده البته کندی لسانك ادبیاتنده تقلید شائبه سندن قورتیله‌مز . تجدید ایسه ایجاد دیمك اولدیغی معلومدر . ایکنجیسی ترکجه‌یه مخصوص ممکنی مرتبه منتظم و مکمل بر لغت ترتیبیله حاصل اولور . بو احتیاج بر وقتدنبرو عموما حس اولنمقده‌در حتی بعض طرفلردن قاموس و برهان مزج اولنه‌رق لغاتك ابتداکی حروفی اعتباریله بر ترتیب جدیده قونلمق آرزو اولندیغی کبی برقاچ کره اجرا آتنه دخی تشبث ایدلمشیدی . تصویر افکارك مطالعه سنه کوره مادامکه بر ملتك موضوعات خاصه‌سی بشقه برقومه تمامیله تطبیق ایتمك قابل دکلدر . عرب وعجم ایچون ترتیب ایدیلان لغتلر دخی هرنه صورته کیرسه لسان عثمانیده مرجع فصاحت اوله‌مز . چونکه بویله بر لغت لسانك رکن اصلیسی اولان ترکجه ایله بونجه اصطلاحات علمیه‌یی که ترقیات زمانه آثارندندر شامل اوله‌جغیچون هیچ بر وقت مکمل اولمق احتمالی یوقدر . برده تصریف اولنان کلمات عربیه‌یی لسانمزده (اکثریت اوزره مصدر وفاعل ومفعول وصفت مشبهه واسم زمان ومکان واسم آلت ومبالغه وتفضیل وتصغیر وبعض کره دخی ماضی ومضارع کبی) برچوق صیغه‌دن وهر صیغه‌یی (جمع وتأنیث اشکالنه ومزیداته نقل ایله) متعدد هیئتلرده استعمال ایتمکده‌یز . قاموسك

(اصولی)

اصولی ایسه یالکز مادهٔ لغتی ضبط ایتمك واشکالندن معنای اصلی و بنای معروفه مطابق اولمیانلری علاوه ایلمکدن عبارتدر . بوحالده طوته‌لم که قاموس اولکی حروف اعتباریله ترتیب اولنسون . مادام که قواعد عربیه مضبوطی اولمیان برآدم درونده صیغه واشکال مستعمله دن استدیکی کلمه‌یی ینه بوله‌میه‌جقدر . نهایت برقاچ یوز لغتك تحریسنده اولان صعوبتی ازاله‌دن بشقه بوندن نه استفاده اولنور .

بوندن بشقه عربی ویافارسی پك چوق کلمه‌لر واردر که لسان عثمانیده بر ویابرقاچ معنا ایله معروف ایکن قاموس ویابرهانده معانیٔ زائده ومباینه ایله مضبوط بولنور . بوصورتده انلرك مزجندن حاصل اوله‌جق برلغت کتابندن یالکز عثمانلی لسانی بیلانلره کوره حین مراجعتده تغلیط ذهندن غیری نه حاصل اوله بیلور . قالدی که عرب وعجمك بزجه مستعمل اولمیان برچوق کلماتنی عثمانلی لغت کتابنده ابقا ایله ادبیاتمزده‌کی نقایصك الك بیوك سببلرندن معدود اولان غرابت الفاظه برجواز ضمنی کوسترمه‌نك نه لزومی واردر .

اشته بودلائلك اثبات ایتدیکی وجهله بعض ترتیباتنی تغییر ایله قاموس وبرهانی ترکجه‌یه لغت اتخاذ ایتمك تصوری که عرب وعجمك باشلرینه بررفس کیدر مکاه عثمانلی ملیتنه ادخاللرینی ارامق قبیلندندر هیچ برصورتله قابل اجرا اوله‌مز . لغت عثمانلیلر ایچون یاپیله‌جق ایسه انلرك احتیاجنه توفیق اولنملیدر . اوچنجیسی (غلط مشهوردینلان) استعمال عمومینك (لغت فصیحه اعتبار اولنان) وضع اصلی‌یه ترجیحنه متوقفدر . بومقصدی ایسه اهل قلمك رغبتی حاصل ایدر . حتی لسانمزك

بو بابده بعض مرتبه ترقیسی دخی بیوکلری مرحوم عاکف پاشا اولان بر طاقم مجددین ادبانك همتی سایه‌سنده‌در .

درد نجیسی ❊ آثار موجوده‌نك افادات طبیعیه لطافتنه مالك اولان مقاله‌لرندن مرتب ومحاکه‌لی بر منتخبات مجموعه‌سی تنظیم ومکتبلرده تعلیم اولنمغه منوطدر .

ادیب مشارالیه ایله تاریخ صاحبی نعیما واسلاف ومعاصریندن سائر بعض ادبانك بوکا خدمت ایده‌جك خیلی اثرلری بولنه‌بیلور . هله معنی وتعبیرلرنده اولان غلو وغرابتله اسکیمش بعض شیوه‌لرندن قطع نظر یالکز حسن بیان ایچون نثرده ویسی ونظمده نفعی الك کوزل نمونه اولور . فقط بزده کتابتدن مقصد خدمت دولت اولمق اعتقادی غالب وبلکه عمومی حکمنه کیرمش بر ظن کاذب اولمسنه کوره اقلام دولت شمدیکی طرز افاده‌یی التزام ایتدکجه تجدید شیوه ممکن دکلدر .

بشنجیسی ❊ لسانمزه مخصوص بر بلاغت کتابنك تألیف وتدریسیله وجوده کلور .

بو یولده بر اثر میدانه کتورمکه همت ایدنلر ایچون ظن اولنور که تزیینات لفظیه‌نك بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف حاصل ایده‌جکدر . چونکه عصرمزده حسن طبیعتله شهرت بولان ادبایه مراجعت اولنسه برچوغی تزییناتك اسکی اعتباریله بقاسنی استر بر طاقم ایسه بالعکس جوازینی بیله قبول ایتمز که اولکیسی آثار عربیه وایکنجیسی افکار غربیه مفتونیتدن حاصل اولمش بر مطالعه‌در .

واقعا کوزل سوزك ذاتنده بر لطافت واردرکه آنك محاسن بدیعیه‌یه قیاسی حسن فطرینك زینت عارضیه‌یه نسبتی

(قبیلندندر)

قبيلندن اولور . لكن مادامكه اجزای لساننزك الك بيوكی اولان عربيده اشكال كلمات بر انتظام كلی حالنده‌در .
تركجه‌نك آثار ادبيه‌سنی ساده‌لك لطافتنی غائب ايتميه‌جك صورتده بر درجه‌يه قدر تزيين ايتمك قابل و بلكه سجع و توازن كبی بعض صنعتلردن بتون بتون بری اوله‌رق كوزل بر اثر ميدانه كتورمك دها مشكلدر .
بو حالده صرف اجنبی لسانلرينه تقليد ايچون شيوهٔ افاده‌يی تقييدنه‌دن تجويز اولنسون .
مأله لطافت اولنجه افاده‌نك قنغی طرزينی قبول ايتمز .
مكركه موضوعنی طبيعت اصليه‌سندن چيقاره‌جق قدر كلفت وغرابت اختيار اولنه .
كوزله نه ياقشمز . وار ايسه بعض طبيعتسز مشاطه‌لرك تزيينات قبايح پسندانه‌سيدر . برطاقم محله كلينلرينی اعجوبه قيافتنه كتيرن رنكارنك دوز كونلر و آلتونلی كومشلی ورقلر كبی كرچه برمشهور فرانسز منشيسنك اعتقادينه كوره هر عاقل مؤدب البسه‌يی آرايش ايچون دكل تستر مقصديله اكتسا ايلديكی كبی برعالم ادب دخی الفاظی تزيين مقالدن ايسه تبيين مأله صرف ايتمك لازم كلور . اما بزه قالورسه طبيعت افاده‌نك خارجنه چيقميه‌جق قدر تزييناتدن كلامك فصاحتنه برفائده كلسه بيله لطافتنده خلل ترتيب ايتمز . نته كيم دأب معروفه مغاير اولميان لباس فاخر باطن وظاهرك محسناتنی تزييد ايتمزسه تنقيصده ايلمز .
بناء عليه لساننزده تزيينات لفظيه‌نك بتون بتون اعتباردن اسقاطنی اقتضا ايتمز . بزه لازم اولان ادبياتمزی (خير الكلام

مافهمته العامه بسلاسة مقاله ورضيته الخاصه بحقيقة مآله) تعريفنك دائره‌سنه ارجاع ایتمکدر . بو ایسه اساتمزده ایران شیوه‌سنك جاری اولان تأثیرینه بر نهایت ویرمکله حاصل اولور که آثارمزی دشمن حقیقت ومنفور طبیعت اولان اعظام وایهام نقیصه‌لرندن قورتاره‌جق واسطه دخی بودر . اربابنه معلومدر که اکثر آثارنده ایرانك تحریری تصویرینه بکزر . برنده الوان نه‌قدر دلنشین ایسه دیکرنده الفاظ اوقدر رنکین اولمغله برابر بری مناظره ودیکری مناظره‌یه مطابق اولمدیغیچون ایکیسی دخی طبیعتك خلافنده‌در . حتی عجمك لوایح مرسومه سنه نظر اولنسه بر پهلوانك بیغی مزراغندن اوزون ومدایح منظومه‌سنه باقلسه برمزراغك طولی ماه ایله ماهی بیننده اولان بعد مجرددن فزون کوریلور .
معرفتك سن کمالی اطلاقنه شایان اولان بوعصر مدنیتده اویله برطاقم هیاکل هائله مداحلرینی حسن طبیعت اصحابی نصل ندیم افکار ایده بیلور . دنیاده هیچ برصاحب رشد وارمیدر که غول بیابانی حکایه‌لرینی استماعدن محظوظ اولسون .

﴾ بدیعك بیانی ﴿

(مبالغه مقبولدر) . اکر عقلاً وعادةً وقوعی قابل ایسه . (بوکا تبلیغ تسمیه اولنور)
معقولدر . اکر عقلا ممکن وعادةً باطل ایسه (بوکا اغراق دینیلور)
مدخولدر . اکر برمناسب توجیه ایله اغراق درجه‌سنه ارجاعی ممکن اولمامق اوزره عقل وعادتجه امکاندن عاطل ایسه (بوکا غلو نامی ویریلور)
اوچنجی نوعك (بلاشرط جواز استعمالنه وارایسه طبیعتك محسناتیله)

محسناتیله فقدان قناعت سببدر ـ طبیعتك محسناتیله فقدان قناعت آثار قدرتك مافوقنی طلبدر ـ آثار قدرتك مافوقنی طلب ایدن ادیب دکل نه بیوك بی ادبدر ·

نتیجهٔ مراده کله‌لم · کرچه بویله بر مقصدی هر یرده اولدیغی کبی مملکتمزده دخی انجق افکارك کمالی اکمال ایدر · فقط شمدیدن اساسنی وضع ایتمك ایچون بالاده تعداد اولنان وسائط نظریه‌یی فعله کتوره‌جك بر ویا برقاچ بیوك جمعیتك وجودی لازمدر که حسن طبیعتی جواهر معرفتیله تزیین ایدن ارباب ادبدن مرکب و محتاج اولدیغی اسباب ایسه دولتك حمایت و معاونتیله مرتب اولملیدر · فقط بویله بر جمعیت اوروپاده اولان بعض امثالی کبی ترتیب ایده‌جکی لغت کتابنی نص قاطع و کوستره‌جکی قاعده و نمونه‌لرینی حکم شارع صورتنده طوته‌جق اولور ایسه ادبیاتمزی مطلوب اوزره تجدید ایتسه‌ده عمومك افکارینی قرق اللی فردك معلومات و طبیعتیله تحدید ایده‌جکیچون اوحالده بلکه ضررکی فائده‌سنه غالب کلور ·

بو قبیلدن اولان جمعیتلرك وظیفه‌سی اهل ادبه حکومت دکل خدمت ایتمکدر ·

طبیعت ادیبانه‌دن حریت بر درجه‌ده درکه هیچ کیمسه‌نك استقلالنه محکومیت شانلرندن اولمدیغیچون ارباب قلمك عمومنه جمهور ادبا تسمیه اولنمشدر ·

اشته ملتك دلیل ناطقیتی اولان لسانی اصلاح ایتمك کبی بر مقصد جلیلك احضار اسبابنه هرکیم تشبث ایدرسه یاد جمیلنه بقای ابدی ویرن مجددلردن اولمق شرفنی احراز ایده‌جکنده شبهه ایتمزکه بوده جمله‌دن زیاده هیئت دولتك شاننه یاقیشور ـ

﴿ لغات متقاربه ومتشابهه ومترادفه ﴾

(اباء) اختياريله وشدتله امتناع وعدم رضا (امتناع) بلا اختصاص برشيئه عدم رضا (صفح) برشيدن انحراف (اعراض) برشيدن قلبا يوز چويرمك (تولى) كذلك (صد) برشيدن عدولده (انصراف) على الاطلاق روكردان اولمقده (عدول) يولدن صاپمق (رجوع) كيرودونمك (جبر) منكسرى ربطده ٠

(اب) پدره وجده اطلاقى جائز (والد) يالكز پدره ٠

(ابتهاج) سرور (سرور) نفع وياتوقع شى ويااندفاع ضرر حصولنده قلبده محسوس لذت قوهٔ فكريه‌دن منبعث وكتمى تقديرنده امور محموده‌ده (حبور) كذلك قوهٔ فكريه‌دن منبعث وبشره‌ده اثرى كورلديكى وقتده امور محموده‌ده (فرح) قوهٔ شهويه‌دن منبعث اخره شر حصولنده قلبده محسوس لذت (فرج) انكشاف غمى تحريكده ٠

(ابتهال) برشيئ طلبده صرف مقدور (دعاء) طلب من الله (تمنى) اعمال قلوبك غيريده اسان والفاظ ايله برشيئك حصولنه عرض محبت بعيدده وارزوى نفسده (ترجى) حصولنه وثوق اولميه‌رق برشيئى اومق قريبده و على الاطلاق هرشيده (التماس) مقام تواضعده (رجا) حصولى ممكن اولان شيئى طلبده (سؤال) لسان ايله غيردن (طلب) على الاطلاق ٠

(ابداع) شيئى غير مسبوقى دفعة ايجاد (اختراع) برشيئى بشقه برشيدن اوله‌رق احداث (صنع) ماديانده ايجاد صورت (خلق) حسب الاراده كندوسنده تقديرى مرعى اولان برامرك ايجادى (ايجاد) على الاطلاق اعطاء وجود (احداث) (ايجاد)

ایجاد بعدالعدم (فعل) علی العموم (تکوین) ممکناتك ایجاد واعدامنده تغییر وتدریج ایله (جعل) خلق وایجاد (فطر) عدمی وجوده کتورمك (فطرت) ابتدای زمان خلقتده هر موجودك بولندیغی صفت (تصویر) اعطای صورت (قدرت) جائزك طرف فاعلدن ممکن الوجود اولمسنده (انشا) قوه‌ده اولان شیئك فعله بروزنده (توفیق) مطاعیتی موجب قدرتك خلقنده (خذلان) عصایتی موجب قدرتك خلقنده ٠

(ابدال) برشیئی رفع وغیرك مکانه وضعده (تبدیل) برشیئك عینی ابقا وذاتی افناده (تغییر) برصفتك صفت اخرا ایله تبدیلنده (تصحیف) لفظ ومعنانك تغییرنده (تحریف) معنایه ایلشمیدرك لفظك تغییرنده (تعویض) برشیئك شیئی دیکر مقامنه قیامنده (تحویل) برذاتك ذات اخرا ایله تبدیلنده (ترجمه) برلفظك لفظ دیکر مقامنه ابدالی ٠

(ابد) غیر محدود ونهایتی اولمیان زمان (ازلی) اولنده نهایتی اولمیان مدت زمان (سرمد) زمانك توالی وتعاقب ایدرك ابتدا وانتهاسزلغی (استمرار) زمانك ابتدا وانتهاسی اولمامسی (بقا) وجوددن عدم لاحقك سلبی ویاخود وجودك مستقبلده الی غیر النهایه استمراری ٠

(ابرام) املال وضجرت ویرمده (اجبار) غیرك ایشنی اوادمك مکروهی اولدیغی حالده اوزرینه حملده (تکلیف) کلفتلو برشیئی طلب (حکم) برامرك امر آخره ایجاب وسلب جهتیله اسنادی ونسبتك وقوع ویاعدم وقوعنك ادراکی ٠

(ابطال) برشیئی فاسد وزائل قیلمده (الغا) مع التسلیط ترك

عملده (افساد) برشیئی حالت محموده دن چیقارمده ٠
(ابلاع) ایصال (تبلیغ ابلاغده تکثیر ٠
(اتباع) لحوق (اطراد) بعضك بعض دیكره تبعیتی
(اقتضا) اتباع قفا (ارتداف) اتباع ردف ٠
(اتحاد) برلشمك (اتفاق) موافق دوشمك (مشاكله) شیئیك
خاصه ده اتحاد و اتفاق (مشابهه) كیفیتده اتحاد و اتفاق
(مساوات) كمیتده اتحاد و اتفاق (مماثله) نوعیتده اتحاد و اتفاق
موازات وضعیتده اتحاد و اتفاق (مطابقه) اطرافده اتحاد و اتفاق
(مناسبت) نسبتده اتحاد و اتفاق (مجانسه) جنسیتده اتحاد
و اتفاق (موازنه) ثقلده اتحاد و اتفاق (نسبت) قرب و مشاكله ٠
(اتقان) دلائلی علتلریله بیلمك و قواعد كلیه سنی ضبط ایتمك
(معرفت) برشیئ علی ماهو بیلمك ادراك جزئیده و معرفت
اثارده (علم) عند العقل صورت شیئك حصولی ایچون ثبوته
مطابق اعتقاد جازم ادراك كلیده و معرفت ذاتده ٠
(اتكا) برشیئه طیانمق (استناد) ارقه سیله طیانمق (اعتماد)
برشیئی قصد و زیاده میل قلب ایله اكا استناد ٠
(اثم) عمدا اختیار ایدیلان و اقوای شر اولان كناه و صوچ
(ذنب) كرك عمدا و كرك سهوا حرمتی بیلنه رك ایدیلان كناه
و صوچ (ذله) حلال قصدیله ایدیلان كناه (معصیت) حرمتی
بیلنه رك حرام قصدیله ایدیلان كناه (جرم) ذنب عظیم
(جنحه) انسانلر بیننده تعیین و اعتبار اولنان صوچ (خبث)
اعتقادده بطلان مقالده كذب افعالده قبح رداءتلرینی جامعیت
(اجابت) علی الاطلاق دعوته موافقت و سؤال سائلی قطع
(قبول)

(قبول) مقصودك طاعته ترتبی (اسعاف) برحاجت وارزويی قضا (تلقی) استقبال كلام
(اجر) برايش اوزرينه كورلمسی اقتضا ايدن مقابلهٔ نافعهٔ اخرويه (اجرت) مقابلهٔ نافعهٔ دنيويه (جزا) بر ايش اوزرينه كرك نافع وكرك مضر كوريلان مقابله (ثواب) عمل مقابلنده اعطا اولنان اجر (مكافات) نعمته نعمت ايله مقابله . (اجمال) امور متعدده‌يی محتمل كلام ايرادنده (تفصيل) محتملات اموری تعيينده .
(احاطه) برشيئ جميع جوانبيله قاپلامق (اشتمال) بلا اختصاص واجزاده (شمول) افراده .
(احتقار) برشيئه قلب وقالب ايله نسبت حقارت
(حقارت) برشيئك نفع وانتفاعندن سقوطی
(احد) ذاتنده ممكن اولميان (واحد) صفاتنده ممكن اولميان
(احراز) وقت حاجتده استعمال ايچون قزانمق
(اكتساب) سعی ايله برشيئ قزانمق ونفسی ايچون
(كسب) نفسی وغيری ايچون
(احسان) غيره نافع وحسن كلور برايش ايشلمك دنيا واخرتده
(انعام) ناطقيت شرطيله ايصال احسان (افضال) باعوض اعطا (لطف) رقت (رحمت) رقت قلبدن حاصل حالت وجدانيه وصول مسارده وقلبنده احسان تمكن ايدن ذاتدن (جود) استحقاق وسؤال اولمديغی حالده ومال ايله (كرم) طيب نفسدن طولايی سائلك استحقاقی وسؤالی ايله (سخا) معطی اليهه حاجتی رادهسنده عطا (ايثار) احتياجدن مستغنی قيله جق

صورتده عطا (رأفت) رحمت مخصوصه ده مبالغه دفع مضارده
(عفو) قدرت موجود اولدیغی حالده ضرردن کف ید
(غفران) اقتضای اسقاط عذاب ونیل ثواب
(احق) قلت عقلده (ایله) کندوسنده غل وحقد اولمیانده
(اختصار) معانی بی ابقا ایله برابر الفاظی تقلیل (حذف)
برشیئی لفظاً ومعناً اسقاط (تنقیح) وضوح معنا ایله برابر اختصار
لفظ (تقصیر) تجرددن طولایی برشیئی ویا اوشیئك بعضنی ترك
(اقتصار) دلیل بلا حذف (ایجاز) بلا حذف قصر عباره
(اضمار) معنایه طوقنمیه رق برشیئك لفظا اسقاطی
(اکتفا) حسب المقام بینلرنده تلازم اولان ایکی شیئك
ذکری مقتضی ایکن بریله اکتفا
(اختصاص) اخرك شرکتنی رد ایدرصورتده برشیئه حصر نفس
(اهتمام) تبرکا برشیئه حصر نفس (تخصیص) برشیئه مخصوص
ثبوت ایله حکم وماسوادن نفی • حکم مخصوص ایله جمله دن
بعضك افرادبنی تمییز (حصر) اثبات حکم وماعدادن نفی
(اختلاف) برشیئك اسلوب مخصوص اوزره اولماسی
(تناقض) برینك کاذبیتی ودیکرینی صادقیتنی مستلزم اوله جق
نفی واثبات ایله جملتینك اختلافی (تناقض) اختلاف حال
(جدل) برآدمك خصمنك فساد قولنی دفع
(اختیار) میل مع تفضیل (اراده) دیکره حمل اولنه جق برفعله
نفسك میلی مریدك اراده سنك حصولنده (قصد) ارادۀ حادثه
(نیت) جلب نفع ویا دفع ضرردن طولایی غرضه موافق کورینان
شیلرده انبعاث قلب (عزم) فعلی اراده وقطع (جزم) عودت
(ملحوظ)

ملحوظ اولیه‌جق صورتده بر امرك قطعنده (مشیت) ممکناتدن
بعض شیئك بعض دیکر اوزرینه ترجیحی
(رضا) برشیئك وجودینی کمال اراده
(اخرس) خلقی و نطق معدوم (ابکم) نطق موجود جوابی
تعقل معدوم (لکنت) عدم جریان لسان
(ادراك) تعقلات ایله معلوم اولان برشیئك نفسده حصولنك
کمالی (شعور) نفسه علمك وصولی (ذهن) علوم غیر حاصله‌یی
کسب ایچون استعدادك قوتی (فکر) مطالبدن مبادی‌یه انتقال
و مبادیدن مطالبه رجوع (نظر) حرکت سالفه‌یی متضمن
معلومات واقعه‌یی ملاحظه (حدس) اعمالات فکریه ایله تمیز
ایدن ظنیات صائبه (ذکا) حدسیاتك قوتی (فطنت) علمی قصد
اولنان شی ایچون تنبه (درایت) قواعد عقلیه‌دن مقتبس علم
(فهم) مخاطبك دلالت لفظیه‌سیله برشیئه کسب تعلق (عقل)
وسائط ایله غائبی و مشاهدات ایله محسوسی مدرك اولان وعلوم
و ادراکاته نفسی مستعد قیلان بر قوت (لب) شوائب و نواقصدن
خالص عقل (یقین) برشیئی بیلوب خلافنی خیال وخاطره
کتورمامك حقك غیری‌یه عدم احتمالده (ظن) صفت رجحان
ایله شکك طرفیندن برینی اخذ و قبول وغیر جازم اعتقادك
طرفینی بینی راجح تردد (وهم) کذلك خطرات قلبدن (رأی)
مقدماتی استحضار ومقدمات مذکوره‌ده خاطری اجاله وغلبهٔ
ظندن طولایی احد نقیضیندن برینه اعتقاد نفس (زعم) اعتقاد
باطل (جهل) قلب برشیئك ثبوت ویا سلب جهتیله حکمنه جازم
اولورده او جزم واقعه مطابق بولنمزسه (توهم) محسوساته

متعلق معناى جزئى يى ادراك (تخيل) ادراكاتك مادى اولوب
حواس خمسهٔ ظاهره نك بريله درك اولنمسى وحضور ماده يه
مشروطيتى (تعقل) ادراكاتك مادياتدن تجردى و برشيئك
عوارض غريبه ولواحق ماديه دن مجرد اوله رق ادراكى
(اطلاع) برشيئه حصول علم (اذعان) درك وفهم (رويت)
قبل العزيمه وبعد البديهه تأمل وتفكر (تبين) التباسدنصكره
حاصل اولان علم (استبصار) تأملدنصكره علم (احاطه) جمع
وجوهيله برشيئى علم (تذكر) زائل اوله بيلور معلوماتك
استرجاع واقامه سنى نفسك ارزو ايتسى (ذكر) صورت
مطلوبه نك ذهنه رجوعى (حفظ) دائرهٔ عقلده معقولى استحكام .
(اذن) فعلك وقوعندن اول (رخصت) وقوعندنصكره .
(اراده) اكوان واحكامده وتصور غايت ايله عزم (مشيت)
اكوانده وعزم ابتدا .
(ارث) حسبده (ورث) ميراثده .
(ارشاد) طريق حقه استقامتده وضلالتدن اول (توفيق)
ضلالتدن صكره (هدايت) ايصال شاننده اولان برطريقه
دلالت .
(استدلال) اقامهٔ دليل (استشهاد) امرك واقعه مطابقتنى
اثبات (اثبات) شيئى اخرك ثبوتيله برماده يه حكم (تمثيل)
كرك واقعه مطابق اولسون كرك اولمسون قاعده نك اثباتى .
(اسرا) قهرا طوتيلان اسيرلر (اسارى) طوتيلوب
مسجونا كتوريلنلر .
(اسراف) لزومدن زياده خرج (تبذير) نابجاى خرج .
(اسف)

(اسف) حزن مع الغضب (حزن) ضارك حصولندن ویانافعك فوتندن لاحق اولان غم ماضیده (هم) نفسه غلظت ویرن غم واضطراب مستقبلده (غم) كذلك اختصاص زمان اولمقسزين (لهف) ضایع اولان شی اوزرینه حزن (كربت) قلبی اذابه ایدن واهلاك نفسی داعی اولان حزن (كمد) حزن مكتوم (جزع) قطع امیدن منبعث حزن (الم) اصابت وجعده حاصل اولان تأثر (ضجرت) اضطراب غم (تأسف) غیرك ویا كندوسنك فعلندن فوت وضایع اولان شیده (تحسر) فوت اولان شی اوزرینه شدت تلهف ٠

(اسفل) متصلده (تحت) منفصلده ٠

(اصطبار) مقام مجاهده ده وعبادتده (صبر) مقام مشاهده ده مصیبتده (شجاعت) محاربه ده (قناعت) فضلاتدن امساك نفسده (عفت) حلال اولمیان شیلردن امساك نفسده (كتمان) مضمری تكلمدن امساك نفسده ٠

(اضطرار) امتناعنده قدرت اولمدیغی وقتده (الجا) اولدیغی وقتده ٠

(اعاره) بغیرعوض تملیك منافع (اجاره) شرعا تملیك منافع (ایجار) علی الاطلاق كرایه ویرمك ٠

(اعتراف) لسان ایله (اقرار) قلبله ٠

(اغلال) هر برشیئه اخانت (غلول) بیت الماله وذكاته اخانت (غل) قلب انسانك خلقه خیانتی تلقیسی (غش) قلبك اسودادی ووجهك عبوسیتی ٠

(افاده) برشیئك نفسندن غیری یه صدور یدركه دلالت

متعلق معنای جزئی یی ادراك (تخیل) ادراکاتك مادی اولوب حواس خمسهٔ ظاهره نك بریله درك اولنمسی وحضور ماده یه مشروطیتی (تعقل) ادراکاتك مادیاتدن تجردی و برشیئك عوارض غریبه ولواحق ماديه دن مجرد اوله رق ادراکی (اطلاع) برشیئه حصول علم (اذعان) درك وفهم (رویت) قبل العزیمه وبعدالبدیهه تأمل وتفکر (تبین) التباسدنصکره حاصل اولان علم (استبصار) تأملدنصکره علم (احاطه) جمع وجوهیله برشیئی علم (تذکر) زائل اوله بیلور معلوماتك استرجاع واقامه سنی نفسك ارزو ایلمسی (ذکر) صورت مطلوبه نك ذهنه رجوعی (حفظ) دائرهٔ عقلده معقولی استحکام (اذن) فعلك وقوعندن اول (رخصت) وقوعندنصکره (اراده) اکوان واحکامده وتصورغایت ایله عزم (مشیت) اکوانده وعزم ابتدا ٠

(ارث) حسبده (ورث) میراثده ٠

(ارشاد) طریق حقه استقامتده وضلالتدن اول (توفیق) ضلالتدن صکره (هدایت) ایصال شانندن اولان برطریقه دلالت ٠

(استدلال) اقامهٔ دلیل (استشهاد) امرك واقعه مطابقتنی اثبات (اثبات) شیئی اخرك ثبوتیله برماده یه حکم (تمثیل) کرك واقعه مطابق اولسون کرك اولمسون قاعده نك اثباتی ٠

(اسرا) قهرا طوتیلان اسیرلر (اساری) طوتیلوب مسجونا کتوریلنلر ٠

(اسراف) لزومدن زیاده خرج (تبذیر) نابجا خرج ٠

(اسف)

(اسف) حزن مع الغضب (حزن) ضارك حصولندن ويانافعك قوتندن لاحق اولان غم ماضيده (هم) نفسه غلظت ويرن غم واضطراب مستقبلده (غم) كذلك اختصاص زمان اولمقسزين (لهف) ضايع اولان شى اوزرينه حزن (كربت) قلبى اذابه ايدن واهلاك نفسى داعى اولان حزن (كمد) حزن مكتوم (جزع) قطع اميدن منبعث حزن (الم) اصابت وجعده حاصل اولان تأثر (ضجرت) اضطراب غم (تأسف) غيرك وياكندوسنك فعلندن فوت وضايع اولان شيده (تحسر) فوت اولان شى اوزرينه شدت تلهف ·

(اسفل) متصالده (تحت) منفصلده ·

(اصطبار) مقام مجاهدهده وعبادتده (صبر) مقام مشاهدهده مصيبتده (شجاعت) محاربهده (قناعت) فضلاتدن امساك نفسده (عفت) حلال اولميان شيلردن امساك نفسده (كتمان) مضمرى تكلمدن امساك نفسده ·

(اضطرار) امتناعنده قدرت اولمديغى وقتده (الجا) اولديغى وقتده ·

(اعاره) بغيرعوض تمليك منافع (اجاره) شرعا تمليك منافع (ايجار) على الاطلاق كرايه ويرمك ·

(اعتراف) لسان ايله (اقرار) قلبله ·

(اغلال) هر برشيئه اخانت (غلول) بيت الماله وذكاته اخانت (غل) قلب انسانك خلقه خيانتى تلقيسى (غش) قلبك اسودادى ووجهك عبوسيتى ·

(افاده) برشيئك نفسندن غيرى يه صدور يدر كه دلالت

عقلیه مفهوم اولان معانیده مستعملدر وسائل جانبی ملحوظدر
(استفاده) برشیئك غیریدن نفسنه صدوری (دلالت)
برشیئك تلفظ و تکلم صورتیله فهمی ·
(افترا) دیگری اوزرینه کذب عظیم (بهتان) سامعی
دهشت و حیرته کتوره جك صورتده مواجهه و مکابره ایله دیگری
اوزرینه کذب فاحش (افك) عن قصد کذب فاحش ترتیبی ·
(افتراق) آراده (تفرق) اشخاص واجسامده (تفریق)
اعیانده (فرق) معانیده ·
(اقتضا) حکمك بالاقتضا ثبوتی · مقتضاسز مقتضینك
وجودی ممکندر (ایجاب) حکمك عباره ویا اشارت ویا دلالت ایله
ثبوتی (استلزام) انفکاکك امتناعی ولازمسز وجود ملزومك
ممتنع اولمسی · (اکمال) برشیئك غایت حدودینه وصولی
وازالهٔ نقصان عارضی (اتمام وتتمیم) ازالهٔ نقصان اصلی
(تکمیل) تمام اوزرینه امر زائد ایرادی ·
(الحاق) برشیئك آخرینه دیگرك علاوه سی (علاوه) تمامیتی
اعتبارندن صکره اصله انضمامی معتبر اولان ضمیمه (زیاده)
برشیئك نفسنه شیئی دیگرك ضمی ·
(الم) موقت (عذاب) دائمی ·
(الهام) اولیایه القاء ربانی بلا واسطه واستدلال اقسام
علومدن قلبه برشیئك ایقاعنده (وحی) تموجات متعاقبه یه توقف ایدر
حروف مقطعه دن مرکب اولمیه رق برسرعت ایله درك اولنور
کلام حق که تبلیغ و واسطهٔ ملك ایله انبیایه القاء ربانی وقوعنده ·
(امارت) کسر ایله ولایت وحکومت (امارت) فتح ایله
(دلایل)

دلایل منفکه وقاطعه (علامه) دلایل غیر منفکه (آیت)
علامت ظاهره (دلیل) مدلولی بیلك ایچون علامهٔ منصوبه ·
(امانت) امنیت اوزرینه براقیلان شی (ودیعه) حفظ اولنمق
شرطیله براقیلان شی ·
(امل) مستحیلده غیر جائز (طمع) مستحیلده دخی جائز ·
(امهات) بشرده (امات) بهائمده ·
(انذار) مخوفدن اخبار (تهدید) مع الانذار تخویف
(تخویف) قورقتمق ·
(انزال) برشیئی اعلادن اسفله نقل (تنزیل) برشیئی
علی التدریج اشاغیلتمق ·
(اولاد) ذکور واناثده (ابنا) ذکورده ·
(ایقاع) ذهنده حاصل برعلت وسبب بولندرمق
(وقوع) کرك ذهنده وکرك خارجده برمعلولك ظهوری
(ایهام) قوهٔ وهمیه یه برشیئك ایقاعی
(تخییل) قوهٔ خیالیه یه برشیئك ایقاعی
(ایمان) لسان ایله اقرار وقلب ایله تصدیق (اعتقاد)
برشیئده حکم جزمی حاصل ایتمك (تسلیم) علم اوزرینه زائد
اعتقاد (اسلام) قول رسولی قبول (تقلید) بلا دلیل
فعلی غیرك قولنی قبول (تصدیق) حکم ذهنی ·
(بحث) برشیئی اراشدرمق وطلب ایتمك (تفحص) بحثده
(محاوله) حیله ایله برشیئی طلب (تفتیش) بحثده طلب ·
(بذر) حبوباتده (بزر) ریاحینده وحبوباتده ·
(برهان) صورت ابدیه‌ده صدقی اقتضاده وکلیدن کلی یه

انتقالده (حجت) مقدمات يقينيه يه اختصاصده و خصم اوزرينه
من حيث الغلبه ثبوت دعواده (بينه) من حيث الافاده ثبوت دعواده
(نص) كتاب و سنتده و معناى واحددن غيرى يه عدم احتمالده
(بشر) شخصيات و صور ايله مقيديت اعتبارى اولمقسزين
حقيقت نفس (انسان) روح ايله قائم و هيكل مخصوصى
اوزره مشكل بدن (رجل) تعينات و صور حقيقيه كندوسنده
معتبر اولان صنف ذكور .
(بصيرت) معقولاتى مدرك قوهٔ قلبيه (بصر) كوزده كه
قوهٔ مرتبه رؤيت بصر ايله (نظر) رؤيتى التماس ايچون
تقليب حدقه
(بغى) اهل اولمديغى منزلنه تجاوزى طلب و فسادده ترقى
(عصيان) انقياددن امتناع (طغيان) مقدمجه بولنديغى حدى
تجاوز (غوايت) سالكك مقصدينه وصول ايچون طريق
مستقيم اولماسى (ضلال) سالك مقصدينه طريق اصلى
بوله مامسى (عدوان) مقداره مأموربهى تجاوزده انتها اوزره
توقف (فسق) امر اللهى ترك وطريق حقدن خروج
مسلمده (فجور) وجوه كفره سلوك كافر و مسلمده
(بيان) دلالت لفظيه ايله برشيئى بيلدرمك و مضمر اولان
شيئى تعبير و غيره افهام ايتمك (تبيان) دلالت معنا ايله برشيئى
بيلدرمك (تبين) برشيئك ظاهر اولمسى (تبيين) مضمر اولان
برشيئى غيره اظهار و تعبير (بداهت) بلاتفكر نفسده بداية
حاصل اولان بيلمجلك .
(بيت) بردهليزى اولان مسقف اوطه (منزل) بررجلك
(عياليله)

عیالیله ساکن اوله بیله جکی مطبخلو وصحنی مسقف اوطه‌لری
اولان او (دار) صحنی غیر مسقف اوطه‌لری اولان او
(خانه)صغیر وکبیر مسکن (حجره) طاش ایله چویرلمش قطعهٔ
ارض یعنی اوطه (خان) مسافرلرك کیجه‌لیه جکی اوطه
(عقار) عرصهٔ مبنیه ٠
(تأکید) لفظك ماقبلنده حاصل معنایی تقریر وتقویه ایلمسی
(تأسیس) ماقبلنده حاصل اولمیان معنای آخری افاده ایچون
لفظك بینهماده دورانی (تکریر) برشیئك ایکی کره ویامرهٔ
بعد اخرا ذکری (تکرار) فعلا وقولا برشیئك اعاده ومرهٔ
بعد اخرا ذکری ٠
(تألیف) اشیاء متناسبه‌یی جمع ایتمك کلماتده (تنظیم) جودت
ترکیله اشیاء متناسبه‌یی وضعاً ترتیب جمله‌ده (ترکیب) اشیایی
یکدیکرینه ضم کرك مؤتلف ویا وضعا مرتب اولسون کرك
اولمسون (ترتیب)بعضك بعض دیکر فوقنده‌وقوعی ٠
(تأمل) استعمال فکر (تدبر) عواقبه نظر ایله تصرف
قلب (تفکر) دلائله نظر ایله (تصور) عینا وجودی
اولمیان برشیئك مفهومنه صورت ویرمك ٠
(تحریر) معنانك کتابت ایله بیانی (تقریر) معنانك تعبیر
ایله بیانی (کتابت) املا وانشاده (کتب) بلااختصاص ٠
(تحسس) خیرده (تجسس) شرده ٠
(تحقیق) مسائل ایله اثبات (تدقیق) دلائل ایله اثبات ٠
(تحویل) ذاتده (تغییر) صفاتده ٠
(تسلیم) اقوا وشدید (رضا) تسلیمدن خفیف ٠

(تشعب) اصل واحده اتصالاتی منقطع اولیدرق بعض اجزانك بعضیسندن امتیازی (تجزی) بالکلیه اجزانك ابعاضنك تفرقی ·

(تعظیم) وصف وکیفیت اعتباریله بیوتمك (تفخیم) رقیتك ضدی اولان بیوکلك ·

(تفسیر) لفظ اصلیسنده اسهل برلفظ ایله تعبیر (تأویل) محتملات لفظدن برینی بیان درایته متعلق (تعبیر) روایته متعلق (حکایه) صورت اولایی استیفا ایتمك اوزره ایرادلفظ وتبدیل حرکه وتغییر صیغه واقع اولمقسزین برموضعدن موضع آخره نقل کلمه (نقل) بلا اختصاص برموضعدن موضع آخره کیچمك (تعریف) برلفظك معنایه دلالتی واضح اولمدیغی وقتده لفظ دیکر ایله دلالت معنویه سنه وضوح ویرمك وبرشیئك ماهیتنی اعلام ایله غیردن تمییز (تصریح) مجاز وتأویلی محتمل اولمیه جق برلفظ خاص ایله ادای معنا ·

(تفویض) نزول قضادن اول (تسلیم) صکره ·

(تقسیم) مقسومی تقدیمی طلب (توزیع) موجب کلفت اولمیه جق صورتده اشیانك بهر حصه یه اعطا واصابتی (تفریق) قطع اتصال ·

(تقلید) مطابق اولوبده حکمنه دلیل موجب کورلمزسه (علم) عقلی ویاحسی دلیل موجب اولورسه وظن غالبده (شك) قلب برحکمه جازم اولمزده طرفین استواده بولنورسه (ظن) طرفیندن بری راجح اولورسه (وهم) مرجوح اولورسه ظن فاسدده وخطرات قلبده ·

(تقوی)

(تقوى) معصيتده اصراری و طاعت ایله اغتراری ترك و محرمات قطعیه‌دن كف ید (ورع) شبهاتدن اجتناب (رهبانیت) تقوانك مبادیسی (تطوع) طاعت و عبادتده تكلف

(تكبر) نفسنی غیردن اكبر كوسترمه (استكبار) طلب مذكورده تزین

(تكثیر) عدد و كمیت اعتباریله ذاتده (اكثار) اوصافده ٠

(تلاوت) قرأت قرأن (قرأت) اعم

(تمییز) رفع شبهه ایده‌جك صورتده اجناس مختلطه‌دن برجنسی آیرمق (تعیین) مبهم اولان برشیئك معینیتی (تشخیص) شیٔ آخر مشارك اولمیه‌جق صورتده غیردن برشیئك امتیازی ٠

(تمثیل) حساً غیر محقق اولان تشبیه مركب (تشبیه) وصفده ایكی شیئك دلالت اشتراكیه‌سی (تماثل) صفات نفسده موجوداتك اشتراكی (تمثال) خلق اللهه مشابه تصویر و تصنیع قلنان صورت ٠

(تمثیل) بعضدن بعضه انتقالده (استقرا) كلیدن بعضه انتقالده ٠

(تواتر) اتصال اولمدیغی حالده دخی (تتابع) اتصال مشروط ٠

(تواضع) اخلاق ایله (خشوع) اعضاو جوارح انسانیه ایله

(توبه) معصیتده جناب حقه رجوع (اعتذار) ذنب اوزرینه اظهار ندامت ٠

(تهكم) ظاهری جدی و باطنی هزل (هزل) جدیتی اراده قلنان ذم مستحقر ٠

(ثناء) تعظیمی مشعر كلمه‌نك ذكری (حمد) لسان ایله

تعظيم وتبجيل منعمدن خبر ويرر وصف جميل ·
(ثمن) رضای طرفين ايله (قيمت) تقدير وتعادل ايله
(جدول) نهر صغير (نهر) خليج كبير ·
(جزء) تجزی قبول ايتميان (بعض) تجزی قبول ايدن ·
(جسم) مجموع بدن واعضا لطيف وباطنده قطع اولنسه
دخی جسميتدن چيقمز (جسد) ذولون اولان رأسده داخلدر
(جرم) جسد كثيف وخارجده (ذات) جسم وغيره اطلاقی
جائز (شخص) جسميته اطلاق اولنور سه ده تجزی ايله
شخصيتدن چيقار (بدن) اوموز باشندن قالچه باشنه قدر ·
(جلوس) نوم ويا بر حال ديكرده سفلدن علوه انتقال
(قعود) حال قيامده علودن سفله انتقال ·
(جلال) صفاتده اجسامده غير مستعملدر (عظمت) ذات
وصفاتده واجسام ايله غيريده ·
(جوارح) ايشه يرايان عضولر (اعضا) اعم ·
(حال) اعم (شان) احوال عظيمه ·
(حب ومحبت) تلذذ اولنور برشيئه طبيعتك ميلی (عشق)
شيء ملذه طبيعتك تأكد ميلی وفرط حب (علاقه) حب قلبی
(اشتياق) نفسك برشيئه نزاعی (وجد) حب محزونانه (وله)
حزن ويا حيرت ويا خوف سببيله عقلك ذهابی (هوا) ميل نفس
(بغض) تألم ايتديكی شيدن طبيعتك نفرتی ·
(حدوث) عدمدن وجوده خروج (امكان) وجود وعدمنده
وجوب ذاتی ايله ممتنع اولميه جق صورتده برشيئك نفسده
تكونی ·

(حركت)

(حركت) جسمك مكان اخرك عقبنده بر مكانده اولمسی (مشی)
حركت مخصوصه (سعی) حركت مخصوصه‌نك شدتی •
(حسب) من طرف الام (نسب) من طرف الاب (شرف وشرافت)
طرف ابودن (مجد) طرف ابودن شرف وكرمه نائلیت •
(حسن) بصر وبصیرتده مستحسن وطبیعتك میل ایتدیكی
شی (صباحت) وجهده (جمال) انفده (ملاحت) فمده
(حلاوت) عینینده •
(حشو) زائد متعین (تطویل) زائد غیر متعین •
(حفظ) حفظ ظاهرده (وعایه ووقایه) حفظ باطنده •
(حقد) لاجل العداوه خلق اوزرینه قلبده سوء ظن (حسد)
نعمت غیرك زوالنی اراده (غبطه) غیریده موجودك ذهابنی
اراده ایتمیه‌رك كندوسنده‌ده غیرك مثلی بولنمسنی تمنی •
(حله) جمیع بدنی ساتر (ثوب) برقسمنی ساتر •
(حیا) نفسك قبحیاتدن انقباضی (خجل) نفسك فعلدن
صورت مطلقه‌ده انحصاری •
(خالص) ذاتنده لكه بولنوبده مؤخرا زائل وپاك اولان
(صافی) اصلنده قطعا لكه وشائبه بولنمیان •
(خرق) من غیر تفكر وتدبر علی سبیل الفساد برشیئ قطع
(قطع) برجسمك جسم اخرك نفوذیله آیرلمسی (كسر) جسمده
نفوذ واقع اولمقسزین دافع قوتك دفعیله برجسم صلبك آیرلمسی •
(خسوف) قرده (كسوف) شمسده •
(خضم) جمیع فم ایله اكل (قضم) دیشلری اطرافیله اكل •
(خضوع) قلبده (خشوع) اعضای بدنده •

(خلد) بقا . ثبات مديد (مكث) ثبات مع الانتظار .
(خلف) مستقبلده (كذب) ماضيده .
(خوف) مكروهك توقعندطولايى لاحق اولان غم عمومده
(خشيت) مع التعظيم شدت خوف جناب باريده (مهابت)
ملوك وكبرايه ناظر اولانلرك قلوبنده كه محسوس حالت (روعه)
مخاطبه ايله تجدد ايدن خوف (حذر) خوفاً برشيدن اجتناب .
(خيال) حالت يقظه ده (طيف) حالت نومده .
(خيانت) عهد وامانتده (نفاق) اموردينده ومقولاتده .
(دعا) داعيسى مضطر اجابتى لازم (سؤال) سائلى مختار اجابتى جائز .
(دفع) قبل الورود (رفع) بعد الورود .
(دليل) تصديقاتده (دال) تصورات وتصديقاتده .
(دهر) مبدأ وجودندن انقضاسنه قدر مدت عالم (زمان)
غير قار الذات ومتصل الاجزا امتداد موهوم (قرن) مدت
معتبر اولان زمان منتهى كه اكثريا سكسان سنه يه اطلاق اولنور
(مدت) مبدأندن منتهاسنه قدر اولان حركت افلاك .
(ذات) جسمده وغيريده (شخص) جسمده .
(ذبح) حيوانده (نحر) دوه ده .
(ذهول) ادراكك حيرت ودهشتدنطولايى تأيسزلكى .
حزن ونسيانى مورث اولان شغل (غفلت) اقتضاسى بديهى
اولان برشيئ عدم ادراك وخاطره عدم حضور (سهو)
ادنى تنبيه ايله تنبه ايده جك صورتده قلبك برشيدن غفلتى
واشتغال سببيله عدم تفطن (نسيان) تحصيل جديده محتاج اوله جق
صورتده قلبدن برشيئك غيبوبتى (غيب) فطرت سليمه نك اندن
برى اولديغى شى .

(رتق)

(رتق) اتحاد واجتماع شی (فتق) اختراق شی ٠
(رجع) مسافهٔ اولایه اولمیه‌رق سمت واحده اولان حرکت ثانیه
(رجوع) بولندیغی مکانه یا حاله یا صفته عودت (انعطاف)
سمت واحده و مسافهٔ اولایه اولان حرکت ثانیه ٠
(رشد) طریق عقل ایله استقامت (رشاد) موجب عقل ایله عمل ٠
(رمز) طوداقلر یله و حاجبیله ایما (غمز) عین ایله اشارت ٠
(رؤیت) بصر ایله ادراك مرئی (نظر) رؤیتی التماس ایچون
تقلیب حدقه ٠
(زهد) دینده (زهادت) دنیاده ٠
(سباق) ماقبل کلام (سیاق) ماقبل وما بعد کلام ٠
(سبب) ذاتیاتده ومن غیر ثبوت کندوسیله حکمه توصل اولنان
(حکم) کندوسیله ثابت اولان ٠
(سبیل) امور خیریه‌ده ومعتاد السلوك (طریق) امور کلده
اسهل معتاد السلوك اولسون اسهل اولمسون (صراط) اعوجاج
والتوا اولمیان سبیل ٠
(ستر) ظاهرده و پرده ایله (کتمان) معانی واسرارده ٠
(سخریه) استحقار ایله (استهزا) بلا استحقار ٠
(سفر) سکون ایله کشف ظاهر (سفیر) مراد خصمی
کشف ایدن ٠
(سقم) بدنه مخصوص (مرض) بدن ونفسده ٠
(سکوت) قدرت وار ایکن ترك تکلم و کرك حق و کرك باطل
اقوالدن امساك لسان (صمت) ترك تکلم وقول باطلدن امساك ٠
(سلامت) آفاتدن خلاص (صحت) امراضدن خلاص ٠

(سلب) صفاتده (حذف) ذاتده ٠
(سنه) شمسك بروج اثنى عشرى قطعى (عام) محرمدن ذى الحجه‌یه‌قدر (شهر) قمرك منازلنه حلولى ٠
(صحرا) نبات اولمیان فضاى واسع (فیفاى) صوسز چول ٠
(صفت) موصوف ایله قائم و تغیر ایتمیان کمال و افعالدن ممدوح ایله مذمومده (نعت) وصف حالدن ممدوحده ومحمود یتده
(وصف) واصف ایله قائم وانتقالى جائز ٠
(صناعت) فتح ایله معرفت (صناعت) کسر ایله حرفت وصنعت ٠ (صواب) نفس الامرده انکارینه مساغ اولمیان امر ثابت (صدق) خارجه موافق اولان امر ذهنى (حق) ذهنه موافق امر خارجى ٠
(صوت) عموم (صیت) ذکر حسن ٠
(ضد) اجتماعى محال ارتفاعى ممکن (نقیض) اجتماع وارتفاعى محال ٠
(ضحك) صوت اولوبده قریبدن ایشیدیلورسه (تبسم) سروردن دیشلرى ظاهر اوله‌جق صورتده بلاصوت انبساط وجه (قهقهه) صوت بعیددن ایشیدیلورسه ٠
(ضیا) قویده شمسده اولدیغى کبى (نور) ضعیفده قمرده اولدیغى کبى (شعاع) شمسدن فائض عرض ٠
(طاعت) مندوبه قدر اولان مأموراتك فعلى وکراهته قدر اولان منهیاتك ترکى (عبادت) جناب حقه غایت تذلل (عبودیت) اظهار تذلل ٠
(طبع) صورت مطلقه‌ده مبدأ حرکت اولان شى (طبیعت)
(من)

من غير شعور مبدأ حركت او لان شی (سليقه) قاعدهٔ موضوعه تتبع ايتميه رك تكلفسزجه فصحايه طرق تراكبی اختيار ايتدرن قوهٔ مفطوره ٠

(طهارت) معنوی و شركی ادناسدن تنزهده (نظافت) غسل بدن و ثوب و وضو و غسل كبی خصوصات متنوعه‌ده ٠

(ظفر) دنياده كه مصيبتدن (فوز) آخرتده كه مصيبتدن

(فلاح) فوز و نجات ٠

(عادت) افعالده (عرف) اقوالده ٠

(عالم) كلياتده (عارف) جزئياتده ٠

(عترت) نسل رجل (صهر) بسبب المناكحه حاصل اولان قرابت ٠

(عجله) وقتنده اول و مذموم (سرعت) بدايت مصلحتده وغير مذموم ٠

(عدم) سابق ولاحقك سلب وجودی (فنا) سلب لاحق

(فقد) برشيئك وجودندن صكره عدم ٠

(عذاب) المتقبل (عقاب) عذاب شر (نكال) غيره عبرت ايچون ايديلان عقوبات غليظه ٠

(عرب) جنس عربه منسوب اعرابی بدوی ٠

(عسل) اسم صافی (شهد) اسم مختلط ٠

(عظيم) مافوق (كبير) ضد صغير ٠

(عفو) قبل العقوبه اسقاط عقاب (صفح) ترك لوم وآزار وتجاوز ذنب (مغفرت) تخجيل و فضيحه‌دن صيانت ايچون بلا عقوبه ستر جرم باری تعالیدن ٠

(علاقه) فتح ایله امور ذهنیه ده و معقولاتده (علاقه) کسر ایله
امور خارجیه ده و محسوساتده ٠

(عمل) فکر و رویت ایله (فعل) بلا اختصاص ٠

(عند) حاضر و غائبده (لدی) حاضرده ٠

(عنید) عناد و مخالفت ایدن (عنود) عن قصد عناد ایدن

(معاند) عناد ایله متباهی اولان (عناد) حقی رد و طریقك غیری یه
عدول ده معارضه (لجاج) خصومتده تمادی ٠

(عیان) کسر ایله رؤیت (عیان) فتح ایله جریان ماء و دمع ٠

(غرض) قبل الشروع (غایه) بعد الشروع ٠

(غسل) فتح ایله اساله (غسل) جنابتدن وحیض و نفاسدن
طهارت (قصار) غسل ثوب ٠

(غضب) مغضوب علیهه اضراری اراده و قوت طلب انتقام

(غیظ) اجسام اوزرینه وارد احوالده کوتولك کورمکدن ٠

(غمام) سحاب قوی (سحاب) خفیف بلوت ٠

(فاسد) اصلی موجود و صفی معدوم (باطل) اصل و وصفی ثابت ٠

(فاسق) طاعتدن خارج و معلن (فاجر) حقدن عادل ٠

(فرقه) ناسدن متفرق بر جماعت (جماعت) مقدار اقلیسی اوچدر

(طائفه) تقلیل و تکثیری قابل جمله دن بر بعض (عصابه)
اوچدن فرقه قدر (عشیرت) بر رجلك اقاربندن اولوب اوواسطه
ایله تکثر ایدن جماعت (موکب) راکب و یا ماشی اولان جماعت

(فوج) سریع امرور ایدن جماعت (فئه) معاونتده یکدیکرینه
یاردم ایدن جماعت (جم غفیر) شمول و احاطه
(موضعنده)

موضعنده (قبیله) اب واحدك اولادی (شرذمه) طائفهٔ قلیله (ملاء) اشراف ناس (انام) نوع انسان (بریه) اللبدن درتیوزه قدر (کتیبه) یوزدن بیکه قدر (قوم) رئیسلرینك امریله قیام ایدن خلق (جیش و جند) حرب و یاغیری ایچون بیکدن درت بیکه قدر سائر اولان (خمیس) درت بیکدن اون ایکی بیکه قدر (عسکر) جمله سنی کثیر وشامل ۰

(فقیر) کندوسنده ادنی برشی بولنان (مسکین) هیچ برشیئه مالك اولمیان ۰

(قبض) جمیع کف ایله اخذ (قبص) اطراف اصابع ایله اخذ

(قرطاس) مکتوب اولدیغی حالده (کاغد) بلااختصاص

(قصم) برشیئ طولندن قطع (فصم) برشیئ مستدیری قطع

(قط) عرضا شق ویاشیئ صلبی قطع (قد) مستأصلی ویامستطیلی قطع ۰

(قلب) عدم انفعالده غلیظ قاس (فؤاد) سرعت اماله ده رقیق (بال) علی الاطلاق قلب ۰

(قوصره) قامشدن معمول وایچنه خرما موضوع قاب (زنبیل) قوصره نك خرمادن خالیسی ۰

(کید) اقوی (مکر) دون ۰

(لاهوت) خالق ۰ روح ۰ عالم علوی (ناسوت) مخلوق بدن ۰ عالم سفلی ۰

(لمس) حس ایله لصوق (مس) اصابتك اقل تمکنی ۰

(لهو) حقدن اعراضده (لعب) باطله اقبالده ۰

(مبادی) بلاواسطه مسائلك توقف ایتدیکی شی ۰

(مقدمه) بالواسطه مسائلك توقف ایتدیکی شیئ ۰

(مجبوب) خصتینی ایله ذکری مقطوع (خصی) خصتینی
مقطوع (عنین) جماعه قین قادر .
(محروسه) شهر بی سور (محمیه) شهر باسور .
(محص) منفصل ومختلط اولان برشیء ابرازده (تمحیض)
متصل ومختلط اولان اشیادن برشیء ابرازده .
(مذموم) صفاتده (ملوم) اشخاصده .
(مرجع) بولندیغی موضعه رجوعده (مصیر) بولنمدیغی
موضعه رجوعده .
(مطالبه) عین اشیاده (مراوده) افعال واعمالده ومجیئده .
(معسکر) مکان عسکر (معرکه) مکان حرب (موطن) مواقع
حرب (مدرس) مکان درس (محفل) مکان اجتماع رجال (مأتم)
مکان اجتماع نسا (مجلس) ناسك بیوتده مکان استقراری
(نادی) درونده اهل اولان مجلس (مصطبه) مکان اجتماع
غربا (ماخور) خمر مبایعه اولنان محل (ملحمه) موضع قتال .
(مناظره) اظهار صواب ایچون شیئین بیننده واقع نسبته
جانبنیدن بصیرت ایله نظر (مجادله) کلام کرك نفس الامرده
فاسد وکرك غیر فاسد اولسون الزام خصم ایچون مسئله
علیهده منازعه (مکابره) فساد کلامه وخصمك کلامنك صحتنه
معلوماتی اولدیغی حالده (معانده) معلوماتی اولمدیغی حالده
(مغالطه وسفسطه) حقه مشابه مقدماتدن ترکیب قیاس (مشاغبه)
مقدمات مشهوره یه مشابه ترکیب قیاس (مناقضه) قبل التمام
ویا بعد التمام دلیل ایله معین مقدمه یی منع (معارضه) علی
سبیل الممانعه والمدافعه مقابله (مخاصمه) خلاف بین اثنین
(منازعه)

(منازعه) مغلطه ایله (عداوت) منافات التئام ٠
(منی) ماء دافق معلوم (ودی) بعد البول خروج ایدن
(مذی) عند الملاعبه خروج ایدن ٠
(میقات) اعمالدن سر عملی تقدیر ایدن شی (وقت) دهردن
بر مقدار ٠
(نصرت) دفع ضررده (معونه) بلا اختصاص ٠
(نوم) حواس ظاهره‌یی احساسدن توقیف ایده‌جك صورتده
ابخرهٔ متصاعده نك رطوباتندن نطولایی اعصاب دماغك
استرخاسندن جنس حیوانه تعرض ایدن حال (رقود)
نوم لیل (نعاس) اول نوم وکوزده ثقل نوم (وسن)
ثقل نوم (سنه) رأسده ثقل نوم ٠
(وثاجه) کثرت لحمده (وثاره) کثرت شحمده ٠
(هبوط) علی سبیل القهر والاستخفاف نزول (نزول)
بلا اختصاص ٠
(هرج) فتنه واختلاط (مرج) فساد واضطراب واختلاط ٠

﴿ بعض لغات متقابله ومتضادهٔ عربیه ﴾

اتفاق ـ اختلاف ٠ اصلاح ـ افساد ٠ اهدا ـ اضلال ٠
ایمان ـ کفر ٠ بقا ـ فنا ٠ بیاض ـ سواد ٠ تعظیم ـ تحقیر ٠
تکثیر ـ تقلیل ٠ حسن ـ قبح ٠ حل ـ حرمت ٠ خیر ـ شر ٠
رتق ـ فتق ٠ رشد ـ غوایت ٠ سکون ـ حرکت ٠ سلم ـ
حرب ٠ صدق ـ کذب ٠ صواب ـ خطا ٠ ضوء ـ ظلمت ٠
عدل ـ جور ٠ عزت ـ ذلت ٠ عظیم ـ حقیر ٠ علو ـ سفل ٠
فوق ـ تحت ٠ قبیل ـ دبیر ٠ قدم ـ حدوث ٠ قرب ـ بعد ٠

قلت ـ كثرت • قوت ـ ضعف • كبير ـ صغير • مدح ـ ذم • واسع ـ ضيق • وجود ـ عدم • وضع ـ رفع •

﴿ بعض ضروب امثال وتعبيرات عربيه ﴾

(اصلح غيث ما افسد برده) فاسد اولوبده صكره اصلاح نفس ايدن كمسه‌لر ايچون (هذا ولما تردى تهامة) وقت جزعدن اول جزع وفرياد ايدنلر ايچون (عرف حميق جمله) خصمنى بيلوبده عليهنه قيام وجرأت ايدنلر ايچون (من استرعى الذئب ظلم) غير امين اولان شخصك حكم وولايتى ايچون (الذود الى الذود ابل) قليللر اجتماع ايدوب كثير اولديغى وقتده (سكت الفا ونطق خلفا) بيك كلمه‌ده سكوت وبر دينه‌ده نطق ايدن ايچون (روعى جعار وانظرى اين المفر) قاچوبده صاحبنه غلبه‌يه مقتدر اولميان ايچون (ان البغاث بارضنا يستنسر) ضعيف اولوبده صكره قوت بولان كمسه ايچون (لايبيض حجره) كنديسندن خير كلميان ايچون (الحسن احمر) حسنيات مراد ايدنلرك منفورى اولان شيلره صبر ايتملرى لزومنده (مواعيد عرقوب) وعدنده وفا ايتميان كمسه‌لر ايچون (تسمع بالمعيدى خير من ان تراه) يوزى كورلمسى استمان كمسه‌لر ايچون (مايعرف قبيله من دبيره) اناسنك باباسنك نسبنى بيلميانلر ايچون (اسمع من قراد) (ابصر من عقاب) (احذر من غراب) (اظلم من افعى) (اجود من حاتم) (اغزل من امرئ القيس) (ايرمن العملس) عملس والده‌سنى ارقه‌سنده بجه كوتورن كمسه‌در (السؤال انثى والجواب ذكر) (كما تزرع تحصد) (كلب جوال خير من اسد رابض) (عادات السادات سادات العادات) (كلام الملوك ملوك)

ملوك الكلام)(الهزيمة فى وقتها ظفر) (من طمع فى الكل فاته الكل) (من كثرة الملاحين غرقت السفينه) (من جرب المجرب حلت به الندامه) (من لم يركب الاهوال لم ينل الامانى)(خير المقال ما وافق الحال)(تعاشروا كالاخوان وتعاونوا كالاجانب) (قوله وبوله سواء) (استر ذهبك وذهابك ومذهبك (الدال على الخير كفاعله)(اذا جاء القضا ضاق القضا)(ذلة العالم ذلة العالم) (الشئ اذا تجاوز حده انعكس ضده) (النادر كالمعدوم)(ان كان الكلام من فضة فالصمت من ذهب)(خير الكلام ما قل ودل)(فى الاكثار عثار)(التأنى من الرحمن والعجلة من الشيطان) (من اذل فاسه اعز نفسه)(من لم يصبر على كلمة يسمع كلمات) (الحر عبد اذا طمع والعبد حر اذا قنع)(لا كبيرة مع الاستغفار ولا صغيرة مع الاصرار)

(ليس الخبر كالمعاينه)(انما الاعمال بالنيات)(الفضل للمتقدم)(اذا اصطلح الفارة والسنور خربت دكان البقال) (بعد الدار كبعد النسب)(اظهر من الشمس وابين من الامس)(العيان لا يحتاج الى البيان) (حركة الاقبال بطيئة وحركة الادبار سريعه) (زاد فى الطنبور نغمة اخرا)(الطير بالطير يصطاد)(كلام الليل يمحوه لنهار)(ومن يضر نفسه لا ينفعك)(القلب يدرك ما لا يدرك البصر)(انا الغريق فما خوفى من البلل)(اذا عظم المطلوب قل المساعده) (مصائب قوم عند قوم فوائد)

﴾ بعض ضروب امثال وتعبيرات فارسيه ﴿

انجا كه عيانست چه حاجت بيانست)(ابلهى كفت وكاهلى باور كرد)(از كفر ابليس مشهور تر)(اول انديشه انكهى

کفتار) (اول طعام اخر کلام) (از برای یك شکم منت
دو کس نباید کشید) (آمدن بارادت رفتن باجازت)
(از دوست یك اشارت از ما بسر دویدن) (این چاه و این ریسمان)
(اکر یار اهلست کار سهلست) از اسب فرو امدو برخر بنشست
برخر خود سوار شد) (پرسان پرسان بکعبه رفتن بتوان
برك سبز است تحفهٔ درویش) (تا مار راست نشود بسوراخ
نمیرود) (تیری که از کمان رفت بر نکردد) (تنها بقاضی میرود)
(تعجیل نکو نیست مکر در عمل خیر) (ثابت قدم بصحبت
بدید نمیشود) (ثانی ٔ اثنین عوج ابن عنقست) (ثمر از درخت
بید نباید جست) (چشم راست بچشم چپ محتاج نشود)
چاه مینماید وراه نمی نماید) (جنك اول به زصلح آخر است)
(حساب که پاکست از محاسبه چه باکست) (حکم حاکم مرك
مفاجاة) (حاکم بسخن روستائی میکیرد بسخن روستائی رها
نمیکند) (خود بین خدابین نباشد) (خوش خوی
همیشه خوش معاش است) (خر همان خراست
پالانش دکر است) (خر چه داند قیمت نقل و نبات) (خواب
برادر مرکست) (دست شکسته کار کند دل شکسته کار
نمیکند) (دست بر ترکش زده) (در که نداری دریان چه
میکنی) (درویشی و قناعت در کوشهٔ فراغت) (درمیان جنك
ترخ میپرست) (دیوانه باش تاغم تو دیکران خورند) (دیدار
دوست مزهٔ عمر است) (درخانهٔ مور شبنمی طوفانست)
(روح را صحبت ناجنس عذا بیست الیم) (ریش درازو سر
کوچك نشان احمقیست) (زبان در دهانش کذاشت) (سخن
راست)

راست ازدیوانه بشنو) (سخن اینهٔ مرد سخن گوست)
(شتر که علف میخواهد کردن دراز میکند) (شیر از
مورچه میگریزد) (صلحی که هست باعث رنجیدن دگر)
(صیدرا چون اجل آیدسوی صیاد رود) (طبیب مهربان
از دیدهٔ بیمار افتد) (ظلم ظالم بر سر اولاد ظالم میرود)
(ظریف ظریفرا نمی تواندید) (غیرت مردی نداری زن مخواه)
(فریاد شغال وبال شغالست) (قلم اینجارسیدو سر بشکست)
(قدرلوزینه خر کجاداند) (کالای بدبریش صاحبش) (گوشت
خردندان سك) (گدا بگدا رحمت بخدا) (لاف مردی مزن که
مردی نیست) (لاف کاراجلافست) (لایق هرخر نباشد افسری)
من ازآسیامی آیم او می گوید که نوبت نیست) (من میگویم آسمان
او میگوید ریسمان) (میهمان گرچه عزیزاست ولیکن چو نفس
خفه میسازد اگر آیدو بیرون نرود) (ملاشدن چه آسان آدم
شدن چه مشکل) (محنت زده را از هر طرف سنك آید)
(نان بده تا نام برآری) (نه ازان خمیری نه ازین فطیری) (نامرد
زند همیشه لاف مردی) (وفاداری ازسك باید آموخت) (وقت
صلح اندرمیان ووقت جنك اندر کنار) (هرچه کنی بخود کنی
ورهمه نیك و بدکنی) (هرکه بانوح نشیند چه غم ازطوفانش)
(هرچه از دوست میرسد خوبست) (هرچه در بغداداست
مال خلیفه) (هرعیب که سلطان بپسندد هنراست) (همین مرده
همین گورستان) (همسایه ازحال همسایه اگاه است) (همدان
دوراست کز بجاست) (هزاردوست کم است یکدشمن بسیار)
همراه کشتی باش که همراه توباشد) (یاری یاریست حساب

حساب) (یکخانه‌دو میهمان یکجد) (یکیرا بکیر ویکیراد
نزن) (یکی ازبام افتادو دیکر براکردن شکست)

(تمت بعون الملك الوهاب)

(مکتب فنون حربیهٔ حضرت شاهانه مطبعه سنده طبع)

(وتمثیل قلندی)

سنه ١٢٨٩ فی ١٣ رمضان

3 1761 08124214 1